

damentum. Confunditur tamen hoc fundamentum; nam ratio tex. in l. 1. ff. solu. matr. quæ induxit dotis priuilegia, non solum est ut dotes mulieribus conseruētur, sed etiam nè uxor indotata à marito expellatur: undè licet esset uerum, quòd ex priuilegio dotis promissio incerta sustineretur & ualeret, non tamen possumus dicere, quòd retorquatur in odium mulieris, quòd incerta dotis promissio ualeat: imò est fauor, licet ipsa eam promissit ut ualeat, nè sequatur inconueniens, quòd expellatur ipsa mulier à marito, cū sit indotata. Secundo cōtra intellectū istū facit, nā dotis priuilegia introducta sunt non solum mulieris fauore, sed etiam Reipublicæ, & hoc patet ex tex. in l. 1. ff. solu. matr. sed illa regula quod fauore, solum locū habet, quando fauore alicuius solummodo introductum est, illud non potest in eius odium retorqueri: secus tamen si etiam aliorum fauore sit introductum, licet secundariò, ut in nostro proposito. Item cūm tex. dicat, nam dotatas esse foeminas ad sobolem procreandam, replendamq; liberis Ciuitatem maximè sit necessariū, illud inconueniens est, nè expellatur, & sic expellendo eam non repletur liberis Ciuitas. Secundo infero, falsum esse Socini intellectum in l. 1. n. 53. ff. solut. matr. qui tenet §. gener. l. cum post ff. de iure do. solum locum habere, quando † promittens dotē tenebatur de iure dotare mulierem cui dotem promittebat, aliàs autem in certam dotis promissionem ab alio uitiari, per. l. 1. C. de dotis promif. nam cum nulla sit obligatio dotandi, non intelligitur declarata quantitas à lege: nec procedit regu. l. quæro ff. de iure dotium cum simili. quem intellectum, neminem referens, scripsit Duare. in lib. 1. dispu. cap. 56. & in tractatu sol. matr. ti. de dotibus, & dotium iure cap. 2. & in hunc intellectum incli-

F nat

damentum. Confunditur tamen hoc fundamentum; nam ratio tex. in l. 1. ff. solu. matr. quæ induxit dotis priuilegia, non solum est ut dotes mulieribus conferuētur, sed etiam nè uxor indotata à marito expellatur: undè licet esset uerum, quòd ex priuilegio dotis promissio incerta sustineretur & ualeret, non tamen possumus dicere, quòd retorquatur in odium mulieris, quòd incerta dotis promissio ualeat: imò est fauor, licet ipsa eam promisit ut ualeat, nè sequatur inconueniens, quòd expellatur ipsa mulier à marito, cū sit indotata. Secundò còtra intellectu istū facit, nā dotis priuilegia introducta sunt non solum mulieris fauore, sed etiam Reipublicæ, & hoc patet ex tex. in l. 1. ff. solu. matr. sed illa regula l. quod fauore, solum locū habet, quando fauore alicuius solummodo introductum est, illud non potest in eius odium retorqueri: secus tamen si etiam aliorum fauore sit introductum, licet secundariò, ut in nostro proposito. Item cū tex. dicat, nam dotatas esse foeminas ad sobolem procreandam, replendamq; liberis Ciuitatem maximè sit necessariū, illud inconueniens est, nè expellatur, & sic expellendo eam non repletur liberis Ciuitas. Secundò infero, falsum esse Socini intellectu in l. 1. n. 53. ff. solut. matr. qui tenet §. gener. l. cum post ff. de iure do. solum locum habere, quando † promittens dotē tenebatur de iure dotare mulierem cui dotem promittebat, aliàs autem in certam dotis promissionem ab alio uitiari, per. l. 1. C. de dotis promif. nam cum nulla sit obligatio dotandi, non intelligitur declarata quantitas à lege: nec procedit regu. l. quæro ff. de iure dotium cum simili. quem intellectu, neminem referens, scripsit Duare. in lib. 1. dispu. cap. 5 6. & in tractatu sol. matr. ti. de dotibus, & dotium iure cap. 2. & in hunc intellectu incli-

nat Corra. in l. qui liberos nu. 180. ff. de ritu nupt. nam il-
lius intellectus confunditur per tex. in l. 3. C. de dotis pro-
mis. vbi tex. loquitur etiam in extraneo, & facit genera-
litas rationis tex. in d. §. gener à socero, videlicet quia do-
tis quantitas & c. quem intellectum reprobat Crotus in
l. si is qui pro emptore nu. 186. per. l. pen. ff. de alimen. &
ciba. lega. Sed bene verum est, quòd supra dicta iura di-
21 centia, † dotis incertā promissionem in alterius arbitriū
collatam valere, procedere quando taxatio dotis quan-
tatis committitur arbitrio dotantis, secus tamen quando
substantia dotis confertur in eius arbitriū: nam tunc non
compellitur soluere dotem, nisi promittēs erat persona
quæ de iure tenebatur dotare eam cui erat promissa: ita
tenet Alcia. post Soci. & mo. in l. 1. ff. sol. mat. n. 107. arg.
l. creditor. §. Lutus. ff. man. & facit l. qui liberos. ff. de ri-
nup. longa. n. differentia est, utrū committatur alterius
arbitrio substantia, vel declaratio quātitatis, tenet Pau.
in l. 1. ff. de leg. 2. per tex. in l. utrum §. cum quidam. ff. de
reb. dub. & hoc procedit in contractibus: in ultimis ve-
rò uoluntatibus bene confertur substantia in alterius ar-
bitriū fauore earum, probat. l. 1. ff. de lega. 2. in fine, ibi,
cum placeat in ultimis uoluntatibus legatum in alterius
arbitrium collatum, pro boni uiri arbitrio accipi l. fidei
commis. §. quāquā. ff. de legatis. 3. l. si sic legatū cū sim. ff.
de legatis. j. vbi licet legatum, si uolueris, nō debeat, tñ
debetur, si putaueris, si fueris arbitratus, si existimaueris,
si utile tibi fuerit: nā per hęc uerba nō datur plenū arbi-
trium hæredi in ultimis uoluntatibus, secus in cōtracti-
bus, ut supra dictum est. Ex quo infero cū Bal. de Bar. in
rep. l. 1. ff. sol. ma. n. 119. rationē, quare emptio & uenditio
non ualeat quando taxatio precij committitur arbitrio
contrahentiū, ut probatur in l. quod sæpe §. 1. ff. de con-

tra.em-

tra. emptio. l. in uendentis. C. de contrahē. emptio. quia
pretium in his contractibus est de substantia, ut probat
tex. in §. pretium instit. de empr. & uenditio. vnde in his
contractibus, quando taxatio pretij committitur, substan-
tia committitur, & sic non ualeat: secus tamen esset si ac-
cidentalibus contractibus committerentur à contrahentibus,
nam tunc bene ualere: tex. in l. hęc uenditio in prin. ff.
de contrahen. emp. declarat Ias. in l. si sic legatū num. 3.
ff. de legat. 1. & in l. si quis arbitrato ff. de uerbor. oblig.
Tertiò infero, ueram esse Cumanī sententiam in l. ita sti-
pulus la magna. ff. de uerbor. obl. quem sequitur ibi Ias.
22 in nu. 1. † quòd si alicui fuisset legatū relictum pro ædi-
ficanda, vel reficienda domo, licet certa quantitas non
fuisset expressa, nihilominus legatum ualere, hac uide-
licet ratione, nā militat eadem ratio ac si esset relictum
pro uia reficienda, ut in d. l. quidam testamento, & per
nostram rationem, quia uidelicet pōt certificari ex cau-
sa adiuncta. Quartò infero, ueram esse Ias. opinionem
in l. ita stipulus n. 13. vbi dicit, † legatū pro anima sim-
pliciter relictum, cum ex ratione adiuncti certificatur, de-
betur & æstimabitur secundū qualitatem personæ, & quā-
titatem facultatum. Quintò infero, ueram esse glo. deci-
24 sionem in d. l. cum post. §. gener, quòd ualidum † est le-
gatum, licet incertum, causā studij relictum, non tamen
ratione specialitatis, ut glo. ibi tenet, sed quia certificari
potest ex causa adiuncta, uidelicet deberetur secundum
qualitatem eius, & qualitatem relinquentis: pro quo fa-
cit tex. in d. l. Stichus, nam si ualidum est legatū pro ar-
tificio addiscēdo, multo fortius pro studio, cū magis cer-
tum sit legatum pro studio quam pro artificio. Sextò in-
fero, ueram esse glo. pe. in c. nos quidem extra. de testa.
ubi tenet, legatū pro ædificanda Ecclesia ualere, neq;

F 2 incer-

- 25 incertitudine uitiari loco nō demonstrato: † quā gl. ibi sequuntur dd. teste Ias. in l. ita stipulatus nu. 13. nō tamē specialitate aliqua, sed iuris cōis rōne, ut aduertit ibi Ant. licet cæteri dd. cōcludunt ex fauore loci pij prouenire, quod nō puto uerū: nā cū in isto casu incertitudo hēat speciē certitudinis, à dispōne iuris, quæ hanc declaratiōne loci Episcopopotribuit, ut ex illo tex. apparet, cōstat manifestē nō prouenire ex aliquo priuilegio: maximē quod ratio quare hoc legatum debetur est, quia censetur, illud reliquisse, contemplatione causæ piæ, & ut uoluntas testatoris adimpleatur, & nē lucro hæredi contra uoluntatem defuncti cæderet, constitutum est, incertitudinē reduci ad certitudinem, cum causa finalis legati relicti sit certa: undē idem esset statuendum si legatū esset relictum in usum non pium, quod probatur per l. legatum ff. de usuf. leg. & per tradita per Bar. in l. pater in §. Tusculanus ff. de le. 3. & per dd. maximē per Barba. & Imo. in d. c. nos quidē. Septimō infero, nō esse indistinctē ueram Archid. sententiam in c. sunt nonnulli. 1. q. 1. quē refert & sequitur Alex. in l. ita stipulatus colu. 3. ubi dicit, quod apud legistas est incognitum hoc dictum, ubi Ias. nu. 3. & 13. ff. de uerborum, idem Ias. in l. triticum. ff. eo. quem sequitur Anto. in c. ex parte de censu. Bald. in l. qui mutuum §. salarium ff. Mandati, ubi dicit, quod licet hoc dictum rationibus non probetur, tamē propter eius autoritatē est tenendū, uidelicet † quod de iu. Ca. potest agi ex omni promissione incerta: nā cōtrariū puto, si esset maxima incertitudo, vel in cā fin. tunc enim bene uitiaret de iure Cano. ut infrā dicitur. Fateor tamē quod quādo incertitudo pōt reduci ad certitudinē poterit locū habere prædicta Archidiaconi sententia, & de æquitate Cano. incertitudo nō uitiaret dispositionē, sed
- 26

- sed arbitrio boni viri reduceretur ad certitudinē: quod uoluit etiā Mar. Soc. iunior nu. 24. post Claudium ibi, in l. ita stipulatus ff. de uer. obl. ubi testatur, quod seruabitur in foro Ecclesiastico, & in Seculari in terris Ecclesiæ: secus tamē ī terris Imperatoris, vel alterius Principis in foro seculari per ea quæ adnotat Abb. in c. 1. & 2. extra de no. oper. nun. Octauō infero rationem ad
- 27 tex. in l. si libertus. ff. de operis liber. ubi habetur, † quod libertus potest operas promittere patrono, ipsius patroni arbitrio, nec in certitudo uitiat, cum taxatio operarū sit facta legis dispositione, ut probatur per l. si libertus cum duabus sequenti. ff. de operis liber. Nonō infero rationem, quare legatum simpliciter relictum pauperibus ualēt, nec uiciatur incertitudine. l. id quod pauperibus & l. nulli. C. de Episcopis. & Cle. & similiter institutio pauperum aut captiuorum. l. si quis ad declinandam. C. de Episcopis & Cle. tex. in auth. de Eccle. tit. §. si quis in nomine & §. si autem pro redemptione. & l. Regia. 20. ti. 3. partita. 6. nam per l. sunt certificati, uidelicet quos Episcopus elegerit, ut apparet in d. l. si quis ad declinandam, & in d. §. si autem pro redemptione. Aduerte tamen, quod inter ius commune, & Regium in hac specie uidetur esse discrimen, cum de iure cōmuni intelligantur instituti hæredes, pauperes illius Ciuitatis in qua testator habebat domicilium, & colligitur ex prædictis iuribus, & ex glos. in c. si pater. in uer. pauperes de testam. in 6. declarat Couarr. in c. cum tibi n. 14. extra de testā. De iure autem Regio per d. l. 20. constitutum est, institutionem ad pauperes illius loci ubi conditū est testamentum pertinere: licet non me latet, quod d. Couarr. ubi supra & Gregor. Lupus in d. l. 20. uoluerunt interpretari & restringere per ius commune l. Regiam, quod cē
- seantur

seantur vocati pauperes illius loci in quo conditum est testamentum, ad institutionem vel legatum, quando testamentum factum est in loco domicilij: quæ interpretatio mihi non placet, cum lex ad eò aperte disponat contrarium, vt non patiatur vllam interpretationem, & quia esset restringere nimis dispositionem illius tex. vnde ad mitti debere non puto. Qualiter autem diuisio sit facienda inter pauperes collige ex d.l. si quis ad declinandam & ex d.l. 20. nec in hoc differentiam vllam esse puto inter ius commune, & Regium, licet Lupus ubi supra in gl. in verbo aquellos hospitaes, eam voluerit constituerè, quæ reijcienda videtur, cum ex d.l. Regia nō. possit meo iudicio colligi. Quod autem dictum est de legato simpliciter relicto pauperibus, intelligendum est, idem esse, secundum communem opinionem, in omni legato & promissione piæ causæ facta, quod incertitudo non vitiat, vt docet Ripa in l. ita stipulatus nu. 25. ff. de verb. oblig. post glo. in auth. priuilegia. C. de Sacro. s. Eccle. Bart. in d. §. gener. l. cum post ff. de iure dot. sequitur & testatur cōmuniter teneri Barth. Soc. in l. quidam relegatus n. 12. ff. de reb. dub. argu. d. l. id quod pauperibus, imò quod plus est, legatum relicto incertæ personæ incertitudine hodie non vitiat regulariter: nam tex. in §. in certis Instit. de lega. quo prohibitum erat, legata in certis personis relinqui, hodie secundum communem & magis verum intellectum correctus est, per. §. sed nec huiusmodi, eiusdem tit. vt glo. ibi & Fab. adnotarunt, Bart. in l. quidam relegatus de reb. dub. vbi Barth. Soc. nu. 12. quidquid male, contra communem sententiam, in contrarium tentauerit Salic. in alleg. l. id quod pauperibus 3. oppo. sentiens. §. sed nec huiusmodi, non corrigere. d. §. incertis, quod non est admittendum, cū sit contra verba &

ba & mentem. d. §. sed nec huiusmodi, vt ex illo tex. colligitur, quem multis in locis ad hoc considerauit Soci. vbi supra: qui dicit, quod specialitas in cā pia uertitur in hoc hodie, quod in nō pijs causis lex nō prouidet, quod persona incerta declaretur: & hæc erit secundum eum hodie differentia inter causas pijs, & causas non pijs. Et in proposito mouet quæstionem, quid erit quando quis in suo testamento ita cauit, hæres dato pauperibus ex meis facultatibus, nec summā adscripsit, & ipse Soc. determinat non ualere huiusmodi legatum, ex eo quia sūt duæ incertitudines, summæ videlicet relictae, & personarum quibus relinquitur: Vnde sentit, quod nē cōcurrāt duo specialia vitiat dispositio, quod non placet: tum quia ut supra dictū est regulariter hodie cōcessum est, legata in certis personis posse relinqui, tum etiam quia fauore piæ causæ: & regulariter quādo æquitas suadet, duo & plura specialia possunt concurrere, nec alicubi probatur contrarium, ut latius in sequenti capite ostendemus. Sed ex supradictis oritur dubium, cum regulariter legatū relicto in certis personis valet hodie per d. §. sed neq; huiusmodi, maximè in causis pijs, vt uolunt Docto. per. d. l. id quod pauperibus. C. de Episcopis & Cleri. quæ sit ratio, quod si testator relinquit libertatem vni ex pluribus seruis, si non apparet de quo testator sentit, nulli competit libertas. l. si fuerint in fin. & l. si quis ex pluribus. ff. de reb. dub. l. cum ex pluribus. ff. de manu. testamento, cum libertas sit causa pia. l. 1. prope fin. ibi, ad hanc pietatis rationem, vbi Bald. notat. C. de communi seruo manu. imò est fauorabilior alia causa pia, ut docet Ias. nu. 6. & ibi moderni in l. quidam æstimauerūt. ff. si cerpetat. & licet in specie non vidi tactam istam difficultatem, mihi videtur maximam esse rationem differentia, quando

quādo legatum relinquitur pauperibus simpliciter, aut pro redemptione captiuorum, & quando libertas relicta est uni ex pluribus seruis, & non apparet de quo testator sensit: Nam in primo casu in certitudo non est in causa finali, cum uoluntas & mens testatoris principalis fuerit, facere uel aliquid relinquere pro elemosyna uel causa pia, nec curauit cui esset danda elemosyna: Sed in secundo casu, intentio & uoluntas testatoris fuit libertatē relinquere uni ex seruis, & principaliter illius contemplatione libertatem reliquit: Vndē si alij daretur libertas refragaretur uoluntati testatoris: ex quo potest inferri declaratio ad supradicta, quod incertitudo non uitiat quando legatum est incertae personae relictum, procedere, quando incertitudo nō esset circa personam cuius contemplatione legatum relictum est, & sic in cā finali, pro quo facit l. legatum ff. de usufr. lega. & quod tradit Bart. in l. pater. §. Tusculanus ff. de legat. 3. Vndē colligo, quod si legatum relictum esset Titio pauperi, uel Ecclesiae S. Mariae, eorum & non causae contemplatione (quod in dubio in causis pijs non praesumitur) & essent plures eiusdem nominis, nulli deberetur: nā licet ipso iure ualeret, i effectū nō debetur, nē fortē legatū habeat contra uoluntatem defuncti ille cui solutum eēt: Sed urget cōtra hoc, nā diuersum est in summa legata, cuius omnes possūt esse participes, ut colligitur ex tex. in l. si quis Titio §. si. ff. de le. 2. ex quo tex. colligit Bar. n. 3. & Barth. Soc. nu. 1 2. in d. l. quidam relegatus, & ante eos Cin. in d. l. id quod pauperibus, quod si incertitudo nec est certa de presenti, nec potest uerificari de futuro euentu ualeat legatum, si modo relictum sit personae incertae de certis. Sed aduerte quod ille tex. non facit contra supradicta, nam ibi haeres decem damnatus fuit uni ex libertis dare

dare, secundum explicationem gl. ibi, quem haeres elegerit, & dicitur quod haeres omnibus eadem decem praestare cogendus est; nec illa decem relicta fuerit contemplatione alicuius ex libertis praecipue, vndē soluendo omnibus non uenit contra uoluntatem defuncti haeres. Adde tamen supradictis, quod si testator in testamento suo ita cauit, haeres dato Titio, aut Seio, aut Sticho libertis meis decem, quod in hac specie haeres nullā habet electionem, sed tres oēs illi liberti ad fideicommissum admittuntur, alternatiuam coniunctā cōuersa. l. pē. C. de ver. sig. declarat Cum. in l. si Titio aut Seio. ff. de leg. 2. Decimō infero, incertam poenā in lege, uel statuto contentam ualere, quia arbitrio iudicis declaratur: tradit glo. singu. in l. nemo martires. C. de Sacrosan. Eccl. per l. sanctio legum. ff. de poen. quam dicit ibi singularem, & non esse alibi Bald. ad hoc, quod quando lex uel statutū prohibet aliquid adiciendo poenam in cōtra ueniens, quod contra ueniens potest puniri arbitrio iudicis. Vndecimō ex supradictis infero, quod licet regulariter sententia incerta non ualeat, ualebit tamen si per relationē ad acta potest reduci ad certitudinem, iuxta tex. in l. pē. C. de senten. quae sine cert. quantit. nam paria sunt aliquid esse certum per se, uel per relationem ad aliud. l. si. C. de falsa causa adiecta. lega. Duodecimō infero, quod quando dispositio, aut actus est omnimodē incertus, nullo fauore sustineri potest, nec in effectū debetur, quādo omnino incertum est, quod legatum uel promissum est: nam illud quod intelligi non potest pro non scripto uel adiecto habetur. l. ita fidei. 40. ff. de iure fisci, paria enim sunt nō esse, uel non apparere. l. nihil. ff. de cōtrah. emp. l. cum res. ff. de le. 1. quod optime probatur per. d. l. Paulus. 2. ff. de reb. dub. urget l. duo sunt Titij. ff. de testam. G tutel.

tutel.l. si fuerit in fi. & l. si quis ex pluribus. ff. de reb. dub. quæ ultima iura loquuntur in causa pia: vnde quod cõmuniter tenetur per Docto. quod aliquãdo fauore piæ causæ incertitudo non uitiat, debet declarari non procedere, quando esset omnino incerta promissio vel dispositio. Vel etiam si nõ essent omnino incerta, vt si incertæ personæ de certis legatum esset relictum, vt in his ultimis iuribus: nam si incertitudo esset in persona cuius contemplatione relictum est non debetur, etiam fauore causæ piæ, declarat. Bar. in d. §. Tuscula. vbi adiungit, quod quãdo exprimitur causa & persona, in causis pijs, præsumitur contemplatione causæ, in dubio esse relictum arg. l. sunt personæ in fi. ff. de relig.

S V M M A R I V M.

- 1 Speciale quid dicatur in iure.
- 2 Specialia duo circa idem an possint concurrere. & nume. 7.
- 3 Concordia inter l. i. C. de dotis promiss. & §. gener. & nume. 8.
- 4 Specialia quare restringuntur, & non generalia, apponit differentiam rationem.
- 5 Dispositio l. i. C. de dotis promissio: an locum habeat de iure Cano. & nume. 12.
- 6 Dispositio l. i. C. de dotis promiss. an locum habeat in Regnis Castellæ. & nu. 12.
- 7 Fictiones duæ circa idem, ex eodem fonte, & ad eundem effectum de iure concurrunt. & nu. 8.
- 9 Intellectus plures ad l. i. C. de dotis promissione. & nume. 10. intellectus nouus.
- 11 Verba emuntiativa non propter se, sed propter aliud emissa, non inducunt obligationem, & quid in ultimis voluntatibus, aut fauore dotis.
- 13 Maritus si iurauit aliquam accipere uxorem, an possit ab ea petere dotem.
- 14 Mulier habens bona, si simpliciter contrahat matrimonium, nõ videtur illa in dotem dare, nec etiã attenda dignitate mariti.

Duo

Duo specialia, quod nõ dum in dote, sed & in omnibus aliis ex eodem fonte, & ad eundem effectum possunt concurrere. Cap. IIII.

- 1 T pro huius conclusionis declaratione præmittendum duxi, quod in iure nostro dicitur speciale, seu singulare illud, quod contra tenorem rationis propter aliquam vtilitatem autoritate constitutum introductum est, tex. in l. ius singulare. ff. de legi.
- 2 Hoc præhabito, contrariã opinionem, quod duo specialia de iure circa idem non possunt concurrere, tener glo. & ibi dd. omnes in l. i. per tex. ibi. C. de dotis promissione, vbi Sali. dicit, quod totus mundus allegat illam l. ad hoc, & istam regulã sequitur Soci. in l. i. ff. solu. matrimo. licet ipse teneat, quod fauore dotis possint concurrere nu. 27. & ibi Alcia. nu. 112. & quamplures doctores in diuersis locis, maximè Ias. in l. singularia. ff. si certum peta. Bart. & dd. in l. si is qui pro emptore. ff. de vfuca. Maria. Soci. in repe. l. ita stipulatus num. 104. ff. de verb. oblig. & dd. in l. i. ff. solu. matri. ponunt istam regulam, quod concordando duo iura contraria, tex. videlicet in l. cum post. §. gener. ff. de iure doti. cum l. i. C. de dotis promissione: Nam in tex. in §. gener dicitur, quod gener stipulatus est dotem arbitrato soceri, non demonstrata re uel quãtitate: dubitabatur apud I. C. vtrum valeat talis promissio, & respon. quod etiam arbitrio detracto valet: ex quo tex. satis apparet, quod incerta dotis promissio valet, si uè hoc procedat ex priuilegio dotis, si uè ex communi dispositione. Tex. tamen in l. i. C. de dotis promissione probat totum oppositum, quod

G 2 nec

nec communi iure, nec priuilegio dotis, incerta promissio valeat: nam mulier promissit in instrumento nuptiali dotem marito simpliciter, sine expressione quantitatis, nec re demonstrata, postea autem maritus petebat dotem: dubitabatur apud Imperatorem, vtrum teneatur ista mulier soluere prædictam dotem, & dicit ibi tex. quòd cum nec species vlla, nec quantitas promissa sit, nõ tenetur ad dotem: vnde pro concordia istorum Iurium gl. in d. l. 1. & in d. §. gener. dicunt, quòd ex eo in d. l. 1. non datur actio de dote marito, quia in casu illius tex. duo specialia concurrunt, vnde ex illo tex. gl. ibi, & postea dd. colligunt regulam: quòd duo specialia circa idem non possunt de iure concurrere. Primũ speciale est, quòd licet sit verum, quòd incertitudo regulariter vitiat promissionem, vt in d. §. gener. & in l. triticum, & in l. ita stipulatus. ff. de verb. obl. fauore dotis non vitiat vt in d. §. gener. Secundum speciale est, quòd licet regulariter ex pacto nudo nõ oriatur actio, iuxta l. iuris gentium. §. igitur nuda pactio ff. de pact. in dote, fauore dotis est speciale, quòd oriatur actio per l. ad exactionem. C. de do. promi. & in hoc intellectu residet gl. in d. l. 1. similis in d. §. gener. quas gl. dicit cões, & vtrobiq; sequitur Bart. eas sequitur Sal. in d. l. 1. vbi Pau. & dicit cõem Soci. in d. l. j. ff. sol. ma. n. 27. vbi Alci. n. 112. Mari. Soc. n. 104. in rep. l. ita stipulatus, Bar. in l. 1. ff. sol. ma. Fortun. aut Gar. in repe. c. 1. extra de pactis col. 24. vers. quare autem specialia, ponit rationem

4 ¶ quare specialia restringuntur potius quam generalia, videlicet, quia omnis pars ordinatur ad totum, sicuti imperfectum ad perfectum: & sic leges & si particulariter disponant diriguntur ad totum, hoc est, ad bonum commune, quod est finis legum. l. ius pluribus. ff. de Iusti. & Iure. hinc est, quòd in c. erit. 4. dist. dicitur, quòd lex de-

bet

bet esse communis: vnde maior ratio militat in generalibus, quia magis participant de legis ratione & fine, quam specialia: licet etiam singularia utilia sint. l. ius singulare. ff. de legibus, quia ex singularibus communitas conseruatur, ideò specialia non extenduntur, Fortu. ubi supra: nec etiam multiplicantur, cum regula inherendũ sit Philip. Deci. in l. si quis asserat. C. de manda. Princi. per l. si quando. C. de inoffi. testam. l. penul. C. de inoffi. doti. c. cum dilectus de consuetudi. Secundum autem

5 illum communem intellectum, ¶ decisio illius text. non potest habere locum de iure Canonico, cum in eo ex pacto nudo oriatur actio, iuxta tex. & quòd communiter notant ibi dd. in c. 1. de pact. quòd an sit verum infra dicitur. Infero insuper, quòd de iure regio in ¶ Regnis Castellæ nõ potest habere locum, cum similiter ex pacto nudo oriatur actio per l. 3. tt. 8. lib. 3. ordina. & sic non erit specialitas pacti nudi: de cuius veritate infra agemus. Sed satis credo, quòd ista communis opinio & omnium regula, quòd duo specialia non possunt concurrere sit falsa, quòd sentire uidetur Maria. Soci. iun. in d. l. ita stipulatus n. 104. ff. de ver. obl. ubi affirmat alicubi nõ probari, & Franciscus Cona. in Cõmēt. iur. ciu. lib. 8. c. 8. nu. 5. Et quòd illa cõcordia non sit uera ad illa iura, & quòd fauore dotis duo specialia possunt concurrere, aduertit Soci. in l. 1. ff. solu. mati. nu. 28. & Maria. Soci. in repeti. l. ita stipulatus nu. 106. qui respondet ad tex. in l. 1. C. de dotis promissione, quòd in illo tex. nullum speciale erat: nam primum speciale, quòd incerta dotis promissio sustineatur fauore dotis non est verum, quia non fauore dotis, sed quia non est in promissione dotis incertitudo, cum facillimè possit reduci ad certitudinem, ut supra latè in superiori capite probatũ est,

contra

contra communem sententiam. Item nec ibi erat speciale pacti nudi, nam ex dicta l. 1. apparet, quod in instrumento nuptiali erat appositum, quod mulier promisit dotem, & verbum promisit in instrumento publico relatum, probat stipulationem interuenisse, tex. in §. si ita scriptum Insti. de inuti. sti. in §. si. insti. de fideius. in l. sciendum. ff. de uerbo. oblig. Sed ultra prædictos docto. ipse considero, quod si esset uerum, quod in dicta l. 1. duo specialia concurrebant, quod similiter alia duo specialia in dicto §. gener. continebantur, & sic non erat bona concordia: nam ibi promissio incerta erat, & ualeat: item fuit arbitrio soceri promissa, & dicit quod ualeat, & tenet arbitrio de tracto, contra regulam quam tradunt doctores in l. si quis arbitrato. ff. de uerbo. obliga. ubi promissio in contractibus arbitrio alterius commissa, censetur conditionalis, uidelicet sub hac conditione facta, si arbitratus fuerit, nec receditur à persona per tex. in l. si coita. ff. pro so. & sic ualeat fauore dotis, licet non arbitretur socer. Et pro nostra cōclusionē, quod duo specialia in dote possint cōcurrere allegat Soc. tex. in l. si. C. ad Velle. ubi habetur, quod si mulier promisit, vel intercessit pro dote pacto nudo, ualeat promissio uel intercessio, nec iuuatur Velleiano: undè clare apparet, quod ibi concurrunt duo specialia, & etiam ex eodem fonte, ex eodem contractu & lege, & ad eundem effectum, hoc est, ad ualidandam dotis promissionem: nam intercessio ualeat facta pacto nudo. Præterea non iuuatur exceptio ne Velleiani, nec obstat si dicatur, quod ideò ibi non iuuatur Velleiano, quia non loquitur in muliere intercedente, sed promittente, nam tex. ille loquitur etiam in muliere intercedente, nam aliàs non esset rectè posita illa l. in illo tt. & esset inutile speciale quod ibi exclamat

Im-

Imperator inducere de nouo: & ita tenet ibi Paul. & hodie eius opinio comprobata est per l. 3. tt. 1 2. par. 5. in Castellæ Regnis. Præterea pro ista parte inducit Maria. Soci. in d. l. ita stipulatus. tex. in l. unica. §. & ut plenius. C. de rei uxo. actio. ubi cautum est, quod ad effectum adiuuandi dotis causam, hypotecha, & stipulatio interuenisse intelliguntur, licet non interuenerint, uel minus legitimè: Ecce qualiter ad eundem effectum, & ex eodem fonte duo specialia concurrunt. Rursus ultra prædictos doctores, quod in dote concurrant duo specialia expendo tex. in d. l. unica. §. & cum lex. C. de rei uxo. actio, ubi dicitur, quod licet mulier habeat remedium speciale tacitæ hypothecæ, quod est sufficiens ad hoc, quod maritus res dōtales non possit alienare: tamen etiam aliud priuilegium speciale ei conceditur ibi ad eundem effectum, uidelicet, quod alienatio facta à marito, etiam consentiente uxore non ualeat, licet regulariter scienti, & cōsentienti non fiat fraus, nec iniuria, iuxta tritam regulam: ecce qualiter ibi duo specialia cōcurrunt ad euitandam dotis alienationem ex eodē fonte. Nec obstat si dicatur, quod illa specialia non sunt ex eodem fonte, cum ex alia lege supra erat prouisum, nam in d. §. & ut plenius, erat unum iam prouisum, scilicet hypothecæ: nam ad hoc respondeo, quod in terminis doctorum iam hoc erat prouisum in l. 1. specialiter de illis priuilegijs: quod enim ex pacto nudo oriatur actio, decisum erat antea per l. ad exactionem. C. de dotis promissione, & quod incerta dotis promissio ualeat per d. §. gener. Imò tu melius responde, quod ineptum est dicere, quod duo specialia non concurrunt ex eodē fonte, quando diuersis legibus conceduntur: cum habeamus, quod omnia iura quasi uno ore profusa pro-

una

una & eadem dispositione habeatur, ut tradit Imperator in l. 1. §. sed nec, & in l. 2. §. tanta. C. de uete. iure enucle. Deinde, quod duo specialia nē dum dotis fauore, sed in alijs possint concurrere, pro hoc pondero tex. in l. contra iuris ciuilis regulas. ff. de pactis, ubi I. C. contra iuris ciuilis regulas concedit pupillo duo specialia, ad effectum faciendi meliorem conditionem suam: quod si pactus sit, nē à debitore suo peteret, non ualeat pactum: & ex diuerso si paciscatur, nē quod debet à se petatur ratū habeatur: ecce qualiter ad eundē effectū, & ex eodē fonte, in pupillo duo cōcurrūt specialia. Sed hoc fund. pōt facillē euitari. Insuper pro hac parte induco tex. l. si. C. de sacro. Eccl. ubi quatuor cōcurrūt priuilegia & spālia fauore Ecclesiæ, uel Ciuitatis: nā ibi de eisū est, quod in relictis & uēditis Ecclesiæ, uel Ciuitati transferatur dominiū sine traditione, contra regulā tex. in l. traditio. ff. de acqui. rerum domi. in l. traditionibus C. de pactis, in §. per traditionem institu. de rerū diuifi. Item quod non currat præscriptio ordinaria in his rebus uenditis, sed centum annorum. Tertium, quod licet ad petendam rem uenditam ante traditionem, non detur rei uendicatio iuxta tex. in l. si ager de rei uendi. quod detur rei uendicatio, licet res nō sit tradita. Quartum, quod datur etiam actio hypothecaria non intercedente hypotheca: ecce qualiter ex eodem fonte, hoc est ex eadem. l. ex eodem contractu, ad eundem effectum ualidandæ, & conseruandæ Ecclesiæ rem uenditam, conceduntur hæc quatuor specialia. Adduco etiam tex. in l. singularia. ff. si certum peta. ubi dicitur, quod in contractu mutui plura singularia, seu specialia concurrunt. Item facit nam ipse habeo, † quod duæ fictiones circa idem, ex eodem fonte, & ad eundem effectum

fectum de iure concurrunt, ut est tex. in l. species. §. si. ff. de accepti. ubi seruus rogauit acceptum quod dominus qui apud hostes erat promiserat, & dicit ibi. I. C. post liminij iure confirmari acceptilationem: unde clarè apparet, quod ius postliminij concurrat cum acceptilatione quæ est ficta, & imaginaria solutio, iuxta tex. in §. acceptilatio insti. quibus mo. tolli. obli. pro quo facit, nā si ego mandauit tibi ut cōmitteres maleficium, tu Titio, & Titius commisit, Titius tenetur quia fecit, tu quia uideris facere, & ego eadem fictione, quia uideor facere: iuxta tex. in l. aut qui aliter. §. similiter & ibi glo. & l. si ego. ff. quod vi aut clam. Pro ista parte allego etiam tex. in c. de multa extra de præbendis, ubi licet regulariter prohibitum sit, quod quis habeat plures personatus, uel beneficia curam animarum habentia, tamen Papa dispensat circa sublimes & literatas personas super pluralitate beneficiorum: ecce qualiter ex eodē fonte, & ad effectum eundem plura concurrunt priuilegia, id est, ad sustinendas personas sublimes, & literatas. Facit etiam talis consideratio, prouisio. l. specialis est iusta, aliàs autē si. l. specialis non esset iusta, nō esset lex, per tex. in c. erit lex iusta. r. distinctione: nam lex specialis constituitur propter aliquam utilitatem, iuxta tex. in l. ius singulare ff. de legi. ergo si speciales prouisiones sunt iustæ, iniquū erit non posse concurrere duæ iustæ prouisiones. Nam si uerum esset, quod duo specialia non possent concurrere, sequeretur inconueniens, quod potestas constituentium coarctaretur, quod propter aliquam utilitatem hoc inducere non possent, quod est maximum absurdū, cum potestas constituendi sit de iure diuino, iuxta illud: Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: & ad sequendum bonum & æquum leges conditæ sunt,

tæ sunt, ut probatur in l. 1. in prin. ff. de iusti. & iure: nam lex etiam civilis nihil aliud est, quam recta ratio quæ dirigit ad debitum finem, ut latè Forrunius in tractatu de vlti. si. Iur. Ciui. in principio. Vltimo urget nam habemus, quòd erubescimus cum sine lege loquimur, in l. illam. C. de collati. & licet ille tex. non probet secundum Ias. ibi nu. 3. est tamen tex. apertus in authen. de triente & se misse. §. consideremus, sed sic est, quòd dd. ad probandam regulam contrariam, quòd duo specialia non possunt concurrere, non allegat nisi l. 1. C. de dotis promissio. qui tex. hoc non probat, ergo eorum regula non potest sustineri. Et ex prædictis concludo, quòd per legis dispositionem introduci potest, quòd duo & centum specialia concurrant, si bonum & æquum erit, sicuti in dote uidimus, ex uno fonte & ratione, & ad eundem effectum, quam plurima concurrere specialia: & in fisco, & in alijs. Non obstat tex. capitalis in l. 1. C. de dotis promissione, nam ibi ut supra dictum est nullum concurrat speciale. Non obstat tex. in l. quod Labeo. ff. de compensatione. ubi una pecunia, non possunt fieri plures compensationes, & sic videtur, quòd etiam duo specialia non possint concurrere: nam ad hoc respondeo, quòd est diuersa ratio in compensatione, nam illa pecunia quæ semel est recepta in compensationem, cum compensatio sit uera solutio, amplius non potest circa aliam summam, uel cum alio debito compensari: Nam si ipse tibi debebat decem ex mutuo, & decem ex locato, & tu decem mihi ex uendito, si semel compensaui ego non potero eadem compensare, cum iam per primam compensationem decem illa fuere soluta: secus tamen est in specialibus, nam legislator plura specialia potest concedere, & licet concedantur contra tenorem rationis, & regulas generales, conceduntur

conceduntur tamen propter aliquam utilitatem, ut probat tex. in lius singulare est, quòd contra rationis tenorem propter aliquam utilitatem, auctoritate constituentium introductum est: & ita probatur in l. 1. ff. solu. matri. ibi, nam & reipublicæ interest. Item in l. si. C. ad uelle. ubi priuilegia conceduntur dotibus, propter publicam utilitatem: Idem in minoribus, nè decipiantur: idem in mulieribus, in rusticis, in Ecclesijs, in vniuersitatibus, in fisco, propter aliquam causam iustam: nam cum hæc specialia proueniunt ex l. dispositione, semper intelliguntur iusta. arg. c. erit 1. distinctione. Non obstat arg. de l. si. C. de sacro. Eccl. ubi si aliqua res uenditur Ecclesie, uel Ciuitati, propter eorum priuilegium transferatur dominium sine traditione, contra regulam. tex. in l. traditionibus. C. de pactis. in §. per traditionem in sti. de rerum diu. in l. traditio. ff. de acqui. rerum domi. item sola pollicitatione quis obligatur, sed dicit tex. in l. si quis re. ff. de pollicita. quòd si pollicitus est, non transfertur dominium in Rem publicam: quòd dicunt prouenire, nè duo specialia concurrant, quòd ex pollicitatione tenetur, & transferatur dominium sine traditione: sed huic obiectioni multipliciter occurri potest. Primo quòd non sit uerum, quòd ex sola pollicitatione obligatur quis Reipublicæ, nam non obligatur nisi ob honorem, ut si pollicitus est aliquod opus se facturum Reipublicæ, uel si coepit facere, ut per totum illum titulum probatur. Itè quòd tempore illius. l. si quis, non erat concessum priuilegium, quòd sine traditione transferatur dominium, nam hoc est introductum per l. si. C. de sacro. Eccl. postea per Iustini. quòd non considerant dd. Non obstat tex. difficilis in l. si uerò. §. Marcellus. ff. mandati, ubi licet uerum sit, quòd si aliquis donaturus fidei iussori, per eo soluerit

creditori, habebit fideiussor actionem mādati aduersus principalem debitorē: tamen si filius fam. uel seruus fuerint fideiussores, & pro his soluerō, donaturus eis mandati, patrem, uel dominum non acturos, quia non donare patri uoluit qui soluit: nām si bene consideratur ibi, nō ex eo negatur actio mandati, nē duo fictiones concurrant, sed quia qui donauit uoluit donare filio, & non patri: undē patri non acquiritur, cum de hoc non habuit uoluntatem: & actus agentium &c. & idem in seruo dicendum est, quod nota contra Bart. † nam duæ fictiones bene concurrunt, ut probatur in l. singularia. ff. si cert. peta. maximē quod ibi vna fictio ueniebat in consequentiam alterius, quo casu omnes dd. concludūt, duas fictiones posse cōcurrere per. l. species. §. si. ff. de accepti. in §. qui ab hostibus. Insti. quibus mod. ius patriæ pote. sol. Non obstat tex. in c. 2. de filijs presbi. ubi habetur, quod si per Sedem Apostolicam fuit dispensatum cum aliquo, quod non obstante defectu natalium quem patiebatur posset tenere beneficium, etiam curam animarum habens, si postea dispensationem à Sede Apostolica obtineat, ut duo uel plura beneficia similem curā habentia obtineat, si non fecit mentionem de prædicto defectu, talis dispensatio nullius momenti, & surreptitia est: cum sit uerissimilē, quod si ille defectus fuisset expressus, non obtineret dispensationem prædictam. vndē notant ibi Doctō. quod in rescripto non præsumuntur duo specialia, & ita nec in legis dispositione: sed respondeo, quod ipse non nego, quod duo specialia, nec unum non debeant præsumi, nec priuilegia, cū sint contra ius commune, nec in dubio sint interpretanda per. l. si quando. C. de inoff. testamento, sed tam in rescripto quàm in l. si exprimantur & concedantur expressē, bene concurrūt
circa

circa idē, & ita in illo tex. probatur: nā non negant Doctō. & ex tex. colligitur, quod si hoc exprimeretur expressē in rescripto, quod concurrerent, sed non præsumitur, quia hoc poterat negari. Non obstat. c. non pōt. §. si. de præbe. lib. 6. vbi si mihi obtinenti beneficium, nō obstante quod aliud beneficium habeam, Sedes Apost. prouidet de aliquo beneficio, non intelligitur dispensatum, ut cum secundo illud retinere possim: & operatur illa clausula, non obstante, quod aliud &c. quod gratia de secundo non sit surreptitia: undē uidetur dicendum, quod hoc prouenit, nē duo specialia, & dispensationes circa idem concurrant: nam respondeo sicut in proximo. Item quod ibi duo specialia erāt circa diuersos effectus, quo casu omnes Doct. concludunt, quod possunt in isto casu concurrere. Reiecto igitur communi intellectu, † quod in dicta. l. 1. C. de dotis promiss. incertitudo uitiat dotis promissionem, quia duo erāt specialia, qui intellectus proculdubio uerus non est, ut non pauci moderni aduertunt, nē tex. ille in d. l. 1. C. de dotis promissione remaneat sīnē intellectu, ad alios procedemus. Et secundum intellectum ad illum tex. adijciunt aliqui Doctō. ut testatur Crotus in repetit. l. 1. n. 97. ff. solu. mat. & in l. si is qui pro emptōre n. 1 86. ff. de usucap. quem amplectitur Zasius in lita stipulatus. ff. de uerborum oblig. nu. 1 5. in fine, uidelicet quod dicta. l. 1. C. de dotis promissio. corrigit dictum. §. gener. l. cum post, qui intellectus multis de causis reiiciendus est: nam legum correctio euitanda est. l. 1. C. de inoff. dona. cum uulga. Præterea cum. l. 1. supra citata facta sit super cōsultatione, non dicitur nouū ius inducere, nec antiquum mutare, sed declarare glo. in c. si. in uerbo respondemus de uerbo. signi. & in c. consuluit de temp. ordin. Crotus ubi
supra

supra in d. l. si is qui pro emptore. Tertium intellectum scriptum reliquit Barth. Soci. in l. 1. nu. 28. ff. solu. Matrim. quod dicta. l. 1. loquitur & procedit in muliere se ipsam dotante, vel alia persona quæ non tenebatur dotare. §. verò gener loquitur in persona promittente dotem quæ tenetur mulierem dotare, cuius differentiæ rationem assignat, quia quando nulla est obligatio dotandi, non intelligitur declarata quantitas à lege, vnde non procedit doctrina l. C. in l. quæro. ff. de Iure dotium, in ultimo verò casu bene procedit: quem intellectum amplectitur Duare. lib. 1. Disp. cap. 5. 6. & in tracta. solu. matrim. de dotibus, & dotium iur. c. 2. & videtur placere Corraio in l. qui liberos nu. 180. ff. de ritu nupt. Sed hic intellectus similiter non est admittendus, & merito eum re probat Crotus loco supra citato: nam etiã quando persona quæ dotem dat non est obligata dotare, considerantur facultates dotantis, sicut si pater dotasset, quod probatur argumento. l. penu. ff. de aliment. & cib. leg. Imò ultra prædictum argumentum expressius in specie probatur in l. 3. C. de dotis promissione, qui intelligi debet in persona extranea dotante: & urget, nam aliàs nimis restringeretur responsum. §. gener, quod generaliter loquitur, & generaliter intelligi debet, iuxta iura vulgaria. Quartum intellectum assignavit Bald. nouel lus in tracta. de dote 6. parte priuile. 1. 1. uidelicet, quod ideò in l. 1. non valuit promissio, quia non apparebat facta de præfenti, sed notarius ex assertione partium scripsit promissionem factam de præterito, ideò non habuit locum regula. l. sciendum. ff. de verborum obliga. & §. si scriptum institu. de Inuti. stipu. Sed iste intellectus confunditur ex eo quod diuinatorium est. Quintum intellectum posuit Crotus in l. 1. nu. 97. ff. solu. Matrim. & in l. si is

l. si is qui pro emptore nu. 187. ff. de vsucap. quod in l. 1. si supracitata non negatur competere actionem marito ad petendam ipsam dotem principalem: sed dubiũ erat an sibi competeret actio ad petendas vsuras, & interesse propter moram, quod tex. ille negat: sed iste intellectus omnino reiiciendus est, & confunditur per verba illius tex. cum nec species vltæ, nec quantitas promissa sit: ex quibus colligitur, quod agitur etiam ibi de neganda dote principali, nec vllum uerbum ibi de vsuris, & interesse, sed de dote principali inuenitur, vt ibi quasi dos tibi promissa nec soluta sit. Sextum intellectum & concordiam scripsit Alciat. in l. 1. nu. 114. ff. solu. Matrim. & Franc. Cona. lib. 8. comment. iur. ciui. c. 8. m. 4. & 5. quod ideò ibi dotis promissio propter incertitudinẽ vitatur, quia in casu illius legis. 1. cessat ratio, quare per l. quæro. & l. cum post §. gener. ff. de iur. do. conceditur, quod ualeat incerta dotis promissio, videlicet fauore mulieris. l. 1. ff. solu. Matrim. l. fin. C. ad Velleia. qui fauor uersatur, quando ipsa mulier debet habere dotem ab alia persona, tunc etenim eius interest summam arbitrio boni viri taxari: At verò cum ipsa pro se dotem promittit, sua magis interest nullam, aut minimam esse dotem, vt reliqua sua bona habeat propria, argu. l. si. C. de repudi. Vnde nè priuilegium quod inductum est fauore mulieris redundet in eius incommodum, ibi incertitudo vitiat dotis promissionem: pro quo urget. l. si ex ea. §. in dotis. ff. de minor. vbi mulier quæ ultra vires patrimonij, vel totum patrimonium pro se in dotem constituit, tanquam læsa restituitur, & ideò cum non uersatur eius fauor, sed incommodum, si promittit incertam dotem, liberabitur dando minimam terræ glebulã, aut unũ denarium, aut muscam, sicuti in legato rei, vel animalis in

lis in genere dicitur: vt docet gloss. in l. legato genera-
liter. ff. de lega. 1. Et istum intellectum tanquam verissi-
mum vidi Salmanticæ in scholis celebrari: qui intelle-
ctus pluribus de causis mihi non satisfacit, licet nõ repe-
rio quod ullus doctor eum reprobet. Primò nam ut alio
loco latius supra ostendi, incertam dotis promissionem
priuilegio dotis, & non iuris communis regulis valere,
certũ nõ est: prouenit fortè, non ex priuilegio, sed quia
ex ipsius rei natura, & ex legis dispositione colligitur
aliquid certitudinis, ex quo poterit iudex ex bono, &
æquo certum constituere, vt colligitur ex d. §. gener.
Præterea licet vtile sit mulieri aliqua bona extra dotem
habere, tamen quod omnia bona habeat extra dotem,
& non maritus ad sustinenda onera matrimonij, non pu-
to quod sit omnino vtile, & proculdubio est Reipublicæ
damnosum, cum maritus nolit forsam cum ea habita-
re, ne sustineat sine dote onera matrimonij, argumen-
to legis. fin. C. ad velleia. Vndè licet cesset vna ratio. l.
quæro supra citata, videlicet ut dos mulieri cõseruetur,
non cessat alia ratio, quare oportet mulieres esse dota-
tas, scilicet nè mulier cum sit indotata expellatur à mari-
to, & distrahatur matrimonium, quam assignat tex. in l.
fin. C. ad Velleia. & quando. l. habet duas rationes licet
vna cesset, si remanet alia non cessat eius dispositio, tex.
in §. affinitates. Instit. de nupt. nam licet verum sit, quod
mulier constãte matrimonio non potest compelli à ma-
rito, vt sibi dotem constituat, nec propter hoc potest
maritus eam expellere, per l. fin. C. de repud. satis puto
hoc sibi locum vendicare, quando mulier à principio
dotem non promisit: nam cum fuit recepta sine dote
mulier non est in culpa, secus tamen erit meo iudicio,
quando dotem pro se promisit, nam si postea non vult
adimplere

adimplere quod promisit, non videtur sine culpa, vnde
cessat dispositio. l. fin. C. de repud. & poterit maritus eã
expellere, argumẽto illius. l. fin. C. ad Velleia. per quem
tex. hoc concludit ibi Pa. Cal. nu. 2. ita limitans. l. fi. C. de
repud. Rursus vltra docto. cõfidero, & retorqueo con-
tra hunc intellectum tex. pro eo adductum in l. quæro. ff.
de iure dot. qui si rectè consideretur, ex eo confunditur
dictus intellectus, nam ibi mulier promisit dotem, & ni-
hilominus arbitrio boni viri secundum facultates, & di-
gnitatem debetur, cuius verba sunt: quæro quantæ pe-
cuniæ dotem promittenti adultæ mulieri curator con-
sensum accommodare debeat, Respondi: Modus ex fa-
cultatibus, & dignitate mulieris, maritiq; statuendus est,
quousq; ratio patiatur. Ex quo infero rectè consuluisse
Rom. conf. 44. nu. 4. quod si dos incerta per stipulatio-
nem promittatur ab ipsa muliere quæ nupsit, non debet
uitiari, sed debet taxari: pro quo est tex. expressus in d.
l. quæro. Contra istum intellectum vrget insuper tex.
in l. 1. C. de dot. promiss. secundum vnam lecturã, quod
in tex. illo Imperator loquitur cum muliere quæ pete-
bat dotem à parentibus, seu cognatis: nam ut apparet
ex libris correctis, in inscriptione supra apposta, Impe-
rator Alexander loquitur cum Claudia, licet in alijs li-
bris antiquis inscriptio dicit, Alexander Claudio: quæ vl-
tima lectura, quod Imperator loquatur cum Claudio
marito, & non cum Claudia muliere communiter tene-
tur, & iuuatur per illa uerba tex. quod ea quæ nubebat
dotem dare promisit. Ex quibus videtur colligi posse,
quod Imperator cum tertia persona loquitur, quamuis
huic obiectioni occurri potest, Imperatorem ibi recita-
re uerba instrumenti. Septimum intellectum, & con-
cordiam assignat. Mari. Soci. iun. in rep. l. ita stipulatus

nu. 106. ff. de verb. oblig. quòd §. gener. l. cum post. ff. de iure do. & l. 3. C. de dot. promiss. locum habent, quando dos non fuit simpliciter promissa, sed committendo eam arbitrio, & declarationi promittentis: & tunc siue promittens sit persona de iure obligata dotare, siue nõ, fauore dotis debetur, & à persona receditur, contra decisionem. l. fin. C. de contrahen. emp. lex autem pri. C. de dot. prom. procedit, quãdo dos incerta simpliciter sine relatione arbitrij alicuius promittitur, quo casu, ratione omnimodæ in certitudinis nõ valet. Et istum intellectu tenuerunt antiqui, nam reperio quòd Alber. de Rosa. in d. l. 1. C. de dot. promiss. eum testatur communem, & eum sequitur Cuma. ibi. & antequã vidissem prædictos doctores, mihi placebat: Nam considerabam, quòd leges disponentes, quòd incerta dotis promissio valeat, loquuntur quando promissio est collata in arbitrium promittentis, ut apparet ex d. §. gener. & ex d. l. 3. & v. get. l. si filia. ff. de leg. 3. & l. 1. in fine ff. de leg. 2. Sed postea melius considerando iura, mihi non satisfacit, nam licet prædicta iura loquantur, quando taxatio quantitatis fuit collata in arbitrium promittentis, tamen ratio. tex. in d. §. gener. est generalis, & comprehendit etiam secundam speciem, videlicet quãdo dos incerta est simpliciter promissa, & quãdo ratio legis est generalior dicto, decisio. l. extenditur, & generaliter debet intelligi, glos. celeb. in Clem. 1. de electio. quam dicit ab omnibus receptã Barb. conf. 43. vers. cum ergo vol. 2. col. 3. ratio enim legis, est mens legis Bart. in l. cum mulier in prin. ff. ad Trebell. Præterea in specie. d. l. quæro. ff. de iure dot. valet dotis promissio incerta, licet non fuit in arbitrium promittentis collata. Rursus cum dos potest certificari ex sui natura, quomodocunq; promittatur valebit

bit promissio, per ea quæ latè tradita sunt in superiori c. alias autem esset restringere nimis, contra mentem ferè omnium doctorum regulam, quòd incerta dotis promissio valet. Sed omiffis alijs pluribus intellectibus à modernis diuersis in locis assignatis, placet † concordia ad prædicta iura, & intellectus ad l. 1. supra citat. C. de dot. promi. quòd ex eo ibi marito non datur actio de dote, quia non constabat plenè, dotem sibi promissam fuisse, sed solum contra eam adducebat maritus, quòd in instrumento nuptiali erat ascriptum, quòd ea quæ nubebat dotem dare promisit, quibus verbis non plenè apparebat, mulierem voluisse dotem marito promittere pro modo facultatum: nam verba illa apposita fuerunt in instrumento nuptiali, non ad effectum promittendi dotem marito principaliter, sed ut cum solemnitate, & in instrumento nuptiali, seu dotali matrimonium celebraretur. Pro cuius declaratione præmitto quod tradit glos. §. quibus Insti. de hæred. quæ ab intesta. defer. videlicet, instrumenta nuptialia, seu dotalia esse quibus continentur inter Titium & Bertam matrimonium contractum, & dotem datam, seu promissam esse: quæ instrumenta operantur, ut solemniter ducta mulier intelligatur, & filij antea ex concubina habiti, de iure ciuili, sinè his instrumentis non legitimantur, vt apparet ex §. fina. vbi Silues. declarat Insti. de nupti. & ex §. quibus Insti. de hæred. quæ ab intest. defe. Hoc præmisso, tu cõsidera duos casus, quòd aut illa verba tex. in d. l. 1. quòd ea quæ nubebat dotem dare promisit, fuerunt in instrumento nuptiali à Tabellione ascripta sine consensu mulieris, sequendo vsum seu notam communem instrumentorum nuptialium, & hoc casu proculdubio non remansit obligata, cum nullum pactum, nullus consensus nec volun-

tas intercefferit, sine quibus actus non ualet. Aut uerba illa de mandato, aut consensu mulieris fuerunt à Tabellione in instrumento apposta, & hoc casu, duobus rationibus merito actio de dote marito denegatur. Prima colligitur ex traditis à Francisco Cona. in loco supra citato, docente, dotem non deberi pro modo facultatum, quando suspicio contrariæ voluntatis eius qui dotem promisit remanet, nam si pater falso existimans se filia suæ debitorem esse, dotem promiserit, obligabitur, per l. quemadmodum in fin. ff. de iur. dot. quod intelligit Cona. quòd si pater putabat falso se debere centum, tantum ad centum obligatur, non pro modo facultatum suarum pro quo urget, nam actus agentium non debent operari ultra intentionem eorum. l. non omnis. ff. si cert. petat. uerisimilis enim intentio, & uoluntas contrahentium, aut disponentium considerari solet, tam in actibus inter uiuos, quam in ultimis uoluntatibus. unde cum in nostra specie per appositionem illorum uerborum in instrumento, quòd ea quæ nubebat, &c. non fuit intentio mulieris promittere aliquam dotem marito, nec hoc conuentum fuisse apparebat, sed quòd pro forma instrumenti nuptialis principaliter uerba promissionis dotis fuerunt inserta, ideò mulier non obligata marito remansit contra eius uoluntatem, & intentionem pro modo facultatum: itaq; soluendò minimam rem liberaretur, & ideò actio de dote tanquam in uilis non cõpetit. Secunda ratio est, nam cum illa uerba in instrumento nuptiali ascripta, quòd ea quæ nubebat † dotem dare promisit, erant enunciativa, non principaliter ad constituendam dotem, sed propter aliud emissa non inducebant obligationem, nec plenam probationem, per tex. & quod ibi notat Bart. in l. Publia. §. fin. ff. Depositi per

Laulli

l. nulli & l. in epistola. C. de probatio. c. si pater de priuileg. in 6. notab. Abb. in c. si. extra de succel. ab intest. nu. 14. & 19. in §. autem. gener, erant uerba conuentionis apposta ad obligandum focerum ad dotem genero, propter hoc principaliter emissa. Sed contra istum intellectum uigent tradita per Bald. nouellum in tract. de dote 6. par. priu. 78. docens uerba enunciativa, nõ propter se, sed propter aliud emissa fidem facere, & dispositionem inducere, arg. tex. in l. 2. C. de dot. promiss. intellectus prout glo. ibi in 2. intellectu intelligit, asserens dotem ibi non fuisse promissam, sed per illa uerba, quòd promisit uixuras dotis obligatur etiam ad dotem, licet expressè non promiserit dotem: quem tex. ad hoc citauit Bart. in cons. incipiente, factum sic se habet, & Paul. in cons. incipiente, iusta sententia, Ias. in l. ex his. C. de testamento mili. uers. 2. singulariter fallit. Quod etiam corroboratur per l. si uoluntate. C. de dot. promiss. ubi si maritus uoluntate uxoris fecit instrumentum, in quo confessus est se recepisse centum in dote ab ipsa uxore, ex hoc solo inducitur pactum, quòd ipsa teneatur soluere centum, & maritus poterit petere illa centum ab uxore. Rursus obstat tex. in c. fin. de succel. ab intest. ubi secundum unum intellectum, uerba enunciativa, fauore causæ piæ, dispositionem inducunt. Obstat insuper ratio Imperatoris apposta ibi in d. l. 1. C. de dot. promiss. ubi, cum nec species vlla nec quantitas promissa sit, ubi uidetur se fundare in incertitudine promissionis. Sed his non obstantibus, puto uerum esse istum intellectum, quòd ex eo ibi actio de dote marito non competit, quia in illo tex. non constat plenè de dotis promissione, nec maritus aliud fundamentum ad petendam dotem habebat, quam illa uerba enunciativa in instrumento ascripta, quòd ea quæ nubebat,

&c. quæ

& e. quæ uerba nec etiam fauore dotis obligationē, nec plenam probationem inducūt, siue fuissent posita de uoluntate mulieris, siue non. Nec obstat Bald. nouelli & aliorum dictum, quod uerba enuntiatua fauore dotis probant, & inducunt obligationem, cui occurritur multis modis: Primò, quia erubescimus eum sine lege loquimur, ut in authen. de triente & semis. §. consideremus, & prædicti doctores non citant nisi. l. 2. C. de dot. promiss. secundum unum intellectum, qui intellectus uerus non est, nec enim est uerisimile, quod in specie illius tex. petebat gener vsuras dotis, si dos non esset promissa expressè, imò ex illo tex. constat clarè, dotē fuisse promissam, ibi, si pro dote promissa socer tuus vsuras dare promisit. & c. Preterea, licet uera esset illa. 2. lectu. illius tex. quod ibi in specie dos nō fuit promissa, sed ex eo quod vsuras dotis dare promisit intelligeretur promissa, hoc non proueniret fauore dotis ex uerbis enuntiatuis, sed quia ibi promiserat accessoria dotis, hoc est vsuras quæ præsuponunt principale, nam ut Bald. ibi adnotauit. nu. 1. licet accessoria non uestiant principale, probant tamen illud esse uerum. Rursus, licet dictum Doctorū, quod uerba enuntiatua inducant obligationem fauore dotis, esset uerum, in nostra specie non procedit, cū defecit substantia contractus, hoc est consensus, sine quo nullo fauore contractus ualere debet, iuxta. l. 1. ff. de pact. l. 2. ff. de actio. & obli. in prin. insti. de oblig. quæ ex consen. nascun. sine consensu etenim, & uoluntate obligatio non inducitur, cum actus agentium non extendantur. & c. Non obstat. l. si uoluntate, nā respōdeo, quod ibi & consensu & tacito pacto obligatur, in nostro casu uon fuit consensus nec uoluntas promittendi dotem nisi pro forma. Nec tex. ille ex fauore dotis, sed regulariter procedit, ut

dit, ut Bart. ibi uult, Albe. Ang. & Salic. Licet sunt aliqui doctores qui affirmant illius tex. dispositionem procedere fauore dotis, ut Soci. in l. 1. nu. 95. ff. solu. matri. & B. pta de S. Blas. in tractatu de privilegijs dotalibus. nu. 7. Costa in l. si ex cautione. §. decimoquarto fallit in prin. C. de non num. pecu. post glos. in l. ad exactionem. C. de dot. promi. quod non uideretur uerum cum ex tex. colligi non potest. Non obstat. c. fin. de sucees. ab intest. nam re spondeo cum Abb. ibi nu. 14. quod ille intellectus non est uerus: Secundò respōdeo, quod licet esset uerum in ultimis uoluntatibus, fauore causæ piæ uerba enuntiatua inducere dispositionem, non tamen hoc concludit, quod debeant inducere obligationem in contractibus, contra dispositionem. l. Publia. §. fin. supra citato, cum in testamentis plenius uoluntates testantium interpretamur quàm in contractibus, iuxta regul. in testamētis. ff. de reg. iur. Tertio, quia regulariter dos nō est causa pia Bald. de Bartulinis in rep. l. 1. ff. solu. matri. nu. 117. ubi Crot. nu. 35. qui tenet post Bald. nouellum, quod de legato dotis hac de causa falcidia detrahetur, licet fateatur, quod largo modo, & improprie dicitur causa pia per. l. cum his. §. si mulier. ff. de cond. ind. & ita intelligit Alex. in l. si cum dote. §. eo tempore. ff. solu. matri. Non obstat uerfi. cum species nulla nec quantitas & c. d. l. 1. C. de dot. promi. Nam respondeo, quod ibi non solum negat Imperator actionē de dote, quia nulla species nec quantitas promissa fuit, sed etiā quia non erat aliud fundamentum ad petendam dotem quam uerba illa, quod ea quæ nubebat dotem dare promisit, ut constat ex uerfi. sed hactenus, in instrumento ascriptum: Et iste intellectus iuuatur optimè per illum tex. in d. l. 1. ibi, quasi promissa dos tibi. Ex quo colligitur, cōsiderando naturam dictionis

iudicioris quasi, quod non constabat dotē fuisse promissam, & idēd glo. ibi, & Petrus de Bella. post Azon. voluerunt tenere, quod constabat dotem non fuisse promissam: quem intellectum tanquam diuinatorium reprobant dd. Ipse tamen teneo, quod non erat necesse probare dotem non fuisse promissam, sed sufficit quod non cōstet de promissione, legitima probatione: Imō in specie illius tex: cū promissio dotis nō fuit facta animo constituendi dotem pro modo facultatum, sed solum ad effectum, ut matrimoniū cum solemnitate celebraretur, etiam si constet de promissione dotis, non deberetur pro modo facultatum, sed soluendo minimam rem liberaretur: sicut quādo in genere res vel animal legata sunt, quo casu legatum non ualet, vel soluendo muscam hæres liberaretur, vt tradit glo. in l. legato generaliter. ff. de leg. 1. & idēd respondit Imperator, frustra existimas actionem tibi competere &c. Et iste intellectus procedit siue in casu illius l. 1. C. de dotis promiss. maritus dotem petebat, siue mulier; siue dotis promissio fuit ascripta voluntate promittentis siue non: prædicta considerari pro cōcordia horum iurium. Et ex isto intellectu primō infero, nō esse securam Bald. nouelli doctri. in tract. de dote. 6. parte priu. 78. afferentis, fauore dotis verba enuntiatiua, non propter se principaliter, sed propter aliud emissā, dispositionem inducere, & probationem: Nam vt supra probatum est. l. 2. C. de doti. promi. hoc nō probat, nec uideo tex. ullum hoc probantem, vnde inhærendum est regulæ cum exceptio non bene probatur. glo. in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. & saltem non erit verum, quando defecit voluntas aut cōsensus: imō tex. in d. l. 1. ita intellecta contrarium probat. Secundō infertur

12 locum habere † decisionem tex. in d. l. 1. C. de dot. promi.

mi. non solum de iure ciuili, sed etiam de iure Canonico: quo attento, ex pacto nudo datur actio. c. 1. extra de pact. & de iure Regio Hispanorum, quo similiter ex pacto nudo datur actio, per. l. 3. tit. 8. li. 3. ordina. nam plura specialia possunt concurrere, & ibi non negatur actio propter hoc, sed quia effectualiter marito non erat dos promissa, quod omni iure locū habebit. Tertiō ex hoc intellectu infero, nō esse securam Bald. opini. in c. iurauit. 2. col. de probatio. docentis, † quod si quis iurauit aliquam accipere uxorem potest ab ea petere dotem, nec eam tenetur ducere absque dote: cuius sententiam sequuntur repentes in auth. præterea. C. vnde vir. & vxor. Pala. Rub. in repeti. c. per uestras de donatio. inter vir. & vxor. 3. nota. §. 2. nam contra hanc opinio. urget tex. in d. l. 1. C. de dot. prom. & in præsentī specie, quod vir teneatur adimplere iuramentum, & mulier non teneatur dotem præstare contra Bald. tenet Paul. de Montepico in repeti. auth. præterea. nu. 18. in fine, & de hac opinione dubitat Couarr. in li. 4. par. 1. c. 5. nu. 6. contra quam urget, nam mulier se ipsam dotare non tenetur, ut Frac. Cona. vbi supra, & de iure Regio est. l. 8. tit. 1. 1. parte 4. nec maritus poterit eam expellere, & si dotem non dederit. l. fin. vers. uerò. C. de repud. quem ad hoc adnotauit Paul. de Castr. in l. fin. C. ad Velleia. nu. 2. Vltimo infero ex illa. l. 1. ita intellecta ad quæstionem quam mouet gl. in l. mulier bona. 73. ff. de iur. dot. An † mulier habens magnum patrimonium nubens absque dote, videatur totum patrimonium in dotem dedisse: & ibi glo. tenet partem affirmatiuam, ut eam doctores intelligunt: quam opinionem amplectitur Bart. in l. si constante. nu. 78. ff. solu. matr. & Abb. in consi. 44. vol. 1. nu. fin. & in c. quemadmodum. nu. 10. de iureiuran. Ioann. Fab. l. nul-

14

K la. C. de

la. C. de iur. doti. Bald. nouell. in tracta. de dote. 6. parte. priui. 14. sed cōtraria opinio verior est, quod in hoc specie mulier non uideatur totum patrimonium in dotem constituere: quam tenet Bart. in disputati. 7. nu. 15. in fi. & in l. pen. §. uxor. ff. solu. matri. sequuntur Paul. ibi, Ias. Curt. iun. nu. 10. & Deci. nu. 6. cōmunem appellat Alex. confi. 144. nu. 2. volu. 5. Conarr. ubi supra nu. 4. pro qua opinione citat Bar. auth. de nuptijs. §. si mulier. iuncto. §. precedenti. colla. 4. & in l. fin. C. de repudi. & urget. l. si diuortio. 21. iuncta glos. 2. de verb. oblig. tu adde. d. l. 1. C. de dot. prom. ita intellectā: Nec maritus potest eam compellere ad sibi dotem constituendam, Bald. in l. 1. in 2. lectu. supracita. C. de doti. promiss. quod amplia, ut nec attempta dignitate mariti uideatur bona sua in dotē dare mulier, si simpliciter contrahat matrimonium, ut prædicti Doct. uolunt: de quo uidendus est Dec. in conf. 521. colu. 3. qui plures Doctores refert & sequitur: & Mayne. in reg. in ambiguis pro dote. ff. de regu. iur. nec ulla lege contrarium cauetur prout illa gl. aduertit.

S V M M A R I V M.

1. Concubina propria potest donari.
2. Meretrix & queuis impudica mulier, habet testamenti factionem actiuam, & passiuam.
3. Miles non potest in suo testamento aliquid relinquere propriae concubinae.
4. Concubina potest haeres institui regulariter.
5. Clericus non potest instituire haeredem propriam concubinam.
6. Concubina Clerici non dicitur proprie concubina, sed focaria.
7. Argumentum de milite terreste, ad militem coelestem est ualidum.
8. Clericus habens accessum ad mulierem committere dicitur adulterium, secundum aliquorum dd. opin.
9. Concubinae propriae non potest Clericus donare, nec in testamento ali-

- to aliquid relinquere, nec iuramento firmatur actus.
10. Concubina Clerici, quando est haeres instituta, portio hereditaria ei sit applicanda.
 11. Deportatus quando est haeres institutus, hereditas non applicatur fisco, sed ad uenientes ab intestato pertinet: idem in damnato in metallum.
 12. Accrescendi iuri locus est in hereditatibus, etiam inter omnino disunctos.
 13. Indigno quando hereditas relinquitur palam, fisco non applicatur.
 14. Fisco est applicanda hereditas, quando concubina Clerici est haeres instituta.
 15. Indigni absq; sua culpa, uel in capaces quando sunt haeres instituti, hereditas non applicatur fisco.
 16. Incapacis, & indigni differentia assignatur.
 17. Hereditas pertinet ad fiscum secularem, si haeres institutus indignus erat laicus, si Clericus, ad Ecclesiasticum.

Clericus an possit propriam concubinam haeredem instituire, & si talis institutio non ualet, cui applicanda est portio illa hereditatis in qua fuit instituta, & si fisco applicatur, an ad secularem fiscum, uel ad fiscum Ecclesiae pertineat. Cap. v.

RO parte affirmatiua, quod Clericus possit suam concubinam haeredem instituire allego tex. in l. affectiones & in l. donationes. ff. de donat. ubi aperte probatur aliquem posse propriae concubinae donare, & ita tenent Bar. & Pau. ibi: Doctores in l. 2. C. de dona. int. uir. & uxo. facit tex. in l. qui concubinam, & in litem legato. §. parui. ff. de leg. 3. ubi est expressum, ualere legatum concubinae relictum, & ibi notat Bar. & urget etiam tex. in auth. quib. mo. na. ef. leg. §. 1. uer. quodā

- coniuncto. Notat Lod. Rom. con. 43. Ancha. con. 247. & corroboratur, nam in iure est certū, quod concubina
- 2 † meretrix, & quælibet mulier impudica habet testamenti factionem actiuam, itaq; facere testamentum ualet, ut asserit Bald. in l. 1. C. de cond. ob. turp. ca. in c. cum decorem. extra de uita & hon. Cleri. ergo fortius habere debet testamenti factionem passiuā, & ita debet posse heredem uniuersalem institui, arg. in §. testamenti autē factionem insti. de hered. insti. quod corroboratur, quia sunt certæ personæ incapares, & prohibita hæredes institui enumeratæ per glo. magis. in §. legati insti. de leg. in ter quas enumerata non reperitur concubina Clerici, nec mulier impudica, uel inhonestæ uitæ. Neque obstat tex. in l. mulier. ita §. mulier ff. de mi. tes. cuius uerba sunt: Mulier in quam turpis suspitio eadere potest, neq; ex testamento militis aliquid capere potest. nam est speciale
 - 3 † in milite qui non potest aliquid in testamento, concubinæ relinquere, ut tenent glo. & Bar. ibi: secus tamen in alijs, & hoc etiam tenet idē Bar. in l. mulierem ff. de his quib. ut indig. uel melius secundum Raph. Cum ibi tex. ille intelligi debet, quod loquatur de mulieribus cum quibus commissum est adulterium, incestum, uel stuprum, & sic quarum coitus à lege ciuili est improbatus, nam tales mulieres, neq; ex testamento pagani, neq; militis aliquid capere possunt: secus tamen est in concubinis quarū coitus non est à lege ciuili prohibitus, & istā
 - 4 opinionem, † quod concubina possit hæres institui, tenet Paul. de Castr. in l. donationes. ff. de dona. Ancha. in consi. 247. Bar. in l. miles ita ff. de mili. tes. §. mulier. Sed supradictis non obstantibus, contrarium in nostro casu
 - 5 est dicendum, imò quod institutio † à Clerico facta propria concubinæ, in effectū nō ualeat, hoc tenet Pau. Ca. in l.

- in l. donationes in concubina ff. de dona. Bar. in l. miles ita in prin. & ibi Ias. ff. de re iud. idem Bar. in l. miles ita §. mulier ff. de mil. tes. idem Bar. in l. mulierē ff. de his quib. ut indig. Dida. Cast. in l. 11. Tauri in glo. in uerbo, Podian. Ancha. in consi. 247. Neque obstant fundamenta in contrarium adducta, quæ intelligi debent, in concubina priuatarum personarum, nam cum coitus non sit de iure ciuili prohibitus, potest ista concubina hæres ab his personis institui, secus tamen est in nostro casu, in Clerici concubina, cuius coitus nē dum prohibitus est de iure Canonico, ut per totum titu. extra de coha. Cleri. & Sed etiam de iure ciuili, ut est tex. in l. eū qui. C. de Epis. & Cleri. ubi Clerico non est licitum habere concubinā,
- 6 neque cum ea potest habitare. Et hinc est, † quod Clerici concubina, non dicitur propriè concubina, sed fornicaria, cum Clericus non possit habere concubinam cū matrimonium inter eos esse non possit, ut in concil. Trid. ses. 24. c. 9. neq; cum ea possit habitare: & pro hac sententia allegant dd. in l. mulierem. ff. de his quib. ut indig. ubi non ualet relictum à milite in testamento mulieri quam stupro cognouerat, & ibi Bar. dicit, quod idē est in Clerico, uel Sacerdote, quod relictum ab eo in testamento concubinæ propriæ, non ualet: Nam Clericus
 - 7 est miles cœlestis, † & ualidū est arg. de milite cœlesti, ad militē terrestrem, ut probat glo. magis. in l. miles ita in prin. ff. de re iud. quam in proposito ad hoc notat ibi Bar. & Ias. notat per dd. in l. 2. C. de dona. in. ui. & uxo. & pro hac doctorū sentētia, ego pōdero tex. in l. Claudius ff. de his quib. ut indig. ubi scribitur, quod si aliquis mulierē instituit, quam polluit per adulterium, nō admittitur † mulier ad hæreditatem, ergo idem dicendum est in nostro proposito, Clerici concubinam non admitti
 - 8 ad

ad hæreditatem ipsius Clerici, cum habeamus, quod si Clericus habeat ad mulierem accessum committere dicitur adulteriũ, secundum Pau. quem ibi refert Imola in Clem. 1. col. fi. de offi. ord. Abbas in c. ut Clericorum nu. 8. de uita & hon. Cleri. Pala. Rub. in rep. rub. de don. in. ui. & uxo. §. 30. nu. 6. Quamuis Dec. in c. at si Clerici nu. 29. dicat hoc non esse uerum, nam etiam in presbytero dicitur simplex fornicatio. c. quia circa de Biga. licet castitatem promittat. Vtèrius autem pro hac opinione facit tex. in l. miles ira §. mulier ff. de mili. test. quod quò modo intelligatur, nam tex. innuit, quòd mulier in quam turpis suspicio cadere potest, neque ex testamento militis aliquid capere potest: nã si intelligatur, quòd est speciale ibi in milite, idem erit dicendum in Clerico, per ea quæ supradicta sunt: si autem quòd loquatur in casu in quo coitus est prohibitus per legem ciuilem, ut Cum. ibi tenet, què refert Ias. in l. miles ita in prin. ff. de mil. tes. etiam in Clerico habet locum, cum eius coitus sit prohibitus per legem ciuilem, ut supra probatum est: & ista sententia doctorum ab omnibus tenetur nemine discrepante, & est uera, ¶ quòd Clericus nec donare, neque aliquid in testamento relinquere propriæ concubinæ potest, & in donatione latè declarat Pala. Rub. ubi supra, dominus Coua. in relectione. c. quamuis pactum 2. par. §. 1. nu. 4. in fi. ubi affirmat, non ualere donationem, etiam iuratum, post Aymon. in con. 229. & Rip. in d. l. miles. ff. de re iud. nam huius donationis prohibitio, fauore publicæ utilitatis, & honestatis facta est. Secundum dubium restat examinare, ¶ uidelicet portio hæreditatis in qua Clerici cõcubina fuit hæres instituta cui sit applicanda, utrum fisco, an cohærendi, uel uenientibus ab intestato, uel alijs personis: & hoc est maximum dubium:

Nam

Nã ut dicit gl. in l. 3. §. fi. in uerbo. in uicta. ff. de adim. lega. quam refert Ias. in l. hæreditas nu. 5. C. de his quib. ut in dig. in hac materia leges sunt adedò contrariæ, ut uix possint concordari. Et quòd ista hæreditatis pars non pertineat ad fisco, sed ad cohæredem, uel ad uenientes ab intestato, adduco tex. in l. 1. C. de hæred. inst. ¶ ubi secundum uerum & communem intellectum, ¶ cū deportatus est institutus, hæreditas illa uenientibus ab intestato applicatur: & ista est uera & communis opinio secundum Ias. ibi nu. 3. reprobata glo. opinione ibi, quæ tenet, quòd fisco applicatur: ergo idem in nostro casu dicendum est, non applicari fisco, sed cohæredi, uel uenientibus ab intestato. Secundò facit tex. in l. si in metallum ff. de his quæ pro non scri. hab. & in l. in metallum ff. de iu. fil. ubi scribitur, quòd si in metallum damnatus fuerit hæres institutus, cum sit incapax hæreditatis, hæreditas uenientibus ab intestato, non autem fisco applicanda est: ergo idem in nostro casu dicendum uidetur. ¶ Tertiò, facit talis consideratio, in iure est certũ, ¶ quòd in hæreditatibus locus est iuri accrescendi (etiam inter omnino distinctos) ut est tex. in l. uni. §. his igitur. C. de cadu. tol. cum simi. nè sequatur absurdum, quòd quis te status pro partè decedat, & pro parte intestatus, contra regulã ius nostrum. ff. de reg. iu. Cum igitur portio hæc in qua ipsa concubina fuit hæres instituta uacat, accrescere debet cohæredi, non autè fisco. Quartò facit tex. in l. aufertur iuncta glo. ibi, & communi opi. ff. de iu. fil. ubi quis erat institutus hæres tanquam testatoris filius, quòd in ueritate erat suppositus partus, aufertur hæreditas ab eo quasi ab indigno, & applicatur legitimis uenientibus ab intestato: quòd declarat Bar. & alij doctores in l. hæreditas C. de his quib. ut indig. Anto. Gomez. in l. 9.

in l. 9. Tauri nu. 21. Quintò, facit tex. in l. 1. C. de secun-
dis nup. & l. 1. C. de nat. lib. ubi non applicatur fisco, sed
certis personis illud quod aufertur ab incapacibus. Sex-
tò, facit tex. in l. non intelligitur in prin. & in §. si quis pa-
lâm ff. de iu. ff. ubi † quando hæreditas relinquitur indi-
gno palâm, nõ applicatur fisco, sed pertinet ad ueniētes
ab intestato: ut tenet Bar. ibi, & in l. ff. de his quib. ut in-
dig. n. 8. & idem Bar. in l. hæreditas nu. 1. ff. eo. & Ias. ibi,
hanc dicit esse communem opinionem, Ant. Go. in l. 9.
Tauri nu. 21. Cum igitur hæc Clerici concubina ab eo
palâm fuisset hæres instituta, clarè patet hæreditatem
uenientibus ab intestato, non autem fisco applicari de-
bere. Septimò, facit tex. in l. pen. C. de leg. ubi proba-
tur, quòd si legatarius celauit testamentum, priuatur le-
gato, & non fisco, sed hæredi applicatur. Sed licet Pe-
trus de Ancha. in simili casu consulens in consi. 247. no-
luit determinare cui hæc hæreditas in qua Clerici con-
cubina est instituta sit applicanda, uera opinio est, † quòd
fisco: istam opinionem tenet Bar. in l. mulierem ff. de his
quib. ut indig. magis expressè Pau. de Cast. in l. donatio
nes ff. de don. & pro ista opinione facit regula iuris quæ
habet, quòd illud quod aufertur ab indigno, applicatur
fisco l. Papinia. §. meminisse ff. de inof. tes. tex. in l. Clau-
dius ubi glo. ff. de his quib. ut indig. Neque obstat quod
Bar. ibi dicit, quòd putat, quòd hodie hæc regula est cor-
recta, imò quòd aufertur ab indigno, non applicatur fis-
co, sed certis personis, per tex. in l. qui cõtra. C. de incest.
nup. sed credo, quòd Bar. noluit tex. illũ citare, nã con-
trarium probat, sed fortè uoluit allegare tex. in l. si quis
incest. eo. & l. 1. C. de secun. uup. & l. 1. C. de na. lib. ubi
applicatur certis personis: nam contrarium, imò quòd
ista regula sit seruanda tenent idem Bar. & Bald. Sali. &
Pau.

Pau. & Ias. in l. hæreditas C. de his quib. ut indig. Bar. re-
spõdet ibi nu. 1. ad iura contraria, quòd loquuntur in ca-
sibus specialibus: sed quia Bar. non assignat rationē spe-
cialitatis Ias. ibi num. 9. dicit, quòd in dictis iuribus non
erat propriè delictum, nam transire ad secunda uota nõ
est propriè delictum: sed ista responsio solum pertinet
ad l. 1. C. de secun. nu. sed non est dubium, quòd .ll. su-
pradictæ loquatur in casibus specialibus, & ratio specia-
litas esse potest, nam cum iura illa loquantur de inca-
pacibus seu indignis extraordinarijs, nimirum est si ab
Imperatore ibi apponatur applicatio extraordinaria, &
non applicatur fisco: † quia ibi nõ erant incapaces pro-
pter suum delictum, & quando sunt indigni absq; sui de-
fectu, non applicatur fisco, nisi clam fuerint hæreses in-
stituti, per ea quæ inferius dicam. Secundò, facit tex. in
l. Claudius ff. de his quib. ut indig. ubi innuit tex. quòd
si quis instituat mulierem quam per adulterium polluit,
hæreditas non pertinet ad mulierem, sed admittitur fis-
cus, maximè cum ut supra expositũ est, Clericus si ac-
cessum habet ad mulierem adulterium cõmittit, secun-
dum aliquorum opinionem: clarè igitur patet, quòd in-
stituta concubina non admittetur ad hæreditatem, sed
fiscus. Tertiò, facit tex. in l. mulierem ff. de his quib. ut
indig. ubi miles mulierem quam stupro cognouerat hæ-
redem instituit, & fisco hæreditas applicatur: ergo idem
erit dicendum in Sacerdote, & Clerico, ut Bart. ibi ex-
pressè tenet. Quartò, faciunt ea quæ tradit doctor Pa-
la. Rub. in repe. rub. de don. inter ui. & uxo. §. 39. ubi te-
net, quòd si Clericus aliquid donet cõcubinæ, aufertur
ab ea, & fisco applicatur: ergo idem est dicendum in re-
lictis in testamento, cum sit ualidum arg. Quintò, facit
doctrina Bar. & dd. in l. hæreditas C. de his quib. ut in-
dig.

dig. ubi Bar. nu. 3. Sali. nu. 6. Ias. n. 10. tenent, quòd quando aliquis non est omnino, & ipso iure incapax, quia habet testamenti factionem, sed est indignus sua culpa, tunc quod ab eo auferatur fisco applicatur: & quòd tunc uera est regula, quod auferatur ab indigno applicatur fisco: cum uerò concubina Clerici sua culpa sit indigna, applicatur hæreditas fisco: Magis expressè facit quod tenet idè Ias. in allegata l. hæreditas in fi. uidelicet, nã quando relictum in testamento non ualet mixta consideratione, nempè culpa hæredis & testatoris, applicatur fisco per l. Claudius & l. mulier. supra alleg. Et ista sententia, quòd sit applicanda fisco, credo quòd sit uera, & tenenda: tum per fundamenta supradicta, tũ etiã quia Bar. & Pau. ut supradictum est, eam tenent: & non reperio doctorem ullum qui contrariam dicat. Sed nunc restat respondere ad oppositiones & responsiones quæ colliguntur ex dictis dd. in allegata l. hæreditas: & primò non obstat tex. in l. 1. C. de hæred. instit. & l. si in metallum, quia iura illa loquuntur in deportato, & in metallum damnato, qui sunt omnino incapaces, neque habent testamenti factionem passiuam, ut est gloss. in §. legari insti. de legatis, & ideò institutio pro non scripta haberur, & non fisco, sed ueuentibus ab intestato applicatur. Secus est in nostro casu. in Clerici concubina, nam licet ab ea auferatur hæreditas tanquam ab indigna, non est ipso iure & omnino incapax, cum ut supradictum est, habeat testamenti factionem actiuam, & passiuã, & ab alijs possit hæres institui: † & hæc est differentia inter indignũ, & omnino incapacem, quia indignus semper est hæres antequam ab eo hæreditas auferatur, & solus fiscus indigno potest opponere in dignitatem: ut est tex. in l. his consequenter ff. fam. hær. & etiam remanet hæres nomine,

ne, indignus, postquam ab eo est hæredis ablata, ut Bar. & melius Pau. & Ias. in l. ex facto §. fi. ff. de uulg. Et ex supra dictis infertur solutio ad tertium contrarium: nam cum indignus sit hæres, non est locus iuri accrescendi, cum iam cesset inconueniens, quòd pro parte decedat testatus, & pro parte intestatus: imò quòd magis est, etiã si indignus noluerit addere hæreditatem, non est locus iuri accrescendi, quia uidetur hoc facere in fraudem fisci: hoc tenet Pau. in d. §. fi. Et hinc est quòd dicit Bar. in l. 1. nu. 26. ff. de uulg. & pup. quem seq. ibi Ias. nu. 51. quòd fiscus præfertur non solum cohæredi, & uenientibus ab intestato, sed & substituto. Neq; obstat l. pen. quia ideò ibi hæredi applicatur, quia delictũ respicit eius iniuriã. Neque obstat tex. in l. non intelligitur in prin. & in §. si quis palàm, quia ibi loquitur in spurijs, & ita in indignis absque sui culpa, nam tunc si palàm instituitur non applicatur fisco, in nostro autem casu loquimur in concubina quæ suo delicto est indigna, & ideò indistinctè applicatur fisco: Neq; obstat l. auferatur, quia ibi est indignus absque delicto, & ideò non pertinet ad fiscum: Nec obstat l. 1. C. de secun. nup. & l. 1. C. de nat. li. & l. si quis incesti, quia ut supradictum est, loquuntur in casibus specialibus. Tertia autem quæstio est facilis, nam communis resolutio est reprobata opinione Abba. in c. 2. de suc. ab intest. † quòd quando hæres indignus est laicus, siuè à Clerico siuè à laico sit institutus, pertinet hæreditas ad fiscum secularem, & si fuerit hæres Clericus, siuè à laico siuè à Clerico, pertinet ad fiscum Ecclesiæ: quia cũ indignus hæres, sit hæres, ab eo auferatur à suo iudice, & sua persona consideratur & non testatoris: ut Bal. ubi Pau. in l. si quis presbiter C. de Epif. & Cleri. Pal. Rub. in rep. rub. de dona. inter uir. & uxo. §. 39. Ant. Go. in l. 9. Tauri

nu. 29. Secura in rep. l. 3. in §. fi. ff. de lib. & post. nu. 143
fo. 19. ubi & eius additionator. d. Couar. in Epi. 4. De-
creta. 2. par. c. 8. §. 5. nu. 10. uers. septimò ex his, ubi citat
ad hoc plures doctores: Felinus in c. quia V. de Iud. Qua
aut pœna debeat puniri Clericus fornicarius, uide Ber.
Di. in sua prac. cri. c. 72. & 73. ubi agit de pœna Clerici
concupinarij: & Doc. maximè Aret. Feli. & Dec. in c. at
si Clerici extra de iu. in prin. & Conc. Trid. ses. 25. c. 14.

SYMMARIVM.

- 1 Adoptio quòd sit nomen generale & quando dicatur arrogatio, quando uerò adoptio.
- 2 Arrogatus et eorū filij & bona rediguntur in potestate arrogantis, & quando adoptatus est in potestate adoptantis.
- 3 Adoptiuus efficitur de familia adoptantis, & ei succedit, tam ex testamento quàm contra testamentum, & ab intestato ut suus hæres.
- 4 Adoptiuus habent iura consanguinitatis cum his qui sunt in arrogantis familia improprie.
- 5 Adoptiuus in familia adoptiuus nanciscitur iura agnationis & cognationis eorum quibus agnascitur, in naturali retinet cognationem.
- 6 Adoptiuus filius uel arrogatus succedit cum liberis legitimis & naturalibus, & quid de iure Regio.
- 7 Arrogati quarta quæ debetur ex constitutione Diui Pij, an sit omnium bonorum, an debita portio ab intestato.
- 8 Quanta quæ debetur ex rescripto Diui Pij arrogato, quasi æs alium debetur.
- 9 Arrogatus filius emancipatus, causa cognita perdit quartam.
- 10 Quarta quæ debetur filio arrogato ex constitutione Diui Pij, nõ concurrir cum debita iure natura.
- 11 Quarta debita filio arrogato ex Diui Pij constitutione, an sit hodie iure authenticorum aucta.
- 12 Adoptiuus filij ueniunt appellatione filiorum, & sunt uerè filij legitimi.

Adoptiuus

13 Adoptiuus quibus succedit.

14 Adoptiuo qualiter alij succedunt.

15 Adoptiuos filiorum appellatione non uenire, cum ampliacionibus & limitationibus.

Qualiter adoptiuus succedit, & ei alij succedunt. Cap. vi.

1 **A**D OPTIO secundum Azon. & Zafum in summa de adoption. est actus legitimus per quem qui filius non est pro filio habetur, quod electione fit: Et huius adoptionis nomen ¶ generale est, & in duas species diuiditur: quarum una Arrogatio, altera similiter Adoptio appellatur, ut docet. I. C. in l. 1. ff. de adopti. Arrogatio dicitur quando quis principali rescripto adoptat eos qui sui iuris sunt: Adoptio uerò in specie appellatur, quando Imperio magistratus adoptantur hi qui in potestate parentum sunt, tex. in prin. insti. de adopti. in l. 1. & 2. ff. eod. Per arrogationem ¶ arrogatus & eorum liberi & omnia quæ eius fuerunt, tacito iure ad arrogatorem transeunt. l. paterfa. ff. de adopt. tex. in prin. insti. de acqui. per arroga. conc. l. Regia. 7. & 8. tit. 16. par. 5. Et adoptiuus filius similiter olim erat in potestate patris adoptantis. l. 1. ff. de adoption. in prin. insti. eo. sed hodie procedit hoc cum distinctione, de qua in §. sed hodie insti. de adoption. l. pen. C. eod. uidelicet, quando ab ascendente est adoptatus, secus si ab extraneo. Operatur autè adoptio, quòd pater adoptiuus seu arrogator habeat ius corrigendi & emendandi filios, sicut pater naturalis, iuxta. l. 1. C. de emendatione propinquorum. l. 3. & 4. C. de patria potesta. Præterea, tenebitur filium ægètem alere, sicut pater naturalis teneretur,

ex l. 1. C. de alendis libe. l. si quis à liberis. per totã. ff. de lib. agnos. glo. in l. onera. ff. de adoption. gl. in §. pen. in situ. de hære. quæ ab intest. deferuntur verbo tantummodo, vbi faber concordat opini. quæ in hoc articulo sunt contrariæ, ut latè ostendit Tiraq. in l. si vnquam verbo susceperit liberos nu. 8. C. de reuoca. donat. intellige dubium esse quando ab extraneo adoptatur: nam non vocat in ius patrem adoptiuum, licet ab extraneo adoptetur, vt prædicta gl. in dicto §. penul. tenet, quæ in hoc recepta est communiter, & notat Siluest. in §. sed hodie nu. 3. insti. de adoption. Præterea adoptiuus, † vel arrogatus filius efficitur de familia adoptatis. l. 1. §. si. de suis & legitimis hære. l. cum in adoptiuis in principi. ibi, quia mortis tempore in aliena fuerat familia, & in §. si. ibi familia eius aggregetur. C. de adoption. & in §. si uerò pater ibi, ut in familia & potestate institui. de adoption. Ex hoc prouenit quòd sit suus & necessarius hæres patri adoptanti, tam ex testamento quam cõtra testamentũ, iuxta tex. in §. adoptiui liberi institui. de exhære. libe. vbi adoptiui liberi quandiu sunt in potestate patris adoptatis, eiusdem iuris habentur cuius sunt iustis nuptijs acquisiti, in l. certum. ff. de iniust. rupt. cuius uerba sunt, certum est adoptione uel arrogatione, filij filiaue, testamentum rumpi: quoniam sui hæredis agnatione solet rumpi: quã etiam ab intestato iuxta tex. in §. intestatorum uerfi. nec interest an naturales sint liberi uel adoptiui, & in §. penul. institui. de hæred. quæ ab intest. defe. & in l. 1. §. suos. ff. de suis & leg. hæredi. in l. si te. C. de suis & legitim. vbi adoptiui filij pariter, & in capita succedunt cum naturalibus: hinc etiam est, quòd supradicti adoptiui filij & arrogati, habent etiam iura † consanguinitatis cum his qui sunt in arrogantis familia. l. 1. §. si. ff. de suis & legit. hære.

hære. Intellige tamen adoptionem asserre ius cõsanguinitatis improprie, ut probat Imperator in §. per adoptionem Institui. de legi. agna. succ. ibi, nec dubium est quin improprie cõsanguinei appellentur: Nam proprie iura sanguinis nullo iure ciuili dirimi possunt iuxta regul. i. iura sanguinis. ff. de reg. iu. Ex quo inferri potest concordia inter dictum Vlpia. in d. §. si. & responsum Pauli. l. C. in l. qui in adoptione datur. ff. de adoption. ubi affirmat, adoptionem non asserre iura sanguinis, quòd intelligatur proprie, improprie tamen quibus agnascitur assertius consanguinitatis, ut supra probatum est. Vnde puto esse reprobãdam gl. expositionem in d. l. qui in adoptione, ubi exponit sanguinis, id est, cognationis, nã uult glo. cognationem non acquiri per adoptionem quod est falsum, ut manifestè apparet ex illa. l. qui in adoptionem, ubi tex. innuit, qui in adoptionem datur his quibus agnascitur cognatus sit, & infra dicetur. Et nota concordiam illorum iurium nam non uidi tactam istam difficultatem per dd. Item filij adoptiui per adoptionem, seu arrogationem agnationis iura † consequuntur, tex. in §. per adoptionem Institui. de legit. agna. successione, qui ita debet intelligi, & in l. 2. §. parui. ff. de suis. & legit. hæred. quod optimè supra probatum est: nã cum efficiatur per adoptionem de familia, efficitur agnatus: nam idem est ut tradit Bart. in l. qui in adoptione. 2. lectura. ff. de adoptio. & hæc agnatio prodest ad successione, ut in prædictis iuribus probatur, & traditur per gl. in d. l. qui in adoptione. Item adoptiuus uel arrogatus, iura cognationis nanciscitur in adoptiua familia. l. qui in adoptionem in prin. ff. de adoption. l. 1. uerfi. cognationem. ff. unde cognati. quod intellige & declara, filium adoptiuum habere iura cognationis in adoptiua familia, solum cum his quibus

quibus agnascitur, id est cum agnatis seu de familia, non autem cum omnibus cognatis: ita probat aperte text. in d. uerf. cognationem, & in d. l. qui in adoptione. In naturali uero familia omnium retinet cognationem, licet agnationem amittat, ita probatur in d. uerf. cognationem, ubi dicitur, habere duas cognationes adoptatum, naturalē scilicet, & adoptiuam. Sed est differentia, quod in adoptiua familia tantum nanciscitur cognationem agnatorum, sed in naturali familia omnium retinet & habet cognationem: neque enim cognatio naturalis per rationē civilem facile potest tolli, tex. in §. si. institut. de legi. agn. tute. Amplia omnia supra dicta uera esse, non solum in filio arrogato uel adoptato, sed etiam in filia, nepote, & deinceps descendentibus tex. in l. cum in adoptiuis. §. penul. C. de adoptio. Et limita prædicta hodie non procedere in adoptato ab extranea persona, nam in eo iura patris naturalis minimè dissoluuntur: unde patri naturali succedit, & adoptiuus pater non compellitur ei aliquid relinquere, licet ab intestato ei filius adoptiuus succedat iuxta l. cum in adoptiuis. §. sed ne articulū. C. de adoptione. sed locum habet, quando ab auo uel proauo, siue paterno siue materno, fuerit adoptatus: quia concurrunt in unam personam naturalia & adoptionis iura: tex. in d. l. cum in adoptiuis in prin. & idē est in arrogatis in quibus nihil est hodie immutatum, sed in eis remanent antiqua iura intacta: Nam cum erat sui iuris cum in arrogationem se dedit, nullum discrimen erit inter parentes, in l. cum in adoptiuis. §. si. C. de adoptio. Ex supra dictis

colligitur, filium adoptiuum uel arrogatum cum legitimis, & naturalibus succedere. De iure autem Regio, si adoptator pater suscepit liberos, euanescit adoptio, & liberi legitimi & naturales succedunt, per. l. 1. tit. 2. lib.

4. fori

4. fori. & l. 5. tit. 6. lib. 3. fori: Legitima uero filiorum adoptiuorum & arrogatorum, tam ex testamento, quam ab intestato est illa quæ debetur filiis legitimis & naturalibus, nam pariter uocantur tam ex testamento, quam ab intestato, ut in prædictis iuribus probatur. Sed est maximum dubium, an quarta quæ debetur filio impuberi arrogato, ex constitutione Diui Pij, sit omnium bonorum arrogatoris, an sit quarta portionis debitæ ab intestato: Et quod sit quarta omnium bonorum, probatur per tex. in l. si arrogator. ff. de adoptione. magis expressè in §. cum autem uerf. sed & si decedens instit. de adoptio. in l. 2. C. de adoptio. in l. si. ff. si quis in fraudem patris in l. Papinianus. §. si quis impubes. ff. de inofficio. testam. in l. 1. §. si impuberi. ff. de collat. bonorum: in quibus iuribus indistinctè cauetur, quartam bonorum arrogatoris deberi arrogato impuberi si eum exhæredauerit, uel uiuus sine iusta causa emancipauerit: Et etiam tenetur in testamento ei relinquere. l. 2. C. de adoptio. Et per illa iura istam opinionem tenet solus Guido de Suza. in l. si arrogator. ff. de adoptio. prout testatur ibi Ias. num. 5. 2. sed gl. in d. uerf. sed et si decedens in uerf. bonorum, & in d. l. si arrogator in uerf. quarta, & in auth. de hæredibus & Fal. §. 2. in uerbo quale est, dicunt aliquos tenuisse hanc opinionem. Item facit, nam aliàs esset constitutio Diui Pij superflua, nam cum per arrogationem efficiatur filius, ut in princ. institut. de adoptione. in l. 1. & 2. eo iam debebatur de iure quarta prædicta per. l. cum quæritur & l. parentibus. C. de inofficio. testam. Sed contrariam opinionem, imò quod prædicta quarta debita impuberi arrogato ex constitutione Diui Pij, sit portionis debitæ, & non omnium bonorum, tenet omnes tres prædictæ glo. quam opinionem probat Bart. in repeti. l. si ar

M arrogator

rogator nu. 4. & ibi Bal. oppo. r. vbi Ias. nu. 52. dicit cōmunem & tenendam. Pro quo facit, nam cum filio legitimo & naturali, nō debeatur nisi quarta portiois quæ ab intestato potuit ad eū pertinere, iuxta tex. in l. parentibus. C. de inoff. testa. in l. Papinianus. §. quoniam quarta. ff. eod. similiter, & à fortiori debemus dicere in arrogato, aliàs enim esset melioris conditionis quàm filius legitimus & naturalis, quòd esse non debet: nam duo iura ciuilia & naturalia plus solent operari simul iuncta, vt patet in præsentī materia. in §. sed hodie in sti. de adoption. duo enim uincula plus solent ligare quàm vnum, in auth. itaque. C. omnia. de successio. imò solā ratio naturalis solet potius attendi, & est fortior quàm accidentalis, iuxta. l. qui habet. in princ. ff. de tutel. vnde si concurrat cum filijs legitimis & naturalibus, non debet esse melioris conditionis, cum in eis concurrat ratio naturalis & ciuilis, in arrogato tantū ciuilis solū. Item aliàs sequeretur inconueniens, & absurdum, quòd si arrogator pater quinque vel sex impuberes arrogasset, quòd ex causa potest, iuxta. l. si paterfam. ver. sit. itē non debet quis plures arrogare nisi ex iusta causa. ff. de adoptio. si quarta quæ eis debetur esset omnium bonorum arrogatoris, quatuor impuberes absorberent omnia bona, & quintus remaneret sine legitima, quòd esset inconueniens. Et hæc opinio est, secundum eos æquior, ut succedat ad instar naturalium, cum adoptio naturā imiteretur, in l. adoptio. ff. de adoptio. in §. adoptio instit. de adoption. & eā æquiozem appellat, quando concurrat cum alijs filijs, Montal. in l. 5. tit. 22. lib. 4. fori. ne sequatur absurdum, vt habeat plus quàm alij naturales & legitimi. Et tenendo istam partem, nō obstant supra dicta iura quæ dicunt, ex constitutione Diui Pij deberi quartam bonorum arrogatoris,

rogatoris, filio arrogato: nam iura illa debent intelligi, ei deberi quartā ad similitudinē naturalium, ar. l. Papin. §. quoniam. ff. de inoff. tes. l. quæritur, & l. parentibus. supra allegata: nā adoptio naturā imitatur. l. adoptio. ff. de adoptio. Nec obstat secundū fundamentū, uidelicet quòd aliàs esset superflua Diui Pij constitutio, cū per arrogationē, arrogatus efficiatur filius arrogatoris, in l. 1. & 2. ff. de adoptio. in princ. in sti. de adoptio. & ita de iure eis debebatur legitima, per alleg. l. quæritur, & l. parentibus, & §. quoniam l. Papinianus supra allegata. tam contra testamentum & ex testamento, quàm ab intestato, ut supra latè probatum est. Nam occurri potest ex traditis per Signorolū in repetitione. l. si arrogator nu. 27. ff. de adoption. ubi tradit, esse considerandum Diui Pij constitutionem duas habere partes: & una est, quòd arrogator teneatur ei relinquere in suo testamento quartam suorum bonorum, ut in l. si. ff. si quid in fraudem patroni, in l. 2. C. de adoption. alia, quòd si eum emancipet, uel exheredet sine causa, similiter iubet ei quartam bonorum suorum relinquere, ut in §. cum autem instit. de adoptio. Quantum ad ultimam partem non est dubium quin utilis sit dicta constitutio, nam per emancipationem reperitur extraneus, cum omnia iura per eam dissoluantur, iuxta. l. in omni ff. de adoption. & ita tēpore mortis non teneretur aliquid sibi reliquere, idè fuit necessaria prouisio: nam si eum emancipet pater arrogator sine causa, subuenitur ei per constitutionem Diui Pij. In prima autem parte dicit Iacob. de are. etiam si non fuisset facta constitutio, haberet filius arrogatus quartam, ex iuris dispositione, per allegata. Iura. Sed Signo. ubi supra tenet, etiam esse utilem quando nec emancipatus, nec exheredatus esset sine causa, in hac prima specie: nam si pater ei

relinqueret minus legitima portione, & iste filius nec agnoscat nec conqueratur, transmittit petitionem integre quartæ ad suos hæredes, cum sit tanquam æs alienū, ut in d. iuribus, quod fortè hæres legitimus & naturalis non faceret: qui si in minus legitima portione institutus fuisset, licet ipso iure in sit suppletio, si tamē decederet, & nihil diceret, non transmitteret petitionem integre legitimæ ad hæredem suum, ut notant dd. in l. scimus in principio. C. de inofficioso testamento. His tamen non obstantibus, licet Ias. in d. l. si arrogator num. 5 2. in final. uerbis affirmet, communem opinionem esse tenendam, in puncto iuris puto Guidi opinionem ueriores esse, uidelicet arrogati quartam ex Diui Pij constitutione debitam esse omnium bonorum arrogatoris, non autē eius partis quam debebat habere ab intestato, pro ut in legitimo & naturali: quod satis apertè colligitur ex iuribus supra adductis: intelligendo illa sine suppletionem, sed prout iacent, ut intelligenda sunt: & ista opinio est de mente Ioann. Fab. in d. §. cum autem uerfi. item nō aliter nu. 3. ubi dicit, quod si sunt plures filij legitimi & naturales, habebit plusquam ipsi: & hæc opinio uidetur de mente Fabi. de Giochis in authent. nouissima num. 49. C. de inofficioso testamento. Hæc enim quarta † ex rescripto Diui Pij filio arrogato debetur quasi æs alienum, iuxta. l. Papinianus §. si quis impuberi ff. de inofficioso testamento, & adeo filij arrogati ossibus est infixæ, quod licet non sit agnita nec acceptata, transmittitur adhæredes, iuxta tex. iuncta glo. in l. 1. ff. de collat. bono. tradit Fabi. de Giochis ubi supra, & tenet Ang. in l. cum in antiquioribus in final. uerb. C. de iure delibe. reprobando glo. ibi in uerfi. fuisse, quæ contrariū uoluit, & malè, secū dum cum. Et hinc est, quod filio arrogato cōpetit actio

Caluisiana

Caluisiana, & Fabiana utilis, ad reuocandū alienata per patrem arrogatorē in fraudem prædictæ quartæ, ut probat tex. in l. si ff. siquid in fraudem patroni. Hinc etiam dicitur, non competere hanc quartam filio arrogato tanquam hæredi, neque tanquam bonorum possessori, sed datur ei familia hærescundæ iudicium utile, ut est tex. in l. 2. §. si quarta. ff. fam. hærescun. & ex prædictis occurritur ijs quæ adducta sunt pro contraria parte. Vnde non obstat absurdum, quod si sunt quinque, uel sex filij legitimi & naturales, iste filius arrogatus erit melioris conditionis, in quibus duo concurrunt uincula: nam hoc patri arrogatori debet imputari qui uoluit eum arrogare, nec est mirum quod sit melioris conditionis, in isto casu quàm legitimus, nam hoc conceditur ei in recōpensationem: nam dādo se in arrogationem re incidit in potestate arrogantis, ipse & liberi, & omnia bona eius unde percipit fructus in prædictis bonis, tex. iuncta glo. in l. si pater famil. & in l. arrogato ff. de adopti. Et in recompensationem eius datur prædicta quarta, & in ea. lex magis fauet ei, quàm legitimo, & naturali: sicut etiam similiter facit permittendo ei, ut reuocet alienata in fraudem prædictæ quartæ, ut supra dictū est: licet secus uideatur dispositū in filio legitimo & naturali, ut innuit tex. in l. non usq; adeo ff. si quis à parente fuerit manumi. Ias. notat in l. si arrogator num. 5 2. ff. de adoption. vnde in hac quarta, patet quod est melioris conditionis quàm legitimi & naturales filij, iste filius arrogatus, quod & similiter hoc probat Signo. de homod. ubi supra nu. 27. ubi dicit, quod si relinquitur filio arrogato minus legitima, qui licet non agnoscat, nec conqueratur, transmittit petitionem integre quartæ ad hæredem suum: quod non facit filius naturalis & legitimus, ut supra dictum est. Et

istam

istam opin. contra communem dicit ueriores. Siluest. in §. item non aliter institu. de adop. nu. 7. & 17. licet ibi Minfing. in §. cum autē nu. 12. tenet cōmunem, & Fab. in dicto §. item non aliter. Nec est uerum quod respondent aliqui, quod in dictis iuribus designatur unde quarta detrahatur, non tamen uolunt quod sit quarta illorum, ut in l. si. ff. si quid in fraudem patro. De iure autē Regio nostræ hispaniæ declaratum est, quod sit quarta pars omnium bonorum arrogatoris, cōtra communem opinionem, ut patet ex l. 8. tt. 16. par. 4. ibi: la quarta parte de todo, quanto tubiere. Et tenendo contra communem, quæ in puncto iuris mihi uerior opinio est, ampliat ut locum habeat, non solum quando est solus iste filius arrogatus, prout uoluit Montal. ubi supra, sed etiam quando sunt alij filij etiam legitimi & naturales: nam iura supra allegata simpliciter loquuntur & indistinctè, aliàs enim si esset unus, quarta pars, licet sit omnium bonorum, est etiam eius partis quæ debetur ab intestato, & esset sine dubio, ut tradit Signo. ubi supra nu. 16. De iure tamen Regio quādo pater adoptiuus, uel arrogator post adoptionem, uel arrogationem habuit filios legitimos & naturales, irritatur adoptio uel arrogatio, & succedunt liberi postea procreati, per l. 1. tt. 22. li. 4. fori. Limita tamen dictam conclusionem locum solum habere in quarta ex constitutione Diui Pij debita impuberi arrogato, de quo loquitur Diui Pij constitutio, ut apparet ex supra dictis iuribus: secus tamen in quarta arrogato uel filio adoptiuo aliàs debita, quorum legitima & quarta est sicut naturalium, quarta scilicet eius partis quæ ab intestato debetur: nam prædicti non comprehenduntur rescripto Diui Pij, ut obscurè tradit Alber. & ibi clarius Salice. in l. 2. C. de adoption. ubi concludit, quod idem dicen-

dicendum est de pubere arrogato, quod de adoptiuo. Aduerte tamen, quod si ex causa emancipatur filius arrogatus, & quod potest causa cognita, ut in §. cū autem institu. de adoptionib. perdit quartam, ut ibi, & expressus in l. si. ff. si quid in fraudem patroni. Item quod hæc
 9 & quarta non concurrebat cum portione debita iure natura, ut probat. l. C. in l. Papinianus §. si quis impubes ff. de inofficioso testam. Ulterius autem uidendum est, utrum hæc quarta debita filio arrogato ex Diui Pij rescripto, & legitima aliorum adoptiuorum filiorum, sit hodie de iure nouissimo authenticorum aucta, per authen. nouissima. C. de inofficioso test. & authen. de triente & semis. §. 1. uers. hoc obseruando: Et ita sit dubium, an illorum iurium dispositio procedat, non solum in filiis legitimis & naturalibus, sed etiam in adoptiuis & arrogatis impuberibus. Et quod locum habeant illa iura in filio arrogato tenet Cinus in l. si arrogator ff. de adoption. ubi etiā uidetur de mente Alberi. & Marcus Ant. in rep. §. ex imperfecto l. hac consultissima nu. 87. C. de testa. Pro quo facit, nam prædicta iura loquuntur de filiis, sed habemus
 10 quod & appellatione filiorum ueniunt etiam adoptiui & arrogati, ut patet ex §. in testatorum instit. de hæred. quæ ab intestato defer. l. 1. §. suos ff. de suis & legit. hæred. & per totum titulum de adoptionibus: & hinc est, quod relictum factum cognatis, debetur cognatis factis per arrogationem. l. si cognatis ff. de rebus dubi. facit. l. lege Iulia 44. §. hoc capite ff. de ritu nupt. l. 1. §. certè ff. ad Macedon. l. 1. §. si. ff. de lega. præsta. l. 1. §. in eo ff. ad Silla. l. nec in ea in prin. ff. ad l. lul. de adulte. nam prædicti filij uerè sunt legitimi iuxta glo. in prin. institut. de adopt. in l. qui contra in uerbo errore accerrimo. C. de incestis nuptijs. Et hinc etiā est, quod prædicti filij, ut supra la-
 tius

tius dictum est, succedūt patri adoptiuo ex testamento & ab intestato. Item patri adoptiuo debetur reuerentia. l. adoptiuum ff. de in ius uocando. Item decisio tex. in l. hac consultissima § ex in perfecto. C. de testamentis locum habet in adoptiuis filiis, ut tradit ibi Mar. Anton. nu. 87. Item urget pro hac parte, nam quando duo procedunt sub eadem ratione, statutum in uno, in alio intelligitur statutum. l. 1. C. de diuers. rescript. quod fortificatur à doctoribus, nam quando duo casus sunt parificati à l. antiqua, etiam in correctorijs, lex noua corrigens in uno casu antiquam, intelligitur etiam corrigere in alio: ut tradit in proposito Ias. in d. l. si arrogator, post Bartol. in l. 2. ff. de lega. 1. idem Ias. in authen. nouissima nu. 55. uerfi. secundo & fortius. C. de inofficioso testamento. Pro quo etiam urget regula. l. adigere. §. quamuis ff. de iure patrona. l. 1. C. de diuers. rescript. & maximè hoc procedit, quando æquiparatio erat facta in l. antiqua in eisdem terminis, ut in nostra specie in successione ab intestato, ut in d. §. suos, ut Ias. aduertit: sed filij legitimi & naturales, & arrogati æquiparantur, per rex. in prin. institutu. de acqui. per arrogati. ergo &c. Pro quo etiam urget ratio, nã in materia fauorabili appellatione filij uenit filius adoptiuus, tex. i. l. sed si hac §. parètes ubi Bal. ff. de in ius uocand. dd. in l. si quis posthumos ff. de liber. & posthu: Sed non est dubium quòd illorum iuriũ dispositio sit fauorabilis, ergo &c. Nec obstat, quòd impuberi arrogato non datur quærela per. l. Papinianus §. si quis impubes ff. de inofficioso testamento, & sic obstat uide tur. d. §. hoc obseruando: nam respondeo: cui competit quærela uel aliquod remedium quòd sit loco quærelæ subrogatum, ut hæc Diui Pij constitutio: cum subrogatus censeatur eiusdem naturæ eius cuius in locũ subrogatur,

rogatur, per regulam. l. si cum. §. qui iniuriatum. ff. si quis caution. Sed huic responsioni obijcitur, quòd in correctorijs non admittitur intellectus subauditus, iuxta celebrem glo. in c. cupientes §. si per uiginti de electio. lib. 6. Contrariam tamen opinionem, imò quòd hodie non sit aucta quarta quæ debetur filio arrogato, ex constitutione Diui Pij, per authen. de triente & senil. supracitata: tenet glo. ibi in uerfi. obseruando, Signo. de Hom. in l. si arrogator ff. de adop. nu. 33: & Ias. nu. 53. communem testatur: Minling. in §. cum autem institu. de adoptio. nu. 13. post Angabini. ff. uerfi. aduertat, & Fab. in §. item non aliter eod. Pro quo facit nam non reperitur iure cautum quòd sit augmentata, unde succedit regula. l. præcipimus. C. de appellation. Præterea pro hac parte urget etiam, nam tex. in authen. in d. §. 1. per quem legitima filiorum legitimorum & naturalium est augmentata, solum admittit eas personas quæ quærelam in officio si testamenti instituere possunt, ut apparet ex illo uerfi. hoc obseruando: sed filius arrogatus non admittitur ad quærelam, cum sibi aliud remedium ordinarium competat, uidelicet ex constitutione Diui Pij. l. Papinianus §. si quis impubes ff. de inofficioso testamento. Rursus urget, nam iura prædicta sunt correctoria, & in correctorijs non fit extensio, nedum ex idèritate rationis, sed nec ex maioriute, ut tradit Ias. in d. l. si arrogator nn. 53. dd. in authen. quas actiones. C. de sacro. Eccles. & in l. si uerò §. de uiro ff. solu. matri. & hæc op. uerior est restringendo eam per tradita à Salice. in authen. nouissima. C. de inofficioso testamento secunda quaestione: uidelicet, hoc uerum esse in filio arrogato impubere, cui competit remedium constitutionis Diui Pij, & non pòt quærelare: secus tamen sit in adoptato uel arrogato pubere,

re, in quibus quarta seu legitima bene est augmentata, cum pariter succedant cum naturalibus & legitimis in capita. l. si te. C. de adoption. Et similiter omnes ad quartam eandem uocantur §. si quidem instit. de inofficioso testamento, & illis quærela ut naturalibus competit. l. si suspecta. 29. §. si. ff. de inofficioso testamento §. tam autē instit. eod. Et præteriti, ita dicunt testamentum nullum sicuti legitimi & naturales, & eod. modo debent institui uel exheredari §. adoptiui instit. de exher. libe. & hanc limitationem, seu concordiam sequitur Fabi. de Gio. his in rep. auth. nouissima supracita. nu. 49. ubi Fer. Vaz. li. 2. suc. cre. nu. 201. §. 20. par. 4. tradit eis dari quærelam sicuti legitimis & naturalibus: secus esse in arrogatis, quibus datur quarta ex constitutione Diui Pij, per. l. si arrogator supracitata & l. sed & si plures §. in arrogato ff. de uulga. Adde tamē supradictis, quod filius adoptatus seu arrogatus, licet sit in aliena fam. succedit † patri naturali cum cognatis, non tamen cum liberis, Ioann. Fab. in d. prin. instit. de acqui. per arroga. super glo. in uerbo ius succedendi per §. admonendi insti. de hæredi. quæ ab int. defe. quia in naturali fam. omnium retinet cognationem l. 1. §. cognationum ff. unde cogna. Imò cum hodie sublata sit differentia agnationis & cognationis, & cognati cum agnatis ad successionē ab intestato, ut agnati admittantur, iuxta tex. in auth. de hæ. ab intest. ueniensibus §. 1. & §. nullam, succedit etiam cū agnatis, ut uoluit (licet dubitando) Ioan. Fab. ubi supra. Sed aduerte, quod licet sublata sit differentia emancipationis & patriæ pot. per supradicta iura, filius emancipatus si postea dedit se in arrogationem, non succedit patri naturali cum liberis, pro quo urget. l. meminimus C. de leg. hæ. ubi habetur, quod Iusti. ad similitudinem iuris

ris Prætorij, emancipationem illi uti citili, ut suum heredē ad successionē admittit. l. si Prætor. nō admittit emancipatum qui se in arrogationem dedit, ut probatur in §. at hi qui inst. de hæred. quæ ab int. def. ergo similiter dicendum est, quod nec Imperator admittit: quod corroboratur per h. penult. si uerò pater, ibi, neque patris naturalis C. de adop. Cum liberis uerò succedit matri naturali, cum et succedat iure cognationis, ut probatur in prin. instit. de legit. agnat. tute. Et alia rōne, quia quo ad matris successionem non consideratur, nec in aliquo derogatur: si alij subiectus sit, iuxta tex. in prin. instit. ad Officia Ioan. Fab. in d. prin. Rursus succedit alijs cognatis familiæ naturalis, cum retineat cognationem in §. admonendi, & in d. §. cognationem. Succedit in super arrogatus, uel adoptatus hodie à nō extraneo, agnatis coniunctis per adoptionem seu arrogationem, tex. in §. per adoptionē instit. de legit. agn. successio: non autē succedit cognatis familiæ adoptiue, sed tantum agnatis, quia adoptiuius in fam. adoptiua, eorum solum cognationem retinet quibus fit agnatus. l. 1. §. cognationē ff. unde cogna. & urget tex. in l. qui in adoptionē ff. de adop. Sed dubium maximum est, qualiter † econtrà filio adoptiuo uel arrogato succedatur: quam quæstionem reperio à paucissimis dd. tactam & non recte declaratam, eam melius cæteris explicat Ioan. Fab. in §. mortuo instit. de acqui. per arrogati. Ang. in prin. eo. tit. Raph. Fulgo. in l. si arrogator in fine ff. de adoption. qui non uidetur clarè decidere, prout aduertit Ias. ibi in fine, qui nihil dicit, sed solum se ad Fabrum remittit, Signo. de Homo. in d. l. si arrogator nu. 15. Ex quibus colligi potest resolutio, quod olim de iure antiquo digestorum si filius adoptiuus moriebatur, aut filius arrogatus pubes, pater ar-

rogator occupabat omnia bona iure peculij, argumen-
to l. 2. ff. de castrensi pecul. Nā per arrogationem con-
sequitur arrogās ius patriæ potestatis, & omnia quæ ad
optati fuerunt, pleno iure transeunt ad eum qui adopta-
uit, & liberi & oēs res corporales, & in corporales eius,
cum sequuntur, per l. si pater fam. ff. de adoptio. l. si ad-
optauero ff. de præcat. tex. in prin. in situ. de acqui. per
arrogati. cum quibus concordat l. Regia. 7. titu. 1. 6. par.
4. declarat Silue. in §. cum aut. n. 28. Et hinc est, quod
per adoptionem seu arrogationem efficitur capite mi-
nutus, §. minimus in situ. de capit. diminur. & testamentū
ab eo antea factum irritatur, §. alio quoq; modo, & §. nō
tamen in situ. quib. mod. testa. in sume. Quādō autē im-
pubes arrogatus decessit, bona eius pertinent ad eos qui
ad successionem eius essent uēturi, si arrogatio facta nō
fuisse. l. si arrogator ff. de adoption. §. cum autem in situ.
de adoptio. Et eis restituitur hæreditas ex stipulatione ex-
pressa, uel tacita, ut docet glo. in d. §. mortuo in uerbo
personæ, & post eam Ioan. Fab. ibi, & Rapha. Fulgo. ubi
supra per l. non aliter, & l. his uerbis, & l. hæc autem ff.
de adoptio. §. cum autem supra citato. Sed cum hodie
iure nouo, ad patrem arrogatorem non transit nisi usus
fructus, ut probatur in d. prin. in situ. de acqui. per arro-
gati. ut supradictum est, & remaneat proprietas penes
filium arrogatum, potest habere hæredem, argumento
l. si. C. ad Tertuli. & ita intelligi. debet tex. in d. §. mortuo
in situ. de acqui. per arrogati. quod transit ad arroga-
torem tanquam ad hæredem, non tamen occupat arro-
gator iure peculij, pro quo urget etiā l. si. C. cōmūia
de successi. itaque ante ius authenticorum de iure. C. ha-
bebat filius fam. hæredem, quod aduertit Ange. in dicto
§. mortuo. Et est de mente Fab. ibi: Et hoc nota, quia
contra-

contrarium uolūt, Ra. Ful. Signo. Iaf. in d. l. si arrogator
loco supracita. & Silue. nu. 28. in d. §. cum autem: Nam
dicendo, nouissimo authenticorum iure habere succes-
sorem ab intestato, per authen. de hæred. ab intesta. ue-
ni. §. 1. sentiunt, quod ante ius authenticorum hæredem
non habebāt, quod est falsum, ut in dicta l. si. probatur:
quod nota nam in hoc ferè omnes dd. errore labuntur.
Et ex hoc inferitur, quod cum arrogatus filius possit ha-
bere successorem, pater arrogator succedit filio arroga-
to, si decessit pubes sine liberis aut fratribus: liberi tamē
& fratres eum excludunt, nam excludit alios uenientes
ab intestato, ut probatur in d. §. mortuo, ad similitudinē
patris naturalis, argumento d. l. si. C. cōmūia de suc-
cession. De qua cōstitutione loquitur tex. in d. §. mortuo
secundum glo. à dd. receptā ibi. Secundò inferitur, quod
pater arrogator excludit matrem arrogati filij, ut tradit
Fab. in d. §. mortuo, contra Placenti. qui errore ductus
tenebat contrariam. Nēc obstat. l. patrem adoptiuum
ff. ad Tertuli. l. 2. §. obijcitur eod. tit. quæ iura intelligun-
tur, quando arrogatus fuerat emancipatus, ut ibi nota-
tur, aliās autem cum illa iura sint digestorum, quo iure
attento filius non habebat hæredem nec successorem,
aliter non possunt intelligi. Tertiò inferitur, quod pa-
ter arrogator præfertur in successione arrogati filij eius
patri naturali, quod uult Fab. ubi supra in d. §. mortuo. Et
per supradicta uerum uidetur, cum ad similitudinem pa-
tris naturalis succedat, ut in dictis iuribus, legitimus pa-
ter arrogator excludit patrem naturalem: quamuis gl.
in d. §. mortuo in uerbo mortuo teneat contrarium, sed
ibi Ang. eam reprobat. Pro qua uidetur urgere dicta l.
si. ubi pater naturalis est de personis contētis in illa con-
stitutione quæ per d. §. mortuo non excluduntur à pa-
tre

tre adoptiuo, ut in eo dicitur. Sed hoc non obstante cū ad similitudinem patris naturalis hoc procedat, ut ibi magis uidetur, quod non excludatur à patre, sed à liberis & fratribus, ut ibi. Nec est mirum si filius possit parentes fraudare dādo se in arrogationem, cum ei liceat hoc facere multis modis, ut se uendendo. l. 2. ff. si quis a parente fuerit manu. mutuū accipiēdo. l. 1. §. si mutuū ff. siquid in fraud. patroni. Sed prædicta omnia declarā uno modo, quo ad filiū arrogatum, ut intelligatur quando decedit pubes, quādo uerò mortuus est impubes tūc seruetur quod supra dictum est. Sed dubium est, cū hodie iure nouissimo authenticorum per authen. de hære. ab intestato ueni. §. consequens, & authen. defuncto. C. ad Tertull. pater & mater succedāt ab intestato filio cū alijs filijs uirili portione: an similiter cum fratribus filij arrogati succedat pater arrogatus, & quo modo, an uirili portione pater & mater naturalis, & pater arrogator, & fratres succedant: quod uidetur uelle Rapha. Fulgo. in d. l. si arrogator in fine Ang. in d. §. mortuo institu. de acqui. per arrogati. uult quod alio modo fiat diuisio. Sed in hac difficultate contraria est Fabri sententia in d. §. mortuo, quod in filio arrogato nihil sit mutatum per ius authen. cum illa iura non loquantur nisi de successione parentum, & liberorum naturalium, & legitimorum, aliās autem corrigoret authen. licet. C. de natura. libe. & alia iura, quod non est dicendum: nam cum generalis sit dispositio non debemus intelligere quod corrigit casus speciales: Ita Fab. ubi supra, qui concludit illa iura nihil corrigere in adoptiuis nec arrogatis, cogita: & quid de iure Regio, quo attento ascendentes excludunt fratres defuncti per. l. 6. Tauri. Pro complemento autem quaestionum huius materiæ, quia

quia supra dictum est filios adoptiuos aliquando appellatione filiorum uenire, est adijciendum: quod Docto. concludunt generaliter ꝛ appellatione filiorum nō contineri filios adoptiuos, uel arrogatos: per l. Fideicommissum. ff. de condit. & de uonst. l. si ita quis. §. si. ff. de lega. 2. per quæ iura istam regulam constituunt, Barto. in l. si cognatis. ff. de rebus dub. ubi Bartho. Soci. nu. 20. Doct. in l. si quis posthumus ubi Areti. Alex. & Ias. ff. de libe. & posthu. idem Alex. in l. adoptiuum. ff. de in ius uocan. nu. 1. Ias. in l. 2. §. prætor ait. ff. de ius uoc. nu. 12. Marcus Anto. in rep. §. ex imperfecto. l. hac consultissima C. de testam. nu. 84. latè Tiraq. in rep. l. si unquam. C. de reuoc. dona. uerbo susceperit liberos. nu. 2. cum pluribus sequ. Costa in rep. §. & quid si tantum par. 5. nu. 52. uerficu. octauo allegatur: cuius ratio assignatur per Docto. ne scilicet sit in potestate alterius, iudicium testatoris eludere: cum non sit uerisimile, quod de his testator senserit: & cum sit propriū conditionis, pendere ex incerto euentu, non uideatur potestati hæredis commissum, ut adoptionis commēto fideicommissum extinguat, arg. l. nec ei §. 1. ff. de adoption. Et hæc regula, quod filiorum seu liberorum appellatione non ueniant filij arrogati, uel adoptiui ampliatur, non solum locum habere in ultimis uoluntatibus, quando appellatio profertur à testatore, ut in prædictis iuribus probatur, sed etiam in contractibus: ut uoluit Alex. in d. l. adoptiuum, Marcus Anton. & Tiraq. nu. 12. ubi supra, ubi post Spec. in tit. de locato. §. nunc aliqua. uerfi. 68. concludunt, quod si quis recepit emphyteusim, uel feudū pro se & filijs suis, non ueniunt filij adoptiui, ne intentio loquentis, quæ principaliter respexit filios naturæ, eludatur: pro quo urget. c. ita diligere. 30. q. 3. fortius. c. adoptiuus, si de feudo fuerit contro. in

in v. sibus Feud. Tertio locum habet hæc regula, in priui legijs in quibus appellatio filiorum non continet adoptiuos, per easdem rationes, ut Marcus Anto. vbi supra, & ante eum Alex. in d. l. adoptiuum nume. 2. per dictum §. adoptiuus, si de feudo fuerit controuer. inter dom. & agna. Quarto locum sibi uendicat hæc regula, quod non contineantur filij adoptiui appellatione filiorum, non solum quando profertur ab homine, uerum etiam quando à legis dispositione, Tiraq. vbi supra. nu. 7. & est de mente dd. maximè Areti. in dicta l. si quis posthumos, & Ias. in dicto §. prætor ait, & Marcus Anto. vbi supra. pro quo vrgēt. l. sextumdecimum. §. adoptiui. ff. de vacat. ex cu. mu. & in prin. vers. adoptiui institut. de excusat. tut. & notata per gl. in l. 2. §. 1. verbo legitimos ff. de excu. tutorū ca. adoptiuus supra cita. & hinc est, quod filius adoptiuus post donationem susceptus, non reuocat donationem patris adoptiui antea factam; itaque dispositio. l. si unquam C. de reuoc. donat. locū non habet in filijs adoptiuis, ut uoluit Ias. in l. generaliter. §. cum autem vers. octauo limita, ubi & Phili. Deci. vers. septimo ista lex C. de institu. & substi. post Paul. Cast. in l. 2. in fine. C. si quid in frau. patro. & Alex. in consi. 40. vol. 4. Tiraq. vbi supra nu. 2. Quod corroboratur, nam prædicti filij sunt ficti & imaginarij, & non verè filij, ut colligitur ex l. filio què. ff. de liberis & posthu. ibi, ueri patris adoptiuis filius nunquam intelligatur, ne imagine naturæ veritas obumbratur, & in l. pen. §. sed ne articulum, ibi, quasi imaginaria quadam, & nona affectione acquisita. C. de adoptio. Et idem dicendum esse in dispositione statutorum, quod non ueniant filij adoptiui, tenet, Bald. in consil. 24. lib. 1. Anania in consi. 27. quos refert & sequitur Ias. in dic. §. ait Prætor num. 13. l. 2. ff. de adoptio. & Tiraq. ubi supra

nu. 7.

nu. 7. & 11. vbi ponunt exemplū in statuto excludente foeminas à successione, statibus filijs masculis, quod non obtineat in adoptiuis: quod uoluit etiam idem Ias. in d. §. cum autem. Sed hæc regula in dispositione legali non mihi uidetur omnino tuta, licet videatur de mente ferè omnium Docto. de qua infra in limitationibus agam. Primò limita prædictam regulam, quando dispositio legis uel testatoris, uel actus inter uiuos non posset in alijs filijs verificari quam in adoptiuis, tunc enim ut dispositio uel actus suslineatur, appellatione filij ueniunt adoptiui: ita concludunt Bald. Ange. Cuma. Paul. Imo. Areti. Alex. & Ias. per illum tex. iuncta gl. ibi in l. si quis posthumos ff. de libe. & posthu. & per l. hæredibus. 77. §. 1. ff. ad Trebelli. Bartho. Soci. in l. si cognatis nu. 20. ff. de rebus dub. Ex quo prædicti Docto. inferunt, quod si quis instituat Clericum in sacris ordinibus constitutū, cum quibus de restituenda hæreditate sub conditione, si sine liberis decesserit, grauet, si Clericus filios adoptiuos reliquat, excludūt filij adoptiui substitutum: cum Clericus filios naturales & legitimos habere non possit. Et ultra prædictos dd. hoc tenet Ripa in l. ex facto §. si quis rogatus ff. ad Trebelli. nu. 18. & Dec. in c. in præsentia nu. 38. aliàs est 108. extra de probation. Secundò ex hoc inferunt Ang. Cum. & Imol. vbi supra, quod si Clericus instituat posthumum aut filium hæredem, quod intelligitur de adoptiuo, cum naturalem habere minimè ualeat. Ex quibus constat, Clericum posse filium adoptare: quod expressè docet Areti. ubi supra, & ante eum Angel. in l. & qui uxorem ff. de adoption. vbi Horocius testatur communem, & eam tenet Alexan. in l. Gallus. §. quid si is qui num. 10. ff. de libe. & posthu. quia non posse habere filios presbiterum non prouenit ex uitio naturali, sed & ex

O accidenti,

accidenti; quia non potest contrahere matrimonium. Imò quod plus est, concludit Angel. ubi supra in finalib. uerbis, Clericum posse proprium filium arrogare, & postea eum sibi hæredem instituere: quem sequitur Honorcius ibi. Sed hæc opinio proculdubio falsa est, & omnino reiicienda, quam reprobatur Costa in repe. §. & quid si tantum. l. Gallus. ff. de libe. & posthu. 2. parte nu. 103. Nam prohibitum est adoptare uel arrogare filium, & spurium, & etiam naturalem: iuxta tex. in l. legem Anastasij versi. in posterum. C. de naturalibus libe. quod adnotauit Ludo Roma. nota. 621. & Marti. de Laude in tracta. de legitima num. 27. versi. Secundus casus, quos Costa refert & sequitur reprobando Ang. ubi supra, & Alex. in d. §. quid si is qui, & certè iniuste: nam solum dubitat Alex. si presbiter habet filium spurium, & ex eo nepotem, an possit nepotem arrogare: & determinat cum Angelo in d. l. & qui uxores, quod sic. Imò quod plus est, quod etiam si non arroget, poterit instituere hæredem, uel in testamento relinquere, secundum communem opinionem, quod nunc non examino. Sed de filio Clerici qui prætextu arrogationis non debet ad successionem patris admitti, quod de iure Regio inuatur per l. 2. xir. 3. lib. 1. & l. 2. tit. 3. lib. 5. ordina. quæ iura excludunt filios Clericorum à parentum successione, non obstante aliquo Principis rescripto. Secundò limita prædictam regulam non procedere, quando uerisimiliter ex præsumpta uoluntate defuncti colligitur, eos uoluisse testatorem ad successionem admittre, ut si testatore consentiente, uel ad eius instantiam grauatus restituere, si sine liberis decesserit, filium adoptauerit: uel si pater postquam filium grauauit in testamento, in locum nepotis ex illo filio hærede adoptasset. Nam cum ex facto testatoris sint agna-

æ ex præsumpta uoluntate testatoris, admittuntur, & excludunt substitutum. Et similiter si testator instituat hæredes filios suos qui tempore mortis fuerint, uel eis aliquid reliquerit, quo casu ueniunt adoptiui: secus quando testator facit mentionem, non suorum filiorum, sed alterius, & non suo facto sunt adoptati: ita concludit Bar. & Barth. Soc. nu. 20. in d. l. si cognatis. ff. de reb. dub. l. as. in l. si quis posthumos supra cita. Costa in dicto §. & quid si tantum par. 5. nu. 54. per dictam l. si cognatis, & affirmat Costa post Ruinum ibi, in d. §. & quid si tantum nu. 29. non esse constituendam differentiam inter appellationem cognatorum & filiorum, contra Aret. in d. l. si quis posthumos. Idem interpretandum est, quando tempore testamēti hæres grauatus habebat filios adoptiuos testatore scientē, quo casu si nullos alios filios hæres reliquisset, adoptiui filij faciunt deficere conditionem, & excludunt substitutum, Cuma. in d. l. si cognatis nu. 3. Caro. Rui. & Costa ubi supra, Tiraq. in d. l. si unquam uerbo suscepit liberos num. 17. Tertio limita regulam hæc non habere locum in fauorabilibus, in quibus appellatione filiorum ueniunt adoptiui: ita determinat Aret. in d. l. si quis posthumos. per tex. iuncta glos. ibi, & Marcus Anto. in loco supra cita. per l. sed et si hac §. parentes. ff. de in ius uocan. ubi Bald. adnotauit. Sed licet limitatio hæc uera sit, quod tex. in dicta l. si quis posthumos loquitur in casu fauorabili, dubito: nam si agit de succedendo, licet respectu adoptiui dicatur fauorabile, respectu eius qui excluditur à successione erit odiosum. Quarta limitatio colligi potest ex Alex. in d. l. adoptiuum, ff. de in ius uocando, non procedere quando ratio eadem militasset in adoptiuis, & in legitimis & naturalibus, per illam legem. Quinta limitatio (contra quod communiter uel

ferè omnes Doct. tenent) sit, prædictam regulam quod appellacione filiorum non ueniant adoptiui sibi locum vendicare, quãdo appellatio profertur ab homine, siue in ultima uoluntate, siue in actu quolibet inter uiuos, ut supra latè conclusum est: secus tamen quando appellatio profertur à lege: quam sententiam tenet Alex. in d. l. adoptiuum nu. 1. licet litera sit corrupta. Pro qua considero, quod filij adoptiui sunt uerè legitimi, glo. in l. qui cõtra in uerbo errore accerrimo. C. de incest. nup. sim. gl. in prin. insti. de adopti. vnde legis uerba legitimè debent interpretari: maximè quod si rectè considerantur iura, frequentius in his appellacione filiorum ueniant adoptiui, ut apparet ex toto it. ff. & C. & insti. de adoptio. ex d. l. sed si hac §. parentes, & ex oibus iuribus eos ad successionem, uel ad quærelam, uel contra tabulas admittentibus. Nec obstat quod supra probatum est, quod adoptiui filij sunt ficti, & imaginarij filij, ut probatur in d. l. filio quem ff. de libe. & posthu. & in d. §. sed ne articulum. l. pe. C. de adoption. Nam ego respondeo, quod non sunt uerè, sed ficti filij naturales: quia adoptio imitatur naturam, & in §. minorem insti. de adoptio. Nam cum adoptio sit actus legitimus, ut supra dictum est, nõ potest facere eos uerè naturales: Et hinc est quod impropriè dicuntur cõsanguinei in §. per adoptionem insti. de legiti. agna. successio. Sed lex licet non possit facere ueros naturales, cum non affert ius sanguinis, ut in l. qui adoptionem. ff. de adopti. facit uerò ueros filios legitimos: & sic eos debet comprehendere, & uerba legis regulariter, legitimè debet interpretari. Et tenendo istã regulam debet limitari ex Alexã. in dicta l. adoptiuum, non procedere quando diuersa ratio militaret in filijs adoptiuis, ut in specie l. 2. ff. de vaca. mune. excu §. adoptiui.

ptiui. & in prin. uerbi. adoptiui insti. de excusa. tuto. & in traditis per gl. in l. 2. uerbo legitimos ff. de excus. tuto. Nam in priuilegijs quæ conceduntur ob liberos, cessat ratio in adoptiuis. Secundò considerabam ultra Alex. limitari debere, non procedere quãdo profertur à lege interpretando intentionem, & uoluntatem præsumptam hominum actus agentium: quo casu idem esset ac si ab homine fuisset appellatio filiorum prolata: & ita intelligatur l. si unquam supracita. & §. cum autem l. generaliter C. de insti. & subst. & regula generalis intelligatur quando à lege profertur cõstitutio ius: quo casu appellacione filiorum ueniunt adoptiui regulariter. De clara tamen supra dicta, nullam esse differenciam utrũ adoptiui, liberi appellentur, an filii: nam indistinctè filij, & etiam liberi adoptiui appellantur, ut constat ex l. cum ratio §. ex bonis. ff. de bonis damna. & l. 1. §. si. ff. de lega. præsta. ex l. 1. §. liberos. ff. si tabulae testam. nulla exta. ubi adoptiui liberi appellantur. (licet Tiraq. ubi supra nu. 6. affirmat, liberorum appellacionem non pertinere ad adoptiuos, sed filiorum) quem merito reprehendit Costa in dicto. §. & quid si tantum parte. 5. nu. 56. Secundò de clara, non esse constituendam differenciam, an adoptiuus filius qui uult excludere substitutum quando hæres est rogatus restituere hæreditatem, si sine liberis decesserit, sit arrogatus uel adoptatus. Nam & si arrogatio cum ex Principis autoritate procedat sit difficilior, difficultas non tollit rationem iuriũ: quæ pariter militat in adoptiuo, & in arrogato: quod securè determinat Costa ubi supra nu. 53. reprobando Areti. in l. ex facto nu. 9. ff. de uulga. qui uoluit contrarium.

21. *Legitimationem personae in Iudicio bonorum possessionis necessariam esse.*
22. *Bonorum possessionis agnoscenda iudicium, est summarium.*
23. *Legitimus debet persona in quocunq; iudicio quantumcunque summario.*
24. *Servus & filius fami. & foemina non habent regulariter legitimam personam standi in iudicio, ad agnoscendam uero bonorum possessionem admittuntur.*
25. *Bonorum possessio etiam non petenti datur, & absenti si hoc Praetor non ignorat.*
26. *Bonorum possessio si petatur a persona prohibita petere, si ratio habeatur, ualeat petitio.*
27. *Iustus in additione hereditatis debet procedere, in agnitione tamen bonorum possessionis, uel acceptance fideicommissi, sufficit ratio habita postea secuta.*
28. *Furius non potest petere bonorum possessionem.*

An in Iudicio bonorum possessionis agnoscendae, personarum legitimatio necessaria sit. Cap. v. i.

Partem affirmatiuam, scilicet in iudicio bonorum possessionis legitimatorem personae necessariam esse, tenet Andre. Barb. in Rubr. C. qui admitti nu. 1. quem Dec. ibi prima lectura nu. 23. & secunda lectura nu. 30. refert & sequitur. Et pro hac parte inducitur Rub. illius tituli qui admitti: nam cum Imperator promittat agere in illo titulo de his qui admittuntur ad bonorum possessionem, sentit non omnes, sed legitimam tantum personam habentes, ad illud iudicium admitti. Praeterea & secundo urget regula, legitimatorem in primis fieri debere. l. non ignorat C. de ijs qui ac. non poss. l. licet & ibi notat dd. C. de procu. cum in pri-

mis quaerendum sit de persona: si quaeramus. ff. de testam. Nec oberit dicere, iudicium agnoscendae bonorum possessionis & summarium esse, ut tradit Ias. in Rub. nu. 2. C. qui admitti, ideoque non esse necessariam personam legitimatorem: nam respondeo dupliciter. Primo, quod licet iudicium bonorum possessionis agnoscendae sit summarium, tamen solemniter petitur, ut probat. l. 1. C. communia de successione. ibi, sed eos pariter si solemniter petierint succedere: & cum plena causa cognitione datur, iudice uidelicet sedere pro tribunali huius decreti, libello, & citatione: tex. & ibi glo. & Bart. & ibi in q. 3. si causa cognita. ff. de bonorum possessione. Secundo, tunc curi potest, quod non ualeat dicere iudicium esse summarium, cum sit certum & in quocunq; iudicio, quantumcunque summario, personam debere plene legitimari, iuxta glo. pen. in l. 2. C. de edicto Diui. Adriani. offensa quam ibi Bart. Bald. Salice. Alex. & Ias. & dd. communiter sequuntur. Rursus pro hac sententia urget. l. seruus ff. de bonorum possessione. ubi tradit Vlpianus. l. C. quod seruus petendo bonorum possessionem recte admitti potest, si Praetor de conditione eius certus sit: unde sentit consultus, quod ad hoc ut habeat legitimam personam petendi bonorum possessionem exigitur, ut Praetor habeat aliquam cognitionem, sine qua non esset legitima persona: & ita eum expendunt doctores, maxime Goza. in Rub. nu. 4. C. qui admitti. Sed meo iudicio fortius urget tex. ille in uer. si impubes, ubi innuit tex. Impubes nec bonorum possessionem admittere, nec iudicium sine tutoris autoritate accipere potest, quia tutor pupillo, & pater infanti filio, bonorum possessionem petere possunt. Quod prouenit ex eo quod legitimam personam non habet, ut adnotauit ibi glo. in uerbo accipere. per. l. 1. &

2: C. qui legi. perso. standi in iudi. l. clarum de authori. præ. Item potest adijci tex. in l. 3. §. acquirere ff. de bonorum possessi. ubi scriptum est, bonorum possessionem per semetipsum, uel per alium mandato suo acquiri posse: Ex quo apparet, alium non admitti ad bonorum possessionem acquirendam, etiam legitimam personam habentem, quod est plus, nisi habeat mandatum. Contrariam tamen & negatiuam partem, non esse scilicet in hoc iudicio bonorum possessionis agnoscendæ personæ legitimam necessariam, contra Barb. defendit Iaf. in Rub. prædicta C. qui admitti iu. 1. Quod primo probat, nam licet alias seruus legitimam personam standi in iudicio non habeat l. seruus. C. de iudicijs, & l. uix certis. ff. de Iudi. probat l. quod attinet ff. regu. iuris: ad agnoscendam uerò bonorum possessionem, rectè admitti, expressè innuit l. seruus ff. de bonorum possessi. Rursus, filius familias ut possit esse in iudicio, patris licentia consideratur l. si §. necessitate C. de bonis quæ liberis, quod locum habet etiã in summarijs & executiuis, in quibus filium absque patris consensu in iudicio non posse comparere adnotauit Bald. in l. nec quicquam §. de plano colu. ulti. ff. de offi. procons. & lega. quem sequitur Alexã. consil. 58. uolum. 2. Iason refert & sequitur in dicta Rub. C. qui admitti nu. 4. Ad petendã tamen bonorum possessionem, sine patris consensu, & eo etiam ignerante admittitur l. 1. C. qui admitti, ibi cum ignorãte quoq; patre possit peti. l. si. ff. quis ordo in bono. possess. ser. Nec ualet solutio Decij in loco supracitato, quã tradit contra Iaf. defendendo Barba. opinionem in hoc casu, filiũ fam. & seruum habere legitimam personam standi iudicio, sicut in alijs casibus, ut in l. uix certis supracitata: nõ tamen aliæ personæ aliàs non legitimæ admittuntur, ex

mente

mente eius. Quod confunditur per illam. l. seruus, ubi non solum seruus, sed etiam foemina: quod est intelligendum in qualibet et extranea, licet alias nõ habeat personam legitimam standi in iudicio. l. non ignorat. C. de ijs, qui ac. non poss. l. nec, & l. foeminis. ff. de procu. nihilominus ad petendam bonorum posse. admittitur ut ibi: Imò quod plus est, uult ibi I. C. non solũ personam aliàs non legitimam petente, sed et nemine petente bonorum possessionem dari à Pratore posse. Nam & tab senti, & non petenti dari bonorum possessio potest, si hoc Prator non ignoret: quod gl. ibi in uerbo, & non petenti, Bar. & alij adnotarunt. Intelligendo tamen supra dicta sanè, q̄ ut ualeat prædicta petitio quoad emolumẽtum alterius tertii, debet ille tertius eam ratam habere l. 3. §. quod si me non mandante. ff. de bonorum possess. l. 1. C. qui admitti. Item ratam habere debet intra tempus præfixum ad agnoscendam bonorum possessionem. l. si. ff. quis ordo in bonorum possessione seruetur. Imò prædicta possumus ampliare, non solum petitionem ualere, quando à persona alias non legitima, uerum et si à persona, cui prohibitum est petere et bonorum possessionem, in specie petatur: Nam in isto casu si ratum habeatur ab eo, ad quem petitio pertinebat, ualebit petitio, quod constat ex l. bonorum quidem. C. qui admitti: ubi licet pupillus sine autoritate tutoris non petat bonorum possessionem, si tamẽ à iudice pupillo postulante detur, ualet quoad suum emolumẽtum: quod uidetur sentire gl. in l. 3. §. si causa cognita. ff. de bono possess. in uerbo, pro tribunali, in fine. Et hinc est, quod licet ille, qui in aliena potestate est, non possit inuitum hæreditari obligare eum in cuius est potestate, obseruatũ tñ est, in bonorum possessione ratã habere pos-

P se

se eam quam citra uoluntatem agnouit is qui potestati eius subiectus sit: ut tradit I. C. in l. qui in aliena, in pr. ff. de acq. hær. l. seruo inuito. 4. ff. ad Treb. Nec prædictis refragat, quod licet autoritas tutoris possit subsequi, iustus tamen patris præcedere debet, ut docet I. C. in l. si quis mihi bona. §. iustum. ff. de acq. hær. nam respõsio colligitur ex d. l. seruo inuito illud esse in additione hæreditatis: in agnitione tamen bonorum possessionis, uel acceptione restitutionis fideicommissi, sufficit si agnitionem ratam habeat: quod nota. Nec oberit regula quæ habet, quod persona debet legitimari in quocunq; negotio, etiam summario, nã intelligenda est, si per aduersarium fuerit oppositum, & non aliter: cum per iudicem non ueniat opponendum, ut tradit Ias. in d. Rub. nu. 4. post Bar. in l. quos prohibet per tex. ibi. ff. de postula. per argumentum ab speciali: unde quando non apparet contradictor, sicut hodie fit, cum iam sine solemnitate petatur l. si. C. qui admitt. l. si. §. nos itaq; C. de curat. furi. poterit persona aliàs non habilis petere, quod aduertit Ias. ubi supra: ubi dicit, illam regulam non procedere in negotio quod expeditur officio iudicis, non sine contradictore in figura iudicij. Sed hanc difficultatem ita resolue: Aut loquimur de acquisitione bonorum possessionis, & tunc certũ est, illum tantũ cui delata est bonorum possessio, uel aliũ de mandato eius, posse eam acquirere: non aut per alium sine mandato, nisi intra tempus statutam ratum habeat, per §. acquirere supra citatum. l. 3. ff. de bon. poss. Et rõ assignari põt: nam per acquisitionem bonorum possessionis, lucrum & damnum, commodum & incommodum hæreditatis pertinet ad bonorum possessorem, l. 1. & l. 3. in pr. ff. de bonorum poss. unde si per aliũ acquirere-

reretur, esset in potestate alterius eum obligare oneribus hæreditarijs, cõtra regulam, nõ debet alteri per alterum deterior conditio inferri. ff. de reg. iu. Et hæc est rõ quare inuito bonorum possessio non acquiritur l. 3. §. inuito. ff. de bonorum poss. & propter istam rõnem respondit Pau. iuriconsultus in l. pen. ff. de bonorũ possess. solam petitionem matris non acquisiuisse filix impuberi bonorum possessionem, nisi is qui eam dedit, euidenter uoluerit eam impuberi dari. Aut loquimur de petitione bonorũ possessionis, & debes animadvertere pro declaratione quod iudicium bonorum possessionis licet summarium illud sit, ut adnotauit gl. in l. 3. si causa cognita in uerbo, pro tribunali. ff. de bonorum poss. Goza. in Rub. C. qui admitti, nu. 4. ubi Ias. & moderni, duobus modis expeditur. Primo modo iudice sedente pro tribunali solemniter, præsentate aduersario cum libello & citatione, cum plena causæ cognitione, uel cum decreto in figura iudicij. Secundo modo summarim tantum, cum semiplena probatione de plano, & sine contradictore, & figura iudicij, utrunq; dictum probatur in l. 3. §. causæ ibi, summarim ergo cum petitur bonorum possessio. &c. & §. duæ aut sunt causæ cognitiones, ibi, hoc. n. diligentissimè Prætori examinandum est: & ibi adnotauit gl. in uerbo diligentissimè, ff. de carb. edic. probat. et. l. 2. §. dies. & §. in bonorum possessione ibi, si modo ea sit bonorũ possessio, quæ de plano peti potuit, quod si ea quæ causæ cognitione pro tribunali considerat, uel quæ decretum exposcit. &c. ff. quis & ordo in bo. poss. seruo. ubi gl. in uerbo de plano, & in uerbo, pro tribunali annotauerunt. & l. 3. §. si causa cognita, & ibi gl. in uerbo, pro tribunali ubi Bart. ff. de bonorum poss. l. Ias. & Goza. in dicta Rub. uterq; nu. 4. Hoc præhabito,

bito, concludere ex mente Bar. Ias. & Gozadi. ubi supra, quod ad petendam bonorum possessionem, quæ solemniter cum plena causæ cognitione datur, legitimatio personæ exigitur, & ita intellige arg. Rub. C. qui admittitur, quod omnes non admittuntur ad istam solemnem bonorum possessionem, sicuti neque ad eam acquirendam, ut supra dictum est & l. seruus, supra citata, & l. 1. C. communia de successio. & regulam l. 2. C. de edicto diui Adri. tollen. Et hinc est, quod licet filius possit, ignorante quoque patre, agnoscere, seu petere bonorum possessionem, ut in l. 1. C. qui admitti, hoc non est uerum, quando apparet aduersarius contradictor. Quo casu patris consensus requiritur, ut uoluit Bal. ibi, expressius Sal. in l. 1. C. de bonorum possessione contra tabu. Ias. ubi supra nu. 4. eos refert & sequitur. Quando autem contradictor non apparet, legitimatio personæ non est necessaria, sed qualibet aliâ non legitima admittitur. Imò sine petitione partis summam, cum aliqua causæ cognitione: imò & etiam si persona prohibita petere petat, dandi potest. Et ita admittitur filiusfamilias, seruus, & femina pro extraneo, & pupillus, & etiam impubes, si ratum postea intra tempus præfixum habeat ille, ad quem pertinet ratum habere: ita intelliges. l. seruus, supra citatam, & l. 1. C. qui admitti, & l. bonorum quidem eo. tit. Vnde cum hodie sine solemnitate petatur bonorum possessio, per l. si. C. qui admitti. l. si. C. de curato. furio. §. nos itaq. nec contradictor admittatur, non erit necessaria legitimatio personæ: quod sentit Ias. in dicta Rub. nu. 4. Et hæc conclusio, quod hodie non sit necessaria legitimatio personæ, meo iudicio est uera, & tenenda. Et licet Goza. in d. Rub. nu. 4. uideatur dicere communem opi. esse, quod in hoc iudicio requiratur legiti-

matio

matio personæ, puto uerum non esse, sed quod ipse inaduertenter loquitur. Nam ego non reperiō, quod eam teneat, nisi Barba. & Dec. ubi supra. Vel melius est dicendum, quod ipse simpliciter uoluit dicere, quod in quocumque iudicio quantuncumque summario, debet persona legitimari: non tamen in specie in iudicio bonorum possessionis, quod apparet ex eius allegatione, citat etenim gl. & doct. in l. 1. C. de edic. diui Adri. toll. ubi nihil de hac re agitur, uoluit enim citare gl. & dd. in l. 2. ubi loquuntur in genere, quod in iudicio summario debet persona legitimari: non tamen in specie, in iudicio bonorum possessionis, in quo est maxima differentia, cum officio iudicis nobili sine figura iudicij, & contradictore hodie regulariter expediatur. Et aduerte, quod similiter Gozadinus pro hac opinione affirmatiua, & Decius pro contraria negatiua citant Ale. in prædicta Rub. qui nullum uerbum de hac quaestione tradit. Solum autem in l. 1. C. qui admitti, nu. 3. inquit, si filiumfamilias legitimam personam standi in iudicio habere in hoc bonorum possessionis agnoscenda iudicio. Supradicta tamē opinio, quod hodie non debeat persona legitimari ad petendum bonorum possessionem in distincte limita primò, in casibus, in quibus hodie necessarium est decretum, & petitio solemnis: quos notat Ias. & dd. in d. l. si. C. qui admitti. Nā in his seruabitur distinctio supradicta. Præterea limita in furioso, qui non potest petere bonorum possessionem: olim super hoc erant diuersæ sententiæ, hodie tamen per Iustinianum est expressè decretum in l. si. §. nos itaq. C. de curat. furio. Tertiò limita in impubere, seu pupillo, qui non admittitur ad petendum bonorum possessionem propter ætatis defectum: ita Ias. in d. Rub. Pro quo urget l. seruus. §. impu-

impuberis. & l. tutor. & l. si pupillo, & l. pen. ff. de bonorum possess. l. bonorum quidem C. qui admitti. Et hæc limitatio est de mente gl. in d. §. impuheris in uerbo, accipere, & omnium doctorū ibi: expressius probat text. ubi apponitur ratio, in §. sed nec, Inst. de auth. tuto. An autem hodie intentari possit decretum, uide Iaco. Māde. Alber. qui concludit, quòd sic: reprobandō ibi Dec. in l. i. nu. i. ff. de iurisd. om. iud.

SUMMARIUM.

- 1 Filius qui passus est tempus labi intra quod tenebatur agnoscere bonorum poss. an noceat patri.
- 2 Plus operatur repudiatio tacita resultans ex cursu temporis quam expressa.
- 3 Rnunciare expressè defensionibus suis licet in causis criminalibus non possit, tacitè tamen potest, desinendo labi tempus appellationis.
- 4 Taciti & expressi idem esse iudicium intelligitur, quando est eadem ratio in tacito quæ in expresso.
- 5 Filij expressa renuntiatio non nocet patri, tacita tamen ex lapsu temporis inducta nocet.
- 6 Renunciatio expressa filij, patri non nocet, quòd intelligi debet intra tempus præfixum à lege posse adire hæreditatem, uel bonorum poss.
- 7 Tacita filij repudiatio patri nocet, quando inducta est per lapsum temporis, alias secus.
- 8 Repudiatio inducta lapsu tēporis malicia filij, an noceat patri
- 9 Repudiatio, & recusatio an differant.
- 10 Filia quæ communem habebat hæreditatem cū fratribus, si stetit quòd non petijt portionem suam diu, an uideatur repudiasse.
- 11 Filius si transactum est tempus agnoscendæ bonorum poss. patre absente causa Reipublicæ, restituitur.
- 12 Filius an possit agnoscere bonorum poss. quando transactum est tempus, si est delata hæreditas matris.

An

An filius qui passus est labi tempus intra quod tenebatur agnoscere bonorum possessionem, noceat patri. Cap. VIII.

Questio disputabilis est, utrū filius, qui passus est labi tempus, intra quod tenebatur agnoscere bonorum poss. noceat patri, quominus adire possit hæreditatem, uel bonorum possessionem. Et parte negatiuam, scilicet quòd patri non noceat, contra cōem tenuit Iaco. Bal. quem refert & defendit Iaco. de Nig. in rep. l. i. C. qui admi. nu. 18. in quam inclinat Zucha. ibi nu. 29. qui latè eam examinat, & contrariam cōm. appellat. Et pro hac parte considerari solet l. fi. §. 1. & §. seq. C. de bo. quæ libe. ubi expressa filij renunciatio hæreditatis patri non nocet. Cum. n. expressa renūciatio non noceat, simili mō tacita non oberit: cum taciti & expressi idem sit iudiciū per iura uulg. Imò à fortiori si expressa non obest, nocere tacita non debet: cū fortior sit expressum, quàm tacitū expressa etc. nim nocēt aliquando & non expressa nō nocent, per regulā iuris, expressa 156. ff. de reg. iu. Ne ualet dicere, text. illū loqui in repudiatione hæreditatis de iure ciuili delata, non tū in bonorum possessionis recusatione. Nam illius rex. decis. loquitur utroq; casu, & locū habet et in bonorum possessionis repudiatione, ut uoluit gl. in l. fi. C. de repudianda bon. poss. quam receptā dicit Ferd. Vaq. Mincha. lib. 2. success. & resol. §. 18. nu. 73. Nam cum tex. simpliciter de repudiatione agat, uerba eius, & ad hæreditatem, & ad bono. possessionem referr possunt. Contraria. n. tamen opi. (prædictis nō refragātibus)

tibus) ueram esse non dubito, quam ultra Bar. in l. i. m. fi. C. qui admitti, & ibi Alex. nu. 6. & Phil. Deci. nu. 46. in lect. 2. probat Barth. Soc. in l. i. ff. de uulgar. substi. col. 47. q. 4. effec. 1. in fi. qui dicunt hanc opinionem communiter receptam esse: quod filij taciturnitas, qui passus est labi tempus, intra quod tenebatur agnoscere bonorum possessionem, noceat patri. Pro qua primo urget l. i. C. qui admitti, in qua expressè inquit Imperator, delatam filio bonorum possessionem, tempore trā facto, amitti. Secundo urget l. fi. ff. quis ordo in bonorum possess. serue. ubi scriptum reperitur, cum filio facta delata est bonorum possessio, dies ad agnoscendum cedunt, & currunt à tempore, quo patrem certiorari potuit: quibus præteritis nec iubere pater agnoscere bonorum possessionem, nec agnitam ratam habere potest. Et tenendo istam communem conclusionem mihi uerissimam, non obstat l. non solum. §. 1. & seq. C. de bonis, quæ liberis. Nam plus operatur tacita repudiatio resultans ex cursu temporis, quam expressa. l. facta. §. si quis bonorum. ff. ad Treb. Pro quo tu cōsidera optimum tex. de proposita specie agere in l. nonnunquam. ff. de collatio. bono. ubi licet filius possit reuocare renunciationem, & abstentionem infra terminum, secus in tacita abstentione, quæ inducitur per cursum temporis, quæ non poterit reuocari: quod adnotauit Alex. in l. fi. C. de repud. hære. Et hinc est, quod licet non possit quis renunciare expressè defensionibus in causa criminali, iuxta l. non tantum. ff. de appel. Bar. in l. custodiat ff. de publ. iud. quoniam nemo est dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. poterit tamen tacite renunciare, patiendo labi tempus appellationis, & sententia transiret in rem iudicatam. Deci.

in

in alleg. l. i. C. qui admitti. nu. 48. Nec ualet responsio Zucardi ibi nu. 45. vers. secundo. quod prædicta intelligentur quando repudiatio expressa tendebat ad nocendum: secus in nostra spē, in qua eadem rō militat. Nam cōfunditur eius dictum per l. nonnunquam supra citatam, quæ in propria nostra spē plus operatur tacita repudiatio inducta per lapsum temporis, quā expressa. Nec oberit regula, taciti & expressi idem est iudicium, quæ locum non habet, quando est diuersa rō, ut in nostro casu, & specie: in qua absq; dubio fortior militat rō in tacita, per temporis lapsum inducta, quam in expressa repudiatione. Quod manifeste constat hac consideratione: Nam si pater per renunciationem istā tacitam inductam per lapsum temporis admitteretur, sequeretur maximum absurdum & inconveniens, quod euerteretur successorium edictum, fieretq; longior mora creditoribus: contra provisionem. l. i. ff. de success. edic. §. cum igitur, Inst. de bonorum possess. ubi idcirco inductum est successorium edictum, ne bona hereditaria uacua sine domino diutius iacerēt, & creditoribus longior mora fieret: quæ quidem rō in expressa renunciatione intra tempus concessum facta cessat. Et hæc est fundamentalis rō communis opi. quam multū nota. Et ex his si cum iudicio aduertas, clarè intelliges opi. Balduini sustineri nō posse, nec ad practicam (licet esset uera) reduci. Nam præsupponamus, quod post tempus elapsum ad agnoscendam bonorum possessionem filio à Pratore concessum, hoc est post ceterum dies utiles, de quibus in d. l. fi. ff. quis ordo, uellet pater agnoscere, propter filij tacitam repudiationem: intra quod tempus dices quod debet agnoscere? si perpetuo, iā tolleretur successorium edictum, & provisio dictæ. l. i. ff. de success.

Q

succedat. & fieret præiudicium creditoribus, tū lon-
 giori mora, tum etiam quia essent incerti, quem debe-
 rent conuenire. Item et esset damnosum alijs, qui uo-
 cantur per successorium edictum ad bonorum possess.
 & et defuncto, prout sentit Ang. in §. placebat, Inst. de
 legi. agn. succel. ubi ponit rōnes, quare est inductū suc-
 cessorium edictum. Si uerò statim, uel intra certū aliud
 tempus iam diceremus, quod pater habet aliud caput:
 quod esset ineptum dicere eum non reperiantur nisi
 quatuor in iure; nempè unde liberi, unde legitimi, un-
 de cognati, unde uir, & uxor ut tradit Ang. in d. §. place-
 bat. Et ex prædictis infero rōnem ad tex. & quod ibi no-
 tant dd. l. is qui hæres, §. nec filius sine patre, ff. de acq.
 5 hæ. ubi filij expressa renunciatio patri non nocet, cū
 in bonorum possessionis, uel hæreditatis tacita renun-
 ciatio ex lapsu tēporis inducta ei noceat: ut habetur in
 d. l. si. ff. quis ordo in bonorū poss. seru. quod oēs dd. ad-
 mittunt de iure antiquo (licet de iure nouo per dictā
 l. si. C. de bo. quæ lib. aliqui contra cōem opi. malè ne-
 gant) ut ex nostra quæstione patet: & satis clarè hoc
 probat. l. non nunquā, supra citata, ff. de coll. bo. Quod
 poteris et corroborare, nam per lapsum temporis ius
 erat præscriptum, & acquisitum alijs, qui uocantur p
 successorium edictum, unde moratoria præscriptio à
 Principe, & nō ab alio remitti solet. l. quoties & ibi no-
 tat. C. de præc. Imp. offeren. Secundò infero, quod si fi-
 lius repudiauert expressè hæreditatem, uel bonorum
 6 possess. licet non nocebit patri, quominus adire possit
 hæreditatem, uel bonorum possessionem intra tēpus
 à lege præfixum, hoc est, de iure ciuili intra 30. annos
 per l. licet. C. de iu. delib. & de iure Prætorio intra 100.
 dies, uel annum. Post prædictū autem, tempus nō ad-
 mittetur

mittetur pater. Et ita debet limitari & intelligi. d. l. is qui
 hæres. §. nec filius supra citata. quod est notandum, nā
 fortè contrarium est de mente aliquorum doct. Nam
 simpliciter oēs affirmant, post repudiationem expres-
 sam filij, patrem admitti ad bonorū possessionē agno-
 scendam, uel hæreditatem ad eundam, sed restringi de-
 bet, dummodo intra tēpus præfixum à iure agnoscat,
 uel adeat. Pro quo urget. l. nonnunquam, §. citata. Un-
 de ita l. si. C. de bo. quæ lib. intelligi debet, & et l. is qui
 hæres. §. si. supra cita. aliàs. n. sequeretur inconueniens,
 quod esset in potestate patris & filij nocere creditori-
 bus, uel alijs, quibus defertur hæreditas, uel bonorum
 possessio, quod admitti non debet, contra regulā l. nō
 debet alteri per alterum deterior cōditio inferri. ff. de
 reg. iu. Unde licet per l. si. adempta filio potestas ad eū
 di, uel agnoscendi, ad patrem transferatur, intelligitur
 dummodo pater adeat, uel agnoscat legitimo tempo-
 re. Tertio infero dictum doctorū aliquorū simpliciter
 & regulariter sumptū: quod repudiatio tacita filij no-
 ceat patri, esse falsum, & cum taciti & expressi sit idē iu-
 7 dicitum, per regulam iuris: nisi quā prædicta repu-
 diatio induceretur per lapsum tēporis, in qua maior rō
 militat, quàm in expressa. Nam tēpore elapso, iam nō
 poterit agnoscere, uel adire, siue tacitè, siue expressè
 renūciauerit, ne fiat præiudiciū creditoribus, & alijs ad
 successionem uocatis. Et quod tacita nō noceat patri,
 sicut nec expressa, probat Deci. contra comunem
 in l. 1. nu. 49. & 57. C. qui admitti, & Lanc. Pol. in trac.
 substitu. carta. 13. Quia si tacita non resultat ex cursu
 tēporis, magis expressa, quàm tacita præiudicat: glo. in
 ele. sape in uerbo, patribus, de uerb. sign. Quarto infe-
 rō non esse securam nec ueram limitationē commu-

8 nis opinionis, uidelicet, repudiationem inducā lapsu
 tēporis præfixi ad agnoscendam bono. poss. filij mali-
 tia non nocere patri, quo minus agnoscere possit: quā
 probauit Bar. in d. l. is qui hæres. §. nec filius, ubi Ro. &
 & Cum. uoluit et Barth. Soc. in l. i. ff. de uulga. nu. 25.
 Alex. in d. l. i. C. qui admitti, nu. 6. nam l. recusari. ff. de
 acquiren. hæ. non probat Bar. & dd. intentionē: & tō
 s. dicta pariter militat, qñ maliciosè patitur labi tēpus
 cum malitia filij non sit sufficiens cā ad tollendum suc-
 cessorium edictum, cum præiudicio aliorum, ut s. di-
 ctum est. Pro quo urget, nam permissum est in iure re-
 pudiare, adhibita et fraude, in præiudicium alterius
 quod constat ex l. qui autem in prin. ff. quæ in frau. cre.
 Et istam limitationem reprehendit Dec. in l. r. lect. 1.
 nu. 105. & 2. lec. nu. 29. C. qui admitti Lanc. Poli. in tra-
 cta. subst. car. 13. Zucardus in d. l. i. nu. 49. C. qui admit-
 ti (licet contrariam communem testatur) reprobando
 Barb. in repet. Rub. C. qui admitti col. 85. qui pondera-
 bat l. fi. ubi dicit, reclamante nam qui malitiosè repu-
 diat, non reclamatur: quæ consideratio est contra Bar. &
 Ang. per tex. ibi in l. recusari supra citata. Nec obst. se-
 cundum Zucardum l. recusari, nam eius dispositio pro-
 cedit et si malitiosè fiat, ut Bar. ibi & Ange. admittunt.
 Aduerte tñ circa prædicta, quod non rectè sentit gl. in
 l. fi. C. repu. bono. poss. & post eam Ferdinan. Vazquez
 ubi supra, nu. 72. qui tradunt, de iure digestorū filij ex-
 pressam renunciationem, patri non nocere: per §. nec
 filius supra citatū: unde sentiūt hodie patri nocere, per
 l. fi. §. 1. & §. similiq; modo. C. de bo. quælib. quod non
 est uerū: nam si eū iudicio aduertas, prouiso illius tex.
 nō nocet, sed patri prodest: nam recusante filio adire,
 transfertur ius ad eundem ad patrem, unde pater poterit
 adire,

9 adire, uel repudiare: & his qui hæres. §. nec filius nō cor-
 rigitur per l. fi. supra citatam. Dubitari tñ pōt, an repu-
 diatio filij ualeat in eius præiudicium, ut ipse filius pō-
 stea sui iuris effectus, ad suum commodum adire non
 possit. & Ferdi. Vaz. ubi supra inclinatur in partem affir-
 matiuam, nēpe ualere repudiationē, & nocere filio, ar-
 gu. §. nec filius supra cit. per locum à contrario sensu.
 Item expressius hodie per alleg. l. fi. C. de bo. quælib.
 §. 1. & §. similiq; mō, nam ibi filij repudiatio, transfert
 ad patrem facultatem ad eundem sibi ademptam, & ita si
 bi nocet. Nec ualet consideratio Zucardi ubi s. q. præ-
 dicta l. fi. non agit de repudiatione, sed de recusatione
 † & reclamatione filij, quæ longè differt à repudiatione:
 nec est. n. secundum eum, medium quodam, inter ad-
 ditionem, & repudiationem: quasi qui recusat, nec ad eam
 nec repudiet, sed subsistat: per l. quia poterat. ff. ad Tre-
 bellian. Barto. tenet in l. recusare. ff. eod. & urget quod
 notat idem Bar. in d. l. quia poterat: quod nolle adire
 hæreditatem, non est repudiare. Sed certè contrarium
 est uerū, nā apud I. C. & Imperatores idē importat re-
 cusare, quod repudiare hæreditatē: nam idē est dicere
 recuso, renuntio, omitto, nolo hæreditatē, quod repu-
 dio: ut declarat latè Bened. de Plumb. in repe. l. qui se
 patris. C. unde liberi nu. 7. pro quo est tex. in l. fi. C. de
 repu. hære. l. filij. ff. ad Terr. l. quod si minor. §. Scebola
 ff. de min. l. si seruum. §. si quis suus. ff. de acq. hæ. l. recu-
 sari iuncta superiori l. & ibi not. per dd. ff. eo. ubi tradūt,
 recusationem pro repudiatione assumi: licet contrariū
 malè uoluerint Bar. & Bald. in d. l. qui se patris, & post
 gl. in l. 2. C. de iuris & facti igno. quorum opinio intel-
 ligi debet, quo ad significationē uerbi recusare, nō esse
 idē quod repudiare, sed quo ad iuris intellectum & ef-
 fectum

fectum idem importare: ut uoluit Sign. de Homodeis in d.l. qui se patris, nu. 11. Saluari etiam pōt Bar: opi. quando constaret contrarium de mente loquētis per eius confessionem, uel coniecturas, ut Plūbi. ubi supra, qui pro opin. Bar. citat l. 3. §. si is cuius ff. de sepulchro uiola. imo repudiatur hæreditas non solum prædictis uerbis, sed & facto, & quolibet iudicio uoluntatis: ita tex. & ibi Bar. & dd. in l. recusari. ff. de acq. hæ. Nā quæ sufficiunt ad inducendam aditionem hæreditatis, sufficiunt et ad repudiationem, per tex. in §. si. Inst. de hæredum qual. & differ. Et prædictam l. recusari. ff. de acqu. hæ. inducit Bar. quem sequitur ibi Ange. Io. de Imol. Are. & communiter dd. secundum Rom. ibi ad argu.

30 quod si filia, quæ communem ꝑ habebat hæreditatem cum fratribus, diu stetit, quod non petijt portionē suā & sæpe petijt a fratribus pro necessitatibus suis, uideatur repudiare hæreditatem, & est exclusa, non ex solo cursu temporis, quia non præscribitur, nisi longissimo tempore, ut in l. licet. C. de iure delib. sed tacite uideatur repudiasse, arg. l. Procula. ff. de probatio. Quod limitant Ang. & Io. de Imo. locum non habere, quando diu filuit cum fratribus, sed nihil commune habuit cum eis, nihilq; ab eis petijt, nec rationem calculauit de aliquibus gestis. Pro quo urget, nam solum tempus non est modus tollendæ, uel inducendæ obligationis. l. obligationum ferè. §. placet. ff. de actioni. & oblig. tex. & ibi declarat Bar. & dd. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. Quod aduertit etiam Rom. in d.l. recusari, ubi amplius uult attentare contra communem: quod si rationes nō calculauit, licet aliquid petierit a fratribus, non ex hoc inducitur repudiatio tacita cum potius uideatur ab eis petere, ut a suis administratoribus: quos censetur con-

stituisse

stituisse, eo ipso quod administrationem fieri passa fuerit, arg. l. si non remunerandi. §. qui passus, & l. qui patitur. ff. mandati. Secundo limitat Io. de Imo. non procedere, quando errauit in iure, cum iuris error impediat repudiationem l. Clodius Claudianus. ff. de acq. hæ. quæ limitatio an sit uera uide per Modernos ibi, nam non solum doctores, sed iurisperiti uarij, uaria sensere. Quod autem supra cum communi sententia conclusum est, filiū, qui passus est, labi tempus, intra

11 ꝑ quod tenebatur agnoscere bono. possess. nocere patri: limitant dd. non procedere, quādo pater esset absens causa Reipublicæ, uel propter aliud iustum impedimentum, itaq; non potuit intra tempus iubere filio, ut bonorum agnosceret possessionem: quo casu filio succurreretur mediante in integrum restitutione, arg. l. cum quidam; cum ibi notatis. ff. de acq. hæ. Quam limitationem ponit Alex. in d.l. 1. C. qui admitti. sequitur Nigri in repet. ibi, reprobando nouissimos in tract. subst. in materia uulgaris col. 3. quæst. 11. qui uolebāt, quod remedio ordinario sine restitutione succurratur, per l. si. C. de bonis, quæ libe. quæ l. non habet locū qñ tempus lapsum est, sed aliter repudiarum, secundum communem. Et sic concludunt Areti. & communiter alij secundum eum in d.l. cum quidam, quod illa l. nō est correctā per d.l. si. C. de bonis quæ lib. De quo arti. uide Zucar. in d.l. 1. C. qui admi. nu. 53. Secundo tu limita, quando delata est hæreditas matris filio, quo casu poterit indistinctè, siue expressam, siue tacitam, ꝑ repudiationem infra annū reuocare. l. filii. ff. ad Tert. gl. in l. si. C. de repu. hæ. Sed aduerte, quod ista limitatio locum non habet in nostra specie, quando tempore, non autem repudiatione est exclusus, Nam quando

quis

quis temporis lapsu repudiavit, funditus est exclusus, adeo quod amplius agnoscere bonorum possessione non potest, nec hereditatem adire: ita Alex. in l. fi. C. de repu. hær. qui limitat illam, quod si suus non potest reuocare abstentionem, quando tempore fuit exclusus.

S V M M A R I V M.

- 1 Legitima liberis debetur iure natura.
- 2 Legitima liberis debetur, tam testamento condito, quam ab intestato, & contra testamentum.
- 3 Filius tria habet remedia ad consequendum legitimam contra testamentum.
- 4 Filius in potestate constitutus, debet institui uel exheredari, pro forma testamenti: qua non seruata, filio competit ius dicendi nullum, & hono. poss. cont. tab.
- 5 Filio præterito cum causa legitima, competit ius dicendi nullum querela tamen quando habetur præteritio pro exheredatione.
- 6 Exempla, in quibus filius præteritus cum causa non intelligitur exheredatus.
- 7 Exheredatio inducitur ex sola mente testatoris uolentis filium suum ab hereditate sua, per quæcumq; uerba, remouere.
- 8 Filio præterito cum causa legitima, probata causa an conualescat testamentum.
- 9 Testamentum quando est nullum ex causa præteritionis filij, res ad causam intestati reducitur.
- 10 Filius an repellatur à successione ab intestato propter ingratitudinis causam.
- 11 Exheredato filio à patre qui eum in potestate habet, quando competit ius dicendi nullum, & quando querela.
- 12 Exheredatus filius cum causa legitima, probata causa caret omni auxilio, & nu. 16.
- 13 Emancipato filio præterito, quod remedium competat.
- 14 Filio emancipato exheredato, quod remedium competat contra parentis testamentum.

Filio

- 15 Filio uel descendenti præterito uel exheredato, quod remedium competat contra testamentum matris, uel lineæ maternæ.
- 16 Bonorum possessio contra tabulas, an competat hodie contra matris testamentum.
- 18 Ingratitudinis causæ quæ sint.
- 19 Posthumus an possit exheredari.
- 20 Impubes potest exheredari, si sit proximus pubertati.
- 21 Ingratitudinis causam hæres tenetur probare.
- 22 Ingratitudo filij, per duos probatur testes omni exceptione maioribus.
- 23 Testes infames infamia facti, non admittuntur ad probandam ingratitudinem.
- 24 Filio possunt alimenta denegari, ex causis ex quibus exheredari potest.
- 25 Filia priuatur dote propter causam ingratitudinis, ex qua poterat exheredari.
- 26 Filius priuatur maioratu, propter causam ingratitudinis, propterquam poterat exheredari.
- 27 Legitima filiorum quæ sit: & quod hodie est aucta de iure athen. & Regio.

Quibus remedijs liberi expugnare possunt testamenta parentum in quibus præteriti sunt, aut exheredati, ut legitimam consequantur successionem.

Cap. VIII.

1

LEGITIMA † liberis debetur de iure naturali l. scripto ff. unde liberi l. nam & si parentibus ff. de inoffi. testa. l. cum ratio ff. de bonis dam. Et hinc est, † quod non solum ab intestato eis successio defertur à lege, ut constat per l. 1. & per totum tt. ff. & C. de suis & legi. hære. & institu. de hæredi. quæ ab intesta. Sed etiam eis lex dat legitimam testamento condito, et con

2

R tra

- 3 tra testamentum parentum ad consequendam ꝑ legitima concedit tria remedia : Ius dicendi nullum, quod est remedium ciuile, & durat per 30. annos l. licet & ibi notant dd. C. de iure delibe. Bonorum possessio contra tabulas, quod est auxiliū Prætoris, & exspirat anno, l. 1. §. largius ff. de success. edicto : Item quærela inofficiosi testamenti, quæ quinquennio finitur, l. si quis filium in fina. verbis C. de inoffi. testa. l. si autem ff. eod. declarat Couar. in c. Rainutius in princ. nu. 5. extra de tes. de auxilio autem iuris agendi ad supplementū alio loco agendum separatim est. Ad rem igitur deueniendo, quando filius vel descendens est in potestate parentis, iure constitutum est, quod instituat vel exheredetur ꝑ forma testamentorum, l. inter cætera ff. de lib. & posth. tex. in prin. inst. de exhered. lib. Et hinc est, quod si filius in potestate patris constitutus, præteritus est à patre, vel ab ascendente, tanquam forma testamenti non seruata, testamentum est ipso iure nullum: quia deficit in substantialibus, vt in prædictis iuribus probatur, & in l. filio præterito ff. de in iusto rup. & tex. in auth. non licet, & in auth. ex causa C. de lib. præ. vel exher. & in auth. vt cū de appella. cog. §. aliud quoq; capitulum: cum quibus concordat Regia l. prima tit. 8. par. 6. Itaq; in hac specie filio competit ius dicendi nullum. Præterea, quando filius est præteritus in patris potestate constitutus, auxilio insuper bonorum poss. iuuatur, l. maximum vitium §. sancimus C. de lib. præ. vel exher. l. posthumo nato C. de bono. pos. cont. tab. declarat Bar. nu. 12. & post eum dd. ibi in auth. ex causa C. de lib. præ. vel exher. Quod
- 5 est vsque ꝑ adeò verum, testamentum, scilicet, in quo filius in potestate est præteritus, nullum esse, vt sibi locum vendicet, etiam si causa legitima ingratitudinis (vna ex illis

illis quatuordecim contentis in auth. vt cum de appella. cog. §. causas) inserta in præteritione sit: glo. in auth. de hæred. & Falci. §. exheredatos, in verbo noluit, Bart. in authen. ex causa nu. 12. C. de lib. præ. ubi Ias. nu. 8. cōmunem testatur, & Curtius Iuni. nu. 36. idem Ias. in l. in arenam C. de inof. test. eam amplectitur Alex. in auth. non licet col. 4. C. de lib. præ. communem asserunt Soc. & Ioan. Crotus in §. & quid si tantum fol. 8. col. 1. vbi Galiaula nu. 45. l. Gallus ff. de lib. & posthu. quos refert & sequitur d. Couar. in c. Rainutius in prin. num. 1. extra de testa. Sed aduerte, quod hæc cōmunis opinio, quod quando filius in potestate præteritus est, cum causæ legitimæ insertione, habeatur pro præterito, & nō pro exheredato, vix potest uerificari: nam ferè semper habetur pro exheredato, & ita non competit ius dicendi nullum, sed quærela inofficiosi testa. & est testamentum validum ipso iure, vt aduertit Aretinus in d. §. & quid si tantum nu. 20. Crotus ibi nu. 52. ubi Costa 3. par. num. 165. Pau. Caf. 11. l. si filius qui in potestate ff. de lib. & pos. 3. col. Viglius in §. emācipatos nu. 4. inst. de exhered. lib. Couar. in c. Rainutius nu. 2. Antonius Gom. variarum resol. 1. tom. c. 11. nu. 2. quæ sententia probatur optime in l. 3. C. de lib. præ. cuius verba sunt: Si quis filium propriū ita exheredauerit: Ille filius meus alienus meæ substantiæ fiat: talis filius ex huiusmodi verborum conceptione non præteritus, sed exheredatus intelligitur: cum enim manifestissimus est sensus testatoris, verborū interpretatio nusquam tantū valet, vt melior sensu existat. Ex quo tex. prædicti dd. colligunt securè, quod si verba illa, Filius meus alienus meæ substantiæ fiat, inducunt exheredationem, & non præteritionem: Simili modo dicendum est, quod verba prætereo filium quia

me verueratit; exhæredationem demonstrant: sufficit enim ut æquipolentibus verbis fiat exhæredatio, sicut dicimus in institutione hæredis, quæ fieri nominatim debet, & tamen sufficit si verbis æquipolentibus institutio fiat, vnde licet testator non dicat, instituo Titium, sita men his verbis vtatur, Titius sit dominus meorum bonorum, institutus rectè intelligitur. S. ceterū insti. de militari testa. Regia l. 6. tit. 3. parte 6. vel Titius hæreditatis meæ dominus esto. In his verbis 48. in prin. ff. de hæred. inst. Et hæc sententia corroboratur per authen. non licet supra cita. nam verba illa nisi causa ingratiitudinis referenda sunt tam ad præteritionem, quam ad exhæredationem. Vnde Doctores variant in exēplis in quibus communis opinio verificari possit, quod filius, vide licet, sit præteritus cum causa à patre, & non videatur illū exhæredasse, vt testamētū nō valeat ipso iure, neq; sit necesse illum expugnare per quærelam. Concludunt tamen, quod quando præterijset filium cum causa legitima, per verba exhæredationem minimè significantia, quod testamentum esset ipso iure nullum. & primum exemplum receptissimum est, quando pater ita dixisset in testamētō: lego filio meo centum tantum, adiecta causa ingratiitudinis, videlicet quia me verueratit: nam nulla expressè facta est mentio præteritionis, vel exhæredationis, ideoq; præteritus censetur, arg. tex. in S. eadē insti. de hæred. quæ ab int. de l. pe. C. de fideicom. quod exemplū adduxit Bar. in l. 1. in fi. prin. ff. si à parente quis fuerit manu. & placet Viglio in S. emancipatus nu. 4. insti. de exhæred. lib. Couar. & Costa vbi supra & Alb. nu. 26. & Sali. nu. 6. in auth. ex causa C. de lib. præteri. Secundum exemplum adducit Bar. vbi supra, quod similiter Costa sequitur: cum ita testator se iurauerit: Titium filiū meum

meum neque instituo neque exhæredo, quoniam & c. quod etiam sequitur. Ant. Gom. in d. cit. nu. 4. Sed licet prædicti dd. tanquam receptum adducunt hoc exemplum, omnino tamen reiiciendum est, nam apertè conuincitur ex tex. in d. l. 3. C. de lib. præ. vbi exhæredatio inducitur ex t. sola mente testatoris, volentis filium ab hæreditate sua per quæcūq; verba rembuere, qualia sunt, Filius meus alienus meæ substantiæ fiat, quæ ibi habetur: vel si ita concipiat testator: prætereo filium, vel nihil ei relinquo, vel neq; instituo neq; exhæredo: nam hæc omnia inter se effectu non differunt, vt voluit Couar. & Viglius vbi supra, Gom. in d. l. 3. nu. 4. sentit Iasibi in fi. & Igneus in d. auth. ex eā nu. 10. Præterea erit aliud exemplum præteritionis cum causa, quando testator ita cauit in testamento: extraneo instituto, declaro filium meum talem causam ingratiitudinis in me commisisse, quo casu dicitur præteritus cum causa, & habetur pro exhæredato: Itaque filius agere debet quærela inofficiosi test. & non iure dicendi nullum, tanquam verè præteritus, vt Igneus, & Ant. Go. in locis supra cita. voluerunt, & receptum est. Et ex supra dictis non pauci effectus, & utilitates sequuntur, quos adnotauit Ant. Gom. vbi supra. Prædicta autem communis opinio, quod quando filius præteritus est cum causa legitima, testamentum sit ipso iure nullum, in casibus in quibus non inducitur exhæredatio, limitatur locum non habere, quando causa ingratiitudinis ab hærede probata sit: t. quo casu conualescit testamentum, & filius suus à successione repellitur, vt affirmat Ang. in auth. non licet nu. fi. C. de lib. præte. vbi Iacobinus de sancto Georgio dicit non esse ab hac sententia in praxi recedendum, sequitur Pau. Cas. nu. 5. & Sali. nu. 6. & Ias. nu. 1. in fi. Curtius Iun. nu. 39. in auth. ex causa

causa C. de lib. præteri. eā tenet Galiaula in d. §. & quid si tantum nu. 46. Costa vbi supra nu. 166. eam defendit arg. l. filio præterito ff. de iniur. rup. Sed tamen hæc limitatio non est admittenda, neq; sustineri potest, quod testamentum nullum postea conualescat, probata causa ab hærede: & ita Angeli opin. reprobatur Alex. col. pe. & si. in d. auth. non licet, ubi Cur. Iun. nu. 15. Corne. in d. auth. ex causa nu. 28. & contra eam vrgēt tradita à Bar. ibi nu. 12. versi. expediti, dū dicit, quod tex. in d. §. aliud quoque capitulum, procedit in præteritione filij emancipati, vel in materna: vnde in præteritione sui nihil prodesse causam inseri, & probari sensit: & hæc partem sequitur Couar. vbi supra nu. 7. omnes hoc affirmāt hac consideratione. Nam si testamentum est nullū in quo filius est præteritus, inserta causa legitima, hæres scriptus non potest ex eo hæreditatem adire, & per consequens neque causam ingratitude probare: nam quando testamētum est nullum † causa præteritionis filij, res ad cām intestati reducit, iuxta tex. in l. 1. §. si. ff. si tab. test. nul. ex ta. Sed causa ingratitude quæ repellit filiū à successione ex testamento, nunquā repellit eum à successione ab intestato l. in arenam, & l. omnimodo uerfi. nam si nullam C. de inoffi. test. vrgēt l. cognatis ff. vnde cogn. licet in hoc articulo idem Ange. per tex. & glo. ibi in verbo, lucrum, in auth. de nuptijs §. ingratitude affirmat, etiā successores ab intestato † repelli, ex ingratitude causa contra defunctum, de cuius successione agitur, commissa: quam sententiam corroborat d. Couar. vbi supra nu. 7. per l. 3. §. si. ff. de adim. leg. vbi legatū tacita voluntate testatoris censetur ad emptum, si legatarius sit factus inimicus testatoris post conditum testamentum. Sed fortius pro Angeli opin. vrgēt l. is autē, iuncta

iuncta l. præcedenti ff. de iure patro. vbi postquam in superiori lege dictum est, patronum qui capitis libertum accusasset, excludi à bonorum possessione contra tabu. subsequitur l. is autem, cuius verba sunt: Is autem neq; ad legitimam hæreditatem, quæ ex lege x i i. tabularum defertur, admittitur. Et Ang. sententiam amplectitur Ias. in l. cum mota nu. 17. C. de transac. & in auth. ex causa col. 3. C. de lib. præte. & in auth. non licet col. pen. eo. Corsetus in sing. suis in verbo, ingratitude: Sed hæc Angeli opin. falsa, & non tenenda est, & contra Ang. uerior & communis sententia est, vt concludit Couar. vbi supra nu. 7. citans contra eum Arē. in l. 3. §. filius nu. 8. ff. de lib. & posth. Imo. in l. filio præterito nu. 31. ff. de iniur. rup. Alex. in auth. ex causa col. pen. Cur. Iun. nu. 17. in d. auth. non licet, & Ripā in l. si. q. 47. C. de reuocanda. quod corroboratur per tradita à Bar. Pau. & Ias. nu. 9. in l. fratres C. de inof. test. vbi cōmu. esse affirmant, quod cā ingratitude non nocet fratri, in successione ab intestato, de iure cōi, de iure Regio est secus: duo etenim sunt necessaria ad excludēdū filium à patris successione, cām videlicet ingratitude à patre nominari, & ab hærede probari, vt colligitur ex d. §. aliud quoq; capitulū, & expressius ex l. regni: quod corroboratur per l. si. C. de reuo. dona. c. si. de donati. concordat Regia l. pe. tt. 4. par. 5. vbi donatio non reuocatur ab hærede donatoris ob ingratitude. Non obstat tex. & ibi glo. in d. §. ingratitude, quia loquūtur in casu speciali de quo ibi, & in successione fratris extraordinaria, de qua infra in successione collateralium agemus. Non obstat etiam l. 3. §. si. ff. de adim. leg. nam resp. d. Couar. quod procedit in ademptione legatorum, quæ tacita voluntate, & præsumpta fit, cum voluntas testatoris sit de ambulatoria

latoria usque ad mortem : sed in nostra specie agitur de tollenda hæreditate quæ à lege defertur, & difficilius auferetur hæreditas quam legata, quæ sola nuda voluntate, adimi possunt. Non obstat l. is autem, cui occurri potest ex Bar. in l. fratres in fi. C. de inoffi. testa. & ex Albe. in d. l. cognatis, quod tex. ille loquitur in successione quæ tantum à lege defertur, nostræ verò quæstio procedit, in successione & hæreditate, quæ non solum à lege civili, sed etiam à lege naturæ defertur, cuius differentiæ ratio manifesta est : nam cum patronus à lege habeat ius succedendi propter meritum, nimirum si facilius illud amittat propter demeritum : cum habeamus, quod per quas cunque causas res nascitur, per easdem dissolvitur, l. nihil tam naturale ff. de reg. iur. Cum autem filiis debetur successio, non solum ex lege, sed etiam naturali ratione, ut supra in principio dictum est, difficilius tollitur, arg. tex. in l. ius agnationis ff. de pactis l. iura sanguinis ff. de reg. iur. Ang. tamen & aliorum opinio vera est, in casibus in quibus filius in potestate est præteritus cum legitima causa, tamen præteritio pro exheredatione habetur, ut communiter fit, ut supradictum est : quia tunc cum testamentum non sit nullum ipso iure, sed competit quærela inofficiosi testamēti, probata causa, filius repellitur, sicuti filius à matre præteritus cum legitima causa, ut tradit Bar. receptus in auth. ex causa nu. 12. C. de lib. præte. & est communis opinio in d. auth. ex causa, & in l. filio præterito ff. de iniusto rup. ut testatur Couar. vbi supra nu. 8. Quando autem filius in potestate est exheredatur à patre, vel à parente per lineam paternam qui cum habet in potestate, tunc olim valebat testamentum ipso iure, sed filio competeat quærela inofficiosi testa. ita intelligitur l. 1. 2. & 3. & totus tit. ff. de inof. test. & probatur ferè

ferè per totum tit. C. & inst. eo. hodie tamen si in exheredatione filij non est apposita causa legitima, testamentum est ipso iure nullum, nam insertio causæ legitimæ ingratiitudinis in exheredatione, de iure nouissimo necessaria est, per tex. in authen. non licet C. de lib. præ. & per authen. vnde sumitur, ut cum de appellatione cognos. §. aliud quoque capitulum : cum quibus concordat Regia lex 10. tit. 7. par. 6. Et ita determinat Bar. per illum tex. in d. auth. ex causa nu. 12. & ibi sequuntur communiter eum dd. vbi Curtius Iuni. nu. 42. & tenet glo. ibi in verbo, irritum, & communiter sequuntur dd. in dicta authen. ex causa, & in dicta l. filio præterito teste Couar. vbi supra nu. 6. & eam asserit communem idē Bart. in l. filio præterito ff. de iniusto rup. nu. 19. Areti. in auth. non licet supracita. Mincha. successi. creati §. 20. nu. 172. Nā si non est apposita causa exheredationis, forma non est seruata, & idē licet filius exheredatus propter ingratus, cum forma expressionis causæ non sit seruata, testamentum est nullum : nam licet non peccaret in l. naturæ, cum pater offensus sit, peccat tamen in forma, & idcirco substantia deficit, & actus est ipso iure nullus, arg. tex. in l. cū hi §. si Prætor ff. de transactio. l. 3. §. non quæuis ff. de contra tab. Et hæc opinio tenenda est (licet contrarium multi Doctores affirmant) & est satis probabile, iura antiqua in hac parte non corrigi per illas nouellas constitutiones : quod videretur velle glo. vl. in fi. in l. si quæramus ff. de testa. quam defendit Imola in l. 1. nu. 6. ff. de testa. & Igneus in authen. ex causa nu. 28. & nu. 231. & Iaf. ibi nu. 18. Viglius in Rubr. nu. 4. de inof. test. Fer. Vazquez Mincha. in d. §. 20. nu. 163. & 168. & 172. de qua infra latè agemus. Præterea venit per bonorū posse. contra tabulas : nam licet sit exheredatus, non est

- ritè exheredatus per l. non putau §. non quæuis ff. de boi
no. posse. cõtra ta. ita Bar. in d. auth. ex causa nu. 1 2. cum
- 12 quo transeunt dd. Si verò † causa legitima ingrati-
tudinis in exheredatione est inserta, filius caret omni auxi-
lio: ita tenet Bar. in d. auth. ex causa nu. 1 2. per tex. in au-
then. de hæred. & Falci. in §. exheredatos, Couar. vbi su-
pra nu. 8. Si verò non est probata causa inserta legiti-
ma, testamentum rescinditur per quærelam, glo. in d. au-
then. ex causa in verbo, irritum, & post eam Bart. ibi nu.
- 13 1 2. & communiter alij dd. Filius † verò emancipatus, si
est præteritus sine causa, testamentum est nullum, sicut
si filius in potestate esset præteritus: nam hodie compe-
tit ius dicendi nullum de iure ciuili, per dictas nouellas
constitutiones, in d. authen. non licet, & §. aliud quoque
capitulum, & §. siue igitur. Præterea venit per contra-
tabulas, vt in filio in potestate dictum est, glo. in authen.
de hæred. & Falci. §. exheredatos in verbo, noluit, & in
prin. glo. 2. inst. de inof. test. & in §. nostra in verbo, eun-
dem, insti. de exher. libe. testatur communem Viglius
in §. emancipatos inst. de exhereda. libe. & Ias. in l. fi. C.
vnde legi. nu. 8. Curti. Iun. in authen. ex causa num. 44.
Couar. vbi supra nu. 4. Costa vbi supra nu. 1 63. par. 3. §.
& quid si tantum, asserit etiam cõem Fer. Vaz. Mincha.
in d. §. 20. nu. 1 68. nam in dictis nouellis consti. ex igitur,
quòd filius cum causa sit præteritus, vel exhereda-
tus pro forma, licet Couar. fateatur, quòd hæc est dispu-
tabilis quæstio: an hodie illæ constitutiones in hac specie
corrigan iura antiqua, vt apparet ex Ias. vbi supra nu.
1 8. & ex Igneo in d. auth. ex causa nu. 60. & ex Mincha.
vbi supra: de quo articulo in alio loco agemus. An sci-
licet filius emancipatus præteritus, nulla causa adiecta,
non solum bonorum poss. contra tabulas habeat, vt olim
tantum

- tantum habebat, per §. emancipatos inst. de exhereda-
tio. libe. sed etiam ius dicendi nullum, pro vt filius in po-
testate habet: receptissimum enim est, quòd nulla est
differentia, à quo non est recedendum, sed probabilis
est contraria assertio. Quando autem filius emancipa-
tus præteritus est, causa ingrati tudinis inserta, in hoc est
differentia inter suum & emancipatum, nam suus dicit
testamentum nullum, item per bonorum posses. contra
tabulas testamentum impugnat, vt supradictum est: eman-
cipatus verò solum bonorum posses. contra tabulas ha-
bet, per tex. in §. emãcipatos insti. de exhered. lib. ita con-
cludit Bart. in d. authen. ex causa nu. 1 2. per notata per
glo. in d. §. exheredatos, quam dicit communem opinio-
nem Couar. vbi supra nu. 3. & Costa nu. 1 64. Sed ad-
uertere, quòd in casibus in quibus præteritio cum causæ
legitimæ expressione, per legem tertiã C. de lib. præte.
secundum sententiam Areti. in d. §. & quid si tantum
nu. 20. & aliorum (de qua in successione filij in potesta-
te supra latè actum est) bonorum possessio contra tabu-
las non competit filio emancipato; sed cum præteritio
habeat vim exheredationis, filio competit quærela, vt
de filio suo, & in potestate constituto supradictum est:
& in sequenti quæstione dicetur. Quando verò filius
emancipatus est exheredatus, nullum est discrimen in-
ter filium in potestate patris constitutum, & emancipa-
tum: itaq; similiter † filio emancipato exheredato com-
petit quærela: hanc opinionem tenet glo. in d. §. exher-
edatos in verbo, noluit, in authen. de hæred. & Fal. & glo.
in §. in nostra insti. de exhereda. lib. Bar. in d. authen. ex
causa num. 1 2. vnde recurre ad distinctionem de filio in
potestate factam, de qua supra. Filius verò vel descen-
dens, † quando agitur de testamento matris, vel ascen-
dentis

dentis ex linea materna, nihil interest, an sit præteritus, vel exhæredatus, cum præteritio matris, & lineæ maternæ, pro exhæredatione habeatur, §. mater insti. de exhæred. lib. per quem tex. si olim filius erat præteritus, vel exhæredatus, competebar filio quærela inofficiosi testa. hodie verò distinctio hæc communiter tenetur, quòd si filius à matre, vel à linea materna est præteritus, vel exhæredatus, non adiecta causa legitima, testamentum ipso iure est nullum, per illas nouellas constitutiones, authen. videlicet d. non licet, & §. aliud quoq; capitulum & §. siue igitur verfi. si autem hæc obseruata, & verfi. si autem hæc omnia in authen. vt cum de appellati. cognos. colla. 8. Ex quibus vt supra sæpius dictum est, de substantia testamenti est, vt causa legitima in gratitudinis in præteritione, vel exhæredatione exprimat: aliter talis præteritio vel exhæredatio matris, sine legitimæ causæ expressione, nullius est momenti, & testamentum est nullum, tanquam forma non seruata: Itaq; filio non dabitur quærela sicut olim, sed ius dicendi nullum, vt in præteritione à patre facta dictum est, per d. l. inter cætera ff. de libe. & posthu. & expressè istam sententiam firmavit glo. in dicto §. exhæredatos in verbo, noluit, & in l. filiam præteritam glo. i. C. de inoffi. testa. vbi eam sequitur Paul. & alij, Alex. nu. 11. Curt. Iun. in dicta auth. non licet nu. 14. vbi Jacobi. nu. 15. Guil. Benedi. in repe. c. Rainutius in verbo, in eodem testamento, primò, nu. 252. Gualden. de arte testadi. ti. 3. caut. 15. Docto. in §. mater insti. de exhæred. lib. Bar. in d. authen. ex causa nu. 12. vbi Curtius nu. 8. & 47. communem testatur Anto. Gom. vbi supra c. 11. nu. 35. Gregorius Lup. i glo. 2. Regiæ l. 1. ti. 7. par. 6. receptam appellat Minchaca in d. §. 20. nu. 172. & ab hac opinione puto non esse recedendum

dum: licet multi affirmant contrarium: Imò, quòd illæ nouellæ constitutiones in nostra specie non corrigant ius antiquum, nec detur ius dicendi nullum, sed sicut olim, quærela competeat per d. §. mater insti. de exhæred. lib. & hæc opin. videtur placere glo. fi. in fi. l. si quæramus ff. de testa. eam defendit Ioannes de Imola in l. 1. nu. 6. ff. de testa. Ias. post Fulgo. ibi nu. 3. probabilem dicit (licet non audeat à communi recedere) in authen. ex causa supracitata. num. 18. vbi Igneus nu. 8. latè examinat, Viglius in §. emancipatos nu. 3. institu. de exhæred. libe. & in rubr. Insti. de inof. testa. nu. 4. Alcia. in l. 7. nu. 12. ff. de lib. & posthu. Zucardus in repe. l. posthumo nato. 2. parte nu. 75. & 81. Ferd. Vaz. Min. vbi supra §. 20. nu. 161. 168. & 172. & hæc opinio contra communem disputabilis est, & defendi in puncto iuris potest. Et ex prædicta communi sententia, quòd quando est præteritus, vel exhæredatus sine causæ expressione à matre, testamentum est nullum, ipso iure, nec hodie competit filio quærela, sed ius dicendi nullum, † oritur maximum dubium. Vtrum decisio tex. in l. illud §. ad testamenta ff. de bono. posses. contra tab. sit similiter hodie correctæ: Inquit. n. tex. Ad testamenta foeminarum, edictum contra tabulas bonorum possessionis non pertinet, quia suos hæredes non habent: Mouet dubium, nam ratio quare ad testamēta foeminarum edictum bonorum posses. contra tab. non pertinet est, quia præteritio matris, & lineæ maternæ pro exhæredatione habetur, vt supra dictum est: & exhæredatis non competit bonorum possesio contra tabulas l. nō putauit in prin. ff. de bono. posses. contra. quam rationem assignauit glo. in d. §. ad testamenta, & cum ea transit Bart. ibi. Sed cum hodie iure nouissimo authen. per illas constitutiones constitutum sit, quòd si filius sit præteritus à matre,

tre, vel ab ascendenti per lineam maternam, sine legitima causæ expressione, præteritio non habetur pro exheredatione, sed testamentum fit ipso iure nullum: vnde cum præteritio matris, & patris à pari hodie procedant, sicut in paterna successione datur bono. posse. contra tabul. filio, ita in materna: pro quo facit, nam correctâ ratione legis, corrigitur necessario lex, iuxta glo. receptâ in l. 1. in prin. ff. de legi. tuto. in verbo, prouidentia. Præterea vrget pro hac parte, nam quando duo casus sunt æquiparati per l. antiquâ, in illa materia de qua agitur, lex noua corrigens in vno, videtur corrigere in alio, Bar. & dd. in l. Marcellus in prin. ff. ad Trebelli. Bar. & dd. præcipuè Mari. Soci. in l. 2. ff. de lega. 1. Sed cum per l. antiquam sunt æquiparata hæc duo remedia, ius dicendi nullum, & bonorum possessio contra tabul. negatiuè, & affirmatiuè dicendum erit, quòd lex noua corrigens in iure dicendi nullum, locum habeat in bono. posse. contra. & quòd sint parificata per l. antiquam constat ex pluribus legibus, quibus cauetur, quòd bono. posse. contra. tab. datur, quibus de iure ciuili competit ius dicendi nullum l. non putauit in principio, ibi, sicut iure ciuili, & l. si in adoptionem versi. exemplo ff. de contra tabul. per quæ iura ita adnotauit Bar. in l. si post mortem §. si. ff. eod. Tu verò corrobora hoc argumentum: quòd quando duo sunt exæquata per l. antiquam, per modum regulæ, lex noua disponens, vel corrigens in vno, extenditur ad aliud nõ expressum, Ioan. Bapt. Cacialup. in repe. l. omnes populi nu. 259. ff. de iusti. & iure, post glo. si. in l. si quis seruo C. de furtis: vnde in nostra specie l. antiqua quæ disponit per modum regulæ, quòd quibus de iure ciuili competit ius dicendi nullum, datur bonorum possessio cõtra tabulas, cõprehendit casus in quibus de iure nouo competit

competit ius dicendi nullum: & ita lex noua extenditur passiuè ad antiquam, quia antiqua ad eam trahitur, per l. non est nouum cum seq. ff. de legi. Rursus vrget consideratio hæc, nam filius non repellitur à bono. possessi. contra tabul. propter exheredationem, quando exheredatio non est ritè facta l. non putauit §. non quæuis ff. de bono. posse. contra tabul. Sed in nostra specie, quando filius à matre exheredatus est, sine expressione causæ legitimæ, exheredatio nõ est ritè facta, cū pro forma causæ expressio requiratur, vt probatur ex dicta auth. non licet. & hæc opinio videtur de mente Bart. in d. §. ad testamenta, & expressè eam firmat Ange. in l. 1. C. de bono. posse. contra tabul. in l. posthumo nato, vbi Ias. nu. 17. & Zucar. nu. 70. Hypoli. Rimi. nu. 531. Grego. Lup. Hispanus in glo. in verbo, vel testator, in Regia l. 1. tit. 7. par. 7. Roma. confi. 89. Alex. confi. 39. nu. 5. vol. 2. & hæc dicit videri communem, licet eam non admittit, Deci. in dicta l. posthumo nato r. lectu. nu. 8. Sed prædictis nõ obstantibus, contraria opinio mihi verior videtur, quòd nullo modo contra testamentum mulierum detur bonorum possessio contra tabulas, & quòd §. ad testamenta, hodie non sit correctus: quam sententiam firmavit idem Alex. in d. l. posthumo nato vbi Deci. in 1. & 2. lectu. nu. 8. & Curt. Iun. nu. 41. idem Alex. in rubr. nu. 1. C. vnde libe. & in l. in suis in fine ff. de libe. & posthu. Alci. lib. 4. parado. c. 12. Vigli. in §. mater nu. 3. supracita. Mincha. de successi. progre. lib. 2. §. 15. nu. 15. dicit sibi videri cõmunè Zucar. in dicta l. posthumo nato, vbi Hypo. Rimi. hoc affirmat, loco supracitato. Et hæc sententia probatur per tex. in d. §. ad testamenta, nã ratio ibi à l. C. expressa, videlicet quia foemina non habent suos hæredes, hodie non est correctâ, nam nec hodie foemina ha-

bet suos hæredes, nec filios in potestate. I. nulla ff. de suis & legiti. hæred. §. foeminae institu. de adoption. §. ceteri versi. qua de causa insti. de exhæred. liber. Nec valet dicere, quod illius tex. ratio constare non videtur, propter emancipatos, quibus competit bonorum poss. con. tab. & tamen sui hæredes non sunt, ut apparet ex §. emancipatos institu. de exhæreda. libe. nam respondeo, quod ratio illa I. C. verissima est, quod Prætor tantum suos hæredes ad bon. poss. contra tab. vocat I. 1. in prin. in verbo; liberos, & §. 1. versi. & suum iuris ff. de contra tabu. aut eos qui nisi per capitis diminutionem, aut aliud impedimèrum sui futuri essent, quos Prætor reciso impedimento, & emancipatione, ad iura suorum restituit, ut colligitur ex d. versi. & suum, & in dicta I. non putavi in fine, ibi, si in potestate mansisset, & ex l. si emancipatus in prin. & ex l. 3. §. si emancipatus ibi, cum reciso ff. de bono. poss. contra tab. sed expressius probatur in l. sed cum patrono §. bonorum, & §. quamuis ff. de bono. posse. quæ explicat Soci. in l. si filius qui nu. 2. ff. de lib. & posthu. Salice. in l. si quis filium C. de inoffi. testa. cum autem mater, nec olim, nec hodie, nec ascendentes per lineam maternam, nec vlla foemina hæredes suos habeant, nec eorum liberi species vllas iuratis habeant nullo modo, cessat ratio d. §. ad testamenta: Er per hoc fundamentum, non solum hæc sententia probatur, sed omnia argumenta in contrarium adducta confunduntur. Vnde non obstat primò dicere, correctam esse rati. illius tex. nã hoc non est verum, cū ratio expressa, quia suos hæredes non habet, nulla lege reperitur correctæ; & illa est vera ratio illius tex. & non ratio, quod præteritio matris habetur pro exhæredatione: contra quam ego confidero, quod si non esset alia ratio, liberi de iure Prætorio admitterentur

verentur ad successionem foeminarum ab intestato, quia in ea cessat ratio præteritionis, & non esset differentia in hoc, inter successionem foeminarum, & masculorum, quod non est verum, ut probat tex. I. quoties C. de suis & legiti. hæred. al. as aut non esset iusta regula illa I. 1. §. recte ff. si tabu. testa. nulla. videlicet quod quibus competit bonorum possessio contra tabu. competit bonorum possessio ab intestato. Imò licet esset etiã hæc ratio, quia præteritio pro exhæredatione habetur, quæ hodie correctæ est, secundum eam opinionem tamen cū sit alia ratio quæ hodie non cessat, ut quia suos hæredes non habet cessante una ratione, cū sint duæ, non cessat legis dispositio, per tex. in §. affinitatis institu. de nup. l. si non lex ff. de hæred. insti. nec bene probatur, quod Prætor non tam iuratum considerat, quantum effectum qui resultat ex iuritate: in o. contrarium ex prædictis iuribus colligitur. Nec obstat dicere, quod sunt æquiparata per l. antiquam hæc duo remedia, ius dicendi nullum, & bonorum posse. contra tab. maximè per modum regulæ, & affirmativè, & negativè, & in eadem materia: nam ultra responsionem, quod in puncto iuris non est secunda opinio, quod in hac specie ius antiquum sit correctum, & non competat ius dicendi nullum, quando est exhæredatus à matre, sine cã, ut in præd. cã est: Sed habita pro vera, communi, & recepta opinione, respondeo: quod regula illa, quod quibus competit ius dicendi nullum de iure civili datur bono. posse. contra tabu. intelligi debet, dum modo sit de personis vocatis à Prætore, videlicet si est hæres suus, vel habet species iuratis: lex enim generaliter loquens, restringi debet de habilitate I. 1. C. de Sacerd. fidei. & ita respondes ad §. non quamuis, quod quando exhæredatio non est iurè facta datur bono. posse. contra tabu. intellige quando exhæredatus est sius hæres, vel alius habens

habens species suitatis, qui ad bonorum possessionē à Prætorē vocatur: & ita hodie vocatur filius exhæredatus à patre sine causæ expressione, siue sit in potestate, siue emancipatus, cum non sit ritè hodie exhæredatus, licet olim erat secus, vt supradictū est. Cōtrariū tamē est in foeminarum liberis, & hæredibus qui non sunt sui, nec habent speciē suitatis, imò specialiter per illum tex. sunt exclusi à bonorum possessione: & hæc opinio magis placet, & mihi verior, & tutior est: maximè cum legū correctio euitetur, & quod nō mutatur, extare præsumatur, iuxta l. præcipimus C. de appellation. & huius inuestigationis vtilitates, & effectus colliges ex Ias. in dicta l. posthumo nato. nu. 21. & 22. & ex Anto. Gome. vbi supra c. 11. nu. 5. licet in alio proposito, & contra id quod docet Vigli. vbi supra, loquatur. Si verò filius à matre, vel à linea materna fuerit præteritus, vel exhæredatus, causa legitima adiecta, quæ probata nō est, cōpetit quærela sicut olim, per l. filiam præteritam C. de inof. testa. & per tex. in d. §. mater, qui in hoc casu correctus non est, vt agnoscit Bar. in d. authen. ex causa nu. 12. quæ ibi communiter sequuntur dd. si autem cū causa legitima præteritus, vel exhæredatus est filius, & probata est causa, filius t̄ excluditur à successione, tex. in §. exhæredatos in authen. de hæred. & Fal. col. 1. glo. in verbo, irritum, & ibi Bar. nu. 12. & dd. in dicta authen. ex causa. docet Couar. in d. c. Rainutius in prin. nu. 8. ad quem in ista materia recurrit, qui optime declarat t̄ causas ingratitudinis quæ continentur in d. §. aliud quoq; capitulum. versic. causas, & in Regni legibus 4. 5. 6. & 7. ti. 7. par. 6. & idem Cou. vbi supra nu. 16. tradit, exhæredationē permitti ex causis et̄ ibi non expressis in dictis constitutionibus, si tamen maiores & grauiores sint, quod cōmuniter recep-

tum

19 tum esse testatur, post Costam in rep. §. quid si tatum 3. par. num. 175. Quibus adiiciendum est, quòd licet olim t̄ posthumus poterat exhæredari, per l. posthumus ff. de inof. test. hodie tamen correctum est per tex. in l. si quis in sua §. legis C. de inof. test. vbi secundum communem dd. interpretationem deciditur: neq; posthumum, neq; infantem posse exhæredari, & si exhæredatur, testamentum est ipso iure nullum, neque datur ei quærela, cū sit remedium extraordinarium §. tam autem insti. de inoffi. test. sed competit ei ius dicendi nullum, cum hodie pro forma requiratur, quòd cā legitima ingratitudinis inferatur in exhæredatione, iuxta tex. in d. authen. non licet, & in d. §. aliud quoq; capitulum: & posthumus, vel infans nullam ingratitudinis causam cōmittere possunt: quam opinionem tenet Bar. in d. authen. ex causa num. 12. in si. cum quo transeunt dd. ibi: idem Bar. & dd. in l. posthumus ff. de inof. test. & ante eos istam opinionem tenuit glo. pen. in l. maximum vitium C. de lib. præter. & in l. 3. §. si emancipatus in verbo, exhæredari ff. de bon. pos. contra tab. communem testatur Fulg. in d. §. legis, Imola in l. filio præterito ff. de iniusto rup. nu. 25. Corn. in l. posthumo nato vbi Cur. Iun. nu. 10. & Zucar. nu. 29. & Hypolitus Rimi. nu. 198. C. de bono. pos. con. tab. Tiraq. in l. si vnquam in prin. nu. 103. C. de reuo. dona. Ant. Gom. in Regia l. Tauri. 13. nu. 1. Sed licet hæc communis opinio, & receptissima sit, non tamen desunt aliqui dd. qui contrariam tueantur opinionem: & primò Fulg. in d. §. legis eam hac consideratione probat. Nam etiam de iure digestorum requirebatur ad exhæredationem, causa ingratitudinis, vt apparet ex l. si. ibi, si certis de causis ff. de bon. dam. vnde Fulg. ita resoluit, quòd quantum ad validandum testamentum, ne videlicet rûpatur ex def-

T 2 factu

fectu institutionis, vel exheredationis arg. l. inter cetera ff. de lib. & post. in prin. inst. de exher. lib. posthumus quoque potest hodie sicut olim exheredari, licet nullam ingratitudinis causam committere possit. Quantum uero ad excludendum filium posthumum ab hereditate, si intentauerit querelam, neque olim, neque hodie valet exhereditatio, nisi fieret exhereditatio a matre odio mariti, quo casu olim valet exhereditatio, sed hodie ius antiquum in hoc correctum est, per d. §. legis, & hoc in effectu vult Fulg. (licet non clare) ut aduertit Pau. ibi, qui ita interpretatur §. legis: & istam opinionem sequitur Deci. in d. l. posthumo nato 1. lectura nu. 7. Viglius in §. tam autem inst. de inoff. testa. nu. fi. & in §. posthumi nu. fi. inst. de exher. lib. Alcia. in lib. 4. parad. c. 10. & haec opinio in puncto iuris de iure Codicis verior videtur, & sequitur Paul. in d. §. legis & sentit Ias. ibi nu. 1. Pro qua etiam urget l. maximum vitium vers. fi. C. de li. pra. ubi expressè habetur, quod posthumus potest exheredari, & tamen constitutio illa est eiusdem Iustiniani, & posterior. De iure vero Authenticorum voluit Pau. & expressè Ias. expeditum esse per praedictas nouellas constitutiones, non posse exheredari, cum requiratur pro forma, legitimae causae ingratitudinis expressio, quam posthumus, vel infans non possunt committere. Sed aduerte, quod non pauci Doctores tenent, nouellas illas constitutiones, in hac specie non inducere nullitatem, quando exhereditatio fit sine expressione causae, sed quod testamentum rescinditur per querelam sicut hodie, quorum opinio est sustentabilis in puncto iuris, & si esset vera Fulgo. opinio, sustineretur etiam hodie. Aduerte tamen, quod licet posthumus, vel infans non possint exheredari, si impubes tamen poterit exheredari, si sit pubertati proximus, glo. in §. non solum

solum verbo, ad substitutum, institu. de pupilla. substitu. quam probat Bar. in l. 1. nu. 11. post Guil. & Oldr. ff. de vulga. & pupi. ubi Ripa nu. 30. comunè testatur, & haec sententia approbata est Regia l. 6. tt. 8. par. 6. quae singularis reputatur ad hoc, quod proximum pubertati declarat esse, impuberem habentem decem annos cum dimidio. Aduertendum tamen est, quod licet de iure antiquo, si filius agens querela tenebatur probare se non fuisse ingratum, ut probat l. nam & ijs §. si ff. de inoff. testa. l. liberi C. de inoff. testa. hodie hoc correctum est, & haeres tenetur probare filium exheredatum causam ingratitudinis commississe l. omnimodo ibi, si non ingrati, & in l. si quis filium, ibi, si non haeres etiam C. de inoff. testa. Imò nouissimo iure authentici, duo copulatiue requiruntur, nempe quod testator legitimam causam ingratitudinis, ynam ex illis 14. vel aliam maiorem, & grauiorem in testamento inferat, & quod haeres probet causam ingratitudinis, totum probatur in auth. non licet C. de lib. praete. ibi, nisi probetur ingratus, & ingratitudinis causas nominatim inferat in testamento, & in d. §. aliud quoque capitulum vers. nisi forsam probetur ingratus: & quod haeres teneatur probare causam ingratitudinis, docet glo. magna in fine in l. si ff. quod metus cau. Bart. in l. omnimodo, & ibi dd. C. de inoff. testa. Alcia. in tracta. praesumpti. 1. reg. praesump. 16. quae sententia approbata est hodie per regias leges 8. & 10. tt. 7. par. 6. Ad probandam autem ingratitudinem duo tantum testes sufficiunt, comunem testatur Ripa in l. si nu. 196. quaest. 58. C. de reuo. dona. & Bene. in c. Rainutius in verbo, eodem testamento, secundo, nu. 16. extra de testa. per l. ubi numerus ff. de testi. licet Bald. in l. solo C. de libera. causa, quinque esse necessarios, sicut ad probandam feudatarij ingratitudinem

- 23 tudine, affirmat, arg. c. vni. quod testes sint necessaria. ad proban. feudi ingrati. sed ad tex. illū respondent dd. quod nec in feudo practicitur. Ex eo tamen c. vnico ibi, summæ opinionis, colligit Bald. ibi, quod testes debent esse omni exceptione maiores, & quod licet infames, solum infamia facti, nō repellantur regulariter à testimonio, iuxta tradita per glo. & dd. in c. testimonium, de testibus: bene tamen repelluntur quando agitur de probanda filij ingratitude, cuius determinationem amplectitur Ias. in l. admonendi. r. lectu. nu. 109. ff. de iure iu. Nec ad probandam filij ingratitude sufficit vnus testis cum hæredis iuramento, vt docet idem Bald. in l. si in fine C. de secun. nup. per tex. ibi, liquidis & indubitatis probationibus: Ripa vbi supra quæst. 57. nu. 189. Rom. sing. 463. Pro complemento verò huius materiæ est
- 24 sciendum, quod ex causis ex quibus filius potest exheredari, & alimenta à patre possunt ei negari, glo. recepta in c. cum haberet, extra de eo qui duxit in matrem. quam pol. in verbo, secundum facultates, expressius glo. in l. si quis à liberis §. idem Iudex, in verbo, detulerat. ff. de liber. agnos. Bar. in l. Diuus ff. ad l. Pompe. de par. Ias. in l. ius autem ciuile ff. de iusti. & iure, dd. in prin. instit. de iure natu. Couar. in epito. 2. par. cap. 8. §. 6. nu. 17. vbi dicit ab omnibus receptum esse: sed limitat post dd. non procedere, in alimentis in subsidium vitæ necessarijs: ratio autem quare ex causa ingratitude alimentis priuatur, assignatur, quia alimenta æquiparantur legitimæ. Et eadem ratione filia ob vnā ex illis legitimis & causis, similiter priuatur dote, quia legitimæ æquiparatur, vt docet Bar. in l. Titio 2. nu. 6. ff. de condi. & demonstra. & in auth. res quæ nu. 9. C. commu. delega. Tiraq. in l. si vnquam C. de reuo. dona. in verbo, susceperit liberos, nu.

112. Guil. Bene. in c. Rainutijs in verbo, dotes, nu. 37. supraci. Ripa in l. 1. nu. 71. ff. sol. mat. & tanquā receptam probat Ferd. Vaz. Men. de successio. creati. §. 10. num. 610. & §. 20. nu. 151. Imò quod plus est, ex eisdē causis
- 26 & potest auferri filio maioratus, vt affirmat Ripa in l. nemo pot. ff. de lega. 1. nu. 7. post Mar. Laud. tracta. primogeni. 2. char. quod est singulare dictū, si est verū, quod mō non examino. Declara tamen omnia prædicta locū habere in descendentes, tam foeminis, quam masculis, cum hodie sexus differentia sit sublata l. maximum vitiū C. de libe. præte. Quando autem filius agere potest ad supplementū legitimæ, & quomodo, & ius agēdi ad supplementum quantum tempus duret, vide l. omnimodo, & quod ibi notant dd. Præterea, quando relicta in testamento conseruantur, irritō testamento ex causa præteritionis, & exheredationis, vide d. authen. ex causa, & quod ibi notatur. Rursus, quod vno ore dicitur, quod legitima est relinquenda titulo institutionis, alio loco explicabo: & vide in hoc art. gl. receptā in auth. nouissima in verbo, titulo C. de inof. tes. Aduerte tamē, quod
- 27 legitima est quarta & pars eius quod esset habiturus ab intestato l. Papinianus §. si quis mortis, & §. quoniam autem ff. de inof. testam. quæ hodie aucta est per authen. nouissima C. eodē, & authen. de triente & semisse. Sed de iure Regio magis est aucta, nam omnia bona parentis (quinta parte bonorum excepta) sunt legitima filiorum, & in illa quinta parte, & in tertia bonorum, poterit parens aliquem ex liberis meliorare, vt apparet ex Regia l. 9. titu. de las mandas lib. 3. fori, & ex l. 18. vsq; ad 28. Tauri. Vltimo aduerte, quod in casibus in quibus supra conclusum est, filio emancipato competere quærelam inofficij testamen. opus ei est antea quam quærelam

relam instituat, agnoscere bonorum possessionem gratia litis agnoscendæ, de qua agit tex. in l. 2. C. de inoffi. testa. vbi glo. & dd. præcipuè Ias. declarant, & hæc differentia inter alias quas enumerat glo. recepta in l. si emancipati C. de collation. remanet hodie inter emancipatum, & filium in potestate, vt Ias. nu. 8. & ibi commu. dd. in d. l. tradunt, & Coua. vbi supra num. 6. vbi concludunt, quòd licet ab intestato sit sublata differentia, per l. meminimus C. de legitimis hæredi. authen. de hæredita. ab intesta. veni. §. nullam vero: non tamen testamento condito. Et quòd sit hodie prædicta agnitio bonorum possessionis necessaria, testatur cõmunem Anto. Gom. tho. 1. cap. 11. nu. 34. licet contra communem, non esse hodie necessariam, defendit Costa in d. §. & quid si tantum 3. par. nu. 232. & Ant. Gom. vbi supra: Sed caue, quòd contraria est magis communis, licet hæc vltima æquior videtur, & in puncto iuris potest defendi: de qua quia est ardua quæstio, alio loco separatim agam, & expediã quid erit interpretandum in filijs coniugatis, qui attemptata Regia l. 47. pro emancipatis habentur: & an intra quinquennium, aut intra annum debeat agnosci.

SVMMARIVM

1. Liberos causa potior est tam contra testamentum, quam ab intestato.
2. Ascendentibus deficientibus, descendens debetur legitima: & contra testamentum, quam ab intestato.
3. Legitima debetur parentibus iure naturali.
4. Præteritio matris, vel ascendens per lineam maternam, pro exheredatione habetur.
5. Mater vel ascendens per lineam maternam si præteritus vel exheredatus, sine causa legitima, testamentum est ipso iure nullum.
6. Præteritus vel exheredatus ascendens per lineam maternam cum causa legitima, si non est probata, committitur querela.

7. Emancipa-

7. Emancipator pater vel ascendens si est præteritus, vel exheredatus a filio emancipato, sine causa legitima, testamentum est nullum.
8. Emancipator pater si est exheredatus cum causa habet querelam.
9. Pater emancipator si est præteritus cum causa, habet bonorum possessionem, & non querelam, secundum communem.
10. Emancipator si est præteritus cum causa, quòd hodie habeat querelam regulariter non videtur.
11. Intestatus plures alios pater filium ff. de inoffi. testa.
12. Patri præterito, vel exheredato de iure Regio qualiter succurratur contra testamentum filij emancipati.
13. Patri, quòd remedium competat contra testamentum filij militis in potestate constituti, vel testantis de castrensibus, vel quasi castrensibus.
14. Parenti præterito, vel exheredato, quòd remedium competat contra testamentum filij clerici.
15. Filius qui est in potestate patris non potest testari de bonis ad uenturis, etiã in quibus pater non habet usumfructum, secus de iure Regio.
16. Pater præteritus, vel exheredatus, vel ascendens quòd remedium habet contra testamentum filij in potestate, de iure Regio.
17. Ascendens qui unq; præteritus, vel exheredatus cum causa legitima, probata causa a testatore vel hærede, repellitur, & caret omni auxilio.
18. Ascendentium legitima, quòd hodie est aucta, & qua sit.
19. Legitima quòd est relinquenda parentibus titulo institutionis, aliã testamentum erit ipso iure nullum iure cõi, & Regio.

Quæ auxilia cõpetant ascendētibus præteritis, vel exheredatis, cõtra testamēta descēdētū. Ca. x.

R D I N E competenti in superiori capite de successione descendentiū prius actum est: Nam sicut in successione ab intestato potior est causa liberorum, & linear descendentiū, quam ascendentiū

V † iuxta

- 1 † iuxta tex. in §. 1. instit. de hæredi. quæ ab intest. defe. authen. in successi. C. de suis & legi. hære. auth. de hære. ab intesta. veni. §. 1. similiter & in successione contra testamentum, quæ regulatur secundum successionem ab intestato, vt docent Bart. & Rapha. Fulgo. in l. pater filiū nu. 1. ff. de inoffi. testa. Sed licet existentibus descendentes, successio ascendentibus non deberetur, his tamen
- 2 deficientibus, mortalitatis ordine turbato, † non minus ascendentibus, quam descendentes, legitima ab intestato, & contra testamentum, successio debetur: tex. in dicto §. 1. in authen. de hæred. ab intesta. veni. l. 1. & l. nã & si parentibus ff. de inoff. test. tex. in prin. instit. de inoff. testa. cum quibus concordat Regia l. 1. tit. 8. par. 6. Imò non solum lege civili, sed lege insuper naturæ, ascendentibus debita est, successio, & similiter ratio † sanguinis, &
- 3 naturalis ad successionem descendentium eos vocat, vt colligitur ex tex. in authen. de hære. & Falci. §. 1. & ex c. cū pater de testam. lib. 6. & ipse considero tex. optimum in hac parte ff. vnde cognat. hac ex parte ait I. C. Proconful naturali æquitate, omnibus cognatis permittit, quos sanguinis ratio vocat: & tex. in l. constat C. quorum bonorum, ibi, cum prudentum omnia responsa, & lex ipsa naturæ successores eos faciat: nam parentes proculdubio cognati sunt, vt apparet in l. 1. versi. primo gradu cū seq. ff. de gradi. cognat. tex. in §. 1. & 2. insti. de gradi. cognat. Ex quibus constat, non esse veram Baldi doctrinam in l. 1. §. ius autem naturale ff. de iure natura. quem nō pauci dd. sequuntur: parentibus videlicet legitimã, nō iure & lege naturali, sed ex pietate vel misericordia tantum, relinquendam esse, arg. l. nam & si parentibus supracitata l. scripto ff. vnde liberi. Nec obstant prædicta iura in l. nam & si parentibus, nam ibi expressè probatur contrarium

contrarium, dum tex. innuit, turbato ordine mortalitatis, non minus parentibus pie relinqui hæreditatē debere. Nec obstat quod dicitur ibi, pie, & in dicta l. scripto, parentes ad bona liberorum rationem miserationis admittere: liberos naturæ simul, & commune parētum uotū: Nam respondeo, quod ibi non negatur quod ratio naturalis non vocet parentes, nam esset contra supradicta iura expressa, sed est differentia inter parentes, & liberos, quia liberi uocantur ex voto, hoc est, ex voluntate & desiderio parentum, & ex ratione naturali, parētes tamen ad successionem liberorum, non ex voto communi filiorum, quia ordo est, quod super uiuant descendentes: itē amor plus descendit quam ascendit, glo. pen. in l. liberi C. de inoffi. testa. sed naturali ratione omnibus debetur, & turbato ordine, pietate, & misericordia, & à ratione naturali uocantur. Itaq; omnes ratione naturali ad successionem à lege humana uocantur: liberi propter uotum, & charitatem: parentes uero in solatium filij amiffi, pietate & misericordia. Bene uerū est, quod fortior est ratio naturalis quæ uocat liberos, ea quæ parentes: & ea quæ parentes admittit, quam ea quæ ceteros cognatos: sed tamen uerum non puto quod dd. passim uolunt, parentes uel ceteros cognatos, improprie à ratione naturali uocari: Imò in collateralibus non iure naturali deberi, ferè omnes adnotant, & non bene, vt in sequenti capite dicitur. Ad institutū igitur deueniendo, quando agitur de remedio ascendentium per lineam matrem, est aduertendum, quod omnes concludunt, † nullā eē differentiã inter præteritionē, & exhæredationem, cum eorum præteritio, pro exhæredatione habeatur, iuxta tex. in §. mater instit. de exhæreda. libe. & licet ille tex. loquatur in præteritione matris erga filium,

idem est è contra, in præteritione filij erga matrem l. cū
 5 filium C. de inoff. testa. unde si descendens, matrem
 vel ascendentem per lineam maternam, sine causa legi-
 tima præterijt, vel exheredavit, olim habebat quærelā,
 per d. l. cum filium, hodie tamen testamentum est ipso
 iure nullum, secundum communem opin. quia non est
 servata forma inducta per authen. vt cum de appella.
 cogno. §. aliud quoque, & §. siue, iuncto versu. ibi, & hæc
 quidem de parentum: vbi cautum est, non licere filio,
 patrem sine causa præterire, vel exheredare. Et hæc sen-
 tentia recentissima est, quam tenet Bart., & ibi eū sequun-
 tur dd. in dicta authen. ex causa nu. 13. dd. in d. l. cum fi-
 lium, licet aliqui, vt Imola, Vigli. Mincha. vt in cap. su-
 pra proxi. dictū est velint, in hac specie nihil per illa iura
 esse immutatum: sed non est recedendum à communi,
 maximè de iure Regio, quæ videtur expressè probari in
 l. 1. tt. 8. par. 6. vbi cautū est, descēdēte, vel ascēdēte præ-
 terito, aut male exheredato, testamentū ipso iure nullū
 6 esse. Si autem mater, vel ascendens per lineam mater-
 nam est præteritus, vel exheredatus cum insertione cau-
 sæ legitimæ à descendente, si non est probata, competit
 quærela in officio si testamenti sicut olim, per d. l. cum fi-
 lium, vt dd. ibi & Bart. vbi supra concludunt. Si verò
 agit pater, vel ascendens de successione cōtra testamen-
 7 tū filij emancipati, si ascendens emancipator est præ-
 teritus, aut exheredatus ab descendente emancipato, si-
 ne causa legitimæ expressione, testamentum est ipso iu-
 re nullum: Itaq; ius dicendi nullum ei sicut in superiori
 casu dictum est, secundum receptam sententiā, compe-
 tit: Bar. in dicta authen. ex causa nu. 13. & ibi commu-
 niter dd. & in §. emancipatos institu. de exheredatio. li-
 bere. licet Imola, Vigli. Mincha. vbi supra affirmēt, ius an-
 tiquum

tiquū nō esse correctum: sed opinio Bart. & ferè omniū
 tenēda est, & maximè de iure Regio. per d. illam l. 1. de
 8 quo ar. vide infra. Si autē ascēdēs emancipator est et exher-
 redatus ab emancipato, eū cā oēs cōcludūt, quod cōpe-
 rit patri quærela in off. testa. nec in hoc est differentia, an
 sit emancipatus, vel non: Bar. in dicta authen. ex causa
 nu. 13. & ibi dd. omnes, idem Bar. in l. pater filium nu. 3.
 in 1. lectu. & nu. 8. in 2. lectu. vbi dd. omnes, Paul. nu. 5,
 & Rubens nu. 57. Mincha. success. & resolu. §. 8. nu. 54.
 cum seq. & successi. creati. §. 30. nu. 138. cum seq. Pro
 quo est tex. in l. 1. & in l. pater filium, & in l. nam & si pa-
 rentibus, & in l. aduersus. 30. ff. de inoff. test. tex. in prin.
 versu. non autem, institu. de inoff. testa. viget l. filiam, & l.
 cum filium C. de in officio. testam. & d. Regia l. 1. Nec
 reperiri iure cautū, patri opus esse agnoscere honorum
 possessionem, gratia litis agnoscendæ, de qua loquitur l.
 1. C. de in officio. testa. docet Rubens in dicta l. pater fi-
 liū nu. 60. & an hoc casu cōpetat con. tab. infra explica-
 9 bo. Quā ascēdēs et emancipator præteritus fuit à descen-
 dente emancipato, cū cā legitima, quæstionis est, quod re-
 medium manumissori competat aduersus testamētum
 emancipati. Et in hoc articulo magis communis opinio
 est, quod parenti manumissori bonorum possessio con-
 tra tabulas a Prætorē, ob beneficium emancipationis in
 filium collatum, conceditur: ad similitudinē bono-
 posse. contra tabu. quæ patrono contra testamentum li-
 berti datur, l. 1. & l. Pantonius, & per totū ritu. ff. si a pa-
 ren. quis sue manu. l. si a milite §. ff. de mili. test. & hoc
 auxilium habere, ferè omnes fatentur dd. Quod proce-
 dit etiam, quando patrem nepos ex filio emancipato te-
 statore, præcedebat: quo casu etiam datur patri manu-
 missori bonorum illa possessio contra tabu. per l. filio §.
 contra

contra tabulas ff. de inofficio. testamen. & per l. pater filium ff. de inofficio. testamen. iuncta expositione glo. ibi, & Azonis, dum exponit, quærelam, id est bonorum poss. contra tabulas: quam sequitur Butrica. & tẽpore Barr. erat communiter recepta, vt ipse Bar. testatur in l. in suis nu. 9. ff. de liberis & posthu. & est similis glo. in d. l. r. ff. si à parente quis sue. manu. quas sequitur Alci. lib. 4. para. cap. 16. & similis expositio ab oibus recepta est in prin. instit. de successione liber. Sed hæc ampliatio magis communiter damnata est, eamq; reprobat Barr. vbi supra, & in dicta l. pater filium r. lectu. nu. 3. & 2. lectu. nu. 8. & ibi Albe. & Paul. nu. 14. & Iacobi. num. 19. & Anto. Rub. nu. 57. Mincha. successio. crea. §. 3. om. nu. 138. quia destruit literam illius tex. nec à proprietate verborum recedere licet, quando aliter potest interpretari, non aliter ff. de lega. 3. Itaque omnes ferè post Barr. intelligunt illam simpliciter, pro vt loquitur in quærela inoff. ficiosi testamenti. Sed est dubium maximũ pro constanti habito, quod omnes admittunt, quod patri emancipatori præterito cõpetit bonorũ possessio, contra tabulas, exemplo patroni: an habeat etiam remediũ quærelæ inoff. ficiosi testamenti, & ita an dispositio l. pater filium, quam ferè omnes moderni concordant loqui de quærela, procedat regulariter. Et Bar. & ferè omnes post eum magis cõiter recipiunt, patri emancipatori præterito, regulariter non competere quærelã inoff. testa. & l. pater filium, loqui in casu speciali, quãdo nepos ex filio emancipato eum præcedebat: quo casu speciali, præterito patris habetur pro exheredatione: Nam filius emancipatus, extantibus eius liberis, non tenetur relinquere patri partem tertiam debitam iure manumissionis, iuxta tex. in §. sed nostra cum similib. instit. de successio. libe. vnde

vnde cum exemplo patroni, ei non debetur pars legitima, habetur pater pro exheredato, & competit ei quærela, quam opin. Bar. tenet vbi supra, & eum sequuntur ferè omnes dd. teste Rubeo loco supracitato: testatur commu. Mincha. successi. & resolu. §. 8. nu. 54. cum seq. Et pro hac recepta sententia expedi solet l. 3. §. si emancipatus ff. de bono. posse. contra tab. vbi secundum eorũ interpretationem, nepos ex filio emancipato præteritus, ab auo, quia emancipatus, pater eũ præcedit, habet quærelam: vnde idem dicendum est in patre quem nepos præcedit, quod ei competat quærela, & pro exheredato habeatur. Præterea, cum vt supra conclusum est, receptissimum sit, parenti emancipatori, regulariter competere bonorum possessionem contra tabulas, per d. l. r. ff. si quis à paren. nullo modo potest sibi dari quærela, quæ quando alio iure, ad bona defuncti venire quis potest, ei negatur, siue ad totam hereditatem, siue ad partem venire possit §. tam autem instit. de inoff. testa. Est etenim quærela, remedium extraordinarium subsidiarium, & vltimum adiutorium l. maximum vitium verfi. nam quod vltimum C. de libe. prate. Nec oberit si dicatur, quod quando remedium subsidiarium, seu extraordinarium, & ordinarium, competunt ad diuersa, vel contra diuersos bene concurrunt, vt docet Barr. in l. in provinciali §. 1. nu. 4. ff. de noui ope. Abb. in c. ex parte 1. nu. 9. extra de rescrip. post glo. si. in verbo, generando, in l. si. C. si tutor vel curator interuenerit: pro quo est tex. in d. l. si. & in l. in causã 2. §. 1. ff. de mino. secundum verum intellectum, quem ibi Bar. & Albe. nu. 5. & Mauri. de resti. cap. 12. contra glo. & ibi antiquiores tenent. Præterea, non obstat quod idem Bar. & Abb. vbi supra concludunt, & idem Bar. in l. Acmilis nu. 3. ff. de mino. &

Iaf. in l. ita de m. col. pe. C. de procura. quod quando remedium extraordinarium est pinguius quam ordinarium, non tollitur per ordinarium: nam licet sit certum, quod hæc duo remedia competant ad diuersa, cum bonorum possessio contra tabulas datur ad consequendam legitimam, & sit magis debile, & quærela datur ad rumpendum testamentum in toto: l. posthumus §. si quis ex his ff. de inoffic. testa. Nam ego respondeo, quod non sufficit ad concedendam quærelam, quod quærela competat ad diuersa, & sit remedium pinguius, si alio iure ad hæreditatem potest venire: totum probo per l. Papinianus §. si quis in pubes ff. de inoff. testa. vbi impuberi arrogato, quia ei competit remedium constitutionis Diu. Pij, ex quo potest habere quartam bonorum arrogatoris partem, excluditur a subsidiario remedio quærelæ, quod est pinguius, & ad diuersum cõpetit, hoc est ad rumpendum testamentum. Nec obstat d. l. Papinianus §. si quis irritum, vbi habetur, quod si quis dicit testamentum esse nullum, ruptum, vel inofficiosum, ei deferatur electio, quo prius contra testamentum agat. Sed electio non cadit nisi in remedijs sibi competentibus: l. quod in hæredem §. eligere ff. de tributo. Nam respondeo, quod ibi: l. C. non vult dando electionem remedij, quo prius expugnet, quod illa omnia remedia sibi cõpetant, & possint cumulari, nec etiã successiue: Nam si consideras, sunt remedia contraria: quoniam qui dicit nullum testamentum, non valere affirmat l. 1. ff. de iniusto rupt. qui verò instituit quærelam, validum esse, sed actione debere rescindi intendit: nam quod nullum est, rumpi non potest l. nam & si §. post defectu ff. de iniusto rupto, & ideo non possunt hæc remedia simul eodem iudicio, & tempore cumulari, aliàs autem non esset audiendus,

quia

qui allegaret contraria iuxta regul. l. 1. C. de fur. sed si ille, qui vult agere, est in dubio, quod remediũ sibi cõpetit, datur ei electio: qui si ignoranter eligit remediũ incompetens, quod sibi putabat competere, non impeditur ad aliud competens redire, ut docet Bar. in d. l. C. de furtis. Pro quo est et tex. in l. mater decedens. ff. de inof. test. & sic intelligitur tex. in l. eum qui, & l. contra maiores. C. de inof. test. Itaq; in d. §. irritum & in l. eum, qui, & l. contra. C. de inof. test. non concurrit cũ iure dicendi nullum quærela. Nam qñ ibi permittitur redire ad quærelam, sola ea, exclusio iã remedio dicendi nullum, competeat: quod non aduertit Igne. in Auth. ex causa, nu. 51. & 52. C. de lib. præ. & alij, qui per illa iura decepti putant, non esse uerum, quod uulgariter receptum est, quærela cũ alio remedio non cõcurrere: ita colligitur ex tex. in d. l. eũ, qui, & oēs ibi notant, præcipue Iaf. & Cur. Iun. in l. edita. C. de ede. nu. 166. qui similiter ita intelligunt leges cõtra maiores uerba illa, duplicẽ actionẽ inferentes, non posse accipi, quod ibi eodẽ iudicio, & tẽpore fuerũt deducta, sed successiue una post aliam in diuersis instantijs: qui sensus iuuatur ex tex. ibi dum innuit, ob præiudiciũ nullitatis nõ labi tẽpus in querela: unde sentit, q̃ quærela ibi mota nõ fuit, ut bene aduertit Cur. Sed quoad illũ tex. in d. l. contra maiores, magis placet intelligentia, quod ibi duo illa auxilia cõtraria, nullitatis uidelicet, & quærelæ, eodẽ iudicio, & tẽpore simul fuerunt deducta, & cumulata, nõ quidẽ simpliciter, sed alternatiue, & sub cõditione, hoc uidelicet mō, dico testamentũ iure imperfectũ, & nullũ, uel si quid est, & ualidũ, dico inofficiosum: Nã hmōi libellus, & petitio ualebit, ut docet Iaf. in l. qui ita intelligit illũ tex. in d. l. cõtra, nu. 2. Cur. ubi

X supra

§. in d. l. edita, ubi Purp. nu. 224. t. estatur comm. Alc. in c. gratum, nu. 15. extra de offi. deleg. Quemadmodū in simili admittitur in causa appellationis, hoc uidelicet modo, dico sententiam nullam, & si qua est appello iuxta gl. fi. in fi. & quod ibi notat Bar. & dd. in l. 2. C. qñ prouo. non est neces. & eadem forma admittitur cum latio petitionis hereditatis, & quærelæ simul sub cōditiōe, gl. recepta l. l. qui de inofficioso. 20. in uerbo, exheri, in fi. uerbis. ff. de inof. test. quam sequitur & declarat Ias. in d. l. contra maiores nu. 2. Nec prædictis refragatur regula l. in hæredem, §. eligere. ff. de tribu. & l. cū filius, §. varijs. ff. de leg. 2. quæ habet, quod ex pluribus actionibus contrarijs simul, & ad idem competentibus electio unius alteram consumit. Nam loquitur, quando sunt contrariæ effectū, & exercitiō duntaxat, non origine, quia simul à principio oriri, & competere cæperūt, quo casu, electione non tolluntur, ut ex supradictis iuris apparet, & ex d. l. 1. C. de furtis. Pro quo urget l. l. lud. ff. quando dies leg. ced. & docet Bart. in d. l. edita, nu. 14. & in communem itum esse, testatur Purp. ibi nu. 218. & Curt. Iun. nu. 164. Iacobi. nu. 93. Dec. nu. 62. Minus obstat l. fi. in fi. ff. de leg. 3. ubi nepoti datur bonorū possessio contra tab. qui in minori parte, quā debuerat erat institutus. Quo casu, attento illo iure digestorum, habebat quærelam, ut receptissimum est, & probatur i d. l. Papinia. §. quoniam, & §. unde si quis, & l. omnimodo. C. de inof. test. Nam respondet Ias. in l. & si contra tab. ff. de uulg. quem sequitur Rub. ubi supra, quod ibi bonorum possess. contra tab. competit instituto i minori parte, nō suo iure, sed beneficio alterius filij. præteriti, aliās aut simpliciter non procederet. Ex quibus apparet, uerā esse uulgare regularem, querelam subsidia-

rium

rium remedium, imò subsidiarissimum esse, nec concedendam esse ei, qui alio iure admitti pōt, et si reperitur, quod sit pinguius remedium, & ad diuersa competat. Rursus pro hac Bar. & comm. opi. quod simul bonorum possessio contra tab. & quærela non competat patri emancipatori præterito, urget. Nam si filius emancipatus est præteritus cum causa, habet tantum bonorū possess. contra tab. §. emancipatos, Insti. de exhære. lib. gl. recepta in uerbo, noluit, in Auth. de hæred. & Falc. §. exhæredatos Bar. in d. Auth. ex causa, nu. 12. C. de lib. præte. uel exhæ. Præterea si est exhæredatus cum causa, tantum datur ei quærela inof. test. gl. & Bar. ubi §. late diximus in c. superiori. Vnde si pater habet duo remedia, sequitur absurdum, qd esset melioris cōditiōis, quā filius, cui magis debita est successio, iuxta l. nam & si parentibus. ff. de inof. test. l. scripto. ff. unde lib. Deinde pater, & filius sunt correlatiua, & in correlatiuis dispositum in uno censetur dispositum in alio, et in correctorijs, l. fi. C. de indicta uidui. tolle. maxime quando sunt æquiparata per modum regulæ, ut in nostra specie, per d. l. nam & si parentibus, ibi non minus parentibus, quā liberis hæreditas piè relinquenda est. Sed his non obstantibus, hæc Bar. & aliorum comm. opi. nō procedit sine difficultate: nec desunt dd. qui contrariā tueantur opi. l. parenti emancipatori præterito aduersus filij emancipati testamentum regulariter dari querelam, & hoc casu spāli quærelam concurrere cū bono possess. cont. tab. Et quod competat quærela, probatur per generalitatē, l. 1. 2. & 3. & l. aduersus. ff. de inof. test. & per tex. i prin. Inst. de inof. test. & in spē nostra, quod patri emancipatori competat quærela, licet ipse hēat bono. possess. cont. tab. probatur per d. l. pater filij ex-

X 2 pli-

cando illam simpliciter, prout iacet, & ut iura intelligi debent. Quam regulariter procedere ex rōne generalis legis sequentis, satis clarè colligitur, & affirmat Aldricus, quem gl. referi, & sequi uidetur in d.l. pater filiū: eam sequitur, & optimè defendit ibi Raph. Fulg. Vigli. in prin. nu. 3. in st. de inof. test. & ibi Minfing. nu. 101 & hæc opi. placet Curt. Iun. in l. in bonæ fidei, nu. 18. C. de pac. & Fran. Cona. c. 9. nu. 3. in suis commen. & in effectu eam tenet Mincha. iuccef. & resol. §. 8. nu. 46. licet parum sibi contans, success. crea. §. 30. num. 139. eam reprobet. Non obstat. l. 3. §. si emancipatus. ff. de contra tabul. cui occurrit Vigli. ubi supra; text. illum loqui in nepote ex hæredato, & nō in præterito, quod uidetur ibi significare l. C. dum merita magis nepotis, quam patris delicta attendi debere, rñ let. Nec obstat regula. §. tam autem, Inst. de inof. test. nam bono. poss. non datur simpliciter patri, sed ei ob beneficium manumissionis in filium collatum, conceditur. Nec priuilegium in patris fauorē inducū retorqueri debet in eius odium. Nā esset causa bono. poss. contra tab. quod patri auferatur quærela, quæ est remediū pinguius, maximè quod est optimus tex. in proposito, quod qñ duplici iure defertur alicui successio tanquam patrono, & tanquam patri, acceptando unum, aliud retinet l. 1. §. si. ff. si a paren. quis suæ. man. Nec oberit si dicatur, absurdū esse quod pater, cui minus debetur legitima, hoc casu, reperiatur melioris conditionis, quam filius. Nā rñ let Fulg. non esse deterioris conditionis filius, cū habeat bonorum poss. contra tab. quo remedio in totum euerit testamentum. Vel melius rñ de, quod licet uerū sit quoad legitimam iure naturæ debitam, potiorē esse eam liberorum, quam parentū, non tamen quoad par-

tem

tem debitam iure patronatus, quia in ea militat diuersa rō, & maior in parte, qui beneficiū emancipationis in filium contulit, quam in filio, qui recepit beneficiū, & nullum in patrem contulit. Imò et in parte debita iure naturæ propter hanc diuersitatis rōnem pater reperitur melioris conditionis. Nam si emācipabat filiū, contracta fiducia, retinebat successionem intestati filij de iure civili. §. si. Inst. de legi. agna. succel. quod secus erat in filio, ut apparet ex §. emancipati. Inst. de hære. quæ ab inte. defe. Nec locum habet regula, quod correlatorum eadem est iuris dispositio, quæ locum hêt, qñ non militat diuersa rō in uno ex correlatiuis, l. cura torem, & ibi notant dd. C. de interd. marr. Ias. in Auth. nouissima nu. 42. C. de inof. test. ut in nostra specie. Ex quibus quæstio hæc omnibus dubia esse uidetur. Sed in hoc arti. Aldr. Fulg. & aliorum sententia procul dubio mihi uerior, & securior est. Et communem Bar. & ferè omnium opi. tanquam euidenter falsam, posse in iudicando, & consulendo conuinci, censeo. Pro cuius difficultatis clariori intelligentia opus erit aliqua præmittere, & latè discutere, ex quibus apparet, plura, quæ per dd. in hac quæstione adducuntur, quæ eā difficilem reddunt, non esse uera. Et primò præmitto unū, in quo oēs ferè dd. errore labūtur, nullā quippe esse differētiā, an pater emancipator sit præteritus, uel ex hæredatus à filio emancipato, quod cū iudicio aduertunt Fulg. & Cona. & sensit Vigli. ubi supra; cum nulla lege, uel Prætoris edicto reperiatur prouisum, parentes debere à liberis institui, uel ex hæredari: solum autē descēdentes per lineam paternam iubent leges, & edicta prætorum, quod instituantur, aut ex hæredentur, ut colligitur, & ex tex. in prin. & ex §. emancipatos, Instir.

de

de exhered. lib. In descendentes uero per lineam maternam, & in omnibus ascendentes, & collateralibus & patronis; cum non reperiatur cautum, quod instituantur, uel exheredentur, tantum facit præteritio quantum exhereditio, ut bene probatur in §. si. Inst. de exher. libero. Imò licet hodie iure nouissimo, parentes debeant institui per Auth. ut cum de appel. cognof. §. siue igitur, uerf. & hæc quidem, iun. §. aliud quoque capitulum, tamen nec ibi ulla inducitur differentia inter præteritionem, & exheredationem. Et hinc est, quod si consideres iura, forte nullam legem inueniens loquentem de descendente per lineam maternam, uel ascendente, aut collateralis, aut patrono exhereditato, quia inepta quodammodo esset exhereditio, quæ in his personis non magis operatur, quam præteritio. l. quidam cum filium. ff. de uerb. obl. quod intellige uerum esse saltem quoad remedia cõpetentia. Nã quoad quædam prodesse exheredationem posse uoluit gl. in l. si posthumus. §. si. uerbo probetur. ff. de lib. & posth. & in l. non putauit. §. si quis emancipatum in uerbo, iura naturalia. ff. de cõtra tab. Io. Fab. in prin. uerf. adulterinis, num. 2. Insti. de inof. test. Secundò præmitto, quod bonorum hæc cõtra tab. posse, quæ patri emancipatori datur, per titulum ff. si à parente quis fuerit ma. multum distat ab ea, quæ liberis conceditur, de qua agitur in tt. ff. & C. de bo. pos. contra tab. in quo plures decipiuntur dd. Primò bonorum posse. contra tab. quæ liberis datur, eis conceditur, ut exemplo suorum instituantur, uel exheredentur, ut probatur in §. emancipatos, Inst. de exher. libe. Et hinc est, quod liberis exhereditatis non datur cõtra tabulis. l. nõ putauit. ff. de contr. tab. Præterea, liberis datur ante aditam hæreditatem l. illud, in prin. ff. eo. Rursum hæc bonorum posse.

posse. contra tab. in totum euerit testamentum l. i. r. C. eod. deinde competit etiam si integra legitima liberis alio titulo, quam institutionis relinquatur, l. ita tñ. §. qui rogatus. ff. ad Treb. Insuper conceditur liberis ad consequendam legitimam debitam iure naturæ. Parèti uerò emancipatori conceditur bonorum possessio cõtra tab. non ut parenti ad consequendam legitimam debitam iure sanguinis, l. i. §. fin. ff. si à paren. quis fuerit ma. sed ut patrono manumissori ob beneficium manumissionis in filium emancipatum collatum, quia filius emancipatus consequitur acquisitionem bonorum l. i. in prin. supra cita. & datur ad rumpendum tantum que ad debitam partem: & non solum parentibus præteritis, sed et exhereditatis, & institutis in minori parte debitæ portionis. Et licet parens emancipator non sit institutus, uel exhereditatus, si aliquo alio titulo hæret integram partem debitam, excluditur à cont. tab. totum probatur in l. et. §. si debita. ff. de bo. lib. §. sed nostra, Insti. de succ. lib. iun. l. i. & per totum r. ff. si à parè. quis fuerit man. & §. præterea, Inst. quib. mo. ius pat. potest. Item hæc bonorum posse. contra tab. ante aditam hæreditatem non cõpetit, ut probatur in d. l. illud. Præterea titulus, de legatis præsta. bon. pos. contra tab. locum nõ habet in hac bonorum posse. contra tab. ut docet Costa lib. 2. Selecta. interpret. c. 7. nu. 7. & 8. Tertio præmitto, quod olim quando parens emancipabat filium, uel descendente in sua potestate constitutum, sicut filius emancipatus nihil iuris habebat in bonis patris, iuxta tex. in §. emancipati, Inst. de hæredi. quæ abin. defe. simili ter & ipse parès, quia amittebat ius agnationis, & successionis ab intestato. Nam per l. i. 2. tab. ad successionem in testatorum, tantum sui agnati, & patroni uocabantur

ut docet gl. in uerbo, nullo alio iure, in d. §. emancipati, & probatur in prin. inst. de hær. quæ abint. defe. & de legi. agn. succ. & de succes. liber. & non solū tanquam pater iure agnationis non admittebatur, sed nec tanquam patronus: sed ille extraneus emptor, à quo manumittebatur, de iure Prætorio ab intestato, per bonam possessionem succedebat: licet postea ex Prætoris edicto, decem personæ ex cognatis eum præcedebant, ut apparet ex §. sunt autem, uer. tertio, Inst. de bon. poss. Vnde ut pater ius successionis ab intestato, tanquam agnatus pater non amitteret, illud expressè referuare solebat, contracta fiducia. i. iure successionis referuato filiū emancipando. §. si. Inst. de legi. agn. succes. & similiter, ut ius patronatus pater manumissor haberet, contracta fiducia de sua manu in ultimā imaginaria reuēditione filium manumittebat, ut exēplo patroni pater emancipator ius succedendi haberet, & nō extraneus emptor: quod satis colligitur ex d. §. præterea, Inst. qui bus mod. ius patriæ po. & ita intelligitur tit. ff. si à patre, quis fuerit ma. ut docet Vigl. in prin. Insti. de inof. testi. nu. 6. Olim quā filius emancipabatur, ter à patre uēdebatur extraneo emptori, & ab eo manumittebatur, & reuēdebatur patri, hoc si erat filius: filia uerò & alij descendentes in potestate semel uēdebantur, & manumittebantur, & quā cautè pater ius patronatus uolebat sibi acquirere, in ultima reuēditione sua manu, & nō emptoris eos manumittebat, ut bene explicat Caius in lib. 1. inst. c. 6. facit l. si. C. de adop. Hodie tñ, his fictionibus sublatis, cōstitutū per Iusti. est, quod pater sine illa inutili antiquā solēnitate emancipare filiū ualeat, & semper intelligatur filius, cōtracta fiducia, hoc est referuata successione, & sua manu manumissus, ut pater hēat

suc-

successionem ab intestato, & tanquam pater agnatus, & ius manumissionis tanquam patronus manumissor l. si. C. de emanci. libe. §. si. institu. de legi. agna. successi. & tex. in dicto §. si. & in d. §. præterea, & in §. quæ autem institu. de bono. possessi. & ita pater emancipator præcedit matrem, & alios l. 2. C. ad Tertu. l. 2. §. obijcitur. ff. eod. §. præferuntur institu. eod. l. si ad patrem ff. de suis & legi. hære. De iure autem nouissimo authen. sublata est differentia ab intestato emancipationis, & patriæ potestatis, authen. de hæredi. ab intest. ueni §. nullam uerò, vnde pater emancipator hodie succedit cum matre, & fratribus, & sororibus filio emancipato defuncto, secundum formam, de qua in authen. defuncto C. ad Tertu. & in dicta authen. de hæredi. ab intesta. ueni §. 1. cum quibus concordat Regia l. 4. titu. 13. part. 6. licet de iure Regio nouissimo, deficientibus liberis, ascendentes succedunt suis descendentibus, exclusis fratribus, & sororibus l. 6. & 7. Tauri. Intellige tamen supradicta procedere de iure civili, de iure uerò Prætorio competit patri bono. posse. vnde legitimi, ut concludunt dd. magis communiter in l. qui se patris C. unde liberi, ubi Iason num. 61. Curti. num. 83. Gozadi. num. 186. Sapia num. 79. Fabi. Corimb. num. 150. post glo. in uerbo, unde liberi §. sunt autem institu. de bonorum possessi. quam ibi sequuntur Fab. & Platea num. 8. licet Barto. in dicta l. qui se patris num. 13. ubi Bald. num. 17. Paul. num. 12. Deci. num. 27. & Ange. in dicto §. sunt autem affirmāt, patri competere bonorum possessionem unde liberi, uel unde parentes, quam testatur cōmunem Alex. in dicta l. qui se patris nu. 24. sed prima opinio, & uerior & communior est, pater enim est legitimus agnatus filio, glo. in l. si ad patrem in uerbo, manumissori, ff. de suis & legi.

Y

hæredi.

hæreditatis filius ff. eod. & est in primo gradu, ut probatur in §. l. iuncto §. fi. in situ. de gradi. cognati. Hæc omnia supradicta intelligenda sunt, quo ad successionem ab intestato legitimæ debitæ patri emancipatori, tanquã patri. Nunc uidentum est, quod remediũ habet contra testamentum filij emancipati in quo est præteritus, uel exhæredatus. Et est sciendum, quod olim nullum remediũ ordinariũ ei competebat, quia nec institui, uel exhæredari lex ciuili, nec edictum Prætoris iuebat: unde ualebat testamentum ipso iure, nec ius dicendi nullum, uel contra tabulas bonorum possessio ad illũ irritandũ tanquam pater, habebat: sed quia destitutus erat remediũ ordinariũ, ei dabatur quærela inofficiosi testamenti, & illud inofficiosum, & contra officium pietatis conditum dicebat. l. pater filium ff. de inoffi. l. 1. §. fin. ff. si à paren. quis fuer. ma. quæ iura ita debent intelligi, & probatur per generalitatem l. 1. 2. & 3. ff. de inoffi. testa. & per §. 1. in si. eod. quod intellige, etiam si parens filium emancipauit non contracta fiducia, ut infra cõtra Mincha. ostendemus. Hodie tamen de iure nouissimo authen. per authen. ut cum de appella. cogno. §. aliud quoq; capitulum, iuncto §. siue igitur, uerbi. & hæc quidẽ de parentũ, secundum magis receptam interpretationem, pro forma, & ualiditate testamenti requiritur, quod pater instituat, aliàs si præteritur, aut exhæredatur sine legitimæ causæ expressione, ius dicendi nullum sibi cõpetit, ut in principio huius cap. diximus. Itaque hoc casu pater emancipator, auxilio iuris dicendi nullũ, filij emancipati testamentum expugnauit: Quærela tamen quando fuerit præteritus, uel ab hæreditate alienatus cum causæ expressione. Aliam successionem habet pater emancipator tanquam patronus, ob beneficium emanci-

emancipationis in filium collatum, quam pater olim; si non manu sua manumittebatur, non habebat: sed de iure Prætorio, ab intestato, emptor ille imaginarius succedebat tanquam patronus. Beneuerũ est, quod dicit pater tanquam patronus, ad successionem filij emancipati intestati non admittebatur: tanquam cognatus tñ, inter decem illas personas quæ manumissorẽ extraneum præcedebant, vocabatur: ut in §. sunt autem in situ. de bono. posse. Si uerò de manu patris manumittebatur, exemplo patroni ad successionem filij admittebatur, ut hodie admittitur: cum illa antiqua solemnitas sit sublata, & semper de manu patris, sub cuius potestate est, manumittatur, iuxta tex. in d. §. præterea, & in d. l. fi. C. de emancipa. libe. Ab intestato autẽ succedit pater emancipator, exemplo patroni, in totum: glo. in d. §. præterea. Condito uerò testamẽto, per bonorum possessionem contra tabulas, in parte debita, ut probatur per titulum ff. si à parẽte quis fuerit manu. quæ pars debita, est hodie tertia pars bonorum filij emancipati, ut docet prædicta glo. magna in d. §. præterea in prin. glo. per §. sed nostra in situ. de successi. libe. Sed ista successio patitur plures declarationes. Primò eam declara, quod pater emancipator, tanquam patronus non succedit extantibus liberis ipsius filij emancipati: nec ab intestato, nec contra testamentum: quod intellige, nisi liberi essent præteriti, uel exhæredati, taliter quod testamentum inofficiosum dicere non ualere, ut probatur in d. §. sed nostra, & in l. filio §. contra tabulas ff. de inofficioso testa. In hoc casu, nec tanquã pater admittitur d. l. pater filiũ, quia semper est prima cã liberorũ, tã ab intestato, quã contra testamentũ, ut in principio huius cap. expositum est. Secundo declara, idẽ esse extantibus alijs ascendentibus, quod

pater non admitteretur ad successionem filij emancipati, nec ab intestato, nec contra testamētum: cum patronus, cuius exemplo succedit, excludatur per ascendentes liberti, glo. in d. §. sed nostra uerbo; omnibus, quam ibi sequitur Ange. & cum ea transeunt ceteri dd. & est glo. fimi. in prin. instir. de seru. cogna. uerbo; in alterius, quā receptam testatur Costa in lib. 2. Selecta. cap. 7. num. 8. quod intellige ut in filijs, nisi i. casu in quo parētes si fuissent præteriti, non possent testamentum expugnare, ut si cū causa legitima ingratitude quæ probata esset. Tertio declara, quod in hac successione quam pater habet, exemplo patroni, in bonis filij emancipati, excludere debet fratres ipsius filij ab intestato, sicut patronus fratres liberti excludit, ut docet glo. post Ioan. in d. principi. instir. de seru. cogna. uerbo; alterius, quā testatur cōiter approbatam Ang. ibi, & Silue. in addi. per tex. in d. §. sed nostra uerbo. si. autem, quod est notandum: Nam in successione quam habet ab intestato, ut pater, de iure nouissimo authen. succedit pater cum fratribus, & sororibus de iure cōmuni; per authen. defuncto C. ad Tertu. secus de iure Regio, ut supradiētum est. Quarto declara, locum non habere, quando filius nō esset emancipatus beneficio patris, sed ex legis, uel statuti dispositione: Nam hoc casu cum cesset ratio beneficij, debet cessare dispositio, per iura uulgaria. Ex quo infero, quod cum de iure Regio, filius cōiugatus in oībus habeatur pro emancipato, ex dispositione Regiæ l. 47. Tauri, quod in bonis eius, patri successio nō debetur tanquam patrono; quod bene probatur per tradita ab Ant. Gom. in casu simili, in l. 48. Tau. nu. 6. ubi addūcit, patri non deberi dimidiam partem ususfructus bonorum filij coniugati, uirtute §. hoc quoque institu. per quas personas no. acqui. cū quo

con

concor. Regia l. 15. titu. 18. part. 4. de quo infra agemus. Secundo infero, quod pater non habebit hoc privilegium successionis, ut patronus, in bonis filiorum qui liberantur à sua potestate, ex legis dispositione, propter eorum dignitatē, Episcopatus uidelicet, aut patriciatus, uel aliorum magistratum, de quibus in authen. constitutio quæ de digni. colla. 6. & in Regijs legibus 7. cum sequen. titu. 18. part. 4. Quinto declara, non procedere quando pater coactus propter suam culpam filiū emancipauit. l. si. si à parente quis fuerit manu. l. lenones C. de Episco. audi. cum quibus cōcordat Regia l. 18. tt. 18. part. 4. Sexto declara, non habere locum in bonis filij emancipati qui cœpit militare l. si à milite ff. de mil. test. l. 1. §. est & alius ff. si à par. quis sue. manu. ubi glo. quam ibi sequitur Bart. qui docet idē esse, si factus fuerit filius emancipatus doctor, aut si cœpit aduocare: quia fauores sunt ampliandi, iuxta regulā Odiā de reg. iur. in 6. Septimo declara, non solum patrem emancipatorem præteritum habere bonorum possessi. contra tabu. pro ut dd. concludunt, sed etiam patrem exheredatum à filio emancipato (contra ferē omnium Doctorum intentionem) cum Fulgo. & Cona. ubi supra, qui uolunt nullam esse differentiam inter præteritionem, & exheredationem, ut supra optime probatum est. Imò etiam si pater emancipator esset institutus, si tamen non haberet integram sibi partē debitā, ei datur, ut tenet Fulg. ubi supra in d. l. pater filium arg. d. §. si debita l. etiam ff. de bonis liberti. & in d. §. sed nostra. Octauo declara, non procedere quando pater emancipator recepit partem suam legitimam quocunque titu. ex testamento, uel in uita, ne iudicium, seu testamentum eius expugnaret l. 1. §. si parens ff. si à paren. quis sue. manu. Nec intelligas uerum esse

esse quod Bart. ibi cōcludit, correctum uidelicet iure nouissimo hodie esse, per authen. vt cū de appella. cognos. §. aliud quoq; iuncto §. siue igitur, versu. & hæc quidem de parentum: vbi legitima est hodie parentibus, titulo institutionis, relinquenda. Nā tu responde verius esse, quod iura illa loquitur in legitima debita iure naturæ; nec locū habet in parte debita patronis, quia de his ibi nullum uerbum reperitur, & idē erit in parte debita patri, exemplo patroni: quod ipse Bart. sibi contrarius expressē uoluit i. l. si libertus §. excluditur ff. de iure patro. sed caueas à Bart. ibi, quia generaliter loquitur, patri nō debere relinqui legitima titulo institutionis: nam indistinctē non est verū, nec procedit in debita iure naturæ tanquā patri, licet locū habeat, in debita parte tanquā patrono. Sed huic declarationi refragari videtur si consideres, quod hodie si pater emancipat filium, semper uidetur recipere præmium emancipationis, cum dimidiam vsusfructus partem bonorum filij emancipati retineat, etiam si tempore emancipationis nihil dicat, si tamen expressē illi non renuntiet. l. cum oportet §. pe. C. de bonis quæ lib. §. hoc quoq; instit. per quas perso. no. acqui. Regial. 15. tt. 18. part. 4. Sed huic obiectioni respōdent glossæ in d. §. præterea instit. quibus mod. ius pa. glo. magna ad finem, & in d. §. si parens. Quod cum illā ususfructus dimidiam partem pater non habeat ex conventionē, sed ex legis concessione, non debet puniri vt amittat debitam successionem: arg. l. Gracchus C. ad l. Iuli. de adulte. l. sancimus C. de administra. tuto. quas glo. sequitur Siluest. in d. §. præterea nu. 51. Tu aliter responde, quod illa pars dimidia vsusfructus, tantū conceditur parenti emancipatori, ex bonis quæ filius tēpore emancipationis habebat: ita intelligit illa iura Anto. Gom. in

l. 48. Tauri. qui ad hoc citat Alex. in l. si finita col. 20. nu. 51. §. si de uectigalibus ff. de dāno infecto: unde de acquirendis post emancipationem, pater non haberet præmium emancipationis, si ei non concederetur bonorum possessio contra tabu. de quibus tantū puto quod debeat intelligi tr. ff. si à pare. quis sue. manu. cum de bonis aduentitijs, quæ tempore emancipationis habebat iam separatim est prouisum quod præmium habere debet, per supradicta iura. Nonō per supradicta in proxima declaratione declara, quod patri emancipatori competit successio filij emancipati, iure patronatus, in illis bonis quæ post emancipationem acquisiuit, in quibus militat ratio de qua in l. 1. ff. si à parente quis fuerit manu. Præterea, cū exēplo patroni cōceditur hæc successio, de acquirendis necessariō est intelligendū, cū libertus tempore manumissionis nulla alia bona propria habere poterat: item de alijs bonis quæ tempore emancipationis habebat, iam recepit præmium. Decimō declara, quod per bonorum possessionem istam quæ patri emancipatori competit, non rescinditur in totum testamentū, sed tantum vsq; ad debitam partem, d. l. etiam §. si debita ff. de bonis libe. quæ hodie est tertia pars, vt in d. §. sed nostra: & hæc est una differentia inter hanc bonorum possessi. & eā quæ competit liberis. Undecimō declara, quod quando descendenti ex hæredato fuerunt legata relicta à filio emancipato, quod pater emancipator tenebitur ei legata præstare, etiam de parte sibi debita, sicuti patronus tenetur l. si eius pupilli 64. §. si patronus ff. ad Trebell. lex affe. 5. 2. secundum unum intellectum ff. ad l. Falci. Rationem in patrono assignat Costa. lib. 2. Selecta. cap. 7. nu. 7. nam qui potuit liberos instituendo, aut non ex hæredādo, nihil patrono relinquere, debuit posse patronum

patronum institutum onerare ut eis restitueret, arg. l. 1. §. quod autem ff. si quid in frau. patro. Ex qua ratione infero, idem esse dicendum si parentibus alijs præteritis, aut exhæredatis legata relinquit. Verum tamē est, quod hoc casu, licet pater emancipator teneatur hæc legata præstare, de parte iure patronatus debita, habebit tamē integram legitimam debitam iure patris. Secundò ex prædictis vtiliter infero, posse attentari, quod in specie tex. in d. l. pater filiū, in qua emancipatus filius, patrem emancipatorē præterijt, & filios exhæredauit, si filijs exhæredatis relinqueret legata, quod pater emancipator teneretur præstare eis legata, non solū de parte debita, tanquā patrono, sed et de parte debita, tanquā patri, per eandē rationem: nam instituendo, vel non exhæredando eos, poterat nihil patri relinquere. Nam licet uerum sit, quod per authen. ex causa C. de libe. præteri. irrito, vel reciso testamento legata non conferuntur, nec debeantur de legitima, cum nullum grauamen patiatur, iuxta l. quoniam in prioribus C. de inoffi. testa. & colligitur ex auth. ut cū de appella. cogno. §. siue igitur, vers. fin. aut hæc, & de hære. & fal. §. 1. cū tñ emancipatus potuit patrē oīno excludere non exhæredando liberos, valebit quod eis in præiudiciū legitimæ relinquit: & idem esset in quolibet alio, cui successiuè propter filiorum exhæredationem successio deberetur. Redundat igitur ad propositum, ad intellectumq; d. l. pater filiū, ex supradictis † primò infero, nō esse uerum intellectū Azo. & aliorum asserentium, quærelam accipi in d. l. pater filiū pro contra tabu. nam cum in specie d. l. utrūq; remedium competat, non est necessaria illa explicatio, nec recedendū est à proprietate uerborū l. non aliter ff. de lega. 3. Secundò infero, omnino reiiciendū esse Bar. & ferè

& ferè omnium intellectum in d. l. pater filiū, uidelicet, quod ibi erat speciale, quia filius testatoris præcedebat patrem, ideo præteritio habetur pro exhæredatione, & quærela competit, cum bonorum possessio, contra tabu. non datur: nam respondeo in ascendentibus nullam esse differentiam inter præteritionem, & exhæredationem: nec est uerum, quod patri non detur bonorum possessio contra tabu. si filius cum præcedit, si tamen filius est exhæredatus, ut in casu illius tex. tunc enim exemplo patri non datur ei bonorum possessio contra tabu. arg. §. sed nostra institu. de succo. libe. & in specie probatur in d. l. filio §. contra tabu. ff. de inoffi. testa. Tertio, infero, non esse uerum intellectum Fabri in authen. non licet C. de liberis præte. scilicet quod l. pater filium intelligatur de patre emancipatore exhæredato, & non præterito, ideo datur quærela, quod uoluit Bar. in d. authen. ex causa, nu. 13. C. eod. Nam cum nulla sit differentia hoc casu, inter præteritionem, & exhæredationem, nō potest esse uerum, cum ea quæ disposita sunt in vno, habeant locum in alio, maximè quod ex uerbis expressis colligitur, quod ibi pater fuit præteritus. Quarto infero, non esse uerum nec necessarium intellectum aliquorum uolentium tex. illum intelligi debere, quod loquantur in casu speciali, uidelicet quando non competebat patri bonorum possessio contra tabulas, quia pater coactus, filium emancipauit, quo casu contra tabu. non datur, per l. fin. ff. si à paren. quis sue. ma. & ita potuit sibi competere quærela: nam respondeo, quod iste intellectus est diuinatarius, & cū eo restringeretur nimis dispositio illius tex. nec est inconueniens, quod quærela concurrat cum bonorum possessione contra tabu. hoc casu, ut supradictū est, & infra explicabimus. Quintò infero, non esse uerum

rum intellectum, & restrictionem Minchia: ad d. l. pater filium, quod loquatur in casu quo filius fuisset emancipatus contracta fiducia, cum tempore illius tex. nō intelligebatur contracta fiducia emancipatus; vt hodie; nam cum aliās non contracta fiducia, non succedebat ab intestato, multo minus contra testamentum; arg. S. ea dem insti. de hæredi. quæ ab intestato de fe. l. in arenam C. de inof. testa. quod ego corrobore fortius, nam quærela inof. testa. non datur nisi illis personis, quibus competit successio ab intestato, glo. recepta in uerbo, parentibus in l. r. ff. de inof. testa. quæ hodie iure Regio approbata est per l. r. tt. 8. part. 6. Nam respondeo non esse uerum, quod iure digestorum quando pater manumittebat non contracta fiducia, non admittebatur ad successionem ab intestato: licet enim uerum sit, quod de iure civili non succedebat, vt probatur in §. si institui. de legi. agna. successi. de iure tamen Prætorio admittebatur inter illas decem personas quæ extraneum manumissorem præcedebant, vt probatur in d. §. sunt autem insti. de bono. posse. & quod non contracta fiducia de iure Prætorio, pater emancipator ad successionem filij intestati uocabatur, tenet glo. in l. 2. §. obijciunt ff. ad Tertu. imò præcedebat matrem, & alias personas, quas si contracta esset fiducia de iure civili præcederet, vt ibi probatur, si bene cōsideretur. Nec oberit si dicatur, quod de iure civili nō admittebatur ad successionē filij emancipati intestati, sed tantum de iure Prætorio, quoniā hoc non est in consideratione: nam similiter emancipatus filius olim non admittebatur ad successionem patris, vt colligitur ex §. emancipati insti. de hæredi. quæ ab intestato de ferun. licet hodie sit secus l. meminimus C. de legit. hæredi. ex authen. de hære. ab intestato. §. nullam uero,

&

& nihilominus ei concedebatur quærela inof. testa. l. si ponas ff. de inof. testa. quærela etenim inof. testi. testamenti (quicquid malè aliqui dd. in contrariū uelint) non magis iuris ciuiliis quam Prætorij, remedium est: sed extra ordinem utroq; iure destitutis, conceditur, vt bene percepit Vigli. in §. tam autem in fine institu. de inof. testi. Ex quibus apparet, quod pater emancipator etiam non contracta fiducia, de iure Prætorio succedebat ab intestato, & contra testamentum habebat quærelam. Sextò infero, uerum esse Aldri. & Fulgo. intellectum, quod decisio illius tex. regulariter procedat, & patri emancipatori cōpetat quærela, quod satis colligitur ex ratione generali sequentis l. nam & si parentibus. Item quod illo casu concurrant bonorum possessio contra tabulas, & quærela, quod bene probatur in d. l. r. §. si. ff. si à parente quis fuerit manu. & ex d. l. pater filium iuncta l. filio §. contra tabulas ff. eod. de inof. testa. ubi in vno & eodem casu in vna l. intentauit quærelam, & in alia contra tabu. & ratio fundamentalis est, nam quando quærela concurret cum alio ordinario remedio, si ex diuersis, & ad diuersos effectus competunt, simul concurrunt: ita concludit Bart. Bald. Paul. & communiter dd. in l. r. C. de inof. doti. post glo. ibi, & glo. similem in l. hac edictali C. de secun. nupti. ubi hac ratione concludunt, quod remedium quærelæ inof. dotis, concurret cum remedio d. l. hac edictali: pro quo urget etiā l. si patronus ff. de donation. ubi patronus habet partem sibi debitam tanquam patronus, & partem sibi debitam tanquam hæres, hoc est, Falcidiā. Nec obstat §. si quis impubes l. Papinianus ff. de inof. testa. nam filio arrogato non competunt illa duo remedia ex diuersis causis, sed ex vnica causa, ideo excluditur à quærela. Quod

Z 2 primò

primò declaro, quòd pater emancipatori competit con-
tra testamentum filij emancipati contra tabulas, & qua-
rela, quòd hoc non tantum successiue, aut alternatiue,
taliter quòd ab vno excluso, ad aliud remedium redire
possit, nam hoc est regulare, vt supra probatum est per
tex. in l. eum qui, & l. contra C. de i. offic. testa. l. Papi-
nianus §. si quis irritum ff. eod. Sed quòd simul cum
tantur, & pater vtriusq; remedijs fretum consequitur,
quia ex diuersis causis, & ad diuersos effectus dantur.
Concludo, quòd siue pater emancipator sit præteritus,
siue ex hæredatus, habebit bonorum possessionem con-
tra tabu. & quærelā simul. Sed hodie iure nouissimo hoc
restringitur, quòd solum locū habeat quando cum cau-
sæ legitimæ expressione præteritus aut ex hæredatus est,
alias autem habebit tanquam pater ius dicēdi nullum,
& tanquam patronus bono posse. contra tabu. Vtroq;
tamē casu duas legitimas partes emancipator pater con-
sequitur. Præticam in hoc articulo colliges ex l. i. §.
ff. si à paren. quis fuerit manu. & erit. Quòd pater præ-
teritus cum causæ expressione, iure patronatus poterit
petere, quòd testamentum rescindatur, vsque ad partē
sibi debitam: & tanquam pater, quòd in totum rescinda-
tur: & si sine causæ expressione, poterit tanquam patro-
nus declarari nullum usque ad debitam partem, & tan-
quam pater in totum. Similiter & ab intestato duplici
iure ei successio competit, sed utilior de iure communi
videtur successio ab intestato tanquam patronus, quia vt
supradictum est, excludit fratres & sorores filij defun-
cti, quòd est secus si tanquam pater: vnde securius erit
in libello exprimere, & cumulare, ad se hæreditatem du-
plici iure spectare. Irrito verò, aut resciso testamento,
diuisio fiet hoc modo, prius extrahetur æ alienum, quia

bona

bona dicuntur deducto aere alieno l. sub signatum §. bo-
na, & l. Princeps bona ff. de verbo. signifi. de reliquis bo-
nis deducet ea quæ sibi tanquam patrono cōpetunt an-
te omnia, quia sibi tanquam æ alienum debetur, vt be-
ne adnotat glo. in l. si patronus ff. de donatio. arg. l. Papi-
nianus §. si quis impubes ff. de inoff. testa. vnde primò ha-
bebit dimidiam usū fructus partem bono. aduentitiorū,
quæ emancipatus filius tempore emancipationis habe-
bat, iuxta tex. in l. cum oportet §. pe. C. de bonisq; libe. §.
hoc quoq; institui. per quas perso. nob. acqui. Deinde
deducet tertiam partem sibi propter filij emancipatio-
nē, iure patronatus debitam, quæ de illis tantum bonis
deducenda arbitror, quæ post emancipationem ei obue-
nerunt, vt supradictum est. De cæteris autem bonis si-
mul iunctis, habebit legitimam sibi tanquam patri debi-
tam, & de alijs soluentur relicta. Et ex hoc, quòd duo
remedia patri emancipatori compètant, sequuntur ali-
qui effectus, & utilitates. Prima utilitas est, quòd cum
hodie irritò testamento legata conseruantur, iuxta au-
then. ex causa C. de libe. præteri. & idem est testamento
reciso per quærelam, vt docet Bart. receptus in l. Papi-
nianus §. si ex causa nu. 1. ff. de inoff. testa. Fabi. de Gio-
chis in authen. nouissima. C. de inoff. testa. nu. 294. pater
emancipator habebit integras partes sibi iure patrona-
tus, & patris, debitas: & de alijs soluentur relicta. Se-
cunda utilitas erit, quòd excluso ab vno iure, tempore
aut renunciatione, poterit ad alterum recurrere, & eo-
iuuari. De ¶ iure autem Regio, pater emancipator, si est
præteritus, aut ex hæredatus sine legitimæ causæ expres-
sione, testamentum est ipso iure nullū: si cum causa, da-
tur ei quærela l. i. tt. 8. par. 6. & ibi Monta. sentit, & ex-
pressè Mincha. affirmat in locis supracita. De remedio

verò

verò bonorum possessionis contra tabulas nihil dicunt,
nec vlla Regia lege reperio cautum, sed idem quod de
iure communi dicendum puto, arg. c. 1. & 2. extra de
noui operis nunt. & quia quod non mutatur stare non
prohibetur. l. præcipimus C. de appellati. Nouissimè exa-
minare necesse est, quod remedium competat ascen-
denti præterito, aut exheredato à descendente in sua po-
testate constituto. Et Primò inquirendum est de filio
fam. † milite, aut de pagano de bonis castrensibus, aut
quasi castrensibus testate, de quibus et de iure cõi testari
permissum est l. fi. C. de inoff. testa. l. pe. & fi. C. qui testa.
face. possunt. Ad rem igitur deueniendo, si parens emã-
cipatur à descēdēte milite, vel testante de bonis castren-
sibus, vel quasi fuerit præteritus, vel exheredatus sine
causæ expressione testamētū est nullū. Bar. receptus in
d. auth. ex cã nu. 13. per tex. in d. §. aliud quoq; iuncto §.
sive igitur verfi. & hæc quidem, quæ sententia receptissi-
ma est (licet vt sæpius dictū est) Imol. Vigli. & Mencha.
teneant illa iura in hoc non inducere aliquid de nouo.
Si autem præteritus, aut exheredatus est cum causa, in
hoc sunt variæ dd. opiniones, quas refert Bar. vbi supra,
& quia ardua quæstio est, alio loco eam discutiam: nunc
resolutiuè quod sentio dicam. Bart. vbi supra tenet,
quòd si est exheredatus cum causa, ei competit quærela,
& hæc est communis, & mihi vera opin. quam rece-
ptam testatur Ias. in d. l. fi. nu. 5. C. de inoff. testa. & in d. l.
sicut, vbi Alex. nu. 5. C. de testa. mili. Ferdi. Vazq. succes.
creati. §. 24. nu. 33. Tu idem dicas, quando pater esset
præteritus, cū vt suprã dictū est, nulla sit differentia in
ascendentibus, inter præteritionem, aut exheredationē:
vnde caueas à Bart. vbi supra, qui tenet patre cum cau-
sa præterito à filio milite, seu testante de castrensibus,
nullum

14 nullum esse ipso iure testamentum, quod non probatum
qua lege, nec puto posse probari. Circa clericum † filiū
fam. qui testamentum facere potest iuxta l. Sacrosanctæ
C. de Episcop. & cleri. & probatur per generalitatem
l. pe. & fi. C. qui testam. face. possunt, idem dicendum pu-
to quod in milite, quòd aut ascendens à descendēte cle-
rico est præteritus, aut exheredatus sine causa, & testa-
mentum est ipso iure nullum: aut cum causa, & tūc com-
petit quærela per d. verfi. & hæc quidem de parentum:
quamuis in hoc articulo sit difficultas, quam latius sepa-
ratim infra expediam, & quid erit dicendum de clerico
15 primæ tonsuræ. † Filius fam. paganus, de bonis aduenti-
tijs, de iure communi, testari prohibetur l. qui in potesta-
te fi. de testa. tex. in prin. insti. quibus non est permissum
face. testa. etiam de his bonis aduentitijs, in quibus pater
non habet vsum fructum, vt Alex. & Ias. in d. l. pe. & fi.
C. qui testa. face. po. adnotant. De iure tamen Regio,
si filius fam. habet ætatem legitimã, siue miles, aut cle-
ricus, siue paganus sit, de quibus cūq; bonis testandi facul-
tatem habet à Regia l. 5. Tauri. Vnde de iure Regio in
16 ascēdente testate † de quibuscūq; bonis cõclude: quòd
si ascendens ab eo est præteritus, aut exheredatus sine
causâ legitima, testamentum est ipso iure nullum: si
cum causa, ascendenti competit quærela l. 1. tit. 8. par. 6.
quæ originē trahit à d. verfi. & hæc quidem. Nec obe-
rit si dicatur, quòd habet facultatem à lege noua testam-
di, nam etiã si libera facultas sibi cõcederetur, restringi
debet, secundum leges, & iuris solemnitate seruata. l. cū
lege, & authen. præbiteros 1. C. de Episco. & cleri. l. fin.
C. de inoff. testa. dd. communiter, teste Barba. ibi nu. 7.
in c. quia nos extra de testa. Ias. in l. 1. nu. 4. C. de Sacro-
17 Eccle. Aduertendum tamen est, quòd † quicunq; ascen-
dens

dens præteritus, aut exheredatus à quocumq; descen-
dente, cum causa, probata causa ingratitude legitima,
ab omni auxilio excluditur, vt in descendentes in su-
periori capite dictum est: nam cum legitima causa be-
ne licet præterire, vel exheredare ascendentes, vt pro-
batur in d. §. siue igitur, & de iure Regio in l. i. titu. 7.
18 part. 6. Vtcrius autem ¶ inquirendum putauit, an legiti-
ma parentum sit hodie aucta per auth. de triente & se-
misse §. 1. & auth. nouissima C. de inoffi. testa. an verò
sit quarta eius partis quæ habitus esset ab intestato,
arg. l. Papinianus §. quoniam quarta ff. de inoffi. testa.
Et receptior sententia in hoc arti. est, auctam esse eorum
legitimam, quam obseruat glo. in dicta auth. nouissi-
ma, & ibi Guil. Cy. Bar. & Ias. nu. 35. & Fabi. de Gio. co-
lu. 8. q. 2. & Mincha. nu. 282. qui tres ultimi eam com-
munem testantur, & eam amplectitur idem Bar. in l. pa-
ter filium. 1. lectu. nu. ff. de inoffi. testa. vbi Rube. in Re-
pe. nu. 45. commu. asserit: idem Bart. in l. si a milite §. 1.
vbi Ange. ff. de mili. testa. Augu. Bero. in c. Rainutius
nu. 174. extra de testamen. & fundamentum capitale est:
Quòd legitima parentum est æquiparata legitima libe-
rorum per modum regulæ, vt apparet in l. nam & si pa-
rentibus ff. de inoffi. testa. ibi, non minus parentibus quàm
liberis & c. vnde supradictæ nouellæ constitutiones lo-
quentes de legitima filiorum, trahendæ sunt ad legem
antiquam, vt per eius regulam comprehendatur etiam
legitima parentum, arg. l. non est nouum cum seq. ff. de
legi. Bene verum est, quòd Rube. vbi supra, affirmat
contrariam opin. videlicet auctam non esse hodie paren-
tum legitimam, disputatiuè in puncto iuris verior è esse,
pro quo considerat auth. de trien. & semit. vbi solum
sit mentio de filiis. Sed hæc difficultas cessat de iure
Regio,

Regio in quo aucta, & magis aucta est: nam omnia bo-
na descendens, non extantibus eorum liberis qui
possint de iure succedere, sunt legitima ascendens:
licet habeat descendens facultatem testandi de tertia
eorum parte, vt nouiter constitutum est Regia l. 6. Tauri.
19 Successiue ¶ inuestigare oportet, an legitima sit relin-
quenda ascendens institutionis. Et partè affirmati-
uam, quòd sit eis sicut liberis titulo institutionis relin-
quenda, aliàs testamentum sit ipso iure nullum, tenent Sali.
Paul. Alex. in d. auth. nouissima vbi Ias. communem te-
statur, & hanc opini. tenet Bart. in l. i. §. si patres ff. si à pa-
ren. quis sue manu. Bald. in l. i. C. de contra tabu. & in l.
omnimodo C. de inoffi. testa. eam sequitur, & receptam
communiter asserit Rube. in d. l. pater filium nu. 50. Men-
cha. nu. 282. successi. creati §. 20. & pro hac comuni sen-
tentia adducitur rex. in auth. vt cum de appellati. co-
gnos. §. aliud quoque capitulum, iuncto §. siue, vers. &
hæc quidem de parentum, & §. hæc autem disposuimus,
& §. cæterum. Contrariam tamen opinionem, imò quòd
non sit de forma testamenti relinquere parenti legiti-
mam titulo institutionis, tenet Bar. sibi contrarius in di-
cta auth. nouissima, idem Barto. in l. siue §. excluditur
ff. de iure patro. quam defendit Ias. latè vbi supra in di-
cta auth. nouissima, quia legitima parentis æquipara-
tur legitime patroni l. i. ff. si à parente quis fuerit ma-
numiss. sed legitima patroni certum est quoquo titulo
reliqui posse, l. etiam §. si debita ff. de bonis liberto.
§. sed nostra institu. de successio. liber. Præterea vrget
regula l. præcipimus C. de appella. quod non mutatur
& c. Itè quia legum correctio est euitanda. Tu autè si re-
ctè cõsideras quæ in hoc capite latè exposuimus cogno-
sces, dd. in hoc arti. oēs in aduertenter procedere, vnde

in hac difficultate ita distingue: Aut loquimur de legitima debita ascendentibus iure natura, & rone sanguinis, & hæc legitima æquiparatur legitimæ debite liberis. I. nam & si parentibus ff. de inoffi. testa. & proculdubio eam relinquere oportet in institutionis: quod expressè cautum puto per dictas nouellas constitutiones pro eoi opinione adductas, & de iure Regio expressè prouisum est l. i. tit. 8. par. 6. Aut loquimur de parte debita patri emancipatori ob beneficium emancipationis in filium collatum, & hæc æquiparatur legitimæ patroni, nam eius ex eplo conceditur l. i. in prin. & si. ff. si à pare. quis fuerit man. quæ quidem in institutionis non est relinquenda, neq; prædictæ nouellæ constitu. de eâ loquuntur. Intellege tamen supradicta, quod ad ualiditatem testamenti non requiritur quod integra legitima titulo institutionis relinquatur, sed sufficit quod aliqua, licet minima pars. Et agit parens ad supplementum sicuti liberi, ut bene probatur in dicto §. hæc autem disposuimus, & in l. omnimodo. C. de inoffi. testa. quæ loquitur etiã in ascendentibus, ut glô. ibi, & dd. adnotant. Irrito autem, aut rupto testamento ex causa præteritionis, vel exheredationis, ascendentis conseruantur legata, & alia relicta, per authen. ex causa. C. de libe. præte. vel ex hære. & per authen. ut cum de appella. cogna. §. aliud quoque, quæ iura loquuntur etiam in parētibus, ut ibi probatur, iuncto §. siue igitur uerfi. & hæc quidem: quod receptissimum est, ut sequenti capite dicam circa fratrem, de quo dubitant dd. quando præteritus est, turpi persona instituta.

S V M M A R I V M.

1. Collaterales uocantur ab intestato ad successionem transuersalis defuncti sine liberis, vel parentibus.

2. Collatera-

- 3 Collateralibus, successio iure naturali debetur.
- 4 Naturale ius quod sit immutabile, & quomodo intelligatur.
- 5 Collaterales contra testamentum regulariter non succedunt.
- 6 Frater præteritus, aut exheredatus, turpi persona hærede instituta à fratre, quærelat testamentum fratris.
- 7 Præteritio, & exheredatio fratris, aut sororis non differunt.
- 8 Frater iurimq; conuincto, aut consanguineo competit quærela, ne autem utrimo, & quæ sit differentia ratio.
- 9 Frater naturalis illegitimus non habet quærelam, etiam si legitimatus sit per rescriptum Principis.
- 10 Frater coniunctus per lineam tantum foemininam, an de iure Regio habeat quærelam.
- 11 Agnatus alij, vel cognatus ultra fratrem vel sororem, non competit quærela.
- 12 Fratri, vel sorori turpi persona instituta, non datur quærela.
- 13 Quærelam non habet frater, quando integra legitima ei est relicta.
- 14 Intellectus notus ad l. Antonius ff. si à pare. quis sue manu.
- 15 Titulus institutionis in fratre, non est necessarius.
- 16 Frater cui aliquid minus legitima relicta est à fratre, turpi persona instituta, an habeat quærelam.
- 17 Frater in totum, non autem usque ad legitimam tantum, rumpit fratris testamentum.
- 18 Ingratitudinis causa, fratrem à quærela repellit.
- 19 Ingratitudinis causa, an frater repellatur à successione fratris ab intestato.
- 20 Casus in quibus frater propter causam ingratitudinis repellitur à successione ab intestato: & saluatur glô. §. ingratitudinem.
- 21 Frater de iure Regio repellitur à successione fratris testamento condito, & ab intestato, propter causam ingratitudinis.
- 22 Legitima fratris turpi persona instituta, quæ sit.
- 23 Legitima fratris an sit hodie aucta.
- 24 Authen. ex causa, an locum habeat in fratre.
- 25 Correctoria dispositio quando extendatur.
- 26 Turpitudine persone quod non sit causa principalis quærelæ, sed ratio naturalis.
- 27 Clausula codicillaris si sit apposta turpi persona instituta, an in

- ducat fideicommissum uniuersale .
27. Quærela an competat fratri, quando persona turpis non ex toto, sed ex parte instituta est .
28. Turpis persona instituta si repudiavit suam portionem, an competit quærela fratri, si sit alius coheres honestus .
29. Turpis persona quæ dicatur .
30. Fratri non datur quærela, quando persona turpis instituta eum excluderet ab intestato. & assignatur ratio .
31. Turpis persona, quando viuo testatore ad frugem melioris vite redierit, non dicitur turpis, si propter mores erat turpis antea reputatus .
32. Malus emendatus dicitur, quando per trimum continuum a vitio abstinit, & incontinentia perseverauerit. & qualiter intelligatur .
33. Fratri datur quærela, quando persona turpis est instituta qua capax erat, secus tamen si in capax, seu indigna .

Quæ auxilia habeant collateralis contra testamēta aliorum collateralium, vt legitimam sibi debitam consequantur hæreditatem. Cap. XI.

SUPEREST vt de remedijs collateralium aduersus aliorum transuersalium testamenta cōpetentibus inspiciamus. Quoniam nam defuncto collateralis ꝛ absq; descendens, vel ascendens ad eius successionem (si intestatus decessit) transuersales vocantur, athen. de hære. ab intest. veni §. si igitur colla. 9.

2. Hæreditas ꝛ etenim, ad collaterales similiter iure naturali expectat, vt bene colligitur ex athen. de hæredi. & Falci. §. 1. colla. 1. & expressius probatur in l. hac parte ff. vnde cognati, ibi. Quos sanguinis ratio vocat, & in l. constat C. quorum bonorum, ibi. Cum prudentium omnia respōsa: & lex ipsa natura successores eos facit, l. do

tem. §.

re. §. ff. de cas. pecu. Ex quibus iuribus apparet nō esse verum, quod legū interpretes negāt, cognatis seu collateralibus successionē iure naturali debitam esse. Nec oberit si dicatur, quōd passim successio collateralibus (maximē testamento condito) negatur: ꝛ quod contingere non posset, si de iure naturali debita esset: cum naturale ius semper firmum & immutabile sit, §. sed naturalia institu. de iure natu. gen. & ciui. Nam ego respondeo, quōd in casibus in quibus cognatis, aut parentibus, aut liberis successio negatur, vel eis condito testamento successio aufertur, iure naturali non erat debita. Nam licet illa inclinatio, & voluntas, ratio sanguinis, & vis à natura infra sit hominibus, vt cognatis sua bona relinquunt, tamen illa vis, inclinatio, seu voluntas, & ratio sanguinis, non semper inducit ius naturale, sed quatenus rationalis est: veluti si in aliquo casu alia naturalis ratio fortior suadeat contrarium esse melius. Et hinc est, quōd filij spurij, nefarij, & incestuosi ad successionem parentum non admittuntur, athen. ex complexu C. de incestis nup. licet ea sit circa eos voluntas, & affectio naturalis quæ in legitimis, quia rō boni & æqui suadet contrarium. Præterea, condito testamento ad certam tantum partem liberi, aut parētes admittuntur, & collaterales omnino à successionē (nisi fratre aut sorore turpi persona instituta omnino vt infra dicetur) excluduntur. Nam ratio alia naturalis suadet contrariū, videlicet quōd iure propria quilibet est moderator & arbiter l. in re mandata C. mandati: quia iniquum est, ingenuis hominibus non esse liberam rerum seu rū alienationem, l. non vsq; ff. si à parente quis fuerit manu. Et nihil est tam conueniens naturali æquitati, quam voluntatē domini volentis rem suam ad alium transferri, ratam.

rata haberi, §. per traditionem in situ de rerum diu-
 & nihil sit quod magis hominibus debeat, quā supra
 mæ uoluntatis liber stylus, l. r. C. de Sacro. Eccle. Rur-
 sus, licet omnibus cognatis successio iure naturali de-
 beat, & eos rō sanguinis ad hereditatē vocat, qñ tñ
 aliquibus ex his fortior rō naturalis militat, alios exclu-
 dit: & ex hoc prouenit, quod liberi excludunt parētes,
 parentes alios cognatos, cognati proximiores, alios re-
 motiores. Hoc totum ex iure naturali (quod semper
 bonum & æquū est, iuxta l. ius ciuile ff. de iusti. & iure)
 prouenit. Nam licet bonum sit, quod fratres defuncto
 succedant, melius est quod liberi eius ad successione
 admittantur, & fratres, & alios remotiores cognatos ex-
 cludant. Vnde illud quod simpliciter bonum est, si me-
 liori comparetur, vicem mali habet: & ita non possu-
 mus dicere eē ius naturale, quod semper bonū & æquū
 est. Et hinc est, quod Fortu. Gar. in l. i. in prin. nu. 46.
 reprobat glo. in l. si seruus communis §. quod verò ff. de
 furtis, dum adnotauit, aliquid esse bonum cuius contra-
 rium melius est: Nam illud quod videtur bonum aut
 æquum, in effectu non est bonum nec æquum, quia amit-
 tit vim æqui & boni concludendi. Et similiter minus
 malum, si maiori malo comparetur, vicem boni habet,
 c. duo mala 1 3. dist. Couarru. in epito. prima par. cap. 4.
 & prædicta omnia corroborantur per tradita à Fortu.
 in d. l. i. §. ius naturale nu. 1 2. ubi docet, quod ea quæ ho-
 mini competunt ex genere animalis, vt maris & foemi-
 næ coniugatio, filiorum educatio, & reliqua, vt iuris sunt
 naturæ, necesse est quod rationi subijciantur: aliàs in ip-
 so homine non potest esse aliquod ius naturæ, quod ra-
 tionem non congruat. Primò ex supradictis infero, quod
 decipiuntur dd. volentes liberis impropriè iure naturali
 deberi

deberi successionem, cum rationis sit naturalis succes-
 sio, & non ex solo instinctu naturæ, quod damnat Fortu.
 in d. §. ius naturale nu. 2 4. Nam cum inclinatio & affe-
 ctus ille proueniat à natura, necessariò dicendum est,
 quod sit naturalis. Imò tu ex supradictis cognosces,
 quod sine ratione non esset ius naturale. Imò cōtra ad-
 d. puto, quod nō solum liberis successio propriè iure na-
 turali debita est, sed etiam parentibus, & ceteris cogna-
 tis: nam similiter ex affectu, & inclinatione naturali eis
 debetur: & eorū ratio sanguinis ad successionem vocat,
 & in dictis iuribus probatur, quorum verba propriè ac-
 cienda sunt arg. l. non aliter ff. de leg. 3. & licet in alijs
 cognatis non sit ita fortior ille affectus, & inclinatio, &
 voluntas sicuti in liberis, nihilominus naturalis propriè
 est. Secundò ex supradictis colligitur declaratio ad qua-
 stionem quam discutit Iason in l. quoniam in prioribus
 C. de inoffi. testa. & in l. si pater nu. 2 1. C. de instit. & sub-
 sti. Dec. in consi. r. 6. nu. 4. Ripa lib. 1. respons. cap. 7. Co-
 uar. in epito. 2. parte cap. 8. nu. 5. An legitima filiorum,
 aut parentum lege, aut statuto tolli possit. Nam si in ali-
 quo casu vel loco, ratio boni & æqui suadet quod tolla-
 tur, vt in exemplis supra adductis, poterit tolli: nec vo-
 luntas & inclinatio illa naturalis præstat impedimentū,
 quo minus illud quod bonum & æquum est constitua-
 tur: vnde in hoc cōsistit difficultas, an erit bonū & æquū,
 aliàs autem non erit lex: cum lex etiam ciuilis, est recta
 ratio quæ dirigit ad debitum finem, quæ si non est iusta,
 bona, & æqua, non est lex, c. erit lex 4. disti. Ad institutū
 igitur accedendo sciendum est, quod licet cognatis seu
 collateralibus iure naturali successio ab intestato defer-
 tur, vt supradictum est, t̄ condito tamen testamento, si
 præteriti sunt vel exheredati, omnino ab hereditate re-
 gulariter

gulariter excluduntur, nec aliquo remedio expugnare testamentum transuersalis possunt, l. 1. in fine ff. de inof. testa. ibi, Cognati enim proprii qui sunt ultra fratrem, melius facerent si se sumptibus inanibus non vexarent, cum obtinendi spem non habeant, tex. in prin. insti. eod. vers. soror: cum quibus concor. Regia l. 1. 2. tt. 7. & l. 2. & 3. tt. 8. par. 6. † Frater autem aut soror si præteriti sunt, aut exheredati, turpibus personis scriptis hæredibus à fratre vel sorore, quærelam inofficiosi testamenti instituere contra testamentum possunt, vt in prædictis iuribus probatur, & in l. fratris, & in l. fratres C. de inoffi. testa. Quod intellige † siue frater, aut soror præteritus sit, aut exheredatus, vt docet Barto. receptus in l. patris nu. 1. supracita. Nec enim in fratre magis exheredatio quàm præteritio operatur, sicuti dicitur in matre in §. mater institu. de exher. libe. cuius tex. ratio, fratris præteritionem comprehendit, si rectè aduertas, & nullum esse discriminè, inter præteritionem, aut exheredationem fratris apertè cognosces, ex traditis in superiori capite circa parentes. † Primò supradicta declara. procedere, quando frater, vel soror est vtrinq; coniunctus, aut consanguineus: nam vterinus frater aut soror, ad quærelam non admittitur l. fratris, vbi notant dd. supracita. Bar. in authen. ex causa nu. 14. C. de libe. præte. Rationem autem differentia, quare vterino fratri nõ datur quærela, communiter assignant dd. in d. l. fratres, teste Curcio lu. qui eam rationem amplectitur in auth. ex causa nu. 50. C. de liberis præteri. Quia quærela inofficiosi testamenti est remedium ciuile, vt communiter notant dd. in l. 2. C. de inoffi. testa. & cognati tantum sunt incogniti de iure ciuili, vt probatur in prin. insti. de successione cognati pro quo tu adde. tex. in l. 1. in fine ff. de inoffi. testa. & in prin.

prin. insti. eodem: vbi expressè cognati à quærela excluduntur. Sed hæc ratio mihi nullo modo placet, & omnino reiici debere existimo: primò contra eam vrget, nam non est verum quòd cognati tantum excluduntur à quærela, nam descendentes vel ascendentes per lineam maternam sunt cognati, vt probatur per §. 1. 2. & 3. institu. de gradi. cognati. nec sunt agnati, vt est tex. in prin. institu. de legi. agna. tutel. & in prin. institu. ad Tertuli. & tamen quærela eis competit, §. mater insti. de exhereda. libe. l. cum filium, & ibi notatur C. de inoffi. testa. late dixi in duobus capi. supra proximis. Et si respondeas, quòd secus est in cognatis descendentes, vel ascendentes, quia hi cognati sunt de iure ciuili, cum ad successionem vocantur per S. C. Tertulianum, & Orficiatum, & per constitutiones, vt in prin. institu. ad Tertu. & ad Orfici. probatur: secus tamè est in fratribus, qui non erant cognati de iure ciuili antiquo, nec admittebantur ad successionem abintestato de iure ciuili: pro quo vrget, nam qui non admittitur abintestato, multo minus debet admitti contra testamentum, arg. l. in arenam C. de inoffi. testa. §. eadem institu. de hæredi. quæ abintesta. deferunt. nec quærela datur nisi illis quibus cõpetit successio abintestato, textus est in l. posthumus in prin. & §. 1. ff. de inoffi. testa. Sed tu responde, hoc non obstat, nam filius emancipatus amittit ius agnationis, nec de iure ciuili antiquo admittitur abintestato, vt probatur in §. emancipati institu. de hæ. quæ ab int. & nihilominus ei datur quærela, l. 2. C. de inoffi. testa. l. si ponas ff. eod. & etiam contra fratris testamentum, vt in d. l. fratres ibi, Durante vel non agnatione, iuncta glo. expositione ibi, & Mincha. success. creati §. 1. o. nu. 584. adnotat. Nec obstat, quòd nõ succedebat de iure ciuili abintestato, nam sufficit quòd

BB de iure

de iure Prætorio vocabatur, vt i d.l. posthumus. Nec verū est quod dd. in d.l. 2. notāt, quod ideo filio emancipato bonorū possessio gratia litis agnoscendæ datur, vt remoueat impedimētum, quod de iure ciuili nō poterat emancipatus ad quærelā aspirare: quā cōmunē cum iudicio reprobatur Vigli. in §. tam autem institu. de inoffici. testa. quoniam non constat, quærelam magis iuris ciuilis, quā Prætorij esse, sed vtroq; iure destitutis dari: & si verum esset quod dd. dicunt, similiter in nostra specie diceremus, quod cum illa bonorum possessione, gratia litis agnoscendæ, admittentur ad quærelandum, quod negant dd. vt Curt. Iun. vbi supra fatetur. Præterea, pater emancipator intentat contra testamentum filij emancipati quærelam l. pater filium ff. de inoffici. testa. licet non sit ei agnatus. Nec de iure ciuili antiquo quando eum, non contracta fiducia emancipauit, abintestato succedit §. si institu. de legi. agnato. succe. nam admittebatur de iure Prætorio ad successionem filij emancipati intestati, §. sunt autem institu. de bonorum posse. quod sufficit vt cōpetat quærela: vnde cum cognati de iure Prætorio vocantur ad successionem abintestato, vt probatur in d. principio institu. de successi. cogna. non debent repelli à quærela. Rursus hoc probatur, nam hodie nouissimo authenticorum iure sublata est differentia agnationis, & cognationis, & pariter agnati, & cognati ad successionem abintestato admittuntur, vt probatur in authen. de hæredi. abintestato veni. §. nullam verò, auth. post fratres C. de legiti. hære. vnde cum sint cognati hodie de iure ciuili cogniti, si hæc ratio vera esset, admitteretur vterinus ad expugnandum fratris testamentum, quærela: cum cessante ratione legis, cesset eius dispositio, c. cum cessante extra de appella. cum vulga. Sed contrarium

contrarium tenet Ias. in dicta l. fratres nu. 5. vers. limita hanc legem, Curt. Iun. in d. authen. ex causa nu. 50. post Specula. quem ipse Curti. refert. Et si dices, quod contra testamentum non sit sublata differentia agnationis & cognationis, sed abintestato, ideo nō datur fratri vterino quærela: saltem confunditur fundamentum, quod non admittitur abintestato de iure ciuili: vnde cur obsecro idem non est dispositum in descendentes, vel ascendentes per lineam maternam, & in emancipato? Veritas est meo iudicio in hoc articulo, quod lex voluit in hac specie magis fauere fratri agnato, quā cognato, concedendo ei quærelam contra testamentū fratris, turpem personā instituentis, non quia esset incognitus vterinus de iure ciuili, nam similiter erat incognitus emancipatus filius, emancipator pater, & cognati ascendentes, vel descendentes per lineam maternam, quibus omnibus quærela competebat, quæ non magis iuris ciuils, quam Prætorij est. sed fortè quoniam agnati sunt de eius familia l. pronuntiatio in fine ff. de verbo. signi. tex. in prin. institu. de legi. agna. succe. Et ex hac ratione inferitur, quod frater f. naturalis illegitimus nō habet quærelam, quia agnatus non est, ut colligitur ex §. nouissime insti. ad Offici. & ex hac parte, & l. spurius ff. unde cogna. Fabi. de Gio. in repe. authen. nouissima nu. 34. C. de inoffici. testa. idem tenet Ias. in d.l. fratres nu. 5. vers. Tertiò limita, post Bald. ibi. 1. nota. & Sali. & Ange. in l. 1. ff. de inoffici. testa. Ias. autem aliam adiungit rationem, quia sunt infames, ut habet Azo. in summa C. de infami. & in tit. C. de natura. libe. ideoq; licet ex testamento aliquando admittuntur, nunquam tamen contra testamentum: unde nec contra tabu. nec quærela eis datur, ut docet glo. 2. in l. 1. in prin. ff. de contra tabu. Et in nostra specie
BB 2 ampliatur,

ampliatur, quod nec fratri naturali per rescriptum Principis legitimato, datur quærela rita concludit Ias. vbi supra vers. quarto limita, post Sali. ibi 1. colu. & in auth. si quis C. de natur. lib. quia legitimatio affert ius agnationis, & succedendi inter patrem & filium, non tamen inter fratres & cœteros, l. communium in prin. vbi Bart. & Bald. C. de natu. lib. quos refert & sequitur Ias. vbi supra, & alios plures dd. & hæc recepta sententia placet, quamuis Mincha. vbi supra nu. 560. uoluerit contrariã defendere. Et aduerte, quod idem Mincha. nu. 557. refert Grego. Lup. in l. si. tt. 13. par. 6. per illã l. affirmare de iure ¶ Regio, fratrem coniunctum per lineam fœminam, etiam contra testamentum fratris succedere: dicit tamen Mincha. se hoc non firmare. Ego autem uerum non puto, sed quod Regia l. 1. 2. tt. 7. & l. 2. & 3. tt. 8. par. 6. interpretari debeant per ius commune, arg. l. 2. C. de noxali. action. & ea quæ tradit Goza. in rep. l. omnes populi nu. 350. ff. de iusti. & iure. Secundò declarã, hanc conclusionẽ procedere in fratre & sorore, vt supradictum est, non tamen in cœteris collateralibus, etiam consanguineis ¶ seu agnatis: itaq; nec filio fratris quærela competit l. fratris supra cita. Nec oberit tex. in authen. post fratres C. de legi. hæredi. vbi in successione patruum, ne pos in locum patris succedit: nam illud locum habet in successione abintestato, secus in successione contra testamentum, de qua hic agimus, quæ non ita debita est.

11 Tertio declarã, non habere locum in fratre ¶ vel sorore turpi persona, cui quærela inofficiosi testamenti denegatur, glo. in d. l. fratres Fabi. de Gio. in d. authen. nouissima nu. 34. post Bald. quem ipse refert & sequitur in l. 1. C. de secun. nupti. pro quo vrget l. in arenam C. de inoffi. testa. Quarto declarã, fratri vel sorori competere quærelam

12 relam contra fratris vel sororis testamentum, turpi persona inibitura, locum sibi uendicare, ¶ etiam si fratri integra legitima relicta esset, quam opin. tenet Guil. de Cug. in d. l. fratres, quem ibi sequitur Paul. nu. 4. & 5. & Ias. nu. 6. vers. Sextò limita, Deci. in consi. 530. nu. 13. Anto. Gom. 1. tom. cap. 11. nu. 37. Mynfinge. in prin. inssi. de inoffi. testa. vers. ex sacris nu. 12. Ferdi. Vazq. Mincha. licet vacillando, success. creati. §. 10. nu. 589. & 590. & nu. 601. testatur communem Ias. consulens cū Paulo consi. 71. nu. 3. volu. 1. & Deci. ubi supra: & pro hac opinionẽ vrget Guil. consideratio, quod non meminit se legisse, fratrem in successione fratris legitimam certã habere. Præterea adduci solet l. Pantonius ff. si à paren. quis fuerit manu. cuius uerba sunt: Pantonius ait, si turpes personas, veluti meretricem, à parente manumissus hæredes fecisset, totorum bonorum contra tabulas bonorum possessio parenti datur, aut constitutæ partis, si non turpis hæres esset institutus. Sed his & alijs læuissimis fundamentis non obstantibus, contraria sententia & crebrior, & proculdubio verior est: videlicet, fratrem quando ei relicta est legitima, non posse cõtra testamentum fratris instituere quærelam, etiã turpi persona instituta, & succedere abintestato rupto testam. eto, vt prædicti iuris interpretes uolunt, nec ullo alio modo agere. Quam opin. tenet Bal. in d. l. fratres nu. 9. & ibi Sali. q. 3. Rode. Sua. in præludijs ad l. quoniã in prioribus nu. 12. plures dd. ad hoc citans C. de inof. testa. Ange. in l. 1. nu. 6. vbi Iacobi. & Curti. nu. 3. Castellus in l. 7. Tauri glo. 1. colu. 2. Mincha. successio. creati. §. 20. nu. 215. sibi contrarius, & eam fatetur communem in locis supracitatis: & testatur magis communem Corne. consi. 176. vol. 2. Quæ sententia probatur optimè per tex. in authen. de hæredi.

hæredi. & Falcij. §. primum itaq; ibi, Quendam partem,
 & ibi, Interdum fratribus. Nā cum ibi imponitur neces-
 sitas relinquendi certam partem fratri, turpi persona in-
 stituta, satis cōstat quòd in residuo potest instituere tur-
 pem personam, sine metu quòd frater testamētum eius
 quærela euerrat. Et tenendo istam sententiam, nō ob-
 stat Guil. consideratio, quòd non meminit se legisse, fra-
 trem certam legitimam habere: nam legitimam habe-
 re satis constat ex §. primum supracitato, & uoluit glo.
 in authen. nouissima in uerbo, titulo, C. de inoffi. testa. dū
 tradit, quartam quæ debetur fratri turpi persona institu-
 ta, non esse hodie per illum tex. auctam: quòd uerum
 est, ut infra latius dicetur. Non obstat l. Pantonius cui
 multipliciter occurritur per dd. Primò, quòd tex. ille lo-
 quitur in patre, cui legitima magis debita est quam fra-
 tri. Præterea, ibi patri nihil fuit relictum, sed omnino
 fuit præteritus. Rursus, ratio differentię inter patrem
 & fratrem omnino apparet: nam pater præteritus, aut
 ex hæredatus indistinctè, etiam turpi persona non insti-
 tuta, testamentum filij quærela expugnat, ut ex dictis in
 superiori capite latè apparet: frater uero nō aliter, quā
 turpi persona instituta, ut supra latè explicauimus. Ego
 13 autem aliter illum ¶ tex. ultra dd. intelligo, quòd loqui-
 tur in casu speciali, uidelicet in patre emancipatore, cui
 successio duplici iure defertur, & debita est: Quippe
 iure sanguinis tanquam patri, l. nam & si parentibus ff.
 de inoffi. testa. & iure patronatus tanquam emancipato-
 ri, seu manumissori l. i. §. si. ff. si à paren. quis fuerit manu-
 ut supra latè in præcedenti capite exposuimus: Et hæc
 est optima ratio specialitatis, cum duo iura ciuilia, & na-
 turalia simul iuncta plus solent operari §. sed hodie in-
 stitu. de adoptio. & duo uincula plus solent ligare, auth.

Itaq;

Itaq; C. commut. de successi. Ex qua ratione satis appa-
 ret, quòd nō solum decisio illius tex. non debet extendi
 ad fratrem, cui legitima minus debita est quam patri,
 sed nec ad filium cui magis debetur, iuxta d. l. nam & si
 parentibus: unde si filio reliquisset legitimam, uel minus
 legitima, licet turpem cum eo hæredem personam insti-
 tuat, nō poterit expugnare, & rumpere patris testamen-
 tum: Nec responsum l. Pantonius in eo locum habet,
 ut concludit Suarez ubi supra nu. 15. post Bald. in d. l.
 fratres, & consuluit Paul. confi. 60. col. si. licet ipse Pau.
 contrarium uoluerit in dicta l. fratres, & in l. omnino C.
 de inof. test. per l. cū quæritur, & l. parētibus C. eo. Et idē
 esse in patre nō emancipatore, ultra dd. puto, quā à filio ī
 potestate eius cōstituto clerico, milite, uel pagano, uel de
 bonis castrensibus, uel quasi, uel in Hispania de quibus-
 cumq; testante, præteritus aut ex hæredatus, turpi perso-
 na instituta, est. Nā cum in patre duo concurrant iura,
 melioris erit cōditionis, sicuti in superiori capite in alijs
 exemplis ostendimus. Nam si pater olim, contracta fi-
 ducia, emancipabat filium, retinebat ius succedendi de
 iure ciuili §. si. institu. de legi. agna. successio, non tamen
 filius emancipatus, qui solum de iure Prætorio admitte-
 batur §. emancipati insti. de hæredi. quæ abin. defe. Un-
 de conclude, quòd si fratri relicta est legitima, etiam tur-
 pi persona à fratre instituta, nec quærela, nec uullo alio
 auxilio euertere poterit fratris testamentum. Quod
 amplia uerum esse, etiam si legitima fratri non sit relicta
 titulo institutionis, ¶ cum non sit necessè fratri relinque-
 re legitimam titulo institutionis, sicuti liberis, aut paren-
 tibus: ut tenet Sali. & Suarez in locis supracita. & ca-
 ueas à Mincha. qui in d. §. 20. nu. 214. nescio quo errore
 ductus tenet, contrarium uerum & commune esse: &
 quòd

quòd etiam fratri turpi persona instituta, legitima titulo institutionis relinquenda est à fratre: quod proculdubio nec uerum, nec commune est. Nam ante ius authenticorum solum descendentes, & non omnibus, legitima titulo institutionis relinquenda erat, ut apparet ex l. inter cætera ff. de libe. & post. l. maximum uitium C. de liberis præteri. tex. in prin. & per totum tt. institu. de exhæreda. libe. descendentes autem per lineam maternam, & omnes ascendentes, aut collaterales, uel patrōni poterant impunè præteriri, dum modo ei relicta esset alio titulo legitima. Nouella autem constitutio in auth. ut cum de appellatione cogno. §. aliud quoq; capitulū, tantum in descendentes, & ascendentes loquitur: & cum sit correctoria, ad fratres non debet extendi, maxime cum in eis militet minor ratio: unde solum inducit de nouo, quòd descendentes per lineam maternā, & omnes ascendentes instituuntur, non autem frater, et turpi persona instituta, nec patrōnis: & puto quòd hoc sit de mente ferè omnium dd. nec ego reperio alium doctorem qui teneat contrarium. Imò ipse Mincha. in d. §. 10. nu. 582. uers. quartò & fortius, dicit totum contrarium, quòd communis opinio sit in d. authen. nouissima, quòd in fratre titulus institutionis nō sit necessarius, & in d. §. 20. ipse fatetur, quòd eam tenet Ange. & est de mente Bart. in dicta authen. nouissima. Sed articulus magis controuersus est, utrū frater cui aliquid à fratre relictum est (minus tamen legitima) turpi persona instituta, possit quærela inofficiosi testamenti, fratris testamentum rumpere, & ab intestato ei succedere: † an uerò ei tantum remedium iuris agendi ad supplementum, ex dispositione l. omnimodo C. de inofficio. testam. cōpetat. Et Ias. in d. l. fratres nu. 2. uers. Tertio extēde tangit

tangit istam difficultatem, sed nihil in effectu resoluit. Doctores tamen omnes tenentes ei competere quærelam, quando integra legitima relicta est, dicunt à fortiori idem esse si minus legitima. Et similiter Deci. testatur hanc commu. Benuerum est, quòd Paul. in d. l. fratres non loquitur in terminis huius, sed superioris quæstionis. Et ultra prædictos dd. hanc partem amplectitur Sali. in d. l. fratres in 3. q. (licet quando legitima integra fratri relicta est teneat contrarium) & etiam uiderur de mente Baldi ibi. Pro qua opi. ultra fundamenta adducta in superiori. q. quæ in hac similiter urgent, specialiter corroborat Sali. hac consideratione: Nam principaliter quærela in nostra specie in odium turpis personæ institutæ, propter eius infamiam datur: filio autē cōpetit in odium patris eū exhæredantis l. 1. & 2. ff. de inof. testa. unde cum sit diuersa ratio in fratre, l. omnimodo loquens de filio, non debet extēdi ad fratrem: Et quòd in fratre militet diuersa ratio satis apparet ex eo, quòd ei regulariter non competit sicut filio, sed solum quando turpis persona est instituta. Prædictis tamen non obstantibus hæc opinio reiicienda est, & contraria sententia uerior, & receptior est, quòd instituere quærelā non ualeat, sed iure agendi ad supplementum subuenitur, quando fratri relictum est minus legitima in testamento fratris: quam sequuntur omnes dd. supracitati, tenentes non competere fratri quærela quando integra legitima ei relicta est: excepto Sali. qui in hoc articulo expressè firmat contrarium, & Bald. qui in eo non loquitur: & hanc testatur communem (licet ipse relinquat cogitandum) Mincha. succ. creati. §. 10. nu. 189. & nu. 564. & eam sequitur §. 20. nu. 215. & magis communem asserit Corne. loco supracita. & hæc sententia

constat ex d. l. omnimodo C. de inof. testa. ibi, Tam liberis quā alijs personis. Ex quo manifestè apparet, quòd non solùm liberis remedium illius legis, sed etiam alijs personis datur, quibus competit quærela: sed cum fratri cõpetat quærela, turpi persona instituta, cõstat quòd etiam tex. ille eum cõprehendit, & de eo loquitur: quod uoluit glo. ibi in uerbo, alijs personis. Et hæc sententia iuuatur ex hac ratione, quoniam non debet esse melioris conditionis frater, quam filius; non obstant considerationes Sali. & aliorum, quòd militat diuersa ratio in fratre, & in filio, nam ei cõpetit quærela in odium institutæ personæ: Item non est necesse ei relinquere tt. in institutionis legitimam, sicut filio: unde l. omnimodo agēs de supplemento, loquens de filio, uidebatur quòd non debet extendi ad fratrem, nam ex supradictis colligitur responsio, quòd illa l. nō solùm loquitur de filijs, sed et de fratribus: unde cum ibi sit expressum, non licet disputare per debilia, & fortè non sicura fundamenta, vt bene aduertit Suarez. Conclude igitur in hac difficultate, quòd si fratri relictum est aliquid, minus tamen legitima etiam turpi persona instituta, nō agit quærela, sed iure agendi ad supplementum: Et si tota legitima, omnino excluditur, nec ullo modo expugnat testamentum fratris: quod idem esset in filio, cui à patre aliquid uel tota integra legitima relictæ est, turpi persona instituta. Et ultra dd. saltē quos uidi, idē esse in patre regulariter, qui nō esset filij emācipator, affirmo. Est tñ differētia inter hos: nā filio, uel patri aliquid est relinquēdū titulo institutionis, pro forma: fratri uerò nō est opus quòd aliquid reliquatur ut rescīdere nō possit testamētū fratris, ut supradictū est. Et ex hoc intellectu infero, quòd licet sit uera sentētia Pauli in d. l. fratres nu. 4. quā ibi cõmunitatur

testatur

16 testatur Ias. nu. 8. & Mincha. in d. §. 1 o. nu. 5 86. quòd frater ꝑ in totum, non autē usq; ad legitimam tantum rumpat testamentum fratris, non tamen iustè ad hoc citatur l. Pantonius, nam hoc nō prouenit ex turpitudine personæ, ut malè scribentes putant, sed ex natura quærelæ, quæ regulariter in totum euertit testamentum (licet hodie relicta per authen. ex causa C. de liber. præte. conseruantur) Bar. receptus in l. Papinianus §. si. ff. de inof. test. l. Pantonius, etenim loquitur in casu specialissi. & i bonorū possessione contra tab. quæ datur patri emācipatori, ac regulariter usque ad legitimam tantum rumpit, ut ibi exemplo patroni, l. etiam §. si debita ff. de bonis libe. diximus latè in capi. præcedenti. Quintò declara hanc conclusionem, fratri uel sorori competere quærelā contra testamentum fratris, uel sororis turpem personam instituentis non procedere, quādo frater uel soror commisisset ꝑ unā causam ingratitude ex tribus quæ enumerantur in authen. de nupt. §. ingratitude, & in Regia l. 1 2. tt. 7. part. 6. contra fratrem testatorem: quam opini. tenet glo. in d. §. ingratitude in uerbo, lucrum in sine, & Bart. in d. authen. ex causa nu. 14. C. de liber. præter. & in d. l. fratres nu. 4. ubi ampliat locum habere, etiam si frater ingratitude causam in suo testamento non inserat: quod etiam placet Sali. ibi nu. 1 o. quod est nota dignum, cum sit secus in liberis, & parentibus, ut in authen. vt cum de appella. cognos. §. aliud quoq; capitulum, & §. siue igitur. Vnde si frater obijciat hæredi, personæ turpitudinem, poterit hæres ei replicare de ingratitude, per d. §. ingratitude: pro quo et urget l. libertus. 1. ff. de in ius vocan. Aduerte tñ, quòd licet d. §. ingratitude, in successione quadam loquatur, quæ fratri iure quodā speciali defertur ab illa cõstitutione,

CC 2 uidelicet

videlicet quando frater vocatur ad successionem bonorum, quæ frater defunctus à patre habuit, matre secundò nupta à proprietate exclusa: Tamen legum interpretes illam constitutionem extendunt ad ordinariam, & regularem fratris successionem (saltem condito testamento) quod ex mente prædictorum dd. & in infra citandorum cognoscitur. Quod clarius & expressius de iure Regio constat ex prædicta. l. 1. 2. quæ indistinctè loquitur. Sed controuersum est, vtrum vna ex his tribus causis d. §. ingratitude, quæ fratrem excludit, turpi persona instituta, à successione & à quærela testamento condito, repellat etiã eum à successione ab intestato, quando nullum testamentum fecit, sed † frater ei deficientibus descendens, & ascendens ab intestato succedit, per §. siue igitur in authen. de hæred. ab intestato veni. Et partem affirmatiuam, nempe posse fratrem ex intestati causa agere, repellere exceptione ingratitude, obiecta & probata, tenet glo. in d. §. ingratitude in r. intellectu, & sentire videtur alia glo. in authen. de non elige. secundum nube. §. cum igitur, in uerbo, fratru, eam probat Ange. in d. §. ingratitude Sali. in d. l. fratres. 8. q. Quam primò probat per d. §. ingratitude, & per l. quæ autem ff. de iure patro. vbi habetur, quod causa quæ repellit patrõnum à successione liberti testamento condito, repellit ipsũ à successione ab intestato. Sed hæc opin. non est admittenda, & negatiua communis, & uerior est: Imò quod causa ingratitude quæ fratrem condito testamento excludit à successione, non est sufficiens ad excludendum eum ab intestato: quam amplectitur Bart. in d. l. fratres ulti. q. vbi Bald. q. 6. Ange. & Paul. nu. 7. & las. nu. 9. idem Angel. in l. r. in fine ff. de inoffi. testa. sibi contrarius. . . Eam tenet Ange. in l. 3. §. filius

18 filius inter medias nu. 8. ff. de lib. & posthu. Curti. in authen. non licet nu. 18. C. de libe. præteri. Benedictus in c. Rainutius in uerbo, In eodem testamento 2. nu. 47. de testame. vbi Couarru. in prin. nu. 7. Et hæc vera sententia constat ex l. cognatis ff. vnde cognati: & vrget l. omnino verfi. Nã si nullam, & l. in arenam, & quod ibi in filio notant dd. C. de inoffi. testa. Non obstat d. l. quæ autem, quæ loquitur in iure patronatus, quod facilius tollitur quam ius sanguinis, vt respondet Bart. arg. l. ius autem agnationis ff. de pactis l. iura sanguinis ff. de reg. iur. vt late in cap. 9. nu. 8. supra exposuimus. Nec obstat §. ingratitude, nam respondet Bart. quod ille tex. non loquitur de ordinaria successione fratris, sed repellitur frater propter ingratitude, à quodã lucro quod ex prouisione illius legis ei competit: quod etiam tradit Areti. (licet Bacillando) & fatetur Sali. & aduertit Couarru. in d. nu. 7. Ex quibus tu poteris † saluare d. glo. ibi, in uerbo lucrum r. intellectu quæ communiter reprehenditur, quod sit vera in specie illius tex. in qua ipsa loquitur, quod in specie d. §. ingratitude non solum testamento condito, sed etiam ab intestato frater possit repelli, causa vna ingratitude de quibus ibi, à successione fratris eorum bonorum quæ ex illa constitutione ei deferuntur: Et ita limita regulã generalem, quod exceptio ingratitude ab intestato, hoc casu speciali obijci possit. Et nota quod in successione contra testamentum trahunt dd. illum §. ingratitude ad successionẽ ordinariã, & non in successione ab intestato: potest esse ratio differentie, quia facilius quis admittitur ad successionem ab intestato, quam contra testamentum, s. eadẽ insti. de hæredi. quæ ab in. deferũ. l. in arenam C. de inoff. testa. Secundò limita, quando frater occidisset fratrem, quo

quo casu à successione fratris intestati repellitur, vt concludunt Paul. & Ias. in d. l. fratres per l. cum ratio §. si. ff. de bonis damna. Hodie tamen de iure Regio in Hispania indistinctè † frater repellitur à successione fratris, propter unam ex illis tribus ingratitudeis causis, tam abintestato, quam testamento condito. Et non solum in successione bonorum, de quibus in d. §. ingratitude, sed etiam in successione ordinaria, per Regiam l. 1 2. tit. 7. par. 6. quam ibi multum commendat Grego. Lopez: cuius prouisio in fratre tantum sibi locum vendicabit, nec ad liberos, vel parentes extenditur, cum sit correctoria iuris communis. Nunc autem videndum est quanta sit portio † legitima fratris, quando persona turpis à fratre instituta est: & licet Guil. quem refert Paul. in d. l. fratres dicat, quod non meminit se legisse certam legitimam habere, glo. in d. authen. nouissima in verbo, titulo, & plerique alij legum interpretes de ea mentionem faciunt, vt in sequenti quaestione videbimus. Et quod habeat certam legitimam bene colligitur ex authen. de hæredi. & Falci. §. primum itaque ibi, necessitatem imponit: & ibi, interdum verò fratribus, iuncto §. si quis autem infra eod. ibi, quartam abintestato concedit. Ex quibus apparet, fratrem certam legitimam habere, nempe quartam partem eius portionis quæ habiturus esset abintestato, pro vt rectè ex his iuribus adnotauit Rode. Sua. in euidenti. nu. 1 2. ad l. quoniam in prioribus: sicut in filiis legitima erat, quarta pars portionis quæ habiturus esset abintestato, l. Papinianus §. si quis mortis, & §. quoniam quarta ff. de inoffi. testa. Sed hac in parte inquirendum

21
22

putauit, an legitima † fratris sit hodie aucta, quemadmodum est aucta legitima filiorum, per authen. de Triente & semisse §. 1. & authen. nouissima C. de inoffi. testamen.

Et

Et partem affirmatiuam hodie per illa iura auctam esse, tenet Cyn. in d. authen. nouissima, Ange. in l. 1. nu. 7. ff. de inoffi. testa. vbi & Cur. nu. 3. eam sequitur Castellus in l. 7. Tauri glo. 1. colu. 2. in fine: commu. testatur Mincha successi. creati. §. 20. nu. 2 1 3. Pro qua opinione expendunt tex. in d. §. 1. in verfi. idem obseruandum, vbi inuit tex. augmentum legitimæ procedere in omnibus personis quibus competit quærela: vnde cum fratri, turpi persona instituta, competit quærela, videtur dicendum per illum tex. comprehendi, & eius legitimam esse auctam. Contraria verò sententia receptor, & mihi verior, & tenenda est: quod fratris legitima per prædicta iura non sit aucta, sed hodie sit quarta pars portionis debita abintestato: quam Amplectitur glo. in d. authen. nouissima C. de inoffi. testa. in verbo, titulo, & Bal. nu. 9. & Paul. nu. 4. & ceteri omnes in d. l. fratres C. de inoffi. testa. Et parum sibi constans sequitur Ange. in d. authen. nouissima: & placet Salice. ibi versicu. quæro quartò (licet non clare loquatur) & Ias. ibi nu. 3 5. eam tenet & magis communem testatur Alex. in l. si patroni §. si. nu. 7. ff. ad Trebelli. & Anto. Gom. in 1. tomo cap. 1 1. nu. 3 7. plures dd. referens: Claud. in tract. de legi. arti. 4. nu. 2 2. & 2 3. Et ita iudicauit consi. Neapolita. vt refert Afflictis decisi. 204. nu. 4. & decisi. 225. nu. 2. & hæc est de mente multorum dd. disputantium, an frater possit quærelam instituere, quando quarta, vel minus quarta, ei relictum est: de qua q. supra actum est. Et in eam videtur inclinare Rode. Suarez. vbi supra in d. nu. 1 2. Et mouentur prædicti patres, nam cum nouellæ illæ constitutiones legitimam filiorum augentes sint correctoriæ, ad legitimam fratris non sunt extendendæ, per notata in auth. quas actiones C. de Sacro. Eccle. & per l. præcipimus C. de

de appella. maximè cum longè diuersa, & minor ratio militet in fratre, cui non est ita debita legitima. Nec oberit verfi. obseruando, qui videtur per illa generalia verba comprehendere fratrem: nam respondeo quòd tex. ille loquitur de illis quibus simpliciter, & absolute competit quærela: fratri verò non datur regulariter, sed ita demum, si turpis persona sit instituta. Imò si re ètè illam constitutionem consideras, inuenies Iustinianum in nulla eius constitutionis parte agere de fratre, sed in d. verfi. extendit ad ceteros omnes descendentes, vt apparet ex verfi. non licebit in fine: & ad adoptiuos, quibus competit quærela §. tam autè institu. de inoffi. testa. Nouissimè autem videndum est, si frater testamentum fratris expugnauit ꝑ ob id quod ab eo, turpi persona instituta, præteritus, aut exhæredatus fuit, & rescissum est testamentum quærela, vtrum locum habeat prouiso authen. ex causa C. de liber. præte. vel exhæ. & authen. vt cum de appella. cogno. §. aliud quoq; capitulum, cum seq. vnde sumitur, itaq; legata, & alia relicta conferuentur. Partem affirmatiuã, conferuari relicta, & nouellas illas constitutiones in fratre sibi locum vendicare, tenuerunt antiqui, Petrus, Iaco. de Are. Cy. quos refert Sali. in d. l. fratres versic. quæro nunc. 4. vbi asserit æquiores esse, & ibi eam amplectitur Bald. nu. 8. C. de inoffi. testa. Mouetur Bal. hac consideratione: Nam quando odio instituti rupitur testamentum, legata debentur, etiam si non sint repetita in testamento à venientibus ab intestato, l. eam quam, secundum vnam lecturã C. de fideicommi. Contrariam tamen opini. & negatiuam partem, prædictas scilicet nouellas constitutiones non habere locum in fratre, vt rescisso testamento per eum legata conferuentur, obseruat Alex. in dicta authen. ex
ausa

causa nu. 19. & in l. si patroni §. si. ff. ad Trebel. nu. 6. & 7. qui refert eã tenere Paul. Cast. in consi. 161. col. penu. & si. & affirmare neminem reperi contrarium dicentè: eam sequitur, & communem testatur plures Docto. referens, Ias. in d. l. fratres nu. 3. & 4. versic. Quid si frater, & similiter Mincha. successi. crea. §. 10. nu. 580. & Greg. Lupus in glo. in verbo, el hijo, Regiã l. fi. tt. 8. parte 6. Quam opini. tueretur, hac inter ceteras potissima ratione: Nam prædicta authen. ex causa, & corpus vnde sumitur, loquitur tantum in liberis, & parentibus, & non in fratribus, & est correctoria iuris antiqui, quo attèto, rupto testamento per quærelam, legata, & alia relicta non deberentur, l. Papinianus §. si. & l. Titia ff. de inoffi. testi. l. cum duobus C. eo. & lex correctoria nec ex identitate, nec etiam ex maiestate rationis extenditur, vt notatur in authen. quas actiones C. de Sacro. Eccle. vbi Ias. communem asserit, teste Mincha. vbi supra nu. 181. & facit glo. in c. cupientes in verbo, petere, de electi. in 6. In fratre etenim non reperitur mutatũ, & quod non mutatur extare non prohibetur l. præcipimus C. de appellat. nam legum correctio est euitanda l. 1. C. de inof. do. Præterea, lex noua generaliter inducens, vel corrigens, nõquam videtur corrigere casus speciales, nisi de his mentionem faciat, Ias. in d. l. fratres nu. 4. post glo. in d. l. sciendum in prin. ff. qui satisda. coga. Nec oberit l. eam quam, & quod ibi notat glo. in verbo, hæreditas, dum dicit de delicto: nam respondit Alex. in d. l. si patroni §. si. cum Barr. in d. l. eam quam 1. q. hoc procedere quando hæres scriptus esset in tali delicto, quòd hæreditas veniret sibi auferenda tanquã indigno, à Fisco: quò casu Fisco legata, & alia relicta præstat l. Marcellus §. si. & l. recusare §. si Fisco ff. ad Trebelli. Secus tamen est
D D quando

quando est instituta turpis persona, quæ tamen non est incapax, vel indigna, nec ab ea hæreditas à Fisco aufer-
tur. Præterea ad d. leam quam C. de fideicommissis, re-
spondet Alex. quòd ratio vera quare ibi debentur lega-
ta est, quia testator errabat in conditione personæ insti-
tutæ, quam putabat sibi esse coniunctam, cum non esset
vnde ex mente testantis transit hæreditas ad venientes
ab intestato, qui sibi coniuncti erant: & quos verissimilè
est testatorem velle sibi succedere, arg. l. si patronus & l.
nec apud C. de hæredi. institu. Et hanc ultimam dicit
tutorem Sali. in d. l. fratres, & in eam videtur inclinare
(licet æquiore in primam fateatur) & adeo dubiam esse
hanc quæsserat, quòd principali remedio, & declaratio-
ne opus esset. Sed licet hæc opinio vltima recepta com-
muniter per scribentes sit, prima antiquorum sententia
magis mihi placet, quæ partem affirmatiuam tenet: nem-
pè quòd conferentur relicta reciso testamento per fra-
trem. Primò me suadet ratio, nam licet regulariter dis-
24 spositio ꝑ correctoria non extendatur, vt in dicta l. præ-
cipimus, & notatur in l. si constante ff. solu. mati. vbi Ri-
pa testatur commu. opini. ratione tamen absurdi euitan-
di, etiam in correctorijs, licita est extensio, vt concludit
Ludo. Goza. in repe. l. omnes populi nu. 274. ff. de iusti.
& iure post Alex. & Moder. in l. 2. C. de in ius vocan. per
tex. in l. his, ibi Satis tacitè cautum putamus, secundum
vnum intellectum C. de reuocan. dona. & vrget tex. in l.
scire oportet §. illud ff. de excusati. tuto. declarat l. si in
d. l. fratres nu. 4. sed si illa iura comprehenderent filium,
& non fratrem, sequeretur absurdum, quòd frater cui
non ita fortiori ratione successio debetur, esset melioris
conditionis quam filius. Præterea, regula illa locū non
habet, quando in casu non expresso maior est ratio, quo
casu

casu ex maiori ratione sit extensio: ita concludit
Gozadi. vbi supra per d. l. his, testatur commu. Mincha.
vbi supra nu. 582. post Tiraq. què ipse refert, de vtroq;
retractu pagi. 566. & in l. si vnquam C. de reuocan. do-
nati. verbo libertus nu. 37. vrget glo. in Clementi. fin. in
verbo literas, de rescriptis. Sed certū est quòd est ma-
ior ratio, quòd voluntas defuncti rata habeatur contra
successionem fratris, quam filij. Rursum vrget, nā quan-
do duo sunt per l. antiquā ex æquata, dispositio noua cor-
rectoria loquens de vno, extenditur ad aliud, si in eo sit
eadem ratio: probat tex. in authen. de hæredi. ab intesta.
§. his autem, iuncta l. 1. & l. antepenu. ff. de legi. tuto. lege
antiqua cautum est per modum regulæ, quòd qui præ-
fertur in successione, præfertur in tutela, in d. §. ex his, &
§. nullā verò, cognatos ad successionem vocat, & dein-
de subiungit, ex his quæ de hæreditate diximus, & quæ
de tutela sint manifesta cōsistunt, probat tex. in prin. in-
stitu. de legiti. patro. tute. & est vulga. glo. in l. si. C. de fur-
tis glo. pen. notant dd. præcipuè Mari. Soci. Iun. in l. 2. ff.
de lega. 1. Sed successio liberorum, parentum, & fratrum,
etiam condito testamēto sunt æquiparata, vt probatur
in authen. de hæredi. & Falci. §. primum colla. 1. vbi in-
nuit tex. quòd testantibus imponit necessitatem, quandā
partem distribuere quibusdam personis, tanquam hæc
pars secundum naturam eis debeat, quale est filijs, sub-
iungit tex. interdum etiam fratribus æquiparatur. Insu-
per, quia sicut liberis, & parētibus datur quærela, ita fra-
tribus, turpi persona instituta, l. 1. ff. de inoffi. testa. tex. in
prin. instit. eod. & quòd sit eadem, & fortior ratio in fra-
tre satis ex supradictis apparet. Vltimo probatur, nam
casus omiffus gratia rationis vsus, pro expresso habe-
tur, vt cōcludit Mincha. post Tiraq. in locis supracitatis:

sed verissimile est quod in illis nouellis constitutionibus
omissus fuit iste casus, quia raro accidit quod fratres
præteratur, turpi persona instituta. Nec obicit si con-
sideres, quod illa iura secundum veras, & receptas sen-
tentiâs non extenduntur ad fratrem, vt in eo quod in sti-
tutionis titulus non sit necessarius, & quod legitima non
sit in fratre aucta, vt supra conclusum est. Nam respon-
deo, quod in fauorabilibus militat minor ratio in fratre,
& ideo non fit extensio: sed in odiosis militat eadem, &
fortior, vt in nostra specie. Nec obstat consideratio
Minch. vbi supra, quod nō maior est ratio in fratre quā
in filio, cum sit maiori odio dignus, qui turpem personā
instituit, vt probatur in l. Pantonijs ff. si à paren. quis fue-
rit man. Nam respōdeo, quod quidquid velit Mincha,
& in contrarium referat Sala, licet vilitas, & turpido
25 personæ consideratur, t. principalis tamen causa quære-
læ, puto quod sit ratio sanguinis, & naturalis: quod satis
colligitur ex d. §. primum, in authen. de hære. & Falcid.
aliâs autem si potior causa quære-
læ vilitas personæ in-
stitutæ esset, cōcederetur fratri vterino, & vterioribus
agnatis, vel cognatis quibus negatur quære-
læ, vt supra exposuimus. Præterea si aliquid, etiam vnum tantum
denarium, vel minima res relicta est fratri, non agit quære-
læ, sed ad supplementum, quod non fieret si turpitu-
do tantum, vel magis quam fauor fratris considerare-
tur. Rursus si filius esset præteritus, vel exhæredatus,
turpi persona instituta, nō cōseruarentur legata, & filius
in totum testamentum patris euerteret, quod non est ue-
rum, vt ex supra adductis constat: ergo principaliter tur-
pido non consideratur. Non obstat l. Pantonijs, nā
vt supradictū est, loquitur in casu speciali, in patre emā-
cipatore, cui duplici iure successio defertur, vt constat
ex l. 1.

ex l. 1. §. si ff. si à paren. quis fuerit man. vnde secus esset
in patre non emancipatore, nam turpi persona institu-
ta, secundum meum intellectum, conseruantur legata,
& alia relicta. Imò si odium institutæ personæ conside-
ratur, sufficit quod institutio rescindatur, vel irritetur,
nec nocere debet legatarijs honestis, & non odiosis: &
si dices quod punitur delictū testatoris, respondeo quod
sufficit quod puniatur in eo in quo deliquit, argu. l. si
fugitiui C. de seruis fugi. sed in legatis non deliquit,
sed in institutione. Et ex supradictis infero ad ea quæ
adnotat Ias. in d. l. fratres nu. 2. versicū. Quartò nota, &
Mincha. in d. §. 10. nu. 591. post Paulque in ipsi referūt:
26 Quod etiam ei esset apposita in fratris testamēto t. clau-
sula codicillaris (vt ex stylo notariorum ascribi solet)
quæ inducit regulariter fidei cōmissū uniuersale, & con-
uertit directam institutionem in fideicommissariam h.
quærebat §. vltimū ff. de mili. testat. l. posthumus §. si ff.
de iniusto rupto: non tenebitur frater si ruptum est te-
stamentum quære-
læ, vel aliâs non valet ab intestato, ex
causa fideicommissi, turpi personæ institutæ, hæreditatē
restituere, licet alijs legata debeantur: Quod voluit
etiam Fabi. de Gio. in repeti. authen. nouissima nu. 291.
C. de inoff. testam. Nam aliâs facile fieret fraus legi,
quæ concedit quære-
læ odio instituti, hoc casu fratri,
quod non est admittendum: ne quod vna via prohibe-
tur alia admittatur, contra regu. Cum quid de regu. iu-
ris in 6. Quod dictum non puto verum, sed potius di-
cendum, quod huiusmodi codicillaris clausula operetur,
quod frater retēta sua quarta, teneatur etiam turpi per-
sonæ, hæreditatem restituere: cum vt supra conclusum
est, odium institutæ personæ turpis, non sit principalis cā-
quære-
læ, sed fauor fratris. Et hanc opini. tenet Cynus
quem

quem refert Alex. in l. si patroni §. si. nu. 5. ff. ad Trebell. ubi nu. 7. eum sequitur, & reprobatur Paul. qui tenet contrarium, & respondet, nō fieri fraudem legi, cum fratri suam quartam retineat, sicut quando relicta est fratri legitima integra, vel aliquid etiam minus legitima, turpi persona instituta: quo casu ut supra conclusum est, frater habebit legitimam, & turpis persona hæreditatē. Aduertit insuper, quod vnā tantum quartā detrahatur, per ea quæ adnotat Bart. in l. Papiasianus §. meminisse ff. de inoff. testa. Vnde magis cauebis à Mincha. ubi supra dum infert, quod si frater esset institutus, & iussus restituere hæreditatem turpi personæ, quod tale fideicommissum non valeret, saltem quando frater prohibitus esset detrahere Trebellianicam: nam hic non loquitur de turpi persona incapaci, sed de ea quæ testamenti factionem habet, ut infra dicitur. Pro complemento autem huius materiæ, vltimam prædictam conclusionem declara, quod fratri competit quærela contra fratris testamentum, quando nihil ei relictum est, locum habere, siue ¶ ex toto hæres turpis persona sit instituta, siue ex parte: quia perinde est, ac si ab initio ex toto fuisset hæres instituta, quia residuum ei accrescit, l. 1. §. si ex fundo, & l. si alterius ff. de hære. insti. l. 1. & 2. ff. de acqui. hære. Et hoc non solum locum habet quando nullus alius fuit hæres institutus, sed etiam quando alia persona honesta, si tamen suam portionem repudiavit, quæ portioni accrescit, l. si Titio, & Mauius, 63. in princip. & in §. fina. ff. de legatis secundo. Aduerte tamen, quod si turpis persona est hæres instituta cum alia honesta persona, si illa honesta persona non repudiat, competit fratri cui nihil relictum est quærela, tantum pro illa parte, pro qua turpis persona instituta est, & pro ea rescindetur

detur testamentum, & pro alia remanet validum: Ita concludit Paul. in dicta l. fratris num. 8. & Iason in dicta l. fratres num. 2. versicu. secundo extendē, Mincha ubi supra nu. 574. plures referens dd. argu. l. cum duobus
 28 C. de inofficio. testamen. Sed quæstionis est, ¶ utrum competat fratri quærela cōtra testamentū fratris, quando persona turpis instituta est cum alia persona honesta, si persona turpis suam portionem repudiavit: & quod hoc casu non detur fratri quærela, concludit Ias. ubi supra uerbi. limita dupliciter, post Bald. & Salyce. ibi: Idē affirmat Montaluis in dicta l. 1. 2. titu. 7. part. 6. in fine. Nam in hac specie, quærela non potest nasci, cum ante aditam hæreditatem non competat, & ut cōpetere possit, debet per turpem personam adiri, cuius occasione conceditur, l. scimus §. si. C. de inoff. testam. Vnde non sufficit quod hæreditas sit adita ab honesta persona, cōtra quam quærela non datur. Contrariam tamen sententiam in hoc articulo defendit Mincha. in d. §. 1. o. nu. 576 (licet relinquat cogitandum) Imò quod etiam si turpis persona repudiet, nihilominus frater, cui nihil relictum est, poterit pro ea parte pro qua instituta fuit turpis persona, expugnare: Et mouetur per l. mulieri & Titio, & quod ibi glo. notat ff. de conditi. & demonstra. ubi qñ repudians non poterat habere portionem, repudiatio pro infecta habetur, quasi in fraudem facta: pro quo etiam considerat l. si Titio & ei. 7. ff. de lega. 2. Præterea, sequeretur aliàs absurdum, quod facile posset fieri fraus fratri, qui pro parte poterat testamentum rumpere, & successionem ab intestato habere, si persona turpis repudiat, fortè aliquo accepto à persona honesta. Et pro hac parte contra dd. vrget tex. in authen. de hære. & Falci. §. primum, ubi iuncta glo. habetur, quod fratri debetur

betur legitima, quando persona turpis est instituta: unde cum iam esset debita renuntiatio, fratri non præiudicat, cum non debeat alteri per alterum deterior conditio inferri, iuxta regu. non debet ff. de regu. iuris. Nec ad rem pertinet, quòd pet. turpem personam adita non sit hæreditas, nam respòdet Mincha. quòd nihil interest à quo adita sit hæreditas, cogita. Et aduerte quòd non solum de iure communi quærela non nascitur ante aditam hæreditatem l. Papinianus §. si còditioni ff. de inoff. testam. Nec quinquennium currit, vt in d. l. sumus. §. illud C. eod. cum quo concor. Regia l. 4. tit. 4. par. 6. Verù nec de iure nouissimo Regni, quo cautum est, contenti in testamento hæreditate non adita valere, licet contrarium videtur dicendum, quia quærela non nascitur ante aditam hæreditatem, ex ratione quam tradit Ang. in d. §. si conditione: videlicet, quia quærela ordinatur ad rumpendum testamentum, quod iures non habent ante aditam hæreditatem, & tamè de iure Regio: quærela videtur quòd non ordinatur ad rumpendum testamentum, cum exhæredatio valeat sine hæredis institutione, quo arg. torquetur Grego. Lup. in d. l. 4. qui tandè concludit tenendum esse, quærelam non nasci ante aditam hæreditatem, etiam de iure Regio, nec quinquennium incipere currere ante hæreditatem aditam: vnde necessario exigitur, quòd hæres vocatus abintestato, ex decisione d. Regia l. r. adeat, vel curator detur bonis: & ita dicit quòd seruatur in praxi: Sed possumus rñdere, quòd quærela datur hodie ad successionem illam annullandam, quæ abintestato competit, ex dispositione illius legis, & ad exhæredationem irritandam: quod corroboratur per doctrinam Peraltæ in l. cum quidam nu. 9. ff. de lega. 2. qui tenet quòd licet hodie conferuentur contenta in testamento,

testamento, non à dita hæreditate, tamen necessario debet hoc casu interuenire hæres, qui testamentum defendat. Sed magis vrgent tradita ab Anto. Gom. in l. 24. Tauri. nu. fi. vbi post glo. singularem quam ibi sequuntur dd. in l. qui filio §. seruus, in verbo, codicillis ff. de hæred. institu. docet, quòd in omnibus casibus in quibus còtenta, & relicta in testamēto, vel codicillis abintestato conferuantur, ad hoc vt prædicta debeantur, necessario requiritur aditio hæreditatis abintestato: pro quo vrget l. 2. ff. de fideicommi. liberta. cuius ratio ea potissima est, quoniam hæres ad eundem, ex quasi contractu legatarijs obligatur, §. hæres insti. de oblig. quæ ex qua. contra. nas. l. apud Iulianum §. si. ff. ex quibus cau. maio. Item quia hæreditas iacens non obligatur legatarijs, cum testatoris, & non hæredis sustineat personam: & testator ad legata non tenetur, sed hæres, arg. §. legatum insti. delega. vbi legatum est, donatio quædam à testatore relicta, ab hærede præstanda. Ultimo inquirendum est, quæ dicatur persona turpis, & primò dicitur persona turpis, qui patitur infamiam iuris, dd. in d. l. fratres, vbi Ias. num. 10. vcluti ille qui ex crimine publico, vel etiam ex priuato, infamia irrogante damnatus est, l. infamem ff. de publi. iudi. Præterea, laborans infamia facti, glo. in l. nullam C. ex quibus causis infamia irroge. Ias. vbi supra, vbi ponit exemplum in filio sacerdotis: sed tu aduerte quòd idem Ias. ibi nu. 6. adducit, quòd quilibet illegitimus, etiã naturalis dicitur infamis: & quo ad quærelam, quælibet infamia sufficit, vt colligitur ex tex. in d. l. fratres, ibi, vel læuis notæ macula. Idem si sit concubina propria testatoris, vel sit turpis quæstus, vt meretrix, vt in d. l. fratres, ibi, Turpitudinis, & in l. in arenam C. eod. de inoff. testa. l. Pantonius ff. si à paren. quis fue. manu. Idem dicunt

de usufructuario, Mincha. vbi supra nu. 592. Ias. in d. l. fratres, post Bald. & Saly. in l. improbum C. de his qui norā infami. omnia prædicta exempla adducit Mincha. in d. §. 1. o. nu. 569. cum seq. & vide Ange. & dd. in l. 1. ff. de inof. testa. Fabrū in §. soror in st. eo. & adde, quod de iure Regio quælibet persona malæ famæ, seu opinionis dicitur turpis, l. 2. tt. 8. par. 6. quæ in hoc reputatur singularis per Mincha. num. 571. Sed tu prædicta declara, & restringe
 30 non procedere, quando illa turpis persona ꝑ excluderet fratrem ab intestato, veluti si persona turpis instituta erat filius testatoris, quo casu fratri quærela non datur, Paul. in l. fratris nu. 6. C. de inof. testa. Ias. in d. l. fratres nu. 6. versi. Octauò limita, post glo. in l. Titia, verbo, si soror ff. de inof. testa. cuius ratio ea potissima est, quam assignat Ias. Quoniam nullum remedium competit ei qui irrito, vel reciso testamento non succederet ab intestato, l. Posthumus §. si quis ex his ff. de inof. testa. vbi Bald. & Ange. l. illud §. 1. ff. de bono. posse. contra tabu. glo. in verbo parentibus, in l. 1. ff. de inof. test. Regial. 1. tt. 8. part. 6. Qui enim non admittuntur ab intestato, longè minus contra testamētum, §. eadem in situ. de hæredi. quæ ab intesta. defe. Et per eandem rationem idē erit de iure Regio, si ascēdens, etiā turpis persona, fuerit institutus, nam ascēdētes excludunt ab intestato colaterales, per Regiam l. 6. Tauri. Sed cum de iure communi, parentes ab intestato succedunt cum fratribus, & sororibus, vt in authen. de functo C. ad Tertu. & in auth. de hæredi. ab intesta. venien. §. 1. hæc ratio sibi locum nō vendicat: vnde cogita quid erit in hoc casu interpretandum: & similiter quando frater honestus esset præteritus, & frater turpis persona institutus: quo casu ab intestato pariter succederent, per d. authen. de hæredi.
 abin.

abin. venien. §. siue igitur. Caue tamen quod parentes debent honorari, & semper persona parentis honesta uideri debet, l. liberto ff. de obseq. pare. vel pa. etiam si sit inhonesta secundum glo. receptā ibi, & vide l. qui accusare, & l. hitamen ff. de accusationi. & l. si magnum, & l. si sororem, & quæ ibi norant scribentes C. de ijs qui accusa. non possunt. Aduerte tamen, quod vbi cautum statuto est, quod extantibus masculis, filia foemina non succedant, quod etiam si nihil relinquatur sorori honestæ, turpi persona instituta, si tamen alter eam præcederet ab intestato, nō comperit ei quærela, vt sensit Ias. vbi supra. ꝑ Secundo declara, & restringe nō habere locū, quando turpis illa persona instituta, ad frugem melioris vitæ uiuo testare redierit, quo casu nō datur fratri quærela, nec ipsa propter turpitudinem remouetur ab ea, nec turpis persona reputatur, ut concludit Bald. in d. l. fratres, Faber in §. soror in situ. de inof. testa. Mincha. ubi supra nu. 599. Monta. in Regial. 1. 2. in fine tt. 7. par. 6. Ias. in l. in arenam C. de inof. testa. arg. l. imperialis §. 1. C. de nup. c. ferrum 50. dist. Et hæc opinio est recepta quamuis ei contradicant tradita per Cost. in §. & quid si tantum 3. parte num. 190. Sed reuera communi sententia est sciendum, quod persona turpis emmendata ꝑ dicitur, quando per triennium continuum à vitio abstinerit, & incontinentia perseuerauerit, arg. tex. in authen. de mona. §. si uerò infra triennium, & §. hinc autē nobis colla. 1. & urget c. fi. 17. q. 2. declarat Tiraq. de poenis causa 29. nu. 5. & causa 51. nu. 158. Boc. ad Dylum in regu. semel malus de regu. iu. in 6. post Ange. & Saly. in l. si. §. si fundum. 1. ff. qui satisfda. coga. Ias. in l. si prius ff. de noui ope. nunti. urget tradita à Guido. Papæ in suis decis. q. 260. incipien. Curator: Et à Ripa in l. is cui bo-
 EE 2 nis

nis nu. 43. ff. de verbo. oblig. & hæc procedunt, quãdo propter mores erat turpis persona. Sed hoc declarat Alci. in tracta. præsumpti. regi. 2. præsump. 7. nu. 2. locũ habere, quando malus fecisset magnam pœnitentiam, puta quia ingressus est religionẽ, prout iura illa loquuntur, uel saltem quando probaretur, pluries euenisse illi occasionem similis malificiendi, & tamen se abstinuisset, secundum Iaco. Belbifium in disputatione quam posuit in l. omnimodo C. de inof. test. quam refert Alberi. ibi. Tertio declara locum sibi uendicare, ¶ quando illa persona turpis haberet testamenti factionem passiuam, secus tamen esset si propter suam turpitudinẽ esset incapax: nam tunc hæredis institutio non ualet: Et hæreditas cui competat, uide ad notata supra in capi. 5. Si sit incapax indigna, ad fiscum pertinet, ut ibi, & uolunt Alex. l. si patroni §. si. n. 7. ff. ad Trebel. Et hinc est quod si persona turpis erat concubina clerici testatoris, quæ fuit hæres a clerico instituta, hæreditas ad fiscũ pertinet, ut latè exposuimus in d. cap. 5. quia est indigna, nec testamenti factionem passiuam habet: secus regulariter est in aliorum concubinis, ut docet Paul. in l. donationes ff. de donati. Barto. in l. miles. ita, in prin. ubi Iaf. ff. de mili. testa. An uerò fratri contra testamentum fratris clerici, uel militis, hodie competat quærela, uel aliud remedium ad consequendam legitimam, est quæstio difficilis, quam in sequ. capi. in fine explicabimus.

SUMMARIVM.

- 1 Militis testamentum, uel pagani de castrensi, uel quasi castrensi si peculio, an subiaceat quærela: & nu. 15. & 31.
- 2 Niles ut testando habeat militis privilegia, oportet quod in casu

- friv, expeditione militia occupatus, restetur.
- 3 Militem non solum equo militantem, sed peditem esse ostenditur.
 - 4 Milites, postea temporis, an gaudeant aliquibus militum privilegijs: & quibus remissiuè.
 - 5 Veteranus quis dicatur.
 - 6 Paganus est omnis qui non miles est.
 - 7 Castrense peculium quod dicatur, & quasi castrense.
 - 8 Peculium quasi castrense dicitur, etiam quod aduocatus a priuatis clientulis percepit, secundum communem opi.
 - 9 Salaria quæ ratione dignitatis, uel officij soluntur de publico, dicuntur ad peculium quasi castrense pertinere, non tamen quæ officialibus mechanicis.
 - 10 Clericus habet peculium quasi castrense, etiam prima tonsuræ.
 - 11 Milites, & etiam pagani de castrensi, & quasi castrensi peculio, de iure antiquo sine metu quærelæ restabantur.
 - 12 Filiosam militi, uel pagano de castrensi, uel quasi castrensi peculio restantur licet.
 - 13 Redditur ratio quare testamentum ueterani filij fam. non subiacet quærelæ, & ueterani sui iuris sic: & nu. 31.
 - 14 Militis præteritio pro exheredatione habetur.
 - 15 Intellectus ad tex. in authen. ut cum de appella. cognof. S. & hæc quidem de parentum.
 - 16 Lex generaliter loquens, etiam correctoria, generaliter debet intelligi, & etiam in materia odiosa.
 - 17 Concordia, quod militis testamentum subiaceat quærelæ, sed eius præteritio pro exheredatione habeatur.
 - 18 Præteritionem, & exheredationem non esse hodie omnino exaquantas, contra Politum.
 - 19 Clerici testamentum, an subiaceat hodie quærelæ. & nu. 31.
 - 20 Clericus an habeat privilegium, quod eius præteritio habeatur pro exheredatione.
 - 21 Liberè uerbum quomodo accipiatur.
 - 22 Effectus qui sequuntur, ex eo quod competat contra testamentũ Clerici quærela, & non conditio ex lege.
 - 23 Milites caelestes, & terrestres in quo differant.

- 24 *Intellectus ad Regiam l. 3. ff. 22. part. 1.*
 25 *Bona quæ ratione Clericatus obueniunt, dicuntur quasi castrensia.*
 26 *Clerici primæ tonsuræ, an habeant prædicta privilegia.*
 27 *Primæ tonsuræ, an sit ordo.*
 28 *Institutus primæ tonsuræ, ut gaudeat privilegijs Clericorum, quæ requiratur.*
 29 *Explicatur c. nullus, sessi. 23. Concilij Tridentini.*
 30 *Leges Imperatorum, quando comprehendunt Clericos.*
 31 *Clerici, aut militis fratris, vel pagani testantis de peculio castrensi, vel quasi, testamentum an expugnetur quærela à fratre præterito.*
 32 *Liberti militis testamentum, an expugnetur à patrono contratabulas honorum possess.*
 34 *Emancipatori patri contra filij emancipati Clerici, aut militis, an detur contra tabulas honorum possessio, vel quærela.*

Testamenta militum, aut paganorum testantium de Castrensi, vel quasi Castrensi peculio, an hodie subiacent quærelæ. Cap. XII.

ALDE controuersum apud vtriusq; iuris interpretes est, vtrum ꝑ testamentū militis, aut pagani testantis de castrensi, vel quasi castrensi peculio, quærelæ in officiosi testamenti subiaceat, & quòd remedium contra id competat. Pro cuius articuli clariori intelligètia præmitto, quòd ad hoc vt milites priuilegia militum testando habeant, ꝑ oportet, eos testamentū, in castris dum sunt in expeditione militiæ occupati, condere: aliàs si ædibus suis, vel alijs in locis degunt iure communi, & non priuilegio testantur, totum probatur in prin. & in §. 1. & §. sed hætenus, institu. de mili. testa. declarat Ias in l. miles in prin. ff. de re iud. nu. 7. Deci. in l. quamquam nu. 11. C. de mili. testam. Vnde miles

miles appellatur à mollitia, idest duritia, quã pro sua Republica sustinet: aut à multitudine, aut à malo quod accere milites solent, aut à mille hominum numero, vt doct. I. C. in l. 1. §. ff. de mili. testa. Militem ꝑ autem nõ solum honoratum equo militantem, sed & peditem esse tradit Ioan. Corra. in l. præcibus nu. 10. C. de impube. & alijs substi. post Bude. in l. ff. col. 4. ff. de senato. licet fateatur errorè inualuisse, vt Iurisperiti, milites pro equite dicant. Milites ꝑ autem nostri temporis, an aliquibus militū priuilegijs gaudeant, & quibus, vidè Dec. in rub. C. de mili. testam. Veteranus ꝑ dicitur, qui cum plures annos fuerit in militia, postea honestam cõsequitur missionem, l. 1. & 2. ff. de priuile. vetera. l. veteranus C. quando prouo. non est necesse. Paganus autem ꝑ appellatur, omnis qui non miles est, vt sensit glo. in §. illis institu. de mili. testam. verbo, paganorum, ibi, quasi dicat non militum, Alex. in l. Centurio col. 8. ff. de vulga. & pu. Corra. vbi supra num. 13. pro quo vrget l. 3. & l. idemq; 9. & in l. quod dicitur, in fina. verbis ff. de milita. testa. Et licet propriè paganus rusticus sit, à pago hoc est villa sic dictus, tamen in iure etiam vrbani, si non miles est, paganus dicitur, & Corra. vbi supra rationem reddit, quoniã olim Romana ciuitas in certas partes diuidebatur, quas pagos appellabant. Secundò præmitto, quòd castrèse peculium est, quod filiusfam. in castris à quolibet acquisiuit, ꝑ non acquisiturus aliàs, l. si fortè, & l. castrense ff. de castren. pecu. Quasi castrense peculium appellatur, quod filiusfam. magister liberalium artium Medicus, vel Aduocatus de publico acquisiuit, vt adnotauit glo. in §. 1. institu. per quas personas nobis acqui. per l. fin. C. de inoffi. testam. & vrget l. ff. C. qui testa. face. possunt, vbi Deci. declarat, & adiungit, quòd licet iura illa loquantur

tur de his aduocatis, quæ publicâ salaria percipiunt, idē
 8 dicendum est de salarijs quæ à priuatis ꝛ clientulis per-
 cipiuntur: quod voluit glo. in l. fori C. de aduoca. diuer.
 iud. per illum tex. ibi, quidquid ex eius professione, vel
 ipsius occasione quæsierint: quam opinionem sequitur
 ibi Alberi. cam tenent, & receptam testantur communi-
 ter Lucas de Pena, & Platea in l. iubemus C. de silentia-
 rijs lib. 12. & Deci. vbi supra: pro quo vigēt tradita à
 Baldo in l. 1. C. de suffragio, post Cynum, & Iaco. Butr.
 quos ipse refert, quod hæc salaria aduocatorum succe-
 dunt in locum stipendorum antiquorum, quæ de publi-
 co olim soluebantur: quod tradit etiam glo. in d. l. fo-
 ri. Sed Bald. in d. l. 1. contra hoc aduertit, quod olim
 non omnes aduocati percipiebāt ex publico salaria, sed
 tantum aduocati fyscales, & pauperum, & similes. Et
 ita fit hodie in Hispania, & Paul. de Cast. tradit, quod
 Florētix sunt duo aduocati fyscales, qui de publico per-
 cipiunt salaria, in l. si. num. 4. C. de inoffi. testa. sed nō est
 recedendum à communi, pro qua citat Deci. l. cum alle-
 gas C. de castren. pecu. lib. 12. Declara tamen prædicta;
 quod salaria quæ ex publico percipiuntur, dicuntur qua-
 si castrensis peculij esse, sibi locum uendicare, quando
 ratione dignitatis, vel officij tribuuntur: Non tamen
 est intelligendum, quod salaria quæ de publico dantur
 magistris ꝛ lapidum, vel carpentarijs, & alijs artificibus
 mechanicis, qui conducti sunt ad opera publica, ad pe-
 culium quasi castrense pertineant: cum huiusmodi sa-
 laria à priuata causa, non ab officio descendāt, vt docet
 9 Bald. in l. si. C. de inoffi. testa. pericum opem C. de bo-
 nis quæ libe. Adiungit autem prædictis Dec. vbi supra,
 mulierem posse peculiū quasi castrense habere, per tex.
 & quod ibi Bal. adnotauit, in l. cū multa C. de bonis quæ
 libe.

10 libe. Aduerte tamen, quod etiam clerici ꝛ habent pe-
 culium l. Sacro Sanctæ C. de Episco. & cleri. quia sunt
 milites coelestes, vt tradit glo. Bart. & Ia. in l. miles ff. de
 re iud. Sed in hac specie discrimen est inter milites ter-
 restres, & coelestes, seu clericos: nam clericis bona quo-
 cumq; iure, post ordinem assumptum, vnde cunq; obue-
 nerint acquisita, ad eorum peculium quasi castrēse spe-
 ctant, vt concludunt Inno. Hosti. Cardi. Anto. Imo. An-
 cha. Abb. Barba. Couarru. in c. quia nos, extra de testam.
 per l. Sacrosanctæ, & authen. presbiteros C. de Episco.
 & cleri. Paul. & alij in d. l. Sacrosanctæ. Quod locū ha-
 bet etiam in clericis primæ tonsuræ, secundum magis re-
 ceptam opin. vt conclu. Coua. vbi supra post Rode. Sua-
 rez in tracta. maioratus, fol. 878. nu. 33. & Ioan. Lupus
 in repe. rub. §. 42. nu. 7. & Deci. in c. in præsentia de pro-
 bati. nu. 64. quod infra latè explicabimus. Tertiò præ-
 mitto, quod de iure digestorum, & Codicis, milites sine
 11 metu quærelæ ꝛ poterant testamenta sua condere, nec
 etiā si milites essent qui vellent de inofficiosi testamen-
 ti quærelam mouere, testamentum eorum poterāt quæ-
 rela expugnare, l. si instituta §. si de inofficioso ff. de inof-
 f. testa. Nec oberit regula, quod priuilegiatus contra pa-
 riter priuilegiatum non gaudet priuilegio: Nam licet
 miles priuilegium habeat, quod eius testamentum non
 possit quærela euerti, nō tamen est priuilegiatus in hoc,
 quod ipse possit aliorum testamenta expugnare. Et nō
 solum locum sibi vendicabat in milite qui in expeditio-
 ne militiæ occupatus in castris testamētum faciebat, ve-
 rum etiam in ueterano, & pagano, de castrensi vel qua-
 si castrensi peculio testantibus, quorum testamenta quæ-
 relæ non subiacebant, l. si. C. de inoffi. testam. Quod
 erat vsquē adeo verum, vt esset in potestate militū, vel
 FF paganorum

paganorum de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus testantium, liberos, aut parentes, vel fratres, turpi persona instituta, legitima priuare, l. si. supracita. l. sicut certi iuris C. de milita. testa. Nam cum testamentum quærelæ non subiaceat, legitima non est detrahenda, vt concludunt scribentes in l. Centurio ff. de vulg. & pupil. vbi Alex. nu. 49. vers. moueor, & ibi Ripa nu. 43. Mari. Soci. Iuni. nu. 157. pro quo vrget d. l. iubemus C. de silentarijs lib. 12. Intellige tamen, quòd ea quæ dicta sunt de pagano, & veterano locum habent, quando erat filius in potestate constitutus qui testamentum faciebat: Nā licet regulariter filiusfam. testamentum facere non valeat, l. qui in potestate ff. de test. l. penu. C. qui testa. face. poss. tex. in prin. institu. quibus non est permis. face. testa. nec de his est bonis in quibus patri non acquiritur v. usufructus, vt docet Alex. & Ias. in l. penu. & si. C. qui testa. face. possunt, Pau. in l. si. C. de inofficio. testam. Ex priuilegio tamen non solum filijs fam. militibus, † sed etiam paganis de castrensibus, vel quasi castrensibus peculij disponentibus, testari permissum est, vt in d. l. fina. C. de inofficio. testam. probatur, & in l. penu. & si. C. qui testa. face. possunt. Vnde filiusfamilias duplex priuilegium habebat, quòd poterat testari, & eius testamenti non subiacebat quærelæ: sed secus erat in eo qui sui iuris erat, nam si non erat miles, sed veteranus, eius testamentum quærela euerteuatur, l. Papinianus §. Papinianus ff. de inoffi. testa. Sed est maximum dubium, quæ sit ratio quare † testamentum filiorumfam. veteranorum non subiacent quærelæ, si de castrensibus, vel quasi castrensibus testentur: & veteranorum qui sui iuris sunt, quærela expugnantur. Et Pau. Castren. in d. l. si. C. de inoffi. testa. nu. 2. reddit rationem, quòd filiusfam. testa-

tur

tur ex priuilegio, ideò non subiicitur remedio iuris cõis: paterfamilias autem testatur iure communi. Sed hæc ratio insufficiens mihi videtur, nam quando alicui conceditur facultas testandi ex priuilegio, semper intelligitur concessa, vt testari debeat secundum ius commune, vt infra latè in quæstione de clerico dicetur. Imò hac ratione attenda, totum oppositum esset disponendum, cum manifestum sit, debilius esse priuilegium, quam ius commune, l. eius militis §. militia missus ff. de mili. testa. Secundam rationem assignat Fulgo. in d. §. Papinianus, & in d. l. si. vers. sed cum causa, colu. si. C. de inoffi. testam. Nempè quia ad quærelam nemo admittitur, nisi his qui ab intestato succedere potest, l. posthumus ff. de inoffi. testa. & latè in superiori capite explicauimus: Sed filiusfam. non habebat hæredem ab intestato olim, sed pater eius bona ab intestato, iure peculij occupabat, l. 1. & 2. ff. de castrensi pec. Vnde cum non habeat successorem ab intestato, nullus potest contra eius testamentum venire. Sed nec hæc ratio satisfacit, nam ex eo (meo iudicio) ei qui non competit successio ab intestato, non datur quærela, aut aliud remedium ad rumpendum, vel irritandum testamentum, quia per illa remedia res reducitur ad causam intestati, & sua non interest, cum ad eum successio ab intestato non pertineat: sed in nostra specie, si pater erat præteritus à filio in sua potestate constituto, de peculio castrensi, vel quasi castrensi testante, sua interesset quod rumperetur, & reduceretur ad causam intestati, vt ipse occuparet bona filij, iure peculij. Vnde satis puto, quòd vera ratio sit, quæ Imperator reddidit in d. l. si. C. de inoffi. testa. in fine, videlicet, quia priuilegium liberè, & sine metu quærelæ testandi solum modo paganis, & veteranis concessum est, de peculio ca-

FF 2 strensi,

strensi, vel quasi castrensi: sed in filiofam. tantum remanent bona castrensia, vel quasi castrensia, cum nomine peculij, nam in eo qui sui iuris, seu paterfam. est, amittitur nomen peculij, & confunduntur cum alio patrimonio: quam rationem explicat Paul. in dicta l. fi. vbi Ias. nu. fi. licet quibusdam videatur laeuissima: Nam licet bona non dicantur peculium, sunt tamen castrensia, & quasi castrensia, etiam in eo qui sui iuris factus est: Vnde Pau. vbi supra in fina. verbis innuit, quod hæc sunt mere positiua, nec in his potest assignari viua, & concludens ratio: vnde sentit, quod erit recurrendum ad l. non omni quæ à maioribus nostris constituta sunt ratio reddi potest, ff. de legibus. Præterea ꝑ miles habet aliud priuilegium, quod eius præteritio non reddit testamentum ipso iure nullum, sed pro exhæredatione habetur, l. sicut certi C. de mili. test. §. sed si in expeditione insti. de exhæredati. libe. quod locum habet, quando occupatus in expeditione testamentum faciebat, vt in dictis iuribus probatur: secus si post missionem, pro quo vrget §. sed hætenus institu. de mili. testa. Item procedit quando pater filium præterijt, non ignorans se filium habere, vt in dictis iuribus apparet: per quæ vtiliter limitatur regula l. inter cætera ff. de libe. & posthu. & tex. in prin. institu. de exhæreda. libero. His ita constitutis dubium est, vtrum testamentum militis, vel pagani de castrensi, vel quasi castrensi peculio testantis subiaceat quærelæ: & an prædicta iura antiqua sint ꝑ hodie correctæ de iure nouissimo authenticorum, per authen. vt cum de appella. cogno. §. & hæc quidem de parentum, vbi Imperator postquam iam ab eo in §. aliud quoq; capitulum, cautum erat, non licere parentibus liberos præterire, vel exhæredare sine causæ legitimæ expressione, subiugit in §. & hæc quidem, Et hæc

Et hæc quidem de parentum ordinauimus testamentis. Iustum autem perspeximus & è contrario de liberorū testamentis, hæc eadem cum aliqua distinctione disporre. Sancimus itaq; non licere liberis parentes suos præterire, aut quolibet modo à rebus proprijs, in quibus habent testandi licentiam, eos omnimodo alienare &c. Ex quo constat, quod ea quæ disposita sunt in §. aliud quoq; capitulum, in patre testante, locum sibi vendicât in filio, & necessario colligitur, quod etiam loquatur de filio milite, aut pagano de castrensi, aut quasi castrensi peculio testante: cum ibi tex. innuit, in quibus habent testandi licentiam: Nam hæc verba ad emancipatum filium non possunt referri, cum de omnibus testetur, sed ad filium in potestate militem, aut paganum de castrensi, vel quasi castrensi peculio testantem: nam de profectio, aut aduententio, etiã in quo pater usufructum non habet, testari non potest, l. fi. C. de inoffi. testam. expressius in l. penu. & fi. & ibi Alex. & Ias. notant C. qui testa. face. possunt. Et per illam nouellam constitutionem, partem affirmatiuam, quod hodie testamentum militis, & pagani de peculio castrensi, vel quasi castrensi disponentis, subiaceat quærelæ, & quod iura antiqua contrarium disponētia sint correctæ, obseruat glo. in l. Papinianus §. Papinianus, verbo, & cõtra ff. de inoff. testam. similis glo. in rub. ff. si à parēte quis fuerit manu. & in l. fi. verbo, testamenta C. de inoffi. test. & sensit vni ca glo. in authen. in testamento C. ad Tertuli. dum citat authen. presbiteros, & hanc opini. amplectitur Barto. in authen. ex causâ C. de libe. præte. vel exhære. nu. 13. vbi Alex. nu. 5. & Ias. col. vltima & ibi omnes sequuntur cõmuniter: idem Bar. in l. filio præterito nu. 22. ff. de iniur. rupto: idem Alex. in l. sicut nu. 5. vbi Ias. nu. 8. sequi

tur, & testatur communem C. de testa. mili. Idem Ias. in l. fi. C. de inoffi. testa. nu. 5. eam tenet & communem appellat d. Couar. in c. quia nos nu. 7. extra de test. & Ferd. Mincha. plures dd. citans, successio. creati. §. 24. num. 33. Secunda opinio in hac specie est hujc primæ omnino contraria, quod non solum testamentum militis in expeditione militiæ occupati, hodie non subiaceat quærelæ, sed nec pagani de castrensi, vel quasi castrensi peculio testante: itaq; dispositio l. fi. C. de inoffi. testa. & l. penu. & si. C. qui testa. face. possunt, non sunt hodie correctæ per dictam nouellam constitutionem: quam opini. defendit Alci. in l. Centurio nu. 24. ff. de vulga. qui respondet ad tex. in d. §. & hæc quidem, quod ibi nihil agitur de quærela inofficiosi testamenti, & in illis uerbis, in quibus habent testandi licentiam, respōdet quod loquitur de filio emancipato, vel de alio qui habet licentiam testandi. Sed hæc Alci. opinio ferè ab omnibus modernis rejicitur, nec vllō modo tenendo eam respōderi potest ad dictum §. & hæc quidem: nam cum loquatur de his qui in aliquibus rebus habent testandi licentiam, nullo modo de emancipatis intelligendus est, qui de omnibus suis rebus valet testari, sed de eo qui est in potestate, qui de castrensi, vel quasi castrensi peculio potest, & non de profectio, aut aduentio testari. Nec obstat quod dicit, in tex. illo nō agi de quærela, nam cum tex. ibi dicat, quod non licet filio patrem præterire, aut exhæredare, intelligendus est, quod si præteritus est pater, quod habebit remedia iuris, nempe quod si sine causæ expressione, erit nullum testamentum vt ibi: si cum causa competit quærela, arg. l. 1. & l. nam & si parentibus ff. de inoffi. testam. & tex. in prin. institu. eod. & ita communiter intelligunt scribentes illum tex. Vnde alia tertia opinio est,

est, quæ tenet mediam viam, quod licet verū sit, nouellam illam constitutionem comprehendere paganum, vel veteranum, etiam de rebus castrensibus, vel quasi testamentum facientem: non tamen comprehendat, nec locū habeat in filio fam. milite, qui iure militari in castris de bonis castrensibus testamentum facit. Itaq; si pater eius, vel ascendens qui eum habet in potestate, præteritus, vel exhæredatus fuerit ab eo: vel è contra si filius, vel descendens in potestate fuerit præteritus, vel exhæredatus cum causæ expressione à patre sciente, non poterit quærelam inofficiosi contra eius testamentum mouere. Et istam op. originaliter tenet glo. in authen. ex causa ver. irritum C. de libe. præter. & tenuerunt alij, quos refert Bart. ibi, & in dicta l. filio præterito, vbi Imo. nu. 13. vers. sed hic occurrit dubium, videtur sentire, in puncto iuris hanc opinionem veriore esse (licet non firmat pedem: & fateatur contrariam æquiorē esse). Insuper eam veriore appellat Roma. in l. sicut nu. 7. C. de test. mili. vbi Ias. dicit sustentabilem esse, contra omnes in nu. 8. & Ferna. Vazq. Mincha. in lib. 3. successio. creat. §. 24. nu. 32. innuit sibi semper placuisse, & eod. §. nu. 51. (licet sibi parum constans) nu. 33. tenuit contrariam, vt supra dictum est: & hanc vltimam tenet idem Mincha. lib. 2. successio. creat. §. 20. nu. 171. post Vigliū in §. de illis nu. 12. vbi dicit eam in puncto iuris veriorē esse: licet fatentur primam opinionem & æquiorē, & receptiorē esse, institu. de mili. testa. Idem Viglius in §. sed si in expeditione insti. de exhæ. libe. secundū quos non solum testamentum prædicti militis qui in expeditione testatur, descendentem quem in potestate habet scienter præterit, vel exhæredat, non est testamentum ipso iure nullum, sed nec subiacet quærelæ inofficiosi testamenti.

menti. Et pro hac sententia adduci solet, quod cum nonnulla illa constitutio §. & hæc quidem de parentum, sit correctoria, & nihil expressè decidat in derogationem privilegiorum militum, intelligi & interpretari debet quominus de antiquo iure detrahat: præcipue cum constitutio illa generaliter loquatur: unde non debet extendi ad casum per ius antiquum specialiter decisum, arguendo Arinæ glo. & quod ibi dd. tradunt in l. sciendū. ff. qui satisfacta. cogan. & minimè est præsumendum, velle in dubio tolli privilegium militis, cum sit persona in iure valde privilegiata: & in eo attendatur tantum merum ius gentium iuxta l. 1. ff. de milita. testa. Quando enim est de mente iuris tollere privilegium, solet exprimi, vt in auth. qua in prouintia C. vbi de crimi. agi oportet, vbi glo. plus sentit, quod licet expressè privilegiū tollatur, non tamen intelligitur sublatum privilegium quod est in corpore iuris cōprehensum. Prædictis insuper suffragatur c. veniens de præscriptione, vbi privilegium non tollitur nisi in l. noua fiat mentio de illo, aliàs autem l. noua trahitur ad anteriorem, & è contra, per l. non est nouum, cum duabus sequentibus ff. de legi. auth. offeratur C. de litis contestatione. Virget præterea, nam legum correctio non est inducenda per subauditiones, glo. in c. cupiētes de electione lib. 6. §. quod si per viginti: verba enim quantumcunq; ampla, & generalia, non intelliguntur comprehendere privilegium, nisi de eo fiat specialis mentio, l. 3. & ibi glo. C. de fillen. lib. 12. quem signauit Bald. in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ num. 4. de constitution. extra, & in prima constitutione C. Et per supradicta fundamenta concludunt prædicti dd. militis testamentum qui testatur iure militari in expeditione, nõ subiacere quærelæ, sicut olim: Item præteritionē militis haberi

haberi pro exhæredatione. Itaq; non sit correctus tex. in l. sicut C. de testa. militis, & in l. si cū vel in vtero eod. in §. illis, & in §. hæc tenus, & §. penult. insti. eod. in l. fi. C. de inoffi. testa. Et ad §. & hæc quidem de parentum, primo respondent, quod licet necessario sit intelligendus ille tex. quod loquatur de filijs in potestate, cum emancipati de omnibus rebus testentur, intelligi tamen debet de pagano, vt aduocato de quasi castrensibus testamentum faciente, non autem de milite in militia expeditione occupato: & in hoc corrigantur iura antiqua, videlicet l. fi. C. de inofficio. test. l. penult. & fi. C. qui testamenta facere possunt. Et licet paganus, & aduocatus per l. antiquam æquiparentur militibus in expeditione militia occupatis, vt apparet ex l. fi. C. de inofficio. testamento, quo ad quædam, non tamen debemus intelligere, quod in nostra specie l. noua loquens de vno, debeat extendi ad alium: nam tex. in d. §. & hæc quidem de parentum, agit de materia odiosa quærelandi, & impugnandi testamenta: alia iura loquuntur, vt prædicta l. fina. de materia fauorabili: vñ de æquiparatione in materia fauorabili, ad æquiparationē in materia odiosa, non est validum argumentum, vt tradit Ias. in nostra specie, in l. sicut certi C. de test. militari, nu. fi. per l. cum quidam ff. de lib. & posth. Vel secundo modo verificari potest tex. ille in filio milite qui non in expeditione occupatus, sed post missionem testamentum condidit, quo casu præteritio ab eo facta, etiam sciente filium habere, non habetur pro exhæredatione: ita intelligit prædictum tex. Ias. in d. l. sicut certi, Ferna. Vazq. Minch. vbi supra §. 24. nu. 5. post Viglium in d. §. illis nu. 12. Nec enim secundum eos est multum restringere decisionem illius tex. nam licet sit correctoria, & in vno corrigat,

GG quando

quando de quasi castrensibus, vel castrésibus post missionem testatur, in quibus minor ratio est, non debet extendi ad testantem iure militari, in quo longè maior ratio privilegij concedendi militat, cum ei plus à iure tributum sit: maximè cum agitur de legum correctione, quæ omnimodo evitanda est, iuxta l. i. C. de inof. donat. Quarta op. est in nostra specie quæ videtur æquior, si non esset evidenter falsa, nempe quòd militis testamentum hodie non subiaceret quærelæ inofficiosi testamenti sicuti nec olim, sed ascendens, vel descendens præteritus, vel exhæredatus ab ascendente, vel descendente milite, consequitur legitimam conditionem ex lege: videlicet ex auth. presbiteros l. C. de Episc. & cleric. quam opinionem sequuta est glo. in l. de inofficioso C. de inof. testam. & eam refert, & minus benè sequitur Corraf. in l. precibus C. de impube. & alijs substi. quam refert Bart. in d. auth. ex causa, & in d. l. filio præterito, licet eam contemnit: & istam opinionem videtur amplecti Lanze. Pol. in repetitione l. filium quem habentem nu. 178. C. fami. herciscundæ, vbi tradit, æquum esse militis testamentum conditum, dum est occupatus in expeditione, quo ad omnia sustineri, præterquàm quo ad legitimam. Sed ista op. est falsissima, & nō admittenda, & ferè ab omnibus rejicitur tanquam evidenter falsa: & vltra Barto. & dd. in d. authen. ex causa nu. 13. & in l. filio præterito, eam impugnatur Rapha. in d. auth. presbiteros, dicens quòd licet esset verum, quòd non est certum actionem ex illa l. dari in casu illius tex. auth. presbiteros, non tamè extenditur ad alios casus: & in hac opi. resident dd. ferè omnes: cū autem non habeat conditionem ex l. illa, si negatur quærela, nullo modo poterit consequi legitimam, vt aduertit Vigli. in §. sed si in expeditione nu. 3. insti. de exhæredatione

datione liberorum. Concludo igitur, quòd prima op. est æqua, receptior, & mihi in puncto iuris verior, videlicet testamenta etiam militis de castrensibus iure militari in expeditione condita, quærelæ subiacerent in officio si testamenti, per illum tex. in d. §. & hæc quidem de patrum, qui generaliter, & in distinctè loquitur in rebus in quibus testandi licentia concessa est: & ita in distinctè debet intelligi, tam de testantibus de castrensibus, et iure militari, quam de quasi castrensibus, per regu. l. de pratio ff. de publici. in rem action. Nec oberit quòd supra dictum est, quòd est l. correctoria, & ideo restringenda: Nam respondeo, quòd hæc non est extensio propriè, sed comprehensio, nam cum in distinctè tex. ille loquatur in filijs testamentum facientibus, in rebus in quibus habent licentiam testandi, non extenditur ad militem decisis illa, sed per generalitatem verborum comprehenditur et ille qui est occupatus in expeditione militiæ, cū

16 ¶ l. generaliter loquens, generaliter debeat intelligi: & etiam si sit correctoria, & in materia odiosa, vt comprehendat omnes casus, quatenus proprietates verborum requirit, vt docet glo. recepta in c. contra Christianos, de electione lib. 6. Et hinc est, quòd si ratione poenæ laubeat aliquè esse intestabilem, intelligitur active, & passivè testamenti factione priuatum esse, nec eius testimonium recipiendum fore, l. cum lege, & ibi annotauit Areti. ff. de testa. licet materia poenalis sit odiosa, & in poenis benignior interpretatio facièda sit, l. si Præfes, cum vulg. ff. de poenis: verum cum generaliter loquatur, & verba illa sint apta comprehendere, generaliter debent intelligi, vt omnia illa comprehendant: quòd probatur optimè per l. i. §. quòd autem ff. de aleato. per què tex. securè tradit Lance. Galli. in repetitione l. Cen-

turio nu. 228: quòd statutum quantumcunq; odiosum comprehendit quantum generaliter complectitur: imò quòd plus est, & si in vno casu sit maior ratio quàm in alio, per l. generalem omnes casus comprehenduntur, etiam in materia odiosa, vt resoluit Calde. in materia dispensationis, quæ proculdubio odiosa est, in consil. 1. in rub. de consangu. & affinit. docet Alexan. in authen. ex testam. per l. in fraudem §. si. ff. de milita. testa, vbi gñalis erat illa determinatio, vbi Bald. notat illum tex. & Gozadi. in repetitione l. omnes populi nu. 253. ff. de iust. & iur. per quem tex. adnotauit Deci. in l. ex testamēto C. vnde lib. Alcia. in lib. 4. Para. cap. 10. Ferna. Vazq. Minchaca lib. 2. successi. & resolu. §. 18. nu. 60. quòd l. generaliter loquens in paganis, milites comprehendit, & privilegiatas personas: pro quo etiam vrget l. captatorias, & lex si Rufinus C. eod. tit. de testam. mili. Nec obstat, quòd verba quantumcunq; generalia, & amplà, non intelliguntur cōprehendere priuilegium, nisi de eo fiat specialis mentio, maximè si sit clausum in corpore iuris: nam occurri potest, quòd in nostra specie illud non potest habere locum, cum illa nouella constitutio necessario sit intelligenda, quòd comprehendat priuilegia in corpore iuris clausa: nam cum prohibeat testari liberè filijs, de his rebus in quibus licentia testandi concessa est, & permittat quærelam institui in officiosi testam. casu quo pater sit exheredatus, necessario tollit priuilegium l. si. C. de inoffici. testam. & l. penu. & si. C. qui testa. face. poss. nam secundum illa iura, erat priuilegium, quòd de castrensibus, & quasi castrensibus possent, sine metu quærelæ, filij testamenta condere: vnde cum veniat ille tex. ad tollendum priuilegium, & generaliter loquatur, debemus intelligere, quòd oīa priuilegia tollit, per vim
compre-

comprehensibam. Imò quòd plus est in nostra specie, etiam si hæc esset extensio propriè, & non comprehensio, locum haberet, quamuis sit lex illa correctoria: cum sit certum, etiam in correctorijs, extensionem esse licitam, quando per eam reuertitur ad ius commune, & tollitur priuilegium, vt in nostro casu, iuxta glo. doctrinā à doctoribus receptam in c. statutum in ver. numerandū, de præb. lib. 6. quam obseruat Feli. in c. cum accessissent col. 2. de constitution. Ias. in auth. quas actiones fal. 4. C. de Sacrosan. Eccle. Ripa. in l. Centurio nu. 44. ver. idē respondetur ff. de vulga. Admitto tamen, & hæc erit concordia inter dd. quòd tex. illè in d. §. & hæc quidē de parentum, non corrigit iura antiqua disponentia, vt militis præteritio in expeditione occupati, habeatur pro exheredatione, vt l. sicut certi & l. si cū vel in vtero C. de testa. mili. §. illis & §. hæctenus, & §. penul. insti. de milit. testa. in §. sed si in expeditione, insti. de exhereda. lib. 1. si. C. de inoffi. testa. Nam veritas est, quòd hodie sicut olim, eius præteritio pro exheredatione habetur, nec hoc puto contra communem opinionem esse: imò si rectè dicta dd. perpenduntur communiter hoc tenetur, vt aduertit Alex. vbi supra, licet Ias. decipiatur dicendo, communem opinionem esse in contrarium, & post eum Mincha. vbi supra §. 24. nu. 32. quorum errorem aduertit etiam Lance. Poli. in d. repetitione l. filium quem habentem C. fam. herciscun. nu. 178. & ita in isto casu procedit, & est vera op. Imol. & Roma. & Viglij in §. sed si in expeditione, & Mincha. vbi supra nu. 32. qui omnes, si rectè verba eorum considerantur, non loquuntur in prædictis locis de quærela in officiosi, sed de iure dicendi nullum, quòd præteritio militis habeatur pro exheredatione, quando à sciente milite in expeditione occupato,

to, facta est. Caveatamen ab eorum ratione, quæ ni-
 mis generalis, & non vera est, videlicet quia decisio il-
 lius auth. non comprehendit militem in expeditione mi-
 litariæ testantem, nam hoc est falsum: licet enim verum
 sit, quod per eum non tollitur privilegium militis, in hoc,
 quod præteritio eius habeatur pro exheredatione, be-
 ne tamen comprehendit militem, & tollit eius privile-
 gium, in hoc, quod eius possit querelari testamentum,
 & hæc est communis op. ut supra dictum est, si rectè di-
 cta dd. considerentur. Vnde cavendum est à Bar. in d.
 auth. ex causa, vbi sentit, privilegium quod pro exhe-
 redatione præteritio habeatur, hodie sublatum esse. Nec
 valet quod pro excusatione Iasonis adducit Poli. vbi su-
 pra, quod cum iam hodie exhereditio comparatur præ-
 teritioni, & nihil inter se differant per d. §. aliud quo-
 que, & auth. ex causa, præteritionis inanè esset iam ho-
 die illud privilegium, quod præteritio pro exhereditio-
 ne habeatur: nam tu adverte, falsum esse quod Poli. vult
 † hodie exheredationem, & præteritionem omnino ex-
 equas esse: nam licet hoc voluerint aliqui antiqui dd.
 ut Marti. glosat. tamen antiquorum op. reprobata est,
 ut constat ex glo. in ver. irritum, & ibi dd. omnes in auth.
 ex causa C. de lib. præteri. Bart. & ibi dd. in l. 1. ff. de test.
 secundum communem sententiam, & intelligentiã ad
 illa iura, licet exhereditio, & præteritio æquiparentur
 in hoc, quod si ascendens, vel descendens fuerit, exhe-
 redatus sine causâ, vel minus legitimæ expressione, pro
 præteritione habeatur, sitq; testamentum ipso iure nul-
 lum, ac si præteritus filius in potestate esset: si tamè cū
 expressione causæ legitimæ fuerit exheredatus, si causâ
 non probatur, valet testamentum, licet subiaceat quæ-
 relâ in officio si testamenti, quod non erit quando esset
 filius

filius in potestate præteritus: quo casu etiam si in præ-
 teritione, causâ legitima ingratitude filij adiecta esset,
 testamentum esset ipso iure nullum, ex defectu formæ,
 de qua in l. inter cætera ff. de libe. & posthu. in prin. insti.
 de exhereda. lib. quod probat glo. celebris in auth. de
 hæred. & Falci. §. exheredatos in ver. noluit colla. 1. quâ
 sequitur Bar. in auth. ex causa nu. 12. vbi Alex. & Iason
 nu. 8. communem testantur C. de lib. præteri. Crotus in
 repetitione §. & quid si tantum l. gallus ff. de lib. & po-
 sthu. nu. 102. Vigli. in §. emancipatos insti. de exhereda.
 libe. quæ sententia proculdubio vera est; quando filius
 esset præteritus cū causâ legitimæ expressione, per ver-
 ba minimè æquipolentia exheredationi, veluti si dice-
 ret in testamento, filio meo decem dumtaxat lego, quia
 mihi negavit alimenta, & latè probat Couarru. in c. Rai-
 nuntius in prin. nu. 2. extra de testamen. post glo. & Bar.
 in l. qui volebat ff. de hæredi. institu. & Igneum in repe-
 titione auth. ex causa nu. 74. C. de lib. præteritis, & Ias. in
 l. si filius qui in potestate ff. de lib. & posthu. Viglius in §.
 emancipatos supracita. insti. de exhereda. libe. Pro quo vr-
 get, quod præteritus dicitur ille qui nec est institutus,
 nec exheredatus, & si ei aliquid sit relictum in testamen-
 to glo. in l. nam & is §. ff. de inoffi. testam. glo. magna in
 prin. glo. similis in §. 1. insti. de exhereda. lib. in ver. præ-
 teritio. Ias. in l. posthumo nato C. de bonorum possessi.
 contra tabu. nu. 5. & ibi Deci. declarat in 1. lectura nota
 3. Quamvis quando præteritio sit verbis æquipolenti-
 bus exheredationi, habeatur pro exheredatione, ut con-
 cludunt prædicti dd. post Areti. in §. & quid si tantum nu.
 20. vbi Crot. n. 102. veluti si quis ita dixerit, filius meus
 alienus substantiæ meæ fiat, per l. 3. C. de lib. præter. vel ex-
 hereda. Itaq; redeundo ad propositum nostrum con-
 cludo

clado differentiã esse, secundum communẽ opinionem hodie, inter exhæredationem, & præteritionem: quod si filius in potestate à patre qui eum sub potestate habet fuerit præteritus, per verba exhæredationem, minime significancia, cum expressione causæ legitimæ in gratitudinis, testamentum in pagano erit ipso iure nullum: in militis vero testamẽto facta præteritio, cum habeatur pro exhæredatione, quando est occupatus in expeditione, operabitur quod valebit testamentum, & poterit hæres institutus probare causam in gratitudinis, & si causa non fuerit probata, nihilominus testamẽtum valebit, & erit necesse filio præterito, quærelam in officio testamenti instituere, nec erit ipso iure nullum testamentum, vt in pagano: vnde in hac specie erit cauendum à Bart. in authent. ex causa nu. 13. à Poli. in d. repetitione l. filii quæ habentẽ nu. 178. Et magis Poli. assertio confunditur ex Viglij, & aliorũ intellectu, qui in pũcto iuris defendi põt, videlicet quod auth. nõ licet, & auth. ex cã, & auth. vt cũ de appel. cognos. §. aliud quoq; capitulũ vñ sumuntur, nollunt inducere nullitatem, quando ascendens, vel descendens est exhæredatus, sine causæ legitimæ adiectione: sed volunt, quod mediante quærela in officio testamenti, testamentum rescindatur, quo casu erit maxima differentia inter paganos, & militem in expeditione testamentum facientem: cum testamentum militis nunquam erit ipso iure nullum, siue filius eius sit exhæredatus, siue præteritus, cum vt supra dictum est, præteritio eius, pro exhæredatione habeatur: testamentum vero pagani erit nullum, saltem quando filius eius quem in potestate habet erit præteritus ab eo, per l. inter cætera ff. de lib. & posthu. & per tex. in prin. insti. de exhæreda. libe. Et cum hoc meo iudicio est satisfactum huic quæ-

stioni,

stioni, quod hodie testamenta, etiam militum in expeditione occupatorum, subiaceat quærela in officio: quod intellige, siue illi sint descendentes, prout tex. ille in d. §. & hæc quidem de parentum, de his loquitur expressè, siue milites sint ascendentes, vt ibi probatur: nam cum ibi dicat, quod idem disponit in liberis testamentum facientibus, de rebus in quibus testandi licentia concessa est, quod dispositum est de parentibus, intelligitur, quod supra in §. aliud, loquendo simpliciter de parentibus, intelligebat etiam, & volebat comprehendere parentes etiam milites: pro quo vrget quod supra dictũ est, quod ligeneraliter loquens, comprehendit milites etiam, & personas priuilegiatas, & ita intelligunt dd. sed præteritio militis, sicut olim, secundum cõem opinio. pro exhæredatione habetur. Rursus circa illum §. & hæc quidẽ de parentum, succedit alia & magis dubia quæstio: Vtrũ testamentum ¶ clerici subiaceat quærela, & hodie per illum tex. corrigant iura antiqua, an vero detur eodictio ex l. ad consequendam legitimam, ex authen. presbiteros la. 1. C. de Epif. & cleri. Pro cuius declaratione præmitto, quod Imperator Leo concessit Epif. presbiteris, & diaconis filijsfam. priuilegium, vt liceret eis peculiũ quasi castrense, in bonis occasione clericatus obuenientibus habere, & quod de eo in vltima voluntate, & inter viuos liberè possent disponere, l. Sacro. S. C. de Epif. & cle. licet regulariter, qui sunt in potestate alterius testari prohibeantur, per l. qui in potestate ff. de testamẽtis, & in prin. insti. quibus non est permillum fa. verum quia dubitabatur, vtrum testamentum istius filijsfam. Episcopi, aut presbiteri, aut diaconi, quærela in officio testamenti subiaceret, Iustinianus Imperator eis concessit, quod in his rebus, quæ quasi castrensis peculiũ sunt, non solũ

HH testari

testari eis liceat, vt iam Leonina cōstitutione cōcessum expressè erat, in l. Sacro S. C. de Episc. & cleri. sed insuper concessit, quòd expugnari quærela de inofficio eius testamentum non valeret, per l. cū lege C. de Episc. & cleri. Quod etiam in genere satis per eundem Iustinianum vtrumq; etiam cautum erat, quòd posset testari, & eius testamentum nō subiaceret quærelæ inofficio si testamenti, per l. si. C. de inofficio. testamento, l. penult. & si. C. qui testamenta facere poss. vbi filijs fam. concessum est, de castrensibus, vel quasi castrensibus testamentum condere, sine metu quærelæ: quod intellige, quòd etiam liberi, aut parentes poterant priuari legitima, prout communiter dd. intelligunt, vt supra latè discussum est, & dd. omnes concludunt in l. Centurio ff. de vulg. & pup. Deinde superuenit nouissimum ius authenticorū eiusdem Iustiniani Imperatoris, & prius generaliter in auth. vt cum de appella. cognos. §. aliud quoq; in princ. iuncto vers. & hæc quidem de parētum, vbi Imperator Iustinianus sanxit, quòd si filius fam. testamentum facit de rebus in quibus ei concessa est licentia siue facultas testandi, hoc est de castrensibus, vel quasi, teneatur legitimam parentibus relinquere titulo institutionis, sicut parentes ipsis, aliàs testamentum rescindetur, videlicet per quærelam, aut aliquando ipso iure sit nullū, secundū communem opinionem, videlicet quādo parens fuerit præteritus, vel exhæredatus sine causæ legitimæ expressione. Adiecit insuper idem Iustinianus in eisdem authenticorum nouelis consti. aliam cōstitutionē in auth. de sanctissi. Episc. §. presbiteros colla. 9. vnde sumpta est auth. presbiteros 1. C. de Episc. & cleri. quæ in specie ampliat constitutionem l. Sacrosan. supracitata: quòd non solum Episcopi, & presbiteri, & diaconi, verum, & sub-

diaconi

diaconi, & etiam cantores, & lectores, quos omnes clericos appellat, hoc vtantur priuilegio, vt possint liberè testari, & inter viuos disponere de rebus, quolibet modo ad eius dominium pertinentibus, declarans omnes has res ad similitudinem castrensium peculionum haberi: restringit tamen iura antiqua in fine, quòd liceat eis testamenta cōdere secundū leges, dūmodo filijs, vel his non stantibus, parentibus legitimam relinquunt: itaque in hoc venit correctiue, quòd licet non tenebatur de iure Codicis relinquere legitimam parentibus, vt supra dictum est, cum sine metu quærelæ testabatur, nec aliud remediū habebant ad consequendam legitimam, hodie tamen per illum tex. tenetur eis relinquere eam legitimam. Sed succedit dubiū, quo remedio possit ascendens, vel descendens consequi legitimam, quando ei in testamento clerici ascendentis, vel descendentis nō est relicta, an quærela inofficio si testamenti per generalitatem §. & hæc quidem de parentum, an verò conditione ex l. per illam auth. presbiteros. Glo. & dd. variāt in hoc articulo, & vltima op. quòd competat actio ex l. illa noua auth. presbiteros, placuit glo. ibi, vbi Bal. post Iac. Butr. eā sequitur, similis glo. in d. §. presbiteros auth. de sanctissi. Episc. in ver. ferāt, eam amplectitur Abb. in c. quia nos num. 4. extra de testamentis, & in eam videtur inclinare Ang. in l. 1. §. si. ff. de inofficio. testamento, vbi expressius Paul. nu. 7. & idem Ang. expressius eam defendit in l. si. C. qui testamenta face. poss. vt tradunt ibi Roma. & Ias. licet in meo lib. nihil dicit Ange. sed ibi eā sequitur Ioann. Baptista Cacialup. num. si. qui dicit eam etiam sequi dominum suum, intellige Ioann. Petrut. de monte sperello, quem ita solet appellare, & ibi eam tenet Rom. in fine, vt refert Ias. Sed aduerte, quòd Roma.

HH 2 tenet

tenet oppositum, & eã videtur amplecti Roder. Suarez in l. quoniam in prioribus in prin. nu. 13. C. de inofficio, testamento, solet etiam citari Ang. in auth. ex causa, vbi nihil dicit in meo libro: & eam sequitur Corneus n. 33. in authent. ex causa, vbi num. 46. aliàs num. 109. & 150. dicit communem, vt testatur Couarr. in c. quia nos nu. 7. extra de testamētis: Ioann. Baptista Cacialup. dicit sibi videri communem vbi supra in d.l. 1. cuius lectura nondum impressa est, vbi Iaf. quæstionē ad vtrāq; partem disputat, nec intelligi potest quæ sententia sibi magis placet. Pro quo vrget principale fundamentū glosarū, quoniam legum correctio est euitanda, cum leges legibus debeamus concordare, arg. l. u. C. de inof. do. sed si daretur quærela inofficiosi testamenti, sequeretur correctio, l. si: C. de inoffic. testamento, & l. penul. & fin. C. qui testamenta facere possunt. cum lege C. de Episc. & cleri. vbi disponitur, testamentum factum de rebus castrensibus, vel quasi castrensibus, siue à secularibus, siue à clericis non subiacere quærelæ inofficiosi testamenti: vnde vt euitetur legum correctio, debemus intelligere auth. presbiteros, in quantum dicit quod debent habere legitimam ascendentes, vel descendentes, non mediante quærela inofficiosi testamenti, sed conditione illius l. & ita intelligunt prædictæ glō: illum tex. Secundum fundamentum adducit Barba. & Couarr. quod est Abbatis ibi in c. quia nos extra de testamentis, deducta argumētatione à milite seculi, ad militem Dei, quod est validum, iuxta glo. receptam in l. miles ff. de re iudica. & habemus quod miles terrestris habet privilegium, quod ex præteritione personarum non sit nullum eius testamentum, nec ex causa exhæredationis subiacet quærelæ: vnde similiter inò fortius, secundū Abba-

tem

tem, hoc priuilegium debet habere miles Dei, pro quo adducit Barto. doctrinam in auth. si qua mulier C. de Episc. & clericis, & licet ibi loquatur de ingrediente religionem, tamen ratio sua concernit etiam clericos, & ita dicit posse intelligi auth. presbiteros. Pro quo et vrget eiusdem Abb. fundamentum in d. c. quia nos ex illo tex. sumptum, in quantum dicit, quod liberè possit clericus testari, & disponere: nã sentit tex. in illis verbis, quod nec præteritione liberorum, uel parentum, quamquam debita portio eis non sit relicta, non infirmatur ex eo testamentū, & adijcit ibi Couar. quod nec ex causa exhæredationis subiacet quærelæ inoffic. testam. & pro corroboratione Abbatis sententiæ adducit tex. in l. filiã suã C. de inoffic. test. ubi Bald. notat ad hoc quod liberum testamentum dicatur, quod non admittit quærelam: & hoc fundamentum est confirmatio secundi, unde adde hic doctrinam Bart. supra positam. Contrariam tamen sententiam, inò quod non conditione ex lege, hoc est, ex illa nouella constitutione auth. presbiteros, consequatur legitimam, de qua ibi agitur, sed rumpendo testamentum per quærelam inofficiosi testamenti: & quod ita debeat intelligi auth. illa presbiteros, uoluit glo. in l. Papinianus §. Papinianus ff. de inofficioso test. & in rub. ff. si à parente quis fuerit manu. & in l. si. uer. testamenta C. de inoffic. test. quæ glōsæ expressè tradunt, etiã clericos non posse testari, sine metu quærelæ inofficiosi testamenti, & ad hoc citant prædictam auth. presbiteros intelligendo eam, quod ibi vult tex. legitimã deberi relicto testamento prius per quærelam: quam opinionem ante glo. sequutus est Azo. quem refert, & sequitur Petrus à bella perti. in d. auth. presbiteros ubi Saly. eam defendit, & Rapha. Fulgo. in l. si. C. de inoffic. testa. ubi &

Roma.

Roma. expresse afferit contrariam non esse uerā (licet male à Iaf. & alijs pro contraria sententia citari soleat) eam sustinet idem Saly. in auth. ex causa n. 18. C. de lib. præter. vel ex hære. latissime Barb. in c. quia nos, extra de testamentis, ubi d. Couarr. nu. si se non inuitum ei accedere testatur: & pro hac sententia urget tex. in dicta auth. ut cum de appella. cognof. §. aliud, in uerfi. & hæc quidem de parētum, ubi generaliter cautum est, quod si filius fami. disponit de rebus in quibus habet testandi licentiam, & ita de castrensibus, uel quasi, tenetur parentibus legitimam tt. institutionis relinquere, uel cum causa legitima ex hæredare, sicut parentes teneri liberis in §. aliud quoq; in ptin. sancitum est: aliàs autem, uel testamentum erit ipso iure nullum, ut supra dictum est cū cōi, uel rescinditur per quærelam, secundum aliã opinionem: uel si cum causa legitima fuerit ex hæredatus, quæ non fuerit probata per hæredem, secundum omnes, per quærelam rescinditur. Vnde cum ille tex. generaliter loquatur, & indistinctè in rebus in quibus testandi licentia concessa est, debet intelligi etiam in rebus clerici ex quocunque titu. obuenientibus, in quibus, ut supra probatum est, concessa est ei testandi licentia: ideoq; generaliter illa l. debet intelligi, nec nos distinguere debemus, per allegatam l. de prætio ff. de public. in rem act. Pro quo urget quod supra traditum est, legē nouam generaliter loquentem in paganis, comprehendere milites, uel personas. Et ualde priuilegiatas, secundū Dec. in lex. testamento C. unde liberi. Alcia. in lib. 4. Para. cap. 10. Ferna. Vazq. Mincha. lib. 2. successio. & resolu. §. 18. nu. 60. pro quo adducunt l. captatorias & l. si Rufinus C. de test. mili. & auth. presbiteros, in quantum uult, quod debent descendentes, uel ascendentes habe-

re legitimā, intelligi debet secundū illum §. & hæc quidē de parentum, non tamen cōdictione ex illa lege, ut prædictæ glo. & dd. uolunt. Nec ualet consideratio aliquorum, quod auth. presbiteros, & §. presbiteros supracitata, est posterior §. & hæc quidem de parentum, unde nō possumus dicere, quod §. & hæc quidem de parentum, corrigat auth. presbiteros. Pro quo tu adde, quod licet nouella utraq; constitutio sit in eodem corpore, tamen cum in ordine sit posterior, §. presbiteros præferendus esset §. & hæc quidem, si esset contrarietas, cum tempus compilationis, & non confirmationis debeat attendi, ut tradit Bart. receptus in repetitione l. omnes populi q. 3. principali in fine nu. 35. ff. de iusti. & iu. ubi Goza. nu. 171. Itaq; non possumus dicere, quod §. & hæc quidem de parentum, corrigat, sed potius quādo esset correctio aliqua, ipse ab alio corrigatur. Sed respondeo, quod dd. omnes concludunt, quod nullus §. ex his alium corrigit, unde nolunt dd. qui hanc partem sustinent, quod §. & hæc quidem, corrigat §. presbiteros: Volunt tamē quod §. presbiteros, & auth. presbiteros ex eo sumpta intelligatur, in quātū dicit legitimā habeāt parētes, aut liberi per remediū, de quo in d. §. & hæc quidē, reciso uidelicet testamento: cū iura posteriora, ad priora sint trahenda, & è contra, iuxta l. non est nouum, & l. nam & posteriores ff. de leg. cum ille tex. expresse non dicat, quomodo debeat habere legitimam. Præterea quod auth. presbiteros non debeat intelligi, quod uelit quod parentes, uel liberi debeant habere legitimam, cōdictione ex illa lege, considerant tex. illum Saly. & Barba. ubi supra, in quantum in fina. uerbis innuit, si tamen filij eorum, aut his non stantibus, parentes eorum legitimā ferant partem: non enim dicit tex. aduocent legitimam, sed

ted ferant: itaq; sub audiendum est, quòd ferant ex testamento illo: & iste est sensus uerus illius tex. non tamè quòd conditione illius l. possint consequi legitimam in testamento non relictam. Rursus pro ista parte similiter considerari solet §. & hæc quidem supracita. uersi. Sin autem hæc non fuerint obseruata, nullam uim huiusmodi testamentum habere sancimus: nam tex. ille refert se ad superiora, ubi de testamento militis agitur, quòd ex causa præteritionis, vel exhæredationis sit irritum: unde idem debemus dicere similiter in testamento clerici. Quod corroboratur insuper, per uersi. sequentè, hæc autem disposuimus, ut parentes, & filios, à testatorum iniuria liberos reddamus: & in uersi. sola est nostræ serenitatis intentio, à parentibus, & liberis iniuriam præteritionis, vel exhæredationis auferre: quæ ratio pariter militat in clerico, & in milite: & ideo constat, quòd iura antiqua sint correctæ per illum tex. etiã in clerico, quòd ferè omnes dd. communiter, & glo. prædictæ non negant licet aliqui uelint, quòd per auth. presbiteros, sit correctus §. ille aliud quoq; cum suis uersi. in hoc. Nec obstat prædictis, primum contrariæ sententiæ fundamentum, quòd euitatur legum correctio, uidelicet l. fi. C. de inof. testam. & l. cum lege. C. de Epis. & cleri. nam tu responde, quòd illa iura iam erant correctæ, per tex. in d. §. & hæc quidem, ut fatentur dd. quando testantur de rebus quasi castrensibus, & in nostra specie: & etiã communiter dd. tenent idem esse in castrensibus, etiã quando miles in expeditione occupatus, condidit testamentum: unde cum iam ex mente dd. & glosarum tex. ille loquatur in clerico testante, ut supra conclusum est, auth. presbiteros, si disposuisset, quòd non posset rescindere testamentum per quærelã, esset potius correctoria, quia

quia corrigeret §. & hæc quidè. Et si intelligitur secundum hanc ultimam opinionem, non corrigit, sed potius per illum declaratur, unde hoc fundamentum poteris retorque contra aduersam sententiam. Nec obstat secundum fundamentum, arguendo de milite terrestri, ad cœlestem, & quòd sicut miles terrestris habet priuilegium, quòd ex causa exhæredationis non subiaceat quærelæ eius testamētū, nec ex præteritione dicit nullū, similiter & in milite cœlesti uidetur dicendū. Nam respondeo, quòd secundum frequentiore, & ueriores sententiam, à milite etiam in expeditione occupato testamentum conditum subiacet quærelæ, ut supra latè conclusum est. Sed dubitari potest, utrum ¶ clerici præteritio, habeatur pro exhæredatione, ita quòd licet filium in potestate prætereat, testamentum non sit ipso iure nullū: Et partem affirmatiuam, quòd habeat hoc priuilegium, tenere uidetur Abb. ubi supra nu. 4. Paul. de Castro in l. cum lege. C. de Episc. est cleric. expressè & hoc dicit posse ultra dd. attari Ioann. Petrut. de Monte Sperelo in l. pen. C. qui testamenta facere poss. in lectura sua, quam in hoc collegio manu scriptam habemus: & pro hac parte, primò adducitur argumentum illius auth. presbiteros, quòd sicut nō subiacet quærelæ secundum multorum opinionem, & intelligentiam illius tex. similiter nec iuri dicendi nullum, sed legitimam consequitur conditione ex illa lege: quod corroboratur, nam præteritio militis habetur pro exhæredatione, l. sicut. C. de testamento militis, & supra latè discussum est, quòd hodie hoc priuilegium non est sublatum, secundum cōem sententiam (licet male Ias. & Mincha. contrarium inaduertenter adnotarūt) Ergo similiter & ex præteritione clerici, non erit nullū testamentum, sed priuilegium habebit, quòd pro exhæredatione

redatione habeatur, cum sit ualidum argumentū de milite terrestri ad cœlestem: quod etiā cōfirmatur ex tex. in c. quia nos extra de testamentis, in uerbo, liberè, ubi liberè possunt disponere, unde potest intelligi liberè, idest sine metu quærelæ, & iuris dicendi nullum, & sine solemnitate iuris. Sed prædictis non-obstantibus, contraria sententia est uerior, imò quòd clerici testamentū, & quærelæ subiacet, & iuri dicendi nullum, & bonorum possessioni contratabulas, & iuri agendi ad supplementum, nec eius præteritio habeatur pro exhæredatione: & hanc partem, quòd iuridicendi nullum subiacet, tenet Bald. in l. cum lege supra cita, uersu secundo nota, ubi ipse tradit, quòd testamenta clerici non sunt priuilegiata contra ius dicendi nullum: pro quo èt urget quòd Paul. ibi notat, nempe quòd licet secundum illa iura testamentum clerici non expugnetur quærelæ, tamen si deficit alia solemnitas, potest dici nullum, licet prius ibi ipse non rectè uult, quòd licet deficiat solemnitas institutionis, uel exhæredationis, non sit nullum: istam partè expressè tenet Saly. in d. auth. presbyteros, idem in l. generali C. de sacros. Eccle. ubi tradit, quòd clericus in testamenti sui factione, non reperitur priuilegiatus. Pro quo urget, nam pro forma testamentorum requiritur, quòd filius in potestate instituat, aut exhæredetur, l. inter cætera. ff. de libe. & posthum. tex. in prin. insti. de exhæreda. libe. & hodie, quòd non prætereatur, nec exhæredetur sine causæ legitimæ expressione, secundū cōmunem opinionem, aliàs sit nullum per §. & hæc quidem: & clericus licet habeat aliqua priuilegia ut possit testari, tamen tenetur testari secundum leges, ut expressè innuit tex. in d. auth. presbyteros, ibi secundum ll. & in l. cum lege, ibi secundum leges, & tex. in l. fi. C. de inoff. testamento,

testamento, & urget text. in l. generali C. de sacros. Eccle. ibi, quòd tamen omni alia ratione iure munitum sit: nam etiam si sibi concedatur liberè testandi facultas, intelligitur seruata iuris solemnitate, ut ibi Paul. Salyce. & dd. alij notant, & Ias. in l. r. C. de Sacros. San. Eccle. cōtra Barr. Institutio autem, aut exhæredatio, pro forma necessaria iuris obseruanda est. Nec obstat auth. presbyteros, nam nego uerū esse, quòd non subiacet quærelæ, & etiam si non subiaceret, tamen subiaceret iuri dicendi nullum, ut antiquitus erat constitutum, in omnibus qui disponent de bonis quasi castrensibus, ut constat ex l. fi. C. de inoff. testamento, & uoluit Bald. in l. cū lege, supra cita. Nec argumentum de milite terrestri obert, nam licet regulariter ualidum sit quando priuilegiū concessum sit ob publicam utilitatem, nè distrahantur à militia, extendatur ad clericos, nè distrahantur à diuinis: quando autem nō est eadem ratio in clerico quæ in milite, non procedit argumentum: unde in priuilegijs quæ conceduntur militibus propter eorum simplicitatem, & ignorantiam, ut in testamenti solemnitate, & factione actiua, non fit extensio ad clericos, ita concludit Fely. in ca. cum ex officij nu. r. extra de præscrip. post Abb. in ca. primo de cleri. egro. & Ancha. & Imol. l. c. Odoardus de folu. & Alex. in l. miles. ff. de re iudica. nā secundum Abb. militi seculari non imputatur ignorantia iuris, cum habeat armis uacare, ut in l. r. & ibi notatur C. de iuris & facti ignorantia: sed militibus dei non ex toto parcetur, cum ipsi possint intendere scientiæ, & studio litterarum, & hoc etiam uoluit Fulgo. in l. Sacros. Sanctæ uer. 4. nota. C. de Episc. & cleric. Lanze. Gali. dicit indubitatum esse, in repetitione l. Centurio nu. 55. ff. de vulg. per l. receptitia, ubi glo. ff. C. de Episc. & cleric. & c. sub-

orta de re iudica. & Bar. in d. l. i. C. de iuris & facti. igno. & Ang. in §. appellatur insti. de exception. Matha. nota. 61. & dd. in d. l. Centurio cōmuniter, ut Claud. vter que Soci. & Polj. & Ripa nu. 19. & alij quos ipsi citant. Nec obstat c. quia nos, uerbo, liberè disponerè, nam ipse
 21 respondeo, quòd uerbum liberè ꝛ diuerfimodè in iure accipitur, ut probat latè Ias. in l. i. C. de Sacro Sanct. Eccl. nu. 4. cum seq. & uerbum quòd diuersimode accipitur, pluresq; habet proprias significationes, semper accipitur in illa quæ conuenit subiectæ materiæ, prout docet Goza. in l. omnes populi nu. 264. ff. de ius. & iu. per l. si uno cum uulg. ff. locati, & post Bart. & dd. in d. l. oēs populi: vnde tu intellige quòd ibi dicit, quòd liberè potest testari de bonis intuitu personæ acquisitis, uidelicet, de his quæ ex paterna successione, uel cōsanguineorū, aut ex artificio, uel ex dono acquisiuit, respectu & habita consideratione bonorum, intuitu Ecclesiæ acquiritorum, de quibus prohibitum est, ut ibi, testari: & ita non liberè testatur: nec ualebit dicere, quòd aliquando reperitur expositum uerbum liberè. i. sine solemnitate iuris, Nā in nostra specie specialiter expressum est, quòd nō debeat accipi, & interpretari, sed debeat intelligi, quòd debet liberè testari, seruata tamen iuris, seu legum solemnitate, ut probatur per l. cum lege, ibi, secundum ll. & in auth. presbyteros, ibi, secundum leges C. de Episc. & clerici. & facit lex fin. circa finem, ibi, secundum leges C. de inoffi. testa. & l. generaliter ibi, quòd tamen omni alia ratione munitum sit, & ibi glosæ, & Bal. Paul. & ceteri dd. communiter notāt: quòd licet quis habeat potestatem testandi ad libitum, seu libere, uel aliquid aliud faciendi, intelligi debet secundum ll. seruata iuris solemnitate, latè Ias. in d. l. i. C. de Sacro Sanct. Eccl. num. 4. cum seq.
 & est

& est tex. in c. refragabili extra de offi. ordina. dd. cōmuniter notant secundum Barba. in ca. quia nos nu. 7. extra de testamentis: nec admittenda est expositio Barba. in d. ca. quia nos ad illū tex. quòd liberè intelligatur, liberè. i. sine licentia patris, sine qua non potest testari filius fam. de bonis aduentitijs, uel profectijs. Nā aduertè, quòd etiam cum ea non ualet testari de prædictis bonis, l. qui sunt in potestate ff. de testa. in prin. in situ. quibus non est permis. face. testa. Imò ille tex. si rectè consideretur, loquitur etiam in patrefam. testamentum faciente de bonis acquisitis ex paterna successione: vnde præsupponit, quòd patrem non habebat, cum de paterna successione posse testari, disponat. Bene uerum est, quòd ista expositio erit congrua ad text. in l. Sacrosanctæ C. de Episc. & cleri. quòd dicat ibi, ad libitū, seu liberè posse filiū fam. testari, respectu impedimenti patriæ potestatis, quæ impedit de alijs bonis quam de castrensibus, uel quasi testari. Et circa c. quia nos, aduerte, quòd fuit factum si per consultatione, & lex facta super consultatione, non inducit nouum ius, nec antiquum mutat, sed declarat, glo. in ca. si. uerbo, respondemus, de verb. sig. Crotus in repetitione l. si is qui pro emptore nu. 186. ff. de usufructu. diximus supra in ca. 4. nu. 9. Ex supradictis colliges solutionem ad l. filiam suam C. de inoffi. testamēto: quā adducit dominus Couarr. pro corroboratione Abbatis sententiæ, quòd ideo ibi liberè testamentum condere intelligitur, quando non subiacet quærelæ, quia ibi secundum subiectam materiam ita debet accipi, aliàs autem esset secus, ut cōstat in nostra specie propria: licet enim in l. Sacro Sanctæ, dispositum erat, quòd possent presbyteri testari liberè, tamen non intelligebatur, sine metu quærelæ: vnde necessaria fuit postea constitutio Iustiniani,
 ni,

ni, de qua in l. cum lege C. eod. de Epif. & cleri. ut ibi aduertunt dd. maximè Fulgo. & ibi expressè disponitur, quòd in alijs, secundum leges debet testari. Vnde concludit, quòd hodie per illum text. in d. §. & hæc quidem de parentū, iuncto principio §. aliud quoque capitulum, omnia testamenta subiaccēt quærelæ, siue à paganis, siue à militibus, etiam in expeditione occupatis, & de castris, siue à clericis de quibuscūq; bonis sint facta: quod voluit Fulgo. in l. si. nu. 5. C. de inoffi. testamento. In secularibus cōis est hæc opinio, & in clericis non puto contrariam esse frequentiore (quidquid ut supradictum est, aliqui uelint contrarium) & hæc inuestigatio est utilis admodum. Primò, nam si non petere potest legitimam cōditione ex lege, conseruantur relicta in testamento et institutionis: sed si quærela, rumpitur testamentū, quoad institutionem, per auth. ex causa C. de libe. præteritis uel exhæredatis. Item erit secunda utilitas & illatio, quòd tollitur dubium & quæstio, an legitimam petere possit usque ad triginta annos, usque ad quod tempus conditiones, seu actiones personales durāt, iuxta l. sicut C. de præscriptio. 30. uel 40. annorum, l. licet C. de iure deliberan. an uerò tollatur quinquennio, cum succedat in locum quærelæ, & subrogatus debeat sequi naturam eius in cuius locum subrogatur, iuxta iura uulgaria, de qua quæstione agit Bal. in auth. presbyteros: nam habito pro constante, quòd hæc ultima opinio sit uera (ut puto & tenenda) tenebitur quærelam intentare, & instituire intra quinquennium, per l. si quis filiū in fine C. de inoffi. testamento. Tertio infertur ex supradictis, non esse ueram regulam quam colligebat Bald. & post eum Paul. in l. cum lege, uerò tertio nota supracita. C. de Episco. & cleri. quòd petitio legitimæ, non est proprie

prie impugnatio testamenti, cum detur hodie illa instantia, quòd liberi, aut parentes possint petere legitimam, per conditionem ex lege, sine impugnatione: nam cum hæc instantia non sit uera, erit etiam falsa regula: itaq; filius, aut parens præteritus, aut exhæredatus, hodie sicut olim non poterit consequi legitimam, nisi tribus remedijs antiquis: Impugnando uidelicet testamentum iure dicendi nullū, aut contra tabulas bonorū possess. aut quærela de inofficioso, & hoc declarat, quando totam legitimam uult petere. Nā in casu legis oimodo, quando ei aliquid relictum est, agit ad supplementum, etiam hodie de iure nouissimo authenticorum, si ritum institutionis relinquatur, ut constat ex text. in dicto auth. ut cum de appella. cognos. §. hæc aut uersic. cæterum. Ex supradictis colliges priuilegia quæ habent clerici in præsentia materia, & differentias inter eos, & laicos. Primum priuilegium, quòd omnia bona clerici, non solum quæ occasione clericatus acquisierint, sed oia alia quocunque iure post ordinem assumptum acquisita, ex quacunque successione, uel labore, uel ex donatione, peculium quasi castrense censetur: itaque etiam peculium aduentitium, uel profectitium in eo quasi castrense censetur, l. sacrosanctæ, & auth. presbyteros, & l. cum lege C. de Epif. & cle. c. quia nos extra de test. cōcordat regia l. 3. tit. 22. parte 1. & ibi dd. & in hoc differūt à laicis militibus, uel paganis habentibus peculium castrense, uel quasi: nam in his peculium castrense est, quod in castris acquisitum est tantum: quasi castrense, quod ex publico officio receptū est, ut notatur in l. si. per text. ibi C. de inoffi. test. Hodie aut in aduocatis, etiā quòd ex personis particularibus recipitur ratione aduocationis, dicitur peculium quasi castrense, quia succedit in locum salarij antiqui,

tiqui, quod ex publico recipiebatur, ut notant dd. cōiter in d.l.fi. & in l. fori C. de aduocat. diuerso. iudi. ut supra exposuimus. Secundum priuilegium est, quod licet sic clericus filiusfam. poterit testari de prædictis bonis, iuxta iura supracitata: est tamen differentia inter clericos, & alios habentes castrense, uel quasi castrense peculium, nam clericis de aduentitijs, & profectitijs, & de omnibus alijs testari licet, præterquam de his quæ intuitu Ecclesiæ acq̄sierint, de quibus testari nequeunt, iuxta cap. quia nos extra de test. & ca. clericus qui, & cap. duo 1. 2. quæstione prima, & c. Episcopus, 10. q. 2. glo. fi. in c. quia nos, & ibi dd. declarant. Alij autem laici habentes peculium castrense, uel quasi, licet in hoc concordent, quod de his peculij, quamuis sint filijfam. & sint in ptate parentum habeant priuilegium, quod possint testari, iuxta l. testamentum, & l. fi. C. de inoffi. testa. l. penul. & fin. C. qui testa. face. poss. tamen differunt, quod prædicti non possunt testari de aduentitijs, nec de profectitijs, sed tantum de castrensibus, uel quasi castrensibus. Vnde nota quod clerici æquiparantur alijs habentibus peculium castrense, uel quasi: nam sicut illi non testantur de aduentitijs, & profectitijs, ipsi de his quæ intuitu Ecclesiæ acq̄sire, & sic de proprio quasi castrensi peculio non testantur, & de aduentitijs, & profectitijs sic. Alij uerò totum contrarium, de quasi castrense & castrense testantur, & disponunt: de alijs autem profectitijs, aut aduentitijs, etiam consentiente parente qui eos in potestate habet, & etiam de his in quibus parentes qui eos habent in potestate, non habent usumfructum, testari non ualent, ut Alex. & Ias. adnotarūt, per iura illa in allegatis legibus penul. & fin. C. qui testa. face. possunt. Sed aduerte, quod

22 d. Coua. in d. c. quia nos ¶ intelligit, & declarat regiam l. 3.

l. 3. tt. 22. parti. prima, quod in quantum illa l. disponit, filium posse testari de bonis quæ pater ei donauit, existente clerico, & in patria potestate, quod restringatur ut intelligi debeat, quādo facta est filio à patre prætextu militiæ clericalis: pro quo tu considera argumentum de milite terrestri, qui habet ut castrensis concessa à patre ad eundem ad castra, iuxta l. miles. ff. de castrensi pecu. Sed certè hæc declaratio, & restrictio d. Coua. ad l. regiam non placet, nam l. illa indistinctè loquitur, quod potest disponere de bonis à patre donatis, unde nos nõ debemus distinguere, argumēto l. de pretio. ff. de pub. i. re ac. cū vulg. item urget generalitas l. Sacro Sanctæ, & l. cū lege, & auth. presbyteros. C. de Episc. & clericis, c. quia nos extra de testamentis, ubi generaliter dicitur, de omnibus, posse disponere, undecunque quæsitis: omniaq; bona undecunque quæsitā, ad similitudinem esse bonorum castrensium. Nec obstat argumentum de milite terrestri, qui non disponit nisi de bonis castrēsis, & de his quæ ei eunti ad castra à patre concessa sunt, ut in d. l. miles. ff. de castrensi peculio, illaq; tantum dicatur castrensis: nam ut supra latè explicauius, hæc est differentia inter milites armatæ militiæ, & clericos: quod omnia bona quocunque modo acq̄sita à clericis, sunt ad similitudinem peculij castrensis, ut in dictis iuribus probatur: quod est secus in alijs militibus terrestribus, ut aduertit Inno. Host. Card. Ant. Imo. Ancha. Abb. Barba. Coua. in d. c. quia nos extra de testamentis. Qui uolūt, quod etiam acq̄sita ob causam ¶ clericatus, dicuntur esse quasi castrēsis, & hæc est communis opi. quam tenent supra dicti dd. in d. cap. quia, & Paul. de Castro in d. l. Sacrosanctæ, licet aliqui & male, uoluerunt non esse quasi castrensis, quæ ratione clericatus obueniunt,

K K quod

quod non est uerum, & cōmuniter reprobatur: & tex. in l. Sacrosanctæ, & in l. cum lege supracita. C. de Epif. & clericis, expressè probant cōtrarium. Prædicta autē Couarr. restrictio, locū sibi uendicare poterit, qñ donatio esset facta filiofam. à parente, ante ordinem assumptum. Pro quo ultra præd. l. miles, urgent Conci. Tridenti. Sessi. 21. ca. 2. & tradita à Fábro in §. fi. institu. de inoffi. test. quamuis contradicere uideantur tradita ab eo. Couarr. in c. Rainutius §. 2. nu. 7. extra de testa. Mincha. §. 22. num. 44. quibus suffragatur l. filiusfam. C. fam. ercisc. ex quo tex. colligi potest concordia in arti. de quo loquuntur: nempe an debeat ei imputari in legitima. Ex prædictis, quòd bona à clericis, etiã filijsfam. quocunque iure post ordinem f. assumptum, acq. uisita censentur castrensia, aut quasi dubium oritur, an locum habeat in clericis tātum in minoribus ordinibus initiatis: & utrum omnia supradicta iura, priuilegia, & decisiones l. Sacrosanctæ, & l. cum lege, & auth. presbyteros. C. de Episc. & cleri. & c. quia nos extra. de testa. locū habeant in eis clericis in minoribus ordinibus. Et partem affirmatiuam tenent Ioann. Lup. de pala. rub. in repe. rub. de dona. inter uirum & uxorem, §. 42. nu. 7. Roderi. Suarez in q. maioratus nu. 34. cum seq. Dida. de Seguin. l. Imperator nu. 68. ff. ad Trebellia. Iac. in l. filia licet nu. 6. C. fam. ercisc. dæ, Gomez Arias in l. 27. Taurinu. 100. & in l. 3. nu. 32. & ante eos Paul. 1. d. l. Sacrosanctæ, & Deci. in c. in præsentia nu. 64. de probatiõ. extra: idem est etiam in prima tantum tonsura insignitis, ut firmit Barba. & post eum ibi Couarr. nu. 3. in ca. quia nos extra de testa. Cepo. caute. 113. Rod. Suarez ubi supra, eam dicit receptam Couarr. ubi supra (quamuis de ea dubitat Imola ibi) & cōtrarium expressè teneat Vigi.

gli. in §. qui alieno institu. quibus non est permis. nu. 18. Et pro hac op. urget primò f. tex. in c. cum contingat de ætate & qualitate, ubi probatur, primam tonsuram ordinem esse, & ibi adnotauit Anto. & cæteri dd. Barba. in c. quãto col. 2. de consuetu. quos refert & sequitur Coua. ubi supra nu. 4. post Ioann. Maio: dist. 24. q. 1. & Suarez ubi supra per d. c. cum contingat, ubi glo. ibi notat, & similis glo. in summa 32. distin. ubi tradit, quòd ordines minores dicuntur sacri, quoniam in quolibet ordine cōfertur gratia, si dignè summatur: de quo per Mag. in 4. sententiarum, & idem tenet Abb. in clericus de vita & honesta. cleri. qui intelligit glo. ibi contrarium sententem, strictè loquendo, non dicit sacros ordines minores, sed largè per c. si quis Epif. 27. q. 1. pro quo urget c. cum ab homine, ibi, in quocunque ordine, extra de iud. quod adnotauit ibi Abb. 2. nota. clericum primæ tonsuræ gaudere fori priuilegio, ut coram iudice seculari nõ valeat cōueniri: quod examinat Rod. Suarez ubi supra. Saltem negari non potest, primam tonsuram initiũ quodam sacri ministerij, & officium Ecclesiasticum esse, ut Coua. ubi supra nu. 4. ubi tradit hinc esse, quòd clerici in minoribus ordinibus degradantur, iux. c. 2. de poen. in 6. ubi communiter dd. & Barba. in d. c. cum non ab homine, Berna. Diez in præti. crim. c. 132. Fatetur tamen d. Coua. huiusmodi degradationem, in his qui in minoribus ordinibus sunt initiati, non esse moribus receptam: quod corroboratur per tradita à Suarez post Andr. Sicul. & Abb. 1. d. c. clericus de vita & honestate clericorũ: quòd quilibet clericus etiam primæ tonsuræ, est capax depositionis, per c. si quis Episco. supracita. Nec obstat quod tradit glo. in auth. de monachis §. sancimus, in vet. prima tonsura, quòd prima tonsura non est ordo: quod

etiam tenet Turri. Crema. dist. 2. 1. arti. 5. Sanc. Thom. in 4. sententiarum dist. 24. q. 3. arti. 1. & similiter non obertit tex. in d. c. clericus 2. de vita & honestate clericorū, vbi dicitur clericos in minoribus ordinibus cōstitutos, esse sine gradu: nam respondetur per glo. in d. c. clericus, intelligi debere, non habere gradum, vel ordinem sacrum strictè loquendo: quam dicit communè Coua. vbi supra, vbi refert Corne. in singu. suis ver. acusatō, eam glo. sequentem, cum simi. glo. in summa 32. dist. vbi afferit, largo modo etiam dici in sacris constitutos esse. Sed aduertere, quòd dum legeret Salmaticæ doctissimus Arias Pinelus §. nec castrense ff. de collati. bonorum, voluit tenere contrariam opinionē: nempe primæ tonsuræ clericum non habere peculium quasi castrensē, nec posse testari, si est in patris potestate constitutus: qui tenet contra Couarr. & ceteros supracitatos, per fundamenta Viglij, vbi supra: Nam aliàs si prædicti clerici in minoribus ordinibus constituti, censerentur habere peculium castrense, & possent testari existentibus in patria potestate, destruerētur plures et. ac plura iura, quæ agūt de acquisitione bonorum, & patriæ potestatis, cum hodie plures, vel ferè omnes insigniti sint prima tonsura. Ita q; secundū eū, si aliud nō adsit, ex sola prima tōnsura non potest filius vri arg. reg. glo. in l. miles ita ff. de re iudi. de milite terrestri ad cœlestē, seu clericum primæ tonsuræ: nam vt prædictus semel tonsus, priuilegio auth. presbyteros & l. Sacrosanctæ, & l. cum lege supracitat. gaudeat, oportet vt habeat aliquod munus in quo deseruiat Ecclesiæ, vt probatur secundū ipsū in d. auth. presbyteros, quam contra communem opinionem retorquet. Imò quod plus est, voluit prædictus d. Pinelus, non solum clericum primæ tonsuræ non habere

re prædicta priuilegia, sed nec alius clericus: itaq; nullus clericus qui sub patris fuerit potestate, valeat testamentum condere, per notata à Decio in l. senium nu. 14. C. qui testa. fa. poss. nam tale priuilegium secundum eum, non probatur bene in iure. Nec obstat l. Sacrosanctæ l. cū lege, auth. presbyteros, quibus occurrit Deci. quòd illa iura sunt Imperatoris, & cōstitutio Imperatoris quæ specialiter loquiritur de clericis, quantūcūq; illa fauorabilis sit, non valet, iuxta c. Ecclesia S. Mariæ extra de constitu. vbi Abb. adnotauit, & ad c. quia nos extra de testamentis respondet, quòd ibi non apparet, quòd loquatur de filiis fam. & per generalitatem illam non constat voluisse derogare iuri civili, & Dec. refert, & Vigl. in d. §. qui alieno nu. 18. & per supradicta dicit communem opi. (nempe quòd clericus filius, qui in potestate cōstitutus est potest testari) nō esse veram. Quibus non obstantibus, prædictas cōes opiniones verissimas puto, & existimo nō solū clericū in sacris ordinibus cōstitutū, sed et primæ tonsuræ tātū initiatū (licet sit filius fa.) & peculium quasi castrense habere, & de his quæ ei vnde cūq; obueniant, seu ipse acqviserit (exceptis quæ intuitu Ecclesiæ, vel ante ordinem assumptum qua fuit) liberè posse testari: prout Couarrubias post alios communiter voluit. Pro quo vltra prædicta vrgent tradita per Felinum in cap. Ecclesia S. Mariæ de constitu. nu. 147. vbi dicta & disposita in clerico, locum habere in clericis in minoribus constitutis affirmat. Nec obstat inconueniens, quòd passim iura filiorum ac parentum, hac ratione corrūēt, nam legislatores hoc potuerunt considerare, & nihilominus in distinctè ita deciderunt: vnde in distinctè debent iura intelligi, nec nos iuxta iura vulgaria, distinguere debemus: & licet esset durum, attamē lita est scripta arg. l.

arg. l. prospexit ff. qui & à quibus. Nec valet læuis confi-
deratio auth. presbyteros, quòd oportebat munus ali-
quod habere: nam licet tex. ille dicat, quòd cantores, &
lectores clerici appellantur, nò ex hoc colligitur, quòd
oportet quòd illi qui habent minores ordines deseruiat
Ecclesiæ, vt priuilegio illo gaudere possint: quod ho-
diæ apertius dispositum est per Concilium Tridentin. c.
29 6. incipienti, nullus † prima tonsura Sessio. 23. vbi tantum
requiritur, quòd clericus primæ tonsuræ, vt gaudeat pri-
uilegio fori, quòd aut habeat beneficium, aut clericalè
habitum, & tonsuram deferens ex mandato Epif. alicui
Ecclesiæ seruiat, aut in aliqua schola, vel vniuersitate, de
licentia Epif. versetur. Vnde si ibi specialiter constitu-
tum est tantum in priuilegio fori, in alijs priuilegijs ob-
seruabitur communis opinio: regula enim certa est,
quòd in vno conceditur, in alio negatur, & è contra,
l. maritus vbi glò. & dd. C. de procura. cum simili.
pro quo ego còsidero d. c. nullus in fine, vbi clerici con-
iugati gaudent omnibus priuilegijs, de quibus agitur in
c. vnicò de clericis coniuga. in 6. si habitu clericali vten-
tes de mandato Episc. inseruiunt alicui Ecclesiæ. Vnde
clarè patet, quòd voluit facere differentiam inter cleri-
cos coniugatos, & alios non coniugatos, qui habent pri-
mam tantum tonsuram, nempe quòd vt gaudeant con-
iugati priuilegijs omnibus, debent deseruire: alij verò
vt habeant priuilegium fori: nam alia priuilegia non ne-
gantur. & cum sit correctoria lex non debet extēdi, per
ea quæ notat Iaf. & dd. in authen. quas actiones C. de Sa-
cro. Eccle. item quòd non mutatur extare non prohibe-
tur, l. præcipimus C. de appella. Nec obstant adnotata
per Deci. in d. l. senium per d. c. Ecclesia S. Mariæ: nam
ipse respondeo, negando non esse verum constitutionē
factam

factam in fauorem † clericorum, concedendo eis priui-
legium (vt in nostra specie) nò valere, nam contrarium
tenet Abb. nu. 37. quem ipse in aduertenter citat ibi, &
post eū Fel. nu. 37. Nec obstat tex. in d. c. Ecclesia S. Ma-
riæ, cui occurrit ibi Abb. habere locum, quando sta-
tutum loquitur generaliter, prout in specie illius tex.
nec affert commodum: vel quando loquitur præcipien-
do, vetando, vel prohibendo, quo casu non comprehen-
dit clericos, quia videtur habere potestatem in eos: secus
si statutum laicorum porrigeret commodum clericis, èt
si disponderet specificè de his, si non præcipiendo, vetan-
do, vel certam formam in agendis per eum dando: quo
casu, potius censetur priuilegium quam statutum: pro
quo vrget glò. traditio in verbo, de cætero, in prohem.
Clem. Insuper vrget tex. in c. 1. de noui operis nūtiatio.
per quem tex. notat Feli. vbi supra, & ibi còmuniter dd.
quòd regulariter leges Imperatorum comprehendunt
clericos: quod tenet idem Feli. esse verum, etiam quan-
do specialiter disponunt super his, si essent merè priui-
legiati per leges illas, vt in nostra specie. Resolue igitur
breuiter totam hanc quæstionem hoc modo. Aut
ascendens † vel descendens præteritus est, vel exhære-
datus, cum legitimæ causæ expressione, & hoc casu nul-
la est differentia inter paganum, & militem, nec confide-
ratur de quibus bonis testentur, sed testamentum est ip-
so iure nullum, quando ab ascendenti, vel descendenti
fuerunt præteriti, aut exhæredati, per tex. in authen. vt
cum de appellatione cogno. §. aliud quoq; capitulum, &
§. & hæc quidem de parentum, secundum receptissimam
scribentium interpretationem, quam latè supra in capi-
9. & 10. exposuimus. Quæ iura locum habent non solū
in pagano, sed etiam in milite, vel pagano de castrensi
peculio,

peculio, vel quasi testante, ex mente dd. supradictorum colligitur esse. Et per generalitatem eorum bene probatur, & in specie per §. & hæc quidem, ibi, à rebus proprijs in quibus habent testandi licentiam. Et idem in clerico dicendum est, cum in hac specie de iure canonico contrarium non reperiatur cautum: vnde succedit regula tex. in c. 1. de noui ope. nun. nam licet aliqua iura canonica faciant mentionem, non tamé nouum ius, nec cōtrariū inducendo, sed potius ciuile ius declarando, & approbando, vt in c. quia nos extra de testam. Aut præteritus est ascendens, vel descendens, ab ascendenti, vel descendenti, cum causa legitima ingratiudinis, quæ probata ab hærede vel testatore est, & tunc similiter indistinctè repellitur, nec vllum remedium contra testamentum habet: siue clericus, aut miles, vel paganus sit testator, aut ille qui ab hæreditate alienatus est, per tex. in auth. de hæredi. & Falci. §. exhæredatos, & Regias ll. 8. & 11. tt. 7. part. 6. Et per ea quæ notat Bart. in auth. ex causa nu. 12. C. de libe. præte. & quæ adduximus supra cap. 9. nu. 12. quæ licet generaliter loquantur, comprehendunt milites, clericos, & alias personas aliàs priuilegiatas, cum in hoc nō reperiatur priuilegiatæ. Aut causa probata non est, & tunc oportet distinguere: nam aut est exhæredatus, aut præteritus. Si est exhæredatus cum causa, quæ probata non est, succedit propria nostra quæstio, quòd hodie testamentum militis, & pagani, vel veterani testantis de peculio castrensi, vel quasi, secundum cōmunem subiaceat quærelæ inofficiosi testamenti, sicut regulariter aliorum testamentum, per d. §. aliud quoque capitulum, & §. & hæc quidem de parentū, quæ iura per suam generalitatem comprehendunt personas etiam priuilegiatas, & in specie per d. §. & hæc quidem:

& licet

& licet ibi nullum verbū sit de quærela, intelligi debet: nam cum ibi dicat, oportere quòd causa probetur, intelligitur quòd si non est probata, competit remediū quod aliàs de iure dari solet, quod est quærela, l. 1. ff. de inoffi. testa. tex. in prin. insti. eod. etiam filio emancipato exhæredato, l. si ponas ff. de inoffi. testa. l. 2. C. eod. & etiam parenti emancipatori, l. pater filium cum l. seq. ff. eod. tt. de inoffi. testa. Et idem esse in clerico, quod in milite testatore censeo (licet fortè sit receptior opinio in contrarium) quòd non detur quærela contra eius testamentū, sed conditio ex lege, pro vt Corneus testatur, quamuis non affirmo quòd in eam magis communiter itum sit. Aut fuit præteritus cum legitimæ causæ expressione, & tunc distingue: nam aut ille qui præteritus est erat ascendens, & idem dicendum est quod in exhæredato, nam ascendenti præteritio pro exhæredatione habetur, vt bene docet Fulgo. in d. l. pater filium, vt latè supra in c. 10. explicauimus: & probatur per rationem tex. in §. si instituta, de exhæredati. libe. cum nullo iure ciuili, nec edito Prætoris cautum reperiatur, quòd parentes exhæredentur. Aut præteritus fuit descendens, & tunc, aut erat descendens per lineam maternam, & similiter eius præteritio pro exhæredatione habetur, per d. §. si. Aut erat descendens per lineam paternam, & tunc, aut fuit præteritus verbis exhæredationi æquipolentibus (vt frequentius euenit in nostra specie, nempe quando cum causa præteritur) & similiter hoc casu pro exhæredato habetur, & idem dicendum quod in exhæredato, l. 3. C. de libe. præ. vel exhe. aut præteritus est cum causa, verbis exhæredationi non æquipolentibus (quod cum difficultate potest exemplificari) & hoc casu est distinguendum: Nam aut fuit præteritus à milite qui occupatus

LL

in expedi-

in expeditione militia in castris testamentum condidit, & eius præteritio si in militia, vel post missionem infra annum decessit, pro exhæredatione ex priuilegio habetur, l. sicut cerni, & l. si cum vel in vtero C. de testa. mili. l. miles ira §. miles ff. de mili. testa. §. sed si in expeditione institutu. de exhæreda. libe. nam in hoc hodie nihil reperitur mutatum, secundum receptiorem, & veriore sententiam, vt supra contra Ias. conclusum est. Aut erat paganus testator, & tunc de quibuscunq; bonis testetur, etiam de peculio castrensi, vel quasi, testamentum est ipso iure nullum, ex defectu institutionis, si descēdēs præteritus, erat in potestate, per regul. inter cætera ff. de liberis & pos. & tex. in prin. institutu. de exhæreda. libe. per quæ iura datur descendenti ius dicendi nullum. Insuper, ei conceditur bonorū posse. contra tabulas, per l. maximū vitium §. sancimus C. de libe. præte. vel exhæreda. Et idem dicendum est in clerico testante, cum Baldo cōtra Pau. quia in hoc non reperitur clericus priuilegiatus, quod eius præteritio habeatur pro exhæredatione. Si autem descendens præteritus cum causa, verbis exhæredationi non æquipolentibus, erat emancipatus, tantum competit ei bonorum possessio contra tabulas, à quocunq; sit præteritus, §. emancipatōs institutu. de exhæreda. libero. & hæc distinctio approbatur per Regiam l. i. tt. 8. part. 6. Et licet de emancipatis nihil dicat, Doctores tamen Regnicolæ volunt, quod per ius commune debeat interpretari, & declarari: pro quo vrget l. non est nouum ff. de legi. nam quod non mutatur, extare non prohibetur l. præcipimus C. de appella. Sed occurrit maximum dubium, quando frater † aut soror præteritus est, aut exhæredatus, turpi persona instituta à fratre milite, vel pagano de bonis castrensis, vel quasi testantibus, aut à clerico,

rico, vtrum ei competat quærela, vel aliud remedium, vt conditio ex lege, ad consequendam legitimam fratris successione. Ioan. Faber in prin. versu. adulterinis nu. 3. tangit istam q. & opus esse Augustū adire pro lege cōdenda cōcludit. Ias. verò in l. fratres nu. 7. C. de inof. testa. quem refert & sequitur Mincha. successi. creati. §. 10. nu. 606. affirmat non competere quærelam, nec ullū dubitare ait, nisi Ioan. Fab. & citat Ang. in l. i. ff. de inof. testam. qui non loquitur in clerico, sed in parente, vel descendenti, in quibus diuersa ratio est, cum de his expressè nouellæ constitutiones loquantur: & concludit, quod parentibus, aut liberis datur conditio ex lege. Citat insuper Rom. inaduertēter, qui similiter de parentibus, & liberis tantum agit in l. pe. C. qui testa. face. poss. & eis competere quærelā concludit. Nec Ias. aut Mincha. declarant, an fratri detur cōditio ex lege, vel aliud remedium ad consequendam legitimam, turpi persona instituta, de quo Faber dubitauit. Vnde articulus iste proculdubio difficilis admodum est, & eget principali remedio: & quamuis Docto. hanc q. non disputant, proponā tñ motiua quæ mihi eam difficilem reddūt. Et pro parte negatiua, quod non cōpetat fratri quærela, cōtra testamentū fratris militis, aut clerici, vel filij fam. pagani, de bonis castrensis, vel quasi disponētis, turpi persona instituta vrget: Nam prædictorum testamenta, ex eorum priuilegio non subiacent quærelæ: Clerico aut priuilegiū est cōcessum per l. cum lege C. de Epif. & clericalijs verò laicis per l. de inofficioso, & l. testamentum militis, & l. si. C. de inoffi. testa. Sed nouellæ constitutiones illæ, nempe auth. vt cum de appella. cognof. §. aliud quoq; capitulum, & §. & hæc quidem de parentum, & authen. presbyteros C. de Epifco. & clericis, per quæ iura

iura mutata sunt præd. ll. & hodie conceduntur remedia contra prædictorum testamenta non loquuntur de fratribus, sed tantum de liberis, & parentibus: unde succedere debere videtur regula l. præcipimus C. de appella. illud videlicet quod non mutatur, extare non prohiberi: maxime quod cum illa iura noua sint correctoria, extendi non debent, nec ex identitate rationis, per ea quæ notat Iaf. & dd. in authen. quas actiones C. de Sacrosanctis Eccle. cum legum correctio sit euitanda, l. 1. C. de inoff. doti. præcipue cum minor ratio militet in fratre quàm in liberis, vel parentibus, vt ei detur quærela cõtra fratris testamētũ. Pro cõtraria parte facit, nam legitima fratris, turpi persona instituta, iure naturali debetur, & est æquiparata legitimæ liberorum, & parentum auth. de hæredi. & Falci. §. primum colla. 1. & ita omnibus à lege conceditur quærela, l. 1. ff. de inoff. testa. tex. in prin. institu. eod. vnde lex noua corrigens in vno ex æquiparatis, extenditur ad casum omissum, iuxta glo. receptam in l. si quis seruo C. de furtis, & ea quæ tradunt dd. in l. 2. ff. de lega. 1. & in l. Marcellus ff. ad Trebelli. Præterea ad hanc partem defendendam me mouet, quod licet prædictæ nouellæ constitutiones tantum loquantur de parentibus, & liberis, tamen videtur quod extensio ad fratrem sit admittenda, cum per eam reuertatur ad ius commune, nam de facili reuertitur quis ad suam pristinã naturam: & favorabilis dispositio reputatur per quam reducitur ad ius commune, & tollitur priuilegiũ, vt docet Goza. in rep. homnes populi nu. 155. ff. de iusti. & iure, vbi tradit, quod licet statutum conditum à populo, qui non poterat statuere sine superioris autoritate, aliter statuendo, non poterit reuocari nisi cum eadẽ solemnitate, illud tamen locum non habet, quando popu-

lus simpliciter vult statutũ simpliciter tollere, & ad ius commune reducere, quod durius mihi videtur. Et hinc est, quod licet in statutis nõ sit licita extensio, l. quidquid astringendæ ff. de verbo. oblig. l. si verò §. de viro ff. eod. tamen quando per eam reducitur ad ius cõmune, admittendam esse tenet Goza. vbi supra nu. 268. post Bar. ibi num. 60. quod corroboratur per tradita ab Areti. in consi. 44. in fine, & ab Imola, & Moder. in linter pares ff. de re iud. Quod licet quando probationes sunt pares, præferantur testes rei, iuxta gl. receptam in c. clerici 81. distin. tamen quando testes actoris fauerent iuri communi, debent præferri: quod etiam confirmatur per tradita à Decio in c. ad nostram col. 2. in prin. extra de appella. Quod quamuis durior vita non possit induci mo nacho, secus tamen est quando illa austeritas olim fuit in regula, quia res de facili reuertitur ad suam naturam. Vnde per hæc & alia plura exempla, quæ adducit Goz. vbi §. possumus percipere, quod de facili admittetur extensio in nostra specie, ad tollendum priuilegium, & reducendum ad ius commune: quod etiam competat hodie quærela contra fratrum militum, & clericorum testamenta. Rursus vrget, nã casus omissus gratia rarioris vsus, pro expresso habetur, vt adduxi in præce. cap. nu. 24. Imò aduerte, quod in cantoribus, & clericis primæ tonsuræ, cum tantum nouissimè ei concessa est facultas testandi, si sunt filij fam. per d. auth. presbyteros, non possumus dicere quod contra eorum testamenta non detur remedium quærelæ, aut conditionis ex lege, nisi authen. illã extendamus ad fratrem, in sensu eorum qui tenent contrariam opinionẽ. Dubia mihi videtur hæc quæstio, sed magis placet quod quærela etiam fratri, & indistinctè omnibus competat. Vterius, restat examinare,

- 33 minare, an contra testamentum liberti ꝛ militis, competat patrono bonorum possessio cōtra tabulas, & de hoc sunt iura aperta, quòd patronus non admittitur ad bonorum possessionem contra tabulas, contra bona liberti militis, quæ in castris acquisiuit, l. etiam §. patronus, & l. si filius §. Papinianus ff. de bonis libe. l. fi. C. de inoffi. testa.
- 34 Et similiter ꝛ denegatur patri emācipatori debita pars, tanquam patrono, ob beneficium emancipationis in filium collatū, in bonis filij emancipati, quæ in castris acquisiuit: cum bonorum possessio cōtra tabulas, ad exemplum patroni patri competat, vt in l. i. in prin. ff. si à paren. quis fuerit manu. & est tex. expressus in l. si à milite §. si. ff. de milita. testamen. & in d. l. i. §. est & alius casus: qui tex. licet simpliciter dicat, quòd si filius cœpit militare non competit patri bono. possessio contra tabulas, puto quòd intelligi, & restringi debeat, per alia prædicta iura ad consequendam partem, de bonis acquisitis in castris, secus de alijs. Et quòd ita intelligatur extēsis, quā glo. & Bar. & dd. in dicto §. est & alius, faciunt, quòd idē sit si filius emancipatus factus sit doctor, vel cœpit aduocare: nam intelligerem in his quæ occasione doctoratus, vel aduocando acquisiuit, secus in alijs bonis, in quibus pater emancipator legitimam debitam habebit. Et aduerte, quòd licet pater emancipator præteritus, vel exhæredatus à filio milite clerico, aut pagano, testante de bonis castrensibus, vel quasi, non habeat bonorum possessionem contra tabulas, tanquam manumissor, habebit quærelam inofficiosi testamenti, tanquam pater, vt supradictū est per d. §. & hæc quidē, iuncta l. pater filium ff. de inoffi. testa. Nam patri emancipatori successio duplici iure debetur, vt probatur in l. i. §. si. ff. si à parē. quis fuerit manu. vt latē supra cap. 10. exposuimus.

S V M.

S V M M A R I V M.

- 1 Substitutio pupillaris expressa, matrem à quærela, & à petitione legitima excludit.
- 2 Pupillaris substitutio expressa, an excludat matrem à legitima de iure ciuili: & nu. 8.
- 3 Interpretatio §. sed nec impuberis l. Papinianus ff. de inofficioso testamen.
- 4 Ratio differentiae, quare patri, & non matri concessa est potestas standi pro filio impuberi.
- 5 Legitima an debeat matri iure naturali immutabile.
- 6 Legitima quòd minui, & tolli potest per legem, vel statutum.
- 7 Substitutio pupillaris expressa, an excludat matrem, non solum à bonis parentis testantis pro filio, sed etiam à bonis ipsius filij.
- 8 Pupillaris substitutio expressa, an excludat matrem à petitione legitima in foro animæ.
- 9 Intellectus ad c. si. 17. q. 4.
- 10 Lex quæ rigurosa videtur, legis vim habet.
- 11 Substitutus pupillaris, matri inopi, & pauperi tenetur præstare alimenta.

Expressa pupillaris substitutio, an excludat matrē, non solum à quærela, sed etiam à petitione legitima: & quid in foro animæ dicendum erit.

Cap. xii.

NDVBIFATVM, & manifestū, apud iuris interpretes est, ꝛ expressam pupillarem substitutionem, matrem non solum ab inofficioso testamēti quærela, verum & à petitione legitima omnino remouere. Quam verissimam sententiam amplectitur Bart. in l. 2. in prin. nu. 31. & ibi Doct. communiter eum sequuntur ff. de vulga. & pupilla. Couarru. in c. Rainutius §. 5.

EXTRA

extra de testa. communiter receptam testatur Mincha. succē. creati §. 1. nu. 24. & §. 15. nu. 39. Mari. Soci. Iuh. in d. l. 2. nu. 94. eandem sententiam totus mundus obseruat teste Baldo in l. humanitatis C. de impube. & alijs substi. colum. 7. Quæ vera conclusio constat ex aperto Vlpiani (meo iudicio) respōso in l. Papinianus §. sed nec impuberis ff. de inoffi. testa. inquit etenim I. C. Sed nec impuberis filij mater in officiosum testamentū dicit, quia pater hoc ei fecit, & ita Papinianus respondet. Secundo probatur de iure codicis in l. præcibus vers. si verò C. de impube. & alijs substi. in secundo casu. Tertio expressius apparet ex tex. iuris canonici, omni solutione superioris in c. si pater de testam. lib. 6. vbi per expressam pupillarem substitutionē, matrem à petitione legitimæ iure naturæ debitæ, excludi Summus Pōtifex clarè ait. Qui tex. (ut omnes Dōcto. agnoscunt) nullam admittit dubitationem. Sed huic receptissimæ sententiæ, obtinere videntur aliqua iuris argumenta, ex quibus apud iuris utriusq; interpretes reditur dura. Et primum arg. est, nam qui facit actum nomine alterius, nō potest plus quam ille cuius nomine fit, l. minor §. fi. ff. de procura. Sed si filius ipse testaretur, non posset matrem legitimam priuare, l. 1. & 2. ff. de inoffi. testa. l. cum filium C. eod. tex. in prin. instit. eodem, expressius in authen. de hæred. & Falci. §. 1. colla. 1. ergo uidetur dicendum, quod nec pater, qui pro filio testatur poterit facere: pro quo urget l. nec per se C. de hæredi. instituen. Præterea, alterius factio nemo hæreditate priuari debet l. paterfam. ff. de hære. instit. Imò nec ipsius patris factum obesse filio solet l. adoptiuum §. patronum ff. de in ius uocan. vnde impium, & iniquum uidetur, matrem factio patris, legitima sibi iure naturæ debita, priuari. Rursus ex priuilegio patri

patri permittitur testamentum pro filio impuberi facere, qui propter ætatis defectum testari nequit, l. moribus ff. de vulga. & pupilla. tex. in prin. instit. de pupil. substi. cum regulariter vltimæ voluntas, pendere ab alieno arbitrio non debeat, l. illa institutio ff. de hæredi. insti. Sed priuilegia in alterius iniuriam non sunt trahenda, l. impuberi ff. de admini. tut. l. cum filiusfam. ff. de mili. test. l. nec auus C. de emanci. libe. His tribus fundamentis terrentur scribentes, & ab ea discessit Corra. in repeti. l. præcibus nu. 29. C. de impube. & alijs substi. & iure civili falsam esse contendit, asseritq; se Patauij, cum de centū iuris quæstionibus respōderet, validissimis rationibus id defendisse. Alia plura argumenta adducit Alberi. in rub. ff. de vulga. & pupilla. nu. 26. Sed vterius obstare videtur si consideres, quæ potuit esse differentia ratio, quod parenti concedatur, vt substituendo pupillariter descendenti in sua potestate constituto, possit matrem eius excludere à petitione legitimæ, & è contra, matri hæc potestas data non est: cum nondum certum sit, an maior sit amor paternus quam maternus, vt bene adnotauit Pinelus in 2. parte rub. C. de bonis mater. num. 22. post Ioan. à Lignano in libello de amicitia, quæstione, quis magis diligit, fol. 12. & Antonius Vaca in l. 3. ad finem ff. de his qui sunt sui. qui concludunt, patres cōstantius, matres verò vehementius filios diligere. Præterea nihil est quod matribus liberi non debeant c. fi. in fine de conuersis, Gome. in §. fuerat col. 1. & 2. in situ. de action. Rursus eadem est, vel esse debet patris, & matris pietas, l. 4. ff. de cura. furi. eadem reuerentia, l. 4. vers. parentes, & l. parentes, ibi, vna omnibus parentibus seruanda reuerentia, & l. fi. ff. de in ius vocan. Pro quo urget l. in coniunctione C. de nuptijs & l. propter insidias, MM ibi,

ibi, pietas & ratio naturalis C. qui accusa. non possunt. Secundò vrget, nam legitima matri debetur iure naturali, tex. in authen. de hæredi. & Falc. §. i. colla. i. expressius in d. c. si pater, ibi, iure nature debita: vnde mutari iure positio non potest, iuxta §. sed naturalia institu. de iure natu. Et tenendo contra omnes, respondet Corrafi. vbi supra in d. l. præcibus nu. 29. in d. §. sed nec impuberis, non probari, expressam pupillarem substitutionem, matrem à legitimæ petitione excludere: nam licet l. C. ibi matrem à quærela excludat, quia pater fecit testamentum, non tamen per hoc negat, quin mater legitimam petere valeat, conditione ex l. omnimodo C. de inoffi. testa. vel ex authen. presbyteros. i. C. de Episc. & cleri. Quod corroboratur, nam per generalem sermonem, lex non vult legitimæ fieri præiudicium, l. si quâdo §. & generaliter C. de inoffi. testam. Confirmatur insuper Accursij simili doctrina in l. de inofficioso C. de inoffi. testa. vbi licet in quasi castrensi peculio cesset quærela l. si. C. qui testa. face. possunt l. si. C. de inoff. test. nihil omnino tamen concludit glo. illa, parentes legitimam conditione ex l. d. authen. presbyteros petere posse. Et quia sibi videtur satisfactum esse d. §. sed nec impuberis, suo nouo, & non vero sensu, Vlpiani responsum Sanctissimum, Bonifacij verò constitutionem dicto. c. si pater (quia cabillationem non patitur) & ipsum met summum Pontificem, iniquum, & iniustum audacius quam oporteret appellat. Vnde ¶ concludit limitando regulam su prædictam, locum tantum sibi vindicare de iure canonico, secus de iure civili, quo attento à petitione legitimæ mater non excluditur. Quæ limitatio si veræ esset, maxima utilitas resuleret ex ea, cum in nostra specie, cum non sit materia peccati, & de rebus temporalibus, & nõ

spiritualibus

spiritualibus agatur, ius canonicum esset tantum in terris Ecclesiæ obseruandum. Sed hæc Corrafi limitatio, constituens discrimen inter ius canonicum, & civile, proculdubio non est admittenda: & prædictis non obstantibus, iusta & æqua est omnium sententia, quòd pupillaris expressa substitutio, matrem à petitione legitimæ excludat: quod non solum probatur de iure canonico per dictum c. si pater de testamen. lib. 6. sed satis apertè constat ¶ ex d. §. sed nec impuberis: nec Corrafi interpretatio admittenda, sed omnino tanquam euidenter falsa reijcienda est. Nam tu considera, quòd excludendo Vlpianus matrem à quærela, necessario debemus dicere, quòd eam volebat etiam à petitione legitimæ excludere, cum alium modum consequendæ legitimæ tunc temporis non habebat: nec abintestato, nec ex testamento, nec contra testamentum. Nam licet matri debeatur legitima in bonis filij abintestato, iuxta ritu. ff. C. & institu. ad Tertu. tamen quando ex testamento adita est hæreditas, abintestato non defertur l. quandiu, cum vulga. ff. de acqui. hæredi. l. quandiu ff. de regu. iur. Nec ex testamento potest legitimam petere, cum ei non fuerit relicta. Contra testamentum erant tempore digestorum tria remedia, nempe ius dicendi nullum, bonorum poss. contra tabu. & quærela: duo prima auxilia ordinaria, ei nõ competebant, sed tantum remedium illud subsidiarium quærelæ, vt colligitur ex l. cum filium, & ibi notant Doctoro. C. de inoffi. testa. latè declarauit supra in cap. 10. Vnde exclusa à remedio quærelæ, ab omni remedio, & petitione legitimæ erat exclusa. Itaq; Vlpianus excludens eam à remedio expugnandi testamentum per quærelam, excludit eam à petitione legitimæ. Et ideo si Sanctissimum est Vlpiani responsum, Sanctissima erit Bonifacij

MM 2 Octau,

Octavi, idem disponens, constitutio. Nec valet dicere per Vlpiani responsum, licet matri negetur quærela, nõ tamen ei prohibetur legitimam petere actione. personali, seu conditione ex l. omnimodo C. de inoffi. testa. vel ex authen. presbyteros i. C. de Episco. & cle. pro vt voluit Corrafi. nam multipliciter eius consideratio tolli potest. Et primò, nam ridiculum est putare, Vlpianum excogitasse, cum matrem à quærela exclusit, illas conditiones ex lege habere, cū prædicta iura sint nouissimè à Iustiniano condita, qui multis annis Vlpiano posterior fuit: vnde non potuit Vlpianus credere, matrem habere remedium introductum ab eo, qui nondum in mundo erat. Secundò occurri potest legi omnimodo, quæ ius agendi ad legitimæ supplementum concedit aliquibus personis, quòd prouisio illius constitutionis solum locum habet, quando testamentum quærela, vel alio modo poterat de iure antiquo subuerti, vt apparet ex verbis illius tex. ibi, testatorum voluntatibus prospicietes, magnam & innumerabilem subuertendæ eorum dispositiones amputare censemus, in certis casibus in quibus de inofficiosis defunctorum testamentis, vel alio modo subuertendis moueri solebat, actio &c. Quod probatur etiã in l. quoniã, & in l. nuper, & in l. scimus. in prin. C. eod. tit. de inoffi. testa. declarat Mincha. successi. creati §. 34. nu. 83. Iaf. in d. l. omnimodo nu. 21. Sed cum mater in specie d. §. sed nec impuberis, nullum auxilium expugnandi testamentum habebat, vt supra dictum est, similiter actione personali, seu conditione ex illa l. omnimodo, proculdubio carere debebat. Tertiò cõtra Corra. vrget consideratio, nam remedium l. omnimodo (prout ex illo tex. constat, & Docto. omnes ibi agnoscunt) solum locum habet quando aliquid relictum est, vnde si esset

vera

vera opinio Corrafi (quæ proculdubio non est) solum locum sibi vendicaret in casu quo aliquid esset relictum matri: sed mens eius est, quòd generaliter intelligatur in terminis Docto. etiam quando nihil matri esset relictum (ut frequentius in pupillari substitutione fit.) Vnde clare patet, Corra. errore labi manifesto. Et magis decipitur dum putat, matrem conditione ex l. authen. presbyteros. i. C. de Episco. & cleri. consequi legitimam posse: nam ut docet Rapha. ibi, licet esset uerum (quòd non est certum) actionem ex illa lege dari in casu illius authen. extendi tamen non debet ad alios casus. Nec oberit glo. determinatio in d. l. de inofficioso C. de inoffi. testa. quæ vult, quòd patri præterito à filio milite competat remedium illius auth. presbyteros, ad consequendam legitimam contra testamentum filij, nam glo. illa recepta non est, & eam contemnit Bart. & post eum Docto. omnes in authen. ex causa nu. 13. C. de libe. præter. & in l. filio præterito ff. de iniusto rupto, vbi omnes concludunt, quòd non solum in testamento pagani (in quo nullus dubitat excepto Corrafi) non procedit conditio ex illa authen. sed nec in militis testamento locum habet: de quo latè supra in cap. 12. actum est. Ex supradictis apparet nouum sensum Corrafi corruiere, & non solum de iure canonico, sed etiam de iure ciuili, per substitutionem expressam vulgarem, matrem non solum à quærela, sed etiam à petitione legitimæ excludi. Nec oberit arg. de l. minor §. fi. ff. de procura. quòd ille qui facit actum nomine alterius, non potest plus quam ille cuius nomine fit: nam illa regula non procedit, quando non fit eius mandato, sed iuris prouisione, vt in nostra specie, pro vt notauit Bar. in dicto §. sed nec impuberis. Pater etenim iure suo, & non filij, facit testamentum pupillare.

pillare: nec est nouū in iure, posse per alios facere, quod per nos non possumus, l. Aristo. ff. quæ res pigno. obliga. possunt, l. 1. in prin. ff. de verbo. obliga. Nec obstat regula l. pater familias ff. de hæredi. institu. vbi facto alterius nemo debet hæreditate priuari: nam illa regula restringi, & limitari debet, nisi in casu à iure permissio, vt in nostra specie per prædicta illa iura expressa, nempe §. sed nec impuberis, & c. si pater. Ex quo apparet, quod decipitur Corra. dum dicit, quod matri infertur iniuria, excludendo eam à petitione legitimæ, nam cum iure permittente fiat non est iniuria, iuxta tex. in prin. institu. de iniurijs, vbi iniuria dicitur, quod non iure fit. Et simili. ter respondetur ad iura dicentia, priuilegia non debere trahi in alterius iniuriam: nam quod concedente iure fit, non dicitur fieri in præiudicium, & iniuriam alterius: & ita satisfactum puto argumentis quibus iuris interpretes torquentur. Nec obstat consideratio, quod hæc potestas non reperitur matri concessa, quod substituendo pupillariter excludat patrem à legitimæ petitione: nam

4 ratio differentiæ maxima inter patres, & matres est, quia substituere pupillariter liberis, est effectus patriæ potestatis, solum etenim liberis qui sūt in patris potestate constitutis substitui pupillariter potest l. moribus ff. de vulga. tex. in prin. institu. de pupi. substi. vbi glo. adnotauit quem effectum matres habere nequeunt, cum potestas patris, & non matris sit, l. 4. cum alijs ff. de cura. furi. Nec valet dicere, licet patres constantius, matres autem vehementius filios diligere: nam ius patriæ potestatis, non propter solum amorem, & pietatem erga liberos patribus concessum est, sed etiam propter consilium, quoniam patris consilium, apud Iurisconsultos, & Imperatores, erga filios maximi pōderis est, vt apparet

ex l.

ex l. nec in ea ff. ad l. iuli. de adul. l. penu. C. de spōsa. con. filium etenim maris, & non foeminæ est, l. 2. & ibi Deci. ff. de regu. iuris: pro quo vrget l. 1. ibi, virorum ff. de legi. nam mulierum consilium parum tutum est, & aduersus propria commoda plerūq; laborare inuenitur, iuxta tex. in d. l. pe. Nec alicui durus videri debet iste patriæ potestatis effectus, quod pater videlicet possit substituendo pupillariter filio impuberi in potestate eius constituto, matrem à legitima excludere: nam durior effectus patriæ potestatis de iure antiquo erat, quod quidquid filius acquirebat, si non erat peculij castrensis, vel quasi, ad patrem pertinebat, & ita parentum fiebat, vt esset eis licentia, acquisitum per unum filium alijs, vel etiam extraneo donare, vel vendere, vel alio modo applicare, teste Imperatore in l. cum oportet C. de bonis quæ libe. & in §. cum igitur institu. per quas perso. nobis acqui. Imò durior patriæ potestatis effectus olim erat, quod erat parentibus potestas in filios vitæ necisq; l. si. C. de patria l. in suis in fine ff. de lib. & posth. ibi, nec obstat quod liceat eos exhæredare, quos & occidere licebat. Eamq; potestatem sæpius fuisse à parentibus obseruatam ostendit Pine. in 2. par. rub. nu. 17. C. de bonis mater. quāuis asseritiam esse antiquatam: sed num. 19. fatetur, ex illa occidēdi liberos antiqua potestate, vestigium adhuc durare in filia adultera, quam occidere patri habenti eā sub potestate, permittitur, l. nec ea 22. ff. ad iuliam de adulte. & etiam hodie propter famem potest pater filiū vendere, l. 2. C. de patri. qui fili. suos distra. quod ius vendendi patri, & non matri permissum est, glo. in prin. institu. de patria potesta. quam ibi communiter receptam testatur Siluest. & similiter de iure Regio permittitur patri filium obligare, Regia l. 3. tit. 13. part. 5. Vnde licet potestates

steriores

steriores leges semper ius patriæ potestatis minuerunt, ut tradit Aemili. Ferretus in l. filium quem habentem C. fami. ercif. nu. 120. vbi & Corra. nu. 79. cum adhuc maneat ius occidendi filiam ex causa adulterij, & vendendi, vel obligandi filium ex causa famis, vel magnæ patris necessitatis: nimirum si potestatem habeat substituendi filio impuberi in potestate sua constituto, eiusq; matris excludendi à successione, etiam legitimæ: maximè cum pupillaris substitutio non sit grauamen, sed prouisio, ut colligitur ex tex. in prin. vers. si. instit. de pupil. substi. nec matri est iniuriosum; cum de iure antiquo, etiam à successione intestati filij, per agnatum valde remotum excluderetur, ut constat ex prin. instit. ad Tertu. Vnde sicut propter pietatem, & consilium permittitur, quod pater filiam adulteram occidere valeat; similiter permittitur quod mediâte substitutione expressa pupillari, possit matrem excludere. Nam ego considerabam, quod euenire potest, quod filio impuberi sit utile, quod mater eius non possit ei succedere, nempe quando verissimiliter suspicaretur quod post mortem mariti trãssibit ad secundas nuptias, vel in honestè viuet, nam tunc succedit doctrina Imperatoris in l. lex quæ tutores C. de administra. tuto. Foeminas plerunq; nouis maritis, non tantum res filiorum, sed etiam vitas abdicere. Nec est nouum in iure, foemineum sexum in pluribus articulis deterioris esse conditionis l. in multis, vbi Albe. ff. de statu. homi. Deci. in l. 2. ff. de regu. iur. Nec obstat dicere, quod legitima matri iure naturali † debetur, quod est immutabile: nam ego fateor, quod matri iure naturali debeatur (quamuis Doctores hoc negant) tamen quod legitima matri debeatur illo iure naturali immutabili, quod semper bonū & æquū est (de quo loquitur l. ius pluribus ff.

de

de iustiti. & iure, & puto quod debeat intelligi §. sed naturalia instit. de iusti. & iure) hoc non admitto, nam debetur ex uoluntate, & affectu, & ex instinctu naturali, quæ necessitatem non inducunt, quando ratio boni, & æqui suadet contrarium melius esse, ut in c. 11. §. exposuimus. Vnde Mincha. succe. crea. §. 20. nu. 297. & nu. 298. & nu. 300. tradit, quod licet affectus, & voluntas, & instinctus relinquendæ legitimæ liberis sit de iure naturali, necessitas tamen relinquendi eam est de iure civili, iuxta tex. in authen. de hæredi. & Falci. §. frequenter, ibi, ex necessitate. Et hinc est, quod valet statutū, quod non teneatur pater relinquere filio legitimam, quoniã potest habere honestum & bonum finem, argu. l. vtrum turpe ff. de verbo. obliga. l. 1. §. quæ onerandæ ff. qua. rerum actio non detur: & hanc dicit communè Mincha. vbi supra nu. 296. plures citans Doctor. Ias. in l. quoniã in prioribus C. de inoffi. testa. & in l. si pater nu. 21. C. de instit. & substi. Couarr. in Epito. 2. parte cap. 8. num. 5. † legitima etenim minui, & omnino tolli per l. & statutū potest, Bald. in l. cum lege C. de Episco. & cleri. & in l. 1. §. ius autem naturale ff. de iust. & iure, vbi Gal. in repe. l. Centurio nu. 370. ff. de vulg. Alex. in l. quod de bonis ff. ad l. Falci. post Dynum in regula, indultum ff. de regu. iur. testatur communem Ripa lib. 1. Responso. c. 7. In homine enim non potest esse aliquod ius naturæ quod rationi non congruat, Fortu. in l. 1. §. ius naturale nu. 12. ff. de iusti. & iure. Et ea quæ diximus de legitima liberorū, in nostra specie, à fortiori locū habent in legitima iure naturæ debita parentibus: nã licet ego fateor, quod similiter iure naturali eis sit debita (quod verius puto) tamen non ita fortiori ratione debita, ut colligitur ex l. nã & si parentibus ff. de inoffi. test. l. scripto ff. vnde libe.

NN

Ex

Ex supradictis primò infero, quòd hæc conclusio, nempe quòd substitutio pupillaris, expressa excludit matrè, etiam à petitione legitimæ ei in bonis filij, iure naturali debita, non est dura, sed rationabilis, & iusta, cum leges confidit de parentibus, quòd optimū semper consilium pro filijs capient. & ita hæc sententia omnium voto (excepto Corrañij) approbata est; & frequentissimè seruatur in praxi. Et licet matres aliquādo maximè hac substitutione exasperantur, tamen aliquādo ob incòstantiam, & imbecillitatem foeminarum erit utilis: vnde iustum mihi videtur, quòd in potestate, & consilio patris relinquatur. Secundò infero, non esse necessariam, nec veram declarationem, quam Corra. in d. l. præcibus nu. 30. C. de impube. & alijs sub. assignat, nempe quòd si matre exclusa per expressam substitutionem pupillare eius filio factam, legitimam sibi debitam, de his tantum bonis esse deducendam, quæ filij erant anteaquam pater pro eo testaretur: non autem de bonis patris testantis: quāquam vnita, & coniuncta per filij aditionem fuerant. Nam in his fatetur consentaneum esse, patris defuncti voluntatem seruari: vnde consulit matri, vt bonorum separationem impetret, quam filij aditio non impedit, arg. l. si filius qui patri ff. de vulga. & pupi. Sed hæc declaratio falsa, & non tenenda est; & similiter à frequentissima omnium sententia aliena: Cum & ipsemet Corrañius fatetur, bona pupilli, & patris per aditionem filij esse vnita, & confusa, nec posse separari ab hærede, sed aut vtriusq; aut neutriusq; hæreditatem habere debere, vt clarè respondet I. C. in l. sed & si plures §. filio impuberi ff. de vulga. & pupilla. & vrget l. 1. §. præterea ff. de separa. quæ iura adducit còtra se Corra. nec his satisfacit; & per illa iura suam declarationem reprehendit
Couarru.

Couarru. in c. cum esses nu. 11. in fine extra de testamè. vbi communiter esse damnatam testatur, post Zasū de pupillari substituto nu. 22. Vnde tenendum est, prædictā substitutionem in omnibus, tam filij, quam patris eius bonis, validam esse. Tertiò infero, non esse veram Corrañij aliam declarationem, & limitationem prædictæ regulæ, quam supra reprobauimus: dum volebat hæc conclusionem procedere de iure canonico, per d. c. si pater, secus de iure ciuili. Quæ limitatio non est vera, quoniam idem dispositum erat de iure ciuili, per d. §. sed nec impuberis: maximè quòd legum correctio est euitanda, per l. 1. C. de inoffi. do. l. præcipimus C. de appellati. nec discrimen inter ius ciuile, & canonicum est inducendum, si non appareat expressum, c. 1. & 2. extra de noui operis nuntia. Quarto infero reprobationem alterius declarationis plurium Docto. & decisionè articuli valde super eo controuersi: si volunt etenim aliqui iuris interpretes, matrem per substitutionem pupillare expressam à legitima excludi in foro contentioso, non tamen in foro animæ: ita limitat prædictā conclusionè Archid. in dicto c. si pater, vbi Domini Alci. de quinque pedum præscripti in prin. Philip. Dec. in l. præcibus colu. 4. vbi Corra. nu. 30. C. de impube. comunè testatur Gual. ut. 5. caut. 6. nu. 2. & in eam videtur inclinare Poli. de substit. pupi. in 5. effectu, Alex. consi. 45. vol. 1. & in l. Centurio ff. de vulga. Deci. in consi. 228. quos refert Mincha. licet ipse teneat contrariam, vt infra dicitur: Gome. in c. 2. de constitu. in 6. nu. 19. vbi inaduertenter hanc sententiam magis cõem appellat, pro vt aduertit Couarru. in d. c. cum esses nu. 11. de testamen. pro quo vltra fundamenta in prin. huius capi. adducta, induci solet tex. in c. si. 17. q. 4. vbi filius non debet exheredari instituendo
NN 2 Ecclesiam.

Ecclesiam. Præterea, donatio facta ab eo qui non habebat, nec sperabat habere filios, postea susceptis filiis, iure Poli. & non iure fori reuocatur: & quod de filiis dicit Archid. idē & de parētibus affirmāt alij dd. dicendū, arg. l. nam & si parentibus ff. de inoffi. testa. Quod corroboratur, nam licet ius ciuile & canonicum, lesionem citra dimidiam iusti pretij inter contrahentes defendāt, nec eius prætextu venditionem rescindi debere disponant, l. 2. C. de rescinden. vendi. c. cum causam extra de emptio. & vendi. huiusmodi tamen lesio, etiā citra dimidiam iusti pretij, in foro conscientiæ nō est permessa, Fran. Are. in l. si quis cum aliter col. pen. ff. de verb. obli. vbi asserit commu. esse, & Curti. Iun. in d. l. præcibus nu. 15. Rursus vrget, nam l. iniusta non obligat in cōscientia, vt tradit Deci. vbi supra post Inno. in c. 1. de consti. Sed iniustum, crudele, & maximum vitium videtur, excludere matrem à legitima sibi in bonis filij iure naturæ debita, vt tradit Bald. in dicta l. præcibus col. 3. ver. si. circa tertium, vbi Deci. nu. 10. & Corrafi. nu. 30. maximè quod Docto. concludunt, sibi videri rigurosam: & lex rigurosa iniusta videtur, c. filius noster extra de testamē. Deinde vrget, nam cum legitima matri in bonis filij sit debita iure naturali, vt in d. c. si pater, iure positiuo tolli non poterit, arg. d. §. sed naturalia institu. de iure natura, nam iura positia contradicentia naturali æquitati, in foro conscientiæ non sunt seruanda, Inno. in c. quia pleriq; de immuni. Eccle. si. pro quo vrget c. si. 9. distin. & c. si. extra de consue. declarat Lanze. Galia. in rep. l. Centurio nu. 366. ff. de vulga. Et tenendo istam opini. respondet Deci. vbi supra ad d. c. si pater, eius dispositionē procedere iure fori, non iure poli, de quo est nostra disputatio: nam cum sit ius nouum, distinguitur per antiquum,

quum, iuxta reg. l. non est nouū cum seq. ff. de legi. Nec oberit quod canon. debet seruari in conscientia, nā huic difficultati occurrit Deci. verum esse quando loquitur simpliciter, secus si distinguunt forum animæ, à foro contentioso, vt in nostra specie videtur distinguere, per tex. in d. c. si. 7. q. 4. Et est aduertendum, quod si hæc opin. esset vera, sequeretur maxima vtilitas, quod mater posset procedere contra substitutum, per denunciationem euangelicam coram iudice ecclesiastico, & eum excommunicare, argu. c. nouit extra de iudi. & ea quæ docet Bart. in extrauaganti ad reprimendum, in verbo, per denunciationem, & à Curtio Iun. in d. l. præcibus nu. 13. in fine, & à Barto. Soci. in l. moribus nu. 21. in fine ff. de vulga. vbi dictum Archidi. dicit menti tenendum propter eius auctoritatem, quia mater poterit aliquando, medio cōcordiæ aliquid cōsequi. Verum cōtraria sententia, & verior, & receptior est: Imò quod expressa substitutio pupillaris, matrem à legitima petitione excludit, non solum in foro contentioso, sed etiam in foro conscientiæ: & tutum esse in foro animæ eam excludere, tenet Bart. Soc. in l. moribus nu. 21. ff. de vul. vbi Alci. nu. 54. Lanze. Dec. in d. l. præcibus C. de impub. vbi Cur. Iun. nu. 14. & Corne. col. 2. Lanze. Galia. in repe. l. Centurio col. 70. nu. 369. ff. de vul. Phi. Fran. i. d. c. si pater de test. lib. 6. Crotus in c. 2. nota. i. de cōsti. lib. 6. Alc. in c. nouit in prin. nu. 41. de iudi. vt receptam sequitur Zasius in tracta. de substitutione, in substitutione pupillari nu. 22. eam amplectitur, & communem testatur Ripa in d. l. moribus nu. 45. Anto. Rub. consi. 69. eam etiam sequitur & receptam communiter appellat Couarr. in d. c. cum esses nu. 11. & in c. Rainutius §. 5. nu. 6. de testam. Mincha. succe. creati §. 1. nu. 25. & succe. & resol. §. 15. nu. 16. quæ sententia constat

constat ex d. §. sed nec impuberis, & c. si pater, cum quibus concordat Regia l. 9. tt. 5. part. 6. quæ in distinctè loquuntur, & in distinctè in utroq; foro intelligenda sunt, iuxta l. de pretio ff. de publici. in rem a ditione: licet male Doctissimus Phil. Deci. adnotauerit contrarium, scilicet iura illa distinguere, quæ distinctio non apparet. Præterea vrget, nam canones sunt seruandi in foro conscientiæ, vt docet Fel. in c. 1. fallen. 6. extra de constitu. Nam l. canonica non permittit aliquid cum peccato, c. si. de præscripti. docet Abb. in c. vigilanti. cod. tt. & in d. c. quia pleriq; . Et hinc est, quod qui auctoritate canonis facit non peccat, cap. qui peccat 23. q. 4. vrget. Gracchus C. de adulte. Rursus vrget, nam l. ciuiliis quæ non est nutritiua peccati ligat, & seruanda in foro animæ est, vt bene concludit Ioan. Andre. in c. quamquam de vsuris in 6. post Sæctum Thomam quem ipse refert: lex etenim iuxta in animi iudicio seruanda est, iuxta glo. in c. quæ in Ecclesiarum de consti. Abb. Fel. & Dec. nu. 8. in c. 1. cod. Ias. in l. nemo potest nu. 106. ff. de lega. 1. Coua. in d. c. cum esses nu. 6. extra de testam. Sanctus Tho. 1. 2. q. 96. arti. 4. vnde cum in dictis iuribus cautum sit, quod mater priuari possit legitima, mediante pupillari substitutione, securum erit & in foro conscientiæ. Nō
 10 † obstat c. si. 17. q. 4. nam respondet Galia. vbi supra nu. 372. quod in primo illius tex. casu, nec in foro contentioso, nec in iudicio animæ, ex aliqua iuris parte, propter Ecclesiam erat licita filij exhereditatio: & in secundo casu, donatio susceptis postea liberis, tam foro fori, quam foro poli reuocatur, per l. si vnquam C. de reuocan. donati. nec est lex quæ disponat contrarium. Sed solum in hoc reperitur discrimen, quod forum fori nō disponit, quod bona donata nascentibus filijs debeant nō petenti

petenti restitui, nec contrarium cauit: Sed forum poli bene vult, quod etiam patri inopinanti, & non petenti debeat fieri restitutio, susceptis iam liberis: & ita intelligere nouiter illum tex. asserit. Vnde intelligit, quod reuocatur donatio vltra legitimam, contra quod communiter sentiunt Doctor. post glof. & Bartol. in l. Titia §. Imperator ff. de legat. 2. quod nunc non examino. Sufficit tamen pro solutione illius tex. intelligere, quod ille tex. loquitur in casu diuerso, nā i nostra specie nulla differentia reperitur expressa inter forū poli, & fori: nec est ratio quare discriminē sit induendum inter vnum, & alterum forum: nam in casu certo & manifesto, vbi nō agitur de his quæ consistunt in corde, vel cōiecturis, vel præsumptionibus, aut alijs aliter occultis, ius canonicū non constituit aliquid dispositiuè quod sit peccatū: imò si hoc faceret, non esset canon, c. sunt quidam 25. q. 1. c. si. 9. dist. c. si de consuet. c. si. de præscriptio. Sed in nostra specie l. canonica dispositiuè decernit, quod substitutus etiam legitimam habeat in præiudicium matris: Nec lex est iniusta, nam iustum & æquum est, quod dispositio bonorum filij, consilio, & pietati patris committatur: Nec matri est iniuriosa, cum iuris dispositione fiat: Nec est rigorosa dispositio, si consideretur quod olim mater etiā à successione intestati filij remouebatur, & per agnatum quemlibet, etiam remotissimum excludebatur, vt apparet ex prin. insti. ad Tertu. sed qui poterat excludi ab intestato, à fortiori condito testamento, argu. §. eadem, insti. de hæredi. quæ abin. defer. maximè quod non est rigor, cum receptissimum sit, quod legitima nō solum parentum, sed etiam liberorum, lege vel statuto potest tolli, vt supra conclusum est: itaq; non est de illo iure naturali debita, quod tolli lege positua non valeat, vt su-
 pra

pra demonſtrauimus. Nec oberit quòd aliquibus videatur dura, & riguroſa: nam licet vni, & alteri, & plerisque; videatur duriffima, † legis vim habere non definit, arg. l. prospexit ff. qui & à quibus: Iustam et enim esse legem, curæ esse legislatori debet tempore quo fertur, c. erit 4. distin. nam post eam latam, non de ipsa iudicare, seu disputare, sed secundum ipsam iudicare oportet: et si multis iniusta, & dura uideatur: nec ratio reddenda est, l. non omnium ff. de legi. sed satis est, quòd legislatori iusta uisa fuerit, potueritq; habere aliquem honestum finem, arg. l. i. §. 1. ff. de postula. nã vt tradit Mincha. successi. crea. §. 20. nu. 29 2. sicut Respublica diutius consistere sine legibus non posset, similiter nec cum ipsis, si de earum ratione, & iustitia passim temereq; liceret disputare, arg. proem. insti. ibi, legibus armatam. Nec enim legibus, sed opinionibus iudicaretur: quod non est admitendum, quando non esset euidenter dispositio iniqua. Concludo igitur, substitutionem expressam pupillarem, matrè et à petitione legitimæ excludere, & nõ solum de iure canonico, sed etiã de iure ciuili, & tam in foro poli, quam fori, & tam de bonis filij, quam parètis testatoris. Quæ cõclusio nõ solum receptior est, sed iusta & æqua: † patitur tamè declarationem, quòd matrè inopi & pauperi tenebitur substitutus præstare alimenta, vt concludunt Ripa, Zafi. Alci. vbi supra Couarru. in d. c. cū esses Mincha. i. d. §. 15. quæ declaratio, & vera, & recepta est.

S V M M A R I V M.

- 1 Doctores priores in gradu doctoratus, præcedunt posteriores. item priores in ordine, præferuntur posterioribus.
- 2 Prioritas in receptione gradus doctoratus, an magis attendatur quam prioritas in ordine, seu admissione ad collegium.

3 Doctorem

- 3 Doctorem nouiorem anteriori præferri est iniquum, & iniustum: & an consuetudine induci possit.
- 4 Intellectus ad l. 1. C. de Consuli. lib. 13.
- 5 Prioritas receptionis doctoratus adeò in prælationibus est in consideratione, quòd non tollitur per alias qualitates, quæ regulariter attendi solent.
- 6 Doctor in canonicum tardius receptus, præfertur canonico prius recepto.
- 7 Episcopus quando interest in aliquo collegio, non ut prælatus illius collegij, sed ut singularis de collegio, non habet caput, licet habere debeat secundum locum.
- 8 Rector studij præcedit Episcopum scholarem illius studij.
- 9 Vicarius, ut canonicus in choro, & capitulo, sedebit in loco alius suo, licet in loco in quo interest ut Vicarius, debet habere locum maioris.
- 10 Redditur ratio differentie inter doctorem, & Vicarium.
- 11 Dispensatio facta circa unum, non porrigitur ad alium.
- 12 Ordo scripturæ, maxime in prælationibus attenditur.
- 13 Digniora sunt præferenda.
- 14 Statuta non recipiunt interpretationem extensiuam.
- 15 Doctores præferuntur in prælationibus, non tamen in commoditatibus: & nu. 20.
- 16 Doctores præcedunt in honoribus delatis, non in deferendis, ut in electionibus.
- 17 Argu. à simili non procedit in statutis, quando est aliqua dissimilitudo, etiam parua.
- 18 Statuta recipiunt interpretationem à iure communi: & nu. 6.
- 19 Doctor antiquior penitus ignarus, præfertur doctori iuniori, dum modo non sit excellens iunior.
- 20 Dignitas significat honorem, & præheminentiam.
- 21 Consuetudo in interpretationibus in primis est attendenda.
- 22 Consuetudo in prælationibus consideratur.
- 23 Interpretatio semel in statutis, & stipulationibus est facienda.
- 24 In consilijs requirendis, antiquitati semper defertur.
- 25 Senior non solum intelligitur qui etate abundat, sed etiam qui prudentia.
- 26 Rector collegij finito officio redet ad locum alius suum.

OO

27 Licentiatu

27 *Licentiatus prior in licentia, posterior in gradu doctoratus, an sit preferendus: & quid si in alia universitate, vel facultate recepit doctoratum.*

In praelationibus collegialium, aut canonicorum, an consideretur potius prioritas receptionis doctoratus, an verò prioritas in admissione ad praelendam.

Cap. XIII.

RECEPTISSIMUM in iure est, † Doctoré in receptione doctoratus anteriorem, præcedere alios Doctores debere, glo. ab omnibus recepta in l. cum quid ff. si certum peta. vbi Bartho. Soci. & Deci. nu. 15. Abb. Areti. Feli. & Deci. in c. clerici de iudi. vbi omnes per l. i. ff. de Albo inscribendo. Et simili liter videmus receptum esse, admissionis ordinem in praelationibus servari, quod etiam ex prædicta l. i. colligi potest. Vnde passim inter collegiales, & canonicos dubitum occurrit, utrū † prioritas in receptione gradus, an verò prioritas in admissione ad collegium, vel in canonicū, in praelationibus magis attendi debeat. Sed quia in anno proxime præterito articulus iste controuersus fuit, pro decisione huius quæstionis breuiter inseram, quæ su per eo articulo tunc consideravi. Et resolutio in eo fit, Doctores in receptione gradus doctoratus priores sedendo, loquendo, & in alijs similibus praelationibus, Doctores in receptione gradus posteriores, & in admissione priores antequam debere: quod ex iure communi statuario, & consuetudinario, & ex alijs rationibus apparebit. Primò incipiendo à vetustiori iure, & origine, de iure

communi

communi probatur per l. i. ff. de alb. inscrib. ibi, & inter Duumirales antiquissimus quisq; prior l. i. C. de Consul. lib. 1. 2. ibi, pares verò infulis consideratione tantum temporis antequam c. i. extra de maio. & obed. glo. in verbo, primum locum c. statuimus eo. titulo, vbi Doctores: † absurdum etenim, & valde iniquum est, vt noui antiquis præferantur c. statuimus § 1. distin. & antiquior intelligitur dignitate, & gradu, vt docet Phi. Dec. loquendo de doctoribus in l. cum quid nu. 7. ff. si cert. peta. & sentit glo. prædicta. Imò non solum est absurdum, & iniquum, sed etiam inhonestum, nec consuetudine induci posse docet Abb. in d. c. statuimus, versic. nota contra consuetudinem, de maio. & obed. quod an verum sit in fine dicitur. Nec oberit l. i. C. † de Consul. lib. 1. 2. supra citat. versic. si. vbi habetur, quod inter pares dignitates habentes, ille debet præcedere qui prius adeptus est dignitate: tamen si prior in Consulatu, Patriciatu honorem postea consequatur, præfertur ei qui medio tempore consequutus est Consulatum, & Patriciatum. Vnde videtur dicendum, quod cum prædicti doctores sint priores in admissione ad collegium, licet in doctoratu sint posteriores, debeant præponi receptis in collegio, & doctoratis medio tempore. Nam ultra responsum, quæ colligi potest ex gl. ibi, videlicet quod lilla habet varios intellectus, vñ in ea fieri nõ potest fundamentum, Bar. in l. in ambiguo ff. de rebus dub. Itē quia secundum vñ intellectum nostra approbatur sententia: tamen occurri potest ex Ia. so. in l. cum quid 1. lectura nu. 16. ff. si cert. peta. & in l. filia licet nu. 8. C. de collation. videlicet quod ibi vtraq; erat dignitas, tã Consulatus, quam Patriciatu, vnde nimirum si præferatur, & consideretur prioritas in Consulatu. Secus tamen est in nostra specie, in qua licet per do

OO 2 doctoratus

toratus gradum habeat quis dignitatem, non tamē per
 admissionem ad collegium : vnde cum receptio in colle
 gio scholarium (licet maximi ponderis sit) non sit digni
 tas, prioritas non est in consideratione, quando est prio
 ritas gradus, pro quo ipse adduco Phili. Deci. doctrinā
 in c. clerici nu. 4. aliās est nu. 9. extra de iudicijs, vbi con
 5 cludit, quōd prioritas † temporis in receptione doc
 toratus, adeo est in consideratione, quōd non tollitur
 per alias qualitates quæ solent in prælationibus attēdi,
 videlicet quōd sit ditior, &c. Nam prædictæ, & aliæ si
 ne dignitate qualitates, considerantur data paritate, cæ
 terisq; paribus, vt colligitur ex Bal. in l. nemini in fina
 verbis C. de aduoca. diuer. iud. ex Feli. nu. 4. in Rub. ex
 tra de maio. & obed. ex Deci. vbi supra expressius, vbi di
 cit, quōd imparitas intelligitur in tempore receptionis
 dignitatis, vel gradus: & hoc est quōd voluit Bart. in l. 1.
 ff. de obseq. à paren. seu pa. alib. seu lib. præst. vbi tradit,
 quōd quando quis est maior tempore, nō deuenitur ad
 alias qualitates: pro quo maximē vrget allegata l. 1. C.
 de Consu. lib. 1. 2. in prin. ibi, pares verò infulis. considera
 tione tantum temporis anteire: vnde rātum debet con
 siderari prioritas in dignitate, nō autem aliæ qualitates,
 vt prioritas in receptione collegij, cum non sit dignitas.
 Quod corroboratur magis in specie, per tradita à Feli.
 in Rub. de maio. & ob. nu. 4. & 25. expressius in c. clerici
 nu. 7. extra de iudi. vbi post Alex. in l. cum quid nu. 8. ff.
 si cert. petat. & Anchara. in c. 1. de parroch. docet, docto
 rem in canonicum tardius receptum, præferendum esse
 canonico prius recepto: & in propria specie tradit Ro
 ma. in l. si verò §. de viro ff. solu. matri. fal. 53. in princi.
 nu. 87. vers. nono defertur sessione: quōd posterius re
 ceptus in collegio si sit maior dignitate, vel ordine, præ
 fertur

fertur prius recepto: & maior intelligitur quis, non so
 lum respectu eius qui non habet dignitatem, sed illius
 qui posterius eam est consequutus, vt apparet ex supra
 dictis: Et hoc est de iure communi, & si contrarium ser
 uatur in aliquo collegio, hoc prouenit ex statutorū cau
 tione, quia habent statuta expressa iuris communis cor
 rectoria: aliter autem in casu omisso, relinqueretur
 dispositioni iuris communis, per iura vulgaria. Et si sta
 tuta essent dubia, similiter esset standum iuri communi,
 à quo recipiunt interpretationem, Bar. in l. omnes popu
 li nu. 55. ff. de iusti. & iu. vbi Goz. num. 250. per l. 2. C. de
 noxali. actionib. Nec obstat cōsideratio quā aduersarius
 pro se multū vrgerere putat, dū perpendit glo. in c. à colla
 tione de appellationibus lib. 6. in verbo, prælatus: de
 quo meminit Deci. in Rub. C. qui admitti 2. lectura nu.
 7 90. vbi † si Episcopus interfuerit in capitulo, vt canoni
 cus, non debet præferri vt Episcopus, quia & si sit Epif
 copus, ibi vt canonicus adest, & consideratur canonicus,
 abstrahendo eum ab Episcopali dignitate: cum autē con
 ueniunt collegiales publicè, vt collegæ, nō vt doctores,
 magis consideranda videtur prioritas in receptione in
 collegio, quam in receptione gradus. Nam respondeo,
 quōd adducit contra se exēplum, nam vt voluit Domi
 ibi, & Abb. in c. postulasti nu. 8. de concessio. præb. Ni
 cola. Boeri. in tracta. de authorit. magni concii. nu. 65.
 Episcopus quando interest in aliquo collegio, non vt
 prælatus illius collegij, sed vt singularis de collegio, licet
 non debeat habere caput illius collegij, quamuis digni
 8 tas sua sit dignior dignitate præfidentis (vnde † Rector
 studij præcedit Episcopum scholarem in illa studio) propter
 eius tamen excellentem dignitatem, debet habere secundū locum,
 nec sedebit in loco aliās suo, & ita
 contra

9 contra eum vrget. Melius adducere posset exemplum de Vicario, † quilibet in actu in quo interest vt Vicarius, debet habere locum maioris, Roma. consi. 340. tamen quando est in choro, vel in capitulo, vt canonicus, sedebit in loco alijs suo, vt prædicti Docto. concludunt. Sed nec prædictum fundamentum obstat, cum sit diuersa species, & in propria nostra specie expressum reperitur contrariū in iure, vt supra dictū est in prin. nempe canonicum doctorem, vel habentem aliam dignitatem, tardius receptum, præferri canonico prius recepto, & prioritatem receptionis in collegio non considerari, quā est maioritas dignitatis. Ratio differentiæ † inter Vicarium, & doctorem potest esse, nam priuilegium prælationis, Vicario ratione officij concessum est, vnde nimirum si vbi non stat vt officialis, non habeat prælationem: doctori verò conceditur ratione dignitatis, vt docet Aret. in c. clerici nu. 14. & Feli. nu. 5. & Deci. nu. 15. quæ personæ debetur, & cohæret: quod corroboratur doctrina Bartol. in l. maximarum C. de excusation. mune. libr. 10. vbi tradit per text. ibi, quod priuilegium concessum ratione officij, expirat finito officio: sed concessum ratione dignitatis, non expirat nec finitur finita administratione. Præterea, hoc fundamentum alio non paruo morbo laborat, quod amplius quā oporteret si legitimum esset probaret: nempe dignitatem doctoralem in prælationibus non attendi, quod est contra ea quæ late, expressè, & clarè concludunt dd. omnes in c. clerici de iudi. in l. cum quid ff. si cert. petatur. Imò retorqueo prædictum fundamentum contra eum, nam ipse fuit admissus ad locum theologiæ, & transtulit se ad facultatē iuris canonici, & civilis, contra statutorū expressam prohibitionem 1. & vltim. dist. 2. vnde cum non stat in collegio,

gio, vt iurista, sed vt theologus, non debet iuari gradibus iuris ad prælationes: & licet priuilegium doctoris debeat dignitati, iure communi, fortè de iure statuario erit secus, in his doctoribus qui in alia facultate, quā in ea ad quam fuerunt admissi, gradum receperunt: qui sunt odiosi, vt apparet ex statu. 15. distin. 3. Nec prædictis refragatur si dicatur, habere dispensationem, vt valeat audire ius canonicum, vel civile: nam respondeo, quod licet hoc sit verum, & prædicta dispensatio habeat derogationes statutorum, & alias solemnitates necessarias (quod non fatemur, nec præsumitur nisi probetur, cum in facto consistat l. si emancipati C. de collatio.) nõ tamen debet intelligi in præiudicium tertij, cum priuilegia nunquam intelligantur concessa in præiudicium tertij, c. quamvis de rescriptis in 6. nec in alterius iniuriam sunt trahenda, l. impuberi ff. de administ. tuto. l. cum filio fam. ff. de testam. mili. l. cum auus C. de eman. liber. Et hinc est quod tradit Bart. receptus in l. 2. de decurion. doctorem restitutum ad collegium, non recuperare primum locum, in præiudicium eorum qui medio tempore sunt doctorati. Præterea † dispensatio facta circa vnū, non porrigitur ad alium, Bar. per text. ibi in l. cū propter nu. 1. ff. de lega. præstan. Secundò, iure statuario est expressum statu. 8. dist. 3. vbi cautum est in prin. doctores debere præcedere, seu præponi voce, & sessione in mensa, Sacello, & in alijs locis publicis, secundum gradus dignitatis, vt theologi canonistis, canonistæ legistis, legistæ medicis præponantur: Deinde in versu. & si qui fortè, quod continuatur cum prin. innuit, quod si sint pares doctores sciētiarum, videlicet dignitate (vt quia sunt theologi, aut canonistæ) præponantur qui primò receperunt gradum: cum autem in nostro casu omnes doctores sint pares

pares in gradibus, quilibetq; eorū sit in utroq; iure doctor, qui prius gradus percepit, debet ante poni: & cum statutum generaliter loquatur, nec distinguat de ordine receptionis, vel si recepit post quadrienniū collegij gradus, generaliter debet intelligi, & nos non distinguere debemus, iuxta l. licitatio cum vulgaribus ff. de publi. in rem actione, glo. in c. contra christianos de hære. lib. 6. Nec valet dicere, verbum illud, pares, appositum in sta. refertur etiam posse ad imparitatem ordinis receptionis in collegio: nam si bene consideratur illa clausula, refertur ad principium tantum cum quo continuatur, & sic ad imparitatem dignitatis gradus, de qua ibi agitur, non autem ad imparitatem ordinis receptionis. Et quod ita debeat intelligi, magis apparet ex versu. seq. ibi, inter verò habentes pares dignitates, ordo receptionis in collegio seruetur: cum autem inter habentes pares dignitates ecclesiasticas, prouisum est quod attendi debeat ordo receptionis, constat quod inter habentes pares gradus, de quibus in versu. præced. actū est, non vult quod consideretur ordo receptionis, quia aliàs esset vnum versu. superfluum, & superfluitas nunquam est præsumenda, argu. tex. in prima consti. C. §. quibus. Præterea pro hac sententia expendo sta. illud dupliciter in versu. si verò, vbi inquit, si verò simul recepissent tales gradus, vel simul admissi essent ad collegium, iudiciū sit Rectoris, & consiliariorum, quis ordo inter ipsos seruari debeat. Unde considero sta. nam quando simul receperunt gradus, est iudicium Rectoris, & consiliariorum, quis debeat præponi, nec attenditur ordo receptionis in collegio, à fortiori dicendum est, quod quando constat de prioritate receptionis gradus, ordo receptionis in collegio non sit in consideratione. Secundo modo expendo sta. illud in illo

in illo versu. si verò, præmittendo quod in prælationibus ordo † scripturæ maximè attēditur, Alex. in l. cum quid nu. 8. ff. si cert. peta. Ias. in l. 2. §. prius ff. de vulg. & pupil. expressius Cardi. Alexandr. in c. Isidorus 16. dist. Hoc præhabito, dicit sta. si verò simul recepissent tales gradus, vel simul admissi essent, nam prius consideratur ibi prioritas receptionis gradus, quam prioritas, & tempus receptionis in collegio, vnde secundum ordinem scripturæ magis attendi debet, cuius Ratio ea potissima est: nam quo ad ius dignior est receptio doctoratus, quam admissio ad collegium, cum per doctoratum consequatur quis dignitatem, vt tradunt securè doctores in c. clerici de iudici. in alleg. l. cum quid, vbi Deci. & Ias. quod non euenit in receptione collegij, vnde digniora † sunt anteponenda, glo. in §. aliā, ver. altiori loco inst. de bon. posse. Imò si optimè consideretur, verbum pares, non potest verificari in paritate receptionis in collegio, nā si simul sunt admissi, statim datur antiquitas ordinis per Rectorem, & consiliarios, iux. eundem sta. versu. si verò: vnde iam quando recipiunt gradus, non sunt pares in ordine receptionis. Rursus pro hac sententia considero sta. 4. dist. 3. ibi, inter pares autem antiquitate sumpti gradus, tum prout quisque antiquissimus fuerit in collegio &c. vult etenim sta. etiam in illo casu specialissimo (in quo vt infra dicitur præponitur aliquo casu non doctor doctori) debere potius attendi prioritatem receptionis gradus, quam receptionem collegij: nam dū innuit quod quando sunt pares in receptione gradus, consideretur ordo receptionis, vult casu cōtrario, quando constat de prioritate sumpti gradus, non debere attendi ordinem receptionis ad collegiū, per Regul. quod in vno casu conceditur, in alio negatur: quam locum PP habere

habere in statutis testatur Mari. Soci. l. in confi. 6. parte 1. nu. 25. fol. 20. vrgent tradita per Iaf. in l. si quis ita ff. de vulg. Nec oberit prædictum Ita. 4. in prin. vbi cautum est, anteriorem collegialem in receptione in collegio, præferendum esse doctori qui ante quadriennium collegij gradum doctoratus recepit, in electione cubiculi: nam respondeo, quòd illud sta. in suo tantum procedit casu speciali, nec ad prælationes de quibus agimus, & loquitur Ita. 8. extendi debet: cum ¶ statuta non recipiant interpretationem extensiuam, nec in eis sit licita extensio, iux. l. quidquid astringendæ, vbi dd. maxime Iaf. adnotant ff. de verb. oblig. declarat latè Ludou. Goza. in l. omnes populi nu. 268. ff. de iust. & iur. l. si verò §. de viro, & l. si constante ff. solu. mat. & hoc præcipue procedit vbi est diuersa ratio, vt in nostra specie: nam licet in honoribus, & prælationibus (maximè in locis publicis) velit sta. 8. quòd omnimodo doctores præponantur, non tamen vult, quòd semper idem sit in commoditatibus, vt in electione cubiculi: quòd satis est consonum iuri communi, in quo ¶ licet doctores in honoribus delatis, hoc est in prælationibus (de quibus hic agitur) præferantur, per l. 1. ff. de alb. in scrib. l. 1. C. de Cõsulibus lib. 1. 2. declarat Deci. in c. clerici nu. 10. aliàs 38. extra de iudi. non tamen hoc procedit omnimodo in commoditatibus, in quibus non consideratur gradus, vel dignitas, sed omnes de aliquo collegio pariter percipiunt, iux. gl. in c. statumimus extra de maio. & obed. per c. omnes, etc.

16 cum M. Ferrariensis extra de constitu. ¶ sicuti non attenduntur in honoribus deferendis, ut in electionibus, vt tradit Deci. vbi supra in dicto c. clerici post Abb. ibi, & Bartolin l. 2. §. prius ff. de vulg. per tex. in l. honores in prin. de decurio. & in authen. de monachis §. ordinationem,

nem, & in l. vnicuique C. de Proxe. Sacri Palatij: quòd corroboratur à traditis per Abb. in c. 1. extra de maio. & obe. vbi dicit, quòd in reuercntialibus, & honoribus impendendis, maioritas in prioritate dignitatis ponderatur, facit quòd tradit Felin. in Rub. de maio. & obe. num. 24. per c. cum olim de consuetu. quòd non dicitur pati præiudicium in re ditibus, cui alius præfertur in sessione: Quòd fortius procedit si cõsideratur, quòd attentò hoc fundamento, non solum posteriores doctores in gradu (de quibus dubitatur) sed etiam alij non doctores priores in receptione deberet præponi, sicuti in specie illius textus anteponuntur. Vnde si illud sta. hoc disponderet in prælationibus, esset correctorium iuris communis, nã vt supra dictum est, de iure communi prior gradu, vel dignitate, præfertur posteriori, & à fortiori non habenti dignitatem, vel gradum: & ad corrigendum, extensionem non debere admitti manifestissimum est, cum sit legum correctio euitanda l. 1. C. de inoffi. dona. & statuta secundum ius commune intelligenda, vt supra dictum est. Imò aliàs diceremus, quòd illa duo statu. essent contraria, dicit etenim Ita. 4. inter pares autem antiquitate sumpti gradus, prout quisq; antiquissimus fuerit in collegio, & c. in sta. verò 8. cautum est, si verò simul recepissent gradum, iudicium sit Rectoris, & consiliariorum, quis ordo inter ipsos seruari debeat, vnde cum in vna & eadem specie diuersimodè disponant, constat quòd vnũ sta. nõ debeat declarari per alter. Nec obstat Ita. 15. dist. 3. nã licet doctores qui ante quadrienniũ collegij recipiunt gradũ, nõ debeant frui subsidio, nõ tñ per hoc tollitur, quòd nõ debeant habere prælationes, cū sit maxima differētia, magisq; debeat honor delatus doctoribus, & prælationes, quã cõmoditates, vt s. probatũ est: imò

PP præsuppo-

præsupposito (sine veritatis præiudicio) quòd illud fundamētū esset cōcludēs, esset cōe, & maximē cōtra prædictū doctorē iuniore in gradibus, posset retorqueri, nam ibi ē negat subsidiū, eis qui ī alia facultate, quā in ea ad quā admissi fuerūt recipiūt gradū, vt prædicti dd. receperūt: vñ in pari cā, potior debet eē doctorū antiquorū in gradu conditio, cū possideant, iux. iura vulg. Nec obstat sta. 20. fol. 21. vbi qui ante quadriennium collegij gradum recepit, tenetur audire lectiones ordinarias, secus qui post quadriennium, seu approbante collegio est factus doctor, vnde cum sufficiētā eius magis videatur probare statuta, debet in prælationibus honorari. Respondeo ad illud sta. sicut ad alia loquentia de quadriennio, quæ solūm habent locum in suis casibus specialibus, in electione cubiculi, in subsidio, in audiēdo: & ita obseruatur, & consuetudine obseruatum esse diu ex libris apparet. Nec ex prædictis statu. est ¶ summendum argu. à simili, vt extendantur ad prælationes, nam prædictum argum. non procedit in statutis, quādo est aliqua dissimilitudo, etiam parua, vt docet Feli. in c. 2. extra de sponsali. post Anto. in c. si. colu. 44. de consuetu. Item quādo sequeretur correctio iuris communis, ¶ cum sta. recipiāt interpretationem à iure communi, Bart. in l. omnes populi nu. 55. ff. de iust. & iur. l. 2. C. de noxali. action. Item quando sequeretur absurdum, nam absurda sunt euitanda, c. venerabilem, de electio. sed si extenderentur ad nostram speciem, iunior doctor antiquior in gradu, præcederet antiquiorem, quod est contra ius commune, absurdum, iniquum, & inhonestum, vt supra dictum est: nec per hoc sta. magis sufficiētiam eorū qui post quadriennium gradum receperunt, videtur probare: sed vult releuare eos ab onere audiendi, sicut voluit concedere

magis

magis his electionem cubiculi, in sta. 4. & subsidiū in sta. 15. dist. 3. Imò præsupposito (sine veritatis præiudicio) quòd illud sta. probaret, dd. post quadriennium collegij factos, esse doctiores, & peritiores, adhuc antiquiores gradu anteponi debent, nam ¶ doctor antiquior iuniori doctori doctiori, & magis idoneo præfertur, dummodo iunior non sit excellens, ita vult Deci. in c. clerici extra de iudi. nu. 30. vers. quarta regula, expressius nu. 43. vers. sexto limitatur: quod fortius corroboratur ex Barto. in l. 1. C. de anon. ciuita. circa principium, & Areti. in dicto c. clerici extra de iudi. nu. 14. cum sequentibus, Feli. nu. 5. Deci. nu. 15. ex eodem Felino in Rub. nu. 7. de maio. & obe. vbi concludunt, doctorem antiquiorem penitus ignarum, & etiam eum qui corruptis doctoribus dignitatem doctoratus consequutus est, gaudere priuilegio doctoris, præferendumq; esse iuniori doctori perito: nam licet doctor ignarus, & imperitus sit indignus doctoratu, dignitas tamen in ipso collata valet, vnde quousque non priuatur doctoratu, debet gaudere priuilegio dignitatis doctoratus concessio: nam ¶ hoc significat dignitas, videlicet honorem, & præheminentiam, vt tradit Bart. in l. 1. C. de dignita. lib. 10. Ant. & Iuniores in c. 1. de consuetu. Et quod prædictum sta. 20. dicit, ritè factus, non debet intelligi, quòd dd. qui ante quadriennium collegij gradū receperunt, nō sint ritè, nec legitimè facti, prout aliqui malè volunt, quorum intelligentia à mēte, & verbis statutorum est penitus extranea: nam verbum illud ritè, exponi debet, id est approbante collegio Bononiæ, vt colligitur ex sta. 4. ibi, approbante collegio, & sta. 15. ibi Bononiæ collegio sufficiētiam approbāte: vnde sensus est illius sta. quòd vt habeat doctor priuilegium de quo ibi, duo requiruntur copulatiuè, videlicet quòd recipiat

cipiatur doctoratum post quadriennium, & insuper appro-
 bante collegio Bononiæ. Et similiter respondetur ad
 sta. 16. dist. 5. vbi vltimus receptus habet clauas, quod
 seruaretur etiam in doctore, nam vt supra dictum est, li-
 cet vellit sta. quod doctores honorentur, & venerentur
 in locis publicis, vult tamen quod commoditas, & serui-
 tium sint communia, quod est consonum iuri cõmuni,
 vt supra dictum est. Tertio autem probatur iure con-
 suetudinario, & vlti, nam obseruatur, & semper obserua-
 tum est, quod sta. illud 8. dist. 3. intelligatur in distincte,
 quod doctores habeant prælationes, siue ante quadri-
 ennium collegij, siue postea gradum receperunt: & non
 solum contra non doctores, sed etiam contra alios do-
 ctores in receptione collegij priores: & nunc sunt tres
 in collegio doctores, qui & ante quadriennium collegij
 gradum receperunt, & prælationibus vsi sunt, contra nõ
 doctores, & doctores: nec extat memoria in contrariũ,
 nisi de quodam qui ante admissionem ad collegium re-
 cepit doctoratum, & non habuit præheminentias docto-
 ribus concessas, negligentia fortè sua, vel culpa tũ tem-
 poris Rectoris, vel alia de causa quam ignoramus. Sed
 eodẽ tempore plures receperunt gradum doctoratus
 ante quadriennium, & habuerunt prælationes. Et hoc
 21 maximè vrget, quia in interpretationibus, † consuetudo
 in primis est attendenda, quia est optima legũ interpre-
 l. si de interpretatione ff. de leg. declarat Aug. Bero. in c.
 1. extra de consi. nu. 258. vbi ampliatur sequendam esse in
 interpretationibus, etiam si non sit præscripta, vel di-
 turna, prout regulariter requiritur, quod ante eum vo-
 luit Anto. in c. si. versi. ex his extra de consi. de quo arti-
 culo optimè loquitur Maria. Soci. Iun. consi. 25. nu. 12.
 parte 2. & consi. 25. nu. 17. parte 1. vbi affirmat sequen-
 dam

dam esse consuetudinem in interpretationibus, etiam si
 sit opus verba sta. impropriari: Silueft. in §. ex non scrip-
 to nu. 28. vbi ampliatur, locum sibi vindicare, quãuis pos-
 tea constet quod interpretatio non sit bona, post Abb.
 in c. cum dilectus 7. nota. de consu. Imò quod potius est
 in nostra specie, consuetudo in contrarium esset inuali-
 da, tanquam inhonestã, iux. Abb. doctrinam in c. statui-
 mus versi. nota contra cõsuetudinẽ: quod optimè iuuat-
 tur per supradicta, videlicet quod esset absurdum, & ini-
 quum, quod iuniores antiquis dignitate, vel gradu præ-
 ferantur, Deci. in licum quid nu. 7. ff. si cert. petã. absur-
 dum autem, & iniquum non posse per consuetudinem
 induci non dubium est: quamuis in hoc Feli. tenet ibi
 22 contra Abb. quod valeat consuetudo. Præterea † vr-
 get, nam in prælationibus consuetudo attendi debet,
 Card. Alexan. in c. Epif. 17. dist. in fine post Gemini. ibi.
 Quarto probatur ratione, quia in hac nostra specie iam
 non est locus interpretationi contra dd. antiquiores in
 gradu, nam adest alia interpretatio in eorum fauorẽ in
 propria specie, & etiam in fortioribus terminis, in qua
 declaratur, doctorem priorem in gradu, non solum qui
 ante quadriennium collegij, sed etiam ante admissionẽ,
 & in alia vniuersitate gradum recepit, præcedere debe-
 re doctorem posteriorem in gradu, & priorem in recep-
 tione collegij, licet gradum receperit in collegio vni-
 23 uersitatis Bononiæ: & † in statutis & stipula. interpreta-
 tio semel faciẽda est, Bertach. in repertorio suo i verbo
 interpretatio versi. 16. post. dd. maximè Pau. nu. 7. & Ias.
 nu. 8. in l. quidquid astringendã ff. de verb. oblig. quibus
 suffragatur sta. 26. dist. 4. ibi, eorum declarationes totum
 collegium accipere, & sequi teneatur. Non obstat quod
 dicit, deueniendum esse ad coniecturas, nã verba statu-
 nostorum

nostrorum intelligi debent planè, & què admodū scrip-
tura sonat, vt cauetur sta. 1 6. dist. 4. & hæc potius vrgēt
ad statuendum, quam ad interpretandum iam statuta.
Sed præsupposito quòd præ dictæ coniecturæ admittan-
tur, non obstat dicere, quòd iuniores in admissione, licet
sint doctores, est inconueniens prius loqui, & dānosum
collegio, nam doctores regulariter sunt seniores, & do-
ctiores, & † in consilijs requirendis antiquitati semper
24 defertur, vt docet Roma. in repe. l. si verò §. de viro fol.
53. in prin. nu. 87. per c. de quibus 20. dist. vbi conclu-
dit, quòd si nihil scriptum reperiri poterit, seniores pro-
uincix sunt congregandi, nam veritas facilius inuenitur
quādo à pluribus senioribus quæritur, canicies enim sa-
pientiam arguit: vnde non est mirandum, secundū eū,
si Demon sit sapiens, cum sit senex. Et hinc est, quòd iu-
re consu. in l. si chorus §. 1. ff. de leg. 3. allegauit se audiuit
se sape, senes rusticos ita dicentes, pecuniā sine peculio
25 fragile esse: & senior † non intelligitur solū qui ætate
abundat, sed et qui prudentia, & scientia, quæ in doctori-
bus antiquioribus præsumitur magis, c. porro. 84. dist.
Nec obstat si vnus ex iunioribus doctoribus dicat, quòd
fuit Rector in collegio, vnde videtur dicendum, quòd
saltem habere debeat secundum locum, per ea quæ tra-
dunt Domi. Abb. & Boeri. vbi supra de Episcopo, nam
secundum eosdem, speciale est in Episcopo, propter eius
insignem, & excellentem dignitatem: vnde regulariter
secus esset in alijs, per regu. l. ius singulare, & l. quod ve-
rò contra ff. de legi. & secus esse in vicario ipsi doctores
expressè affirmant: & ita obseruatur cōsuetudine in hoc
collegio, & in omnibus alijs collegijs huic similibus, quòd
26 † Rector finito officio redeat ad locū aliās suum: quod
corroboratur ex statu. 4. distinctionis 3. vbi cautum est,
quòd

quòd Rector completo anno sui officij, reddeat ex cu-
biculo Rectoris ad suum pristinum. Rector autem vni-
uersitatis Bononiæ, priuilegium habet, quòd finito offi-
cio stare possit in vniuersitate congregata, & sedere pe-
nes Rectorē qui pro tēpore fuerit, & dare vocē in illa,
vt apparet ex sta. vniuer. in rub. de immu. Rector. fol. 75.
vers. itē quòd nullus. Nec oberit si prædictus doctor di-
cat, se recepisse licentiatum gradum ante admissionē ad
collegium, vnde videtur succedere doctr. Ang. in §. quæ-
dam nu. 1 6. insti. de action. & Bartho. Socin. in l. cū quid
nu. 19. & ibi Deci. nu. 7. ff. si cert. pet. videlicet licentiatū
postea doctoratum, anteire debere doctorē medio tem-
pore factum: nam primò respondeo, quòd illa Angeli
sententia non est omnino segura, imò verior & non mi-
nus frequens videtur contraria, quam tenuit Simon de
Brug. doctor antiquus, Card. Mediola. in prohemio Cle-
mentinarum, Roma. consi. 333. Ias. in l. cum quid 1. lectu-
ra nu. 1 6. ff. si cert. petat. vbi Paul. Piccus, idem Ias. in l. si
licet nu. 8. C. de collatio. Alcia. in tractatu præsump-
tionū regu. 1. præump. 45. Iacobus Rebuf. alleg. l. 1. C.
de Cōsu. lib. 1 2. Anch. in c. 1. de parrochijs, Fel. in prohe.
Grego. nu. 2 1. & in c. clerici extra de iudi. vbi dicit, pri-
die se vidisse de facto, Hiero. Gigans in add. ad Deci. in
d. c. clerici, expressius affirmat Bellame. in prohe. Decre-
ta. nu. 54. Secunda responsio est, & hæc est plana, quòd
prædicta doctrina non obstat, nam doctor supradictus
recepit licentiam in alia facultate, & in alia vniuersita-
te, videlicet in artibus, & in Hispania, & gradum docto-
ratus consequutus est in iure, & Bononiæ: quo casu ces-
sant omnes rationes ad. tenentium, priorem in licentia
esse præferendum: nam per prædictam licentiam in ar-
tibus, non meruit doctoratus in iure, nec est porta, nec
medium,

medium, nec principium ad eos consequendos, nec finis doctoratus habet relationem, & necessariam consequentiam ad illam licentiam. Concludo igitur, Doctores priores in receptione gradus, & in admissione ad collegium posteriores, esse præferendos: puto tamen (vt quod sentio dicam) consuetudinem in contrarium, vel statutum valere (si quæ essent) & fateor, quod possunt habere honestum finem, & ita video quod in aliquibus collegiis, & Ecclesijs seruetur in Hispania, in quibus etiam non doctor præfertur, & ordo tantum receptionis seruetur. Sed non statante consuetudine, vel statuto in contrarium, obseruetur quod doctor præferatur, non doctori priori in receptione, & etiam doctori prius recepto iuniori in doctoratu.

S V M M A R I V M.

- 1 Mandare, & delegare idem importare.
- 2 Mandare iurisdictionem, & dare iudicem, an sit idem.
- 3 Mandare iurisdictionem, & dare iudicem, aliquando confundi possibile esse.
- 4 Intellectus ad l. solet, & ad l. Prætor ff. de iurisd. om. iud. & ad l. cognitio ff. de offi. eius, & ad l. i. ff. de damno infecto.
- 5 Intellectus ad l. si. C. vbi, & apud quem.
- 6 Mandare iurisdictionem, & dare iudicem in quo differunt.
- 7 Dare iudicem, quod sit simplicem delegatum, non ad vniuersitatem facere.
- 8 Mandare iurisdictionem, est delegatum ad vniuersitatem causarum constituere.
- 9 Iudicem dans, non abdicat à se exercitium iurisdictionis: mandans verò totam iurisdictionem, sic.
- 10 Delegatus simplex, seu index datus dare iudicem non potest: habens mandatam omnem iurisdictionem sic.
- 11 Appellatur à iudice dato, seu simplici delegato, ad dantem: à habente mandatam omnem iurisdictionem, ad superiorem mandatam.

12 Merum

- 12 Merum imperium quod iurisdictioni coheret, transit mandatam iurisdictione in habentem eam mandatam: in simplici verò delegatum, seu iudicem datum, lite contestata: & an sit verum.
- 13 Delegatus simplex non exequitur suam sententiam, delegatus ad vniuersitatem causarum sic.
- 14 Delegatus ad vniuersitatem causarum, unus ex pluribus poterit ab initio solus sine alijs procedere: secus est in simplici delegato, seu iudice dato.
- 15 Delegatus ad vniuersitatem causarum, tenetur ferre sententiam in loco solito, secus in iudice dato.
- 16 Delegatus simplex potest sententiare extra locum iurisdictionis delegationis, delegatus ad vniuersitatem causarum non.
- 17 Delegatis causis generaliter, vel specialiter, tot intelliguntur de legationes, quot sunt causæ: secus si vniuersaliter.

An sit differentia inter mandare iurisdictionem, & dare iudicem.

Cap. xv.

- M**ANDARE, † & delegare idem esse receptissimum est, & originaliter tenet glo. in l. i. §. qui mandatam, & ibi Deci. nu. 6. eam approbat ff. de officio eius cui manda. est iurisdic. glo. in l. nec mandante in prin. ff. de tuto. & cura. datis ab his, Ludo. Goz. in rub. ff. de offi. eius nu. 2. vbi Iaco. de Nig. nu. 4. Cagn. nu. 14. & Petrus Calefa. nu. 59. in fine, & nu. 60. Curt. in d. §. qui mandatam nu. 15. vbi Iaco. de Nig. nu. 6. quod bene probatur per rub. ibi ff. de officio eius cui manda. est iurisdic. iuncta rub. extra de officio delega. Sed celebris, & valde dubia quæstio est, vtrum discrimen sit † inter mandare iurisdictionem, & dare iudicem: Quam latè disputant ferè Moder. omnes in rub. ff. de offic. eius. vbi Pata. nu. 21. & Deca. Senè. num. 24. quos refert Calefa.
- QQ 2 Hippoly.

Hippoly. Ri. nu. 139. cum pluribus seq. qui in nulla parte firmare pedes audent. Et partem negatiuam, nepe nullam esse inter hæc duo differentiam, sed idem mandare iurisdictionem, & dare iudicem omnino importare, & vtrumq. loquendi modū delegationi vniuersali, & particulari conuenire, communiter obseruant scribētes, vt testantur Docto. pro vtraq. parte infra allegandi: Et eā amplectitur, & conatur defendere doctissimus Phi. Dec. in d. rub. ff. de officio eius cui manda. nu. 10. vbi Cagno. nu. 15. & 23. & Petrus Calefa. nu. 52. & Gozad. nu. 50. licet in fine relinquat cogitandum: & eam tuetur Sapia in l. 1. §. qui mandatam nu. 1. l. ff. de offic. eius cui. & hæc opinio videtur de mente Bart. in l. 1. §. si ff. quis, & à quo appelle. & Ias. in l. à iudice nu. 10. verfi. Octauò limita C. de iudi. Quæ opinio Decio videtur constare ex l. 1. §. qui mandatam ff. de officio eius, vbi qui mādātam iurisdictionē suscepit, proprium nihil habet, sed eius qui mandauit iurisdictione vtitur: vnde cum proprium nihil habeat, non poterit delegare, cum isdemum iurisdictionē mandare possit, qui eam suo iure, non alieno beneficio habet, iuxta l. more ff. de iurisdic. omni. iudi. Secundò probat per l. si ff. de offic. eius cui. man. vbi qui mandatam iurisdictionem habet, alteri eam mandare nequit. Tertio pro hac opini. considerat Rimi. l. 1. ff. de iurisdic. omni. iud. vbi officij iudicis latitudinē, ex iudicis datione constare I. C. respondet: quod non eueniret, si esset plus mādare iurisdictionem, quam dare iudicem. Et similiter inducit l. imperium in fine ff. eod. vbi tex. innuit, quod iurisdictione est iudicis dandi licentia: itaq. expressit facultatem iudicis dandi, tanquā magis dubitabile, quod non faceret, si mandare iurisdictionem esset plus. Quarto probatur, nam iurisdictione finitur morte, re integra, siue

fit

fit mādātā iurisdictione, siue iudex datus, l. & quia, (quæ ita per scribentes ibi intelligitur) ff. de iurisdic. omni. iudi. Vltimò huic opin. patrocinatur, quod legum latores his duobus indifferenter passim vtuntur, vt colligitur ex l. solet, & ex l. Prætor ff. de iurisdictione omni. iudi. & ex l. 1. ff. de damno infecto, & ex l. cognitio ff. de officio eius, ex l. si in fine, ibi generaliter dati sūt iudices C. vbi & apud quem: & ex generalitate l. si longius ff. de iudi. & l. placet C. de peda. iudicibus, & l. si vt proponis la. r. C. quo. & quando iudex, & l. 1. §. si ff. à quibus appella. non licet, & c. ff. extra de offi. delega. & magis in specie apparet ex l. cum Prætor §. is quoq. ff. de iudi. vbi Paulus I. C. responder, eos iudicem dare posse, quibus à lege concessum est, vt Proconsul, iuncto §. si. l. obseruare ff. de offic. Proconsu. vbi inquit lex, Proconsulem posse iurisdictionem suam legato mandare. Verum pars affirmatiua non paucis Docto. placet: Imò quod hæc duo sint diuersa, mandareq. iurisdictionem esse, cum iudex totam suam iurisdictionem, vel aliquam eius speciem alicui, ac causarum cognitionem cōmittit eum, in loco ipsius præponendo, & totum iurisdictionis exercitium in eū transferendo, l. solet & l. Prætor ff. de iurisdictione omni. iudi. Dare verò iudicem, quando vnus, vel alterius causæ cognitionem, & diffinitionem, aut cognitionem tantum, referuata sibi iurisdictione committit, seu delegat: qui iudex datus, iudiciario munere fungi dicitur, l. à iudice C. de iudi. Quam sententiam originaliter obseruabit Aldricus Glosator antiquus, quem refert glo. in l. 1. §. si. in tertio intellectu ff. quis & à quo appelle. vbi eam sequitur Cynus, Rapha. Cuma. Bartho. Soci. nu. 10. eam tenet Purpu. Niger nu. 4. Corra. Marcus Anto. Bellarmus nu. 13. in rub. ff. de offic. eius cui. Longouallus in rep. l. imperium

imperium nu. 21. ff. de iurisdic. omn. iudi. Pap. in l. cum Prætor §. is quoq; ff. de iudi. Alc. in lib. 2. Paradoxo. cap. 5. & in rub. extra de offi. ordi. nu. 6. Andre. Si. Barba. in c. super quæstionum §. porro. nu. 13. extra de offic. delega. Couarru. lib. 3. varia. resolu. c. ultimo nu. 11. Plautius in l. si. nu. 2. ff. de offi. eius. Ioan. Gillot. de iurisdic. & impe. c. 10. ad finem, quem refert Hyppo. Rimi. in d. rub. ff. de offi. eius nu. 143. qui etiam refert Cantiūculam hanc partem tenentem in lib. 2. de offic. iudi. c. 2. & est de mente Rapha. Fulgo. in l. solet super glo. ff. de iurisdic. omn. iudi. eam amplectitur Ioan. de Ana. & alij quos refert Alcia. & Moderni Flore. quos refert Soci. Et tu aduerte, quod hæc sententia videtur de mente gl. in l. legatus ff. de offi. Proconsu. & lega. in vno eius intellectu, & glo. sim. in l. more ff. de iurisdic. omn. iudi. & glo. in c. cum causam verbo, delegatus, in fine extra de appella. & glo. in c. super quæstionum §. si verò, in verbo, delegare, de officio delega. & Albe. in l. à iudice in prin. ubi & Fulgo. & Sali. & Paul. nu. 3. & Ias. nu. 7. C. de iudi. & idem Fulg. in l. more nu. 7. & Iacobus Mande. Albe. ibi nu. 12. dum citant d. §. is quoq; & per eum volunt, habentem mandatam iurisdictionem, vt legatus Proconsulis, posse iudicem dare, hoc est, vnam tantum causam delegare, & non vniuersitatem causarum: & etiam est de mente Hosti. in summa de appella. §. 4. circa finem verbi. si à delegato: & Rober. Mara. de ordi. iudi. fol. 260. nu. 72. dum l. 1. in prin. ff. quis & à quo appelle. (quæ loquitur de iudice dato) intelligunt quod loquatur de simplice delegato, & non ad vniuersitatem causarum: ex quorum omnium dictis, differentiam inter hæc duo esse colligitur, sed in quo differant non omnes conueniunt. Ex quibus (quidquid in contrarium scribenres vellint) existimo hanc sententiam,

tiam, non solum communem, sed magis receptam esse. Quæ differentia primò cõstat ex duabus regulis, prima est de l. si. ff. de officio eius cui manda. est iurisdic. vbi pro regula traditum est, habentem mandatam iurisdictionem, alteri eam mandare non posse. Secunda regula est de l. cū Prætor §. is quoq; ff. de iudi. vbi dicitur, quod is qui mandatam iurisdictionem habet, iudicem dare potest. Ex quibus regulis simul iunctis apparet discrimen esse, aliàs autem si non essent mandare iurisdictionem, & dare iudicem diuersa, prædicta iura sibi inuicem contradicerent, quod non est admittendum, arg. l. 2. §. contrariū C. de vete. iure enucle. & maximè in his iuribus non est præsumenda contrarietas, si consideretur quod illa duo responsa sunt eiusdem Pauli l. C. Nec valet responsio Decijibi, speciale esse in legato Proconsulis, nam salua pace tanti viri, aliena est à mente, & verbis l. C. ibi, qui prius posuit regulam, postea exemplum in legato Proconsulis: & exempla non solent restringere regulam, l. damni infecti la. 2. ff. de damno infecto, vt in sequenti quælatius ostendam. Secundò notabiliter hæc differentia probatur per tex. in l. 1. in prin. iuncto §. fin. ff. quis & à quo appelle. In prin. etenim apposta est regula ab omnibus recepta, quippe à iudice dato, appellari ad iudicem delegantem: quæ regula bene probatur in l. si. ff. eod. Et ex §. si. d. l. 1. intelligendo illum simpliciter, & planè, secundum verum Aldrici ibi, & aliorum Doct. intellectum, colligitur altera regula: quod ab eo qui mandatam iurisdictionem habet, appellatur ad superiorem mandantis, ad quem appellaretur ab ipso mandante: vnde si non essent hæc duo diuersa, similiter illa duo Vlpia. responsa essent contraria, quod non est dicendum. Nec oberrit dicere, quod Sille fil. l. 1. ff. quis & à quo appelle. patitur
plures

plures intellectus, vt ex glo. & traditis per Doct. ibi constat: vnde in eo non poterit fieri fundamentū, per Bar. receptam doctri. in l. in ambiguo ff. de rebus dubi. Nam respondeo, quòd ille Aldri. & aliorum intellectus est verus, & planus, alij verò omnes diuinatorij, & à mente, & verbis Vlpiani penitus extranei: Quis obsecro Docto. reuelauit, quòd in illo tex. fuit appellatum à subdelegato delegati ad vniuersitatem causarum, vt glo. ibi in 1. & 2. intellectu, & communiter Docto. volunt, vel à subdelegato delegati Principis, vt alij sensere: aut à Vicario, vt Bart. ibi in summario intendit, cum in tex. nullum verbum de subdelegato, aut Vicario reperiatur: maximè quòd prædicti intellectus, dispositionem illius tex. multū restringerent, vt latius alio loco demonstrabimus. Et per hæc fundamenta huic vltimæ sententiæ libèter accedo, & verius iudico differentiam esse, inter mandare iurisdictionem, & dare iudicem, modo infra explicando.

3 Non tñ nego possibile esse, hæc duo, largo modo † loquendo, aliquando confundi, & vnū pro alio accipi, vt Longoua. & Couarru. vbi supra sensere, licet eorum exemplis aliter posse satisfieri existimo, vt infra in solutionibus apparebit: Nec puto quòd in iurisperitorū responsis, qui accuratius verborum proprietatem obseruant, facile inuenietur. Retenta igitur hac vltima sententia: Non obstat Decij fundamentū de d. §. qui mandam, iuncta d. l. more, vbi habes mandatam iurisdictionem alieno nomine, & non suo, habet, & ideò nō potest eā alteri mandare, cū non sit propria: nā ut bene aduertit Bellarmatus, hoc fundamentum non est concludēs, nec satis probat mandare iurisdictionem, & dare iudicē idem, & non diuersa esse: Nam licet esset verum, quòd habens mandatam iurisdictionem, non posset iudicem dare,

dare, per hoc tamē non necessario tollitur, quòd sit differentia: quia licet per suum fundamentum si verū esset (quod nō est vt in seq. cap. demonstrabimus) tolleretur una differentia, nempe quòd habens mandatam iurisdictionem, non possit iudicem dare, sicut non potest eam alteri mandare. Possunt esse aliæ differentia, quas Doct. adnotant, & infra adducemus: maximè quòd hoc fundamentum alia ratione non est admittendum, quia probaret plus quam oportet, nempe quòd delegatus ad vniuersitatem causarum, non possit unam causam subdelegare, contra receptissimam Docto. sententiā, de qua per las. in l. à iudice C. de iudi. nu. 8. vers. secundo fallit: & hac responsione similiter tollitur difficultas l. si. ff. eod. nā licet habens mandatam iurisdictionem non possit alteri eam mādare, poterit iudicem dare, vel possunt esse aliæ differentia. Non obstat leuis Rim. consideratio l. r. & l. imperium ff. de iurisdic. omni. iudi. Nam respondeo, quòd licet latitudo officij iudicis, ostendatur ex eo quòd iudicem dare potest, & iurisdic. sit iudicis dandi licentia, tamen ex hoc non sequitur quòd sint idem, & non diuersa: nec etiam colligitur quòd mandare iurisdictionem, non sit plus quā dare iudicem: Imò aduerte, quòd si diceret mandare iurisdictionem ad officium iudicis pertinere, non esset omnino verum: quia licet iudex delegatus ad vniuersitatem causarum possit iudicem dare, non potest iurisdictionem mandare: Vnde fortè quia difficilius mandatur iurisdic. quam datur iudex, ibi de iudicis datione, & non de mandata iurisdictione expressit. Non obstat, quòd morte delegātis, re integra, mandatum iudicis dati, & etiam habentis mandatam iurisdictionem finitur, per d. l. & quia, nam licet in hoc assimilentur, non tamen necessario ex eò sequitur, quòd sint

RR idem,

idem, & non diuerfa: nam & delegatus ad uniuersitatē
causarum in multis assimilatur ordinario, non tamen ex
eo dicitur quòd sit iudex ordinarius, nam quod est simi-
le, non est idem. Non obstat quòd unū pro alio quan-
doq; accipitur, nam vltra responſionem, quæ colligi ex
Longoua. & Couar. poteſt, nēpe quòd licet ſint diuer-
ſa, aliquādo largo modo loquendo confunduntur: Alio
modo iuribus per Docto. adductis ſatis fieri poteſt. Et
4 primò non ꝑ obſtat l. ſolet ff. de iurisdic. om. iudi. vbi di-
citur, quòd ſolet Prætor ſuam iurisdictionem mandare,
& aut omnem mandat, aut unam ſpeciem: nam ſecun-
dum unam glo. expoſitionem, teſte Fulgo. Alex. & Iaſ.
ibi, uerbum unam ſpeciem, explicatur, ideſt uniuersitatē
causarum, in aliqua villa, uel caſtro: & ſimiliter occur-
ritur l. Prætor eod. tt. & l. i. ff. de damno infecto, & l. co-
gnitio ff. de officio eius: nam quando omnes cauſæ dam-
ni infecti, uel ſuſpecti tutoris, quæ in aliquo caſtro uer-
tuntur, alicui uniuersaliter, & in diffinitè committuntur,
ille dicitur delegatus ad uniuersitatem cauſarum, ut be-
ne colligitur ex traditis à Baldo, & Alex. in d. l. ſolet, &
poſt eos à Deci. in c. cauſam matrimonij de offi. delega-
nu. 34. ubi ſi omnes cauſæ mutui quæ in aliquo caſtro
uertuntur, committuntur alicui, delegatio ad uniuersita-
tem cauſarum appellatur. Vel aliter l. cognitio, respon-
deri poteſt, quòd uerbum mando, uel delego, non dici-
tur quòd ſemper refertur ad uniuersitatem cauſarum:
nam dicitur, quòd mandatur unius cauſæ cognitio, uel
diffinitio, ut in l. ſi. in fine, ibi, ſiue hoc ſpecialiter eis fue-
rit mandatum, ſed quando adiungitur cum uerbo iur-
isdictionis, ut quando mandat iurisdictionem: vel prædi-
5 ctis iuribus responde ut in fine dicitur. Non ꝑ obſtat l.
ſi. C. vbi & apud quem, ibi, uel ſi generaliter dati ſunt iu-
dices,

ices, nam uerbum generaliter, nō debet exponi ut ali-
qui malè putāt, ideſt, uniuersaliter, hoc eſt quod ad uni-
uerſitatem cauſarum dati ſunt iudices: ſed explicari de-
bet, generaliter, ideſt ſine expreſſione ſpeciali, ut poſſit
cognoſcere de reſtitutione, ſicut in ſimili exponit Fulg.
in l. more nu. 18. ff. de offi. eius l. cognitio eod. Vel aliter
& melius reſponde, quòd ibi fuit delegatio generalis,
quæ differt ab uniuersali, ita intelligit illum tex. Bal. in l.
à iudice in fine C. de iudi. ubi bene declarat Paul. & me-
lius Sali. in 4. oppo. ex quorum doctrina colligi poteſt,
quòd reperitur in iure delegatio uniuersalis, generalis,
& ſpecialis: Vniuerſalis delegatio eſt, quando commis-
ſio eſt facta uniuersaliter, & indiffinitè reſpectu alicuius
territorij, ut puta omnes cauſæ uertentes in tali caſtro l.
ſolet, & l. Prætor, & ibi glo. & Doct. ff. de iurisdic. om.
iud. Generalis delegatio eſt, quando ſine commemora-
tione territorij, ſed perſonarum ſit commiſſio, ut ſi ali-
cui committuntur omnes cauſæ quæ poſſunt uerti inter
Titium & Seuium, de hoc loquitur d. l. ſi. Specialis dele-
gatio eſt, quando una cauſa, uel etiam plures expreſſæ
ſunt ſpecificatæ in commiſſione, de qua loquitur l. unica
C. qui pro ſua iurisdic. c. ſuper quaſtionum §. porro, & §.
ſi uerò, & c. ſi. extra de offi. delega. & cui commiſſio uni-
uerſalis facta eſt, dicitur delegatus ad uniuersitatem cau-
ſarum: cui uerò generalis, uel ſpecialis, appellatur dele-
gatus ſimplex, nam tunc quot ſunt cauſæ, tot intelligun-
tur delegationes, ut Sali. adnotat. Nec obſtat l. longius,
ibi, iudex datus, & l. placet C. de peda. iudi. & l. ſi ut pro-
ponis la. 1. ibi, iudice dato C. quomo. & quando iu. & l.
1. §. ſi. ff. à quibus appella. nō licet, & c. ſi. extra de officio
delega. in eorum generalitate: nam in his non agitur
de delegatione ad uniuersitatem cauſarum, nec ge-
neralitas

neralitas est concludens arg. cum proprietas uerbi, dare iudicem, non patiat, ut comprehendat uniuersalē delegationem. Non obstat d. l. cum Prator §. i. iuncto §. si. l. obseruare ff. de officio Proconful. nā licet in vno tex. dicatur quod Proconful pōt dare iudicem, in alio quod mandare iurisdictionem, non ex hoc necessario dicendum est, quod sint idem, cum Proconful diuersa possit facere. Concludo igitur, mandare, & delegare idem importare, ut colligitur ex l. i. §. qui mandatam, & ex l. cognitio, & ex toto tr. in rub. & nigro ff. de offic. eius cui mandata est iurisdictione, iuncta rub. de officio delega. & l. i. ff. de damno infecto, & l. si. C. ubi & apud quem. Sed

6 mandare ꝛ iurisdictionē, & dare iudicem idem esse propriē loquendo nego: nam dare iudicem est, simplicem

7 delegatum ꝛ facere, hoc est unam, uel plures causas specialiter, aut generaliter alicui, respectu personarū committere, non autem uniuersitatem causarum delegare. Et ita intelligitur d. l. legatus, & d. §. is quoq; & d. l. unica

8 Mandare ꝛ uerō iurisdictionē, ad uniuersitatē causarū delegatū constituere, omnemq; iurisdictionem, aut speciē alicui committere, seu delegare, per l. solet, & l. Prator ff. de iurisdictione. omni. iudi. iunctis gl. expositionibus ibi, quæ approbantur per Docto. Fateor tamen (& ita has duas opiniones cōes cōpono) quod impropriē loquendo, mandare iurisdictionem sit dare iudicem, & dare iudicem mandare iurisdictionem: sed quia commodius erat singulas causas singulis appellationibus distingui, mandare iurisdictionem pro uniuersali delegatione, dare iudicē pro particulari legum lato. acceperunt: sicut in simili docet Imperator in §. alio in situ. quibus mo. te sta. in fir. i uerbis irritū. & ruptū. Retēta igitur snia, quod inter hac duo sit prædictū discrimē, ex hoc resultāt plures

res differentiae inter ea propriē loquendo. Et prima differentia sit, dare iudicem esse, simplicem delegatum facere: mandare iurisdictionem, ad uniuersitatem causarū delegatum constituere. Secunda differentia est, quod iudex qui dat iudicem, seu simplicē delegatum facit, nō

9 abdicat à se exercitium iurisdictionis, ꝛ secus est quādo mandata est iurisdictione: quod est verum quando est mandata tota iurisdictione, & etiam tunc remanet penes eum facultas reuocandi, l. iudicium soluitur ff. de iudi. nam à se imperium abdicare non potest, l. pe. ff. de offi. Prasi. l. i. §. qui mandatam ff. de offi. eius. Transfertur tamen maior potestas in eum, quam in iudicem datum, cui cognoscere tantum, aut cognoscere, & diffinire solum permis-

10 sum est. Tertia differentia est, ꝛ quod licet iudex datus non possit alium iudicem dare, l. à iudice C. de iudi. tamen habens mandatam uniuersaliter iurisdictionem sic, ut in d. §. is quoq; & in l. legatus ff. de officio Proconful. quem articulum latius in seq. q. discutiam. Quarta differentia test, quod licet à iudice dato, appellatur ad dā rem, l. i. in p. in. & l. si. ff. quis & à quo appelletur, ab habente uerō mandatam iurisdictionem, appellatur ad superiorem mandantis, l. i. §. si. secundum uerum Aldrici, & aliorum intellectu ff. quis & à quo appelle. quod intellige uerum esse, quando omnem iurisdictionem mandatam haberet, secus si speciē aliquam, ut supra dictū est, & alio loco latius dicetur. Quinta differentia sit, quod

12 licet iurisdictione ꝛ mandata, imperiū quod iurisdictioni coheret, transeat ipso iure in eum cui mandatur iurisdictione, ut colligitur ex l. i. in fine, & ex l. si. ff. de offic. eius, iudex uerō datus, seu simplex delegatus, lite de mū contestata, & non ante, utitur imperio, iuxta authen. de exhiben. reis §. si uerō etiam quidā iurent, colla. 5. per quæ iura

- iura hoc tenet Ioan. Gillot. lib. 2. de iurisdic. & imperio cap. 10. ad finem, relatus à Rimi. Iuni. vbi supra nu. 143. De intellectu tñ d. §. si verò iurent, vide Bar. nu. 1. Alex. nu. 6. Ias. nu. 12. Curt. nu. 29. in l. 2. ff. de iurisdic. omni. iudi. an per litis contestationē fiat maior iurisdic. de-
- 13 legati. Sexta differētia ꝑ est, quòd quamuis iudex datus, seu simplex delegatus non exequitur suam sententiam, sed qui eum dedit, l. à Diuo Pio in prin. ff. de re iudi. tamen habens mandatam iurisdictionem, vniuersalemq; delegationem, habet eius executionem, vt concludit Alcia. in rub. extra de off. ordi. nu. 13. pro quo citat l. cogitatio ff. de off. eius. quæ (nifallor) hoc non probat: fortè voluit allegare l. & si Prætor, ibi, qui alienam iurisdictionem exequitur eod. tt. Citat in super glo. in c. si quis contra clericum de foro compe. glo. pe. Et hanc differētiā tenet Purpu. relatus à Rimi. vbi supra nu. 145. & est de mente glo. in d. l. à Diuo Pio glo. magna ad finem. Septima ꝑ differētia est, quòd licet quando sunt plures iudices dati, seu simplices delegati, vnus sine alijs à principio non potest cognoscere, & sententiare, aliàs processus est nullus, l. duo ex tribus ff. de re iudi. c. causam el. & c. cum causam extra de officio delega. habens tamen delegationem vniuersalem, & mandatā iurisdictionem, poterit sine alijs procedere, tradit Bart. in l. Pomponius, aliàs incipit, si vni ff. de re iudi. nu. 3. vbi Paul. num. 4. & Alex. & Ias. vterq; nu. 6. testantur communem, & Felu. in c. causam matri nonij nu. 22. & Deci. nu. 34. & August. Bero. nu. 110. quia æquiparatur ordinario, & vnus ex ordinarijs sine alijs procedit, l. 1. ff. de offic. Consu. & d. l. si vni, declarat Rob. Mara. de ordi. iudi. fol. 61. nu. 30. Octaua differētia sit, ꝑ quòd licet habens mandatam iurisdictionem, & vniuersitatem causarum delegationem, debeat

- beat quando fert sententiam, in loco solito sui delegantis stare, quia æquiparatur ordinario, & ordinarius debet stare in loco solito maiorum suorum, vbi soliti sunt reddere ius prædecessores, Bald. in l. cum sententiam C. de senten. Bar. in l. si vt proponis la 2. C. quomo. & quā. Bart. & Ias. & commu. scriben. per tex. ibi in l. pe. ff. de iustit. & iure: simplex verò delegatus, seu iudex datus, cum certam sedem non habeat reddendæ iustitiæ, potest sibi eligere locum vbi vult, etiam in camera sua, vt Bald. vbi supra adnotauit, dummodo locus sit honestus, & litigatoribus congruus: aliàs secus, argu. l. si cum dies §. si arbiter ff. de arbi. Maranta vbi supra fol. 260. nu. 72. Nona differētia ꝑ est, quòd simplex delegatus, seu datus iudex, poterit cognoscere, & sententiare extra territorium delegantis, & processus, & sententia valebit, si vtraq; pars consentiat, absq; consensu domini illius territorij, quia simplex delegatio non coheret, nec terminatur territorio, Mara. vbi supra nu. 75. per c. statutum §. in nullo, & ibi Abb. adnotauit de rescrip. lib. 6. Decima differētia, 17 erit, ꝑ quòd licet quādo facta est delegatio vniuersalis, vna delegatio plurium causarum intelligitur, quādo verò specialiter, aut generaliter, nō respectu territorij, sed personarum, tot delegationes censentur, quot sunt causæ, vt docet Sali. in l. à Iudice C. de iudi. 4. oppo. argu. l. scire debemus, & l. pluribus ff. de verbo. oblige.

S V M M A R I V M.

- 1 Mandatam iurisdictionem habens, an possit iudicem dare.
- 2 Mandatam habens iurisdictionem, an habeat propriū: & nu. 6.
- 3 Delegatus ad vnā causam non potest vnū articulum subdelegare: & nu. 11.
- 4 Delegatus ad vniuersitatē causarū, potest vnā cām subdelegare.
- 5 Mandatam.

- 5 Mandatam habens iurisdictionem, quod non habet iurisdictionem propriam, sed delegatam, sic.
- 6 Proprium aliquid habet delegatus, ratione iurisdictionis delegatae.
- 7 Proprium dicitur illud quod non est commune, & quod propriè diuersimodè verificatur.
- 8 Intellectus ad §. qui mandatam.
- 9 Intellectus ad l. pe. ff. de offi. Præsidis.
- 10 Differentiæ plures inter delegatam, & ordinariam iurisdictionem remissiuè.

Habens mandatam iurisdictionem, an possit iudicem dare.

Cap. XVI.

ARTICVLVS iste disputabilis est, an habens mandatam iurisdictionem possit iudicem dare, † qui dependet à superiori, ideoq; ferè omnes Do. in præcedenti q. adducti, simul cum præcedenti dubio, tanquam eius membrum eum examinant: excepto Bellarmino. in d. rub. ff. de off. eius. qui separatim eum discutit. Et partem negatiuam, scilicet iudicem non posse dare, tenèt ferè Doctores omnes asserentes, dare iudicem, & mandare iurisdictionem idem importare, qui in anteriori cap. sunt relati. Quæ opinio constare omnino videtur ex l. si. ff. de officio eius cui man. vbi habens mandatam iurisdictionem, eam alteri mandare non potest: vnde re tēta communi opinione, quod mandare iurisdictionem, & dare iudicem sint idem, qui non potest mandare iurisdictionem, nec dare iudicem valebit. Secundò vrget ratio, nam † habens mandatam iurisdictionem propriam nihil habet, sed eius qui mandauit iurisdictione utitur: vnde succedit regula l. more ff. de iurisd. omni. iudi. quod

quod is demum mandare iurisdictionem, seu delegare, aut dare iudicem possit, qui suo iure, non alieno beneficio habet. Ratio huius est, quia id quod nostrum est, si ne factò nostro ad alium transferri non potest, regu. Id quod nostrum ff. de regu. iur. Nec enim plus iuris quis ad alium transferre potest quam ipse habet, in reg. Nemo plus iuris ff. de regu. iur. quod corroboratur, nam sicut vsuarius non potest facere alium vsuarium, §. i. institutu. de vsu. & habi. ita nec delegatus delegatum, cum solum habeat vsu iurisdictionis, l. i. §. qui mandatam ff. de offi. eius vbi glo. & Doct. Tertio his accedit l. à iudice C. de iudici. vbi delegatus non habet potestatem iudicis dandi. Quarto prædictæ opinioni patrocinator l. cum Prætor §. is quoq; ff. de iudi. vbi tex. innuit, Is quoq; cui mandata est iurisdictione, iudicem dare potest, vt sunt legati Proconsulum: nam si speciale est in legato Proconsulis, quod iudicem dare possit, in contrarium erit ius cōe, arg. l. ius singula. ff. de legi. Quintò facit l. legatus ff. de offic. Proconsu. secundū literam negatiuam, vel per arg. ab speciali, secundum literam affirmatiuam. Sextò eodem ab specia. argum. confirmatur per l. vnicam C. qui pro sua iurisdictione, iudi. dare dari ve pos. vbi speciale esse in Principis legato, quod iudicem dare possit, adnotatur: quod probatur per l. à iudice C. de iudicijs. Septimò vrget l. penu. ff. de officio Præs. vbi iudex non potest à se imperium abdicare, nisi in manu Principis faciat. Octauò his suffragatur, nam si delegatus posset subdelegare, sequeretur quod ordinaria iurisdictione non differret à delegata. Nonò vrget, † nam sicut delegatus ad vnam causam, non potest vnum ipsius causæ articulum subdelegare, vt communiter dd. cōcludunt, contra Bart. ibi, in l. more ff. de iurisd. om. iud. vbi Alex.

§ § num.

num. 26. Deci. nu. 14. Curt. nu. 67. Ias. in l. à indice C. de iudi. nu. 10. vers. sextò limi. contra Bart. in d. l. more, qui tenebat contrarium per Clem. 1. de officio delega. quæ non vrget cum in delegato Principis loquatur: vnde si cut non potest delegatus ad vnam causam, vnum articulum committere, similiter nec vnam causam, quando habet mandatam iurisdictionem, cum validum sit argu. de toto ad partem, l. quæ de tota ff. de rei vendi. Decimò pro hac parte induco l. cum Prætor §. 1. ff. de iud. vbi inquit tex. quòd iudicem dare possunt, quibus lege vel cõstitutione, vel Senatus consulto conceditur, vt Proconsul: vnde cum habenti mandatam iurisdictionem non reperiatu concessum iudicẽ dare, nec lege, nec constitutione, nec Senatusconsulto, nec ex conscientia legis habeat iurisdictionem, non poterit iudicem dare. Contrariam tamen sententiam, imò quòd habens mād datam iurisdictionẽ possit optimè iudicem dare, tenent Docto. volentes discrimen esse, inter mandare iurisdictionem & dare iudicem, quos in præcedenti q. adduximus, quibus enumeratis, contra mentem Doctorum puto, hanc partem communem, & crebriorem esse. Quæ sententia primò constat, nam retenta prædicta differẽtia, quòd mandare iurisdictionem, sit vniuersitatem causarum cõmittere, dare iudicem vnam causam, vel alteram delegare, succedit receptissima regula: † Quòd delegatus ad vniuersitatem causarum potest vnam causam subdelegare, quam amplectitur glo. in l. à iudice C. de iudi. in l. legatus ff. de offi. Proconsul. in l. more, in verbo, alieno ff. de iurisdic. omni. iudi. in c. cum causam in verbo, delegatus in fine, extra de appella. & in c. super quæstionum §. si verò, in verbo delegare, extra de offi. delega. & in l. Diuo Pio in glo. magna circa finem ff. de re iudi. com-

muniter

muniter dd. in dictis locis, teste Alex. in d. l. more nu. 25. vbi & Deci. nu. 13. & Curt. lu. nu. 67. Ias. in d. l. à iudice nu. 8. vers. secundò fallit (quidquid malè in contrariũ Deci. & Curti. attentarunt) & idem Deci. in d. c. cū causam in fine: ex quo tex. & ex infra citandis eorum sententia confunditur. Secundò vrget tex. (nifallor) expressus in d. §. is quoq;, vbi inquit l. is quoq; cui mandata est iurisdictione, iudicẽ dare potest, vt sunt legati Proconsulum. Nec oberit Decij, & aliorum responsio in rub. ff. de offi. eius, Speciale esse ibi in legato Proconsulis, quæ proculdubio à mente Pauli I. C. aliena est, nec verbis tex. accommodari potest, qui prius posuit regulam, postea exemplum: maximè quòd exempla non solent restringere regulam, l. damni infecti la 2. ff. de dam. infe. Nec iuuatur Cagno. & aliorum in d. rub. replicatione, quòd licet exempla non arctant regulam, eam tamẽ declarant, in quibus terminis loquatur, l. 1. ff. de præscrip. verbis l. 1. §. quod vulgo ff. de vi & vi arma. Itaq; exemplum in legato Proconsulis, cum sit persona priuilegiata, vt colligitur, ex traditis ab Alci. in rub. extra de officio ordi. ostendit, §. is quoq;, loqui in personis priuilegiatis. Nam respondeo quòd non est verissimilè I. C. voluisse ponere regulam personarum priuilegiatarum: nec hoc legati Proconsulis exemplo colligi potest, cum nõ sit nouum apud I. C. & etiam in hac materia, regulam delegatorum, exemplificare in legato Proconsulis, vt apparet ex l. 1. §. qui mandatam ff. de offi. eius. ibi, quare nemo dicit animaduersionem legatum Proconsulis habere, mandata iurisdictione: de regula enim non inferitur ad casus speciales, l. in his ff. de legi. Et è contra de legato infert aliquando ad alios delegatos, vt constat ex l. cognitio ff. de officio eius ex l. 1. §. damus ff. de tut. & cura. da.

SS 2 vnde

vnde ex quo arguit de vno ad aliud, constat quòd non est speciale, quia de iure speciali non solet argui, simili quod verò contra ff. de legi. Tertio huic sententiæ patrocinatur l. legatus ff. de officio Proconsulis cuius verba sunt, Legatus madata sibi iurisdictione, iudicis dandi ius habet, secundum literam affirmatiuam, quæ in pandectis Floren. & Holoãdri, & in alijs libris correctis reperitur, quæ proculdubio vera est, nec litera negatiua sustineri posset, cum secundum eam esset tex. ille contrarius d. §. is quoq; quod non est admittendum, arg. l. 2. §. contrariu C. de vet. iure enu. & maxime non est præsumenda contrarietas, cum vtrumq; responsum sit eiusdem Pau. I. C. cum autem legatus Proconsulis dat iudicem, clarè probatur quòd habens mandatam iurisdictionem dare iudicem valeat, cum legatus Proconsulis mandatam iurisdictionem habeat, l. obseruare §. post hæc, & l. solent in prin. ff. de off. Procons. & l. 1. §. qui mandatam, & l. cognitio ff. de offic. eius. Quarto probatur per l. ff. C. vbi & apud quem, ibi, vel apud eos qui dantur à iudicibus qui propriam iurisdictionem non habent: quæ verba non sunt intelligenda de ordinarijs, quia propriam iurisdictionem habent, l. more ff. de iurisdic. omn. iud. nec de iudicibus datis, qui alium iudicem dare non possunt: sed necessario de iudicibus delegatis, qui mandatam iurisdictionem, seu vniuersitatem causarum habent. Quinto facit l. imperium ff. de iurisdic. omn. ubi iurisdic. est iudicis dandi licentia: Itaq; habenti iurisdictionem licebit iudicem dare. Nec obert responsio Ias. in l. à iudice nu. 1. o. uer. ff. Octauo limita C. de iudi. & Goza. in d. rub. ff. de offic. eius in fine, afferentium l. imperium loqui de iurisdictione ordinaria, non tamen de iurisdictione delegata: Nam hæc interpretatio ad illum tex. admittenda

tenda non est, cum iurisdictionis appellatio, non solum ordinariam, sed etiam delegatam comprehendat, quando de iurisdictione fit mentio in genere, vt in illo tex. fit. Ita concludit Deci. post Alex. ibi in rub. ff. de iurisdictione omni. iudi. contra Ias. ibi, qui indistinctè malè affirmabat, solam ordinariam contineri iurisdictionis appellatione: & ita titu. de iurisdic. omn. iudi. intelligitur, tam de delegata, quam de ordinaria iurisdictione: vt tanquam receptum tradit Bellarmino. in rub. ff. de officio eius vbi contrariam opinionem improbatam esse affirmat. Sexto corroboratur, nam subrogatus sapit naturam eius in cuius locum subrogatur, l. si cum §. qui iniuriarum ff. si quis causet delegatus fungitur vice delegantis, l. solet, & l. Prætor ff. de iurisdic. omn. iud. vnde sicut iudex ordinarius poterit iudicem dare, vt in l. cum Prætor §. 1. ff. de iud. ita eius delegatus. Nec valet dicere, prædictam regulam subrogatus &c. locum sibi non vendicare, quando aliquid in contrarium à lege esset dispositum, nam ea regula attentata etiam diceremus, quòd posset delegatus iurisdictionem mandare, sicut ordinarius, cuius ipse vice gerit, quod non est verum, vt ex l. ff. de offic. eius, & ex d. l. more apparet: nam responde, quòd licet reperitur prohibitum, iurisdictionem vniuersaliter delegare, non tamen iudicem dare. Imò & ex prædicto §. is quoq; & ex alijs iuribus constat, expressè esse permittum. Retenta igitur hac ultima sententia, quæ verior, & receptior mihi videtur, non obstat primò l. ff. de officio eius: nam licet sit verum, quòd non potest mandare alteri iurisdictionem habens eam mandatam, vt ibi, potest tamen iudicem dare, vt d. §. is quoq;. Non obstat dicere non habere proprium, nam respondeo non esse verum quòd delegatus aliquid proprium non habeat: nam licet manifestum

- 5 nifestum sit, ꝛ quòd non habet propriam iurisdictionē, vt ibi colligitur, & bene probatur in l. & si Præror ff. eo. expressius in l. si. C. vbi & apud quem: tamen habet de legatam iurisdictionem, vt glo. Bar. & omnes Docto. ibi
- 6 fatentur: & ꝛ ratione huius delegatæ iurisdictionis dicitur habere aliquid proprium, pro quo vrget l. cognitio ff. eo. & fortius l. legati ff. de offic. Pro. quibus suffragatur manifesta ratio, nam si non haberet aliquid proprium, non posset iudicare, & exercere iurisdictionē, sicut nec priuatus potest, l. priuatorum C. de iurisdic. omni. iudi.
- 7 l. 1. & per totum C. si à non compe. iudi. licet ꝛ etenim proprium sit illud quod non est commune, l. omnes populi ff. de iusti. & iure, l. 2. §. ff. de adoption. tamen verbum propriū, diuersimodè in iure verificatur, & proprium etiam dicitur, ratione officij, quod alienum est, & non peculiare, vt apparet ex traditis à Baldo in l. dictantibus C. de testam. vbi ratione officij propria dicitur causa aduocati, in qua patrocinium præstitit, & ideo in ea idoneus testis non est, l. si. ff. de testibus: & idem dicit ibi Baldo. esse in procuratore. Nec obstat d. §. qui mandatā,
- 8 ꝛ nam ibi si rectè consideratur, probatur oppositum, vt apparet ex versū. verius est enim, more maiorum iurisdictionem quidem transferri: & ibi Paulus notat, imperium quod iurisdictioni coheret, mandata iurisdictione transire: ex quibus apparet, quòd Vlpianus voluit recedere à primò dicto. Nec vt bene aduertit ibi Ias. est speciale in legato Proconsulis, sed regulare, quia ex alijs de legatis ad eum infert: nec enim ex regulis ad casus speciales infertur, l. in his ff. de legibus, quidquid malè in cōtrarium voluerit Deci. ibi post Alex. attentatè, & insufficienter conatur respondere. Itaq; concludo, quòd habens mādātā iurisdictionem aliquid proprium habet, licet

licet contrarium sit de mente scribentium, vt alio loco latius ostendam: Vnde nimirum si vnā causam possit subdelegare, seu iudicem dare. Præterea aliter respondeo, quòd licet verum esset, quòd habens mandatā iurisdictionem non haberet proprium, tamen cum reperiatur concessum à lege, vt probatur in iuribus supracitatis, nihilominus posset dare iudicem: nam attenda hac ratione, quia proprium delegatus non habet, etiam sequeretur, quòd nec delegatus ad vniuersitatem causarum posset vnā causam subdelegare, contra receptissimam Docto. sententiam. Et similiter respondeo ad contrarium ꝛ l. pen. ff. de offi. Præsi. nam licet nō possit iudex à se abdicare iurisdictionem, bene potest eam mandare, vt probatur per totum titu. de offi. eius. nam mandando iurisdictionem iudex ordinarius, de quo ibi loquitur, nō abdicat à se merum imperium, quod non est delegabile, vt coercitio, quod probat d. §. qui mandatam: nec abdicat potestatem reuocandi arbitrio sua mandatam l. iudicium soluitur ff. de iudi. l. solent ff. de off. Proconsul. licet planum mihi videtur, iurisdictionem transferri in delegatum, vt in d. §. qui mandatam probatur: & similiter in nostra specie habens mandatam iurisdictionem, dando iudicem, vel delegando vnā causam, non amittit iurisdictionem quam delegatam habet, sed tantū committit causæ cognitionem, & diffinitionem, & exercitiū iurisdictionis apud eum remanet. Nec obstat regu. id quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest, ff. de regu. iuris, nam regula illa locum nō habet, lege permittente, vt probatur exemplo tutoris, & curatoris in l. lex quæ tutores ff. de administra. tuto. maximè quòd vt supradiximus, iurisdictionis delegatæ ratione dicitur, delegatum aliquid proprium habere. Nec

Nec obstat regula Nemo plus ff. de reg. iu. nam non est verum quod habens mandatam iurisdictionem, dando iudicem transferat plus iuris in alium quam ipse habet cum ipse habeat vniuersitatem causarum, & dando iudicem, vnam causam, vel alteram, & non vniuersitatem causarum delegat. Non obstat l. à iudice C. de iudicijs, nam ille tex. loquitur in simplici delegato, qui nō potest iudicem dare, secus tamen est in habente mandatam iurisdictionē, cui à iure concessum est, vt in d. §. is quoq; & in d. l. imperium: & ita respondetur ad l. r. C. qui pro sua iurisdictione iudi. Non obstat §. is quoque, quia in illo tex. probatur contrarium, vt supra exposuimus. Nec obstat l. legatus secundum literam negatiuam, nam vt supra diximus, non tenetur, nec est vera: nec obstat litera affirmatiua, quia probat oppositum, nec in legato Proconsulis est speciale. Non obstat leuis consideratio, quod si habens mandatam iurisdictionem posset iudicē dare, vel vnam causam delegare, non esset differentia
 10 † inter ordinariam, & mandatam iurisdictionem: Nam poterit responderi, quod hac etiam retenta opinione, adhuc remanent quadraginta differentiae, quas enumerat Rober. Mara. de ordi. iudi. fol. 60. inter quas manifestae sunt, quod ordinaria iurisdictione non finitur morte concedentis, quia eam habet iure suo in sua persona radicatam ordinarius: delegata re integra morte mandantis finitur, & alieno beneficio eam habet delegatus, vt probatur in l. more, & in l. & quia ff. de iurisdictione om. iudi. Præterea ordinarius mandare iurisdictionem alteri potest, vt in d. l. more: habens verò eam mandatam non, vt in l. ff. de officio eius. licet dare iudicē, & vnā causam, vel alteram possit. Non obstat quod secundū
 11 communem opini, vt supra demonstrauius, † simplex delegatus

delegatus ad vnam causam non potest vnum articulū subdelegare, vnde idem videtur dicendum in delegato ad vniuersitatem causarum, quod vnā causam non possit subdelegare, per regulam l. quæ de tota ff. de reuendi. vbi est validum arg. de toto ad partem: nam respondeo, quod simplex delegatus non delegat, quia reperitur prohibitum, vt in d. l. à iudice, & cum sit ei prohibitū delegare, nec vnum articulum eiusdem causae valebit alteri committere, per eandem regulam l. quæ de tota: sed in delegato ad vniuersitatē causarum, seu habente mandatam iurisdictionem, non reperitur prohibitum vnam causam subdelegare, seu dare iudicem, imò inuenitur concessum. Cuius ratio potest esse, quam Docto. prædicti assignant, quoniam æquiparatur ordinario, glo. in c. cum causam, in verbo delegatus, de appella. & in c. statutum, in verbo moderatas, de rescriptis in 6. quæ amplius vult, quod est ordinarius: sed melius diceret, quod est ad instar ordinarij, nam non est ordinarius, vt bene aduertit Alex. in d. l. more nu. 25. secus tamen est in simplici delegato qui non est ad instar ordinarij, ideò nec vnum articulū eiusdem causae potest subdelegare: quod verū est, quando articulus esset iurisdictionalis, vt actus habens annexam iurisdictionem, & cognitionem: articulum verò non iurisdictionalem, vt nudus actus receptionis restitutum, bene potest subdelegare, ita communiter dd. concludunt, saluando hoc modo dictum Bar. pro quo est tex. in c. super quæstionum §. nos, extra de offic. delega. Vltimò non obstat l. cum Prætor §. i. ff. de iud. vbi qui habet à lege iurisdictionem, vt Proconsul, potest iudicem dare: nam respondeo vt supra, quod exempla non arctant regulam: nam etiam qui non habent à lege, sed mandatam iurisdictionem, possunt iudicē dare,

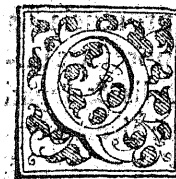
vt in seq. §. is quoq; dicitur. Nec conscientia legis auget potestatem delegandi, vt probatur in exemplo Vicarij Episcopi, qui non potest delegare iurisdictionem, clericos, de off. Vica. Bal. in l. aliquando ff. de off. Procōs. licet officium habeat ex conscientia legis, vt probatur in titulo de officio Vica. lib. 6. in rub. & nigro. Itaq; licet scriben. multum considerant in hoc delegationum causarū tractatu, an habeat quis iurisdictionem ex conscientia legis vel nō, satis puto legū latores non considerasse, nec de mente eorum, hac qualitate conscientie legis, auctam potestatem subdelegandi fuisse.

S V M M A R I V M.

- 1 Legatus Proconsulis an possit mandatam sibi iurisdictionem alteri mandare: & nu. 5.
- 2 Legatus Proconsulis potest vnā, vel alteram causam subdelegare.
- 3 Delegatus ad vniuersitatem causarum potest vnā causam subdelegare, cum communi, contra Dec. & Curt.
- 4 Delegatus Proconsulis ad vnā causam non poterat subdelegare.
- 6 Legatus Proconsulis, an habeat propriam iurisdictionem.
- 7 Legatus Proconsulis habet officium, & iurisdictionem ex conscientia legis: & nu. 11.
- 8 Proconsul in prouincia quam regit, redactus est ad instar principis, & habet supremam iurisdictionem post principem: & num. 15.
- 9 Legatus Proconsulis habet aliqua priuilegia, quæ ceteri delegati non habent.
- 10 Intellectus ad S. qui mandatam.
- 12 Inherendum est regulæ, quando exceptio non bene probatur.
- 13 Legatus Proconsulis, an habeat propriam iurisdictionem.
- 14 Dare verbum aliquando accipi pro tradere.
- 16 Priuilegia non sunt multiplicanda.
- 17 Legatus Apostolicæ Sedis, est ad instar Proconsulis quando est Cardinalis,

- Cardinalis, alias secus, secundum comm. Opini.
- 18 Cardinales: aequiparantur Senatoribus, & Patribus, & sunt super illustres.
 - 19 Delegatus Cardinalis de latere, an possit subdelegare: & supra num. 17.
 - 20 Vicarius Episcopi non potest iurisdictionem suam mandare, nec Vicarium aliam constituere.
 - 21 Legatus qui mittitur à Rege ad prouinciam regendam, est ad instar Proconsulis: & consiliarij Regis aequiparantur Patribus.

Vtrum legatus Proconsulis possit mandatam sibi iurisdictionem alteri mandare. Cap. xvii.

VALISTIO ista dependet à duobus anterioribus, & disputabilis est: scilicet an legatus Proconsulis mandatam sibi à Proconsule iurisdictionem, alteri mandare valeat ex speciali priuilegio. Pro cuius difficultatis clariori intelligentia primò præmitto, indubitatum, ac ab omnibus receptum esse, posse vnā vel alteram causam subdelegare, seu iudicem dare, l. cum Prætor §. is quoq; ff. de iudi. l. legatus ff. de off. Proconsul. & lega. Cuius ratio est, nam cum sit delegatus ad vniuersitatem causarum, poterit sibi vnā subdelegare causam, vt communiter dd. concludunt teste la Sola iudice C. de iudi. nu. 8. vers. Secundò fallit, Curt. in l. more nu. 67. ff. de iurisd. omn. iud. Couarru. lib. 3. varia. resolu. c. viti. nu. 11. vt latius in c. præcedenti demonstrauimus. Secundò præmitto, quòd si Proconsul committebat alicui vnā vel alteram causam, qui non esset legatus eius ad vniuersitatem causarum suæ Prouinciæ, quòd talis delegatus non poterat vnā causam subdelegare: & hoc est de mente glo. in d. l. legatus, & ferè om.

nium Docto. & Alberi. & aliorum in l. à Iudice C. de iudi. & Deci. in l. more nu. 16. ff. de iurisdic. omn. iudi. & in c. si pro debilitate nu. 7. extra de off. delega. quia in eo cessant omnes rationes per eos adductas, quare ei subdelegare liceat; nam iste delegatus non habet mandatam iurisdictionem ex conscientia legis, nec æquiparatur ordinario, nec est delegatus ad vniuersitatem causarum, & arbitrio Proconsulis, etiam non consulto Principe potest reuocari. Non tamen nego possibile esse, quod aliqui Docto. generalitate qua hæc quæstio disputatur decepti, contrarium putent. His præhabitis quæstionibus
 5 est, ¶ utrum legatus ille Proconsulis qui ad vniuersitatem causarum à Proconsule, loco ipsius, in prouincia sua prepositus est, qui eius vicibus, ac vicaria potestate utitur, de quo agitur in tit. de officio Proconsulis & legati ff. mandatam sibi à Proconsule iurisdictionem alteri mandare possit, seu vniuersitatem causarum delegare ex privilegio, sicut ordinarius iudex potest facere. Et parte affirmatiuam, nempe posse alteri iurisdictionem sibi mandatam, & vniuersitatem causarum committere, amplectitur glo. in l. legatus ff. de off. Proconsul. & lega. in prima opin. & in l. more ff. de iurisdic. omn. iudi. in verbo alieno beneficio, ubi Alex. num. 8. & Deci. nu. 15. & 16. eam sequitur & Rimi. Seni. nu. 6. qui eam tuetur, & receptam communiter testatur, ubi & Curt. Iun. num. 68. & Zaf. nu. 21. Quam etiam sequuntur Cy. Bart. Bald. & Corne. in l. à iudice C. de iudi. & idem Bart. in l. nec quicquam §. ubi decretum ff. de off. Proconsul. Ange. in l. cum Prætor §. 1. in fine ff. de iudi. Niger in repet. l. 1. nu. 118. ff. de off. eius cui man. Feli. in c. super quæstionum in prin. nu. 8. extra de off. delega. Deci. in c. si pro debilitate nu. 6. extra de off. delega. & est de mente d. Couar
 uaria,

varia. resolu. lib. 3. cap. ultimo nu. 11. & Docto. ferè omnium afferentium, mandare iurisdictionem, & dare iudicem idem importare, quos in c. 15. supra. adduximus. Et hanc opini. primò probant per l. legatus ff. de officio Proconsul. secundum licetam affirmatiuam, quæ uerior est, ut in superioribus quæstionibus probauimus, ubi inquit l. legatus mandata iurisdictione iudicis dandi ius habet. Secundò per tex. capitalem in l. cum Prætor §. is quoq; fide iudi. ait etenim Paul. l. C. is quoq; cui mandata est iurisdic. iudicem dare potest, ut sunt legati Pro
 6 consulum. Tertio adducunt ¶ rationem, quoniam legatus Proconsulis habet propriam iurisdictionem, quod probant per l. cognitio ff. de officio eius. pòderado uerbum dederis, nam dare est accipientis facere, §. sic itaq; discretis institu. de actioni. & per l. legati ff. de off. Proconsul. unde cum habeat propriam, & suo iure iurisdictionem, necessario dicendum est, quod potest eam alteri mandare, per regu. d. l. more. Quarto probant alia
 7 ratione, quia ¶ legatus Proconsulis habet iurisdictionem, & off. ex conscientia legis, ut probatur per titu. ff. de officio Proconsulis & legati, ubi in rubro, & nigro facit mentionem de eo legato, & eius officio: & qui habet iurisdictionem à lege, vel mandatam ex conscientia legis, potest iudicem dare, ut in dicta l. cum Prætor §. 1. iuncto seque. §. is quoq; ubi hac de causa æquiparatur ordinario. Quintò urget ratio, nam Proconsul ¶ in prouincia quam regit, redactus est ad instar Principis, & habet supremam iurisdictionem post Principem, hæc quicquã in prin. ff. de off. Proconsul. unde sicut si Principis delegatus potest subdelegare, l. 1. C. qui pro sua. iurif. & l. à iudice C. de iudi. similiter & legatus Proconsul. Sex
 9 tò & ultimo facit, ¶ nam legatus Proconsulis habet alia priuilegia

privilegia quæ non habent alij delegati, vt colligitur ex traditis ab Alci. in rub. de off. ordina. & à Iac. de Nig. vbi supra, & ex l. solent ff. de off. Procon. vbi habetur, quòd Procon. non debet ei adimere mandatam iurisdictionem inconsulto Principe, quòd prædicti Doctores late declarant: licet alij delegati arbitrio delegantis reuocantur, l. iudicium soluitur ff. de iudi. &c. Verum contraria sententia in puncto iuris mihi ueritè videtur: Imò quòd legatus Procon. in hac specie non reperitur privilegiatus, nec maiorem potestatem subdelegandi, quam alij iudices delegati ad uniuersitatè causarum habeat. Quam sententiam uoluerunt tenere prædictæ glo. in vna earum sententia, nempe glo. in d. l. legatus, & in d. l. more. & uoluit sentire glo. in c. cū causam extra de appella. in uerbo delegatus, in fine, & in c. super quæstionum §. si uerò in uerbo, delegare, extra de officio delega. dum citant d. §. is quoque, ad hoc quòd delegatus ad uniuersitatem causarum potest unā causam subdelegare: & eam expressè amplectitur Albe. in l. a iudice in princi. C. de iudi. ubi Fulg. & Sali. nu. 1. licet fateatur quòd contrariam tenet totus mundus, & Paul. nu. 3. & Ias. nu. 7. idem Fulgo. in l. more num. 7. ff. de iurisdictioni. omni. iudi. ubi Iaco. Mande. Albe. in eam videtur inclinare nu. 1. licet contrariam communem esse fateatur, Ias. in l. 1. §. qui mandatam nu. 5. ff. de offic. eius. & hanc partem tenent Moder. teste Deci. in c. si pro debilitate nu. 6. de off. deleg. Et hæc sententia primò constat ex l. 1. §. damus ff. de susce. tut. ubi I. C. illud quod prius dixerat in legato Procon. nempe quòd causa suspecti tutoris potest coram eo agirari, extendit ad legatū Prætoris: vnde ex quo arguit de uno ad aliū, patet quòd non est speciale, quoniã de iure speciali non solet

solet argu. sumi, iuxta l. quod uerò contra ff. de legi. Et similiter ad hoc inducitur l. cognitio ff. de off. eius cui. Præterea urget l. 1. §. qui mandatam ff. de off. eius. ubi I. C. ex regula aliorum delegatorum infert ad legatū Procon. ex quo colligitur, quòd non est speciale in legato Procon. Nam de regula non fit illatio ad casum specialem, l. in his ff. de legi. † & illum §. qui mandatam, ad hoc adnotauit ibi Ias. nu. 5. quamuis Deci. ibi similiter nu. 5. conatur respondere post Alex. in l. 1. ff. de off. eius. quòd tex. ille intelligatur loqui, de mero imperio, in quo non est privilegiatus, iuxta l. solent in prin. ff. de off. Procon. sed specialitas in alijs potest uerificari. Hæc tamen responsio non omnino satisfacit, nam licet in illatione solum expressit in mero imperio, tamen dictum fuit generale, nec differentiam fecit inter eum, & alios delegatos. Præterea, sicut in mero imperio non transfertur maior potestas in legatū Procon. quã in alios, dicendum est per arg. à simili, quòd idem erit in alijs, maximè quòd hoc probatur in d. l. cognitio, & in d. §. damus, qui in propria materia, & specie loquuntur de legationis, iurisdictionis, seu causarum. Rursus pro hac parte urget l. nec quiquam §. si. in fine ff. de off. Procon. vbi postquam I. C. in præcedētibus §. plura dixerat, quæ ad legatū Procon. expectant, subiungit prædicta cōmunia esse omnium Præsidum, & ab omnibus deberi obseruari. Deinde his accedit, nam non est uerū, quòd † solus legatus Procon. habeat iurisdictionē ex conscientia legis mādātam, nam & alij delegati Prætorum, & aliorum Præsidum similiter ex conscientia legis eam mandatam habent, vt constat ex d. §. damus, & ex d. §. qui mandatam. Nec oberit responsio, quòd aliorum Præsidum delegati magis ex permissu legis, quã ex conscientia

cientia dicuntur habere iurisdictionem, cum de his non fiat mētio specialis in iure, vt de delegato Proconsulis fit, ut apparet ex tt. ff. de off. Proconsu. in rub. & nigro: nam respondeo, quòd hoc non est in nostra specie in consideratione. Nec est sufficiens causa ad inducendū priuilegium, quòd possit mandare iurisdictionem contra legis dispositionem: & hęc qualitas puro quòd non fuit in consideratione legumlatorum, saltem in nostra specie, quidquid Doctores uellent contrarium: quorū opinio confunditur per simile Vicarij Episcopi, qui ex cōscientia legis, seu canonis habet iurisdictionē, & de eius officio specialem mentionem facit in tt. de offic. Vicarij lib. 6. in rub. & nigro: & nihilominus nō pōt aliū Vicariū facere, tex. in c. clericos extra de off. Vicarij: quod ad notauit Alberi. in l. à Iudice C. de iudi. nu. 1. nec iurisdictionem alteri mandare nisi in casu necessitatis, Bald. in l. aliquando ff. de off. Proconsu. Anto. in c. G. Perpetuus extra de fide instrumen. ubi Fel. nu. 2. Insuper huic opinioni patrocinator ratio, nam inherendum est regulæ quādo exceptio non bene probatur, glo. celebris in l. omnis diffinitio ff. de regu. iur. sed regula est, quòd habens mandatam iurisdictionem non potest eam alteri mandare, l. si. ff. de off. eius: Item est alia regula, quòd habens alio beneficio iurisdictionem, non potest eam alteri mandare, l. more ff. de iurisd. omni. iudi. sed legatus Proconsulis habet mandatam iurisdictionem, & beneficio Proconsulis, vt constat ex l. obseruare §. post hęc, & ex l. solent, & ex l. legati ff. de officio Procon. nec recte probatur quòd speciale ī eo sit, quod possit eam mandare: unde cum exceptio non probatur bene, inherendum erit regulæ: cum priuilegia non debeant multiplicari, ut docet Deci. in l. si quis asserat C. de māda. Prin. per l. si quā in prin.

in prin. C. de inof. testa. & per l. pe. C. de inof. dona. Vltimò vrget ratio prædictarum glo. & aliquorum Doctorum asserentium, legatum Proconsulis ideo posse subdelegare, quia est delegatus ad vniuersitatem causarū: ex quo colligitur, quòd nō est in eo aliquid speciale, nec pōt subdelegare iurisdictionem, & vniuersitatē causarum, sed dare iudicē, seu vnam, vel alteram causam committere, vt est regulare in delegatis ad vniuersitatem causarū. Non obstat d. l. legatus, & d. §. is quoq;, nam licet possit iudicem dare, seu vnam, vel alterā causam committere, vt ibi, non tamen potest mandare iurisdictionem, seu vniuersitatem causarum delegare, vt in l. si. ff. de off. eius, & in l. more ff. de iurisd. omni. iudi. Nō obstat ratio, † quòd legatus Proconsulis habet propriā iurisdictionem, nam hoc non est verū quòd habeat propriam iurisdictionem, sed mandatam, seu delegatam à Proconsule, vt bene constat ex l. obseruare §. post hęc, & ex l. solent in prin. & ex l. legatus, & ex l. legati ff. de off. Proconsu. & ex l. 1. §. qui mandatam ff. de off. eius, & ex d. §. is quoq;. Nec obstat d. l. legati, quia verum est quòd habet aliquid propriū ratione iurisdictionis delegatæ quam habet, sed illud est regulare in omnibus delegatis, vt sensit Vlpianus in d. §. qui mandatam versi. verius: vt in præcedenti cap. latè exposuimus. Non obstat leuis consideratio verbi dederis in d. l. cognitio appofiti, quoniā verbum dare non semper est accipientis facere: † nam secundum tt. ex quo datur, pro tradere accipitur, vt annotauit Fulgo. in d. §. qui mandatam nu. 8. per l. 1. ff. de posi. & l. si vt certo §. nunc 2. ff. commoda. Non obstat consideratio dictionis propriam, nam licet verum sit quòd Proconsul, & quilibet delegans dat propriam iurisdictionem, quia respectu ipsius personæ est

VV

propria,

propria, legatus verò Proconsulis recipit alienam iurisdictionem, vt quilibet alius delegatus: nam licet sit vna & eadem iurisdictione, vt docet Bar. in Imperium nu. ff. de iurisdictioni. om. iudi. quia eadem transfertur in delegatum, vt bene probatur in d. §. qui mandatam versi. verius (licet male dd. dubitant de hoc) tñ diuersam formam habet in persona ordinarij, quia est propria, ordinaria, & maior, & in persona delegati vbi est aliena delegata & minor: & hoc est quod voluit sentire Bal. in d. §. qui mandatā, nēpē quòd iurisdictione ordinaria residet in ordinario, delegata in delegato, sed vtraque iurisdictione est formalis. Non obstat quòd legatus habet iurisdictionem ex conscientia legis, nam responde vt supra. Nō obstat quòd Proconsul in prouincia quam regit redactus est ad instar Principis, & quòd habet supremam potestatem post Principem: nam ex hoc nō sequitur quòd habet eandem potestatem quam habet Princeps, sed mi-

15 norem. Vltimò t̄ non obstat quòd legatus habet alia priuilegia, nam non bene sequitur quòd ex eo quòd habet vnum priuilegium, vel plura, debet habere priuilegium aliud, quòd non constat clarè ei esse concessum:

16 maximè t̄ quòd priuilegia non sunt multiplicanda, vt s̄ diximus. Concludo igitur magis mihi placere legatū Proconsulis nō habuisse maiorē potestātē subdelegandi, quam alius delegatus ad vniuersitatem causarū. Et vt supradicta inuestigatio non sit oīno inutilis, infero primò ex hac resolutione ad q. Vtrum delegatus legati Sedis Apostolicæ possit subdelegare, t̄ & mouet dubium,

17 quia iste Papæ delegatus æquiparatur Proconsuli c. 2. de offi. lega. lib. 6. pro cuius difficultatis faciliori intelligentia præmitto casus indubitabiles, & primus est, quando legatus Papæ non est Cardinalis, quo casu nulla est

differentia

differentia inter eius delegatum, & alios, nam tex. in d. c. 2. secundum glo. & Docto. ibi, loquitur in legato Cardinalis, qui ad instar Proconsulis habetur, non autem in legatis alijs qui ad instar aliorū Praesidū, & nō Procōsulū sunt habiti: & hoc est de mente ferè omniū Docto. infra allegandorū, qui hunc arti. in delegato legati Cardinalis de latere disputant. Cuius ratio differentiae potest esse, quæ colligitur ex traditis à Iaco. de Nig. in repe. l. 1. ff. de offi. eius nu. 9. t̄ quòd Cardinales æquiparantur Senatoribus, Patritijs, & Cōsulibus, & sunt pars corporis Papæ, per c. foelicis, de poenis lib. 6. & sunt non solum illustres, sed etiam super illustres, arg. l. nemini C. de Consuli. lib. 1. 2. nam Cardin. est summus gradus post Papam, vt Cardi. in Clemen. ne Romani de electione. Sed aduertendum est, quòd licet ibi ita communiter intelligatur d. c. 2. de offi. lega. lib. 6. tamen non procedit sine dubio, quia tex. ille indistinctè loquitur in legato Sedis Apostolicæ, & ita Abb. in d. c. cum Bertoldus tenet decisionem illius tex. locum sibi vindicare in quolibet legato, quod voluit tenere Iaco. Mande. Albe. vbi s̄. Secundus casus indubitabilis est, quando ipsi Cardinali legato non vniuersitas causarum Prouinciæ commissa est, sed vna, vel altera causa, quo casu non æquiparatur Proconsuli, nec de eo loquitur tex. in d. c. 2. vt bene aduertit Deci. in d. l. more num. 16. & in c. si pro debilitate nu. 7. extra de offi. delega. Albe. vbi supra, & hoc est de mente Docto. vt ipsi bene aduertunt. Tertius casus planus est, qñ commissa est aliqua prouincia legato, & vniuersitas causarum, vt ibi euellat, dissipet, & edificet &c. Sed ipse non vniuersitatem causarū delegauit, sed vnā, vel alteram causam, & iste non potest subdelegare, nec vnā causam nec vnum articulum iurisdictionalem,

VV 2 quia

quia non æquiparatur legato antiquo Proconsulis, qui ad vniuersitatem causarum erat præpositus: ita concludit Albe. in l. à iudice. nu. 1. C. de iudi. vbi Ias. nu. 7. Ioan. And. Anch. Domi. & Fran. in d. c. 2. Collecta. in d. c. cum Bertoldus, Deci. in d. l. more nu. 1. 6. vbi Albe. nu. 13. idē Deci. in d. c. si pro debilitate nu. 6. ubi testatur communem: eam sequitur, & communem appellat Couarru. varia. resolu. cap. ultimo nu. 11. Deci. in consi. 47. & 77. & hæc sententia est de mente ferè omnium Docto. licet Abb. ubi supra uellit contrarium, & Alb. fateatur, se pluries uidisse tales legatos subdelegare particulariter in uno arti. & etiam quandoq; totam causam. Quartus casus est, † quando Cardinalis legatus de latere habens in prouincia sibi commissa uniuersalem iurisdictionem, alii cui uniuersitatem causarum committit, seu eum vicelegatum facit: & iste delegatus, seu vicelegatus unã causam committit, nam indubitabile est quòd potest, sicut potest quilibet delegatus ad uniuersitatem causarum, ut supra dictum est. Quintus & ultimus casus est, quando iste delegatus, seu eius generalis Vicarius, qui est ad instar legati Proconsulis, mandat alteri mandatã sibi iurisdictionem. Et iste est articulus dubius, an possit eam mandare, seu uniuersitatem causarum alicui committere: & partem affirmatiuam tenet Bal. in d. l. à iudice ubi Corne. Ange. in d. l. cū Prætor §. 1. in fine ff. de iud. Abb. in d. c. cum Bertoldus Alex. in d. l. more nu. 8. Deci. in c. si pro debilitate nu. 7. qui omnes concludunt, posse eam mandare, arg. d. c. nempe, quia legatus est ad instar Proconsulis, & ita eius delegatus poterit facere illud quòd legatus Proconsulis facere poterat. Sed contraria sententia mihi uerior uidetur, imò quòd non possit delegare uniuersitatem causarum: quæ est de mente omnium

Docto.

Docto. uolentium, legatum Proconsulis non potuisse mãdaram sibi iurisdictionem, seu uniuersitatem causarum alteri mandare, & expressè hoc firmat Albe. in d. l. à iudice ubi Paul. in fine, & ad hoc citari solet Roma. in l. more, aut in l. & quia ff. de iurisdic. om. iud. ubi Albe. nu. 13. eam sequitur Couarru. ubi supra, qui indistinctè eã communem appellat, & in eam uoluit inclinare Deci. in d. l. more nu. 16. Pro quo adducunt aliqui rationē, quia in iure nõ fit mētio de officio huius delegati, sicut fit de officio Proconsulis legati: & ita uolunt quòd non sit ex conscientia legis: Sed hoc fundamentum mihi leue uidetur, fortius urget, quòd licet uerum sit, quòd æquiparetur, tamen secundum ueriores opin. nec legatus Proconsulis potuit eam mandare. Tertio fortius urget † per arg. à simili c. clericos extra de offi. Vicarij, & quod notat Bald. in l. aliquando ff. de offi. Procons. Ant. & Fel. in c. G. perpetuus extra de fide instrumen. quòd Vicarius Episcopi non potest mandare iurisdictionem, nec aliũ Vicariũ facere. Secũdò inferitur † ex supradictis declaratio quæstionis, an delegatus illius qui à Rege mittitur ad regendã aliquã prouinciã possit mãdare iurisdictionē, cū ille legatus sit ad instar Proconsulis, ut apparet ex Regia l. 8. tt. 18. part. 4. & aduerte quòd quando mittitur consiliarius Regis, erit idem quod quando mittitur à Papa Cardinalis: nam consiliarij Regis sunt ad instar patritiorũ, ut dicitur in Regia l. 7. eiusdē partitæ.

SUMMARIVM.

- 1 Vnus ex pluribus simplicibus delegatis, non potest sine alijs cognoscere: secus in ordinarijs iudicibus.
- 2 Delegatus vnus ex pluribus ad uniuersitatem causarum, an possit à principio sine alijs cognoscere.

3 Delegatus

- 3 *Delegatus ad vniuersitatem causarum, æquiparatur ordinario.*
- 4 *Regula inherendum est, quoties exceptio non bene probatur.*
- 5 *Iurisdictio delegata ad vniuersitatem causarum, quando nulla causa cœpta est, finitur morte delegantis.*
- 6 *Delegatus Principis potest vnã causam subdelegare.*
- 7 *Delegatus vnus à Principe, non potest sine alijs cognoscere.*
- 8 *Ratio quare vnus ex iudicibus ordinarijs potest cognoscere à principio sine alijs, & delegatus non.*
- 9 *Inquisitores hereticæ prauitatis deputati in aliqua provincia, vel ciuitate dicuntur delegati, et eorum officia morte non expirant, iure speciali.*
- 10 *Delegatio ad vniuersitatem causarum dicitur, quando committuntur omnes causæ mutui quæ in tali territorio, vel castro vertuntur.*
- 11 *Si Episcopus constituit plures officiales in aliqua parte suæ diocesis, nisi dederit potestatem in solidum non possunt separatim procedere.*
- 12 *Concordia inter has duas opin.*
- 13 *Si vnus ex pluribus iudicibus dixit sententiam suam, & quia alios non potuit in suam sententiam trahere recessit, an ualeat aliorum sententia.*
- 14 *Arbitrium non ualeat uno arbitro deficiente, & non iudicante.*

An vnus ex pluribus delegatis ad vniuersitatem causarum, possit solus à principio sine alijs cognoscere. Cap. xviii.

I VRE constitutum est, ꝛ vnus ex pluribus simplicibus delegatis, non posse sine alijs cognoscere, tex. est in l. duo ex tribus ff. de re iu. c. causam matrimonij, & c. cum causam extra de offi. deleg. & c. cū super Abbacia eod. tt. vnus verò ex Pluribus ordinarijs, bene potest à principio solus cognoscere sine alijs, l. i. ff. de offi.

ff. de off. Conf. & l. si vni. aliàs incipit Pomponius ff. de re iudi. vbi Bart. & dd. & hæc est differentia inter delegatū, & ordinarium. Sed quæstio dubia est in iudice ꝛ delegato ad vniuersitatem causarum, an possit à principio cognoscere sicut ordinarius, aut non sicut nec delegatus simplex. Et partem affirmatiuam, quòd possit solus à principio cognoscere sicut ordinarius, amplectitur glo. in l. si vni, aliàs incipit Pompo. ff. de re iudi. vbi Bart. eam sequitur nu. 3. Paul. nu. 2. eam sequitur Bald. in l. si. de auctori. præstanda C. & in c. vno delegatorum extra de officio delega. Bart. in repe. l. i. §. si plures ff. de exerci. actione, dixit communem Alex. & Ias. vterq; nu. 6. in d. l. si vni, & Deci. in c. causam matrimonij nu. 34. extra de officio delega. vbi Feli. nu. 22. eã sequitur Aug. Bero. & dicit quòd est dubia quæstio in c. i. num. 110. de offi. delega. Pro qua communi sententia duo solent adduci fundamenta: Et primū quòd ꝛ delegatus ad vniuersitatem causarum æquiparatur ordinario, iuxta gl. receptam in c. cum causam in verbo delegatus in fine extra de appella. sed in ordinarijs vnus solus pòt à principio separatim sine alijs procedere, iuxta l. i. ff. de officio Conf. Secūdò vrget l. i. §. si plures ff. de exercit. l. etenim dicit, quòd si exercitor nauis proposuerit plures magistros non diuisis officijs, sed administrationē nauis simpliciter eis concessit, quodcunq; gestum fuerit cum vno, obligabit exercitorem: Et ita cum isti habeant ad administrationem vniuersalem, quod gestum est cum vno delegato ad vniuersitatem causarum, valet similiter. Sed prædictis non obstantibus, contrariam sententiam negatiuam puto ueriores esse, imò quòd vnus ex delegatis ad vniuersitatem causarum, non ualeat, etiã à principio solus sine alijs separatim procedere, sicuti nec simplex

plex delegatus . Pro quo adduco primum fundamen-
 4 tum, quòd † inherendum est regulæ quoties exceptio
 non benè probatur glo. in l. omnis diffinitio ff. de regu. iu-
 ris, sed regula est, quòd delegatus non potest, nec à prin-
 cipio cognoscere sine alijs, l. vno ex tribus ff. de re iudi.
 cum autem delegatus ad vniuersitatem causarum sit de-
 legatus, & non ordinarius, ut notant dd. omnes in l. mo-
 re ff. de iurisdic. omni. iudi. vbi Alex. nu. 26. non pote-
 rit cognoscere nisi bene probetur contrarium, & excep-
 tio : Sed ipse video quòd fundamenta per dd. adducta
 exceptionem non rectè probant, vnde attèdi regula de-
 bet. Nam primum fundamentum, quòd æquiparatur
 ordinario delegatus ad vniuersitatem causarum, non re-
 ctè concludit : nam licet æquiparetur in hoc quòd possit
 vnam causam delegare, vt illa glo. dicit, non in omnibus
 æquiparatur, nec simpliciter est verum : cum in pluri-
 bus simplici æquiparetur de legato, pro vt docet Deci.
 in c. causam matrimonij nu. 35. extra de offi. deleg. & in
 c. cum causam supracita. post Alex. in l. more, & Ias. in l.
 si vni nu. 8. ff. de re iudi. post glo. in c. 2. glo. ante pe. ex-
 5 tra de rescriptis, vbi tradit † quòd iurisdic. delegata
 ad vniuersitatem causarum, quando nulla causâ coepta
 est, finitur morte delegatis, licet ordinaria nò spirat mor-
 te concedentis, l. more & ibi notat Bart. & communiter
 dd. ff. de iurisdic. omni. iudi. vbi posuit Ias. alia exempla.
 Secundò modo respondeo cum Decio in d. c. causam
 matrimonij, quòd arg. in hoc sumitur ex eo, quia delega-
 tus ad vniuersitatem causarum, potest vnâ causam sub-
 delegare, prout voluit gl. illa in c. causam, sed dato quòd
 esset verum, nihil vrget pro quæstione nostra, nam simi-
 6 liter † delegatus Principis potest vnam causam subdele-
 gare, c. quâuis, & c. si. extra de officio delegati l. à iudice

C. de

7 C. de iudi. & tamè † vnus delegatus à Principe solus si-
 ne alijs procedere nò potest, vt in d. c. caus. matrim. Rur-
 sus non obstat secundum fundamētum §. si plures, quòd
 similiter duplici respōsione tolli potest, prima quòd ibi
 illi magistri ordinariam potestatem videbantur habere,
 prout ibi Bart. in fine adnotauit. Vel secundò & melius
 occurritur per Deci. vbi supra, quòd specialiter ibi fuit
 statutum expressè, quòd vnus solus possit administrare,
 propter vtilitatem contrahentiū, quòd satis aperte col-
 ligitur ex illa l. i. ff. de exercito. in prin. ibi nam interdū
 locus, vel tempus non patitur plenius deliberandi con-
 siliū : & hac ratione non attenditur, an magister sit li-
 ber, an seruus, maior vel minor, iuxta eandem l. i. §. ma-
 gistrum uersicu. cuius conditionis . Secundò pro hac
 parte contra communem urget, † nam ratio differētiæ
 8 quare iudex delegatus non potest à principio cognosce-
 re sine alijs, & ordinarius sic, est quia iudex ordinarius
 habet iure suo iurisdictionem, l. more ff. de iurisdic. om-
 ni. iudi. iudex verò delegatus iure alieno, l. i. §. qui manda-
 tam, & l. Prætor, & l. more ff. de iurisdic. omni. iudi. quâ
 rationem tradit Ias. in l. à Diuo Pio in prin. nu. 8. ff. de re
 iudi. sed hæc ratio pariter militat in delegato ad vniuer-
 sitatem causarum, & in simplici, nã vterq; iure alieno ha-
 bet iurisdictionem, iuxta tex. & ibi dd. omnes notant in
 d. l. more : ergo sicut simplex delegatus non cognoscit,
 ita nec delegatus ad vniuersitatē causarū. Tertiò & vl-
 timò pro hac parte expendo tex. in c. vt officium de hæ-
 reti. in 6. iuncta glo. in verbo separatim per arg. ab spe-
 9 ciali : nam præmissò † quòd Inquisitores hæreticæ pra-
 uitatis deputati in aliqua Prouincia, Ciuitate, vel castro,
 dicuntur delegati ad vniuersitatem causarum, vt adno-
 tauit Innocent. per tex. ibi in c. per hoc, de hære. lib. 6. &

X X

vrget

vrget text.in c.ne aliqui eod. tt. vbi specialiter statutum fuit in fauorem fidei, quòd officium Inquisitorum non expiret per mortem Papæ: ex quo apparet delegatos esse, & non ordinarios: Nam regulariter ordinariorum officia morte superiorum non expirant, c. 2. de offi. dele. in 6. tradunt latè dd. in l. & quia ff. de iurisdic. om. iud. per tex. ibi. Hoc præsupposito dicitur in d. c. vt officium, quòd fauore fidei constituitur ibi, quòd Inquisitores hæreticæ prauitatis possint separatim cognoscere, ergo in contrarium erit ius commune, quòd delegatus ad vniuersitatem causarum separatim nõ procedat. Nec prædictis oberit responsio Andre. de Isér. & Modernorum in d. c. causam matrimonij, quos refert ibi Dec. num. 41. videlicet Inquisitores ordinarios, & non delegatos esse: nam hoc non est verum ut supra probatum est, & ostendit Deci. vbi supra. Et similiter non obstat responsio Peru. in d. c. cū causam extra de appellat. ultima charta uerfi. similiter, nõ procedit æquiparatio, vbi vult Inquisitores non esse deputatos ad vniuersitatem causarum, ex quo tātum de hæresi cognoscunt, quòd etiam adnotarunt Lopus, & Domi. in d. c. ne aliqui, nam hæc responsio, ut aduertit Deci. vbi supra, non certa sed dubitabilis est, quia cum commissio referatur ad certum territorium, vniuersalis uidetur, ¶ sicut quando committuntur omnes causæ mutui, quæ in tali castro uerruntur: nam dicitur talis delegatio ad vniuersitatem causarum, ut docet Bald. in l. solet ff. de iurisdic. omni. iudi. vbi Alex. receptum communiter esse testatur. Et ex prædictis infert Abb. in d. cap. causam matrimonij num. 7. ad finem, ¶ quòd ¶ si Episcopus cōstituit plures officiales in aliqua parte suæ diocesis, nisi dederit potestatem in solidum nõ possunt separatim procedere: nam habent isti iurisdic-

tionem

tionem delegatam ad vniuersitatē causarum, iuxta glo. in c. Romanam de appella. in 6. & in c. præsentī, de officio ordina. eod. lib. Concludo igitur ¶ in hac difficultate, vltimam opinionem in pūcto iuris ueriores uideri, sed propter auctoritatem scribentium nõ esse securum à prima communi recedere, sed eam limitarem, & hæc poterit esse concordia, locum sibi vindicare quādo esset delegatus ad vniuersitatem causarum, & omnem iurisdictionem mandatam haberet, secus tamen si vnā speciem iurisdictionis, vt si pluribus essent commissæ causæ mutui vertentes in tali castro, quo casu licet dicatur delegatus ad vniuersitatem causarū, in multis tamen æquiparatur simplici delegato, vt apparebit ex his quæ adnotauimus supra in cap. 15. circa finem. Sed successiuè dubitatur, ¶ si vnus ex pluribus iudicibus dixit opinionem suam, & quia alios in suam sententiam trahere non potuit recessit, & noluit esse præsens in sententia, vtrum ualebit aliorum sententia: Et partem negatiuam scilicet sententiam non ualere, tenet Bar. in d. l. duo ex tribus, & Io. de Imola, & ibi Alex. dixit communem nu. 51. & Ias. sequitur nu. 6. eam amplectitur Paulus de Castro in d. l. Pomponius aliàs si vni nu. 3. Abb. in c. causam matrimonij nu. 8. & ibi eam disputat Deci. nu. 44. uerfi. aliam limitationem extra de offic. dele. Idem Abb. in c. 1. per glo. ibi extra de arbi. & in cap. Rainaldus 2. nota. extra de testamen. & in confi. 77. volum. 2. dicit ueriores Ias. in dicta l. duo ex tribus, quam sequutus fuit Io. Andr. in c. 2. de arbitris lib. 6. Et pro hac communi opinione urget tex. in l. duo ex tribus ff. de re iudi. ibi, quippe omnes iudices iudicare iussi sunt, nam cum omnes iussi sunt iudicare, vno deficiente carent alij potestate, cum non sit iudicium factum secundum formam commissionis, sicut dicitur

XX 2 citur

14 citur in arbitris, quòd vno † deficiente, & nō iudicante, nō valet arbitrium aliorum, quando in tres est compromissum, l. si in tres, cum l. sequenti ff. de arbitris: & tunc intelligerētur omnes iudices iudicare, cū omnes adsunt, l. tunc ff. de re iudi. Nec valet dicere quòd cessat ratio l. si in tres ff. de arbitris, in nostra specie, uidelicet quòd præsentia absentis forte poterat trahere alios in suā sententiam, nam non est illa ratio sola quare debet esse præsens, sed quia omnes iudicare iussi sunt, & debent, vt supra dictum est. Et pro corroboratione ipse adduco, nā quando sunt duæ rationes finales, cessante vna non cessat dispositio, tex. in §. affinitatis institu. de nuptijs, & ibi notat Ange. uidelicet, licet cesset illa ratio, cum in disputatione & examine sententiæ ferendæ, non potuit alios trahere in suam sententiam, non cessant aliæ, quòd omnes debent iudicare: maximè quòd vt Barr. considerauit, licet tempore disputationis trahere ad suam sententiam non potuerit, tempore verò sententiæ fortè trahere eos potuisset. Item pro hac parte ipse considero c. si. de arbit. lib. 6. vbi si ex tribus arbitris vnus noluit examinando, vel definiendo negotio interesse, duo procedere poterunt, ne malitiosa seu uoluntaria absentia obstet, et quæstiones remaneant indecisæ: sed circa iudices dicit, quòd obseruentur iura antiqua, vnde sentit tex. quòd iudex poterit absentia sua malitiosa impedire decisionem quæstionum: Sed responderi potest, quòd non potuit, nā non constat quòd in iuribus antiquis hoc sit dispositum. Prædictis tamen non obstantibus, contrariam sententiā puto in puncto iuris defendi posse, quam tenet Innoc. in c. Rainaldus, in principio extra de testamen. quòd videtur uelle Deci. in c. causam matrimonij nu. 44. supracitato de offic. delega. uidelicet quòd si omnes iudices fue-

runt

runt præsentes in examine formandæ sententiæ, fuerūtq; allegationes & disputationes super meritis causæ, & vnus discordans ab alijs qui nō poterit alios trahere ad suam sententiam discessit, & alij præsentes & cōcordes sententiam ferant, valebit eorum sententia. Pro quo vrget primò, nam ratio quare omnes iudices debēt esse præsentes est quam assignat l. si in tres ff. de arbitris: uidelicet quòd vnus præsentia potuit trahere alios in suā sententiam, quæ ratio cessat in nostra specie, cum iam fuit præsens in principali negotio, hoc est, in examine, disputatione, & allegatione, nec alios potuit ad suam trahere sententiam: vnde succedit regula l. quamuis §. adigere ff. de iure patro. uidelicet quòd cessante ratione legis, cessat eius dispositio. Nec oberit quod Barth. et dd. dicunt, quòd licet hæc ratio cesset, non tamen cessat alia, uidelicet quòd omnes iudicare debent, seu esse præsentes: nam iam iudicauerunt tēpore disputationis, & examinationis, & tūc fuerūt præsentes, nec est necesse quòd omnes proferant sententiam, quòd probo per l. Pomponius, aliās incipit si vni ff. de re iudi. vbi si vnus ex pluribus iudicibus iurauerit sibi nō liqueri de causa, eo quiete ceteri proferunt sententiā, quia & si dissentirēt, sententia plurium obtineret, ex quo constat quòd quā vnus discordat, alij proferunt sententiam, & valet sententia aliorum. Nec obstat tex. in §. affinitatis institu. de nuptijs: nam illa regula quòd quando sunt duæ rationes, cessante vna non cessat dispositio, intelligitur quā sunt finales, vt ait Ang. ibi, sed in nostra specie vna uenit in consequentiam alterius, nam ideò debent esse præsentes, vt trahere possit alium in suam sententiam, & hæc vltima est ratio finalis, vnde cessando hæc principalis cessat alia. Secundò pro hac parte ipse considero rationē

illius

illius rex. in d. l. si vni, versi. quia & si dissentirent sententia plurium obtineret, militare in nostro casu, nam cum ipse disputauit, & contrarium sensit, sua sententia non est de substantia, nam & si dissentiret, sententia plurium obtineret. Tertio urget nam sequeretur absurdum, quod malitiosa absentia postquam cognouerit uoluntates aliorum impediret diffinitionem causarum, contra decisionem c. finem litibus, extra de dolo, & contu. ubi iudices debent imponere finem litibus.

S V M M A R I V M.

- 1 Princeps an delegare possit causas alias indelegabiles, ut meri imperii.
- 2 Meri imperii cause prohibetur, per legem delegari.
- 3 Intellectus ad l. si. C. ubi Sena. vel Clari.
- 4 Princeps delegat causas meri imperii de potestate suprema, non de ordinaria, secundum Curti.
- 5 Princeps an possit causas meri imperii delegare sine clausula, non obstante quod sic, contra Curti.
- 6 Meri imperii causas, an Princeps in dubio videatur delegare, quod non.
- 7 Principis delegatus causas meri imperii delegat, si cum potestate subdelegandi eas fuit a Principe ei facta delegatio.
- 8 Delegatus Principis, an delegare possit causas alias indelegabiles.
- 9 Specialiter uerbum diuersimode explicatur.
- 10 Intellectus ad l. tutor rerum ff. de adm. tuto.
- 11 Noua auctoris differentie ratio, quare res semel alienata efficitur perpetuo alienabilis, causa uero semel delegata non efficitur delegabilis.
- 12 Subrogatus regula, an procedat in delegationum causarum tractatu, & quando locum habeat.
- 13 Industria personae quando electa est non est satisfactum, si fiat actus per alium, etiam in casu necessitatis: & nu. 15.
- 14 Delegatio facta a Principe uirtute rescripti, quod debet esse maioris

efficacia quam a lege, & non a differentia rationem assignat auctor.

- 16 Princeps est lex animata in terris, & eius delegatus dicitur habere a lege iurisdictionem.
- 17 Ordinarius Iudex creatur a Principe.
- 18 Delegatus Principis equiparatur ordinario.
- 19 Merum imperium censetur exceptum, dat a potestate a lege delegandi.
- 20 Princeps non uidetur in dubio alteri concedere facultatem cum illa omnimoda potestate quae est apud eum.
- 21 Regula est standum, quando exceptio non bene probatur.
- 22 Intellectus plures ad l. unicam. C. qui pro sua iurisdic.
- 23 Nouus auctoris intellectus.
- 24 Cause quae sint delegabiles, & quae indelegabiles remissiuè.

Delegatus Principis an possit causas alias indelegabiles subdelegare. Cap. XIX.

ELEBRIS, & quotidiana quaestio est, utrum delegatus Principis possit causas regulariter indelegabiles, ut meri imperii subdelegare. Quam late ferè omnes Doct. disputant in l. in princ. ff. de offic. eius cui manda. est iurisdic. ubi Ias. num. 63. Curti. iun. nu. 74. & Bellarmus nu. 36. adeò dubiam & disputabile esse tradunt, ut uix decerni possit quae pars uerior, aut receptior sit, tot sunt hincinde fundamenta, & auctoritates. Pro cuius articuli declaratione praemittenda est alia quaestio, à qua ueritas huius articuli dependet: uidelicet, an Princeps ꝛ ipse possit causas meri imperii, & alias indelegabiles delegare, in quo articulo, licet teste Bart. in d. l. i. num. 9. aliqui tenuerunt partem negatiuam, ꝛ quia prohibita sunt delegari per legem, l. in princ. & in. §. fin. ff. de offic. eius. l. solent. ff. de offi. procon-

procon. l. nemo potest gladii. ff. de regu. iur. & Princeps uiuit secundum leges, l. digna uox. C. de legi. Tamen pars affirmatiua uera, & receptissima est, & sine dubio procedit secundum ferè Doct. omnes in d. l. i. ubi Bart. num. 9. Ias. num. 62. Deci. num. 83. Curti. iun. num. 73. Rimi. Iun. nu. 622. quæ uera sententia constat ex l. Princeps legibus. ff. de legib. & ex ca. proposuit extra de concess. præben. ubi Princeps legibus solutus est: pro quâ etiam urget, quòd Princeps est lex animata in terris, authen. de Confu. §. fina. & quod ei placet legis habet uigorem, l. i. ff. de constitut. Princi. & in specie secundum Bart. Ias. & alios probatur in l. si. C. ubi Senat. uel Clari.

3 † qui tex. prout aduertit Deci. ubi supra, parum facere uidetur, quia ibi propter dignitatem personarum, condemnatio ipsi Principi fuit reseruata: nisi dicas, quòd ibi accusatoris calumnia à delegato inconsulto Principe coercetur, quæ coercio est meri imperii, & aliàs indelegabilis, iuxta l. i. §. fina. ff. de offic. eius. Nec oberrit, quòd per legem prohibeatur prædictæ causæ delegari, nam quando lex aliquid prohibet, semper censetur auctoritas superioris exclusa, ca. venientes extra de iureiuran. concludit tamen Curti. ubi supra, quòd Princeps † delegare potest causas meri imperij de potestate suprema, non autem de potestate ordinaria, quod secundum eum, Bart. & alij sensere, dum dicunt delegare eum posse, quia est solutus legibus: ex quo infert, † quòd Princeps poterit causas meri Imperij delegare, cum clausula non obstante, aliàs secus. Quam restrictionem licet per Moder. non reperio tactam, mihi tamè omnino reiicienda esse uidetur: nam præsupposito quòd verum esset Principem de potestate suprema legibus soluta, non ordinaria, causas meri imperij delegare,

delegare, admittendum non puto, quòd Principis suprema & absoluta potestas sit prædicta clausula, nõ obstante frænata, illa etenim clausula operatur declarationem voluntatis Principis uolentis legi derogare: vn de si ex alia clausula, vel modo loquendi apparet de Principis uoluntate, delegatio, vel alius actus contra legem ualebit. Sed ex hoc alius effectus sequeretur, quòd

6 in dubio † Princeps non præsumeretur causas aliàs indelegabiles delegare, & uelle iuris communis regulis derogare, ita concludit idem Curti. Iuni. nu. 78. arg. l. si. C. si contra ius, vel utili. publi. & liubemus nulli. C. de Episco. & Cleri. quia in re dubia non uidetur Princeps uelle uti plenitudine potestatis, Inno. in c. innotuit extra de elect. Bald. in l. si testamentum. C. de testa. Roma. in l. i. §. nuntiatio. ff. de noui operi. Intellige tamen, quòd quando actus non potest nisi de potestate absoluta ualere, quòd tunc non est dubium, & ualet, ut tradit Mincha. in lib. i. cõtrouer. cap. 29. nu. 9. post Bal. in l. ex imperfecto, in fine C. de testa. & Alex. in l. quantum. C. de usuris, quos ipse refert. Ex prædictis ego infero declarationem ad principalem quæstionem, quòd cum Princeps sit solutus legibus, non solum ipse poterit causas aliàs indelegabiles delegare, & ualet delegatio earum, si de eius intentione apparet, † sed etiam eius delegatus, si ei cum potestate subdelegandi eas delegauit: nam etiam in hoc est solutus legibus Princeps, ut cum potestate subdelegandi possit causas indelegabiles delegare: unde quæstio nostra procedit, quando Princeps simpliciter sine potestate subdelegandi, causas indelegabiles alicui delegauit. His ita præhabitis,

8 accedendo † ad principalẽ articulum, an Principis delegatus ualeat causas aliàs indelegabiles, ut meri imperij, seu

YY rij, seu

rij, seu criminales subdelegare. Et partē affirmatiuā tenet glo. in l. vnica. C. qui pro sua iurisd. iudi. da. in verbo iudicandas in fine, quam ibi sequuntur Barto. Bald. Ange. vbi Paul. Cast. dicit sibi videri magis communē, licet non clarē ex eius verbis ap. paret quæ pars sibi magis placet: & in eam videtur inclinare idem Bart. in l. r. ff. de offic. eius. nu. 10. & eam expressē amplectitur ibi Bal. Ange. Paul. & Ias. nu. 63. Rimi. seni. n. 32. Deci. qui eam communem appellat, nu. 84. Curri. iun. magis communem, nu. 80. Paulus Ori. nu. 142. Lance. Deci. quē refert Iaco. de Nig. ibi nu. 136. Sapia nu. 85. Pata. num. 155. post Guill. idem Guill. & post eum Bald. in l. impetrium. ff. de iurisd. omni iu. Caccalup. in rep. l. more. q. 6. nu. 11. glo. in l. si. in fine. C. ne liceat poten. Ioan. de Imo. & Abba. in c. quod sedem extra de offi. ordi. idem Imola in c. si. extra de offi. delega. Cardi. & Flori. in ca. in Archiepiscopatu extra de rpto. Ange. cōf. 196. incipiente, in causa accusationis, & ita decidit Rota deci. fi. 246. Et primò hanc partem probant prædicti Doct. per tex. capitalem in l. vnica, verbi. hæc teneant. C. qui pro sua iurisdictione iudi. dare dariue possūt: ibi, nullo personarū, causarumue habito tractatu; ex quibus verbis colligunt, Principis delegatum posse causam sibi à Principe commissam, nulla facta differentia alteri delegare, id est, siue causa sit meri imperij, siue mixti, aut simplicis iurisdictionis, indifferenter subdelegat: qui textus fortius vrgere videtur si ponderentur verba illa, nullo personarum &c. quæ vniuersalia negativa sunt, & sumuntur ex vniuerso, & si in aliquo non sunt vera, in totum sunt falsa, arg. l. si is qui ducenta, §. vtrum, ff. de rebus dubi. Sed responderi potest, quòd in textu illo nō dicitur quòd causas aliàs indelegabiles possit delegatus Prin-

9 tus Principis subdelegare, sed à verbis & à mente alienum esse: quod in fine latius discutiemus. Secūdo aliter ꝑ induci potest text. ille in d. l. vnica ibi, nisi iudices à nobis specialiter delegantibus dati, alij causas delegauerint iudicandas: vbi constat delegatū Principis causam sibi specialiter commissam alteri delegare: licet regulariter quæcunque causæ quæ specialiter committuntur alicui sunt indelegabiles, vt expressē innuit tex. in l. r. ff. de offi. eius. ibi, Quæcunque specialiter lege, vel Senatusconsulto, vel constitutione Principum tribuuntur, mandata iurisdictione non transferuntur, quæ verò iure magistratus competunt, mandari possunt. Bellarmatus in d. l. r. respondet, quòd tex. ille loquitur in ordinarijs d. l. vnica in delegatis, nec assignat rationem differentiae, quare ordinarius quæ sibi specialiter committuntur nō delegat, Principis verò delegatus sic. Aliter autē potest responderi, quòd verbum specialiter in d. l. r. exponitur, id est, expressē & in priuilegium, vt ex gl. ibi, in verbo specialiter, & ex Docto. constat: aut nominatim & in specie, vt melius Fulgo. ibi, & alij explicāt: at in l. vnica verbum specialiter aliud significatum habet, id est, dati sunt iudices ad unam, uel alterā causam, ad differentiam eorum qui generaliter dantur iudices, aut quibus uniuersaliter committuntur causæ, ut s̄. in ca. 15. nu. 5. latè ostendimus: & Bald. Sali. & Paul. in l. à iudice declarant: Vbi dicūt delegationē aut fieri specialiter, aut generaliter, aut uniuersaliter, ut ibi per eos. Tertio huic opinioni suffragatur ratio, nam postquam causa indelegabilis semel fuit per Principem delegato suo delegata, mutauit naturam, & effecta est delegabilis, arg. l. r. uerfi. is uerò C. de impone. lucra. dif. & l. pater §. quindecim. ff. de lega. 3. ubi quindecim libertis præ-

diolum suum cum taberna legauit testator, hac conditione, ne quis partem suam venderet, donaret, aut aliter alienaret, & uult tex. ibi, quod si quis ex his alterius partem emerit, non prohibeatur partem illam alienare, cum semel facta sit alienabilis: quod corroboratur per l. si à me ff. ad l. Falci. & per l. uideamus iuncta l. precedenti §. ff. quod metus causa, nam sufficit quod res semel euadat prohibitionem, arg. l. inter cetera §. fin. ff. de lega. 2. l. si. C. de remis. pign. quod bene confirmatur per l. tutor rerum ff. de administ. tuto. ubi si res minoris semel fuit autoritate tutoris solemniter uendita, dato quod uenditio non habuisset effectum, ipse tutor poterit sua autoritate ipsam retinere, nam licet alienari prohibita esset in persona tutoris, qui in proprio facto autoritate præstare nequit, uerum quia semel fuit alienata, censetur perpetuo alienabilis: quem tex. considerat l. si. ubi §. quod ibi erat prohibitio alienationis, non tantum respectu rei, sed etiam respectu personæ. Sed respondet Alex. in d. l. 1. de offi. eius nu. 87. quod in dictis iuribus res erat affecta, non tamē persona: sed replicari poterit t̄ de d. l. tutor rerum: responderi tamē poterit per Val. l. si. in repeti. l. imperium nu. 218. quod ibi res non erat prohibita alienari, nam tex. ille loquitur de animalibus, & de rebus quæ sine decreto poterant alienari, iuxta l. lex quæ tutores C. de administra. tuto. & ibi tantum erat prohibitio in persona tutoris, ne emeret ea ratione, quia sibi non poterat autoritatem præstare, propter suspicionem, de qua in l. de autori. tuto. quæ ratio cessat in specie d. l. tutor rerum, quia iam fuerat uendita, sed propter pretium non solutum fuerat retenta, nec posse eam retinere ex eo prouenit, quod fuit facta alienabilis, sed quia suspicionis ratio cessat. Aliter autem potest re-

test responderi, quod in prædictis iuribus facta semel alienatione cessat ratio prohibitionis, quod est secus in nostra specie, in qua licet causa regulariter prohibita delegari, semel delegetur in aliquo casu speciali, deinceps remanet prohibitionis ratio, nempe quod prædictæ causæ graues, alijs quàm quibusdam magistratibus non tribuantur iudicandæ. Et prædictæ responsiones corroborantur, nā attenda hac ratione, quod si res semel est delegata, similiter diceremus, quod subdelegatus Principis posset subdelegare, & deinceps, quia iam semel est facta delegabilis, quod uerum non est, ut scribentes omnes agnoscunt, & est text. in ca. super quæstionū §. si uerò, & §. nos, extra de offi. delega. Præterea quilibet delegatus posset mandatam sibi iurisdictionem alteri mandare, quod est falsum, ut constat ex l. si. ff. de offi. eius: ratio t̄ quidem differentia, quare res inalienabilis, semel facta alienatione efficitur alienabilis, causa uerò indelegabilis semel delegata non iterum delegatur, meo iudicio est, quia regulariter res alienabilis est sua pte natura, licet in aliquo casu speciali prohibetur alienari, authen. res quæ C. commu. delega. causa uerò meri imperij indelegabilis regulariter est, l. nemo potest gladij, ff. de reg. iur. unde si semel est alienata, efficitur alienabilis, quia de facili tollitur priuilegium, & res reuertitur ad suam pristinam naturam, seu ad ius commune, ut in c. 1. 2. circa finem nu. ante pe. exposuimus, & latè ostendit Gozadi. in repe. l. omnes populi, nu. 155. ff. de iusti. & iure. Quartò hanc partem probant scribentes, per rationem, & regulam l. si eum §. qui iniuriarum ff. si quis cautio. ubi pro regula traditum est, quod t̄ subrogatus sapit naturam eius in cuius locum subrogatur, sed indubitatum est, quod Princeps causas meri imperij dele-

rij delegat, cum sit solutus legibus, ut supra conclusum
 larè est, ergo & eius delegatus, seu subrogatus qui eius
 personam repræsentat, c. sanè, extra de offic. delega. vr
 get licti Prætor ff. de offic. eius l. soler ff. de iurisd. omni.
 iudi. Sed respondent Doctores regulam illam, subroga-
 tus & c. locum sibi non vendicare in hoc causarum dele-
 gationum tractatu, nam aliàs diceremus, quòd Princi-
 pis subdelegatus posset subdelegare, & deinceps in infi-
 nitum, quod est contra c. super quæstionum §. si verò,
 extra de offic. delega. Præterea hac attenda ratione, or-
 dinarius posset causas criminales, & gladij ius delegare,
 quod non est verum, d. l. nemo potest gladij, & d. l. so-
 lent in pri. ff. de offic. Procon. & lega. Rursus quilibet
 delegatus posset subdelegare, contra regulam l. fi. ff. de
 offic. eius l. more ff. de iurisd. omni iudi. l. à iudice C. de
 iudi. Sed replicari poterit, quòd regula subrogatus,
 locum non habet, quando contrarium expressè in iure
 est decisum, ut in supradictis exemplis, sed in delegato
 Principis, quòd non possit subdelegare, non solum nõ
 est prohibitum, verum est expressè permissum per d. l.
 vnicam C. qui pro sua iurisd. Sed iterum responderi
 poterit, quòd satis per generalitatem l. nemo potest, est
 prohibitum delegato Principis subdelegare, & negan-
 do quòd contrarium per d. l. vnicam concedatur, vnde
 standum est regulæ, quoties exceptio non bene proba-
 tur, glo. in l. omnis diffinitio. ff. de regu. iuris. Secundo mo-
 do respondent, regulam illam subrogatus & c. locum nõ
 habere, quando electa est industria personæ, quò casu
 non permittitur per vicem gerentem facere, arg. l. in-
 ter artifices ff. de soluti. & l. vnicam. §. ne autem C. de ca-
 du. tolle. & in causis meri imperij videtur electa indu-
 stria personæ, ut notant Doctores. per text. ibi, in l. i. ff. de
 offic. eius

13
 offic. eius. Sed tolli potest hæc responsio, negando ve-
 rum esse quòd ex eo quòd committitur causa meri im-
 perij videtur omnino electa industria personæ, nam si
 esset t verum, nec in casu necessitatis possent delegari,
 arg. c. si pro debilitate extra de offic. delega. nam in spe-
 cie d. l. inter artifices, etiam in casu necessitatis facièdo
 per alium non satisfaceret, ut bene aduertit Curti. in d.
 l. i. nu. 28. quòd autem Princeps causas aliàs indelega-
 biles deleget, prouenit ex eo, quòd ut supra dictum est,
 solutus est legibus, nõ quia est electa industria eius per-
 sonæ, nam hac attenda ratione non posset delegare cū
 potestate subdelegandi, quod non puto verum, nam si-
 cut est solutus legibus, ut ipse possit delegare, similiter
 ut possit delegare cum potestate subdelegandi. Ter-
 tiò ego respondeo, quòd regula prædicta subrogatus,
 non habet locum in subrogato Principis, qui non sapit
 naturam Principis subrogantis, in his quæ ad potestatem
 absolutam pertinent, quando specialiter ei non com-
 mittuntur, Rimi. iur. in d. l. i. nu. 640. post Inno. in c. du-
 dum de electione, nã cum sint regulariter in alijs pro-
 hibita, iam cessat regula illa subrogatus, quæ non proce-
 dit in casibus à iure prohibitis: vnde licet si delegatio fa-
 cta est à Principe causæ criminalis, cum potestate sub-
 delegandi, poterit Principis delegatus subdelegare: se-
 cus erit quando simpliciter causa meri imperij delega-
 ta esset, nam ut in principio exposuimus, in dubio non
 præsumitur velle uti potestate suprema, sed viuere se-
 cundum leges. Quintò his accedit c. si. extra de offic.
 delega. vbi quando Princeps commisit causam cū clau-
 sula, quòd delegatus deberet personaliter per se cogno-
 scere, vel inquirere, vel aliquid facere per quod videa-
 tur electa industria personæ, non potest etiam de cõsen-
 su par-

su partium alteri delegare, unde à contrario sensu, non adiecta illa clausula, poterit delegare. Respondent Docto. quòd ibi non debet sumi arg. à contrario sensu, quia resultaret absurditas, & legum correctio, unde succedit regula l. 2. C. de conditi. insertis. Secundo modo respondent, quòd text. ille procedit de iure canonico, quo iure quidquid est cognoscibile, est delegabile, secundum communem opini. vt tradit Iass. in loco supra cita. in d.l. 1. Valla. vbi supra, Couarru. lib. 3. varia. resolu. ca. vltimò, vbi assignant alias soluti. & ita euitant c. si pro debilitate, & c. venerabili. extra de offi. delega. c. in Archiepiscopatu, extra de rapto. & alia iura canonica. Sextò & vltimò urget l. à iudice C. de iudi. c. vndique, extra de offi. delega. vbi delegatus Principis subdelegare potest, licet regulariter in alijs dispositum sit contrarium. Sed responderi potest, quòd subdelegat causas regulariter delegabiles, non verò causas prohibitas delegari, vt gladij potestatem. Verum partem negatiuam non pauci sequuntur Doct. videlicet Principis delegatum causas alias indelegabiles nò posse subdelegare: quam sequutus est Marti. quem refert Bart. in d.l. unica. C. qui pro sua iurisdic. ubi eam amplectitur Iaco. de Rabe, Petrus Old. Cy. Raine. Iaco. Butrig. Marti. Silla. Salice. & Fulgo. Eam tenet Albe. de Sofa. Rom. Alex. num. 38. Curti. Iuni. num. 80. Goza. nu. 142. in d.l. 1. ff. de offic. eius cui manda. est iurisd. ubi & Bern. Benebolentius, quem ibi refert Bellarmatus circa finem, qui in hac q. fluctuat. Raine. in Imperium. ff. de iurisd. om. iud. ubi Vallas. in repe. nu. 210. in eam uidetur inclinare Iaco. Beluissus in authen. ut defuncto, seu fune. §. si. in fi. Bald. in l. 1. C. ne liceat potenti. Ioan. Andr. in addi. ad Specul. §. fin. super uerbo, item quòd est delegatus,

gatus, & Petrus de Bella. quos refert Pau. in d. l. unica, ubi ipse nihil certum resoluit, Pau. de Leaz. Ant. de Bur. Anchar. i. Clem. 1. de offi. dele. idè Ant. i. c. quod sedè de offi. deleg. & hãc testatur magis còmunè Albe. ubi sup. quòd uerū esse intelligit Iass. d. l. ante aduētū Bar. sed simpliciter nouissimè magis còmunè appellat, qui eã sequitur Rim. Iun. in d. l. 1. ff. de offi. eius. nu. fin. qui ad hoc citat Deci. in c. si pro debilitate extra de offic. delega. 14 Et pro hac parte urget † consideratio, quòd nò debet esse maioris efficacix delegatio facta per Principem uirtutem, uirtute rescripti, quam per Principem mortuū uirtute legis scriptæ; imò minoris, cum lex fiat cum maturiori consilio, & deliberatione, l. humanū. C. de legi. Sed responderi potest, fortius esse, & maioris efficacix, quòd fit à Principe, quam quòd fit à lege, quoniã Princeps maiorem potestatem habet, quam lex quæ ab eo emanat, & per eum tolli potest, l. 1. ff. de constitut. Prin. l. Princeps legi. ff. de legi. l. 1. & l. fin. C. de legi. Nec ob erit consideratio, quòd lex fit cum deliberatione maturiori, nã respondeo, quòd licet lex fit cū maturiori còsilio, sitq; iusta & honesta, c. erit lex. 4. disti. tamen cū uniuersaliter lata est, non potest omnes casus comprehendere per rationem l. 4. ff. de præscrip. verbis: necesse est ut ad ea tantum quæ frequentiora sunt adaptetur, liura, cum tribus seqq. & l. nec leges, & l. non possunt, ff. de legi. l. antiqui ff. si pars hæredi. peta. unde contingit postea à in particulari casu, de quo in ipsa lege specialiter non est prouisum, æquitatis rationem suadere còtrarium esse æquius, quo casu melius prouidere poterit Princeps quam lex: ideoq; magna cum ratione Princeps non subest legi, sed lex Principi, & actus Principis debent esse maioris efficacix. Secundò adduci solet

ZZ ratio

15 ratio, nam ꝑ quando est electa industria personæ, non potest quis per vicem gerentem actum facere, l. vnica §. ne autem C. de cadu. tollen. d. l. inter artifices, & in nostra specie est tex. in c. fi. & in c. si pro debilitate, extra de offi. delega. Sed quādo committitur alicui causa magna, vt meri imperij, vel alia, propter magnitudinē rei indelegabilis, videtur electa industria personæ, vt notat Docto. in d. l. 1. de offi. eius: nām ex magnitudine dignitatis, & pōderis rei videtur electa industria personæ, l. j. ff. de offi. Præf. præto. epist. inter claras, de summa Trini. & fide catho. vnde cum cōseatur in his electa industria personæ, delegatus Principis non poterit delegare, quod expressè videtur innuere d. c. si pro debilitate. Sed huic fundamento responderi poterit negando, vt supra, quod videatur electa industria personæ in omnibus causis regulariter indelegabilibus, si simpliciter delegantur, nisi vltiùs in commissione Princeps procedat adiuciendo verba alia industriam personæ inducentia, vt personaliter per te cognoscas, vt in d. c. si. aut tu tu, vel per te te cognoscas, vt lass. in d. l. 1. adnotauit, vbi scriben. tradunt alia verba industriam personæ importantia: alias autem si ex eo quod electa esset industria personæ, causæ meri imperij prohiberentur delegari, vt scribentes volunt, sequeretur inconueniens, quod nec in casibus necessitatis absentia, vel infirmitatis liceret eas delegare, cōtra tex. & quod ibi notatur in d. l. 1. ff. de offi. eius. Præterea si verum esset, causæ meri imperij de iure cano. essent indelegabiles, & tñ communiter concluditur contrariū, vt supra diximus, & latè discutit Couarr. li. 3. vari. resolu. c. fi. Sed ad hoc vltimum poterit replicari, quod licet hæc opinio communis sit, non tamen procedit sine dubio, vt constat extra

ditis

ditis à Couarr. & præsupposito quod sit verum, potest assignari differētiæ ratio inter ius ciuile & canonicum, quoniam de iure canonico non delegantur causæ, nisi personis constitutis in dignitate, vt tradit Curti. Iun. in d. l. 1. nu. 74. ff. de offi. ciu. per c. statutum, in prin. de rescriptis in 6. Sed ego iterum respondeo, quod etiam de iure canonico, quādo causæ sunt adeò graues, quod videatur electa industria personæ, delegari minimè possunt, vt constat ex d. c. si pro debilitate, vbi Deci. adnotauit, & in d. c. si. Calefa. in d. l. 1. nu. 91. vbi dicit, quod causæ valdè graues, nec cum causa possunt à delegato Principis delegari. Tertio his suffragatur ratio, nam sicut iudex ordinarius habet à lege iurisdictionem & potestatem, l. more. ff. de iurisdic. omn. iudi. l. 1. in prin. ff. de offi. ciu. similiter ꝑ & Principis delegatus, cum Princeps sit lex animata in terris, text. in authen. de Cōsul. §. si. Sed respondeo, quod Princeps est lex, sed est lex viua, & est magis quàm lex, quia legem vincit & tollit, vt supra dictum est: vnde non est cōcludens arg. non fit per legem, ergo non potest fieri per Principem, quia est arg. de minori ad maius, quod negatiuè nō procedit, vt notant Doct. in l. 2. ff. de legat. 1. vbi Mari. Soci.

17 Iun. Quarto pro hac parte facit ratio, nām ꝑ ordinarius similiter creatur à Principe, & ab eo habet iurisdictionem, l. 1. §. cum urbem. ff. de offi. Præf. vrbis, vnde sicut ordinarius creatus à Principe non delegat causas criminales, idem dicendum est in ipsius delegato: maxime quod iurisdic. quælibet, siue ordinaria, siue delegata sit, emanat à Principe in quem fuit à populo regia lege translata, l. 1. ff. de constitu. Princi. Sed responderi potest, quod ordinarius habet iurisdictionem suo iure, delegatus etiam Principis beneficio, & nomine Princi-

ZZ 2 pis,

pis, l. more ff. de iurisdic. om. iud. quod est multum eo
 fiderabile, cum ordinarius representat Principem me-
 diante iure proprio, & à longè: delegatus verò repræ-
 sentat Principem immediatè, & à proximè. Sed potest
 replicari, quòd quando habet iurisdictionem ordinariã
 immediatè ab ipso Principe, ista responsio non proce-
 dit, & ita non est generalis, nec concludens. Quintò
 18 his accedit consideratio, nam † delegatus Principis æ-
 quipatur ordinario, nam sicut ordinarius potest dele-
 gare, l. i. ff. de offi. eius, l. more, ff. de iurisdic. om. iudi.
 similiter Principis delegatus, l. à iudice, C. de iudi. vn-
 de sicut ordinarius non delegat causas meri imperij, vt
 in d. l. i. ff. de offi. eius, ita nec Principis delegatus, nam
 æquiparatorum eadem debet esse iuris dispositio, per
 iura vulga. Sed responde, quòd æquiparatio non pro-
 cedit in casu in quo à Iure est dispositum contrarium,
 vt in nostra specie, per d. l. vnicã, C. qui pro sua iurisdic.
 nam licet in vno & altero æquiparentur, non tamè ex
 hoc sequitur quòd in omnibus debeant æquiparari, ma-
 ximè in casu in quo minor ratio militat, cum delegatus
 Principis in causa sibi cõmissa sit maior ordinario: Sed
 negari poterit, quòd per d. l. vnicam sit dispositum, quòd
 causæ aliæ indelegabiles possint à delegato Principis
 subdelegari. Sextò sententia hæc probatur per l. cum
 antiquitas, C. de usufructu, vbi si res quæ de sui natura
 non est transmissibilis, expressè permittitur quòd trãs-
 mittatur, intelligitur de prima transmissione: Sed re-
 spondent Docti, quòd ibi res legata non erat transmissi-
 bilis ex impossibilitate iuris, ideò licet semel transeat,
 nõ efficitur perpetuò transmissibilis, quia alius est usus-
 fructus in persona hæredis, alius in persona defuncti,
 l. stipulatio ista §. si quis ff. de verb. oblig. & in usufructu
 induci-

inducitur illud speciale, ne sequatur incõueniens, quòd
 proprietas sit inutilis, ascẽdente semper usufructu, quæ
 ratio cessat in delegatione. Septimò confirmatur, nã
 19 vbi à lege datur potestas † delegandi, semper intelli-
 gitur excepto mero imperio, vt constat ex l. i. §. ff. de of-
 fi. eius, vnde ita debet intelligi, & restringi potestas de-
 legandi concessa delegato Principis, per c. pastorales,
 extra de offi. deleg. & per l. à iudice C. de iudi. Sed po-
 test responderi, quòd regula illa locum sibi vendicat in
 ordinarijs, de quibus in prædict. l. i. agitur, secus in Prin-
 cipis delegato, qui est maior, c. sanè extra de offi. deleg.
 Octauò fortius probatur, quoniam regula l. nemo po-
 test gladij ff. de reg. iur. non reperitur mutata in dele-
 gato Principis, vnde non potuit delegare causas meri
 imperij: sed respõdent, quòd mutata est per d. l. vnicã.
 Sed potest replicari, quòd nec ex verbis, nec ex mente
 colligi potest, quòd autores illius legis voluerunt eam
 mutare: secundo modo responderetur, quòd in delegato
 Principis non est necesse, quòd illa regula mutetur, nã
 cum Principem representat, vt in d. c. sanè succedit re-
 gula subrogatus &c. d. l. si eum §. iniuriarum ff. si quis
 cauti. vnde sicut ipse Princeps delegat causas aliàs in-
 delegabiles, vt criminales, quia est solutus legibus, simi-
 liter & eius delegatus, qui eum representat. Sed tamen
 replicari poterit, quòd licet Princeps sit legibus solu-
 tus, non tamen eius vicem gerens, seu subrogatus, vt sã-
 latè dictum est. Nono adducitur clemè. unica de of-
 fi. delega. vbi licitum est vices suas alteri committere,
 illi cui causa ciuilis receptionis testium à summo Pon-
 tifice commissa fuit, vnde à contrario sensu secus vide-
 tur dicendum in causa criminali. Sed respondent scri-
 ben. quòd non sumitur argumentum à contrario sensu,
 cum ex

cum ex eo resultaret correctio d.l. unicæ. C. qui pro sua arg. l. 1. C. de condi. infertis. Sed replicari potest, quod lex illa nihil disponit. Secundo modo responderetur, quod text. ille loquitur de iure canonico, quo attento, qui. Iquid est cognoscibile est delegabile, secundum gl. & Docto. in c. quod sedes extra de offic. delegat. tradit Ias. in d. l. 1. ff. de offic. eius, num. 28. *verfi. septimo limita:* unde necessario debemus dicere, quod ibi non probatur, quod causæ meri imperij non possint delegari: & ita responderi poterit ad casu pro debilitate, extra de offic. delega. ubi habetur, quod propter necessitatem liberum est subdelegare, unde uidebatur dicendum, quod cessante impedimento, non erit liberum. Sed replicari poterit, quod illa opinio non procedit sine dubio, ut constat ex traditis à Couart. ubi supra. Decimo urget ratio, quia

20 † Princeps non uidetur in dubio alteri concedere facultatem, cum illa omnimoda potestate quæ est apud eum, Rimi. Jun. in d. l. 1. nu. 640. post Innocen. in c. dudum de elect. & in c. monasterium, de statu. mona. Bal. in l. testamentum C. de testam. Rui. cōf. 104. nu. 13. uol. 3. Ex prædictis apparet, hanc quædam dubiam esse, nec clarè constare quæ pars eius uerior, aut receptior sit: ego uerò in hac difficultate, ultimæ negatiuæ sententiæ liber ter accedo, & delegatum Principis causas aliàs indelegabiles nõ posse subdelegare, magis quàm ordinarius, nisi specialiter à Principe ei sit permillum existimo, hac præcipua inter cæteras ratione: Quoniam standum est

21 regulæ, † quoties exceptio non bene probatur, gl. recepta in l. omnis diffinitio ff. de regu. iuris, unde causæ quæ regulariter aliàs indelegabiles sunt, per Principis delegatum, non possunt delegari, cum in iure non reperitur sibi concessum. Sed quia Doctores decipiuntur, dum

tur, dum putant per l. unicam C. qui pro sua iurisdictione. sibi permillum esse, à cuius intellectu (ut multi Moderni testantur) decisio huius quæstionis dependet, necesse erit insistere in eius interpretatione, & in sensu illorum uerborum, nullo personarum, causarumue habito tractatu, &c. quibus torquentur scriben. & in illorum

22 interpretatione varij varia sensere. † Primus igitur intellectus ad illam l. est aliquorum uolentium, Principis delegatum, non solum causas sibi commissas, sed etiam nõ sibi delegatas, posse ex priuilegio delegare, per illum text. quæ intelligentia praua est, & eam merito reprobatur glo. ibi, & Ias. in d. l. 1. ff. de offic. eius. nu. 63. & manifestè confunditur, nam forma delegationis est attendenda c. ex parte, & c. cum olim Abbas, extra de offic. delegat. arg. l. diligenter ff. manda. Secundus intellectus est glo. ibi in uerbo, iudicandas, quem sequitur ibi Bart. & communiter Docto. ut supra dictum est, quod licet regulariter causæ meri imperij seu criminalis delegari nõ possit, hoc fallit in delegato Principis, in quo est speciale, quod nulla causarum facta differetia deleget, & iste text. secundum hunc intellectum, est principale fundamentum primæ opinionis, & partis affirmatiuæ. Sed Docto. qui partem negatiuam communiter etiam sequuntur, reprobant istum intellectum, nam licet ibi dicatur, nullo personarum causarum &c. restringi tamen uerba illa debent, de habilitate, arg. l. 1. C. de sacrosanctis Eccles. unde quod ibi dicitur, delegatum Principis posse, nulla facta differentia causarum subdelegare, intelligitur, dummodo deleget causas delegabiles: & quod restringi debeant uerba illa de habilitate, clarè apparet, nam ibi dicitur, nullo personarum causarumue &c. & nullus tam infirmi iudicij est, ut affirmare audeat, uelle text. illum, posse

aliàs erat ordinarius, habebatq; administrationem, nã his duobus concurrentibus, quòd aliàs habebat administrationem, & est delegatus Principis, cùm omnes personæ sint subditæ Principi, & omnes causæ sint suæ iurisdictionis, & delegatus personam eius representet, indifferenter delegat causas criminales, pro quo dicit esse text. ad litteram in authent. vt defuncto seu fune. §. sed hæc quidem. Sed intellectum Ias. reprobatur Deck. in d. l. r. in fine ff. de offi. eius, quia eo retento, fallentia de qua in vers. hæc teneant nisi. videtur quòd non possit adaptari ad superiora, nã delegatus Principis non censetur causam subdelegare, quæ non sit suæ iurisdictionis, ex quo delegat causam sibi à Principe delegatam: vnde quod ibi dicit de Principis delegato, videtur secundum regulam procedere, nec aliquid specialitatis in eo esse, quod est contra mentem, & verba illius text. qui aliquam specialitatem in Principis delegato voluit adducere, vt constat ex illo dicto vniuersali, nullo personarum & c. in quo causæ meri imperij videntur, secũdum eum, includæ. Sed pro defensione intellectus Ias. & sequacium, responderi poterit, quòd cùm iurisdictionem non habeat in persona sua radicatam suo iure proprio, sed alieno beneficio, vt apparet ex l. more ff. de iurisdictioni. omni. iudi. (cuius decisio locum habet etiam in delegato Principis, quidquid malè aliqui voluerũt attendere in contrarium) causa illa non dicitur de sua iurisdictione. Sed alia ratione iste intellectus mihi non satisfacit, nam quod Rimi. Goza. Bellar. vbi supra dicit, & Bart. in d. l. vnica in summario voluit, videlicet, quòd ut valeat delegatio, oportet personam cui causa delegatur, esse de iurisdictione delegantis, hoc tex. ille non dicit, & miror quòd nullus Doctor aduertit, maxime cũ

dictum

dictum illud non sit uerum, nam delegatio ualebit, ut gl. ibi in uerbo, resedissent, adnotauit, per Iet. Prætor ff. de offi. eius: licet ipse delegatus non subditus, compelli non possit iudicare, l. eum qui ff. de iurisdictioni. omni. iud. ubi glo. adnotauit, quam ibi sequuntur Alex. & Ias. & ita declara. regiam l. 17. tit. 4. par. 3. & hoc dicit prædicta glo. probari in d. l. vnica, & Ias. ubi supra, cum ea transit. Sed nec hoc ex tex. illo colligi potest: itaque si delegatus uoluerit acceptare delegationem, non erit inuvalida delegatio, sed ualebit eius sententia, imò poterit extra territorium, de consensu partium sententiare, & ualebit processus, & sententia, ut in c. 15. in fine §. latè exposuimus. Vnde cùm delegatio facta non subdito delegantis, valeat, uerba illa, nullo personarum, adaptari non possunt ad superiora, in eo quod dicit, de persona: nec admittenda est distinctio, an causa sit delegata ordinario, seu habenti administrationem, aut non, cùm ex d. l. vnica, colligi non potest, quæ indistinctè loquitur, & indistinctè debet intelligi, arg. l. de pretio. ff. de publi. in rem actione: nec iuuatur tex. in d. §. & hæc quidem, nam licet ibi apponatur differentia inter iudices habentes administrationem, & alios eam non habentes, non tamen concluditur quòd sit differentia in nostra specie, & ita sensus prædictorum Docto. sustineri non potest, licet fateor prædictos Docto. uerum dicere, ibi nõ agi de causis meri imperij, sed remanet difficultas, qualiter uerba, nullo, adaptantur ad superiora. Quintus intellectus est Phi. Deci. in d. l. r. in fine, dicentis, quòd uerba illa, nullo personarum & c. non referuntur ad superiora, uidelicet, ad delegatum subdelegatam, sed ad illud quod inferius dicitur de appellatione: itaque uult, quòd in delegato Principis indistinctè locum habeat

appellatio: Sed idem Deci. recedit ab hoc intellectu, quia non videtur tollere fundamentum Bart. nam si appellatio ad Principis delegatum subdelegantem remeabit, nulla habita causarum differentia, iam præsupponit quòd potuit omnes causas, etiam criminales, regulariter indelegabiles, subdelegare, dum dicit quòd ab omni causa à subdelegato appellatur. Sed hæc difficultas (meo iudicio) facile tolli potest, nam cum ibi lex dubitavit, ad quem deberet appellari, præsupponit quòd in illis concurrebat habilitas arg. l. qui testamēto, in pri. ff. de testa. & facit quòd tradit Deci. in c. 1. extra de iudi. & in l. pactum quod dotali C. de collati. vnde præsupponit quòd delegata fuit causa delegabilis, quod puto verissimum esse: Sed restat difficultas in sensu illorum verborum, nullo personarum, qualiter adaptari ad superiora possint, & quid voluit text. ille dicere. Sextum intellectum cōsideravit Curti. Jun. in d. l. 1. nu. 78. afferens saluando Bart. quòd verbum illud iurisdictionis, in principio prolatum, nō solum intelligitur, id est territorij, sed etiam accipitur pro iurisdictione, differente à mero, & mixto imperio: itaque tex. mandat ordinarijs, quòd solum delegent causas sui territorij, & suæ iurisdictionis simplicis: at in versic. nullo, ponitur fallentia, quòd nulla facta differentia causarum, id est, siue sint eiusdem territorij, siue non, siue simplicis iurisdictionis, siue meri, aut mixti imperij, liceat delegato Principis subdelegare. Sed iste intellectus multis de causis reiiciendus est, quia vt supra dictum est, ibi non agitur de mero nec mixto imperio, nec hæc fuit intentio illius legis: præterea verba illa, nullo personarum, non possunt adaptari ad superiora, in eo quòd dicit de personis, ex quo constat, quòd alium sensum habent, vt

¶ dicitur.

¶ dicitur. Septimum nouum intellectum adiungit Sapia in d. l. 1. nu. 86. ff. de offi. eius; affirmans tex. illum differentiam ponere voluisse inter delegatum Principis, & ordinarij, vnde secundum eum, sensus illius legis est, quòd delegatus ordinarij subdelegare nequit, Principis verò delegatus potest optimè. Quem intellectum meritò improbat Rimi. Jun. in d. l. 1. nu. 625. quia verisimile non est, tex. illum voluisse decidere, quòd iam antea erat per alia iura apertè decisum, vt constat ex l. si ff. de offi. eius: ex l. more ff. de iurisdic. omni. iudi. ex l. à iudice C. de iudi. tu autem aduerte contra hunc intellectum, quòd nec ex verbis, nec ex mente illius l. colligi potest, quòd ibi agatur, an delegatus ordinarij possit subdelegare, nā in principio de ipsomet ordinario delegante tractat. Octauum intellectum reperio nouissimè traditum in rep. d. l. 1. nempe, quòd l. illa vnica, in vers. hæc teneant nisi. vult, quòd quando in delegatione concessa fuerit à Principe facultas delegandi quilibet causas, & quibuslibet personis, tunc delegatus Principis poterit delegare, quòd probat per verbum, specialiter, ibi positum, quòd importat priuilegium, vnde interpretatur verba illa, Hæc teneant, nisi iudices à nobis specialiter delegantibus dati, id est quibus hoc in mandatis, & commissione concessimus, vt causas quoslibet, & personis quibuslibet possint delegare. Verum nec iste intellectus nouus mihi satisfacit. nam licet verus sit in se, alienus videtur à mente & verbis illius legis, cum ex ea colligi non possit, quòd ibi concessa fuerit à Principe facultas delegandi, nulla habita differentia personarum, & causarum: nec verisimile est, quòd hoc voluit dicere in illis verbis, nullo personarum causarum &c. quia licet sit verum, quòd poterit delegare cum pote-

state

state subdelegandi, nulla facta differentia causarū, cū sit solutus legibus, non tamen poterit nulla habita differentia personarum, nec ipsimet Principi liceret omnibus personis indifferenter delegare: cū esset absurdū & valde iniquum, Principē causam capitalem, aut quālibet aliam committere infanti, cuius nullum animi iudicium est, aut furioso, qui mente caret, iuxta §. præterea institui. quibus non est permissum. licet etenim Princeps legi non subijciatur, cū sit solutus legibus, subest tamen rationi, nec aliquid iniquum, aut iniuriosum alicui facere potest, cū sit animal rationale, vt docet Fortu. in l. i. nu. 16. ff. de pactis: Couarru. in c. Alma mater r. parte §. 1. nu. 4. Nec oberit ponderatio verbi specialiter, nam vt in principio traditum est, verbū illud specialiter, exponi debet, id est, dati sunt iudices, non generaliter, sed ad vnam, vel alteram causam, non autem in priuilegium. Vltimus ¶ intellectus ad illam l. sit, quod tex. ille in nulla eius parte agit de delegatione causarū meri imperij: Et sensus verus, & planus illorū verborū, nullo personarū &c. vltra Doctores est, quod tex. velit decidere, à Principis subdelegato, appellari ad delegatum subdelegantem, nulla habita differentia personarum, vel causarum, id est, non considerato dignitatis personarū gradu, scilicet an sit persona illustris, vel spectabilis, à quō vel ad quem appellatur: nec considerata quantitate causæ, an sit magna, vel parua de qua appellatur. Et quod ita verba illa, nullo personarū &c. debeant intelligi suadet ratio, quod verba sunt accipienda, & restringenda secundum subiectam materiā, l. insulam ff. de præscrip. verbis l. si uno in prin. ff. loca. & in materia ad quem appellandum sit, de qua in dicto uerbi, nullo, agitur, attenditur gradus dignitatis persona-

rum

rum à quibus, & ad quos appellatur, & quantitas causæ de qua agitur, & secundum qualitatem personarum, & quantitatem causarum, ad unum, aut ad alterum appellatur, ut apparet ex l. præcipimus. §. huic saluberrimæ, & ex l. in offerendis. C. de appell. & ex authent. de appellat. & intra quod temp. §. illud, & §. illo uidelicet, collatio. 4. Et hanc ad illa uerba interpretationem uerā esse magis apparet, si aduertas, quod prædicta. l. præcipimus, & d. l. unica, sunt eorundem Imperatorum, Theodo. & Valen. & fortè eodem tempore factæ, ut colligitur ex earum inscriptionibus, quæ ab eisdem auctoribus Cyro Præfecto Prætorio fuerunt missæ: unde dicendum est, d. l. unicā recipere interpretationem à d. l. præcipimus, & ad qualitates ibi in hac materia positas restringendam. Et ita nouè intelligi debere illa uerba, nullo personarū, causarumue, &c. (quibus scriben. terrentur) censeo, & non dubito de meri, aut mixti imperij causarum delegationibus ibi nõ agi. Retenta igitur hac mea interpretatione, casus in d. l. unica. C. qui pro sua iurisdictione. ita poterit figurari: Iudex ordinarius delegauit alicui causam, nõ suæ, sed alienæ iurisdictionis, dubitabatur utrum huiusmodi delegatio ualeret, & an præsupposito, quod non ualeret, & delegatus in causa procedet, an necesse esset ab eius sententia appellare, & Respondent Theodo. & Valenti. Impe. nullius esse momenti, quia ut ualeat causæ delegatio, oportet quod causa delegata pertineat ad iurisdictionem delegantis, aliàs autem delegatio erit nulla, nec Iudex datus, seu delegatus debet de causa cognoscere, & si contra leges deleganti obtemperauerit, processus, & sententia, & omnia gesta ab eo, tanquam à non suo iudice, pro infectis habentur, ita ut nec opus sit à sententia appellare,

appellare, sicut si delegatus alienæ iurisdictioni resisteret, iuxta l. si. C. si à non compe. iudi. At in uerfi. hæc teneant nisi, adiungunt, hoc non sibi locum uendicare in Principis delegato, qui licet iurisdictionem propriam iure suo non habeat, sed alieno beneficio delegatam, iuxta l. more. ff. de iurisd. om. iudi. nihilominus ualet eius delegatio, ut in l. à iudice. C. de iudi. Sed quia dubitari poterat, à subdelegato Principis ad quem sit appellandum, & an appellandum esset gradatim (quòd fortè tunc temporis alia lege non erat in specie prouisum) respondent secundum magis communem lecturam, ad delegatum Principis subdelegantem, nullo habito tractatu personarum, uel causarum, id est non considerato gradu dignitatis personarum à quibus, uel ad quos appellatur, nec quantitas causæ de qua cognoscitur. Retenta opinione affirmatiua, solet pluribus modis limitari, quos adducit Alex. in d. l. i. num. 29. ubi & Curti. Iuni. num. 80. & Iaco. de Nig. nu. fi. & uidi Plautium relatum, qui ponit quindecim limitationes. Ego uerò, ut supra dixi, existimo, delegatum Principis causas aliàs indelegabiles non posse, sicuti nec ordinarii iudices, regulariter delegare, nisi nominatim & expressè ei à Principe concedatur. Quæ autem ¶ causæ sint regulariter indelegabiles, docet Papini. l. C. in l. ff. de of. eius: de cuius text. interpretatione in sequenti capite abundè agemus.

S V M M A R I V M.

- 1 Intellectus ad l. 1. ff. de offic. eius.
- 2 Tutoris suspecti causa, quando fit ad puniendum est indelegabilis: secus quando proceditur ad remouendum.
- 3 Intellectus ad l. solent. ff. de offic. Procons.

Iurisd.

- 4 Iurisdictione quod fuit in Principem à populo translata, & ponitur ratio quare magistratus fuerunt creati.
- 5 Causa quacunque, quæ specialiter quibuscunque iudicibus legere tribuuntur sunt indelegabiles: & qualiter hodie restringitur.
- 6 Causa quæ concessa generali iurisdictione, maioribus magistratibus competunt, & minoribus denegantur, delegari prohibentur, sed propter publicas occupationes, uel ob multitudinem causarum delegantur.
- 7 Causæ humiles, & minimæ, quæ concessa generali iurisdictione, omnibus iudicibus etiam minimis, iure magistratus competunt, delegari possunt.
- 8 Causæ indelegabiles, ut meri imperij, propter infirmitatem delegari, sicut propter absentiam possunt.
- 9 Meri imperij causas, ob infirmitatem suorum delegare non licet.
- 10 Meri imperij causas, an possint delegari ob multitudinem aliarum causarum criminalium.
- 11 Iudici asserenti in delegatione se esse impeditum, credendum est.
- 12 Delegatio finitur reuerso delegante.
- 13 Princeps facit iudicem ordinarium, & delegatum, & quomodo cognoscatur quando uult delegare.
- 14 Vicem gerens, seu suffectus à superiore in loco absentis, uel mortui substitutus, est ordinarius, & delegare potest.
- 15 Causæ Principi reseruatae, delegari non possunt.
- 16 Causæ in quibus industria personæ electa est, delegari non possunt: & quæ uerba industriam personæ important.
- 17 Delegatus Principis, causas delegabiles delegare potest.
- 18 Princeps delegatus, an causas aliàs indelegabiles delegare possit.
- 19 Princeps si in rescripto dicit, eum qui Prouinciæ præest adire poteris, non imponitur necessitas Præsidi iudicandi.
- 20 Princeps causas meri imperij delegat.
- 21 Princeps delegatus, uel ordinarius, causas aliàs indelegabiles delegare potest, quando sibi à Principe specialiter concessum est.
- 22 Causæ indelegabiles possunt coram assessoribus tractari.
- 23 Intellectus ad authen. ad hæc. C. de iudi. et ad. Si illud in aut. ¶. ut defunc. seu fu. nona declaratio.
- 24 Dispositio authen. ad hæc. C. de iudi. an de iure regio trabatur ad delegatos.

BBB

- 25 Delegari possunt causæ indelegabiles, in locis in quibus de consuetudine præscripta delegantur.
- 26 Causæ indelegabiles, an de consuetudine delegantur in Italia, & in Hispania.
- 27 Causæ regulariter indelegabiles, de iure canonico delegantur.
- 28 Causæ Principi reseruatae, vel in quibus electa est industria personæ, nec de iure canonico delegari possunt.
- 29 Rationem quam tradunt Doct. causas meri imperij non delegari, quia in eis videtur electa industria personæ, non esse veram.
- 30 Industria personæ quando est electa, actus etiam in casu necessitatis non potest per alium expediri.
- 31 Delegatio Principis non transit ad successores, quando facta est nomine proprio, secus si appellatio.
- 32 Nonæ rationes quare causæ meri imperij, & aliæ delegari prohibentur.
- 33 Argumentum de maiori ad minus, in delegationibus, & iurisdictionibus non esse validum.

Quæ causæ delegabiles, & quæ indelegabiles sint. Cap. xx.

ADMODVM dubia est hæc Quæstio, in qua responsa prudentum sunt ambigua, & difficilia, Principum constitutiones difficiliore, interpretationes uero glossarum, & Doct. difficilimæ, & adeo uariæ, ut cum difficultate duo Doct. conformes inueniuntur, itaque in ea optimè uerificatur, quod dici solet, quot capita tot sententiæ: Imò quod peius est, multi excellentissimi uiri in hoc articulo sibi ipsis contradicunt, & ab his quæ prius dixerat in eodem tractatu discidunt, pauciq; certam doctrinam scriptam relinquunt, & ferè omnes fluctuando in expositione huius difficultatis procedunt, in qua fateor (prout frequentius acci-
dere

idere solet) difficilius esse ueritatem inuenire, quam errores aliorum cognoscere. Papinianus igitur † I. C. in l. i. in princ. ff. de offic. eius cui manda. est iurisdic. quæ causæ delegabiles sint, & quæ indelegabiles respondens, duas regulas scriptas reliquit, unam negatiuam, & alteram affirmatiuam dicens: Quæcunque specialiter lege, uel senatusconsulto, uel constitutione Principum tribuuntur, mandata iurisdictione non transferuntur: quæ uerò iure magistratus competunt, mandari possunt. Quæ uerba à glo. Bart. Paulo, Alex. num. 26. Rimi. Sen. nu. 20. Ias. nu. 28. Goza. nu. 21. & communiter à Doct. ibi interpretantur, ut uellit Papi. quòd causæ quæ propter sui dignitatem, uel magnitudinem, ut sunt meri, & mixti imperij, expressè, & in priuilegium maioribus iudicibus tribuuntur, & minoribus denegantur, delegari non possunt: Quæ uerò competunt iure magistratus, id est, quæ minimis competunt, hoc est, quæ infimæ sunt iurisdictionis, delegari possunt. Qui sensus à uerbis, & mente I. C. alienus omnino uidetur, & ab eo discessit Fulgo. ibi nu. 11. quem sequuntur Salamo. Egina. Corrafi. Vaca. Calæfa. nu. 13 2. nu. 146. & Bellar. licet dubitando, nu. 28. & expressè eum improbat Alci. in lib. 2. Para. cap. 1. & Longo. in l. imperium, nu. 146. cum pluribus seq. ff. de iurisdic. omn. iudic. Et primò contra communem hanc interpretationem considerant, quòd uerbum illud quæcunque nimis restringitur, nam cum sit uniuersalis sermo, ad omnes causas, siue meri, aut mixti imperij, uel simplicis iurisdictionis, quæ nominatim lege tribuuntur, pertinere dicitur. Præterea huic interpretationi repugnat, quòd in prima regula nulla fit mentio maiorum iudicum: Rursus quia sunt multæ causæ mixti imperij, quæ maioribus

tantum magistratibus competunt, & tamen delegari non possunt, & è contra alia quæ minoribus cõceduntur, & delegari non ualent, ut de datione tutoris infra dicitur. Tu adde quod sunt aliqua causa meri imperij quæ specialiter non committuntur, & delegantur, ut modica coercitio, l. i. §. fin. ff. de offic. eius, non atrox uerberatio, l. si quid. ff. de offic. Proconsul. nam publicorum tantum iudiciorum expeditio erat specialiter concessa, ut constat ex d. l. i. ff. de offic. eius, aliorum priuatum criminum non, sed tantum gladij potestas, seu magna animaduersio in his erat specialiter lege tributa, l. solent, & d. l. si quid. ff. de offic. Proconsul. nemo potest gladij. ff. de regul. iur. l. i. §. si. ff. de offic. eius. Vltimò contra prædictum sensum urget, quod uerbum illud, specialiter, ad causas, & nõ ad personas referri debet: unde prædicti Doct. explicant uerbum illud, specialiter, idest, nominatim, & in specie, secundum quos, uerborum illius text. sensus est, quod causa quæ nominatim quibusdam iudicibus tribuuntur, non possunt delegari, siue meri, aut mixti imperij, siue simplicis sint iurisdictionis, quæ uerò iure magistratus cõpetunt, idest, quæ iure officij, & ordinaria potestate competunt, delegari possunt. Et primam regulam negatiuam probari auit, exemplo transactionis alimentorum in ultima uoluntate relictorum, quæ Prætori particulariter, & nominatim committitur, ut apparet ex l. cum hi in princ. ff. de transacti. & delegari prohibetur, ut in d. l. cum hi. §. sed nec mandante. Secundò probant exemplo interpositionis decreti, super alienatione rerum minoris, quæ similiter Prætori committitur, in uel si. quod si forte. ff. de rebus eorum, cuius delegatio similiter denegata est, l. 2. ff. de offic. eius. Tertio probant per exemplum dationis tutoris,

tutoris, quæ licet etiam magistratibus municipalibus competeret, l. ius dandi. ff. de tuto. & cura. datis ab his: delegari tamen non potest, l. nec mandante. ff. eodem: quia quibusdam iudicibus nominatim tantum conceditur, l. muto. §. tutoris. ff. de tute. Quartò per exemplum 2 + causæ suspecti tutoris, de qua non alius quam Præses Prouinciæ pronunciare potest, nec eam delegare licet, l. i. §. suspecti. ff. ad Turpill. ubi Bart. nu. i. declarat indelegabilem esse, quando accusatio suspecti tutoris fit ad puniendum, secus quando procederetur tantum ad remouendum, quo casu propter pupillorum utilitatẽ, specialiter introductum est, ut delegeretur, l. cognitio in princ. ff. de offic. eius, l. i. §. damus. ff. de suspe. tuto. tex. in princ. in tit. de suspe. tuto. Quæ Bart. Doctrina communiter recepta est, teste Calæsa. in d. l. i. ff. de offic. eius, nu. 250. post Moder. in d. l. cognitio, ubi Deci. & Curti. uterque nu. 6. Quintò potest exemplificari in publicis iudicijs, quæ specialiter conceduntur, nec delegari possunt, ut in d. l. i. in princ. ff. de offic. eius. Sextò in gladij potestate, seu maiori animaduersione, ut in d. l. solent, & l. si quid. ff. de offic. procon. & in d. l. i. §. si. & d. l. nemo potest gladij. Septimò hodie in poena ultimi supplicij, uel membri incisionis, tex. in authen. de collato. §. ad hæc prohibemus. Octauò in causa ingenuitatis, l. 2. in fin. C. de pedan. iudic. Secundæ regulæ affirmatiuæ, scilicet quod causa quæ iure magistratus, seu ex potestate & officio ordinario, quibuslibet iudicibus cõpetunt, delegari possunt, exemplum ponunt in causis quæ ex edicto Prætoris cõpetunt, nempe in missione in possessionem ex primo decreto, in causa damni infecti, qua delegatur, l. 4. §. duas. ff. de dam. infe. Item in missione in possessionem ex primo decreto, competens Prætori ratione sui magi-
stratus,

stratus, quæ mandari permittitur, l. cognitio. §. 1. ff. de of. eius, licet sit mixti imperij, l. iubere cauere. ff. de iurisd. omn. iud. & maioribus magistratibus concedatur, & minoribus denegetur, l. ea quæ. ff. ad municip. Rursum in restitutione in integrum, quæ licet mixti imperij sit, delegari permittitur, l. si. C. ubi, & apud quem: ex quibus concludunt, causas mixti imperij regulariter delegabiles esse, & iure magistratus maioribus iudicibus competere. Sed licet hæc Fulgo. & sequatium, quoad primam regulam negatiuam, mihi uerissima sit, & etiam quoad secundam affirmatiuam sustineri possit, attento iure digestorum, & dispositione d. l. 1. nempe quod ea, quæ iure magistratus, id est, quæ ex officio etiam maioribus magistratibus competunt, delegari possunt, attento tamē iure nouiori, eorum dictum uerum non est, cum solum hodie humiliora negotia delegari permittantur, l. 2. in princ. iun. & a. l. fin. C. de peda. iudi. id est, causæ infimæ iurisdictionis, hoc est, causæ de quibus infimis magistratibus, ex officio cognoscere permissum est, ut probatur in authen. de iudi. §. audient, colla. 6. ubi pedanei iudices, id est delegati, audiunt causas trecentorum solidorum, & infra: de qua summa cognoscere defensoribus ciuitatum permissum est iuxta authen. de defenso. ciuita. §. & iudicare, colla. 3. unde constat contra Fulg. pro com. muni, quod causæ quæ excedunt trecentos aureos, licet uerum esset, quod iure magistratus maiorum iudicium competere, quod hodie delegari prohibentur: & similiter causæ mixti imperij, quæ minoribus denegantur magistratibus, in d. l. ea quæ, delegari hodie regulariter contra eos non possunt, l. 2. C. de peda. iudi. Vnde Alex. Rimi. Sen. Deci. nu. 42. Calæsa. nu. 146. in d. l. 1. Voluerunt saluare Fulgo. quod intentio eius non fuit negare causas

causas meri, & mixti imperij hodie indelegabiles esse, sed ostendere in d. l. 1. ff. de offic. eius, hoc non probari: Sed licet Fulgo. saluari possit, eius tamen sequaces proculdubio uoluerunt, tam hodie, quam olim, causas quæ specialiter iudicibus non tribuuntur delegabiles indistinctè esse, siue meri, aut mixti imperij, uel simplicis iurisdictionis sint, siue magnæ, siue paruæ sint, siue minoribus iudicibus denegentur, siue non. Quorum sententia, attento iure nouo, uera non est, imò nec quoad primam regulam negatiuam est indistinctè sicura, cum sit differentia inter causas indelegabiles, nam quædam, ex causa tantum necessitatis absentia, & quoad causam examinationem tantum, non quoad definitionem delegari queunt, l. 1. ff. de offic. eius. authen. de collato. §. ad hæc
 3 † l. solent. ff. de offi. Procon. quæ lex si rectè consideratur, cum superioribus coniungi, & continuari debet, & in absentia loquitur, & non in presentia, prout gloss. & Scribe. uolunt. Quædam uerò causæ non solum propter absentiam, sed etiam ob publicas occupationes, uel multitudinem causarum in totum delegantur, l. 2. C. de peda. iudi. & in d. §. ad hæc prohibemus. Tertiam interpretationem ad d. l. 1. ff. de offi. eius scriptam reliquit Gui. de Suza. quæ Mode. ibi referunt dicentes, text. quidem illum in prima regula negatiua uoluisse, causas meri imperij delegari non posse: In secunda uerò affirmatiua, causas mixti imperij delegari posse, cuius sensus omnino reiiciendus est, quia à uerbis, & mente illius text. penitus extraneus est, nec attento iure nouiori sustineri potest, quoniam nec text. ille dicit, quod causæ meri imperij indistinctè indelegabiles sint, nec dictum est uerum attento iure nouissimo, nec causæ mixti imperij sunt omnes delegabiles, nec hoc ibi dicitur: Sed quæ specialiter

cialiter conceduntur lege, delegari non possunt, quæ iure magistratus competunt, delegari queunt, nullo habito tractatu causarum, an sint meri, uel mixti imperij, uel simplicis iurisdictionis. Præterea contra istum intellectum urget, quòd nihil dicit de causis simplicis iurisdictionis. Rursus quòd non facit differentiam inter causas indelegabiles, & differentiam esse de iure nouo satis ex supra dictis apparet. Ego uerò omittis prædictis Doct. regulis, quæ in puncto iuris ueræ non uidentur, aliter prædicta iura deberi intelligi existimo: pro cuius declaratione præmitto, olim quidem † iurisdictionem penes Populum Romanum, & à Populo in Principem translata fuisse, ut constat ex l. j. ff. de consti. Prin. Sed quia impossibile erat, Imperatorem omnes sui Imperij causas per seipsum expedire, necessarium fuit cum alijs negotia communicare, ob idq; magistratus maiores, & minores creauit, & eis quasdam causas mediante lege, uel S. C. uel sua cõstitutione, ut proprias concessit, alias uerò insignnum supremæ potestatis sibi reseruauit: quas omnes, tam sibi reseruatas, quàm ordinarijs tributas, ali quando Princeps alijs rescripto committebat, seu delegabat, ut eas nomine suo diiudicarent: Et licet prædictæ omnes causæ prohibitæ erant delegari, quia longè melius, & honestius coram eis agitantur, quibus tributæ, aut commissæ sunt, iuxta text. in authen. ut defuncti, seu fu. §. illud in prin. & l. 2. C. de peda. iudi. regia l. 7. tit. 4. part. 3. Sed quia eueniebat, quòd iudices tam ordinarij, quàm etiam delegati, propter necessitates, & impedimenta, non poterant causas sibi concessas, uel delegatas examinare, quibusdam iudicibus cõcessa est potestas mandandi eas, ut colligitur ex l. cum Prætor. ff. de iud. et præcipuè Præsidibus data est potestas cõstituendi sibi

sibi pedaneos iudices, idest delegatos, quibus negotia, & quædam causæ committerentur expedienda, ut probatur in l. fi. C. de peda. iudi. In ciuitate Romana pedanei iudices ab Imperatore deputabantur, qui maioribus assisterent iudicibus, quibus & non alijs causæ delegabantur, ut constat ex authen. de iudi. in prin. & in §. iudices collatio. 6. Sicut hodie nouissimè per Concil. Triden. c. x. sess. 25. sancitum est, quòd iudices quatuor, uel plures singulis diocesis deligantur, quibus causæ ecclesiasticæ, aut spirituales ad forum ecclesiasticum spectantes, delegentur. Sed difficultas maxima est, quæ causæ delegari prohibentur, & quæ mandari, & quibus de causis permittuntur: In quo articulo habemus ambiguas regulas positas in d. l. j. ff. de offic. eius, & in l. 2. & fin. C. de peda. iudi. & in d. §. ad hæc prohibemus. Colligitur tamen ex his, quòd quanto magis in specie, & particulariter causæ conceduntur, tanto magis potestas delegandi restricta censetur. Et primò uidendum est, quando magistratus, seu administratores (qui ordinarij iudices appellantur) quibus lege, uel senatusconsulto, uel constitutione Principum iurisdictionis, & causæ tributæ sunt, delegare prohibentur: & pro clariori intelligentia est aduertendum, quòd quædam causæ specialiter lege iudicibus ordinarijs tribuebantur, reliquæ uerò concessa generali iurisdictione, iure magistratus eis cõpetebant, ut colligitur ex d. l. i. ff. de offic. eius, & facit l. cognitio eod. tit. Prima igitur regula sit, Quæcunque † causæ, siue meri, aut mixti imperij, uel simplicis iurisdictionis sint, quæ lege specialiter quibuscunque iudicibus tribuuntur, delegari nisi in casu absentia, & quoad causæ tantum cognitionem prohibentur, l. i. in princ. ff. de offic. eius. secundum interpretationem Fulg. & sequatium

quatum, quæ attento iure antiquo uera est, l. solent, coniunctis præcedentibus legibus. ff. de offic. Proc. text. in l. 2. C. de peda. iudi. uerf. quod non ita, intelligendo prout glo. ibi, in uerbo, ex officio, quam explica, quod sentire uoluit, uerisimile esse, quod Præses causas sibi specialiter concessas reseruabat, & de his cognoscere solebat, & alias quæ concessa generali iurisdictione, competebant pedaneis iudicibus, ob necessitatem, & impedimenta delegabat: quem difficilissimum tex. alio capite explicabimus. Et hæc regula exëplicari poterit, prout supra traditū est, in publicis iudicijs, in gladii potestate, seu magna animaduersione, in causa suspecti tutoris, &c. Et ex hac regula utiliter infert Pau. Castren. quem refert & sequi uiderur Rimi. Seni. in d. l. 1. nu. 9. ubi etiam placere uidetur Deci. nu. 42. quod si lege, uel statuto municipali caueatur, quod causæ uiduarum, uel pupillorum expediantur per potestatem, & non per aliam iudicem, non poterunt tales causæ per potestatem delegari, quamuis simplicis sint iurisdictionis. Sed est aduertendum, quod secundum magis communem sententiam, hodie omnes causæ sunt delegabiles, quoad cognitionem, & quoad diffinitionem ex causa absentia, nisi quoad poenam ultimi supplicij, & membri incisionis, per tex. in d. §. ad hæc prohibemus: quam sententiam tenet Guil. de Gug. in d. l. 1. ubi Alex. num. 49. Iaco. de Nig. nu. 112. Calæfa. nu. 171. & 245. ubi dicit, magis commu. licet glo. in d. l. 1. uerbo possit, uoluerit loci habere in alijs causis meri imperij, quæ sequuntur Cyn. Bart. nu. 5. ubi dicit communem Bald. Paul. Ori. nu. 17. Sapia. nu. 64. quod uerius, & non minus frequētius puto, & regia l. 18. tit. 4. part. 3. comprobatur: quem arti. separatim alio loco discutiemus. Secunda regula sit,
Causæ

- 6 Causæ ꝑ quæ concessa generali iurisdictione maioribus magistratibus competunt, & minoribus denegantur, delegari regulariter prohibentur, propter publicas tamē occupationes, uel ob multitudinem causarum delegari permittuntur, ita intelligo l. 2. in prin. C. de peda. iud. Exemplum potest poni in causis civilibus summam trecentorum aureorum excedentibus, quæ minoribus denegantur magistratibus, ut in authen. de defenso. ciuita. §. & iudicare, & ideo delegari prohibentur, & iudices pedanei, seu delegati de his non cognoscunt, tex. in authen. de iudi. §. audient: & ita delegari nisi propter publicas occupationes, uel propter multitudinem causarum prohibentur, per tex. in d. l. 2. in princ. quem tex. Bart. & communiter Doct. in hoc exemplo loqui intelligunt, & de iure regio approbatur, per d. l. 18. Secundum exemplum est, in causis mixti imperij, quæ minoribus magistratibus negantur, l. ea quæ. ff. ad municip. & ideo delegari non possunt, nisi propter publicas occupationes, & ob multitudinem causarum, & ita etiam intelligo d. l. 2. in princ. & concor. d. regia l. 18. Sed aduerte, quod dubitant Scriben. utrum hæc causæ mixti imperij specialiter maioribus magistratus lege tribuebantur, an iure magistratus competebant, communis tamen opinio est, quod specialiter tributa erant, sicut causæ meri imperij, & quod delegari non possunt propter publicas occupationes, sed propter absentia tantum necessitatem, de quo articulo alibi latè agemus, & de istis causis medijs intelligenda est Regia l. 5. tit. 15. lib. 2. ordi. Tertia, & ultima regula sit, quod ꝑ causæ humiles, & minimæ, quæ concessa generali iurisdictione, omnibus iudicibus etiam minimis, iure magistratus cōpetunt, delegari sine magno impedimento possunt,
CCC 2 & hæc

& hæc regula receptissima ab omnibus est, & omni iure antiquo, & nouo, & regio locum habet, l. 1. in princ. ff. de offic. eius, l. fi. C. de peda. iudi. regia l. 1. 8. supra citata, & exemplificari poterit in duobus infimis gradibus, meri, aut mixti imperii, uel simplicis iurisdictionis, quorum caulæ, & minoribus magistratibus competunt, & delegari queunt, ut docet Bart. commu. receptus in d. l. imperium. ff. de iurisdic. om. iud. Et exemplum simplicis iurisdictionis erit, in causa ciuili trecentorum aureorū, & infra, de qua defensores ciuitatum, qui minores magistratus erant, cognoscere solebant, text. in authent. de defenso. ciuita. §. & iudicare, & delegare permittebatur, authen. de iudicibus. §. audient, colla. 6. Et exemplum in causis mixti imperii erit, in restitutione in integrum, quæ minoribus magistratibus competit, & delegabilis est, l. fi. C. ubi, & apud quem: Exemplum in causis meri imperii erit, in multa leui pecuniaria, quæ minoribus magistratibus competit, l. fin. C. de modo multa. l. 1. & quod ibi nota. ff. si quis iusdi. non obte. & delegabilis est. l. 2. C. de sportu. & urget l. appellari. ff. quis, & à quo appelle. Bart. in l. imperium, nu. 13. & est communis opinio, teste Valla. ibi, nu. 182. licet uideatur aduersari l. 2. §. fi. in fin. ff. de iudi. Item in modica coercitione, seu castigatione, & leuium criminum examinatione, quæ minoribus magistratibus competit, l. magistratibus. ff. de iurisdic. om. iud. & in d. authent. de defenso. ciuita. §. audient, & urget l. leuia. ff. de accusa, & delegari permittitur, l. si quid. ff. de offic. Procon. l. 1. §. qui mandata. ff. de offic. eius, & quod hæc modica coercitio intelligatur de corporali, & non de uerbali, contra plures Doct. alio capite ostendemus. Aduertendum est tamen, quod in casibus in quibus supra conclusum est, causas

causas delegari non posse, nisi propter absentiam, uolūt Moder. idem esse † in infirmitate, itaq; ex causa, & impedimento infirmitatis, sicuti absentia, permittitur iudicibus causas indelegabiles pariter delegare, ita concludit Bart. in d. l. 1. nu. 11. & est communis opinio, teste Deci. & Goza. nu. 109. & Calæsa. nu. 260. qui eam sequuntur: pro qua urget l. quæ situm. ff. de re iudi. l. si longius. ff. de iudi. l. si pater. 35. ff. de donati. cui suffragatur, quod eadem ratio uidetur militare in infirmitate, quæ in absentia, unde succedit regula l. illud. ff. ad l. acqui. uidelicet, quod ubi est eadem ratio, est idem ius. Sed licet hæc opin. commu. recepta sit, contraria in puncto iuris defendi potest: Quam amplectuntur Fulg. & Roma. quos refert, & latè defendit Bellar. in d. l. 1. num. 42. pro qua maximè considerat d. l. 1. ponderando uerbum, non aliter, & eandem rōnem esse in infirmitate, quæ in professione negant, sed à communi non est recedendum: 9 Quam † extendit Alex. in d. l. quæ situm, & Iaf. nu. 61. procedere etiam in infirmitate suorum, per text. iuncta glo. in c. communis xxv. distinct. Verum hæc extensio admittenda non est, cum diuersa, & longè minor ratio militet in infirmitate suorum, quam in propria, & ab ea discessit Deci. in d. l. 1. num. 74. Curti. nu. 81. Calæsa. nu. 269. cōtra quam citant l. fi. C. qui morbo se excu. lib. x. & ad. d. c. cōmunis, respondit Calæfatus, quod ibi morbus suorum erat contagiosus, & pestilens. An uerò ob 10 multitudinem † causarum criminalium possit iudex sicut ex causa absentia delegare, est arti. ualdè controuersus: Et partem affirmatiuam tenet Bart. in d. l. j. nu. 13. post Guil. de Cug. quem ibi sequitur Ange. Claud. Seycel. nu. 70. Deci. num. 76. asserens opini. Bart. uideri commu. Oria. nu. 144. Sap. nu. 96. Rimi. Iuni. num. 577. Vallas.

Vallal. in d. l. imperium nu. 199. Abb. in c. quod sedes, extra de offi. ordi. Contrariam tenet Alex. in d. l. j. nu. 60. post Fulgo. & Roma. Nig. nu. 127. Mantu. nu. 224. Goza. nu. 114. Calafa. qui communiter receptam asserit nu. 271. Omnes tamen concludunt, propter occupationes publicas, uel aliarum causarum, causas meri imperii non posse delegari, per d. l. 2. C. de pedan. iudi. Ias. in d. l. j. nu. pen. Prædictis autem adiiciendum est, quòd si ¶ iudex uult delegare causas indelegabiles, & in commissione asserit oportere se absentare, aut allegat tale impedimentum quòd si esset uerum posset delegare, quòd statur eius assertioni, ita concludit Goza. in d. l. i. nu. 106. post Alex. & contra Ias. ibi. Et aduerte, quòd quando ¶ ex causa necessariæ absentia iudex delegauit, reuerso eo finitur delegatio, secundum omnes, excepto Ludu. teste Ias. in d. l. i. nu. fin. Ad secundum membrum accedendo, uidelicet ¶ quando à Principe, rescripto causæ commissæ sunt, est sciendũ: quòd quando Princeps mandat causas alicui, aliquando constituit eum ordinarium iudicem, aliquando uerò eum delegatum facit: & quomodo cognoscatur, an Princeps uoluerit delegare, an iudicem ordinarium constituere, docent Barr. in l. more nu. 8. ff. de iurisd. om. iud. & Rober. Maran. de ordi. iudi. fol. 5 r. nu. 4. dicentes ex uerbis commissionis colligi, an uoluerit delegare, ut si in delegatione asserit, procedas auctoritate nostra, uel delego, aut committo: quòd si talia uerba in delegatione non reperiuntur, si uniuersitatem causarum mandauit, uidetur in dubio eum ordinarium constituere, l. i. §. cum urbem. ff. de Offic. Præfe. urbis. Si uerò unum negotiũ, uel plura particularia commisit, uidetur delegare. His ita constitutis, in hoc arti. sic distinguendum puto, aut Princeps

Princeps constituit iudicem ordinarium, & habent locum ea, quæ supra dicta sunt, & idem est quòd ¶ uniuersitatem causarum alicui commisit, ponendo eum in loco absentis, uel mortui, nam & iste ordinarius sufficit appellatur, & potest delegare, & facere omnia, quæ ordinarius cui substitutus est, facere poterat, l. 2. C. de offic. eius qui uicem alte. gerit: glo. in d. l. i. ff. de offic. eius cui manda. est iurisd. in uerbo possit, quam sequitur ibi Bart. pe. q. & cum ea transit Roma. & eam amplectitur Alex. nu. 53. Vnde cauendum est a glo. in d. l. 2. quæ uoluit restringere, illius tex. decisionem locum non habere in ultimo supplicio, uel membri incisione, per d. §. ad hæc prohibemus: quam glo. licet aliqui antiqui ab Alex. relati eam uoluerunt tenere, per eum, & alios improbatur. Aut delegare uoluit, & tunc aut causa à Principe delegata ¶ erat de sibi reseruatis insigni suprema potestatis, ut condere legem, uel creare Notarios, aut legitimare spurios, & non poterit delegare, nam prædictæ causæ nulli competunt, nisi quibus Princeps specialiter concesserit, ita concludit Alex. in d. l. i. nu. 6. ff. de offic. eius, ubi & Ias. nu. 28. & Curti. nu. 33. & Calafa. nu. 88. Feli. in c. quod sedes nu. 22. de offic. ordi. qui omnes concludunt, Comitem Palatinum, cui prædictas causas Princeps concessit, non posse eas delegare, quamuis Deci. ibi nu. 30. uoluerit defendere contrariam opinionem. Aut causa delegata a Principe non est de reseruatis, sed de his, quæ cum magistratibus communicauit, & tunc uerba commissionis attenduntur: ¶ nã si sunt industriam personæ importantia, delegari non possunt, c. fi. §. i. & c. si pro debilitate extra de offi. delega. Quæ autem uerba industriam personæ important, docet Abb. in dict. §. i. & Iaso. in d. l. i. ut si dicatur in commissione,

- commissione, personaliter cognoscas, aut tu tu, uel per
 17 te te examines. Aut causa delegata est ꝑ simpliciter à
 Principe, & tunc si est aliàs delegabilis, delegare eam
 poterit eius delegatus, l. a iudice. C. de iud. c. fi. in prin.
 18 extra de offi. delega. Aut causa ꝑ regulariter delegari
 à iudicibus ordinariis non poterat, & hoc casu est con-
 trouersia magna, nam in hoc artic. sunt duæ opiniones
 contrariæ, sed mihi negatiua magis placet, nempe, Prin-
 cipis delegatum, causas aliàs indelegabiles non posse
 subdelegare, ut latius in præcedenti capite examinaui.
 19 Est tamen aduertendum, ꝑ quòd si in rescripto dictum
 est, cum qui prouintia præest adire poteris, et Princeps
 his uerbis remittit ad iudicem, & cum parte loquitur,
 quòd non imponitur necessitas Præsidii iudicandi, sed
 debet existimare, an ipse iudicare debeat, uel ad aliũ re-
 mittere, l. sæpè, & l. generaliter. ff. de offic. Præs. Adii-
 ciendum autem supra dictis est, quòd illud, quod supra
 conclusum est, aliquas causas esse indelegabiles, pati-
 tur aliquas declarationes: & Prima limitatio est, quòd
 20 locum non ꝑ habet in Principe, cui delegare eas licet,
 ut concludit Bart. & Docto. in d. l. quia solutus est le-
 gibus, l. Princeps legibus. ff. de legi. Secundò ego limi-
 21 to ꝑ in Principis delegato, uel in ordinario, quando à
 Principe eis potestas delegandi expressè concessa est
 per eandem rationem, nam sicut Princeps solutus est
 legibus, ut ipse causas indelegabiles delegari possit, simi-
 liter est solutus legibus, ut per alium delegare possit, si
 de eius uoluntate expressa apparet, nam in dubio non
 præsumitur, ut in præcedenti capite exposuimus. Tertia
 22 declaratio est, quòd licet prædictæ ꝑ causæ delegari nõ
 possunt per iudices ordinarios, uel delegatos, possunt
 tamen coram assessoribus tractari, & cum eorum con-
 filio,

filio, sicuti aliæ causæ delegabiles expediri, ut adnota-
 uit Rimi. Sen. in d. l. i. in fine: pro quo urget generali-
 23 tas tex. in authen. ꝑ ad hæc. C. de iudi. & corpus unde su-
 mitur, in authen. vt defuncti seu fune. §. illud, colla. s.
 quæ iura de assessoribus iudicum, quorum consilio ad-
 ministratores iudicant, loquuntur, ut uoluit glo. in d. §.
 illud, in uerbo, consiliarios, & Bart. Bald. Alexan. & Ias.
 in d. authen. ad hæc: qui assessores consiliarij appellan-
 tur, l. consiliarios iuncta glo. C. de offi. assesso. & iste in-
 tellectus uerissimus est, & magis à Moder. receptus, cui
 suffragatur authen. de iudi. in prin. ibi, nostris enim ad-
 ministratores adsunt modis omnibus assessores, &
 rub. d. authen. vt defuncti. Volunt tamen Iacob. Butria
 Franc. Tig. Ang. & Fulg. in d. authen. ad hæc, defendi
 posse, rex. illum procedere, etiam in delegatis; cum in
 eis eadem sit ratio, & æquiparentur assessores & dele-
 gati, per d. §. illud unde sumitur: quòd mihi non uide-
 tur uerum, nam quòd sibi dicitur, iudicem ter debere
 audire, & sibi sententiam reseruare, hoc non conuenit
 aliis iuribus, de delegationibus causarũ agentibus. Nec
 obstat dicere, quòd eadem militat ratio in assessore &
 delegato, nam hoc non est uerum, cum assessor nullam
 habeat iurisdictionem, sed tantum debet iudici asside-
 re, ut eum instruat ad iudicandum, ut tradit Alex. in d.
 authen. ad hæc post Bart. in l. i. super glo. ff. de offic.
 assesso. nec iudex tenetur sequi eius consilium, gl. in l. i.
 ff. quòd quisq; iur. ubi Bart. & Ias. nu. 4. Soci. nu. 10. na-
 tura enim consilij est, ut non sit sequendum necessa-
 rio, l. 2. §. si. ff. mād. At uerò delegatus, siue sit Principis,
 siue alterius iudicis, iurisdictionem habet, ut concludit
 Abb. in c. fi. nu. 4. extra de offi. lega. per tex. ibi. Et quòd
 sit differentia inter assessores, & delegatos, bene con-
 stat.

stat. ex authen. de iudici. §. iudices colla. 6. Nec obstat
 tex. in d. §. illud, ibi, in nullo consiliariorum officio di-
 stante ab illis, nam ibi bene arguit Imperator, quod si
 non licet iudicibus examinationem causarum commit-
 tere pedaneis iudicibus, iuxta l. 2. C. de peda. iudi. non
 debet licere assessoribus eas mādare, quia officium as-
 sessorum non superat officium & potestatem delega-
 torum, sed non voluit Imperator: nec verum est e con-
 tra, quod non licebit pedaneis iudicibus, quod assesso-
 ribus non permittitur, cum sit arg. de minori ad maius
 negatiuè, quod non procedit, vt adnotāt Docto. in l. 2.
 ff. de lega. 1. nam iurisdictionem, & maiorem potestatem
 habet delegatus: vnde existimo quod non rectè trahi-
 tur ille tex. ad arg. delegatorum. Nec censeo quod tex.
 ille venit ad declarationem, & restrictionem d. l. 2. vt
 aliqui putant, sed bene ex ea recipit rationem suæ de-
 84 cisionis. De iure t̄ autem regio, dispositio d. authen. ad
 hæc, ad legatos trahitur, sed non in omnibus, vt constat
 ex Regia l. 19. titu. 4. part. 3. & ibi Monta. adnotauit.
 Quarta declaratio fit, prædictas causas indelegabi-
 85 les t̄ delegari posse, ac delegationem earum valere in
 locis in quibus de consuetudine delegantur, vt conclu-
 dit Albe. in d. l. 1. ff. de offi. eius, vbi Deci. eum sequitur
 nu. 65. & Pata. nu. 162. & Calæfa. nu. 254. itaq; voluit
 induci posse per consuetudinem, quod causæ aliàs in-
 delegabiles de iure, delegari possint, quoniam potestas
 delegandi datur à consuetudine, l. cum Prætor §. 1. vbi
 notat Ange. ff. de iudi. vrgel. l. 1. §. qui mandatam. ff. de
 offic. eius. & l. more ff. de iurisdic. omn. iudi. Quod
 declarat Calæfa. locum sibi vēdicare, quando consue-
 tudo esset præscripta, per l. de quibus ff. de legi. §. ex nō
 scripto insti. de iure natu. secus tamen vbi de styllu curiæ

ria non præscripto obseruaretur, cum styllus curiæ cō-
 tra ius commune non valeat, vt consuluit Alex. in cōf.
 36. incipiente, viso themate, in fine lib. 2. Dec. in cōf.
 677. in fine, & in rpb. extrā de consuet. vbi Rochus de
 86 Curte, quos refert & sequitur Calæfa. Adijcit tñt̄ Dec.
 post Albe. vbi supra, sæpenumero practicari, quod iudi-
 cēs volentes condemnare aliquem ad mortem, diffini-
 tionem causæ alteri committunt. Calæfa. autem affir-
 mat, de consuetudine non esse introductum, quod cau-
 sæ meri imperij delegentur à iudice præsentē: sed in
 casu absentia, etiam uoluntaria, locum tenens qui de-
 legatus est, cognoscit in quibusdam locis, ut Plumbini,
 de causis meri & mixti imperij. In Hispania verò con-
 suetudine obseruatur, quod ciuitatum correctores, ar-
 bitrio suo vicarios sibi eligunt, quibus causas oēs etiam
 meri imperij cōmittunt, in quibus venit imponēda pœ-
 na vltimi supplicij, quas ipsi examinant, & definiunt, vt
 experientia docet, & tradit Coua. in lib. 3. vari. resolu.
 cap. vlt. nu. 4. quos ordinarios iudices esse existimat, &
 nō bene meo iudicio, vt alio capite expediā. Quinta de
 87 claratio fit, quod prædictæ causæ t̄ indelegabiles sunt, de
 iure Cæsareo, secus de iure Canonico, quo attēto oēs
 cōno causæ delegabiles sunt, & quidquid est cognosci-
 bile, est delegabile, gl. in c. in Archiepiscopatu extrā de
 rpto. & in ca. quod sedes, extrā de offi. ordi. vbi Abb. &
 Alei. nu. 72. Quam sententiā sequuntur, & commu-
 niter receptam testantur Moder. in l. 1. ff. de offic. eius,
 vbi Alexan. & Iaflimi. 7. Curt. nume. 26. Purpu. nume.
 492. Calæfa. nu. 77. pro qua inducunt d. c. in Archiepi-
 scopatu, & c. ff. extrā ne cleri vel mona. & c. licet de offi.
 vica. lib. 6. c. cum Episcopus extra de offic. ordi. & hæc
 sententia in praxi seruat, & magis placet, quamuis

non procedat sine dubio, & non pauci Doct. maximè
 auctoritatis voluerunt, nullum esse in hoc arti. inter ius
 civile, & canonicum discrimen, vt Ana. in d. c. in Archi-
 episcopatu Imola. Feli. & Alci. nu. 76. in d. c. quod fe-
 des Iaco. de Nig. in d. l. j. col. 13. vbi Deci. in eā inclina-
 re videtur, & eā amplectitur Couarru. vbi supra. Nec
 mihi satisfaciunt eorum responsiones ad d. c. licet, &
 ad d. c. cum Episcopus, nempè, quòd ibi sit speciale,
 quòd per se, vel per alios possint iurisdictionem civile,
 vel criminalem exercere, quia æquiparantur Procon-
 sulibus: vel quòd est speciale in Vicarijs Episcoporum,
 qui iurisdictionem mandatā ex conscientia legis à Præ-
 latis habent, qui ordinarij appellantur, ordinariamq; ha-
 bent iurisdictionem, iuxta glo. receptam in d. c. licet,
 quam sequitur Feli. in rub. extrā de offi. delega. nu. 4. &
 Couarru. vbi supra citans plures Docto. & reprobans
 Alci. in rub. extrā de offic. ordina. qui voluit attentare
 non esse ordinarios. Nam prædictæ responsiones con-
 funduntur per d. l. j. §. qui mandatam. ff. de offi. eius. vbi
 constat, merum imperium in legatum Proconsulis non
 transire, nisi in casu speciali, & quoad cognitionem tan-
 tum, l. solent. ff. de offi. Proconsul. licet mandans sit Pro-
 consul, & legatus cui mandatur ex conscientia legis ha-
 beat iurisdictionem mandatam. Nec puto esse verum
 (quòd ferè omnes Docto. volunt,) Vicarium Episco-
 pi esse ordinarium, sed delegatum ad vniuersitatem
 causarum, qui quasi ordinarius censetur, Abb. in c. qua-
 liter & quando nu. 3. extrā de accusati. vt alibi abundè
 demonstrauimus: & ab hac sententia, quòd causæ om-
 nes de iure canonico sint delegabiles, non oportet re-
 cedere, quia vt prædicti Docto. tenentes contrariam fa-
 28 tentur, seruat in praxi. Quam restringe ¶ locum non
 habere,

habere, in causis Principi reseruatis: Item quādo ele-
 cta esset industria personæ, quibus casibus nec de iure
 canonico, nec aliqua necessitate, vel impedimento, de-
 legatio admittenda erit, c. si pro debilitate, & ibi Deci.
 adnotauit, & c. si §. j. extrā de offi. delega. Et ex prædi-
 29 ctis cognosces non esse securam rationem ¶ quā scri-
 bentes. in d. l. j. tradunt, quare causæ meri imperij de-
 legari prohibentur, qui afferunt eam potissimam esse,
 quoniam in his causis magnis censetur electa industria
 personæ, quia ex magnitudine dignitatis, & ponderis
 rei, censetur electa industria personæ, l. j. ff. de offi. Præ-
 fe. Præto. & vbi industria electa est, nō potest actus per
 alium expediri, l. inter artifices ff. de soluti. l. vni. §. ne au-
 tem C. de cadu. tolle. nam prædicta ratio confunditur,
 quia prædictæ causæ indelegabiles graues, ex necessita-
 te absentia, & aliquando alterius impedimenti, delega-
 30 tur, ut supra cōclusum est, quòd ¶ nō eueniret si electa
 esset in his industria personæ, ut in d. ca. si pro debili-
 tate, & in d. c. si §. j. nec in specie d. l. inter artifices, in ca-
 su necessitatis absentia satisfaceret artifex faciendo ac-
 tum per alium, ut bene aduertit Curti. in d. l. j. nu. 28.
 ratio etenim illius legis, quòd inter artifices longa est
 differentia ingenij &c. non tollitur necessitate aliqua
 imo si cum iudicio aduertras, in terminis d. l. j. in quibus
 loquuntur Docto. videlicet in ordinarijs qui à lege ha-
 bent iurisdictionem, non potest intelligi, quòd lex eli-
 gat omnino industriam personæ, & quòd considerauit
 alicuius ingenium, naturam, vel doctrinam, cum non
 cognoscit eos quibus causas concedit: natura enim
 legis est, futuris dare formam negotijs, l. leges C. de le-
 gibus. Non tamen nego, quòd lex magis confidit de
 eo qui in iudicem electus est, quā de priuato, & ma-
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000

gis de maiori magistratu, quàm de minori, sed non de eius particulari ingenio, doctrina, & industria, sed in genere de eius sufficientia confidit, quia frequentius euenit, vt personæ idoneæ in iudices eligantur, nam lex refertur ad ea quæ frequentius accidunt, l. nam ad ea ff. de leg. & hæc est differentia inter Principis delegatos, & ordinarios à lege creatos, quòd Princeps aliquando eligit specialiter industriam personæ, qui personam cognoscere poterit, & de eius particulari ingenio, & industria confidere, quo casu nullo iure, nec aliqua necessitate delegare potest, ut in d. c. si pro debilitate, & in d. c. si. Et hinc est, quòd † eius commissio non transit ad successores, quando facta est nomine proprio, secus si nomine dignitatis, aut appellatiuo, ut probatur in c. quoniam Abbas extrà de offic. deleg. vbi Docto. præcipuè Deci. nu. 13. adnotarunt, & c. si gratiosæ de rescrip. in 6. & in l. quòd Principi, & quòd ibi notat Bart. ff. delega. 2. Quòd locum non habet in lege, quæ nunquam nomine proprio causas alicui tribuit: vnde tu collige

31 † rationem generalem, quare causæ delegari prohibentur ab ordinarijs, ex authen. vt de fut. seu fute. §. illud in princ. videlicet, quia melius & perfectius coram eis, quàm coram delegatis, & cum maiori honestate causæ examinantur, nam officiales, & testes magis terrentur, cum causæ coram eis agitantur. Rationem uerò specialem quare vna causæ strictius quàm alia delegari prohibetur, assignat Bart. in l. nec quiquam §. vbi decretum nu. 8. ff. de offi. Proc. òf. videlicet, propter sui arduitatem, nam cum in his de maximo danno agatur, iura maioribus iudicibus ea commiserunt. Ex quo intelliges, non bene concludere Scrib. in d. l. j. ff. de offi. eius. prædictas causas in priuilegiu maioribus iudicibus cõcedi, nã

fauor

fauor est causarum, non personarum. Aduertendum tamen est, quòd licet regulariter causa magna, & grauis committatur maioribus iudicibus, sapissimè tamen contingit, quòd etiam à lege minoribus tribuitur, & delegari ex aliqua causa permittitur, ut quia celeritatem desiderat, vt in l. i. ff. de damno infecto, vel aliquo fauore, vt in l. cognitio ff. de officio eius. vel vt facilius causæ examinentur, vt in l. si. C. vbi & apud quem. Nec esset iniquum, quòd parua causa aliquando maioribus iudicibus specialiter concedatur, & minoribus denegetur, & delegari prohibeatur, si in ea maius periculũ, quàm in alijs verteretur, nam succedit regula. l. j. ff. de carbo. edi. quòd vbi maius periculum veritur, ibi cautius est agendum: & diuersis respectibus, & causis in iure reperitur, quòd causæ aliquæ minoribus conceduntur, & maioribus denegantur. Et hinc est quòd communiter Scrib. tradunt, in hoc delegationum causarum, & iurisdictionum tractatu, non esse securum, nec validum arg. de maiori ad minus, teste Bartho. Soc. in l. j. nu. 17. ff. quis & à quo appelle. post gl. in l. illicitas §. qui vniuersas ff. de offi. Præsi. & Docto. in l. 2. ff. de poenis.

S V M M A R I V M.

- 1 *Causa meri imperij, an possint propter absentiam in totum delegari.*
- 2 *Cognitione commissa regulariter, non censetur commissa diffinitione.*
- 3 *Intellectus nouus ad l. solent ff. de offi. Procons.*
- 4 *Concordia inter l. solent, & §. qui mandat am.*
- 5 *Sententia Bart. est receptor, & tenenda: & est approbata de iure regio.*
- 6 *Intellectus plures ad §. ad hæc prohibemus, in authen. de collato.*
- 7 *Vicengeres qualiter delegat merum imperium: & nu. 12.*

8. Merum imperium quando in totum, & quando quoad causæ cognitionem tantum delegari potest.
9. Seruitutis causa est meri imperij, quando reducitur ad seruitutem, vel ab ea liberatur propter delictum, alias secus.
10. Status causæ propter absentiam hodie in totum delegantur.
11. Delegatus causam insignis latronis, quam differri periculosum esset, cognoscit, & pronuntiat.
12. Prefectus pretorio iudicium ordinarium constituere potest.
14. In personis & causis, in l. si. C. ubi Sena. Vel. Clari. nominati, merum imperium prohibetur delegari.

An causæ omnes meri imperij propter absentiam necessitatem, quoad cognitionem tantum, delegari permittantur. Cap. XXI.

N superiori capite difficultatem hanc obiter tetigimus, & utrum causæ omnes meri imperij, ob impedimentum absentiam necessariam, quoad causæ examinationem tantum, non verò quoad diffinitionem delegari permittantur: In quo arti. plures reperiantur opin. quas refert Alberi. in l. j. ff. de offic. eius. cui manda. est iurisd. nu. 10. Prima igitur opinio est, quòd causæ meri imperij omnes, etiam citra ultimum supplicium, & membri incisionem, tam de iure antiquo quam nouo, delegari in casu necessitatis absentiam tantum, quoad causæ examinationem possunt, & quoad diffinitionem mandari prohibentur. Quam sententiam tenet glo. in d. l. j. ff. de offic. eius. in uerbo possit, ubi eam amplectitur Cynus Raine. Alber. nu. 10. Bart. nu. 5. qui eam communem asserit, Bald. Paul. Ori. qui eam communem testatur nume. 117. & similiter Sapia. num. 64. glo. in l. 2. C. de peda. iudi. uerbo ex officio & ibi Salic. ver.

verfi. concludo, & idem Alberi. ibi qui refert Iaco. de Areti. & Old. eam sequentes: Spec. in tit. de of. deleg. §. si. verfi. item quod est. Vallas. in repeti. l. imperium nu. 201. ff. de iurisd. omni. iudi. Quæ opinio primò constare videtur ex d. l. 1. ibi, cognitionem quam habet prætor mandare potest: nam secundum veriore, & crebriorem sententiam, & commissæ cognitione regulariter, non censetur commissæ diffinitione, ut resoluit Bart. in d. l. à Diuo Pio in princ. ff. de re iudi. num. 11. cuius doctrina communiter recepta est teste Ias. ibi nu. 15. Vnde cauendum est ab eodem Iaso. in d. l. 1. nu. 71. ubi tenet contrarium, & ad hoc inaduertenter citat Bart. 3. tol. ubi supra. Secundò & vrget. l. solent. ff. de offic. proconsul. ubi ius gladij quoad cognitionem tantum in legatum proconsulis transfertur: & est aduertendum quòd licet glo. ibi, & ferè omnes Docto. intelligunt text. illum loqui in præsentia, tamen si coniungitur cum duabus superioribus legibus, cum quibus continuari debet, loquitur in absentia, quod bene aduertit Paul. Ori. in d. l. 1. nu. 117. ff. de offic. eius. & sensit glo. in d. l. 2. C. de peda. iudi. in uerbo, ex officio, dum citauit l. aliquando, & l. solent, simul, & quod ibi innuit text. sed hoc genus mandati extraordinarium est, intelligendum est specialitatem in eo consistere, quòd animaduersio in legatum proconsulis transferatur contra regulam l. nemo potest gladij, ff. de regu. iur. nec magis in legato proconsulis speciale est, quam in alijs delegatis, cum nec in eum regulariter animaduersio transferatur, iuxta d. l. 1. §. qui mandatam; ff. de offic. eius. ibi. Quare nemo dicit, animaduersionem legatum proconsulis habere mandata iurisdictione, sed specialitas ibi in eo est, quòd sicut in alijs delegatis est speciale, quòd animaduersio ex cau-

sa absentiaē necessariā mandari possit, iuxta l. i. ff. de offi. eius in princ. similiter & in legato proconsulis, per d. l. solent, quā f loquitur in absentia, & ita potest componi ille tex. cum d. §. qui mandatam, in quo non parum laborant scriben. ibi. Tertio pro hac opini. adducitur tex. in authen. de colla. §. ad hanc prohibemus, quamuis (vt ex infra dicendis apparebit) tex. ille maximè contra hanc sententiam solet ponderari. Secunda opi. est omnino præcedenti contraria: imo quòd omnes meri Imperij causæ de iure antiquo, & nouo, propter absentiam in totum, quò ad causæ cognitionem, & diffinitionem delegari possint. Quam tenuere plures antiqui Docto. ab Albe. in d. l. i. relati. & Azo. in summa de peda. iudi. verif. causas, & eam in effectu sequi videtur Deci. in d. l. i. nu. 61. nam licet ipse asserit, quòd sequitur Alexan. opin. concludit tamen, quòd de iure antiquo in totum delegabantur, & quòd nihil mutatum hodie est per d. §. ad hanc prohibemus. Pro qua opin. considerari solet d. l. i. quæ secundum eos indistinctè loquitur, & à Decio multipliciter ponderatur, maximè dum dicit, exercitationem, nam verbum illud comprehendere videtur cognitionem, & etiam diffinitionem. Præterea his accedit ratio, ne sequatur aliàs inconueniens, quòd delictorum puniatio differatur. Sed hæc opin. non admittitur, per scribe. & confunditur per iura pro prima sententia adducta. Nec obstat consideratio verbi exercitationem, nam cum tex. ille loquatur in casu speciali, in quo permittitur delegari, non est faciendā lata interpretatio: præcipuè quòd postea vbi agit de delegatione, tantum de cognitione loquitur. Non obstat prædictum absurdum, nam maius inconueniens est, quòd diffinitio causæ arduæ committatur delegatis. Tertia opi. superio-

res

res quodammodo concilians est, quòd causæ meri Imperij olim in totum propter absentiam delegari poterant, & ita intelligunt d. l. i. & l. 2. C. de offi. eius qui vicem alte. gerit. & l. fi. C. vbi Sena. vel clarif. Sed iure nouissimo constitutum est, quò ad poenam vltimi supplicij, & membri incisionis, causæ cognitionem, non verò diffinitionem, etiam in casu absentiaē venire, per d. §. ad hanc prohibemus, in authen. de collato. Quæ opi. fuit Guill. de Cugn. in d. l. i. vbi Fulgo. num. 22. licet non clarè videtur in eam inclinare, & ibi eam amplectitur Alex. nu. 49. Iaf. nu. 70. Iaco. de Nig. nu. 112. Calæsa. nu. 171. & nu. 245. qui eam inaduertenter magis cōmūnem appellat, quam et tenet Pata. ibi nu. 148. & Specu. sibi contrariū in tt. de iurisd. omni. iudi. §. ad huius, quos Calæsa. refert. Sed hæc opi. mihi non placet, & profectò receptior non est, nam plures Docto. pro ea citantur, qui contrarium concludunt, & prima eius pars confunditur per d. l. i. & per d. l. solent. ex quibus constat, quòd de iure antiquo, causæ meri Imperij non in totum, sed quò ad cognitionem, propter absentiam delegabantur. Nec obstat d. l. 2. quia loquitur in substituto à superiore, in loco absentis, vel mortui, qui sufficiens ordinatus est, vt in fine dicitur. Nec obstat d. l. fi. vt ferè omnes fatentur, & ei satisfaciunt. Quarta opi. quæ in effectu est duarum priorum opi. secunda concordia, vult quòd causæ meri Imperij olim, propter absentiam non poterant delegari, nisi quò ad causæ examinationem, vt in d. l. i. & in d. l. solent. sed illa iura hodie correctæ & restrictæ sunt per d. §. ad hanc prohibemus, vt patet, si loquatur in poena vltimi supplicij, & membri incisionis, secus in alijs poenis obuenientibus ex causis meri Imperij, quæ hodie quò ad totum dele-

EEE 2 gantur.

gantur. Quam opin. tenet Angel. in d. l. 2. C. de peda. iudi. vers. alij verò, Curt. Iun. in d. l. 1. nu. 64. ff. de offi. eius. vbi Rimi. Seni. nu. 22. in eam videtur inclinare, & hæc opi. fuit glo. l. aliquando. ff. de offic. procon. & l. 2. C. de offi. eius qui vicem alte. gerit, & satis probabilis videtur. Sed à prima Bart. sententia ꝑ recedere non oportet, quæ proculdubio receptior est, & de iure regio cõ. probatur l. 18. tit. 4. part. 3. Solum remanet difficultas in respondendo ad d. §. ad hæc prohibemus, ꝑ vbi dicitur, quòd omnia potest mandare, excepto ultimo supplicio, & membri incisione, & qui omne dicit nihil excludit. Præterea exceptio firmat regulam in contrarium in casibus exceptuatis l. nam quod liquide in fine. ff. de pen. lega. qua de causa plures solutiones assignantur ad illum text. Et prima est, quòd ibi loquitur in casu speciali, videlicet quando Præses mandauit iurisdictionem antequam ingressus esset prouinciam: sed iste intellectus tollitur per d. §. ad hæc. vbi in fine dicitur de cisionem illius tex. locum sibi vendicare in causa absentia, etiam postquam ingressus est prouinciam, vt bene aduertit Alexan. vbi supra, licet Deci. replicat, quòd verba illa per similem modum referri possunt, ad distinctionem quam fecerat text. an Præses sit in prouincia, vel non, quod non placet. Secunda solutio & intellectus est, quòd tex. in d. §. ad hæc, loquitur in vice gerente, vt verba sonant, nõ in delegato, & quòd in eo sit speciale, quia ꝑ vicem gerens de omnibus agnoscit, l. 2. C. de offi. eius qui vicem alte. ge. Sed ille intellectus admitendus non est, nam vicem gerens quando constitutus est ab alio, quàm à superiore, potestatem constituendi ordinarium habente, non cognoscit de omnibus, nisi specialiter ei committantur, & constat ex d. l. solent, &

ex d. l. 1. §. qui mandatam, & ex cap. licet, de offic. vica. lib. 6. Tertio modo soluit Vallas, vbi supra, negando quòd exceptio firmet regulam in contrarium, in casibus similibus exceptuatis, post Abba. in c. dilecta extra de confirma. vti. vel inu. quòd dictum, fortè in nostra specie admittendum erit, si consideretur, quòd text. ille alias esset correctorius, & per consequens eius dispositio restringenda, vt legum correctio euitetur, arg. l. 1. C. de inoffi. do. itaque tex. in d. §. ad hæc, licet tantum loquitur de ultimo supplicio, & membri incisione, intelligi debet, idem esse in omni magna animaduersione, vt legum correctio euitetur. Vnde in hoc arti. ita dicendum puto. ꝑ Aut loquimur in causis meri imperij, in duobus infimis gradibus, hoc est in modica coercionem, & læui multa pecuniaria, & hæc quoad omnia, etiam sine magna causa delegantur, vt concludit Bart. & commun. scrib. in l. Imperium. ff. de iurisd. omni. iudi. per d. §. qui mandatam, & per l. si quid ff. de offic. proconsul. & l. 2. C. de sportu. & l. si. C. de modo mult. & de his non est quæstio nostra, sed in sequenti cap. latè agemus. Aut loquimur de magna animaduersione, seu gladij potestate, & tunc, aut de iure antiquo, & meo quidem iudicio planum est, quòd propter absentia necessitatem non poterat in totum delegari, iuxta d. l. 1. & d. l. solent, secundum primam, & quartam Docto. opi. supra adductam, quòd puto magis communiter receptum esse. Aut de iure nouo, & tunc, aut quoad vltimum supplicium, & membri incisionem, & planum, & receptissimum est idem esse, nempe quòd delegatio nisi quòd ad causæ examinationem non sit permissa, per d. §. ad hæc vt ex prædictis opini. apparet. Aut quòd ad alias poenas similes, in magna animaduersione contentas, & in hoc est difficul-

tas, sed receptior mihi, & tenenda videtur opini. prima Bart. quòd idem sit, nam licet verba tex. in d. §. ad hæc, videantur sonare, quòd tantum in membri incisione, & ultimo supplitio locum habeat, ne tamen inducatur legi correctio, aliter interpretanda sunt, quæ Bar. opi. approbata est per d. regiam l. 18. quæ vult procedere, non solum quando uenit imponenda pœna mortis, vel membri amissionis, sed et quando minor irrogatur pœna, ut exterminationis à terra, vel reuocationis in seruitutem, vel liberationis à seruitute. Quod ultimum ¶ declara, locum sibi vendicare, quando propter delictum reuocaretur in seruitutem, vel liberaretur ab ea, quo casu, seruitutis causa est meri imperij, ut docet Deci. in l. Imperium nu. 60. ff. de iurisd. omni. iudi. alias autem alia causa ¶ status, ut ingenuitatis, propter absentia necessitatem in totum hodie delegantur, per d. §. ad hæc, per quem corrigitur l. 2. C. de ped. iudi. ut glo. ibi in verbo tamen, & Salicet. & alij Docto. aduocarunt. Retenta tamen prima Bart. opin. eam limitant scriben. locum non habere ¶ in insigni latrone, cuius causam differre esset periculosum, quo casu poterit delegatus eam examinare, & diffinire, ut concludit idem Bartol. ubi supra in d. l. 1. nu. 5. post Petr. & Cyn. & ibi Angel. & Alexan. nu. 52. Ias. nu. 70. qui eam testatur commu. & Rimi. Sen. nu. 22. contra Alberi. quem ibi Deci. nu. 63. defendere conatur. Secundò limita non procedere, ¶ in suffecto, hoc est, in eo qui subrogatur à superiore in loco absentis, vel mortui Præsidis, qui est ordinarius, & omnia facere potest, quæ poterat Præsides, in cuius loco subrogatur, etiam quòd ad irrogandam pœnam ultimi supplitij, & membri incisionis, ut voluit glo. in d. l. 1. verbo possit, in prima opin. quam ibi sequitur Bart.

NUM.

nu. 15. Alex. nu. 53. Ias. nu. 73. Deci. nu. 64. Curti. num. 66. per tex. in d. l. 2. C. de offic. eius qui vicem alte. ge. ubi Albe. num. 3. in fine post Cyn. eam sequitur, reprobara glo. si. ibi, quæ volebat hodie non posse imponere pœnam ultimi supplitij, vel membri incisionis, per d. §. ad hæc. Pro quo vrget l. 1. §. à Præfeto prætorio. ff. de leg. 3. l. fin. in fine. C. ut digni. ordo serue. quod ego verum puto, quando prædictus suffectus constitutus est ab habente potestate in creandi iudices ordinarios, ut à Principe, vniuersitate, ut Bart. concludit in l. filius ff. de legati. Alex. in rubr. nu. 16. ff. de off. eius cui man. est iurisd. Tu adde idem esse si à Præfeto prætorio sit factus, nam ¶ & Præfetus prætorio iudicem ordinarium facere potest, ut ex prædictis iuribus colligetur, & ex tit. C. de off. vica. & ita intelligi debet d. l. 2. C. de off. eius qui vicem alte. ge. vnde cauendum est à gloss. ibi, quæ tex. illum intelligit in substituto, à quolibet ordinario habente merum imperium, quod est notandum, nam hæc in re plures decipiuntur Doct. Nec potest assignari sufficiens ratio differentia inter substitutum ab alio ordinario, & delegatum, cui propter absentiam delegata est iurisdicatio, de quo loquitur d. l. 1. ff. de off. eius. & d. l. solent, & d. §. ad hæc prohibemus. De locum tenentibus verò, & vicarijs Episcoporum, in superiori capite dictum est, & latius alio loco agemus. Tertio prædicta limitantur locum non habere, ¶ in casibus positis in l. si. C. ubi Sena. vel clarissi. & in personis ibi nominatis, quorum causæ meri imperij omnino delegari prohibentur, etiam quòd ad causæ cognitionem, nam & ipsi Præsides solum habent causæ examinationem, ex speciali concessione, non verò diffinitionem absque Principis conscientia, cui debent prius referre, quoniam dignitas

gnitas illorum non patitur, vt alijs inferioribus tanta causa committatur, vt bene adnotauit Salic. in l. 2. C. de peda. iudi. versic. concludo.

S V M M A R I V M.

- 1 Coercitio modica, et læuium criminum castigatio, delegabilis est.
- 2 Castigatio modica, etiam minoribus magistratibus competit.
- 3 Meri imperij est modica coercitio, nam officio iudicis nobili ad publicam utilitatem expeditur.
- 4 Modica corporis castigatio, an transit in delegatum.
- 5 Delegatus iudex cui causa ciuili commissa est, non potest facere realem citationem, per quam procedatur ad capturam.
- 6 Delegati iurisdictio, non efficitur maior per litem contestationem, & lite contestata potest reuocari.
- 7 Intellectus ad §. si uerò etiam, in authen. de exhiben. reis.
- 8 Intellectus ad tex. in §. si uerò ignoti, in authen. de testi.
- 9 Delegatus potest punire testem coram se falsum dicentem.
- 10 Intellectus plures ad l. si ff. de offic. eius.
- 11 Coercitionis verbalis mentio, in iure non reperitur.
- 12 In modica corporis coercitione, quid includitur.
- 13 Incisio auriculae, vel digiti, an excedat modicam coercitionem.
- 14 Poena qualibet corporalis, etiam læuis, reputatur grauior quamunque poena pecuniaria, & quomodo intelligatur.
- 15 Castigari modice, an possint personae honestae per delegatum.
- 16 Defensores ciuitatum olim erant de minoribus iudicibus, hodie habent merum & mixtum imperium: §. nu. 18.
- 17 Magistratus municipales erant olim de minoribus iudicibus, & utrum erant iudices ciuitatum, an municipiorum.

De modica coercitione & læuium criminum castigacione. Cap. xxii.

Modicam coercitionem & delegari possibilestiffimum est, & probatur per l. j. §. si ff. de offic. eius cui manda. est iurisdic. l. si quid ff. de offic. Proconsul. & uiget. læuium ff. de accusati. quoniam modica castigatio.

- 2 tio. & læuium & criminum examinatio et minoribus magistratibus competit, l. magistratibus. ff. de iuris. om. iud. tex. in Auth. de defen. ciui. §. audiet. Et hæc modica castigatio meri imperij est: nam officio iudicis nobili ad publicam utilitatem expeditur, & est animaduersio in facinorosos homines, ut concludit Bar. in d. l. imperiū, nu. 1. ubi & Alex. nu. 27. & Ias. nu. 24. uers. Quartus. & Dec. nu. 50. & Vallas. num. 181. quod proculdubio cõter ibi receptum est. Sed prædictis aduersari uentur tradita per ipsum Bar. in l. 2. nu. 2. & in l. magistratibus nu. 2. ff. de iuris. om. iu. ubi uult, & modicam corporis castigacionem nõ transire in delegatum. Pro quo primò uigere uult l. si. ff. de offic. eius, ubi mandata iurisdictione imperiū quod non merum est transire uidetur: unde à contratio sensu, quod est merum, ut modica corporis castigatio, non transit. Secundò urget tex. in Auth. de testi. §. si uerò ignoti, ubi iudex delegatus non potest torquere falsos testes, et si ad causæ delegatæ expeditio nem sit necessarium. Tertio facit Auth. de exhib. reis. §. si uero et, ubi ante litem contestatam nihil delegatus facere potest. Quarto l. diuus Pius. ff. ad Corn. de fals. ubi delegatus incidentia crimina nõ punit. Ego uerò salua saniori deliberatione, hanc difficultatem ita resolui debere existimo: Aut iurisdictione, seu uniuersitas causarum mandata est, & transit modica corporis coercitio, seu castigatio, & ita intelligitur d. l. 1. §. si. ff. de offic. eius. l. si quid erit. ff. de offic. Procon. & in hoc uera est Fulg. doc. in d. l. imperiū, nu. 30. quod et uoluit Deci. in d. l. si. nu. 3. Aut non mandauit iurisdictionem, & uniuersitatem causarum, sed vnã, uel alteram cam: & tunc aut delegauit causam criminalem, & transit modica corporis castigatio, ita concludit Pau. Cast. in l. 1. nu. 3. ff. de offic. eius. Alex. in d. l. imperiū, nu. 23. Bar. Soc. in d. l. 2. nu.

ff. de iuris. om. iud. pro quo urgent prædicta iura. &
 facit, nam prædicta modica coercitio in his casibus iu-
 re magistratus competit, cum minoribus concedatur
 magistratibus, l. magistratibus. ff. de iuris. om. iud. & tex.
 in d. §. audient. Vnde succedit regula, l. 1. ff. de offi. eius.
 ubi quæ iure magistratus cōpetunt, delegari possunt,
 Et in his procedit opi. cōis Bar. & Doc. in d. l. imperiū,
 & quod teneat idē Bar. in l. nec quicquam. §. ubi decre-
 tū. ff. de off. Procō. Aut delegata est causa civilis, & tūc
 in consequentiam non uidetur mandata modi ca. cor-
 poris coercitio, nec prās coercēdi personaliter uidetur
 concessa, & ita procedit Bar. doct. in d. l. 2. & in d. l. ma-
 gistratibus. Quod uolunt Doc. prædicti, & alij commu-
 5 pro quo citant. l. 2. C. de sport. Et hinc est quod si iudex
 delegatus, cui causa civilis commissā est, non pōt face-
 re realem citationem, per quam procedatur ad captu-
 ram, ut resoluit Bart. in d. l. 2. nu. 1. ubi & Alex. nu. 6. &
 Ias. nu. 12. & Cur. nu. 28. qui cōm. opi. esse testantur, &
 6 locum habere affirmant in distincōe, siue ante litē con-
 testatā, siue post litem contestatā, reprobata gl. ibi,
 & sequendo gl. in l. consentaneum, uerbo cogendū C.
 quom. & quam. iud. quoniam per litem contestatā non
 efficitur maior eius iurisdictio, cum ēt lite contestata
 reuocari possit, si iudicium soluitur. ff. de iud. Nec huic
 opi. aduersatur reg. d. l. 2. quod de legata cā alicui cen-
 sētur delegata oīa, sine quibus explicari non pōt: nam
 intelligitur dūmodo non sint maiora expressis, ut Soc.
 ibi nu. 10. & Ias. nu. 11. declarant. Pro quā declaratione
 est tex. in l. pe. §. illo. C. de neces. seruis hær. inst. Et quæ
 cunq; poena corporalis reputatur maior quacunq; poe-
 7 na pecuniaria. l. in seruorum. ff. de poen. Nec oberit d.
 §. si uerò ēt, Auth. de exhib. reis, per gl. allegatus: quia
 ibi non dicitur à contratio sensu, q̄ delegatus lite con-
 testata

testata possit facere realem citationem, sed dicit, quod
 lite contesta pōt procedere ad sententiam definitiuā.
 8 Et prædictis suffragatur tex. in d. §. si uerò ignoti, ubi
 delegatus iudex non pōt torquere falsos testes, ēt si ad
 cā expeditionem sit necessariū. Sed certē text. ille cō-
 trarium uidetur probare, prout Fulg. in d. l. 2. aduertit,
 quem ibi sequitur Ias. Nam ibi delegatus non prohibe-
 9 tur torquere falsos testes, sed statuitur, ut quia ipse de-
 legatus familiam non habet, id faciat per apparitores,
 hoc est, per iudicis ordinarij ministros. Nec satisfacit
 Decij replicatio in d. l. 2. nu. 14. Nam uers. si uerò, non
 aduersatur primo dicto, sed potius uoluit tollere du-
 bium, & providere, qualiter delegatus possit testes tor-
 quere in casu necessitatis, quando erant ignoti testes.
 Verum intellectus hic non est omnino tutus. Nam ut
 aduertit idem Dec. ibi dicitur, quod assumat defen-
 ses locorū, & per eos experimentū uerberorū inferat
 Qui magistratus erāt, ut in fine dicitur, & apparitores:
 erant officiales, ut apparet ex pluribus titu. incip. de ap-
 parito. lib. 12. quibus forte hodie assimilantur in Hispa-
 10 nia Guacelli in Italia Barracelli, & ita uidetur, quod
 non omnino in d. §. si uero ignoti delegato licebat tor-
 quere. Et supposito quod Fulg. intelligentia esset uera,
 delegatus ibi merum imperium nō exercebat: cum tor-
 quere testes causa ueritatis eruendæ sit simplicis iuris-
 dictionis, Ias. in d. l. 2. nu. 14. Et hæc resolutio facit ad q.
 an delegatus possit punire testem coram se falsum de-
 ponentem, quā eleganter explicat d. Couarr. prati-
 quæ c. 18. nu. 8. Nec prædictos refragatur rex. in l. fin.
 ff. de offi. eius: Nam occurri ei pōt, quod super eo non
 pōt fieri fundamentum, cū habeat uarios intellectus,
 unde succedit Bar. doct. in d. l. in ambiguo. ff. de rebus
 dub. Primò etenim intelligunt illum tex. Rimi. Sen. nu.

24. in d.l. imperium, & ibi Vallanu. 187. quod loquitur de imperio in genere, sed de potestate, de quo agitur in l. et si prætor. ff. eod. & in l. ius pluribus, in fine. ff. de iust. & iur. Secundo modo tolli potest, quod ibi non sumitur arg. à contrario sensu, quoniam sequeretur absurditas, & legum correctio. Nā corrigeret d.l. 1. §. ff. de offic. eius. & d.l. si quid erit. unde succedit regula l. 2. C. de conditi infer. Præterea ille tex. non obstat, nā licet expressè diceret, merum imperium non transire in delegatū, illud deberet distingui, & declarari per d. §. ff. & per d.l. si quid, quoniam leges posteriores trahi debent ad anteriores, & e contra, non est nouum, & l. nam & posteriores. ff. de legi. Ultimo responderi ad illū text. potest, quod loquatur in coercionē uerbali, quæ simplicis est iurisdictionis, uel secundum aliquos, aliquando mixti imperij, aliquando simplicis iurisdictionis, ut pronunciarē de mittendo in possessionē ex primo decreto ob contumaciā, uel denegari contumaci suam audientiam, l. sed & si Prætores. §. sed & si cum decreto. ff. ex quibus causis maio. uel condemnare in refectionē expensarum, l. sancimus. C. de iud. de quo per Bar. in d.l. magistratibus, & in d.l. si ubi & Rimi. Sen. & Sapia. Bar. in d.l. imperium, nu. 13. ubi Ale. nu. 27. & Iaf. nu. 24. & Dec. nu. 50. & Cur. Iun. nu. 98. & Vall. nu. 181. ubi Bar. & aliqui eorum intelligunt l. 1. §. fina. ff. de offic. eius. quod de hac uerbali coercionē, & non de corporali intelligatur. Sed licet fortè cōmunis intellectus sit ad illum tex. aliqui tamē ex præcētis Doct. tenent contrarium, scilicet quod loquatur de corporali coercionē, quod uerius puto. Nam ut supra conclusum est, transit in delegatū ad uniuersitatem causarum, & etiā in simplicem, quando causa criminalis ei commissā est, quod bene probatur in illo

tex.

tex. & in d.l. si quid erit. nec est speciale in legato Proconsulis, in quem merum imperium magnum, & indelegabile non transit, ut probatur in d. §. ff. Imò aduerte, quod mihi non uideretur securus intellectus, quod prædicta iura loquantur de uerbali coercionē, cum legum conditores non faciunt mentionem de tali coercionē, nec in iure Casareo, nec Pontificio aliquē tex. de ea loquentem reperiā, Sed nouissimē inquirendum est, quid includatur in modica corporis coercionē. Et primò dicendum est, includi uerberationē non atrocem, ut in d.l. si quid erit. ff. de off. procon. Itē incisio auriculæ, uel digiti, quoniam dolor auriculæ, & digiti æquiparantur, l. ob quæ uiria. §. ff. de ædil. edic. & digitus non est membrum sed officium membri, ita concludit Alb. in d.l. imperium, post Guil. de Cugn. & Oldr. ibi. Sed in abscissione auriculæ & digiti Deci. ibi nu. 51. dicit, non procedere sine dubio, & Ange. in d.l. magistratibus tenet, quod excedit modicam coercionē, quæ in uerberibus cōsistit, quod uerius puto. Sed est aduertēdum, quod prædictis ob stare uidetur, quod delegatus, uel minores magistratus non possunt cognoscere de causa pecuniaria, quæ summam trecentorum aureorum excedit, Authen. de iudi. §. audient, Authen. de defen. ciui. §. & iudicare, & quæcunque poena corporalis, etiam læuis, reputatur grauior quacunque poena pecuniaria, l. in seruorum in fine. ff. de poenis: quam difficultatem mouet Deci. ubi supra nu. 52. qui dupliciter respondet: Primò quod prædicta regula procedit respectu illius qui poenam patitur, non respectu iudicis. Secundo modo, quod illa in seruorū, procedit in seruis, & uilibus personis, non in honestis, ut uoluit Bar. in l. 1. §. ff. in fine, ff. eo. de poenis, ex quo infert, quod ista modica corporis castigatio, tārūm uideatur

- 15 petur locum habere in uilibus personis, non in honestis personis. Verum licet verberatio etiam non atrocis (maximè si esset publica) in persona honesta poena grauis sit, tamè aliquæ castigationes corporis considerari, & reperiri possunt, quæ in persona honesta non sint graues, ut poena carceris ad aliquos dies, quæ de iure canonico dari solet: item priuata coëctio, quem habent seniores propinqui, in minores errantes, iuxta l. fi. C. de emend. propin. & aliæ poenæ, quibus in collegijs & monasterijs personæ honestæ puniri solent, ut cõijci in cippum per aliquos dies, item pane & aqua cotam alijs poenitentiam facere, prædictæ poenæ non specialiter maioribus iudicibus tribuuntur, sed iure magistratus, etiam minoribus iudicibus competunt. Sed est aduertendum, quòd Alb. in d. l. imperium, nu. 2. tradit, quòd Rectores collegiorum non habent merum imperium magnum, & Io. Bap. ibi nu. 17. tradit quòd habet iurisdictionem contra illos de collegio. In nostro collegio ex forma statutorum Rector habet merum imperium contra personas collegij uidelicet contra collegiales capellanos, & famulos Erant autem olim minores magistratus defensores ciuitatù, qui à principio causas ciuiles quingenta aureos non excedentes, audiebant, ut cõstat ex l. 1. C. de defen. ciui. postea uerò audiebant causas trecentorum aureorum, & infra, tex. in Auth. de defen. ciui. §. & iudicare. Præterea inter minores iudices cõnumerabantur magistratus municipales, qui causas humiles municipiorum, seu castrorum, vel villarum disceptabant, secundum gl. & Doc. in rub. C. de magistr. muni. & de quibus causis cognoscebant agitur in l. ea quæ, & in l. inter conuenientes. ff. ad n. uni. & in l. magistratibus. ff. de iurif. om. iud. Sed est aduertendù, quòd Alci. in lib. 3. dis. punctio. c. 5. contendit, prædictos magistratus

magistratus municipales non fuisse iudices municipiorum, sed ciuitatum decuriones, quod uidetur probari in l. 1. C. de magistr. muni. & suaderi uidetur l. 1. & l. 4. §. duas ff. de dam. infec. Et prædictis suffragatur rō, nam municipes dicitur à muneris participatione, l. 1. ff. ad mun. & urget l. munus 18. ff. de uerb. sig. quod corroboratur per l. fi. C. de iud. ubi magistratus municipales, & duumuires idem sunt, & tamen duumuires olim Romæ erant. l. 1. §. eisdem temporibus. ff. de orig. iu. l. in honorarijs, & ibi not. gl. fi. ff. de act. & obl. & Alci. sequitur Bellar. in d. l. 1. ff. de offi. eius. nu. 38. & Longo. in repe. l. Imperium. ff. de iurif. om. iud. nu. 74. ubi dicit, quòd Duumuires erant magistratus municipales, qui ex Decurionibus eligebantur. Pro quo ego considero dictum §. si uerò ignoti, in Auth. de testi. & d. l. fi. ubi defensores locorum appellantur iudices oppidorum, & l. utili rōne. C. de defen. ciui. Verum magistratus municipales, fuisse olim iudices municipiorum colligi uidetur ex l. ius dandi. ff. de ruto. & cura. da. ab his. & ex l. magistratus. ff. ad munic. & l. municeps. 22. ff. de uerb. sig. ubi dicitur, quòd municipes intelligendi sunt, qui in eodè municipio nati sunt. Vnde hanc opi. componi posse existimo, quòd magistratus municipales erant in ciuitatibus, & etiam in municipibus. Hodie autem defensores ciuitatum, & correctores habent merum, & mixtum imperium, quia æquiparantur Præsidibus, ut docet glo. in l. fi. C. de præscr. longi. tem. quam sequitur Ias. in d. l. 1. nu. 23. ff. de offi. eius. ubi Dec. nu. 25. declarat sibi locum sibi uendicare, quando ciuitas non subicitur alterius ciuitatis iurisdictioni: & idem intelligit esse in uilla, uel castro, si propriam habeat iurisdictionem, quia eadem est ratio, quod uoluit etiam Ceccial. in repe. d. l. imperium, nu. 16. ubi tradit, quòd quando uilla, uel castrum reco-

recognoscit aliquam ciuitatem superiorem, nulla habet iurisdictionem, nisi in quantum dederit eis ciuitas, l. nulli. de. epil. & cle. l. 4. C. de nat. lib. l. qui ex uico. ff. ad muni. c. ciuitas, de sent. excom. lib. 6.

S V M M A R I V M.

- 1 *Causa mixti imperij, an sint regulariter indelegabiles.*
- 2 *Misio in possessionem, quod sit delegabilis, & an cognitio de mittendo in possessionem sit delegabilis.*
- 3 *Intellectus ad l. si. C. ubi & apud quem.*
- 4 *Mixtum imperium cohaeret iurisdictioni, & imperium quod in iurisdictioni cohaeret est delegabile.*
- 5 *Mixtum imperium secundum aliquorum Doct. opi. iure magistratus comperit.*
- 6 *Suspecti tutoris causa specialiter Praesidi committitur.*
- 7 *Intellectus ad l. omnia quaecunque, & ad S. ubi decretum.*
- 8 *Intellectus plures ad l. 2. C. de ped. iud.*
- 9 *Novus auctoris intellectus ad illam l. 2.*
- 10 *Contordia praedictorum intellectu.*
- 11 *Differentia inter delegationem causarum meri, & mixti imperij, noue considerat.*
- 12 *De iure regio qualiter cause mixti imperij delegantur.*
- 13 *Mixti imperij causa, quando delegari possint, resoluit auctor.*

Causa mixti imperij, an sint regulariter indelegabiles. Cap. XXIII.

Disputabilis quaestio est, utrum causa mixti imperij regulariter delegari prohibeantur. Et indelegabiles esse, ualde receptum a Doct. est, l. 1. ff. de of. eius ubi ita concludit gl. & Bar. in sumario, Pa. Ale. nu. 26. Rimi. Sen. nu. 20. Ias. nu. 26. Goza. nu. 21. & com. Scri.

ibi, ut praedicti Modeniasserunt. Pro qua communi opinione expendunt multipliciter. Doc. dicit, & primo in eo quod tex. dicit, Quaecunque specialiter lege tribuuntur, delegari prohibentur: nam causa mixti imperij specialiter maioribus iudicibus tribuuntur, & minoribus denegantur, lea quae ff. ad muni. Praeterea ponderatur in uerba quae iure magistratus competunt, mandari possunt: nam causa mixti imperij, cum (ut supradictum est) minoribus magistratibus denegentur, iam non competunt iure magistratus. Rursus consideratur dum dicit, cum alias iurisdictione est a praesente mandetur: nam mixtum imperium differt a simplici iurisdictione, ut in l. imperium ff. de iurisd. omni. iudi. Ex quibus colligitur, quod mixtum imperium regulariter delegari non possit, cum tribuatur specialiter, nec competat iure magistratus, nec sit iurisdictionis, per illum tex. Secundo inducitur l. cognitio, in princ. ff. de off. eius. per locum ab speciali, ubi cognitio suspecti tutoris, propter utilitatem pupillorum, mandari permittitur: ergo in contrarium est ius commune, iuxta l. ius singulare ff. de leg. Tertio urget l. omnia quaecunque 73. ff. de reg. iur. l. nek. quicquam. §. ubi decretum ff. de off. Procons. ubi dicitur, quod quaecunque omnia, quae causa cognitionem desiderant, per libellum non possunt expediri, iuncta communi Scrib. explicatione, qui exponunt per libellum, id est, per iudicem delegatum. Quarto & ultimo probant per l. 2. uers. quod non ita C. de ped. iudi. qui tex. secundum communem interpretationem, loquitur in causis meri, & mixti imperij, quae officio iudicis nobili expediuntur. Contraria tamen opin. nempe quod causa mixti imperij regulariter sint delegabiles, tenet Gui. de Suza, Alci. in lib. 2. parad. cap. 1. & ca. quod sedes de off. ordi. nu. 63. Paul.

8 sine tali clausula, nam per tale præceptum, quæ causæ cognitionem desiderant, non possunt expediri, quia præceptum huiusmodi, aut est nullum, vel saltem res soluitur in vim simplicis citationis, ut latè declarat Angel. in §. curare num. 10. institutio. de action. gloss. & Docto. in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de noui ope. nuntia. quia non debet iudex inchoare ab executione, seu præcepto, l. 1. vbi Bart. C. de executi. rei iudi. Non obstat l. 2. §. de ped. iudi. nam tex. illè plures patitur intellectus, vnde non potest fieri in eo fundamentum, iuxta doctrinam Bart. in l. in ambiguo ff. de rebus dubiis & quia d. l. 2. est clausis huius materiæ causarum delegationum, & teste Bart. ibi, est difficilior alia quàm sit in toto C. opere præteritū erit hac in parte de eius intellectu late agere. Primus igitur intellectus colligitur ex gl. ibi in verbo, ex officio, dicente, quod olim Præsides causas, quæ eis iure magistratus competebant, delegabant, ibi hodie delegari prohibentur, præterquam in his duobus casibus, videlicet propter publicas occupationes, & ob multitudinem causarum. Sed causæ quas Præsides solebant, & debebant ex officio suo cognoscere, quia eis specialiter, seu nominatim lege, vel S. C. vel constitutione Principum tributæ erant, delegari nõ pot sunt: quod verum esse intellige, in casu absentia, per l. 1. ff. de offi. eius. Sed ab hoc intellectu recedunt Docto. & contra illum aliqui considerant, non conuenire verbis illis, in quibus solebant ex officio suo cognoscere, cum etiam causæ quæ iure magistratus competant, & non sunt specialiter lege iudicibus tributæ, eis ex officio natura competant. Sed saluari potest, tenendo vltimum intellectum (quem infra adducemus) quod olim Præsides quasdam causas delegabant, alias vero

sibi

sibi reseruare solebant, & ex officio suo cognoscebant, quæ delegari prohibentur: & verissimile est, quod eas sibi reseruabant, quæ specialiter eis tributæ erant. Secundus intellectus est Bart. ibi, qui post Iacob, de Arc. summat. tex. illum, quod velit, Præsides debere audire causas per se, vel delegare, sibi sententia reseruata, si propter occupationes publicas, vel causarum multitudinem impediatur: causas vero meri, & mixti imperij, & causas magnas iurisdictionis per seipos, & causas autem minimas posse indistinctè delegare, declarantes quæ sint causæ meri & mixti imperij, & iurisdictionis in specie, tripliciter iurisdictionem diidentes: Scilicet in causas magnas, id est ingenuitatis, & libertinitatis, & causas pecuniarias excedentes trecentos aureos, & in causas medias trecentorum aureorum, & infra, authen. de iudicibus §. audient. & in causas minimas, de quibus in authen. nisi breuiore C. de senten. ex breuit. resc. & idem voluerunt Cyn. Alberic. Bald. Sali. in d. l. 2. Paulus in l. fin. C. de pede. iudi. licet differant in hoc, quod isti vltimi melius aduertunt, medias causas esse à trecentis aureis & supra, minima à trecentis aureis & infra, vt in d. §. audient, cum quo concordat regia. l. 1. r. 4. par. 3. & istum intellectum communem asserit Calæsa. in d. l. 1. nu. 153. & 155. Sed iste intellectus, licet cõmuniter receptus sit, alienus est à mente Impera. ibi, & nullo modo verbis illius tex. accommodari potest. Nam quod in principio loquatur de causis medijs trecentorum solidorum, supra, vel infra, ex verbis non constat, nec etiam ex mente, cum hæc causarum pecuniarum distinctio, in iure non reperiat̃ur ante d. §. audient in authen. de iudi. & §. et iudicare in authen. de defensor. ciui. quæ iura longè posteriora sunt: nam de iure C. defensores

fores

lores ciuitatum nō poterant cognoscere de causis quin-
 quaginta aureorum summam excedentibus, l. i. C. de
 defen. ciui. quæ posterior est d. l. 2. vt ex earum aucto-
 ribus apparet. Præterea quod dicunt, iudices in his
 duobus casibus impediendi delegare, reseruata sibi
 sententia, tex. ille hoc non videtur innuere, sed postea
 fuit hoc statutum per authen. ad hæc C. de iudi. & vn-
 de sumitur, quæ iura in assessoribus loquuntur, nec (vt
 alio loco latius exposuimus) extendi ad delegatos de-
 bent: licet contrarium plures dd. ibi voluerint. Rursus
 quod Bart. tradit, causas minimas indistinctè delegari,
 hoc non dicit tex. ille, sed potius generaliter, & indistin-
 ctè loquendo, voluit sentire contrarium: pro quo ve-
 get authen. vt defun. seu fun. §. illud. Sed per l. fin. C.
 cod. tit. de peda. iudi. fuit postea decisio d. l. 2. coarctata,
 quod etiam Bart. ibi sensit. Vltimò quod dicunt de
 causis meri & mixti imperij indelegabiles esse, versicul.
 quod non ita, expressè non dicit, nec colligi potest, ex
 natura vocis illorum verborum, quod non ita accipi
 conuenit, vt in his etiam causis, in quibus solebant ex
 officio suo cognoscere, dandi iudices licentia eis permis-
 sa credatur. Nec stare potest expositio Alexan. in l. i.
 ff. de off. eius. quem ibi refert Rimi. Iun. nu. 272. vide-
 licet ex officio, id est, ex officio iudicis nobili: itaq; vult
 tex. quod causæ quæ officio iudicis nobili expediuntur,
 (ut sunt causæ meri & mixti imperij) delegari prohi-
 b. eantur: nam etiam ex natura officij competunt cau-
 sæ simplicis iurisdictionis, & sub generalitate magistra-
 tus continentur, vt constat ex exemplo causæ ingenui-
 tatis, super qua ex officio suo poterat antea cognoscere,
 vt expressè innuit tex. in d. l. 2. C. de peda. iudi. in fine.
 Ex quibus apparet, hunc Bart. communem intellectum
 defendi

defendi in puncto iuris non posse: Sed saluando cum po-
 terit dici, quod Bart. & Docto. voluerunt summam d. l. 2.
 simul cum d. l. fi. & cum d. §. audient, & ita poterit, li-
 cet non in omnibus sustineri: cum omnia iura quasi
 uno ore profusa, pro vna & eadem dispositione habeantur,
 l. 1. §. sed neque, & l. 2. §. tanta. C. de veteri iure enu-
 cle. Sed de reseruatione sententiæ tex. nihil dicit, &
 contrarium hodie dispositum reperitur in authen. de
 collato. §. ad hæc prohibemus, nec de causis mixti impe-
 rij. Tertium intellectum ad d. l. 2. scriptum reliquit Ad-
 cian. in lib. 2. paradox. c. 2. asserens, quod olim Præsides
 quacunque re occupati, ita vt cognoscere non possent,
 solebant causas meri imperij delegare: Impera. verò
 ibi prohibent delegationem fieri, nisi ex his tantum dua-
 bus causis, nempe propter occupationes publicas, vel
 ob multitudinem causarum: quod prohibet in versic.
 quod non ita in causis mixti imperij, in quibus ex nulla
 causa permittit delegationem. Vel secundo modo tex.
 illum intelligit, videlicet quod iudices solebant causas
 meri imperij, propter absentiam, & grauiores occupa-
 tiones delegare, & text. ille hoc restringit, non habere
 locum, nisi ex causa publica, vel negotiorum multitu-
 dine, impedimentum procedat, quod locum non sibi
 vendicat in his causis, quæ ex officio, id est, ex propria so-
 licitudine cognoscere solebat, hoc est, in causis mixti im-
 perij. Itaq; concludit, tex. illum in princ. loqui in causis
 meri imperij, in vers. verò quod non ita, de causis mixti,
 quæ nec propter publicas occupationes delegari per-
 mitterentur: & differentia quidem rationem assignat,
 nam in causis meri imperij, debet reus quam primum
 potuerit absolui, vel condemnari, l. 1. C. de custo. reo-
 rum, quod in causis mixti imperij nō consideratur. Sed
 iste

iste Alci. intellectus proculdubio verus non est; & merito eum reprobatur Calæsa. in d. l. 1. nu. 154. Nam causas meri imperij etiam ante illam legem, delegari non poterant, ut constat ex d. l. 1. in prin. & in §. si. ff. de offi. eius. & ex l. nemo potest gladij. ff. de regu. iur. & ex l. solent ff. de offi. Proconsul. Præterea, quod causas mixti imperij propter publicas occupationes non possunt delegari, in puncto iuris dubitatione non caret: Nec verum est, causas meri imperij magis celeritatem, quam causas mixti imperij desiderare: nam ut bene aduertit Calæsa. causas criminales habent instantiam biennij, l. fin. C. ut infra certum temp. Causæ verò mixti imperij indelegabiles, expediuntur, ut plurimum per iudicis decretum, idque paucis diebus, Alberi. in d. l. 2. C. de ped. iudi. imò & ciliales causas cito debere expediri, bene apparet ex l. properandum. C. de iudi. imò absurdum esset dicere, facilius causas meri imperij, quam mixti delegari posse, cum sint grauiiores: nam si licet quod est plus, licebit vtiq; quod est minus, per regulam Cui licet, de regu. iur. lib. 6. Quartum intellectum adducit Calæsa, vbi supra nu. 161. dicens: tex. illum decidere causas pecuniarias simplicis iurisdictionis indelegabiles, quas iudices sub prætextu impotentiae, ex qualibet læui causa delegabant, prohiberi delegari, nisi propter publicas occupationes, vel ob multitudinem causarum: Causas verò meri & mixti imperij, non permitti nec prohiberi delegari per supradicta, nisi in casibus olim permissis: Causas tamen ingenuitatis, & libertinitatis prohiberi delegari: Sed nec iste intellectus mihi omnino satisfacit, nec conuenit verbis text. nam in prin. indistinctè vult, omnes causas indelegabiles esse, nisi in illis duobus casibus: in vers. quod non ita, vult non posse delegari causas, quas ex officio

officio cognoscere Præsides solebant: nec constat quod loquatur de causis meri & mixti imperij, cum clare tex. ille hoc non dicat. Quintum intellectum tradit Rami. l. 1. in d. l. 1. num. 278. dicens, quod in princip. loquitur in causis remissis ad Præsides à Principe per rescriptum, de quibus loquitur Mæpe, & l. g. n. aliter ff. de off. Præs. At in vers. quod non ita, loquitur de causis meri & mixti imperij, quæ non competunt iudici ex commissione Principis, sed ex officio: Et versic. quod vsque adeo in Præsides cognitione retinendum est, ut eorum iudicia non videantur diminuta: interpretatur, quod velit dicere, causas iurisdictionis posse delegari. Sed iste intellectus diuinatorius est, & à mente & verbis illius text. omnino alienus: nam ex princip. nullatenus colligi potest, quod loquatur de causis à Principe remissis, nec verissimile est, quod tantum de illis tex. ille agat: & quod in fine dicit de simpliciter iurisdictione, non potest accommodari verbis illius text. Sextum intellectum ego videra Docto. attentabam, scilicet quod olim Præsides prouinciarum, propter varias eorum occupationes, negotia pedaneis iudicibus delegabant: Sed quia longè melius, & perfectius coram ordinarijs iudicibus, quam coram delegatis, causæ expediuntur, iuxta tex. in auth. ut defun. seu fun. §. illud, ideo l. illa constitutum, & prohibitum est, ne causæ per Præsides delegentur: permittitur tamen ob publicas occupationes, vel ob causarum multitudinem eas delegare, exceptis quas antea cognoscere solebant ex officio suo, hoc est, sine parte sed per inquisitionem, de quibus agitur in l. 3. & in l. congruit ff. de off. Præs. & in c. qualiter & quando 2. extra de accus. glo. in l. 2. §. publico ff. ad l. Iulij. de adulte. nam merum officium iudicis dicitur, quod à parte non est im-

ploratum, vt tradit Caccialup in repe. l. Imperium nu. 21. ff. de iurisdictione. omn. iudi. Et ratio quare prohibentur delegari, etiam existentibus his impedimentis, potest esse, quia causa inquisitionis sunt maximi momenti, & in his videtur electa industria personæ, glossa in Clemen. 1. de offi. delega. in verbo, si per inquisitionem, Couar. ru. in lib. 3. resolutio. cap. 20. nu. 6. Rimi. Iun. in d. l. 1. nu. 105. ff. de offic. eius. Restricta tamen postea fuit decisio d. l. 2. per d. l. si. C. eod. tt. ne in vilibus causis Præses expectari debeat. Septimus & prouabilior intellectus sit, quod illa l. 2. prohibet, ne Præsides delegent causas quas propter impedimenta solebant ad pedaneos iudices remittere, nisi ob publicas occupationes, vel multitudinē causarum: delegationē verò causarum, quas antea iudices sibi reseruabant, de quibus ipsi cognoscebant, omnino vetat, nec ex prædictis impedimentis delegari alijs permittit. Pro cuius clariori intelligentia est sciendum, olim quidem Præsides prouinciæ maius imperium in ea prouincia habuisse omnibus, post principē, l. 4. ff. de offi. Præsi. & ad eius officium omnes causæ & negotia prouinciæ pertinebant, l. de omnibus, & l. omnia ff. eod. Sed quia Præsides omnes causas examinare non poterant, constituebant pedaneos iudices, & eis quoddam causas committebant, alias verò sibi reseruabant, & ex officio suo cognoscebant, vt apparet ex l. 4. §. duas ff. de damno infecto. Imperat. autem per illam l. 2. constituerunt, quod Præsides examinent per se causas, quas antea ad pedaneos iudices remittebant, quia eas de facto non poterant examinare, propter impedimenta, nec forte de iure, quod videtur significare illa l. 2. in fine ibi, super qua poterant etiam ante cognoscere: vnde significare videtur, quod super aliquibus non poterat antea cognoscere,

cognoscere, vt hodie fit in causis à trecentis aureis & infra, vt in authē. de Defensio. ciui. §. & iudicare: vnde non est inepta hæc interpretatio, vt aliqui putant, nam iustum erat quod Præses minimis negotijs non occuparetur: Vel saltem dubitabatur ex eo, quia de consuetudine de his non cognoscebant, sed ad delegatos eas remittebant: sed conceditur eis potestas delegandi, si occupationibus publicis, vel negotiorum multitudine impediti, non potuerint eas examinare. Nec per hoc Præsides iudicandi potestas diminuta censetur, cum antea de his non cognoscebant: Negatur tamen potestas delegandi eas causas, quas retinere, & ex officio suo cognoscere solebant. Et similiter causas ingenuitatis, super quibus poterant etiam antea cognoscere. Et istum intellectum quoad quædam voluit tenere Sapia in d. l. Imperium num. ff. de iurisdictione. omni. iudi. licet non bene restringit verbi quod non ita, dicens velle, Præsides non debere propter causas solitas remitti, delegare causas insolitas, quas ipse solebat cognoscere: nam verbi ille si rectè consideretur, vult quod Præses causas quas antea examinabat delegare non possit, non solum propter impedimentum aliarum causarum, quas antea remittebat, sed nec propter impedimentum earum quas sibi retinebat, nec publicarum occupationum: Et verbi ille aduersatur principio, in eo quod potestas delegandi in prin. ex illis impedimentis concessa est, vnde cauendum est ab eo. Sed est aduertendum, quod attento hoc intellectu, decisio illius l. 2. hodie incerta est: nam licet tempore quo condita fuit certum esset de quibus causis Præsides cognoscere solebant, hodie verò nobis ignotum est. † Sed componi potest intellectus hic, cum intellectu glo. & cum communi, & cum intellectu Calæ-

fa. intelligendo quòd est verisimile, quòd Præfides olim sibi referuabant, nec delegabant causas quæ eis specialiter tributæ, & delegari prohibitæ erant, de quibus agitur in d.l. 1. ff. de off. eius. & de his ipsi antea cognoscebant: Et causæ quæ specialiter Iudicibus committebantur, sunt causæ meri & mixti imperij, secundum communem interpretationem Docto. in d.l. 1. quod in causis meri imperij proculdubio verum, & receptissimum est. Sed an causæ mixti imperij specialiter olim iudicibus erant tributæ, & an Præfides sibi referuabant (quæuis communiter receptum sit) non tamen est omnino in puncto iuris expeditum, nec deficiunt Doctores, qui vellint contrarium, vt ex traditis in prin. huius cap. apparet: & differentiam esse inter causas meri & mixti imperij, rectè colligitur ex adnotatis per Scribe. in d.l. 1. licet Docto. non aduertant: nam secundum glo. Bar. & communiter Docto. ibi, causæ meri imperij, ex causa tantum absentia, & quoad causæ cognitionem, & non quoad diffinitionem delegantur, vt in superioribus cap. discussum est, qui non loquuntur de causis mixti imperij: vnde tacitè sentiunt, eas in totum propter absentiam, etiam quoad diffinitionem delegari. Pro quo vrget authen. de collato. §. ad hæc. Præterea ll. agentes de reseruatione diffinitionis, loquuntur in causis meri imperij, & non mixti. De iure tamen regio causæ mixti imperij, longè differunt à causis meri imperij, nam connumerantur inter causas medias, & delegari permittuntur in totum, non solum ex causa absentia, sed etiam propter publicas occupationes, & ob multitudinē causarum, vt constat ex regia l. 1. §. 4. part. 3. quod fortè in puncto iuris idem est de iure communi, & intelligi potest, quòd de illis loquatur d.l. 2. in prin. Ad principale igitur

igitur arti. redeundo, an causæ mixti imperij sint delegabiles, ita concludere. Aut loquimur in causis mixti imperij duorum infimorum graduum, & delegari possunt, vt quæ officio iudicis nobili expediuntur, & summaria aut nullam requirunt cognitionem, l. 2. & l. cognitio. §. vt bonorum ff. de off. eius. Bart. in d.l. Imperium. nu. 2. l. 1. Aut in causis aliorum quatuor graduum maiorum, & delegari nisi ex causa absentia prohibentur, secundum Bart. & commu. Docto. vbi supra: sed de iure regio, non solum ex causa absentia necessaria, sed etiam propter publicas occupationes, & multitudinem causarum, per d.l. 18. quod fortè in puncto iuris idem est de iure communi, per d.l. 2. in prin. C. de ped. iud. & quòd verific. quod non ita, loquatur de causis meri imperij tantum, vel de his in quibus per inquisitionem proceditur, poterit sustineri.

S Y M M A R I V M.

- 1 Tutoris datio est mixti imperij.
- 2 Datio tutoris, an de iure antiquo competebat iure magistratus, quòd non.
- 3 Magistratus municipales olim proprio iure, & non ex delegatione tutores dabant, contra communem.
- 4 Tutoris dationem, nec hodie iure magistratus competere, contra communem.
- 5 Magistratus municipales, quòd hodie non dant tutorem sine Præfidis iussu.
- 6 Intellectus ad §. sed hoc iure versi. nos autem insli. de Attali. tit. & quid de nouo afferat.
- 7 Tutoris dationem indelegabilem indistinctè esse, contra communem.
- 8 Legato Proconsulis est specialiter concessum à lege, quòd possit tutorem dare.

9. Vicem gerenti à superiore in loco mortui, vel absentis substituto, concessum est nominatim, quòd tutorem dare possit.
10. Diversam rationem esse in datione tutoris, & in remotione.
11. Causas in delegabiles non posse delegari habenti iurisdictionem, cum communit: nec etiam dationem tutoris, contra communem.
12. Tutoris dationem ex causa absentie, vel infirmitatis posse delegari, & an propter publicas occupationes.
13. Datio tutoris de iure regio est mixti imperij, & non competit iure magistratus, nec delegari permittitur.
- De datione tutoris. Cap. xxxii.

Iuris civilis interpretes in l. i. ff. de offic. eius cui mandata est iurisd. super glo. in verbo mandata, late de tutoris datione agunt: In qua quidem oriuntur quinque dubia, quæ per ordinem sunt discutienda. Primum, utrum datio tutoris sit mixti imperij. Secundum, an olim competebat iure magistratus. Tertium, an hodie competat. Quartum, an sit delegabilis. Quintum, quid de iure regio circa eam constitutum sit. In primo igitur dubio pars affirmativa communis & tenenda est, quòd sit mixti imperij tutoris datio. Quam sententiam tenet Bart. in l. i. nu. 6. ff. de iurisd. omn. iudi. vbi communiter Scriben. eum sequuntur, teste Calæsa. in d. l. i. nu. 176. ff. de offic. eius cui manda. Quæ opinio constare videtur ex ratione: nam expeditur officio iudicis nobili ad priuatam vtilitatem, vnde est mixti imperij, per ea quæ tradit Bart. & com. nu. Docto. in d. l. i. ff. de iurisd. omn. iudi. Præterea retenta communi opin. de qua ibi, quòd omnes causæ aut sunt meri imperij, aut mixti, vel simplicis iurisdictionis, probatur à

sufficienti

sufficienti partium enumeratione: quoniam datio tutoris non est meri imperij, quia non expeditur principaliter ad publicam vtilitatem: non est simplicis iurisdictionis, quia non expeditur officio iudicis mercenario deseruienti actioni, l. tuto. §. tutoris datio. ff. de tute. & est actus iurisdictionalis: Vnde necessario dicendum est, quòd est mixti imperij, & ab hac opi. non est recedendum, quæ approbata de iure regio videtur, ut in fine dicitur, licet non desunt qui contrariam defendunt: cuius disputationem, quia parum utilis erit, omitto. Circa secundum dubium, an de iure antiquo datio tutoris competebat iure magistratus, partem negativam tenet Bart. in d. l. i. ff. de offic. eius. vbi Docto. communiter eam sequuntur, teste Folg. ibi nu. 18. Alex. nu. 34. Rindi. nu. 13. la. nu. 66. Deci. nu. 44. Curtin. nu. 55. Ori. nu. 93. Nig. nu. 106. Sapia nu. 46. Goza. nu. 65. Calæsa num. 177. idem Bart. in l. i. nu. 6. ff. de offic. eius. vbi communiter Scriben. post glo. ibi verbo, tutores. Vallas. in rep. Imperium nu. 37. ff. de iurisd. omn. iudi. pro qua opinio adduci solet text. in §. sed hoc iure instit. de Attili. tuto. vbi si pupilli facultates erant magnæ, maioribus tantum magistratibus potestas dandi tutores concessa erat: si verò erant parvæ, et minoribus magistratibus concedebatur, sed iussu Præsidis, tutores dabant. Ex quò constat, quòd minores magistratus non simpliciter iure suo, sed Præsidis præcepto tutores dabant, vnde ad Præsidem expectabat. Secundo vrget l. tuto §. tutoris datio. ff. de tute. vbi dicit text. quòd tutoris datio nec est imperij, nec iurisdictionis, ergo est mixti, & ita non competit iure magistratus, per ea quæ communiter notat glo. & Docto. per text. ibi in l. i. ff. de offic. eius. vel aliter consideratur ille text. nempe quòd vellet, tutoris dationem

dationem non esse imperij, nec iurisdictionis, sed etiam
 tunc competere; cui nominatim dedit lex, aut S. C. aut
 Princeps. Itaque ex illo text. apparet, non competere
 alicui dationem tutoris; nec eo quod habet imperium,
 aut iurisdictionem; sed oportere sibi esse concessum, ut da-
 re tutorem possit: vel tunc aliter, & melius considera-
 lum text. in quantum dicit, quod ei soli competit, cui no-
 minatim dedit lex, nam ea quæ nominatim, seu specia-
 liter lege tribuuntur, differunt ab his quæ iure magistra-
 tus competunt; iuxta d. l. r. ff. de offi. eius. Tertio facit,
 nam datio tutoris est indelegabilis, l. nec mandante. ff.
 de tuto. & cura. da. ab his, ut infra. latius explicauimus.
 Ergo iure magistratus non competit. Quarto probatur
 per l. Lucius 47. §. cum in testamento ff. de administra-
 tuto. ubi si in testamento duo sunt tutores dati, & vnus
 vita functus est, in locum eius, matre petente, ex præ-
 cepto Præsidis, provincia à magistratibus tutor datur.
 Ultimo huius opin. suffragatur ratio: nam datio tutoris est
 ardua causa; cum tutela sit ius ac potestas in capite li-
 bero, ad tuendum eum qui propter ætatem se defendere
 nequit, text. in princ. insti. de tute. Nec secundum eos
 obstant iura probantia, minores magistratas tutores da-
 re; nam indelegabilis est regulariter, sed habent iurif-
 dictionem delegati à Præsede poterat, ut ibi: itaq; ex de-
 legata iurisdictione, non iure proprio tutores dabant.
 Verum Fulgo. ubi supra recessit ab hac opin. quem ibi
 sequitur Alexan. nu. 3. et Socii. in l. r. nu. 18. ff. de iurif-
 dictio. omni. iudi. qui post glos. in d. l. r. verbo, mandari,
 ff. de offi. eius. voluit, tutoris dationem olim iure ma-
 gistratus competisse. Quæ opin. constare primò videtur
 ex l. ius dandi. ff. de tuto. & cura. da. ab his. ubi ius dandi
 tutoris (inquit lex) datum magistratibus municipalibus
 fuisse,

fuisse; nec de iussu Præsidis mentionem facit. Secundo
 vrget, nam magistratus municipales dant tutores, ut
 constat ex l. r. C. ubi petant tuto. l. nec Præsede. C. qui
 petant tuto. l. ubi absunt. ff. de tuto. & cura. datis ab his.
 l. 2. §. si mater. ff. ad Tertu. Tertio vrget, nam aliquid co-
 petere, dicitur vel ex ordinaria potestate, vel ex delegata,
 l. more, & l. & quia ff. de iurisdictione. omni. iudi. ex dele-
 gata non competit, ut supra dictum est, ergo ex ordina-
 ria. Non obstat quod iussu superioris dabant tutores,
 nam iussus superioris non alterat, sed excitat iurifdictio-
 nem, ut tradit Ias. in l. ius autem civile, colum. r. ff. de iurif-
 dictio. & iure. Sed in hac difficultate videtur mihi nullam
 illarum opin. partem, debere omnino rejici, vel admit-
 ti, sed componi posse hoc modo existimo. Quod ve-
 ritas sit dationem tutoris non competere iure magistra-
 tus, quia non omnibus magistratibus tributa videtur, ex
 generali concessione iurisdictionis, sed ex speciali con-
 cessione, ut probatur in d. §. tutoris datio, iuncta d. l. r. ff.
 de offi. eius. unde defensoribus ciuitatum, & alijs magi-
 stratibus, quibus olim nominatim, seu specialiter non erat
 data, non competeat: & in hoc vera est communis
 opinio, & falsa Fulgo. & sequatium. Sed si magistra-
 tus minores, quibus tributa erat tutoris datio nomina-
 tim lege, iure proprio eam habebant, quia sibi nomina-
 tim à lege concedebatur, & non ex delegatione, & no-
 mine, aut beneficio alieno, tutores dabant, & in hoc ve-
 ra est Fulgo. sententia, & communis non tenenda.
 Nec obstat, quod iussu Præsides minores magistratus
 tutores dabant, nam proculdubio iussus & delegato di-
 uersa sunt (ut probatur in §. & hoc iubemus, in authē.
 v. nulli iudi.) maximè quando illud à superiore præci-
 pitur, quod à lege facere inferiori concessum est, ut in

nostra specie. Licet etenim in aditione hæreditatis filiofam. delatæ, iussus patris requiratur, iuxta text. in l. si quis mihi bona §. iussum ff. de acquir. hæred. ius tamen ad eundem in persona filij residet, vt Rimi. vbi supra adnotauit. Pro quo vrget, nam si Præses poterat delegare dationem tutoris habenti iurisdictionem, poterat & nõ habenti: & si ei liceret quando facultates erant parue, liceret & quando erant amplissimæ, & ista opin. videtur velle tenere Rimi. Seni. Ias. & Deci. vbi supra. Circa tertium dubium, an hodie tutoris datio competat iure
 † magistratus, est maxima difficultas: Receptum communiter est hodie, si pupilli substantia sit infra quingentos solidos, iure magistratus competere, delegariq; etiã priuato posse: quam tenet glo. in d. l. 1. verbo mandati, vbi prædicti Moder. communem testantur & eam videtur tenere Fulgo. qui vult, quod olim & hodie iure magistratus competat, per tex. in d. §. sed hoc iure vers. nos autem instit. de Attili. tuto. cuius verba sunt, Nos autem per constitutionem nostram huius modi difficultates hominum rescãntes, nec expectata iussione Præsidum disposuimus, si facultates pupilli, vel adulti vsq; ad quingentos solidos valeant, defensores ciuitatum vna cum eiusdem ciuitatis religiosissimo antistite, vel alias publicas personas, idest, magistratus, vel iuridicum Alexandrinæ ciuitatis tutores vel curatores creare etc. Vult tamen Alex. vbi supra, quod delegatus expectabit iussum Antistitis. Sed idem Fulgo. in l. 1. nu. 1. §. ff. de iurisd. omni. iudi. in contraria videtur esse sententia, videlicet quod licet olim iure magistratus compete-
 † rebat, hodie verò non competit, & Rimi. Ias. Deci. sunt in hac opini. quod hodie non competant, quamuis ipsi tenent, quod nec olim, vt supra dictum est, quoniam
 d. §.

d. §. nos autem, non permittit defensoribus ciuitatum, vel alijs publicis personis simpliciter tutorem dare, sed
 5 cum Antistite. Calzfa. verò nu. 187. vbi supra pro † defensione communis adducit, quod quamuis defensor ciuitatis non possit sine Episcopo tutorem dare, magistratus verò municipales extra ciuitatem, solus tutorem dabit, quod sentit glo. in d. vers. nos autem, verbo alias, & ibi Bald. probat ratione hac: nam Iusti. intendit difficultates iuris antiqui rescare (vt in tex. dicitur) sed si magistratus qui est in municipio teneretur adire Antistitẽ, qui est in ciuitate, iam maior esset difficultas, quã Præsidis iussum expectare. Pro quo vrget tex. ille qui magistratus municipales iuridico Alexã. ciuitatis æquiparat, qui solus tutorem dare poterat, iuxta l. 2. ff. de off. iuridi. Alexan. Rursus in defensore ciuitatis requirebatur Episcopi auctoritas, quia erat ad manus; quæ ratio in magistratibus municipalibus cessat. Sed prædictis non obstantibus, magis in hac difficultate placet Rimi. Iaso. & Deci. sententia, quod nec olim nec hodie iure magistratus tutoris datio competat. Sed quod ei soli competat cui nominatim, vel lex, vel S. C. vel Princeps dedit, per d. §. tutoris datio, non tamen magistratui competit, ex eo quod est electus iudex ex generali concussione, sicut aliæ causæ quæ iure magistratus competunt, quæ ab his quæ specialiter tribuuntur, differunt, vt con-
 6 stat ex d. l. 1. ff. de off. eius, nec de nouo, † per d. vers. nos autem, oibus .n. magistratibus tutoris datio concessa est: nam aliàs non erat necesse aliquos connumerare, sed vniuersaliter omnibus competere, constituere: Nec illis quibus nominatim data est, simpliciter conceditur. Fateor tamen, decisionem illius vers. nos autem, dubiã esse, cum se remittat ad constitutionem quam non ha-
 III a bemus

bemus, nec clarè referat, quid in ea continebatur. Sed sequendo in eius interpretatione, quod magis verisimile est, & considerando, quod vers. ille est correctorius iuris communis, & ideo eius decessio debet restringi, & interpretari, quominus ius cõe lædat, dicendum mihi videtur, Imperatorem voluisse, quando facultates pupilli essent parvæ, tolerare difficultates dandi tutores, quia fortè aliquando eueniebat, quod præses erat in parte remota suæ prouinciæ, voluit addere iuri antiquo, quod possent defensores ciuitatum, vnà cum Antistite tutores dare. Item ius antiquum declarauit, quod facultates pupilli non magnæ dicantur, qñ non ascendunt ad quingentos solidos: quando verò facultates pupilli erant magnæ, vel in alijs magistratibus, satis ius antiquum non esse mutatum: sed ea forma qua olim tutores dabant, debere hodie tutores dare. Vnde magistratus municipales, iussu Præsidis, (sicut olim) tutores dabunt: nam non est verisimile, quod defensoribus ciuitatum, voluerit ad iunctum dare, magistratibus verò municipalibus non. Et quod tex. ille dicit, non expectata iussione Præsidum, referri debet ad id quod dicit de defensoribus ciuitatum, non verò ad versicul. vel alias. Circa quartum dubium, pro parte affirmatiua,

7 † quod datio tutoris delegari possit, vrget l. pen. ff. de offic. proconsul. vbi dicitur, quod tutoris datio transit in legatum Proconsulis, in quem causæ indelegabiles non solent transire, vt constat ex l. 1. §. qui mandata. ff. de offic. eius. Secundò facit, nam remotio suspecti tutoris potest delegari, l. 1. §. damus ff. de suspectis tuto. l. cõgnitio in prin. ff. de offic. eius: ergo eodem modo poterit & datio tutoris, per regulam l. 3. ff. de re iudi. & facit nihil tam naturale. ff. de reg. iur. Tertiò vrget tex. in d. §.

sed

sed hoc iure institutum. de Attili. tu. & l. Lucius 47. §. cum in testamento. ff. de adm. tuto. vbi iussu, id est, delegatione Præsidis, magistratus municipales tutores dant. Quartò his accedit, quod datio tutoris, secundum aliquorum sententiam, iure magistratus competit, vnde succedit regula l. 1. ff. de offic. eius. quod ea quæ iure magistratus comperunt, delegari possunt. Verum pro contraria parte sunt fortiora fundamenta: Et primò induci solet l. Prætor, & l. nec mandante ff. de tuto. & cura. datis ab his. Secundò nam datio tutoris specialiter, & nominatim iudicibus à lege datur, vt in d. §. tutoris datio. l. muto. ff. de tute. & ideo est indelegabilis, iuxta tex. in d. l. 1. ff. de offic. eius. Tertiò quia secundum veriore & frequentiore sententiam, non competit iure magistratus, vt supra conclusum est. Quartò, quia est causa sagrauis. Quintò his † suffragatur l. 1. ff. de tuto. & curato. datis ab his. per argu. ab speciali, vbi dicitur, quod Diui Martij constitutione concessum fuit legato Proconsulis, vt tutorem dare possit, vnde si esset regulare in omnibus delegatis, non erat necessaria illa concessio: & ita intelligitur d. l. penul. Sextò † vrget d. l. 1. ff. de tuto. & cura. datis ab his, & l. 2. C. de offic. eius qui vicem alteri gerit, vbi est speciale in vicem gerente, in loco mortui, vel absentis à superiore substituto, quod tutorem dare possit. Vltimò ad hæc accedit, quod datio tutoris, secundum communem opin. est mixti imperij, vnde succedit regu. quam Docto. notant in l. 1. ff. de offic. eius. per tex. ibi. Et in hoc arti. Doct. ita communiter concludunt: Aut loquimur quando facultates pupilli sunt magnæ, & tunc indelegabilis est tutoris datio indistinctè, aut quando facultates sunt parvæ, & tunc aut loquimur de iure antiquo, & regulariter erant indelegabiles,

biles, per d. l. Prætor & d. l. nec mandante sed hoc fallit quando delegatur habenti iurisdictionem, & ita intelligunt d. §. sed hoc iure, & d. §. cum in testamento, & alia iura quæ volunt, magistratus municipales tutores dare posse, nam intelligunt præcedente iussu, hoc est, delegatione Præsidis: Aut loquimur de iure nouo, & indistinctè volunt quando facultates sunt infra quingentos solidos, posse etiam priuato delegari, per text. in d. §. sed hoc iure uerfi. nos autem, ubi secundum communem interpretationem probatur, quod hodie competat iure magistratus, & ideo potest delegari, per l. i. ff. de off. eius. Mihi uerò magis placet opi. Rimi. Iaf. & Deci. qui ubi supra volunt, dationem tutoris iure magistratus non competere, & indistinctè indelegabilem esse, siue pupilli facultates sint magnæ, siue paruæ, siue delegetur habenti iurisdictionem, siue non habenti, tam de iure nouo quam antiquo, quia specialiter, & nominatim committitur iudicibus. Nec obstat, quod magistratus municipales iussu Præsidis dant tutores, nam iussus differt à delegatione, ut supra probauimus. Nec obstat regula

10 l. 3. ff. de re iudi. † quia habet plures fallen. maximè quod diuersa ratio militat in remotione, quam in datione tutoris, cum maius periculum imminet in suspecti tutoris remotionis delatione, quam in dilatione dandi tutorem. non obstat. l. penul. quia est speciale in legato Proconsulis, quia nominatim ei concessum est, ut probatur in d. l. i. ff. de tuto. & cura. datis ab his. Non obstat dicere, quod iure magistratus competit, nam non est uerum, ut supra demonstrauius. Et ex his confunditur opinio aliquorum, qui uoluerunt attentare

11 † causas alias indelegabiles, posse habenti iurisdictione delegari sicut datio tutoris per d. §. sed hoc iure, quod

nec

nec uerum, nec receptum à Docto. est, nam nec datio tutoris delegari potest, licet receptum sit contrarium.

12 Declara tamen supradicta, quod datio tutoris, † ex causa absentiae delegari poterit, ut in d. l. i. ff. de off. eius. & expressius in authen. de collato. §. ad hæc prohibemus. & idem erit in causa infirmitatis, ut colligitur ex his quæ communiter tradunt dd. in d. l. i. Sed an propter publicas occupationes, vel multitudinem causarum licet dubitari in pūcto iuris posset, & an l. 2. i. prin. C. de peda. iudi. loquatur etiam de causis mixti imperij, quauis communis opinio est, quod non (ut latè alio loco exposuimus) de iure tamen regio sic, ut statim dicemus. Circa ultimum est sciendum, † datione tutoris, vel curatoris inter causas mixti imperij, de iure regio connumerari, per l. 18. tt. 4. part. 3. & non iure magistratus competere, sed maioribus tantum iudicibus legatribui: conceditur tamen eis facultas, quando facultates pupilli sunt paruæ, iubendi alijs iudicibus minoribus, ut tutorem dent, ut apparet ex Regia l. 12. tt. 16. part. 6. quando uerò sunt magnæ pupilli facultates, omnino prohibetur delegari: quod declara per d. l. 8. locum sibi non uendicare, quando iudex, esset impeditus publicis occupationibus, vel multitudine causarum, & adde tu idem esse, à fortiori, in casu necessitatis absentiae, vel infirmitatis ut supra de iure communi dictum est. Concludo igitur, tutoris dationem de iure antiquo, nouo, & regio, mixti imperij esse, & iure magistratus non competere, & indistinctè indelegabilem esse.

SVM.

S V M M A R I V M.

- 1 *Causa status, & liberalis est ardua, & præjudicialis censetur.*
- 2 *Causa liberalis non potest compromitti, nec de ea alij quam maiores iudices cognoscunt.*
- 3 *Seruitutis, & libertatis causa, an iure in magistratus competat, & an delegari possit.*
- 4 *Libertas respectu domini est estimabilis.*
- 5 *Ius patronatus Ecclesiasticum, ille cui relinquitur non potest gravari onere pecuniario.*
- 6 *Differentia an sit, utrum dominus agat contra servum, vel e contra: & nu. 7. & 23.*
- 7 *Causa omnes status, etiam seruitutis, & libertatis, sunt indelegabiles, & minoribus iudicibus negantur.*
- 8 *Seruitutis, & libertatis causa est maioris præjudicii quam causa ingenuitatis, & libertinitatis.*
- 9 *Causa seruitutis, & libertatis favorabilior est, causa ingenuitatis, & libertinitatis.*
- 10 *Intellectus plures ad l. iam dudum. C. ubi causa sta.*
- 11 *Rationalis, seu Procurator fisci est de maioribus magistratibus.*
- 12 *Differentiam esse inter liberum ingenuum, & liberum libertinum.*
- 13 *Causa omnis famosa, ubi agitur de infamia hominis, dicitur ardua.*
- 14 *Intellectus plures ad l. 2. C. de liber. & eo libe.*
- 15 *Causa revocationis in seruitutem, an sit delegabilis, quod non contra Docto.*
- 16 *Causam revocationis in seruitutem non expediri iure actionis, sed officio iudicis nobili revocationem fieri.*
- 17 *Revocationis in seruitutem causam, esse meri imperij, & indelegabilem: & nu. 24.*
- 18 *Causam liberationis à servitute esse meri imperij.*
- 19 *Novus auctor intellectus ad l. 2. C. de liber. & eorum libe.*
- 20 *Magistratus minores aliquando recipiunt accusationem, & delicti*

- delicti in formationem causa, quam examinare non possunt.*
- 21 *Debitor fugitivus à quocunque iudice, etiam delegato, capi potest: nec potest allegare iudicis in competentiam.*
 - 22 *Leges non servantur in casu necessitatis, vel quando est periculum in mora.*
 - 23 *Intellectus ad l. 2. in fine. C. de ped. iudi.*
 - 24 *Causa status coram quo iudice debeat agitari, & an aliquando minoribus magistratibus competat.*
 - 26 *Causa status quod nunquam est delegabilis.*
 - 27 *Status causa potest ex causa absentis, etiam quoad causam diffinitionem delegari.*

Causa status coram quo iudice agitari debeat, & an causa seruitutis, & libertatis sit delegabilis. Cap. xxv.

*C*ausa status, & liberalis est ardua, & gravissima, & propterea præjudicialis censetur, §. præjudiciales instit. de action. & ob eius gravitatem & favorem in iure constitutum est, §. ut de ea non possit compromitti, nec cognoscere alij, quam maiores iudices valeant, l. non distinguemus. §. de liberali. ff. de receptis arbi. & cum maioribus iudicibus sit tributa, & minoribus negata, constat indelegabilem esse, per tex. & quod ibi communiter notant Scriben. in l. 1. ff. de off. eius cui man. est iurisdicatio: quod in specie optimè probatur, per l. 2. in fine. C. de ped. iudici. per quem tex. Docto. omnes fatentur, verum esse in causa ingenuitatis, & libertinitatis, de quibus expressè illa l. loquitur. Sed an in causa §. seruitutis, & libertatis idem sit, quæstionis est: Et quod causa seruitutis, & libertatis sit delegabilis, tenet Bart. in l. nec quiquam. §. ubi decretum. nu. 8.

ff. de offi. Proconsu. vbi & Alberi. de Rosa. versu. viso. & Horotius nu. 24. & in eam uideretur inclinare Fulgo. in l. imperium num. 43. ff. de iurisdic. omni. iudi. vbi expressè eâ amplectitur Rimi. Seni. nu. 35. & Caccialup. nu. 66. Deci. nu. 59. Vallas. nu. 249. & Mantua. nu. 305. quem refert Calæfa. ibi num. 218. post Cyn. ibi. q. 12. eam sequitur idem Alberic. in l. 2. C. de peda. iudi. vbi Bald. nu. 16. Paul. Castren. in l. 2. C. de libertis, & eorum libe. Iacobus Rouar. de iuris ambiguitatibus lib. 3. ca. 5. ex quibus apparet opin. hanc communiter receptam esse. Quæ opin. constare primò videtur ex l. iam dudù C. ubi causa status agi deb. ubi Rationalis cognoscit de causa seruitutis, & libertinitatis: vnde cum prædictus Rationalis sit minor iudex quàm Præles prouinciæ, constat quòd minoribus conceditur iudicibus, & ita quòd competit iure magistratus, & per consequens est delegabilis, per regulam d. l. 1. ff. de offi. eius. Secundò huic opin. patrociniatur l. 2. C. de liberti. vel eo. libe. ibi, si in iudicio, vel apud pedaneos iudices patroni quærela exorta ingratum eum ostendat, vbi pedaneus iudex, qui delegatus est, (ut constat ex l. si. C. de peda. iudi.) libertum ingratum in seruitutem, ob ingratitude reuocat, quem ad hoc adnotauit ibi Paul. num. 3. Tertio pro hac parte urgere uidetur l. si quis libertatem uersu. planè, ibi, iudicem libertatis ff. de peti. hæredi. inducendo eum pro ut Bart. ibi nu. 9. qui illum expendit, quòd Imperator ibi loquitur cum iudice ordinario, ut iubeat iudicem delegatum cognoscere de libertate. Quarto pro hac parte expendi solet l. 1. C. de ordi. iudi. vbi Præles non cognoscit de causa status, unde necessario dicendum est, quòd ad alios iudices inferiores eius examinatio pertinet. Quintò hanc opi. suadet l. 2. in fine. C.

de

de pedan. iudi. ubi prohibetur delegari causa ingenuitatis, & libertinitatis, & nihil ibi dicitur de causa seruitutis, unde eius ommissio non uideretur esse sine iuris mysterio: nã si idem esset in causa seruitutis, uerisimile est, quòd ibi adiungeretur, aut l. de causa status generaliter loquuta esset. Sextò his accedit ratio, nam quando agitur de causa seruitutis, dicitur esse causa pecuniaria, perinde ac si peteretur bos, uel equus, cum libertas respectu ÷ domini æstimabilis sit, l. sed si non seruus 36. ff. ad l. Falci. quod est secus quàm causa ingenuitatis, uel libertinitatis uertitur, quia tunc agitur de iure patronatus, quod est inæstimabile, iuxta l. naturalis §. fin. ff. de præscriptis uerbis l. nemo prædo 169. uersu. locupletior. ff. de reg. iur. Et hinc est, quòd ille cui ÷ ius patronatus Ecclesiasticum relinquitur, non potest grauari onere pecuniario, ut tradit Bartho. Soci. in l. cum filio nu. 15. ff. de lega. 1. Lusitanus in l. Paulus 2. ff. de rebus dub. ex qua ratione Cyn. Caccialu. & Vallas. ubi supra, inferunt declarationem ad prædictam limitationem: nempe ueram esse ÷ quando agitur per dominum contra seruum, quo casu est causa pecuniaria, secus uerò quando per seruum contra dominum, quoniam tunc est ingenuitatis, pro quo inducit Vallas. l. Diui fratres. §. 1. & l. si seruus. ff. de libe. causa. ubi si agitur de seruitute, & ingenuitate per dominum contra seruum, quæstio non dicitur esse ingenuitatis, sed seruitutis, licet seruus opponat de ingenuitate: unde partes iudicis sunt in pronunciando hunc esse seruum istius, uel non, secundum eum. Verum licet hæc opinio communiter recepta sit, contraria proculdubio uerior est, nempe quòd ÷ causæ oēs status, siue ingenuitatis, & libertinitatis, siue seruitutis, & libertatis, indistinctè indelegabiles sunt, nec mi-

K K K a noribus

noribus iudicibus, iure magistratus competunt, sed tantum maioribus conceduntur: Quam tenet Cuiti. Iun. in d.l. Imperium num. 127. ubi Sapia nu. 62. Rimi. Iun. nu. 555. ubi & Calæfa. ibi nu. 218. in eam uideretur inclinare, dum se remittit ad ea quæ in l. 1. ff. de off. eius. nu. 164. adnotauit. Et hæc sententia primò probatur ratione hac, nam quando quis petit aliquem uelut seruū, negari non potest, quin ex aduerso conuentus prætendat se esse liberum, & per consequens respectu sui tractatur de libertate: unde non potest ex parte agentis tractari de seruitute, quin ex parte conuenti agatur de libertate. Nec bona, sed uerbalis est illa differentia, an seruus agat contra dominum, uel dominus contra seruum, cum in utroque casu sit causa ardua, liberalis & status, non uerò pecuniaria: nam necessario ille qui est in possessione libertatis, excipere debet de libertate, & respondere, se ingenuum, aut libertinum esse: & ita locum habet decisio l. 2. C. de peda. iudi. cum necessario sit causa ingenuitatis, & libertinitatis, nam hæc duæ species libertatis sunt, ut constat ex §. si. in sti. de iure per son. Secundò urget ratio, nam si causa ingenuitatis, & libertinitatis est indelegabilis, & per Præsidem debet dijudicari, ut in d.l. 2. expressum est, à fortiori dicendum est, cām seruitutis, & libertatis delegari non posse, sed per Præsidē debere examinari, † quoniā de maiori præiudicio agitur in cā seruitutis, & libertatis, quā in cā ingenuitatis, & libertinitatis, cum seruitus morti æquiparetur, l. antepe. ff. de reg. iur. & libertas est quid inæstimabile, l. libertas. ff. de regu. iur. Præterea fauorabilior † est causa seruitutis, & libertatis, quā ingenuitatis, & libertinitatis, l. 1. cum gloss. ff. si liber. ingen. esse dica. unde cum sint grauiores, debent coram maioribus agitari,

ari, & magis prohiberi delegari, per d.l. 1. & quæ ibi notant Scriben. ff. de offic. eius. cui manda. est iurisd. Sed hoc fundamentum poterit tolli per text. in d.l. iam dudum, ubi maior censetur causa eius qui prætendit ingenuum esse, quā eius qui dicit se esse libertum: Sed responderi poterit, quòd in utroque casu est causa liberalis, & indelegabilis, uerum quoad alium effectum differunt, ut infra dicetur. Tertio his, accedit l. 1. ff. de officio Præto. & d. l. 2. C. de peda. iudi. ubi causa liberales Romæ conceduntur specialiter Prætori, & in prouincijs Præsidiibus, unde delegari non possunt, per regulā l. 1. in princ. ff. de offi. eius. Quarto huic sententiæ suffragatur l. non distinguemus. §. de liberali ff. de receptis arbi. ubi causa seruitutis maioribus iudicibus conceditur, & minoribus denegatur: unde succedit regu. d. l. 1. ff. de offi. eius. quòd causa quæ minoribus denegatur, delegari non permittitur, nam non competit iure magistratus minorum iudicum. Quintò Vallas. in corroborationem huius partis citat glo. doctri. in §. præiudiciales institu. de action. quæ tradit, quòd secundum eū nulla est differentia inter cām ingenuitatis, & libertinitatis, & causam seruitutis, & libertatis, nam ytraque est præiudicialis. Sed ad hoc respondet Vallas. quòd hoc uerum est, quoad hoc ut sit ytraque præiudicialis, in hoc enim nulla est differentia, secus tñ quoad hoc ut delegari possit, uel non, nam in hoc differunt, ut in d.l. iam dudum, ad quam responde, ut infra dicetur. Sextò facit tex. iuncta glo. in l. quoties C. de iudici. ubi habetur, quòd questio seruitutis debet solum agitari coram maioribus iudicibus, nisi in casu speciali illius tex. uidelicet quando incidenter uenit, unde secus erit regulariter arg. lius singulare ff. de legi. Septimò pro hac sententia

ria retorquetur d. l. iam dudum, ubi causa seruitutis, & libertinitatis specialiter Principis constitutione tribuitur Rationali, quando uertitur inter fiscum, & priuatum, unde delegare eam Rationali non permittitur, per regu. d. l. i. ff. de offi. eius. Ultimò confirmatur hac ratione, nam hodie omnes causæ sunt indelegabiles, nisi humiles trecentorum solidorum, & infra, ut constat ex l. 2. iuncta l. fi. C. de peda. iudi. authen. de iudici. §. audient, sed causa seruitutis est inæstimabilis, & ardua, ergo & c. Retenta igitur hac contra communem sententia, non obstat l. iam dudum C. ubi causa sta. agi debe. nam primus ille intellectus communis, quòd ibi est speciale in causa seruitutis, & libertatis, verus non est: nam si non esset inter fiscum, & priuatum, & etiam si seruus opponeret ibi de ingenuitate, & non de libertinitate, non cognosceret fiscus, ut ex illo tex. clarè colligitur. Unde secundus intellectus est quem tradit gl. in l. 2. C. co. ubi causa sta. in gl. magna ibi, vel tertio dic: videlicet quòd ibi erat quæstio inter fiscum, & priuatū, super aliquo seruo, & ideo pertinet ad Rationalem, quia talis causa est pecuniaria. Quem intellectum tanquam nouum adducit Sapia ubi supra, sed nec hic intellectus verus est: nam huiusmodi quæstio non diceretur status, sed si esset super dominio, diceretur quæstio dominij, & si super iure patronatus, diceretur quæstio iuris patronatus. Tertius intellectus est Cur. Iun. ubi supra dicentis, quòd ibi lis vertebatur inter fiscum, & alium, qui contendeat se esse libertum fiscali: & ex aduerso fiscus prætendebat, illum esse seruū suum, unde in hac causa, cum sit pecuniaria ex parte fiscali, cognoscit fiscali Rationalis. Sed Rimi. Iun. in d. l. Imperium nu. 572. reprobatur hanc Curti. intelligentiam, quoniam si verum esset, quòd ideo ibi Rationalis fiscali cogno

cognoscit, quia agitur de commodo pecuniario fiscali, idem esset dicendū, quando quæstio esset super seruitute, & ingenuitate, inter fiscum, & priuatum, quod text. ille in fine negat, & contrarium bene constat ex l. si pater. C. de sta. defun. Quarto idem Rimi. nouiter text. illum conatur interpretari, intelligendo quòd ibi ponitur casus specialis de Rationali fiscali, qui cognoscit de causis libertinitatis, & seruitutis, inter fiscum, & priuatum, ex delegatione Imperatoris, quod dicit probari per illa verba text. Iam dudum à nobis statutum est, ut si quæ causa libertinitatis, & seruitutis in prouincijs, inter fiscum, & priuatos exoriretur, ad Rationalem, vel magistrum rei priuatæ, hoc est, unde motæ essent quæstiones remitterentur: Si quæ vero ingenuitatis essent, à Rectore prouinciæ examinarentur. Itaque concludit, quòd Rationalis non cognoscit, non quia causa sit pecuniaria, & læuis, sed quia à Principe fuerit delegatæ, qui causas graues, etiam meri imperij delegare potest, cum sit solutus legibus, l. Princeps legibus, ff. de legi. quod corroborat d. l. non distinguemus §. de liberali. ff. de recep. arbi. ubi lex indistinctè loquens in causis status, tam ingenuitatis, & libertinitatis, quam seruitutis, & libertatis, vult quòd ad maiores iudices, & non ad minores expectet earum examinatio. Sed certè intellectus iste admittendus non est, nam falsum est dicere, quòd ibi Rationalis cognoscit de hac causa ex Principis delegatione, nam veritas est, eum ibi cognoscere ex iure proprio, & ordinaria potestate, nempe quia causa illa seruitutis, & libertinitatis inter fiscum, & priuatum, Rationali specialiter Principis constitutione tributa est, ut ex uerbis illius text. apparet, ibi, Iam dudum à nobis statutum est etc. Nec verum est, quòd Rimi. sensit, fiscali Rationali

lem de minoribus Iudicibus esse, nam contrarium, & melius adnotauit Calasa in d.l. 1. nu. 165: qui concludit, quod Rationalis, seu magister rei priuatae, hoc est procurator Caesaris, est Clarissimus, vt Doct. in d.l. dudum uoluerunt, quod verum esse asserit in procuratore Caesaris, vnius tantum prouinciae. Nam si generalis procurator Caesaris esset, qui Comes rerum priuatarum dicitur, erit Illustris, quod declarat Alberi. in rubr. ff. de offi. Proconsul. Calasa quem ipse Calasa refert, & sequitur Quintus & Vlerius, & verus intellectus illius iam dudum est, quoniam sentit glo. & ibi expresserunt Fulgor. & Paul. in l. 2. C. eod. vbi causa sta. agi debet, in glo. magnam sine, videlicet quod iam dudum in principio loquitur in casu specialissimo, scilicet quando quaestio vertebatur inter fiscum, & priuatum, super seruitute, vel libertinitate, quo casu cognoscit Rationalis, secus tamen si quaestio vertebatur inter fiscum, & priuatum, seruitutis, & ingenuitatis, quo casu ad Praesidem spectat, vt probatur ex illa l. in fine & expressius ex d.l. pater, & vrger l. 2. in fine. C. de ped. iudi. Ex quibus apparet verum non esse eodem intellectu, volente quod licet causa status regulariter debeat Romae expediri per Praetores, per l. 1. C. de offi. Praeto. & in prouincijs per Praesides, l. 2. C. de ped. iudi. in fine, hoc tamen non sibi locum vdicare in causa seruitutis, & libertatis, per illam l. nam illa l. in casu magis speciali loquitur. Secundo infero non esse verum Curti. intellectum, nam similiter non sufficit, quod sit causa seruitutis, & libertatis inter fiscum, & priuatum, pro vt ipse vult, vt dispositio illius text. locum habeat, sed oportet quod sit causa seruitutis, & libertinitatis inter fiscum & priuatum, & priuatus non contendat se ingenuum esse, sed tantum de libertinitate

12 tinitate agat, vel excipiat. Et ratio differentiae potest reddi, quia licet in causa libertinitatis agatur de libertate hominis, & sit causa grauis, cum libertas sit quid inestimabile, & seruitus morti equiparetur, vt supra dictum est. Tamen iura differentiam constituere voluerunt inter liberum ingenuum, & liberum libertinum, vt apparet ex §. si. insti. de iure perso. & ex titu. insti. de ingenuis, & insti. de liberti. & longe grauior causa est, quando homo contendit se ingenuum esse, & nunquam in seruitutis uili statu fuisse, pro quo vrger quod tradit Ias. in proposito in d. l. imperium nu. 31. vbi dicit, quod omnis causa famosa: vbi agitur de infamia hominis, dicitur ardua. Concludo igitur, quod vt Rationalis cognoscere de causa status possit, tria requiruntur: primum, quod causa sit inter fiscum, & priuatum: Secundum, quod ex parte fisci agatur, vel excipiat de seruitute: Tertium quod ex parte priuati agatur, vel excipiat de libertinitate, non tamen de ingenuitate. Aduertendum tamen est, quod quomodocumq; iam dudum intelligatur, non pertinet ad nostram quaestionem, nec in casu in quo loquitur, causa delegabilis est. Primo, quia Rationalis non est de minoribus magistratibus, sed de maioribus, vt supra dictum est: Nec minoribus magistratibus haec causa competit, hoc est, Defensoribus ciuitatum, vel magistratibus municipalibus, qui tantum de certa quantitate cognoscunt, vt constat ex l. 1. C. de defenso. ciui. & ex authen. de Defenso. ciui. §. & iudicare, & ex l. inter conuenientes. ff. ad municipi. vnde cum minoribus non competat, iam cessat fundamentum, l. 1. ff. de offic. eius. quod causae quae competunt iure magistratus delegari possunt. Secundo quia Rationalis in d. l. iam dudum non cognoscebat ex delegatione Principis, vel al-

- terius ordinarij, sed ex propria pte sibi à Principis cōstitutione specialiter concessa, & ideo delegare non potest, per tex. in l. 1. ff. de off. eius cui man. est iurisd. Nec obstat l. 2. C. de liber. & eo. lib. nam reiecto intellectu Paul. ibi nu. 3. quod ex eo ibi causa status delegari poterat, quia erat causa seruitutis, qui verus non est, secundo modo intelligitur communiter à Doctore. tex. ille, quod alia magis speciali ratione delegatio ibi permittitur, scilicet quia ibi status non erat dubius, sed certus, & ad alium statum contendebat reuocari: unde concludunt, speciale ibi esse in causa reuocationis in seruitutem, nec esse causam status, quod voluit Alber. ibi nu. 10. & Ange. Fulgo. Sali. & Ioan. Petru. post Petrum de Bella. & glo. in verbo pedaneos, quos sequitur Calæsa. in locis supracitatis, qui in d. l. Imperium rationem reddit, quod in odium ingrati tudinis, ita constitutum est. Sed est aduertendum quod huic Scriben. intellectui aduersari mihi uideretur, quod quando agitur de reuocando seruum in seruitutem, propter eius ingrati tudinem seu delictum, causa nō expeditur iure actionis, sed officio iudicis nobili reuocatio fit, glo. recepta in l. 2. C. de liber. & eorum libe. & in l. si duo patroni in princ. in verbo alteri ff. de iure iurā. pro quibus est tex. in l. 1. C. de libe. & eo. libe. & in l. 1. §. cum patronus. ff. de offi. Præse. urb. & hinc est, quod dicebat Calæsa. in d. l. imperium quod hæc causa reuocationis in seruitutem est mixti imperij. Sed verius est quod Deci. ibi nu. 60. & Vall. num. 249. voluerunt, nempe l. meri imperij, & indelegabilem esse, quod ante eos tenuere Antiqui, relati à Petro de Bella. in d. l. 2. C. de libe. & eo. libe. quæ sententia merito comprobata est regia l. 18. tit. 4. part. 3. quæ amplius vult, idem esse l. quando contendit seruum liberari

liberari debere à seruitute pro præmio, quod exemplificari poterit in casibus expressis in tit. C. quibus ex causis serui pro præmio libertatem accipiunt: vt in seruo qui necem domini vindicauit, vel monetæ falsatorem detulit, vel raptorem virginis, aut militiæ desertorem detegit: vnde cum sint meri imperij, delegari prohibentur, per ea quæ notant Doct. in l. 1. ff. de offic. eius. Imo quod plus est, solum in casu absentiae, & quoad causæ examinationem delegari permittuntur, per ea quæ adnotauit glo. ibi in verbo possint, quam sequitur Bart. ibi num. 15. & communiter Scriben. vt in seq. cap. declarauimus: & approbatur per regiam d. l. 18. & ita verissimum contra communem puto, causam reuocationis in seruitutem indelegabilem esse, sicuti alia causa meri imperij. Sed difficultas remanet in respondendo ad d. l. 2. C. de libe. & eorum libe. vbi pedanei iudices, seu delegati, secundum scribentium intelligentiam, de hac causa reuocationis in seruitutem cognoscunt. Sed ad illum tex. l. ultra Docto. respondeo, & nouiter contra eos illum intelligo, quod l. illa nō dicit, nec vult quod coram pedaneis iudicibus causa illa reuocationis in seruitutem agitetur, sed dicit quod coram eis fuit querela ingrati tudinis exorta, seu proposita, quod non est idem, sed longè diuersum, cum in aliquibus casibus specialibus, in iure l. constitutum sit, quod minores magistratus possint recipere accusationem, vel querelam, & delicti informationem, & tamen non examinant causam, sed criminosos idonea persecutione ad iudicium, hoc est, ad Præsides provinciarum mittunt. Et hoc aliquando iure magistratus competit, nam & minoribus magistratibus conceditur, oblatos sibi reos in ipso crimine deprehensos ad iudicium dirigere, vt constat ex l.

Defensores ciuitatum. 3. C. de defenso. ciuita. Item capiunt & in carcerem detrudunt, vt in authen. de Defen. ciuita. §. audient. Præterea minoribus magistratibus permissum est, seruū qui per fugam fuerat elapsus, domino restituere. l. 1. C. de Defenso. ciui. pro quo vrger l. 1. C. vbi causa ita. agi debet. Et corroboratur per ea quæ traduntur † de debitore fugitiuo, qui a quocunq; iudice, etiam delegato, capi potest: nec iudices incompetentiā opponere valet, secundum glo. commu. receptam in l. ait Prætor §. si debitorem, ubi Docto. per tex. ibi adnotant ff. quæ in frau. credi. quā sequitur Alexan. in l. 2. ff. de iurisdic. omni. iudi. num. 8. & ibi Iaso. nu. 15. & Deci. num. 20. & Curti. lun. qui communem appellat nu. 30. de quo arti. videndus est idem Deci. in consi. 75. cuius ratio est, quam assignat † Curt. lun. nam in casu necessitatis, & ubi est periculum in mora, discedimus à regulis iuris cōis l. de pupillo §. si quis riuos, & ibi notatur ff. de noui ope. nun. & forte hac rōne causa seruitutis, uel reuocationis in seruitutē, aliqñ proponebatur corā delegatis, uel minoribus, uel incōpetentibus iudicibus: quod satis uidetur probari in d. l. 2. C. de libertis & eor. libe. ibi, si non in iudicio, uel apud pedaneos iudices etc. Nam tex. ille significare uoluit, quod pedanei iudices non iudicabant de causa illa (quidquid male in contrarium glossæ ibi; & Doctor. sentiunt) & suffragatur d. l. iam dudum, & l. si quid ff. de offic. Proconsu. l. 3. & ff. C. de peda. iudi. Concludo igitur, quod text. ille non probat, quod causa seruitutis, nec causa reuocationis in seruitutem delegari poterat, nam (ut supra diximus) est causa ardua, & grauissima; cum libertas sit quid inastimabile, & seruitus morti æquiparetur. Nec satisfaciunt prædictæ rationes, quod erat certum de sta-

tu,

tu, nam hæc ratio concludit, quod non sit causa status, sed non tollit, quod sit grauissima reuocare eum in seruitutem: & licet sit certum de statu, contendere tamen potest, an commiseris ingratitude, uel talem, quæ sufficiat ad reuocandum eum in seruitutem: & hæc querit ardua, nec debet coram minoribus agitari, per l. 1. & quod ibi notant Scribe. ff. de offic. eius. Et similiter occurrere potest rationi Calefa. afferentis, in odium ingratitude ita receptum esse: Nam odium ingratitude operatur, quod ex leui offensa reuocari in seruitutem possit, ut ibi, sed non tollitur per hoc, quod examinatio, an leuiter offenderit, sit causa grauissima, nec aliquid debet operari causa ingratitude, antea quam de ea legitime constet. Non obstat tertio d. l. si quis libertatem ff. de peti. hæredi. nam, ut ibi Fulgo. numer. 17. aduertit, non erat delegatus, sed ordinarius ille, qui debebat cognoscere. Non obstat l. 1. C. de ordi. iudi. nam ibi non prohibetur Præses cognoscere de causa seruitutis, ex defectu iurisdictionis, sed propter qualitatem personæ, de cuius statu dubitatur, quia erat pupillus, cuius q. status non debet examinari, durante pupillari ætate, sed debet differri ad tempus pubertatis, ut docet Paul. in l. 2. C. de peda. iudi. in fine post glo. fin. ibi, per titu. ff. de Carbo. ædi. Non obstat l. 2. † in fine C. de peda. iudi. vbi non fit mentio de causa seruitutis, sed ingenuitatis, & libertinitatis: nam respondeo, quod sub illis comprehenditur causa seruitutis, nam quoties lib. vertitur super causa seruitutis, necessario ex parte eius qui contendit, liberum esse, agitur, vel excipitur de ingenuitate, aut libertinitate, & ita est causa ingenuitatis, vel libertinitatis. Non obstat dicere, quod quando agitur de causa seruitutis, dicitur esse causa pecunia-

ria:

ria: nā vt bene aduertit Curti. cū ex vna parte necessa-
rio contenditur liberam esse, & opponitur, uel agitur de
ingenuitate, aut libertinitate; semper est causa status ar-
dua, & grauissima. Ex quibus apparet, differentiam
quam faciunt Docto. an dominus agat contra seruum,
vel e contra seruus contra dominum, verbalem & nul-
lius momenti esse, prout bene Curti. lū. considerauit
contra Cyn. Caccialup. & alios quos supra retulimus.
Vnde hanc difficultatem ita resolue. Aut agitur inter ali-
quos super seruo, & de hac causa non est disputatio no-
stra, quia non est quæstio status, nec causa liberalis, sed
si super dominio agitur, est quæstio dominij, & idem di-
cendum de ea, quod de causis pecuniarijs. Si verò su-
per iure patronatus, est quæstio iurispatronatus. Aut
24 agitur de reuocando † seruum in seruitutem, propter
ingratitude, vel delictum: vel deliberando eum à
seruitute, propter eius meritum: & similiter hæc non
est quæstio status, cum de statu non dubitetur, sed est
causa grauissima meri imperij, & olim coram Præfecto
vrbi Romæ agitabatur, l. 1. §. cum patronus ff. de offic.
Præf. vrbi. In prouincijs coram Præside, nam de om-
nibus causis de quibus Præfectus vrbi, & cæteri magi-
stratus Romæ cognoscebāt, Præses cognoscebat in pro-
uincijs, vt constat ex l. de omnibus, & in l. seq. ff. de
offic. Præsidis, & in specie vrger d. l. 2. C. de libe. & eo.
libe. & ista causa est indelegabilis, sicuti cæteræ causæ
meri imperij, vt supra contra Docto. conclusum est, per
d. l. 1. & quod ibi glos. in verbo possint, & communiter
Docto. notant ff. de offi. eius. vbi non possunt delegari
nisi propter absentiam, & quoad causæ examinationē,
quod per d. l. regiam expressè comprobatur est. Aut
05 q. vertitur inter † eum qui contendit se esse ingenuum,
vel

vel libertinum, & alium qui præ tendit eum esse seruum
vel libertinum, & ista quæstio est status, & in ea proce-
dit nostra inuestigatio. Circa quam duo oportet inqui-
rere: Primum coram quo iudice debet agitari, & an ali-
quando minoribus competat magistratibus: secundum
an aliquando sit delegabilis. Circa primum regula ge-
neralis est, quod coram maioribus debet agitari, & mi-
noribus denegatur, vt probatur in d. §. de liberali l. non
distinguemus ff. de rece. arbi. Et in vrbe Roma cognos-
cunt de ea Prætores, l. 1. C. de offi. Præto. in prouincijs
verò Præsides, l. 2. in fine. C. de peda. iudi. l. 2. & l. iam
dudum in fine C. ubi causa stat. agi de l. si pater C. ne
de statu defuncto. Fallit tamen primò, quando q. serui-
tutis, & libertinitatis vertitur inter fiscum, & priua-
tum, quo casu tribus concurrentibus, de ea cognoscit
Rationalis, ut in d. l. iam dudum in prin. Secundò de-
claratur sibi locū vendicare, qñ principaliter uertitur,
nam incidenter aliquando quæstio status coram alijs
agitatur regulariter incompetentibus, vt constat ex l.
16 quoties C. de iudicijs. Circa ultimum † concludendum
est, causam status indelegabilem esse in distinctè, siue
sit ingenuitatis, siue libertinitatis, aut seruitutis: pro-
quo primò urget, nam (ut supra dictum est) maioribus
iudicibus lege tributa est, unde succedit regula l. 1. ff.
de offi. eius. Secundò quia minoribus iudicibus dene-
gatur, & ita non competit iure magistratus, nec est de-
legabilis, per regulam d. l. 1. Tertiò in specie probatur
per d. l. 2. in fine. C. de peda. iudi. cum (ut supra dictum
est) etiam causa seruitutis ibi comprehendatur: quod
locum habet etiam in casu specialissimo d. l. iam dudum:
nam & ibi specialiter Rationali, Principis cōstitutione
tributa causa illa est, & Rationalis est de maioribus ma-
gistratibus,

17 gistratibus, ut supra probatum est. Declara tamen prædicta, quod ex causa absentia delegari hæc causa status poterit, per d. l. r. ff. de offi. eius. Quod uerum intellige, non solum quoad causæ cognitionem, sed etiam quoad diffinitionem, ut concludit glo. in d. l. 2. C. de peda. iudi. in uerbo dum tamen, quam ibi sequitur Salice. per authen. de collato. §. ad hæc prohibemus. Secundò declara, quod licet non possit delegari hæc causa status, poterit tamen aliquando coram delegatis, uel minoribus, uel incompetentibus iudicibus proponi, ut quando esset periculum in mora, ut supra latè exposuimus.

S Y M M A R I V M.

- 1 Appellandum est à Iudice ordinario, à minori ad maiorem gradum.
- 2 Appellandum non est ad Principem, omisso medio de iure civili.
- 3 Scholares appellant ad Principem, omisso medio.
- 4 Appellatio omisso medio, quibus casibus permittitur.
- 5 Appellatur de iure Canonico ad Papam, & ad Legatum de latere, omisso medio.
- 6 Appellatur de iure regio, in Hispania, omisso medio ad Regem.
- 7 Appellandum esse à iudice delegato, ad delegantem.
- 8 Appellandum ad quem fit, à delegato ad uniuersitatem causarum.
- 9 Intellectus plures ad l. 1. §. ff. quis & à quo appelle.
- 10 Vicarius an reperiatur in iure civili auctoritate ordinarij, & in superioris constitutus, quod sic, contra Docto. plures.
- 11 Delegati ad uniuersitatem causarum tribunal, est idem cum tribunali delegantis, & rationes quare ab eo non appellatur, ad delegantem.
- 12 Appellandum non est à Vicario ad mandantem iurisdictionem.

- non solum de iure Canonico, sed nec de iure Civili.
- 13 A legato Proconsulis, non appellatur ad Proconsulem, contra plures Docto.
 - 14 Appellandum non est à Iudice appellationum domini alicuius ville, ad ipsum dominum.
 - 15 Appellandum non est à Vicario, seu loco tenente domini alicuius ville, vel oppidi, ad ipsum dominum.
 - 16 Appellatur à delegato ad uniuersitatem causarum, non ad totam iurisdictionem, sed ad parrem, ad delegantem: exemplum in Vicario Foraneo.
 - 17 Appellandum ad quem fit à delegato Principis.
 - 18 Appellatur ad Praefectum praetorio ab eius vicario, seu delegato ad uniuersitatem causarum.
 - 19 Multa delegati, quando potest corrigi à delegante.
 - 20 Appellandum ad quem fit, à subdelegato.
 - 21 Intellectus ad l. un. C. qui pro sua iurisdic.
 - 22 Appellatur ad Principem ab arbitro electo, loco delegati à Principe recusati.
 - 23 Differentia an sit in hoc arti. inter ius Canonicum, & Civile.
 - 24 Appellatio à subdelegato delegati Papae ad Papam, omisso medio, non valet, quod fallit in pluribus casibus.
 - 25 Appellandum ad quem fit à Rectore alicuius collegij, vel artis remisit.
 - 26 Appellandum est ad Priores ciuitatis, quando vacat officium appellationis.
 - 27 Appellari potest ad Papam de iniustitia notoria, deficiente superiore.

Ad quem fit appellandum. Cap. xxvi.

X quaestione hac, ad quem appellandum fit, tria oriuntur dubia, quæ per ordinem sunt discutienda. Primum, ad quem fit appellandum à iudice ordinario: Secundum ad quem appellandum à delegato: Tertium ad quem appelletur à subdelegato. Circa primum

M M M m m

1. mum dubium regula generalis est, † quòd à Iudice ordinario appellandum est, à minore ad maiorem gradatim, idett, ad eum qui gradu proximo superior est ei à quo appellatur: Scilicet à minoribus magistratibus, ad Clarissimos, à Clarissimis ad Spectabilis, ab Spectabilibus ad Illustres, l. j. §. si quis, & l. imperatores ff. de appella. l. precipimus in princ. C. cod. authen. de Defensio. ciuita. §. illud, & §. illo videlicet. Quod locum sibi vendicat, etiam de iure Canonico, c. dilecti filij 3. extra de appellatio. c. prior, & c. Romana eod. & c. si quis, & c. placuit, & c. anteriorum 2. q. 7. nam ab Episcopo appellatur ad Archiepiscopum, ab Archiepiscopo ad Primate, à Primate ad Papam, vt declarat Spe. in tit. de appellation. §. nunc traemur ad quem fit appellandum. Hosti. in summa titu. de appellati. §. Quarto: late declarat Abb. & Deci. in d. c. dilecti. Quod de iure ciuili vsque adeo est verum, vt procedat etiam si appellatio fiat † ad Principem, nā Imperator non patitur, quòd omisso medio, ad eum appelletur, in præiudicium ordinariorum inferiorum, & in damnum, & laborem litigatorum, quod si fiat remittit appellantem ad iudicem competentem, vt concludit Specula. & Deci. nu. 18. vbi supra, per d. l. Imperatores, cum simi. Quod limitat Deci. non habere locum in † scholaribus, post Bald. in 7. nota. per tex. ibi, in authen. habita C. ne filius pro pa. & post Abb. in disputa. incip. Gandulphus clericus in pen. chan. colu. 3. verfi. dictum. Sed prædicta regula, † quòd appellandum non est omisso medio, patitur plures limitationes. Prima est quando non fuit oppositum per partem aduersam, Abb. in d. c. dilecti num. 7. & ibi Deci. nu. 11. in verfi. in glo. j. vbi post Imol. affirmat seruari debere in praxi. eam sequitur, & cōmune. n. asserit Rota deci. 387. Couarru.

Couarru. practi. quæsti. cap. 4. num. 9. Quamuis Imo. & Deci. vbi supra ab ea dilcedere videntur, volentes, processum esse nullum, si omisso medio, ad superiorem appellatum fuit. Secunda limitatio est, non procedere, quando esset consuetudo in contrarium, quo casu valida est cōsuetudo, quòd omisso medio prouocetur, Abb. vbi supra num. 9. Deci. num. 15. Tertia limitatio est, non procedere quando concurrat iurisdictio mediata, & immediata, ita Hosti. vbi supra, & Abb. nu. 14. qui ponit exemplum in casu, quando appellatur à subdito Episcopi, nam subditus Episcopi non facit gradum cū Episcopo, sed ambo concurrunt, pro quo citat glo. in c. cum ab Ecclesiarum, & in c. pastoralis de offic. delega. nam hoc casu appellatur ad Episcopum, & ad eius superiorem, pro vt voluerit appellans, Ioan. And. post Archid. in c. Romana, de appella. lib. 6. Quarta limitatio est, non habere locum quando iudex immediatè se indignū reddidit, vt putā si est hæreticus, aut excommunicatus, aut suspensus, ita concludit Abb. vbi supra num. 15. per c. is cui, & quod ibi notatur, de offi. delega. lib. 6. Quinta limitatio est, non procedere † de iure canonico, quando appellatur ad summum Pontificem, quo casu secundu prædictos Doct. appellatio omisso medio valet, pro quo est text. in c. ad Romanam 2. q. 6. & est communis opi. secundum Couarru. vbi supra, quamuis ipse fateatur, quòd adhuc aliquot ecclesiastici iudices nolunt differre, appellationibus ad summum Pontificem, omisso medio, expositis: Imò quod plus est, de iure canonico ad legatum de latere, omisso medio appellatur, glo. in c. Romana in verbo, curiam, de appella. in 6. Abb. in d. c. dilecti nu. 10. communem testatur Couarru. vbi supra: Sexta limitatio est de iure regio, † quo attento, MMM 2 omisis

omissis mediis, in Castellæ regnis, ad Principem appellare conceditur, per Regiam l. 18. tit. 23. part. 3. declarat Couarru. vbi supra, qui tradit, quod licet de iure regio, vel alio legitimo titulo, domini oppidorum ius habeant primarum appellationum, subditi tamen poterunt ad Regem eiusq; curiam liberè appellare, & ita passim in praxi seruari testatur, & ad hoc inducit Regiam l. 14. tit. 16. lib. 3. ordina. & l. j. tit. j. eod. lib. Quod apud Gallos, & Neapolitanos receptum esse, post alios adducit. Alias plures limitationes prosequuntur Abb. & Docto. in d. c. dilecti, quos videre poteris. Circa secundum dubium dicendum ¶ est, quod à delegato appellatur ad delegantem, l. Imperatores ff. de appella. l. j. in princ. & l. si. ff. quis & à quo appelle. l. præcipimus §. ad hæc C. de appella. authen. de appella. & intra quæ tempo. §. illo videri debet: & hæc regula in simplici delegato specialiter, aut generaliter dato, receptissima ab omnibus est. Sed an locum sibi vendicat in delegato ¶ ad vniuersitatē causarum art. controuersus est, & idem oīno esse ēt indelegato ad vniuersitatem causarum, communiter Doct. obseruant. Primò per prædicta iura, quæ indelegato generaliter loquuntur, vnde videtur dicendum, quod comprehendat delegatum ad vniuersitatem causarum, qui proculdubio delegatus est, vt bene adnotauit Alex. in l. more nu. 45. ff. de iurisdic. omni. iudi. qui improbat glo. in c. statutum in verbo; moderatas, de rescrip. in 6. quæ dicebat minus bene quod est ordinarius. Secundò huic opinioni patrocinatur rex. in d. l. j. in princ. & l. si. ff. quis & à quo. eum ponderando, quod secundum cōm. opin. verbum, iudex datus, non solum comprehendit simplicitatem delegatum, sed etiam delegatum ad vniuersitatem causarum, vt supra, in cap. 15. adduximus. Nec oberit prædicta

prædicta l. 1. §. si. ff. quis & à quo appelle. cui text. occurrunt Docto. dicendo, quod patitur plures intellectus, & ideo non potest in eo fieri fundamentum, per Bart. receptam doctrinam in l. in ambiguo. ff. de rebus dubi. Verum his non obstantibus, contraria sententia uerior, & vt puto, receptior est: scilicet, quod à delegato ad vniuersitatem causarum, non appellatur ad delegantem, sed ad eius superiorem: quæ tenet Aldricus doctor antiquus, quem refert gloss. in d. §. fin. in 3. intellectu, vbi eam sequitur Cynus, Cuma Bartho. Socin. numero 10. eam amplectitur Purpu. Niger. nu. 4. Corrafi. Bellarmatus nu. 13. in rub. ff. de offi. eius cui manda. est iurisdic. Longo. in repeti. l. imperium numer. 21. ff. de iurisdic. omni. iud. Alci. in lib. 2. parado. cap. 5. & in rub. extra. de offi. ordi. Specula. vbi supra & Hosti. in summa §. 4. circa finem versi, si à delegato. Ruber. Maran. de ordi. iudi. fol. 260. nu. 72. Couarru. in lib. 3. vari. resolu. cap. ultimo nu. 11. & alij quos in ca. 15. supra adduximus, qui omnes hoc affirmant, per text. in d. §. si. l. 1. ff. quis & à quo appelle. vbi ab habente mandatam iurisdictionem, non appellatur ad mandantem, sed ad eius superiorem: & omnes volunt, eum dici habere mandatam iurisdictionem, qui est delegatus ad vniuersitatem causarum. Nec oberit dicere, text. illum, ¶ ut constat ex traditis per glo. & Docto. ibi, variè ab Scriben. intelligi: Nam respondeo, quod prædictus Aldrici intellectus verus, & meo iudicio, receptior est, alij verò intellectus sunt diuinatorij, & à mente I. C. omnino alieni. Nam primus, & secundus intellectus glo. ibi volentes text. illum loqui de sub delegato delegati ad vniuersitatem causarum, à quo secundum eos non appellatur ad delegantem, accommodari verbis illius

liustext. non possunt, cum nullum verbum ibi, nec in toto titulo, de subdelegato reperiatur. Et similiter tollitur aliorum intellectus asserentium, tex. illum agere de subdelegato Principis, imo predicti intellectus nec in se veri sunt, nam a subdelegato appellatur ad subdelegantem indistincte de iure civili, per text. in l. vnica in fine. C. qui pro sua iurisd. iudi. dare dari ue po. secundum magis veram lectu. vt infra dicetur. Rursus eodem modo occurritur intellectui Bar. ibi in summano affirmantis, tex. illum loqui in vicario a Iudice ordinario constituto, cui mandata erat iurisdicatio, a quo non potest appellari ad ordinarium mandantem iurisdictionem, sed ad eius superiorem. Qui Bar. intellectus, licet in se verus sit, congruatq; iuris vtriusque rationibus, quod a Vicario non appelletur ad ordinarium, cum constituat vnum & idem tribunal, c. 2. de consuetu. in 6. c. Romana de appella. eo. lib. improbatur tamen per Scriben. in d. l. r. vbi Bartho. Socium reprobatur, † hac consideratione, quia in iure civili non reperitur Vicarius auctoritate sui ordinarij, sed sui superioris constitutus, per l. 1. & 2. C. de offi. eius qui vicem alte. ge. & per l. vnicam C. si quacunq; pradi. potesta. vbi Sali. adnotauit, solus etenim Præfectus prætorio, secundum eos, Vicarij constituebatur l. 1. §. a Præfectis ff. de leg. 3. in quo est speciale, quod ad ipsum Præfectum, propter eius summam dignitatem appelletur, l. a Proconsulibus C. de appellati. Sed defendi potest iste Bart. intellectus, quoniam non est verum, quod plures Docto. pro certo scriptum relinquunt, scilicet non inueniri Vicarium de iure civili ab ordinario constitutum, nam contrarium colligitur ex d. l. præcipimus §. 1. ibi, Vicarijs, iuncta sua glo. C. de appellati. & ex l. sciendum §. legati ff. delegati. & ex titulo.

tulo ff. de offi. Proconsul. & lega. nam legatus Proconsulis, proculdubio vicaria Proconsulis utebatur potestate, & negari non potest, quod saltem tempore necessitatis, permittum erat de iure civili magnis magistratibus, ut Praesidibus, Vicarios sibi constituere, vt bene colligitur ex traditis ab Alex. in d. rub. ff. de offi. eius, & ex auth. de collato. §. ad hæc prohibemus. Verum hic Bart. intellectus alia ratione mihi displicet, nempe quoniam nimis restringit illius tex. decisionem, qui generaliter in habente mandatam iurisdictionem loquitur. Præterea nullum verbum ibi de Vicario reperitur, vnde concludendum est, verum esse Aldri. intellectum, quod loquatur in habente mandatam iurisdictionem, hoc est in delegato ad vniuersitatem causarum, a quo non appellatur ad mandantem, sed ad superiorem delegantis. Secundò hæc sententia probatur per d. c. 2. & per d. c. Romana, vbi a Vicario Episcopi non appellatur ad Episcopum, sed ad eius superiorem, quod non prouenit ex eo quod sit ordinarius (pro vt Scriben. malè volunt, vt in sequenti cap. latius ostendam) sed quia est delegatus ad vniuersitatem causarum. Tertiò huic sententiæ suffragatur d. l. præcipimus §. 1. ubi dicitur iuncta gloss. expositione, quod a Princonsule, & ab Augustali, & a Comite orientis, & ab eorum vicarijs, appellatur ad Principem, & cognoscit Præfectus Prætorio. Concludo igitur, verius & receptius esse, quod a delegato ad vniuersitatem causarum, non appellatur ad delegantem, sed ad eius superiorem, & in hoc differt ab speciali delegato, cuius ratio redditur in d. c. Romana, nempe quia vnum & idem tribunal censetur: nam quod ibi dicitur de vicario Episcopi, idem dicendū est in quolibet † alio delegato ad vniuersitatem causarum, ut colligitur ex traditis

traditis à Rober. Maran. de ordi. iudi. fol. 260. num. 72; ubi post Bal. in l. cum sententiam C. de senten. affirmat, quòd delegatus ad vniuersitatem causarum debet ferre sententiã in loco solito sui delegantis, licet secus sit in simplici delegato, vnde constat quòd est idem tribunal, quòd uoluit gl. in c. statutum §. insuper in uerbo moderatas, de rescrip. in 6. ut in sequenti c. explicauimus. Secundam rationem adducit gl. in d. c. 2. de consu. in 6. uidelicet, quia appellatio est de minori Iudice ad maiorem prouocatio, sed in prædicto delegato ad uniuersitatem causarum, non appellatur ad maiorem, sed ad parem seu eundem. Tertia ratio est, quam tradit Aldri. & sequaces, nempe quia ille qui uniuersitatem causarum mandat, totum exercitiũ ab se abdicauit, l. solet, & l. Prætor ff. de iurisd. omni. iudi. Et ex hac resolutione ¶ primò infero, quòd à Vicario Episcopi non appellatur ad Episcopum, sed ad eius superiorem, ut in d. c. 2. & in d. c. Romana, cum sit delegatus ad uniuersitatem causarum. Secundò infero, quòd à Vicario, etiam de iure civili appellatur, non ad ordinarium mandantem iurisdictionem, cuius uicem gerit, sed ad eius superiorem, Bart. in d. §. si. Salice. in l. unica uers. quæro ultimò. C. qui pro sua iurisd. iudi. & est tex. rectè intellectus in d. l. præcipimus §. 1. & l. additos in fine C. de appellat. Tertio infero, quòd à legato Proconsulis ¶ non appellatur ad Proconsulem (prout aliqui malè putant) sed ad eius superiorem, per d. l. præcipimus, & per d. §. fin. l. 1. ff. quis & à quo appel. Nec oberit l. appellari eiusdem titu. ut inferius dicemus. Quarto infero, quòd à Vicelegato nõ debet appellari ad legatum de latere, sed ad eius superiorem, hoc est ad Papam, quia legato Proconsulis, & Vicario Episcopi equiparatur, ut supra in c. 17. latè exposuimus.

posuimus. Quintò infero, quòd à Locumtenente Cor-
rectoris ciuitatis, in Hispania nõ debet appellari ad cor-
rectorẽ, quia assimilatur Episcopi Vicario, ut docet d.
Couar. in lib. 3. uari. resolut. cap. ultimo. Sextò infero,
14 quòd à iudice ¶ per dominum alicuius uillæ, uel oppidi
constituto ad audiendum appellationum causas, non
appellatur ad dominum, sed ad eius superiorem, hoc
est ad Principem, ut securè concludit d. Couar. præct.
15 q. c. 4. num. 7. uers. quarta conclusio. Septimò ¶ infero,
quòd à Vicario, seu Locumtenente domini alicuius oppi-
di uel uillæ (qui uulgò in Hispania Alcalde maior ap-
pellatur) non debet appellari ad dominum, sed ad Re-
gem eius superiorem, per prædictas rationes, & fun-
damenta. quòd uoluit d. Couar. in d. c. 4. num. 6. de-
clans uerum esse, quando non habet dominus ille ius
cognoscendi de causis appellationum ex iure specia-
li, uel priuilegio: item declarat locum sibi uendicare,
quando Vicarius ille, seu Alcalde, arbitrio suo consti-
tuitur, & reuocatur, secus tamen esse, quãdo iudices lo-
ci à populo eliguntur, & à domino confirmantur, qui
cognoscunt de prima instantia, & Alcaldes ordinarij
appellantur, & proculdubio ordinarij iudices sunt, &
dici possunt Vicarij nati, & non creati, ut de Archidia-
cono in sequenti capite dicemus. Vnde in his duobus
16 casibus, ab his ad dominum poterit appellari, ut ipse
Couar. bene concludit. Hæc tamen regula, ¶ quòd à
delegato ad uniuersitatem causarum non appelletur
ad delegantem, sed ad eius superiorem, recipit plures
declarationes. Et prima declaratio est, quòd prædi-
cta regula locum habet in delegato ad totam iuris-
dictionem, secus tamen est in delegato ad partem
iurisdictionis, qui licet delegatus ad uniuersitatem
causarum

causarum dicatur, Pau. & Alexa. in l. solet. ff. de iurisdic. Dio. omn. iud. Abb. in c. causam matrimonij, & nu. 7. ubi Dec. nu. 34. extra de offi. deleg. ab eo tamen appellatur ad delegantem. Ex quo infero, quod a Vicario constituto ab Episcopo in aliqua parte suae dioecesis, qui Ruralis, seu Foraneus dicitur, appellatur ad Episcopum, gl. recepta in clem. 2. de rescriptis in verbo, Foraneo. Secundo infero, quod si iudex ordinarius delegasset alicui omnes causas mutui vertentes in tali castro, quod quomodo ille dicatur delegatus ad vniuersitatem causarum, ut praedicti Doc. tradunt, nihilominus ab eo appellabitur ad delegantem, nam in eo cessant praedictae omnes rationes, quoniam non censetur idem tribunal, nec delegatus abdicauit a se exercitium iurisdictionis, nec appellatio facta est a minore ad maius, & iste non est quasi ordinarius, sicut ille, qui ad oem iurisdictionem est legatus. Secundo infero, quod limitatur non habere locum in legato Principis, a quo appellatur, seruata distinctione, de qua in l. praecipimus. §. huic. C. de appell. ubi constitutum est, quod quando Princeps delegauit personam non illustri, ab eo appellatur ad Principem, sed hodie non cognoscit Princeps propter eius occupationem, sed Praefectus praetorio, & quatuor. Si vero delegauit illustri, ab eo appellatur ad Principem, & cognoscit iuxta praedictam constitutionem, qui tamen, secundum glo. ibi, in verbo antiquo, corrigitur per Auth. de appell. & ibi in qua resp. §. illo, coll. 4. ubi & gl. adnotant. Tertio infero, quod limitatur non habere locum in Vicario, seu delegato Praefecti praetorio, a quo propter Praefecti praetorii insignem dignitatem ad ipsam appellatur, ut Proconsulibus. C. de appella. quoniam tamen intelligit Alexan. in d. Ruralis de offi. 10 eius. cui man. est, in d. Quomodo limita-

19 limitatur locus non habere in legato Proconsulis, quando mulctam indixit, quo casu proconsul potest cognoscere de iniquitate eius, l. appellari, secundo resp. fo. ff. quis & a quo appelle. declarat tamen Fulg. ibi, de iniquitate mulctae Proconsulem cognoscere per viam querelae, arg. l. fin. ff. a quibus appel. non licet. Quod ego verum puto, quando mulcta esset iniqua, vel modum a lege statutum excederet, per l. certe. C. de appell. & l. si. in prin. C. de modo mulctae. vel ex causa paupertatis, per l. illicitas. §. si. ff. de offi. Praesi. & d. l. si. in fi. Nam in his casibus sine appellatione poterit iudex mulctam a se indictam moderare. Vnde sicut Proconsul mulctam a se indictam potest corrigere, similiter & mulctam a suo Vicario, seu Legato impositam. Ex quo ego nouiter infero, quod Episcopus, vel alius iudex ordinarius, poterit mulctam a suo Vicario indictam corrigere, quoniam esset iniqua, uel modum a lege statutum excederet, aut ex causa paupertatis, alias autem regulariter a mulcta appellatur, l. & in mulctis. ff. de appell. l. si qua poena. ff. de verb. sign. nec poterit moderari, si modum non excesserit legitimum, vel si facultates non deficiunt, ut in d. l. si. in fi. & in d. §. si. Aduerte tamen, quod licet Proconsul cognoscere possit de iniquitate mulctae a suo legato indictae, non tamen a legati sententia regulariter ad Proconsulem appellatur, sed ad eius superiorum, ut bene probatur in d. l. praecipimus. §. 1. C. de appell. itaque d. l. appellari, loquitur in casu speciali. Circa tertium dubium, ad quem sit appellandum a subdelegato, ita Legistae resoluunt Doc. Aut loquimur in subdelegato a delegato iudicis ordinarij inferioris a Principe, cui licet vnam causam subdelegare, si est delegatus ad vniuersitatem causarum, ut concludit Iason, post

NNN a Scrib.

Scrib. in l. à iudice, num. 8. vers. secundò fallit. C. de iudi. & ab hoc subdelegato non appellatur ad delegatū subdelegantem, sed ad ordinariū primò delegantem, prout voluit glo. in l. vnica. C. qui pro sua iurisd. iud. da. dariue poss. vbi Alb. Bar. Ang. Sal. Pau. num. 1. & in fine; idem Ang. in l. fin. in fi. C. de iudi. Inno. in cap. super quæstionum. §. porrò, num. 6. extra de offic. deleg. per tex. & ibi glo. in primo intellectu, & Bart. notat in l. 1. §. fi. ff. quis, & à quo appel. Aut loquimur in subdelegato à delegato Principis, cui proculdubio permittitur subdelegare, vt manifestè cōstat ex l. à iudice. C. de iud. & ex d. l. vnica. & ex d. §. porrò. & ex c. si. eo. tit. & ab eo appellatur ad delegatum subdelegantem. Ita concludunt suprādicti Doct. per tex. in d. l. vnica, secundum magis receptam illius tex. lecturam dicentē;

21 ad eos. Quod t̄ est vsq; adeo verū, quòd à subdelegato delegati Principis appellatur ad delegatum subdelegantem, vt quamuis aliàs considerari solet in hac materia, an persona, à qua appellatur sit illustris, vel spectabilis, & an causa de qua agitur sit magna, vel parua, iuxta l. præcipimus §. huic, & l. in offerendis. C. de appell. & Auth. de appella. & intra quæ tempo. §. illud & Sallo, col. 4. tamen prædicta appellatio à subdelegato procedit, nulla habita differentia personarum, vel causarum. Et ita nouè intelligo d. l. vnica, in illis verbis, nullo personarum causarumue habito tractatu, appellationum ad eos iure iudicia remanebunt: quibus torquentur scribentes, & falsò putant ibi agi de causis meri, & mixti imperij, quod longè alienum est à verbis, & mente Imperatorum ibi, prout supra in c. 19. la

22 tius ostendimus. Aduerte t̄ tamen, quòd ab arbitro electo loco delegati à principe recusati, appellatur ad Prin-

Principem, l. fi. & ibi notat Angel. C. de iudi. Sal. in d. l. vnica. Supradicta autem de subdelegato Principis, locum sibi vendicant indistinctè de iure ciuili, secundum unam opinio, glo. in d. §. porrò, in verbo, ad eum, quam aliqui sequuntur Docto. qui volunt, de iure cano. seruari distinctionem, de qua in d. §. porrò: scilicet quòd quando in subdelegatum non transfertur tota iurisd. iud. sed delegatus Principis aliquid sibi reseruauit, appellatur ad eum: aliàs autem, quando tota iurisd. iud. translata fuit, à subdelegato, non appellatur ad delegatum subdelegantem, sed ad Principem. Tu verò in hoc articulo teneas, nullum esse discrimen inter ius ciuile, & canonicum: Sed d. l. vnica reducendam esse ad distinctionem, de qua in d. §. porrò: quod voluit gloss. in d. §. porrò, in verbo, ad eum, in prima opin. & ibi eam sequitur Ant. in versic. tertio, Imo. num. 19. Abb. num. 4. Barb. num. 13. & commu. Scrib. Fulgo. & Paul. Castren. in d. l. vnica, qui Fulgos. vult, quòd lectura, ad eos, dictæ l. vnica procedit, quando aliquid reseruauit delegatus: lectura uerò ad nos, quando totam iurisdictionem sub delegauit. Nec obstat ratio differentia, quam voluit assignare Petrus de Bellaperti. in d. l. vnica, inter ius ciuile & canonicum, nempe quia de iure ciuili non potest delegatus à se totam addicare iurisdictionem, per l. legatus. ff. de offi. Præs. Nam ad hoc respōdet. gl. in d. §. porrò, quòd tex. ille loquitur in iudice ordinario, non aut in delegato: imò qđ plus est p̄dicta distinctio, nō solū locū h̄et de iure canonico, & ciuili, i subdelegato à delegato Principis, uerū i subdelegato quolibet, ab alio delegato. gl. & Doc. can. s̄. cit. & est cōis teste Imo. ibi, nu. 21. vers. i. gl. nō ad eū. & qđ eā renēt decretistæ asserit Bart. in d. §. fi.

argu.

arg. d. §. porro, & d. l. unica. Nec oberit tex. in d. §. fin. l. i. ff. quis & à quo appelletur, nam sicut supra dictum est, ille tex. nō loquitur in subdelegato, uel intelligitur per d. §. porro qñ tota iurisdicō delegata est. Et hanc opi. quod à subdelegato delegati alterius ordinarij appelletur ad subdelegantē, tenet Spec. in tit. de appel. §. nunc tractenus ad quem sit appellandum, uerf. porro nu. 7. Vnde non solum à subdelegato delegati Principis appellatur ad delegatum, subdelegantem, sed etiā à subdelegato delegati ad uniuersitatem causarum. Imò ego addo, idem ē esse iur. subdelegato à simplici delegato in casu i quo sibi permittitur subdelegare; ueluti qñ ab ordinario ei concessa est potestas subdelegandi: nam tunc secundū cōem sententiā poterit subdelegare, teste Ias. in l. à iudice, nu. 8. C. de iudi. Pro quo urget tex. in d. l. i. in prin. & in l. ff. quis, & à quo appel. & alia iura dicētia, quod à delegato appellatur ad delegatē; nam similiter videtur dicendum, quod à subdelegato appellatur ad subdelegantē nō omissō medio, & faciunt ea, quæ prædiximus, quod gradatim est facienda appellatio. Vnde concludo quod utroq; iure à quocūq; subdelegato appellatur secundū distinctionē. d. §. porro, quod verius puto. Vnū tñ pro complemento huius articuli est multum notandum, quod licet uerum sit, quod de iure canonico appellatur ad Summum Pontificē, omissō medio, ut supra cōclusum est, hoc tñ fallit i subdelegato delegati Principis, à quo debet appellari ad subdelegantem, nec ualet appellatio ad Papam, omissō medio, de quo est tex. singularis in d. §. porro, quem ad hoc notant ibi Io. de Imol. Barba. Fel. & cōiter Doc. Feli. tñ adducit plures casus, in quibus à subdelegato delegati Principis, omissō delegato

25 gato, pōt ad Papam appellari, quē vide. Ad quē tñ aut sit appellandum à Rectore alicui collegij, uel artis uide latē per Abb. in rub. extra de appel. nu. 11. & per Fel. ibi nu. 9. & per Barth. Bolog. in repe. Auth. habita. C. ne filius pro patre, nu. 54. cum seq. Supradictis tñ est adijciendum, t quod si vacat officiu appellationis, appellatur ad priores ciuitatis, Lud. Rom. in rep. Rub. ff. de arb. nu. 50. Alex. in cons. 68. Bar. in l. ubi absentis. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. pro quo adducunt Auth. ut nulli iud. §. hoc peruenit, ibi, Primatibus ciuitatum, quod intelligunt uerum esse, quando ciuitas haberet merū imperiū, & facit quod tradit Fel. in rub. nu. 7. ext. de appell. dicens, quod si in ciuitate non sit iudex recurretur ad decuriones non autem ad iudicem ecclesiasticum contra Inn. in c. significantibus, de off. deleg.

S V M M A R I V M.

- 1 Vicarius dicitur omnis, qui vicem alterius gerit.
- 2 Senus aliquando appellatur Vicarius.
- 3 Delegatus quilibet dicitur Vicarius.
- 4 Vicem gerens, & vicarius idem sunt large loquendo, secus sine iē.
- 5 Vicarius strictē loquendo est, qui constituitur ab ordinario, ut eius uices gerat, & nu. 13.
- 6 Vicem gerens est, qui constituitur à superiori, ut à Principe, qui potestatem creando iudices ordinarios habet & u. 18. & 14.
- 7 Legatus Proconsulis, Vilegatus, Locumtenentes, large modo vicem gerentes, & strictē ut a. ij. possunt appellari.
- 8 Vicarius a. u. est ordinarius, & nu. 19.
- 9 Vicarius creatus specialiter, ut est foraneus, seu ruralis, proculdubio est delegatus.
- 10 Vicarius creatus generalis, an sit ordinarius.
- 11 Vicario conuenit defuncto delegati, & non ordinarij iudicij.

Vicarium

- 12 Vicarius habet effectus delegati, et non ordinarij, nam arbitrio Episcopi constituitur, & reuocatur, morte eius iurisdictio finitur, alium Vicarium non potest facere.
- 13 Ordinarius iudex non potest facere alium ordinarium.
- 14 Episcopus maiorum potestatem habet, quam Vicarius eius.
- 15 Appellatur à Vicario ad superiorem Episcopi, quia Vicarius est delegatus ad vniuersitatem causarum.
- 16 Tribunal Episcopi, & eius Vicarij quomodo sit idem.
- 17 Vicarius habet officium ex conscientia Canonis, & non est ordinarius.
- 20 Delegatus ad vniuersitatem causarum non est ordinarius, sed quasi ordinarius.
- 21 Cause meri imperij sunt indelegabiles de iure civili, licet de iure canonico non.
- 12 Differentiam, quam tradunt aliqui Docto. inter Vicarium, & delegatum ad vniuersitatem causarum, non esse veram.

De Vicarijs, & an Episcopi Vicarius generalis sit iudex ordinarius, an verò delegatus?

Cap. xxvii.

- 1 icarij nomen generale est ꝑ comprehen-
des quem liber, qui uicē alterius gerit,
l. Vicarius. ff. de legati. Et hinc est, quòd
2 seruus ꝑ aliquando Vicarius appellatur
l. si seruus meus. ff. de pec. l. Stichus ha-
bet. ff. de pec. lega. Præterea qui uicem Re-
ctoris alicuius Ecclesiæ gerit, Vicarius Ecclesiæ dicitur, ut colligi-
tur ex c. postulasti, de resc. & ex c. G. perpetuus extra
3 de fide instrumen. Rursus qui liber ꝑ delegatus siue ad
vniuersitatem causarum sit, aut specialis ad unā causam
Vicarius appellatur, cum uicē alterius gerat. l. solet. ff.
de iurisdic. omn. iud. l. etsi Prætor. ff. de officio eius cui
manda

4 manda. est iurisdic. sanè 2. extra de off. deleg. c. Pasto-
ralis extra de off. ordi. Nam ꝑ vicemgerens, & Vicari-
us idem sunt, c. 1. de off. vica. lib. 6. vbi Vicarius vicem
gerens appellatur, quòd ratio uocabuli satis suadet. Sed
tunc dicitur verum esse, quòd Vicarius, & vicemgerens
idem sunt, largè loquendo, nam aliquando confundun-
tur, sed strictè loquendo, differunt: ꝑ Vicarius dicitur
5 qui constituitur ab ordinario, ut gerat eius vices in
eodè loco, & tribunali, pro quo est text. in l. præcipimus
C. de appella. §. 13. sciendum. §. Legati Vicarios, ff. de le-
6 gati. Vicemgerens vero appellatur, qui constituitur à
superiori, ut à Principe, populo, vniuersitate, vel Præfe-
cto Prætorio, ut vices ordinarij absentis, vel mortui ge-
rat, l. 1. & 2. C. de officio eius qui vicem alte gerit. Hanc
differentiam tradit Iaso. Mandi. Albe. in re. rub. fide
off. eius cui manda. est. iurisdic. n. 8. post Baul. in l. 2. off.
cod. & Bart. in l. 1. in fine ff. qui & qui, idem Bart. in l. si
filius ff. de legati. Quòd ego intelligo verum esse in su-
periore, qui potestatem creandi ordinarium iudicem
habet, ut ex prædictis exemplis apparet: quòd est no-
tandum contra glo. in d. l. 2. C. de off. eius qui vicem al-
terius gerit, & contra plures Docto. tenentes, Vicemge-
rentem etiam esse, qui ab ordinario in loco absentis substi-
7 tuitur, quòd verum, strictè loquendo non est. Ex ꝑ quibus
infertur, quòd Legatus Proconsulis, & Locumtenentes
correctorum ciuitatum, & Vicelegati possunt, largè lo-
quendo Vicemgerentes, & strictè Vicarij appellari. Ex
communiter tamen vsu loquendi, cum de Vicario sit men-
tio, de Vicario Episcopi intelligimus. Sed articulus du-
bius est, vtrum iste Episcopi Vicarius sit iudex ordina-
rius, an delegatus: pro cuius declaratione præmitto,
quòd Vicariorum Episcopi alij nati, alij verò creati di-
cuntur:

- 8 cuntur Vicarij, & nati sunt, qui cum aliqua dignitate nescuntur, & eo ipso quod dignitatem consequuntur, Vicarij Episcopi ipso iure efficiuntur, quia dignitas huiusmodi Vicariatum annexum habet, quales sunt Archidiaconus, Archipresbiter, tex. in c. perlectis 25. distin. 8. in c. 1. & in c. ad hanc de offi. Archidi. & in c. 1. de offi. Archipresbi. & de his non est nostra disputatio, nam pro certo teneo, quod ordinarij, & non delegati sint: licet de hoc solet dubitari, ut constat ex traditis ab August. Bero. in rub. extra de offi. delega. nu. 8. Creati & autem Vicarij sunt, qui arbitrio Episcopi creantur, & reuocantur, iuxta tex. & quod ibi notat glo. in c. ad hanc extra de offi. Vica. & in c. licet de offi. Vica. in 6. & in c. de offi. ordi. notat Bero. vbi supra nu. 14. & Bart. in l. solent. ff. de offi. Proconsu. Præterea Vicariorum creatorum Episcopi, quidam generales totius diocesis, quidam speciales sunt. Speciales Vicarij dicuntur, qui in parte iurisdictionis constituti sunt, qui Vicarij Rurales, & Foranei appellantur: nec de his hic agendum erit, quia verissimum, & receptissimum est, delegatos, & non ordinarios esse, ut secuta tradit glo. recepta in Clem. 2. de rescriptis, Feli. in d. rubr. extra de offi. delega. col. fin. vbi & Bero. Alexan. in Rubr. ff. de offi. eius. num. 17. Iaco. Man. Albe. num. 10. Et ita difficultas remanet
- 10 † in Vicario Episcopi totius diocesis generali, vtrum sit ordinarius, an delegatus. His præhabitis, quod Vicarius Episcopi generalis sit ordinarius iudex, receptissimum communiter est, & tenet gloss. in d. c. Romana in prin. de appe. in 6. in verbo generaliter, & in c. perlectis 25. distin. ubi Scrib. Antiqui, & Moderni, Docto. in rub. ff. de offi. eius cui manda. est iuris. vbi Alberi. & Alexan. nu. 15. Iaf. nu. 2. Patavi. nu. 34. cum seq. Iaco. Mâde. Albe.

Albe. num. 10. Goza. num. 42. Calæfa. nu. 47. Bar. & Angel. in l. præcipimus C. de appella. Moder. in rub. de offi. delega. vbi Deci. nu. 3. & Bero. Couarr. vari. resolu. lib. 3. c. vlti. nu. 4. Quæ opi. primo constare aperte Doctori videtur ex c. 2. de consuetu. in 6. & ex d. c. Romana de appella. eo. lib. ubi habetur, quod à sententia Vicarij Episcopi, non appellatur ad ipsum Episcopum, sed ad Episcopi superiorem, cum unum & idem sit tribunal Vicarij, & Episcopi. Quæ iura pro Docto. sententia dupliciter expendo, primo in eo quod dicunt, non appellari Episcopum, nam si Episcopi delegatus esset eius Vicarius, succederet regula. l. 1. in princ. & l. fin. ff. quis & à quo appelle. & l. Imperatores. ff. de appella. videlicet, quod à delegato appellatur ad delegantem. Secundo considero illa iura, in quantum volunt, unum & idem tribunal esse, nam cum Episcopus sit ordinarius (ut patet ex titulo de offi. ordina.), idem videtur dicendum in Vicario, qui idem tribunal habet. Vnde Paul. Castren. in l. 2. nu. 3. & 4. ff. de offi. eius cui man. est iurisd. quem refert, & sequitur Calæfa. in repe. rub. eiusdem titu. num. 48. constituit differentiam inter delegatum ad uniuersitatem causarum, & Vicarium: dicens quod Vicarius est ille, qui sedet in eodem tribunali cum ordinario, delegatus verò ad uniuersitatem causarum non sedet in eodem tribunali, qui ponit exemplum delegati ad uniuersitatem causarum, in Vicario Foraneo Episcopi, & in eo delegato cui à Potestate commissæ sunt omnes causæ alicuius Castri: quod voluit etiam idem Paul. in l. unica. C. qui pro sua iurisdictione iudi. dare dariue. possunt. Secundo pro hac opin. adducunt rationem, nam Vicarius Episcopi habet officium ex conscientia legis, seu canonis, ut apparet ex rub. & ex c. li-

tet de offi. Vica. in 6. Vicarius enim creatur canone, vel consuetudine permittente, Bero. in d. rub. num. 15. & ita à Canone vel consuetudine uidetur creatus, & per consequens est ordinarius, per l. & quia, & quod glo. ibi adnotat. ff. de iurisd. omn. iudi. Tertio urget c. rura extra de offi. Vica. ubi Vicarius Papæ est ordinarius. Quarto facit l. 2. C. de offi. eius qui vicem alte. ger. ubi notatur, quod Vicem gerens est ordinarius, & tamen Vicem gerens & Vicarius idem sunt, ut habetur in c. r. de offi. Vica. in 6. Quinto his patrocinatur c. per lectis 25. distinctio. ubi Archidiaconus, & Archipresbiter sunt Vicarij Episcopi, & ordinarij iudices, ut glossa & Docto. concludunt. Sexto facit consideratio, nam negari non potest, quin Vicarius Episcopi generalis, sit ad uniuersitatem causarum constitutus, & saltem delegatus ad uniuersitatem causarum, sed delegatus ad uniuersitatem causarum est ordinarius, secundum glo. in c. statum §. in super, uerbo moderatas, de rescriptis in 6. Septimo urget ratio, nam si esset delegatus non posset cognoscere de causis criminalibus, seu meri Imperij, quæ sunt regulariter indelegabiles, iuxta l. 1. in princ. & §. fin. & quod ibi notant Docto. ff. de offi. eius cui manda. est iurisd. & tamen Vicarius, si ei specialiter committantur, potest eas examinare, c. licet de offi. Vica. lib. 6. Verum prædictis fundamentis non obstantibus, contraria sententia, meo iudicio uerissima est, scilicet quod Vicarius generalis Episcopi sit delegatus ad uniuersitatem causarum, & non ordinarius. Quam amplectitur Goffre. Docto. antiquus, quem refert glo. in d. c. Romana, in uerbo, generaliter, Specu. in titu. de appellati. §. nunc tractemus ad quem sit appellati. late nouissimè And. Alcia. in rub. extra de offi. ordina. nu. 24.

Qua

11 Quæ sententiâ constat primò ex hac ratione, ¶ nam iudex ordinarius est ille, qui iure proprio habet iurisdictionem, delegatus uero qui beneficio alieno, l. more, & quod ibi Scriben. notant ff. de iurisd. omn. iudi. Sed Vicarius beneficio Episcopi habet iurisdictionem, & uices eius gerit, & nihil proprium habet, ut tradit Card. in Clemen. 1. de offi. Vica. quem refert Goza. in d. rub. ff. de offi. eius nu. 42. unde clarè patet quod est delegatus. Secundo, ¶ hæc pars probatur per effectus, nam Vicarius Episcopi habet effectus delegati, & non ordinarij, primus enim effectus delegati est, quod Vicarius ad libitum Episcopi reuocatur, Innocen. & Ioan. And. in c. dilecto de preben. Bald. in l. solent. §. sicut ff. de offi. Proconsu. Gimi. in c. 1. de offi. Vica. in 6. Phi. Fran. in c. ut nostrum de appella. Goza. ubi supra & facit c. 2. & c. ff. de offi. Vica. in 6. sicut delegatus ad libitum delegantis reuocatur, l. iudicium soluitur. ff. de iudi. l. solent. ff. de offi. Proconsu. quod in ordinario iudice secus est, nam ordinarius, etiam pedaneus iudex, reuocari nisi à Principe lege, vel consuetudine non potest text. in athen. de Defensori. ciuita. §. iusiurandum. Secundus effectus est, quod iurisd. Vicarij finitur morte Episcopi, etiam quoad causas inchoatas, Archid. in c. in fine de offi. Vica. in 6. Specu. in titu. de offi. ordi. §. 1. uerfic. quid de auditoribus. Abb. in c. 1. nu. 5. extra vel Sede Vacan. Alci. ubi supra per Clemen. ff. ubi glo. de procurato. sicut delegati iurisd. morte delegantis, saltem re integra spirat, & tamen iurisd. iudicis ordinarij, cum sit radicata in persona, & eam habeat iure suo, non spirat morte constituentis, l. more, iuncta l. sequen. & quod ibi glo. & Docto. notant. ff. de iurisd. omn. iudi. Rimi. Senior in rub. ff. de offi. eius. Tertius effectus est, quod

quod Vicarius non potest alium sibi Vicarium constituere, nec mandate regulariter vniuersitatem causarum. Bald. in l. aliquando ff. de offi. Procon. Anto. ubi & Felin. in c. G. perpetuus extra de fide instr. Alci. ubi supra pro quo vrget tex. in clericos extra de offi. Vica. ubi Hosti. & alij, sicut delegatus non potest mandate iurisdictionem ordinariis vero sic, vt totum probatur in d. l. more. Tertio pro hac sententia facit, nam Episcopus testis iudex ordinarius, c. cum Episcopus de offi. ordinariis in 6. & certum est, quod unus ordinarius, non potest alium iudicem ordinarium constituere, per Doctri. Hostien. a Doctro. receptam in d. c. clericos, & Iaco. Manda. Albe. in d. rub. nu. 10. Rota. decis. 378. in nouis de offi. Vica. pro quo vrget Bart. doctrina in l. obseruare ff. de offic. Procon. ubi tradit, quod Vicem gerens, quando constitutus est ab ordinario, est delegatus, ut supra dictum est. Quarto his accedit ratio, nam licet sit idem tribunal Episcopi, & Vicarij, maiorem tamen potestatem habet Episcopus, cum possit inquirere, & cognoscere de causis criminalibus: quod est secus in Vicario, cui permissum non est, nisi ad hoc habeat Episcopi specialem commissionem, c. 1. & 2. de offi. Vica. lib. 6. Quinto quia non reperitur, quod aliqua lege, vel canone concedatur Vicario iurisdictione. Sexto quia alias sequeretur, quod eadem iurisdictione esset in solidum poenes duos, contra regu. l. si ut certo §. si duobus vehiculum ff. de comoda. Retenta igitur hac contra communem sententia, non obstat d. c. 2. & d. c. Romana in prima ponderatione, nam illud, quod a Vicario Episcopi non appelletur ad Episcopum delegantem, non prouenit ex eo quod sit Vicarius ordinarius, sed quia est delegatus ad vniuersitatem causarum, a quo non appellatur ad delegantem. sed

sed ad eius superiorem, vt probatur in l. 1. §. ff. quis & a quo appelle. secundum tertium gl. ibi intellectum, qui mihi verior, & frequentior videtur, pro vt latius in superiori capite exposuimus: pro quo est text. in l. praecipimus, §. 1. C. de appella. Nec obstant illa iura in secunda ponderatione, nam licet sit verum, quod est vnum & idem tribunal, tamen hoc non probat, quod tribunal sit proprium Vicarij, sicut est proprium Episcopi, cum bene possit esse proprium in persona Episcopi, & delegatum in persona Vicarij: sicut in c. 17. nu. 14. in simili adduximus, quod licet ordinaria, & delegata sit vna & eadem iurisdictione, teste Bar. in l. Imperium in ff. de iurisdic. omn. iudi. tamen in persona ordinarij est ordinaria propria, & maior: in persona vero delegati, aliena delegata, & minor. Imo proprium tribunal duorum in solidum non potest esse per d. §. si duobus vehiculum. Non obstat, quod Vicarius habet officium ex conscientia legis: nam etiam delegatus habet officium ex conscientia legis, vt constat ex titulis ff. de offi. eius cui man. est iu. & extra de offi. delega. in rub. & Nigro. Nec ualet dicere, quod sit mentio in specie de officio Vicarij, nam hoc fundamentum non concludit quod non sit delegatus, cum in simili uideamus, delegatum Proconsulis habere officium ex conscientia legis, & in specie de eo fieri mentionem, vt constat ex toto titulo ff. de offi. Procon. su. & lega. in rub. & Nigro: & nihilominus non est ordinarius, sed delegatus, & mandatam habet iurisdictionem, ut apparet ex l. 1. §. qui mandatam, & l. cognitio ff. de offi. eius ex l. cum Praetor §. is quoque ff. de iudi. quod latissimè supra in c. 17. declarauimus, & concludit Calasa. in d. l. 1. nu. 49. ff. de offi. eius. licet fundamentum quod ipse adducit non est verum. Nec oberit dicere, quod

quod Vicarius creatur canone, uel consuetudine per-
mittente, & ita à Canone, uel consuetudine uidentur crea-
tus: nam respondet Augusti. Bero. in rub. nu. 15 extra
de offi. delega. quod illud est uerum mediatè, nam im-
mediatè beneficio Episcopi habet iurisdictionem, sicut
legatus Proconsulis. Nec obstat extra de offi. Vi-
ca. Nā Bero. ubi supra ei occurrit, quod lex. ille non di-
cit quod Vicarius Papæ sit ordinarius: & si diceret, lex
eo proueniret quia à Principe habet iurisdictionem, qui
ordinarios iudices creare solet, l. 1. §. cum urbem ff. de of-
fic. Praef. urbi. Non obstat h. 2. C. de officio eius qui
uicem alte. ger. nam Vicarius, & Vicenigerens proprie
loquendo differunt, ut supra dictum est: & licet uicem
gerens sit ordinarius, quia constituitur à superiore ha-
bente potestatem constituendi iudicem ordinarium, nō
tamen Vicarius, quia constituitur ab ordinario, qui aliū
ordinarium facere non potest, ut supra distingo: nam
aliàs diceremus, quod similiter legatus Proconsulis est
19 set ordinarius. Non obstat c. per lectis. 25. distinctio.
ubi notatur, quod Archidiaconus, & Archipresbiter
sunt Vicarij Episcopi, & ordinarij, nam respondeo, quod
ibi non probatur esse quod sint ordinarij: imò est quæ-
stio controuersa, an delegatus sit, ut constat ex traditis
ab Augusti. Bero. in rub. extra de offi. delega. Sed præ-
supposito quod sint ordinarij (ut uerius puto) illud pro-
uenit ex eo quod sunt Vicarij pari, qui iure suo, & non
beneficio alieno habet iurisdictionem, nec arbitrio Epi-
scopi reuocantur: nostra uerò discretionary locum habet
in Vicarijs creatis, qui beneficio Episcopi habent iurisdictionem,
& eius arbitrio constituuntur, & reuocantur.
20 Nec obstat dicere, quod Vicarius habet uniuersitatē
causarum, & delegatus ad uniuersitatem causarum est
ordinarius,

ordinarius, secundum gloss. in c. statutum §. in super in
verbo, moderatas, de rescriptis in 6. Nam respondeo
cum Alexan. in l. more ff. de iurisdic. omn. iudi. nu. 25.
quod improprie loquitur illa glo. dicens esse ordinariū,
sed est intelligenda, quod uoluit dicere, eum esse ad in-
star ordinarij: quod uoluit Abb. in c. cum Bertholdus
nu. 20. & in c. si. nu. 18. extra de senten. & re iudi. & in c.
qualiter & quando l. nu. 3. extra de recusatio. ubi dicit,
quod est quasi ordinarius: aliàs autem idem diceremus
in legato Proconsulis, quod esset ordinarius, & tamen
hoc Docto. negant, & contrarium ex iuribus apparet,
ut supra diximus. Non obstat consideratio, quod si Vi-
21 carius, esset delegatus, non posset cognoscere de cau-
sis criminalibus, quæ regulariter sunt indelegabiles, nā
illud est uerū de iure ciuili, de iure uerò canonico sunt
delegabiles, secundum communem sententiam, ut in c.
20. supra declarauimus. Maximè quod in d. c. licet de
offi. Vica. non inquit Vicarius nisi ei specialiter com-
mittatur, ut ibi: itaque ex delegatione tantum, & non
ex propria iurisdictione cognoscit de causis criminali-
22 bus. Et ex his infertur, quod non esse ueram differentiam
quam tradit Paul. & alij inter Vicarium, & delegatum
ad uniuersitatem causarum, nam exemplum eorum est
in delegato ad uniuersitatem causarum, ad certam spe-
ciem, & non ad omnem iurisdictionem, qui licet delega-
tus ad uniuersitatem causarum sit (ut concludunt Do-
cto. ubi Alexan. in l. solet ff. de iurisdic. omn. iudi.) non
tamen est ad instar ordinarij, sicut quando est ad totam
iurisdictionem, ut est Vicarius generalis: unde non se-
det in eodem tribunali, sicut in Vicario Foraneo in su-
periori capite dictum est. Concludo igitur, Vicarium
generalem Episcopi, re uera non esse iudicem ordina-
rium,
PPP

- rium, sed quia est delegatus ad vniuersitatem, & ad omnem iurisdictionem, dicitur quod est quasi ordinarius, quoniam in multis æquiparatur ordinario, & difert à simplici delegato, vt constat ex traditis supra c. 15. & idem est in Vicarijs de iure civili, † in casibus in quibus permittitur quod constituantur ab ordinarijs, de quibus loquitur l. præcipimus. §. 1. C. de appella. vt in legato Proconsulis, qui delegatus, & non ordinarius est, ut supra diximus. Et idem erit dicendum in vicelegato legati de latere, qui æquiparatur legato Proconsulis, vt apparet ex traditis supra in c. 17. & idem erit in locum tenentibus correctorum ciuitatum Hispaniæ, qui Vicarijs generalibus Episcoporum assimilantur, vt tradit Conarru. lib. 3. vari. resolu. cap. vlti. quamuis communiter Scriben. falsò putent, hos ordinarios omnino esse. Si autem Vicarij † constituti sunt à superiore, qui potestatem habet creandi iudices ordinarios, in dubio præsumuntur ordinarij, per ea quæ adduximus in c. 21. num. 13. Et hinc est, quod Vicarius Papæ dicitur ordinarius, c. tua extra de offi. Vica. & Vicarius Præfecti prætorio, l. 1. C. de offic. Præfecti: quæ iura ad hoc solent adduci per Docto. quamuis non clarè probant, licet verum dictum puto, & tenet Deci. in c. dilecti. 3. nu. 30. extra de appella. Præterea Vicemgerens qui in loco absentis, vel mortui à Principe, aut Præfecto prætorio substitutus est, qui suffectus appellatur, ordinarius est, l. 2. C. de officio eius qui vicem alteri ge.

S V M M A R I V M.

1 Excommunicatus conuentus, an possit per se in iudicio seipsum defendere.

2 Procuratoris vsus voluntarius est, & nullus cõpellitur sibi procuratorem

- 3 *Confabulatio cum excommunicato prohibita est.* C. nu. 8.
 4 *Intellectus ad c. intelleximus extra de iudi.*
 5 *Ratio quare excommunicatus non potest comparere in iudicio.*
 6 *Excommunicatus prohibetur à iudicialibus, & extra iudicialibus, & ab actibus legitimis.*
 7 *Excommunicatus non prosequitur suam, vel suorum iniuriam.*
 8 *Excommunicatus potest conueniri, & non conuenire.*
 9 *Communicatio cum iudice excommunicato in casu necessario non est prohibita.*

Excõmunicatus cõuentus, an regulariter possit per se in iudicio seipsum defendere. Cap. xxviii.

- 1 **I**ntendunt Doctores in c. intelleximus extra de iudicijs, vtrum excommunicatus † conuentus possit se ipsum per se in iudicio defendere, an verò procurator teneatur constituere: Et quod possit per se comparere tenet originaliter glo. in d. c. intelleximus, quam ibi sequuntur Inno. Host. Peti & alij quos refert Abb. ibi, qui eam sequitur & cõmunem testatur, vbi Barba. & Deci. communem etiam asserunt: quæ opinio constare videtur ex l. 1. §. vsus ff. de procurato. vbi
 2 vsus † procuratoris voluntarius est: itaq; nullus compellitur sibi constituere procuratorem c. quærelam extra de procura. Præterea vrget c. decernimus extra de sententia excommu. vbi Papa mandat, quod iudices seculares repellant excommunicatos, & non dicit ab excipiendo, vnde dum prohibet in vno, videtur concedere in alio, arg. l. cum Prætor ff. de iudi. Rursum vrget, nã
 3 confabulatio † cum excommunicato prohibita est, iuxta tex. in c. excommunicatos 11. q. 3. vnde sequitur in-

PPP 2 conueniens,

conueniens, quòd nullus vellet esse suus procurator. Deinde huic opinioni ad stipulatur authen. principales C. de iura. calumniae, vbi principales personae debent iurare de calumnia, & ita necesse erit quòd compareat in iudicio ad iurandum. Verum his fundamentis, & alijs leuissimis in fine adducendis non obstantibus, licet hæc opinio communis sit, in puncto iuris contraria verior videtur: imò quòd excommunicatus per alium, & nò per se ipsum debeat se in iudicio defendere, quam amplectitur Calde. in d. c. intelleximus, & veriore videri asserit ibi Deci. nu. 39. vers. in eadem glo. & eam tenere Imolam, & Moder. affirmat quam sententiam probant per d. c. intelleximus, cuius verba sunt, Intelleximus & infra, quia postulasti à nobis vtrum excommunicatus in iudicio stare possit, respondemus quòd conueniri potest, & debet per alium respondere in iudicio: Ne videatur de sua malitia commodum reportare: ponderando verbum debet, quòd importat necessitatem, vt notat glo. in verbo debeant in Clemen. attendentes, de statu regu. Bart. in l. 3. C. de pigno. Vnde cum necessitas agendi per alium imponatur, per se agere non valebit: sicuti è contra quando alicui in poenam necessitas agendi per se imponitur, non potest procuratorem constituere, l. cum miles vbi Bart. adnotat ff. de aliena. iu. me. cau. fac. Sed licet illi in d. c. intelleximus vrget pro hac sententia, tamen non omitto quòd ratio Calde. mihi non placet, scilicet quia ibi in poenam constitutum est, quòd excommunicatus per alium debeat respondere: Nec enim ex mente, nec verbis Summi Pontificis ibi colligi potest, quòd poenam excommunicato voluerit imponere, sed potius tollere inconueniens, & commodum ei excommunicatione negare: nam ibi aliquis excommunicatus

fortè

fortè erat debitor, & creditor eius volebat eum conuenire, dubitabatur vtrum posset comparere in iudicio, & conueniri cum prohibita est cum eo communicatio: respondet Papa, quòd potest conueniri, & debet per alium respondere, ne ex malitia sua commodum reportet: vnde per illa verba, ne ex malitia sua & c. non imponit poenam, sed negat commodum in debitum. Sed fundamentalis ratio est, quare ibi disponitur vt per alium se ipsum defendat, & non per se, quia prohibita est confabulatio cum excommunicatis, quia æquiparantur leprosis propter vitium contagionis, tex. in authen. de iure iuran. quod præsta. §. si. vnde si compareret in iudicio necessario deberent cum eo communicari, & ideo prohibitum est in iudicio comparere, etiam ad se defendendum: & hac ratione etiam repellitur à iudicialibus, & extra iudicialibus, & ab actibus legitimis, iuxta c. licet, de senten. excommu. lib. 6. Hac igitur retenta sententia per prædicta fundamenta, & alia per Moder. in d. c. intelleximus, adducta, quæ breuitatis causa omitto: Nò obstat quòd nullus compellitur constituere procuratorem præcisè nec causatiuè vt in d. c. quærela, nã illud procedit regulariter, sed in nostra specie est speciale, quando principalis prohibetur esse in iudicio: Nec est nouum in iure quòd quis nò possit comparere in iudicio per se, & possit per alium, nam hoc etiam euenit in relegato, qui licet per se non possit comparere compellitur tamè, saltem causatiuè comparere per procuratorem, aliàs non prorogatur terminus restitutionis in integrum ei, l. Papinianus exuli ff. de mino. similiter & seruus qui prouocat ad libertatem, l. 1. C. de asserti. tolle. Item personæ illustres, & superillustres per se non possunt comparere in iudicio, sed per procuratorem, l. si. C. de procurato.

Non

Non obstat, quod in c. decernimus repelluntur. excōmunicati ab agendo, & non ab excipiendo, nam respondeo verum esse excommunicatum non repelli ab excipiendo, sed debet per alium facere, vt in d. c. intelleximus, sed per se repellitur, nam cum non reperiatur in specie permissum, remanet regula prohibitiua, quod non possit cum alijs confabulari in hac specie: nam cum permittatur per alium comparere per se comparere est extra casum exceptum, & obstat regu. prohibitiua, arg. l. nam quod liquide §. pe. ff. de penu. lega. Non obstat inconueniens, quod cum eo confabulatio prohibita est, & nullus vellet esse suus procurator: nā respōdeo quod cum sit permissum ei comparere per procuratorem, vt constat ex d. c. intelleximus, ex hoc videtur permissum cuilibet hoc officium assumere, & in hoc cum eo communicari, arg. c. cum voluntate, de senten. excommu. Non obstat d. authen. principales, nam respondeo quod procurator iurat in animam sui domini cū speciali mandato: vel aliter quod licet teneatur iurare, non tamen potest per se defendere. Et vltra prædicta Non obstat inconueniens, quod si est conuentus de crimine, non potest per alium defendi sine licentia iudicis, per l. pen. §. ad crimen ff. de publi. iud. in c. veniens, de accusati. Nam respondeo quod ille tex. loquitur in casu speciali, & necessitatis, vbi non potest per alium respondere. Non obstat quod tradit arg. l. si longius ff. de iudi. quod si excommunicatus vadit Romam ad se absolendum pro iniectioe manuum in clericum, & offendatur in via, quod potest conqueri, & audietur: Nam respondeo non esse bonum arg. de d. l. si longius ad nostram speciem, quoniam licet filiusfam. non possit stare in iudicio, tamen si de facto stat, eius communicatio alijs non nocet, secus

tamen

tamen est in excommunicato, qui alijs, sicut leprosus, nocet: vnde longe diuersa ratio in eo est. Vel secundo modo respondeo, quod tex. ille loquitur in casu specialissimo, quando quis est iniuriatus, & in via vbi forte non poterit inuenire defensorem, quo casu non solum permittitur se defendere, sed etiam agere contra prohibitionem expressam c. decernimus de senten. excōm. lib. 6. Et ita non debemus ex illo casu speciali constitue re regulam, quod possit esse in iudicio ad agendum, arg. l. quod verò cōtra ff. de legi. sicuti nec per d. l. si longius dicitur, quod regulariter possit filiusfam. stare in iudicio. Et aduerte, quod excommunicatus non admittitur ad accusandum, etiam prosequendo suam, vel suorum iniuriam, Feli. in c. 2. extra de excepti. nu. 9. glo. in c. omnibus 4. q. 6. & facit c. diffinimus 4. q. 1. Abb. in d. c. 2. Nō obstat quod communicatio cum excommunicato prohibita est, quatenus tendit ad suum commodum, nō quatenus tendit ad suum incommodum, ut in c. si vere, de senten. excommu. ubi habetur, quod potest t̄ conueniri, & non conueniri; unde cum possit conueniri, necessario debet posse se ipsum defendere: nam respondeo quod defensio permessa est per alium, & non per se ipsum in iudicio, ut in d. c. intelleximus. Nec obstat inconueniēs, si est excommunicatus adeo inops quod non potest procuratorem constituere, uel si in eo loco non inuenitur procurator, uel minus idoneus, cum paria sint nullū habere, uel minus legitimum, arg. c. 2. de translati. præla. Nam respondeo quod isti casus sunt necessitatis, & speciales, qui non producantur ad consequentiam, ut in d. l. quod uerò contra. Non obstat c. dilectæ, & c. si. extra de excepti. ubi ualet rescriptum impetratum ab excommunicato super prosecutionē appellationis, nam respondeo

pondeo quòd potest dici, quòd ibi impetrauit per procuratorem: sed melius responde, quòd ibi communicat tantum cum iudice † cum quo in casu necessario nõ est prohibita confabulatio, iuxta tex. in c. quoniam 1. r. q. 3. Non obstat c. si celebrat, de cleri. excommu. in mist. c. à nobis de excepti. ubi excommunicatus excommunicatione minori bene potest stare in iudicio, tam agendo quam defendendo: Nam iura illa loquuntur in excommunicatione minori, quæ non repellit à communione hominum, sed sacramentorum, ut ibi apparet, & Abb. & Docto. notant in d. c. intelleximus, & per supradicta puto in puncto iuris uerius esse, non posse ad se defendendum regulariter excommunicatum in iudicio comparere, licet in casu necessitatis contrariam opinionem suam tineri posse non nego.

SUMMARIUM.

- 1 Alienatio est actus per quem dominium transfertur: & varie in iure sumitur.
- 2 Locatio ad longum tempus multipliciter fieri dicitur.
- 3 Locatio facta ad decennium longius uè tempus dicitur longa.
- 4 Locatio ad totam uitam conductoris, uel locatoris dicitur ad longum tempus.
- 5 Locatio eo pacto facta, ut duret quandiu locator uoluerit, dicitur ad longum tempus.
- 6 Locatio ad nouennium, uel ad breuius tempus hoc pacto quòd illo finito incipiat, aliud tempus quod iniunctum excedat decennium, dicitur locatio ad longum tempus.
- 7 Locatio perpetua difert à temporali, aliquando: & num. 11.
- 8 Locatio in dubio non censetur ad longum tempus, sed ad annum facta.
- 9 Locatio ad longum tempus alienatio non dicitur, nec proprie nec largo modo, nec per eam dominium utile transfertur: con

114

- tra communem.
- 10 Locatione non mutatur nec transfertur dominium.
 - 11 Intellectus ad l. 1. §. ff. si ager uel l. g. a. multa intelliguntur.
 - 12 Uel l. g. a. ager appellatur, ille quem quis à fisco seu municipibus, & non à priuatis conductum habet.
 - 13 Conductor agri uel l. g. a. etiam ad modicum tempus competit actio in rem: cum communi.
 - 14 Emens rem alienam à fisco, non potest à dominis inquietari.
 - 15 Locans uel emens gabellam à communi certi loci, potest uendere bona non soluentium gabellam, & tributa fisci.
 - 16 Fisci particularis successor, non potest expellere eius colonum, etiam modici temporis.
 - 17 Conductor uel l. g. a. cessans à solutione mercedis, potest expelli tempore quo simplex conductor expelli solet.
 - 18 Intellectus ad l. 1. §. quod autem ff. de superfi.
 - 19 Intellectus ad ca. nulli ex. de rebus Ecclesie alien. & nu. 33.
 - 20 Conductor in re conducta uicem domini pro tempore conductionis gerit, & dicitur temporalis emptor: & conductione largissime dicitur alienatio, & improprie.
 - 21 Intellectus ad Clem. 1. de rebus alie. et ad extrauag. ambitiosa eo. tt. & num. 33.
 - 22 Libellarius contractus æqui paratur emphiteotico, & intellectus ad §. donari ca. 1. quali. feud. da. po. ali.
 - 23 Intellectus ad Regiam l. 19. tit. 8. part. 5.
 - 24 Alienationis nomen, non comprehendit locationem ullam perpetuam, nec temporalem, breuem aut longam, nec strictè nec largè, nec largius loquendo largissime, & improprie quælibet.
 - 25 Alienationis nomen multipliciter sumitur, proprie, & improprie, strictè, largè, largius, & largissime.
 - 26 Improprie & largè, non esse omnino idem, nec strictè & proprie, & quomodo differunt.
 - 27 Alienatio per quam acquiritur ius in re, & non transfertur dominium, quòd dicatur proprie alienatio, contra communem cum Alci.
 - 28 Intellectus ad l. 1. C. de fundo dot.
 - 29 Intellectus ad l. in quorum ff. de pigno.

QQQ

An sit

- 30 An sit differentia inter verba legis, & verba statuti.
- 31 Leges & statuta an sint diuersa, stricte loquendo.
- 32 Intellectus nouus ad l. alienatum ff. de verbo. signi.
- 33 Alienatio in propria & largissime, quae dici potest, ultra scriben. & contra eorum mentem.
- 34 Alienare prohibitus, quod non censetur prohibitus ad longum tempus, nec ad mille annos locare: contra commu. cum glo. Cuma. & Bald. Noue.
- 35 Ratio noua, quare Praelatus sicut prohibetur alienare res Ecclesiae, prohibetur etiam eas ad longum tempus locare.
- 36 Praelatus qui iurauit res Ecclesiae non alienare, quauis eas ad longum tempus locauerit non est periurus: cum Cald. & Couarr. contra Bald. Abba.
- 37 Praelatus non solum non poterit res Ecclesiae ad longum tempus locare, quando iurauit non alienare eas, pro vt scrib. volunt; sed nec ad modicum tempus, si tamen excedit triennium: contra eorum mentem.
- 38 Praelatus vel alius administrator, iurans non alienare alias res quam Ecclesiasticas, si locat eas ad longum tempus, non solum non incurrit in perjury poenam cum dd. sed contractus est validus contra eorum mentem.
- 39 Poena priuationis contra emphiteutam alienantem constitutam, non extendi ad locantem ad longum tempus: cum docto. Hispanis contra alios: imo locatio erit valida, contra omnes.
- 40 Emphiteuta ad longum tempus, locantem, non debet soluere domino quinquagesimam, quae ei ex alienatione debetur: cum Pine. contra. Ias. & alios.
- 41 An possidens bona maioratus, aut subiecta restitutioni, expressè aut tacite, alienari prohibita, possit eam ad longum tempus locare, aut in emphiteusim concedere.
- 42 Pater administrator bonorum ad uentitorum filij, propter locationem ad longum tempus non priuatur ad ministracione, sicut priuatur propter alienationem: cum Pine. contra aliquorum mentem.
- 43 Maritus licet prohibetur alienare fundum dotalem, non tamen ad longum tempus locare, contra Alex.
- 44 Tutor, vel curator an sicut prohibetur rem minoris alienare, probi-

- prohibeatur ad longum tempus locare, quod sic contra docto.
- 45 Alienare pro bitus sine consensu uxoris, poterit sine eius consensu ad longum tempus locare.
- 46 Licet in contractibus in quibus transfertur dominium, non sit locum remissioni propter sterilitatem: in contractu uero locationis ad longum tempus sic.
- 47 Venditione prohibita, non censetur prohibita locatio ad longum tempus.
- 48 Per locationem, etiam longam, non transfertur dominium, non solum directum, pro vt Docto. fatentur, verum nec utile: contra eos cum Cona. & Pine.
- 49 Per locationem, etiam ad longum tempus, non transfertur in conductorem ius reale, nec ei quaeritur actio, aut exceptio, vel retentio: contra dd. cum limitation.
- 50 Intellectus ad l. emptorem C. de locat.
- 51 Locatio perpetua, regulariter non deffert à temporali, nec longa à breui: contra Docto.
- 52 Conductorem ad longum tempus non habere possessionem naturalem, nec dominium utile, sicut non habet conductor ad modicum tempus: contra Cardi. & Feli.
- 53 Casus speciales in quibus longa locatio differt à breui.
- 54 Locatio ad longum tempus rerum Ecclesiasticarum prohibita est, & ad modicum tempus permessa, & qualiter intelligatur.
- 55 Emptor non potest expellere conductorem qui perpetuo, vel ad uitam locauit, & quod non est idem si ad decennium locauit: contra Docto.
- 56 Locatio longa, etiam ad mille annos, finito tempore conductio- nis amplius non durat, nec eam tenetur locator renouare.
- 57 Locatio in qua natura & forma contractus emphiteutici serua- ta est, contractus emphiteuticus censetur, & è contra nec uer- ba instrumenti considerantur.
- 58 Locationem ad longum tempus, differre à contractu emphiteutici.
- 59 Locatio ad longum tempus, & contractus emphiteuticus differ- runt in caducitate.

De locatione ad longum tempus, & an dicatur alienatio, ac per eam transferatur aliqua domini species. Cap. XXVIII.

In hoc locationum quotidiano tractatu frequentissime obuium est, vtrum locatio ad longum tempus dicatur alienatio, per eamq; transferatur dominium vtile, vel saltem aliqua domini species.

- 1 Pro cuius explanatione præmitto, alienationem t̄ quidem esse actum per quem dominium transfertur, vt tradit Andre. Barba. in Rub. nu. 1. ex. de rebus Ecclē. alie. na. vel non, post Hosti. in summa eiusdem titu. in prin. pro quo est tex. in l. 1. C. de fundo dota. Sed quia nomen alienationis sumitur proprie, & improprie, strictè & largè, & quando & quomodo hoc fiat, dubium est, ideo infra latius declarabimus. Secūdo præmitto, quod
- 2 locatio t̄ ad longum tempus variè fieri dicitur, vt communiter Docto. infra citandi volunt, qui concludunt, longum tempus vsq; ad decennium extendi, itaq; locatio facta t̄ ad decennium longius vè tempus, locatio longa dicitur: quod voluit glo. in l. 2. in fine ff. si ager vesti. vel emphi. pet. & in Clem. 1. vbi Card. & Imola de rebus Eccl. nō ali. Bart. qui eā cōmu. testatur in l. 1. §. quod autē ff. de superfi. Paul. in l. si filio §. si vir in quinquēniū nu. 2. vbi scriben. ff. solu. matri. Platea in l. 1. C. de admin. reipu. Couarr. in lib. 2. resolu. cap. 16. nu. 1. Arius Pine. in l. 1. parte. 3. nu. 63. de bonis mater. Ferdi. Vazq. Mencha. successi. creati. §. 10. nu. 78. Alex. conf. 17. lib. 4. Ias. in conf. 92. lib. 1. Deci. conf. 292. nu. 1. Mari. soci. Iun. in conf. 66. nu. 2. li. 2. Pari. in conf. 118. lib. 3. ex quibus plures
- 3

plures concludunt: consuetudine ita receptum ac interpretatum esse, post Baldo. in l. iubemus nulli co. 4
 4 h. 1. C. de sacros. Ecclē. Præterea t̄ ad longum tempus dicitur facta locatio, quando ad totam vitam locatoris, aut conductoris, vel alterius fit vt concludit Bald. in l. 6. ff. de usufr. & Alex. in conf. 19. in fine lib. 3. & Deci. in conf. 204. Boeri. in decis. 234. & communiter receptum testatur Nana. in c. 1. §. 1. de poenit. distin. 5. & post eum Pine. & Mencha. in locis supra citatis. Rursus t̄ locatio longa dicitur, quando eo pacto fit, vt duret quamdiu locator uoluerit, ita tenet Mari. Soci. Iun. in conf. 63. nu. 11. lib. 1. Pine. Mencha. & alij ubi §. per tex. & quod ibi notant Bart. & Ias. in l. sufficit ff. de condi. inde. pro quo citant L. iuris peritos ff. de excusat. rur. Hæc etenim incertitudo longum tempus, magis quam breue inducit: nam licet huiusmodi locatio morte illius in cuius uoluntate relicta est finiatur, l. 4. ff. locati. Soci. ubi §. quoniam uoluntas & beneplacitum morte finitur, c. si gratiosæ de rescrip. in 6. declarat Marti. laude. in repe. rub. de rei uendi. nu. 5. tamē presumitur eosq; ad 100. annos uiuere l. si. e de sacro ecclē. Deinde quando locatio t̄ fit ad nouenniū, aut ad octenniū, uel ad breuius tēpus hoc pacto, ut tēpore illo finito incipiat aliud tempus quod iniunctum excedat decennium, dicitur locatio ad decennium, & longum tempus, quia ut fraudes euitentur tollitur hæc uerborum cautela, ut bene resoluunt Pine. & Mencha. ubi supra, post Card. in Cleme. 1. §. si. de rebus Ecclē. & feli. in c. quæ in Ecclesiarum de consti. nu. 85. & Areti in l. si quis ante ff. de acqui. possess. & Alex. in l. si filio §. si uir ad finem ff. solu. matri. & in conf. 265. uolu. 2. & in conf. 104. nu. 6. uolu. 3. Faber in §. finitur

7 tur insti. de usufru. Aduertendum tamen est, quod locatio ¶ perpetua aliquādo differt à locatione ad longū tēpus, quod adnotauit Ias. in d. l. 1. C. de iure emphi. nu. 34. cōtra plures Docto. & Mani. Soci. Iun. in cons. 63. nu. lib. 2. licet fateatur quod æquiparantur in hoc, quod pro tempore conductio in utroq; casu, in conductio rem transfertur dominium utile. Quod nec hoc in puncto iuris uerum esse existimō, quamuis receptissimum sit; ut inferius latè dicetur. In dubio tamen ¶ locatio non censetur ad longum tempus, sed ad annum facta, ut Pine. & Mecha. ubi s. adnotarunt, post Mani. Soci. iun. in cons. 25. nu. 3. uolu. 2. per l. item quaeritur §. qui impleto ff. locati. & arg. l. boues §. hoc sermone ff. de uerbo. signi. & l. sine præfinitione ff. de pœnis. His ita constitutis ad rem redeundo, partem affirmatiuam, scilicet quod locatio ad longum tempus dicatur alienatio; quamuis largè, per eamq; transferatur dominium utile; ac ius in re acquiratur, tenent fere omnes utriusq; iuris interpretes diuersis in locis, & originaliter glo. in l. 3. ff. si ager uecti. uel emphi. pe. & in l. 1. §. quod autem, ubi Bart. & Docto. ff. de superfi. idem Bart. Bald. Paul. Imo. & alij in l. codicillis §. instituto ff. de leg. 2. Ias. l. naturaliter in prin. nu. 15. ff. de acqui. possess. & in l. 1. nu. 34. & in l. 2. nu. 39. & in l. si. nu. 2. C. de iure emphi. Augu. Bero. in c. 1. de in integrum resti. nu. 50. & in c. 2. de rebus Eccle. alien. uel non. nu. 13. & 32. & in c. potuit de locato. nu. 104. Ripa in l. filiusfam. §. diui nu. 100. ubi & Ambro. de Opizo. in repe. nu. 65. ff. de lega. 1. Tiraq. de utroq; retra. nu. 80. cum seqq. Alex. Deci. Boeri. Soci. iun. Mencha. & alij in locis s. cita. Pro qua receptissima opi. primò expendi solet capitalis text. l. 1. §. qui perpetuū ff. si ager uectig. ubi Paulus l. C. ita re

spon.

spondit. Qui in perpetuum fundum fruēdum conduxit à municipibus, quamuis non efficiantur domini, tamen placuit competere eis in rem actionem aduersus quēuis possessorem, sed & aduersus ipsos municipes: maxime iuncta l. si. ubi idem Paulus adiungit, idem est & si ad tempus habuerim conductum, nec tempus conditionis finitum sit. Ex quibus iuribus constat, competere in rem actionem conductori in perpetuum, uel ad tempus, hoc est ad longum tempus, iuxta expositionem glo. ibi in d. l. 3. Vnde cum ei detur actio in rem, manifestè apparet dominium, saltem utile, in relocata habere; cum rei uenditio alijs quam dominis, uel quasi dominis non competat, iuxta l. in rem actio competit ei qui iure gentium, aut ciuili acquisiuit ff. de rei uendi. & §. omnium, & ibi glo. & Docto. adnotarunt institui. de actioni nec oberit tex. in d. §. qui in perpetuum, ibi, quamuis domini non efficiantur, cui occurrit glo. ibi in uerbo in rem & in d. §. omnium in uerbo possideat, quas utrobique sequuntur Docto. uerum esse locatorem ad longum tempus non effici dominum directè, nec dominium directum in eum transferri, ut ibi: sed quasi dominum effici, dominumq; utile eos acquirere, & habere. Secundò huic opin. patrociniatur d. l. 1. §. quod autem ff. de superfi. ubi respondet l. C. negandum esse actionem in rem, habenti ad tempus conductam superficiem, conductori uerò ad modicum tempus concedēdā, qui text. manifestè cōstituit differētiā inter locationē ad longū, & locationē ad modicū tēpus: & fortè in iure ciuili singularis est, nec alibi reperietur, ut Pin. cōsiderauit. Tertio huic opin. suffragatur c. nulli ex. de rebus Eccle. alien. uel non. ubi habetur, quod alienationis nomen continet conditionē, iuncta explicatione Barba.

Barba. ibi qui illud exponit seu corrigit, conditionem, id est conductionem, pro qua explicatione tu adde l. ff. si ager uectiga. uel emphi. pet. ubi similiter conditionis, pro conductionis, reperitur. Quarto prædictis accedit Clemen. in eod. tit. ubi res Ecclesiæ prohibentur concedi per locationem, aut conductionem ad longum tempus, & concedi permittuntur per locationem ad breuè tempus, unde in sui ratione uidetur, probare, quòd locatio ad longum tempus sit alienatio; & quòd hæc fuit prohibitionis ratio. Quintò eadem inductione probatur per extrauagan. Ambitiose communi de rebus Ecclesiæ non alien. ubi prohibetur alienatio rerum Ecclesiasticarum, & omne pactum per quod ipsarum dominium transfertur, & exemplum ponit in concessione, hypotheca, locatione & conductione ultra triennium. Sextò simili inductione hæc opi. colligitur, ex Concilio Tridentino sessione 25. cap. 11. ubi irritantur locationes ad longum tempus rerum ecclesiasticarum, etiam autoritate apostolica confirmata. Septimò induci solet ter. in c. 1. §. donari, qualiter olim feudum dari pot. alien. ubi feudum prohibetur alienari, non tamen locari, nisi locatio esset fraudulenta alienatio, ut per libellum. Octauò de iure Regio hæc opin. comprobari uidetur per Regiam l. 19. tit. 8. part. 5. qua cautum est, colonum seu inquilinum ad uitam, uel in perpetuum non posse à successore singulari expelli, quæ originem habet ab his quæ notant Docto. in l. 1. §. quòd autem ait ff. de superfi. teste Couarr. in lib. 2. resolu. cap. 13. nu. 2. unde ex sui ratione colligitur, quòd conductor habet ius in re, & ideo ei conceditur exceptio, & ita in eum translatum est dominium. Sed licet hæc opin. ferè ab omnibus Docto. recepta sit, contra-

riam

riam in puncto iuris, contra communem, ueriores esse existimo: nempe locationem ad longum tempus, nec propriè aut largo modo, alienationem dici, nec per eam dominium utile in locatorem transferri, nec ius aliquod ex quo competat actio, uel exceptio, seu retentio acquiri: quam attentauit tenere Fran. Cona. in lib. 7. cap. 12. quem refert & sequitur Arias Pine. in d. l. 1. in 3. par. nu. 66. C. de bonis mate. & est de mente glo. & Cuma. ibi in l. codicillis §. instigato ff. de lega. 1. nu. 3. post princi. & in l. si filiofam. §. si uir nu. 1. ff. solu. matri. & Fulgo. in l. ex hoc iure. nu. 7. ff. de iusti. & iure, & Bald. Noue. in tracta. de dote 7. parte priui. 1. colu. pe. & Emanu. Riuiera in additi. ad. Anto. Gom. in lib. contro. cap. 2. super litera G. qui dicit uerissimam esse Pine. & aliorum contra Docto. sententiam: nullam quidem esse differentiam inter locationem ad modicum, & locationem ad longum tempus. Quæ primò constat ex l. non solet ff. locati, ubi habetur, quòd locatio non solet mutare dominium: quod fortius apparet ex l. manu lata in fine ff. de cōtrahen. empti. ubi tex. innuit, quòd quando in contractu agitur, quòd dominium non transferatur, non est uenditio sed locatio, uel alius contractus, & urget l. si ususfructus ff. de iure doti. ex quibus patet, per locationem non mutari nec transferri dominium. Nec ualet dicere, quòd iura illa restringi debent ad locationem ad modicum, seu breue tempus, pro ut Scriben. uolunt, cum generaliter & indistinctè loquantur, & per consequens generaliter, & indistinctè debeant intelligi, per l. de pretio cum vulga. ff. de publi. in rem action. & quòd iura illa etiam in locatione ad longum tempus locum habeant, expressius colligitur ex l. qui fundum in plures annos ff. loca. ubi ius

RRR reale

reale non transit ad eum qui fundum in plures annos conductum habet, nam singularis successor poterit eum expellere: & si bene considerantur verba illa, in plures annos, decennium longiusve tempus comprehendunt, nec ad modicum tempus restringi, sine manifesta calumnia possunt. Secundo hac sententia iuuatur l. provinciali §. si ego ff. de noui ope. nunt. ex quo apparet, quod conductor non habet ius in re conducta, nec ei actio in rem conceditur, nam conductor agere non solet, sed tenetur domino denunciare, iuxta l. item quaeritur §. exercitu. ff. locati. & facit l. fideiussor ff. manda. declarat Bart. in d. §. si ego: unde si non ei datur actio, constat non habere dominium, per d. l. in rem actio. ff. de rei uendi. & per §. omnium, & quae ibi notant. scribent. instit. de action. Tertio corroboratur hac consideratione, quod emphiteutae non fit remissio pensionis propter sterilitatem, attenta ista ratione, quia habet dominium utile, & res perijt domino, iuxta l. pignus C. de pigno. ita resoluit Bart. in l. 1. C. de iure emphi. quem ibi sequuntur Docto. Sed locatori, etiam ad longum tempus, fit remissio mercedis propter sterilitatem, ut concludit Anto. in c. potuit de loca. vbi Imola nu. 4. Bald. Sali. & Ias. nu. 21. in d. l. 1. qui reprobant Fabrum, ibi contrarium tenentem: unde clare apparet, locatorem ad longum tempus non habere dominium utile, alias enim fructus ei perirent, sicuti emptori, aut emphiteutae pereunt. Quarto confirmatur per tex. in authen. de non alien. vel permu. rebus eccle. §. alienationis, maximè iuncto §. emphiteusim, inquit etenim ille §. alienationis, Alienationis nomen comprehendit in perpetuum extensam emphiteusim, quae non procul ab alienatione consistit: At §. emphiteusim subiungit,

non

non comprehendere emphiteusim ad tres vitas concessam, unde si alienationis nomen non comprehendit nisi emphiteusim perpetuam, ut constat ex illo tex. & de iure canonico ex c. nulli extra. de rebus eccle. a fortiori dicendum erit, quod non comprehendet ad decennium, vel paulo longius: & si emphiteusim non comprehendit ad tres vitas, minus comprehendet locationem ad vnam vitam, quae ut supradictum est, locatio ad longum tempus dicitur. Quinto vrget l. codicillis §. instituto ff. deleg. 2. intelligendo illum planè & sine subauditione simpliciter, pro ut iacet, vbi habetur, quod prohibitus alienare, non prohibetur locare, etiam si alienare, largo modo loquendo, prohibeatur, transferendo tantum dominium utile, quod in dubio presumitur, per l. fi. C. de rebus alien. non alien. nam si strictè loquendo, alienare prohiberetur, nullum dubium erat, cum alienatum non propriè dicatur, quod adhuc in dominio alienantis remanet, l. alienatum ff. de verbo. signi. l. non alienat ff. de regul. iuris, & facit l. 1. ibi, quamuis domini non efficiantur ff. si ager vecti. vel emphi. per. Ultimo facit consideratio Pine. vbi §. aduertentis, quod si huiusmodi differentia inter locatorem ad longum, & locatorem ad breue tempus esset, verisimile est quod à legum conditoribus non omitteretur, cum essent nota tu digna, & ea quae notabilia sunt nisi specialiter annotentur, quasi neglecta censentur, l. item apud La beonem 15. §. ait Praetor ff. de iniurijs. Per praedicta fundamenta, & alia quae ex contrariorum solutionibus apparebunt, verisimum in puncto iuris contra scribent. puto, per locationem ad decennium dominium utile in conductorem non transferri, nec magis longam locationem quam breuem, alienationis nomine continere.

R R R 2 ri.

ri. Quæ sententia contra commu. opin. retenta, non
 11 obstat primum † fundamentum d. l. 1. §. qui in perpe-
 tuum ff. si ager vecti. cui occurri primò potest, ibi non
 agi de simplici locatione ad longum tempus, hoc est
 ad decennium, sed de locatione & concessione perpe-
 tua, quæ imaginè similitudinèq; alienationis habet, sicut
 in simili dicitur in emphyteusi perpetua, quæ similitudi-
 nem imaginemq; alienationis habet, iuxta tex. in au-
 then. de non aliena. vel permu. rebus eccle. §. aliena-
 tionis, & §. emphyteusim, & c. nulli de rebus eccle.
 alie. vel non: licet etenim improprie loquendo, verbum
 perpetuò, variè in iure sumatur, vt apparet ex traditis a
 glo. in l. 1. ff. pro socio, & regulariter eadem sit iuris
 dispositio in locatione ad tempus, quæ in perpetua,
 iuxta l. viam veritatis C. de loca. aliquando tamen dif-
 ferunt, vt constat ex l. fi. C. de locati. prædi. ciui. lib.
 11. & ius perpetuarium dicitur quod ex conductione
 perpetua competit, & qui rem in perpetuum condu-
 cunt, perpetuarij conductores appellantur, iuxta l. fi.
 & l. 1. & 3. eod. titu. declarat Tiraq. de vtroq; retra. nu.
 83. Nam proprie loquendo verbum, perpetuò, non po-
 test adaptari ad tempus longum, vt bene aduertit Pine,
 vbi §. nu. 63. per l. 8. ff. de usufru. lega. ibi, perpetuò,
 & ibi, vnde centum annos, & per l. an usufructus 63.
 ff. de usufructu. quæ iura ponderat ad hoc, quod nec
 ex centum annorum spatio perpetuum proprie dici po-
 test, quod voluit ante eum Barba. in cons. 20. lib. 4.
 Ripa. in l. 2. colu. 1. ff. solut. matr. quos ipse refert. Ex
 quo infertur declaratio ad id quod adnotauit glo. in l.
 fi. ff. Si ager vectiga. vel emphi. pe. & post eam Deci.
 in cons. 292. plures Docto. citans, & Couar. in lib. 2. re-
 solu. cap. 25. nu. 2. scilicet locationem ad longum tem-
 pus

pus æquiparari, similemque esse locationi perpetuæ: Nā
 verum est regulariter, & non solum locatio ad longum
 tempus, pro vt ipsi volunt, sed etiam locatio ad modicum
 tempus æquiparatur perpetuæ, nam in hoc non puto
 quod sit differentia, contra eos, sed in quibusdam casi-
 bus locatio perpetua differt à temporali, etiam ad lon-
 gum tempus, quod voluit Mari. Soci. Jun. in cons. 62.
 nu. 2. volu. 2. nam locatio temporalis, etiam si sit ad lon-
 gum tempus, finito tempore conductionis amplius non
 durat, nec eam tenetur locator renouare. Et ex hoc
 infero non esse omnino tutam interpretationem d. Co-
 uar. vbi §. afferentis, Regiam l. 19. tit. 8. part. 5. in qua
 cautum est, colonum vel inquilinum qui ad vitam, vel
 imperpetuum conductum habet, non posse successorem
 singularem expellere, locum sibi vendicare & in loca-
 tione ad decennium, quia æquiparatur perpetuæ, quam
 l. ad hoc securè citat Anto. Gomè. in lib. contractuum
 ca. 3. nu. 9. cum non in omnibus assimilentur: & supra-
 dicta sunt notanda ad intelligentiam c. ad audientiam,
 de rebus eccle. alie. vel non. & Regiæ l. 9. titu. 17. part.
 1. Verum responsio hæc manifestè confunditur ex l. fi.
 ff. eod. si ager vecti. vbi subiungit idem Paulus l. C. idè
 est & si ad tempus habuerim conductum, nec tempus cō-
 ditionis finitum sit, ex qua l. iuncta l. 1. apparet, in spe-
 cie illorum iurium non esse differentiam inter locationem
 perpetuam, & locationem ad tempus: Imo si rectè
 considerentur prædicta l. 1. & 3. & fi. C. de locati. præ-
 di. ciui. lib. 11. iura illa ciuilia constituentia differen-
 tiam inter locationem perpetuam, & temporalem, non
 loquuntur in simplici locatione, sed in locatione agri
 vectigalis, & iura canonica, & Regia similiter, in casi-
 bus specialibus tantum procedunt. Est tamen aduer-
 ten-

tendum, quòd si locatio fiat in perpetuum pro modica pensione, quòd nihil differt à contractu emphiteutico, & contractum emphiteuticū esse affirmat Ioan. Anto. Rube. in repeti. l. Gallus §. quidam rectè nu. 205. ff. de libe. & posthu. etiam si dictum esset in instrumēto, quòd locabat, quia natura & forma contractus, magis quam verba considerantur, vt inferius latius diceretur. Secunda respōsio est, quòd iura illa etiā nihil vrgent pro opi. communi, cum in l. si dicatur idē esse in conductione ad tempus, nam cum indistinctè & generaliter loquatur, generaliter & indistinctè, iuxta iura vulgaria, est intelligenda, vt verbum illud, ad tempus, non solum locationem ad longum, sed etiam ad breue tempus, comprehendat: Imo verbum, ad tempus, ad modicum, propriè loquendo, solet adaptari, vt constat ex Vlpiani responsio in l. 1. §. quod autem ff. de superfi. Vnde rejicienda omnino est explicatio glo. in d. l. si. ff. si ager vecti. dum verbum, ad tempus, exponit & restringit, ad modicum tempus, & est similis glo. in c. 1. in verbo, alienationes, capi. Corra. quas improbat Pine. in d. l. 1. in 3. parte nu. 67. Nec oberit si dicatur, quòd d. l. si. aliter non poterit intelligi, cum habeamus, quòd actio in rem non competit conductori, iuxta d. l. in prouinciali §. si ego ff. de noui ope. nunt. Vnde cum ibi dicatur, quòd datur conductori ad tempus actio in rem, vt iura iuribus cōcordemus, necessariò videtur dicendum, quòd l. si. loquatur in locatione ad longū tēpus, ex qua solet competere actio in rem, vt constat ex d. §. quod autem: Nam respondeo cum Pine. vbi §. quòd prædictæ l. 1. & si. non loquuntur de locatione simplici, sed de locatione agri vectigalis Reipublicæ, vel fisci, vt apparet ex illis iuribus, & toto illo titulo, vbi in rubro,

& nigro de vectigali agro mentio fit, f. & ager vectigalis appellatur ille, quem quis à fisco, seu à municipibus, & non à priuatis conductum habet, vt docet Alci. in lib. 3. disuncti. cap. 10. Spigel. in lexi. iuris in verbo, vectigales, Cona. Corra. quos refert & sequitur Pine. vbi §. Et f. conductori agri vectigalis, receptum communiter est, competere in rem actionem indistinctè, siue sit conductor ad longum, siue etiam ad modicum tempus, iuxta glo. doctri. in l. 1. verbo conduxerit ff. de loco publi. fruē. & Albe. & aliorum ibi, & glo. in d. §. quod autem l. 1. ff. de superfi. vbi Bart. nu. 4. & Ange. eam sequuntur, quod etiam sensit idem Bart. in l. vectigalia §. 1. vbi expressè Ange. & Imola eam firmant ff. de publica. & vecti. & Bald. in l. 1. nu. 5. verfi. Tertio C. de loca. & Fulgo. in l. 1. in fine ff. si ager vecti. Paul. in l. in prouinciali §. si ego ff. de noui. ope. ad finem, Alex. in l. diuortio §. si fundum ff. solu. matri. vbi & Iaf. Ferdi. Loazes in repe. §. diui. l. filiusfami. ff. de lega. 1. nu. 170. Laude. in tracta. de fisco conclu. 114. Pine. vbi supra nu. 67. circa medium, vbi veriore & receptiorem hanc sententiam appellat, & vltra scriben. considerat rationem differentiae inter locationem fisci, vel reipublicæ, & locationem priuati, scilicet quia maior fides à Principe, & à Republica, quam à priuato exigitur. Secunda ratio est quia fiscus, & Respublica habent maiorem potestatem quam priuatus, & maior potestas eius à quo res habita est, operatur faciliorem ac firmiorem acquisitionem, vt apparet extraditis à Bart. & Pau. in l. Caesar ff. de publi. & vecti. & à Iaf. in l. quoties colu. 2. C. de rei vendi. & in prælu. feud. nu. 72. & à Couarr. in lib. 2. resolu. cap. 9. nu. 3. quod ipse corrobora per l. bene à Zenone. C. de quadri. præscrip. Vbi emens

- 14 emens ꝑ rem alienam à fisco, non potest à dominis inquietari. Et aliam non minus efficacem differentie rationem, posse reddi existimo: Videlicet quia prædicti agri vectigalis conductores, in prædiis cōductis à fisco, aliquando inuiti detinentur: quam rationem in simili tradunt Docto. in l. congruit, & in l. si. C. de locati. prædi. ciui. lib. ii. reddendo rationem quare in illis iuribus, alijs locatoribus in eisdem prædijs præferuntur eodem pretio, & eam sequitur Anto. Gom. Tomo 2. cap. 2. nu. 5. nam qui damnum sentit, sentire & commodum debet, in regu. qui damnum de regu. iu. lib. 6. Vnde in recompensationem damni, concessum fuisse puto hoc priuilegium his cōductoribus vectigalium, vt habeant ius in re; ac vt cōpetat eis actio in rem, & habeant alia specialia, non verò fauore fisci, vt aliqui volunt. Et hinc
- 15 est, quòd ꝑ ille qui locat, vel emit gabellam à communi certi loci, potest vendere bona non soluentium gabellas, vel tributa fisci, quoniam conductor huiusmodi, habet idem ius quod fiscus, l. creditor in prin. & ibi notat Bart. ff. de acti. emp. & Alex. in d. §. si ego. Et hinc etiam
- 16 est, quòd particularis ꝑ successor fisci, non potest expellere eius colonum, etiam modici temporis, glo. & Bart. in l. si. ff. de iure fisci, per tex. ibi, glo. Cyn. Bart. Bald. & Sali. in l. emptorem C. de loca. Bart. in l. cognouimus C. de man. & colo. per tex. ibi, Paul. Cast. in l. si filio §. si vir. nu. 4. ff. solu. mat. vbi Roma. nu. 10. & Alex. nu. 5. Ias. in l. diuortio nu. 36. ff. eod. Gui. Papa decis. 480. Pine. vbi supra nu. 68. circa medium, quia vbi ius reale acquiritur conductori, cessat dispositio d. l. emptorem, nec singularis successor potest eum expellere, vt adnotant Docto. ibi, & Anto. Gom. vbi supra nu. 9. & ibi eius additionator sequitur, & ad hoc citat Couarr. in lib.

lib. 2. resolu. cap. 15. nu. 3. Anto. de Fano de pign. parte 2. memb. 1. nu. 6. Negusant. de pigno. part. 2. colu. 3. Gratus in conf. 95. nu. 2. lib. 1. Ioan. de Ami. in conf. 113. quos etiam refert & sequitur Pine. vbi supra in d. l. 1. par. 3. nu. 68. circa medium: & hæc differentia inter locationem agrorum vectigalium, hoc est fisci, vel Reipublicæ, & locationem agrorum priuatorum, est multum notanda, nam pro vt aduertit Pine. Docto. huius cōmunis opi. immemores hac in re sibi ipsis passim aduersantur: nec eam considerauit Bald. in c. literæ nu. 4. de dilati. nec Alex. in d. §. si vir nu. 5. & in l. si finita §. si de vectigalibus colu. 1. ff. de damno infecto, nec Deci. in conf. 292. Non tamen omitto, quòd licet prædictus conductor vectigalium habeat ius in re, in multisq; emphiteutæ æquiparetur, aliquando verò simplici conductori assimilatur, & non emphiteutæ: ꝑ nam si cessat à solutione mercedis, potest expelli tempore quo simplex conductor expelli solet, de quo agitur in l. eadem C. de loca. & declarat Anto. Gom. vbi supra nu. 6. & nõ expectatur trienniũ, vt in emphiteuta priuatorũ fit, vt resoluunt Paul. & Imo. in l. vectig. §. 1. post Ange. ibi, per tex. ibi ff. de publ. & vec. & voluit idẽ Bal. in d. c. literæ nu. 1. ad finem, & Bart. vbi Platea in l. 1. C. de administ. Reipu. Firmi. de Gabe. par. 2. nu. 15. quos refert & sequitur Pine. vbi s̄. nu. 68. in fine. Ex s̄. dictis bene colligitur in d. l. 1. & l. si. ff. si ager vecti. nõ probari, locationẽ lōgā alienationẽ esse, nec per eā in cōductorẽ domiciliũ trāsferri, nec ibi aliquā cōstitui differentia iter locationẽ ad lōgũ, & locationẽ ad breue tẽpus, sed in vtraq; idem ius esse. Non ꝑ obstat l. 1. §. quod autem ff. de superfi. qui tex. differentiam inter locationem ad longum, & ad breue tempus constituit, quæ fortè in alio tex. iu-

ris ciuilibus non reperietur: nā lilla nō loquitur in simplici locatore, sed de superficiario ibi agitur; qui solam cōduxit ut super eum superficiem apponeret, cui Prætor causa cognita, in rem actionem concedit, non simpliciter & indistinctè, sed tantum superficiario qui conduxit ad longum tempus, quia conductori ad modicum tempus, Prætor non poterat actionem dare, ut ibi probatur: Sed si cognouisset eum ad longum tempus habere conductum, ei iure nouiori concessum erat, ut cōstat ex l. illa, & apertius ex l. tutor §. ff. de pigno. acti. & ex l. superficiario 74. ff. de rei vendi. ex quibus iuribus clarè colligitur, speciale esse in superficiario conductente, nam si regulare esset in quolibet conductore, nō erat ibi necesse dicere de superficiario, sed generaliter cauere, quod expressius apparet ex l. in prouinciali §. si ego ff. de noui. ope. nun. ubi inquilino seu conductori negatur actio, nec ei permittitur nouum opus nuntiare, & conceditur superficiario: nec satisfacit responsio Docto. quod tex. ille loquitur in inquilino ad modicum tempus, & in superficiario ad longum tempus, nam hic intellectus est diuinatorius, & à mente & verbis l. C. ibi penitus extraneus, qui solū in eo vim facit, quod vnus sit simplex conductor, & alius superficiarius, & ratio quidem specialitatis in superficiario conductore est, quia in solo conducto superficiem habet, & faciem imaginemq; domini sicuti emphiteuta: nec mirum est si in eo singulare ius constitutum sit, cum circa ædificia publica versetur utilitas, & ut maior cura in ciuitatum ornatu habeatur, quod Reipublicæ interest, ut considerauit Pine. ubi supra, arg. l. si quis C. de ædifi. priua. ibi, ornatum & commodum ad decoram faciem ciuitatis. Nec ꝑ obstat c. nulli ex. de rebus Eccle. alienan.

nam

nam respondet Bero. ibi. nu. 31. quod non est bona expositio, seu correctio Barba. ibi. explicantis, quod uellit dicere, alienationis nomen, continere conductionem. Primò quia si uera esset eius expositio, tex. ille comprehenderet etiam conductionem ad modicum tempus, quod Docto. omnes negant, etiam largo modo loquendo. Præterea si hoc uellet sentire tex. ille, non diceret conductionem, sed locationem. Tertio meo iudicio tex. ille considerari poterit, quod noluit dicere conductionem, nec eam & locationem, etiam ad longum tempus comprehendere, nam dicit alienationis nomen continere emphiteuticum perpetuum contractum, unde clarè patet, quod negat comprehendere emphiteusim temporalem, ut ad vnā uel tres uitas, quod originem habet ex authen. de non alien. uel permut. rebus eccle. §. alienationis, & §. emphiteusim, uel expressius probatur, nam concessum in vno in alio uidetur negatum, per regu. tex. in l. maritus C. de procura. l. cum Prætor, cum uulga. ff. de iudi. aliàs enim superfluum esset dicere, perpetuum, si idem esset in temporali emphiteusi, & superfluitas non est præsumenda. Cum igitur alienationis nomen uellit tex. ille non comprehendere contractum emphiteuticum temporalem, etiam ad aliquas uitas, uel plures annos, à fortiori dicendum erit, quod non uoluit, quod comprehendat locationem ad decem annos, maximè cum per contractum emphiteuticum, etiam temporalem, semper in emphiteutam transferatur dominium utile, & acquiratur ei ius in re l. 1. & 2. & 3. C. de iure emphi. l. 1. & 2. & 3. ff. si ager uecti. & utrobique; Docto. adnotat, quod est secus in contractu locationis, & cōductionis, ut cōstat ex §. adeo institu. de loca. & ex l. solet ff. loca. & ex l. cū manu lata ff. de contra. empti.

SSS 2 Sed

Sed tenēdo literā cōditionē, pro vt in tex. reperitur, difficultas erit in sensu, quid uoluit tex. dicere: et glo. ibi interpretatur, quod tex. ille uellit dicere, alienationis nomē continere conditionem, hoc est quod prohibitus alienare, non potest rem alienare prohibitam sub conditione tradere, & pro nunc non uideo meliorem intelligentiam. Sed supposito sine veritatis præiudicio, quod littera illius tex. sit corrupta, & debeat stare conductionē, pro ut Barba. uult, & non conditionem, pro ut in codicibus reperitur, existimo huic tex. occurrere posse, ut dum dicit alienationis nomen continere conductionem, intelligatur hoc non esse propriè & strictè, nec largo modo, sed largissimè, & impropriè loquēdo: nam licet uerum sit, in conductorem simplicem domini-
 20 nium † non transferri, nec directum nec utile, tamen quia conductor in re conducta uicem domini, pro tempore conductionis gerit, ut tradit Roma. in l. cotem ferro §. qui maximos fructus nu. 5. ff. de publi. & uecti. Cona. in lib. 7. cap. 11. nu. 1. ad finem, largissimè poterit dici alienatio, quoniam secundum eos, conductionis cuiusq; rei est quædam temporalis emptio, propter facultatem quam habet conductor fruendi re conducta, pro tempore conductionis, iuxta l. ex conducto in prin. ff. loca. & l. repeti ff. quib. mod. usu. amitt. conductor etenim dominus rei conductæ, secundum quid dici potest, propter cōmoditatē quam habet: & ideo in eam habere speciem aliquam domini largissimè dicitur, nam quod alienum est, solet proprium largissimè, propter aliquam causam appellari: et hinc est, quod ratione officij, causa aduocati dicitur in qua patrociniū præstitit, & ideo in ea idoneus testis non est, iuxta l. si. ff. de testi. ubi Bald. idem esse in procuratore concludit, ut supra in cap. 16.
 late

late adduximus. Itaq; cōcludo, quod in d. c. nulli nō probatur, per locationē ad longū tēpus dominiū utile trāsferri, nec alienationis nomē eā locationē, saltē largo modo cōprehēdere, pro ut Docto. uolūt, sed largissimo modo cōprehēdi locatio, tã ad longū, quã etiã ad breue tēpus. Nec † obstat Clemen. 1. de rebus Eccle. non alie. ubi res
 21 Ecclesiæ non possunt cōcedi per locationē ad longū tēpus, & tamen per locationem ad breue sic: nam respondeo, quod hoc non probat locationem ad longum tempus esse alienationē, nã aliàs diceremus, quod quælibet locatio ultra triēniū est alienatio, cū prohibita reperitur, per extrauag. ambitiosæ cōmu. de reb. Eccle. quod Do. negāt in l. si filio §. si vir ff. solu. matri, & omnes uolunt per tex. ibi, locationē ad quinquēniū nō esse longā, nec per eam transferri dominium ullum, solum enim secundum Docto. dicitur alienatio, quando ascendit ad decennium, longius uē tempus. Et eadem solutione tollitur fundamentum d. extrauag. ambitiosæ, & cap. 11. Sess. 25. Conci. Trident. Nec ex prædictis iuribus colligitur necessariò, quod locatio longa sit alienatio, quia ibi est prohibita, nam prohibitio non ex hoc prouenit quod ex ea trāsferatur dominium, sed quia magis præiudicialis est longa quàm breuis locatio, propter facultatem quam conductor in ea pro longiori tempore habet. Nec † obstat c. 1. §. donari quali. feu. dari. pot. ali. ubi feudum prohibetur alienari, & etiam locari, quãdo locatio esset fraudulenta, ut per libellum, nam tex. ille loquitur in casu speciali, in contractu uidelicet libellario, qui est similis emphiteutico, ut resoluit Ias. in l. 1. nu. 34. C. de iure emphi. post glo. & Ange. in authen. ingressi. C. de sacro Eccle. Imo tex. ille, si optimè consideratur, probat oppositum, cum non obscurè ex eo
 appa-

23
 appareat, quòd licet feudum prohibeatur alienari, non tamen prohibetur locari regulariter, sed in casu specialiter, quando locatio esset fraudulosa: Vltimò non t obstat Regia l. 19. tit. 8. part. 5. & resolu. Docto. in d. §. quòd autem, vbi colonus vel inquilinus, qui in perpetuum, vel ad vitam rem conductam habet, à singulari successore expelli non ualet: nam primò respondeo, quòd licet verum hoc sit (quod de iure Regio est manifestum, vt ex d. l. 19. constat, quamuis de iure communi contra communem opi. posset contrarium defendi) tamen illud non concludit, quòd conductor habeat dominium, aut ius in re conducta: nam exceptio, & retentio solet ei concedi, etiam si non habeat ius in re, vt quòdo res conducta alienata esset, & tempore alienationis conuentum est expressè, quòd expelli colonus, seu inquilinus non possit, l. emptorem C. de loca. ibi, nisi ealege emerit &c. declarat. Anto. Gom. in libro resol. Tomo. 2. cap. 3. nu. 9. Secundò respondeo, quòd l. illa non loquitur simpliciter de locatione ad longum tempus, sed de locatione perpetua, quæ vt supra diximus differt aliquando à locatione temporali, etiam longa: item loquitur de locatione ad vitam, quæ longior poterit esse, quàm locatio ad decennium, cum quilibet præsumatur quòd viuet vsq; ad centum annos, arg. l. fi. C. de sacro. Eccle. Vnde licet per Couarr. & Anto. Gom. l. illa Regia trahatur ad locationem ad longum tempus, tamen mihi contrarium videtur dicendum, ponderatis iuribus, & non consideratis traditionibus Docto. cum decisio eius sit exorbitans, & diuersa, & longè maior ratio sit in locatione perpetua, de qua ibi agitur, quàm in locatione ad decennium, ideoq; non est faciendà extensio, per ea quæ tradit Goza. i. repeti. l. omnes populi nu. 286. post

post Bart. & Docto. ibi ff. de iusti. & iure, Ias. in authen. quas actiones C. de sacro. Eccle. arg. tex. in l. si verò §. de viro, & in l. si eum dotem in prin. ff. solu. matri. & l. comodissimè ff. delibe. & posthu. Imò illam l. ego in contrarium virgere puto, nam cum in locatione perpetua, & ad vitam specialiter per eam constitutū sit, quòd colonus seu inquilinus non possit expelli à singulari successore, contrarium in alijs conductoribus, etiam ad decennium, dispositum intelligitur, cum iste casus sit omnisus, vnde succedit regula d. l. comodissimè. Concludo igitur verius contra communem opi. esse, alienationis nomen, locationem ad decennium longiusuè tempus non continere, nec strictè, nec largo modo huiusmodi locationē, alienationē dici, nec per eā dominiū directū, nec utile in conductore transferri. Existimo tamen, quòd communis opi. possit saluari, vt procedat quando in cōtractu locationis lōgæ, vel perpetuæ, seruetur natura cōtractus emphyteutici, & nō locationis, vt si fundus concederetur pro modica pensione, fructibus fundi non correspondenti, quo casu non est propriè locatio, sed cōtractus emphyteuticus, vt supra dictum est, & in fine latius dicetur. Sed vt Clarius veritas huius difficultatis appareat, oportet hunc articulum per conclusiones resolvere. Prima igitur conclusio sit: Alienationis t nomen locationem non continet, perpetuā, 24 nec temporalem, ad breue, nec ad longum tempus, propriè, strictè, nec largè, nec largius loquendo, largissimè uerò & impropriè loquendo, quamlibet locationē perpetuam, vel temporalem ad longum, & ad breue tempus comprehendit. Et pro huius conclusionis intelligentia scire oportet, alienationem quidem multipliciter t in iure sumi, strictè uidelicet, & largè, & largius, 25

gius, & largissimè. Alienatio strictè dicitur, quādo dominiū directū in aliū trāsferitur, nec remanet dominium ali quod penes alienatē, ut si dominiū ex causa dotis, uel donationis tradatur, iuxta §. per traditionē institu. de rerū diui. tex. in §. adeo insti. de locat. & con. & in l. 1. C. de iure emphite. & ita potest intelligi. l. alienatum ff. de uerbo. signi. & authen. de nō aliena. uel per. §. alienationis, & facit l. nō alienat. ff. de regu. iu. & l. 1. ibi, quamuis nō efficiatur domini ff. si ager uesti. & l. 1. ff. de aliena. iudi. muta. causa fa. & hoc strictè alienationis nomē, nūquā cōtinet locationē, quod omnes fatētur, & uolunt hanc esse propriā alienationē. Alienatio largè est, quādo dominiū utile perpetuò trāsferitur in eum in quē fit alienatio, & directū remanet penes alienantē, ut euenit in contractu perpetuo emphiteutico, ut in c. nulli ex. de rebus Eccle. nō ali. ibi & emphiteuticum perpetuum cōtractū, & ita intelligi debet. §. alienationis ibi, & in perpetuā extēsam emphiteusim, quæ non procul ab alienatione consistit, de qua alienatione loquitur etiam l. 3. §. si ius ff. de rebus eorum, & l. 1. C. de fundo dota. ubi actus per quē dominium transfertur dicitur alienatio, & hæc etiam est propriè alienatio, quod etiam uolūt cōmuniter scriben. ita tenet glo. ind. l. 1. C. de fundo. dot. in uerbo, sed autē, ubi scriben. & glo. in l. fi. in uerbo, hypothecam, ubi Albe. & Bald. & Salice. omnes nu. 1. & Paul. nu. 2. & glo. in l. benignius 17. ff. de legi. vbi Ange. Crotus in repe. §. diui l. filiusfam. ff. de lega. 1. nu. 12 2. Pine. ind. l. 3. C. de bonis ma. 3. par. nu. 18. plures Docto. referens, communiter receptum affirmat post Soci. in conf. 75. nu. 2. lib. 1. & Feli. in Rub. de fide. iustru. nu. 4. Aug. Bero. in Rub. de rebus Eccle. ad finem, & in c. nulli nu. 21. eod. titu. quod bene probatur in iuribus supra citatis, quæ iura

non

non est heressimilè quòd loquantur impropriè, & verissimum est (licet D. Couarr. in lib. 2. resolu. c. 16. nu. 2. contrarium docuerit, ut infra nu. 36. dicitur) errant uerò commu. prædicti Docto. dum putant, quòd hæc † dicatur strictè, & non largè alienatio, existimantes idem omnino esse strictè, & propriè, & similiter largè, & impropriè, immemores quòd ali quando propriè accipitur secundum vim propriam uocabuli, non solum quòd dicitur strictè, sed etiam quòd largè, ut Bald. Noue. in repe. Rub. de uerbo. signi. nu. 60. adnotauit, & latè declarat Ludo. Alua. noster collega in repe. rub. de lega. 1. nu. 26. & uoluit Abb. in c. cum dilectus nu. 15. de consuetu. Lanze. Poli. in tracta. Substi. colu. 4. & ita in nostra spetie, propriè alienatio dici potest, non solum quæ strictè, sed etiam illa quæ largè dicitur alienatio, quòd uerius contra Docto. puto. Alienatio largius loquendo dicitur, quando dominium utile ad tempus transfertur, ut per emphiteusim ad unam, uel plures uitas, l. fi. C. de rebus alien. authen. de non alienan. uel permu. §. emphiteusim, & vrget d. l. 1. C. de fundo dota. & idem omnino dicendū est de hac alienatione, quod de superiori dictum est: nam Docto. uolunt, quòd hæc strictè, & propriè dicatur alienatio, & sub hac alienatione comprehendatur locatio ad longum tempus: ego uerò existimo uerum esse, quòd sit propriè alienatio, per prædicta iura, quæ propriè meo iudicio loquuntur, sed puto Docto. decipi, in eo quod uolunt, strictè dici alienationem, & similiter in eo quod affirmant, locationem ad longum tempus continere, quod in iure non probatur, nisi in casu speciali, quando in contractu locationis seruata esset natura contractus emphiteutici, & sub hac alienatione largiori

T T T

- 27 giori cōtinetur, † etiam alienatio, per quam dominium directum, aut utile non transfertur, sed acquiritur ius in re, vt datio vsus fructus, hypothecæ nexus, vel seruitutis impositio, iuxta l. fi. C. de rebus alien. quem tex. ad hoc adnotauit Ia. in §. item si quis in fraudem nu. 23. in fi. de action. & post eum Arius Pine. vbi supra nu. 18. Sed est aduertendū, quod glossæ & Docto. volunt, quod hæc alienationis species, largè, & improprie dicatur alienatio, & non strictè, pro ut superiores, ita firmat glo. in d. l. 1. C. de fundo dota. verbo est autem, Alberi. Bald. & Sali. in d. l. fi. ubi & Paul. nu. 2. idem Bald. in authè. hoc ius. nu. 1. C. de sacro. Eccle. uerfi. est autem, Cro. tus in repe. d. §. diu. nu. 1. 2. Bero. in Rub. ad finem, & in c. nulli nu. 21. de reb. Eccle. receptum dicit Pine. vbi supra plures ad hoc citans Docto. quod uoluit etiam glo. in l. benignius ff. de legi. & in d. l. fin. quæ dicit, quod non est verè alienatio: & quod hæc sit proprie alienatio, uiderur probari in d. l. alienatum ff. de uerbo. signi. & in d. l. 1. C. de fundo do. ex quibus colligi posse uide- tur, quod quando non transfertur dominium, non est alienatio, cum alienatio sit actus per quem transfertur dominium, ut ibi. Verum his non obstantibus, Alcia. in d. l. alienationis uerbum 28. ff. de uerbo. signifi. in ea est sententia, ut putet hanc absq; translatione domini alienationem, ex hypotheca, uel seruitute, proprie appellari alienationem, per d. l. fi. quod uerius mihi contra communem uidetur: nam non est uerisimile, quod Imperator in d. l. si loquatur improprie, ut bene considerauit Pine. ubi supra dicens, quod ita accipitur apud
- 28 Lusitanos, † qui respondet ad d. l. 1. C. de fundo dota. quod tex. ille non solum loquitur de alienatione per quam transfertur dominium, sed etiam de alienatione

hy.

hypothecæ nexus, cum in materia prohibitionis alienationis fundi dotalis, non solum actus per quem dominium transfertur prohibeatur, sed etiam hypotheca, vt constat ex prin. in sti. quib. alien. licet vel non. & ex l. 4. ff. de fun. dota. Ipse uero arbitror difficultatem d. l. 1. aliter posse tolli, affirmando quod constitutio vsusfructus, & impositio seruitutis, uel hypothecæ, verè & proprie dicatur alienatio, propter ius speciemq; domini, quod in re ex his quæritur, cum multipliciter quis dominus & proprium habere dicatur, vt supra adduximus, & in c. 16. declarauimus: & quod prædictæ dicantur veræ alienationes, satis colligitur ex d. l. fi. & ex l. 4. ff. de usufruct. & ex l. 1. §. fi. ff. quæ res pigno. obli. poss.

29 Nec † oberit l. in quorum ff. de pigno. nam respondeo uerum esse, quod prohibita uenditione, non prohibetur pignoris datio, quia ibi prohibetur species alienationis, hoc est uenditio, secus tamen quando in genere alienatio prohiberetur, & ita intelligo d. l. in quorum: nec admittendam puto distinctionem quam ibi glo. & Docto. tradunt, an à lege uel ab homine sit prohibita alienatio, quæ distinctio confunditur per d. l. fi. quæ in quacunque dispositione legis, & hominis loquitur, quæ de causa Pine: ubi supra nu. 20. damnauit † doctri. Bal. & Paul. in d. l. fi. asserentium, quod si statutum prohibet ne res alienetur in forensem, potest tamen usufructus constitui, qui dicit quod magis erit attendenda statuti ratio, & quod in dubio contra eos iudicaret: & similiter rejicienda est distinctio eorum, inter uerba legis & statuti, quam reprobat idem Pine. dicens, improbabilem esse hanc uulgarè differentiã inter uerba legis & uerba statuti, pro qua solet citari l. 3. §. hæc uerba ff. de nego. gest. & l. 2. §. is qui nauē. ff. de exerci. & l. quidquid

astringēdæ, vbi Doct. notant ff. de verbo. obliga. quoniā in omni dispositione legis generalis uel particularis, pariter ratio attendi debet, nec in dubio à proprietate uerborum erit recedendum, arg. l. non aliter ff. de lega. 3. qui citat Sali. idem sentientē in l. serui nu. 22. cū seqq. C. de noxali. action. quòd corroboratur per doctri. Cona. in lib. 1. c. 10. nu. 7. vbi affirmat, quòd nihil omnino præter nomē, interest inter legē & statutū, nec aliud esse statutum quàm lex. Verum licet Pine. doctrina regulariter vera sit, & maximè in specie de qua agimus sustineri possit, nempe quòd prohibita alienatione, censeantur prohibita omnes species alienationis quæ continentur in d. l. fi. C. de reb. alien. siue à lege generali, siue ab statuto prohibeantur, aliquādo tamen lex & statutum differunt, nec est, eadem sed diuersa ratio in dispositione generali, quæ est in particulari, cū generalis dispositio sit fauorabilior, cū magis participiet de legis intentione & fine, quia magis ad bonum commune tendit, arg. l. ius pluribus ff. de iusti. et iure, & eorum quæ supra in c. 4. adduximus. Ex qua ratione ipse nouiter infero, quòd ius naturale quòd est hominibus cōmune cū brutis, fabrorabilius est quàm ius gentiū, & ius gentiū quàm ius Regium, & leges generales Regni quàm statuta ciuitatis, vel collegij illius Regni, quoniam sunt generaliora, & per consequens magis tendunt ad bonū commune. Ex quo manifestè apparet, † strictè loquendo, legē & statutū non esse omnino idem: lex etenim est dispositio communis, & generalis c. erit 4. disti. statutum uerò dispositio particularis, & ius municipale alicuius loci particularis, ut alicuius ciuitatis, villæ, vel collegij: & hinc est quòd statuta specialium personarum, & locorum, dicuntur esse facti, & in factu consistere, ut apparet ex c. 1. de consi.

in 6. quòd est secus in lege generali, ut ibi notatur. Et ad tex. † in d. l. alienatum. ipse arbitror posse responderi, quòd quatenus dicit, quòd alienatum non propriè dicitur quòd adhuc in dominio venditoris manet, intelligi debeat, quando manet pleno iure in dominio uenditoris, seu alienantis, sed quando ius in re quæsitum est alicui, ut per constitutionem ususfructus iam dominus proprietatis, non dicitur pleno iure dominus, ut apparet ex l. foeminae §. illud C. de secun. nupt. & ita nouè intelligo d. l. alienatum, per quam Pine. existimans omni responsione maiorem esse ab Alcia. sentētia uidetur recedere: Et supradictis suffragatur ratio, nam secundum eisdem Docto. propriè dicitur alienatio, quando dominium directum remanet penes alienatē, & utile transfertur, licet hæc alienationes strictè, non dicantur alienationes, sed largè & largius dicuntur, tamen propriè, quòd non repugnat, quamuis Pine. & alij sentiunt contrarium. Alienatio largissimè dicitur, † quando dominium non transfertur, nec directum, nec utile, nec ius in re quæritur, sed ex aliqua causa potestas in aliqua re alicui conceditur, ob id quæ res illa omnino aliena, eius propria dicitur: Et hinc est quòd ratione officij, causa aduocati dicitur, in qua patrocinium præstitit, & aduocatus dominus eius, & ideo idoneus testis in ea non est, l. fi. ubi Bald. idem esse in procuratore uoluit ff. de testi. ut in c. 16. supra latè ostendimus. Et hæc alienatio largissimè sumpta, proculdubio impropiè dicitur alienatio, & eius appellatio comprehendit quamlibet locationē, non solum perpetuam, sed etiam temporalem, & non tantum ad longum tempus, sed etiam ad modicum & breuissimum tempus, & de hac alienatione possunt intelligi quòd loquantur d. extrauag. ambitiosæ in cōmu. de

de rebus eccle. & d. c. nulli, quatenus de locatione agitur, & ita remanet declarata & firma conclusio, quod alienationis nomen propriè loquendo, & strictè, largè uel largius, locationem nullam ueram, seu simplicem, perpetuam, nec temporalem, nec ad longum nec ad breue tempus continet, largissimè uerò quamlibet. Et ex hac conclusione primò infero, † non esse ueram fetè omnium opin. asserentium, quod prohibitus rem alienare, prohibetur ad longum tempus locare: Quam tenet Dyn. Bart. & alij in l. 1. §. quod autem ff. de superfi. Sali. in l. fi. C. de reb. alien. non alie. ubi & Paul. Imola in l. si filio §. si uir ff. solu. mat. & ibi Alex. nu. 25. idem Alex. in l. si domos §. si ff. de lega. 1. Fab. & Ange. in §. adeo in l. de loca. Cepo. in l. alienationis uerbo nu. 8. ff. de uerbo. signi. & in Clem. 1. eodem titu. Afflic. in consti. Neapol. in rub. 5. ad finem, Tiraq. in lib. 1. de retra. §. 1. glo. 1. 4. nu. 79. Nicola. Boeri. deci. 234. Couarr. in lib. 2. resolu. cap. 16. nu. 1. ad fin. Fede. in conf. 123. Alex. in conf. 165. lib. 2. & in conf. 17. lib. 4. Mari. Soci. Iun. in conf. 56. lib. 2. Quæ opin. proculdubio commu. & receptissima est, & eam amplectuntur prædicti, & alij Doct. hac attenta ratione, quoniam locatio ad longum tempus est alienatio, per eamque transfertur dominium in conductorem, iuxta l. 1. ff. si ager uecti. Sed contraria sententia in puncto iuris mihi uerior uidetur, nempe quod prohibitus alienare, non censetur prohibitus ad longum tempus, nec ad centum, uel mille annos locare: quam tenet glo. in l. codicillis §. instituto ff. de leg. 1. & eam sequitur Cuma. ibi, & Bald. noue. in tracta. de dote 7. par. priui. 1. colu. pen. Nec obstat ratio Docto. quia ut supra diximus uerius est locationem ad longum tempus non esse alienationem propriè, strictè, nec largè. Saluati

uari tamen poterit communis opi. ut locum habeat, in locatione in qua forma, & natura contractus emphiteuticarij seruata est, & in alijs casibus specialibus, in quibus supra conclusum est, dominium utile per locationem transferri, uel ius in re quæri, non uerò locum sibi uen dicauit regulariter in simplici locatione, per quam uerius est dominium non transferri, nec ius reale, ex sola temporis longitudine acquiri. Secundò ex prædictis infero non esse ueram rationem † quam tradit Docto. quare Prælati sicut non potest res Ecclesiæ alienare, ita nec ad longum tempus locare, scilicet quia locatio ad longum tempus est alienatio, nam ratio uera est, quia locatio longa rerum ecclesiasticarum, prohibita est expressè, non quia fit alienatio, sed quia est magis præiudicialis quàm breuis locatio, propter longius tempus, quo conductor frui debet re-conducta: Imo si rectè consideretur, non est indistinctè uerum quod Docto. uolunt, uidelicet quod locatio rerum ecclesiasticarum ad modicum tempus permittatur, accipiendo locationem ad modicum tempus, prout scriben. accipiunt, eam nempe locationem quæ ad decennium non ascendit, quoniam prohibita est locatio rerum ecclesiasticarum ultra triennium facta, ut constat ex d. extrauag. ambitiosæ, de rebus eccle. in commu. unde licet locatio ad quinquennium dicatur ad modicum tempus, ut adnotarunt Bald. Ange. Paul. & Alex. nu. 23. in d. §. si uir, per tex. ibi, nihilominus locatio ad quinquennium rerum ecclesiasticarum prohibita est, quod est notandum, nam Docto. in aduerteter, indistinctè dicunt, ad modicum tempus res ecclesiæ per Prælatum posse locari. Tertio infero uerè esse Calde. sententiam in c. cum contingat ext. de iure iuran.

iuran. afferentis non esse periurum Prælatum qui iuravit non alienare res ecclesiæ, quamvis eas ad longum tempus locauerit, quem refert & sequitur Couarr. in lib. 2. resolu. cap. 16. nu. 2. & reprobatur Bald. in c. 1. in prin. colu. pen. de his qui feu. dare poss. & Abb. in c. intellecto colu. ff. de iure iuran. contrarium tenentes: tradit etenim Couarru. quod alienationis verbum propriè non comprehendit longam locationem, sed quod ex huius verbi alienationis significatione, comprehendatur prædicta locatio, cum per huiusmodi locationem ad longum tempus, dominium utile, & non directum transferatur, ob idque impropria, & non propria dicitur alienatio: unde concludit, quod quamvis plerumque ob latam dictionis significationem, res prohibita alienari, locari ad longum tempus non possit, quo ad hoc ut contractus locationis non valeat, non verò quo ad poenam infligendam alienanti: quod corroboratur per tradita à glo. in Clemen. 1. de consan. & affini. & à Ias. & Deci. in l. 2. ff. de iurisdic. omni. Iudi. & ab eodem Ias. in l. 2. in fine ff. de in ius vocan. dicitur, quod licet lex poenalis extendatur, non tamen extenditur eius poena. Ipse verò arbitror, quod non solum poena imposita alienanti non debet extendi ad locantem ad longum tempus, prout Coua. & alij uolunt, sed quod plus est, contra eos existimo, quod contractus talis locationis longæ validus sit, cum ut supra diximus, per huiusmodi simplicem ad longum tempus locationem, non transferatur dominium utile. Et quod vult Couarru. impropriè alienationem dici, quando dominium utile transfertur mihi non placet, & contrarium verius, & ut supradiximus receptius est: nam propriè, licet non strictè, sed largè alienatio dicitur. Fateor tamen,

tamen, quod in presenti specie quam adducit Calde. & post eum Couarru. contractus locationis erit ipso iure nullus, scilicet quando Prælati iuravit non alienare res ecclesiæ, non quia iuravit, vel promisit non alienare, quoniam extendi non debet ad locationem ad longum tempus, quæ alienatio strictè, uel largè non est, sed quia locatio longa expressè sicut alienatio prohibita de iure communi est, ut constat ex Clemen. 1. de rebus eccle. & in d. extrauag. ambitiosæ: unde quia lege prohibente locauit Prælati res ecclesiæ, contractus erit ipso iure nullus, per l. non dubium, & quod ibi notatur C. de legi. maximè quod in dictis iuribus expressè huiusmodi locatio annullatur: & iuramentum, aut poena, uel promissio quæ postea ad maiorem canonis firmitatem addita sunt non debent contractum ab eo prohibitu, & annullatu validare, ut in simili docet Couar. in 2. par. relectionis reg. peccatū. §. 5. nu. 6. de reg. iur. in 37 6. Ex quo sub infero, quod in proposita specie, quando Prælati iuravit non alienare res ecclesiæ, non solum non poterit eas ad longum tempus locare, pro ut scriben. uolunt, sed nec ad modicum tempus, si tamen ultra triennium locauit, ut ad quadriennium, uel quinquennium, contra eorum mentem, quia per d. extrauag. ambitiosæ prohibita huiusmodi locatio est. Secundò sub infero, quod si Prælati uel alius administrator promisit cum iuramento, uel sub alia poena, non alienare alias res quam ecclesiasticas, quod non solum non erit ei infligenda poena periurij, si ad longum tempus locauerit, pro ut resoluunt Bero. in c. nulli extra de reb. eccl. nu. 32. & Couar. ubi supra in c. 16. nu. 6. & Pine. num. 64. sed quod contractus locationis erit ualidus, contra Doctorem, quia huiusmodi locatio non est alienatio propriè,

39 priè, nec strictè, nec largè. Quartò principaliter ex prædicta resolutione infero, non ueram † sed & falsam esse multorum opini. asserentium, pœnam priuationis contra emphiteutam, irriquisito domino alienantem, per l. si. C. de iure emphi. constitutam, locum sibi uendicare, contra locantem ad longum tempus: quam tenet Alex. in conf. 119. lib. 3. & Ias. in d. l. si. nu. 2. & 112. Felia in c. quæ in ecclesiarū extra de consti. nu. 87. Dec. in cōf. 203. Afflict. in c. 1. in prin. nu. 6. de prohibi. feu. alien. Tiraq. in lib. 1. de retra. §. 1. glo. 14. nu. 82. Boeri. in deci. 234. post gl. & ibi Dy. nu. 3. in l. codicillis §. pe. ff. de leg. 2. Nam in hoc arti. uerior & æquior est nostrorū Hispanorum cōtraria snia, affirmantiū emphiteutam propter longam locationem, non incidere in commissum, quod uoluit Couarr. in d. c. 16. Anto. Gom. in lib. de contracti. cap. de locato nu. 11. ad finem, Pine. in d. l. 1. parte. 3. nu. 68. qui aliorum opin. saltem quod ad pœnam falsam esse affirmant. Ipse uerò existimo, prædictorum determinationem quo ad omnia ueram non esse, & emphiteutam ad longum tempus locantem, non solum non incidere in pœnam commissi, pro ut nostrates uolunt, uerum etiam quod talis longa locatio ualida erit, contra omnium mentem, nisi in contractu locationis expressè prohibita, aut natura contractus emphiteusis, & non simplicis locationis seruata esset: Censeo tamen, quòd si res in emphiteusim cōcessa, peruenisset ad dominum directum medio tempore locationis, ut puta quia tempus finitum emphiteusis esset, uel alia causa, quòd non tenebitur stare conductori, siue ad longum, siue ad modicum tempus conductum ab emphiteuta haberet, arg. l. si quis dominus §. 1. ff. locati, & eorum quæ in seqq. illationibus infra dicetur. Quintò infero nō esse ad mittendam

40 tendam doctri. Ias. & aliorum Docto. in superiori † illatione citatorū, uolentium emphiteutam ad longum tempus locantem, debere soluere domino quinquagesimam, quæ ei ex alienatione debetur, quam meritò improbat Pine. ubi supra nu. 68. Sextò infero resolutione 41 nē quæstionis utilis, & quotidianæ, scilicet † an possidens bona uinculata expressè, aut tacitè alienari prohibita (ut sunt bona maioratus, uel relicta perpetuò familiæ) possit ea ad longum tempus locare, uel in emphiteusim concedere: In quo arti. Pine. ubi supra nu. 65. asserit, se uariè uidisse iudicatum, & teste eodem, partem affirmatiuam tenent aliqui Docto. hac præcipua ratione, quoniam res ecclesiæ in emphiteusim in tres generationes permittuntur concedi, pro quo ego adduco tex. in authen. de non alien. uel permut. reb. eccle. §. emphiteusim. Qua ratione non obstante, contraria opin. negatiua per scriben. recepta est, non posse quidem per talem possessorem prædicta bona restitutioni subiecta, in emphiteusim concedi, uel ad longum tempus in damnum aut fraudem successoris locari, ita cōcludunt Bart. & Docto. circa bona relicta familiæ, in d. §. instituto l. codicillis ff. de lega. 2. & circa bona maioratus Anto. Gom. in l. 40. Tauri nu. 84. & circa omnia, Pine. ubi supra, qui eam corroborat ex traditis à Baldo in l. si. §. sed quia in fine C. commu. de lega. & in l. emptorem nu. 5. & 6. C. de locato & à Ias. in consil. 29. & 94. lib. 1. pro qua adducūt comm. opi. de qua supra, quòd prohibitus alienare, censetur prohibitus ad longum tempus locare: cui etiam suffragatur decisio, & ratio, & l. si quis domus §. 1. ff. locati. ubi locatio à fructuario facta, extincto usufructu finitur, quod Paul. ibi nu. 3. adnotauit. Præterea hanc partem suadet ratio, nam esset iniustum,

& valdè iniquum, possessorem maioratus, integra possessione rerum fraudari contra voluntatem, & præceptum primò instituentis, à quo ipse capit, & non à prædecessore, iuxta l. 3. & quod ibi Bart. adnotauit ff. de interd. & relega. l. vnum ex familia §. 1. ff. de lega. 2. & hanc partem sequitur Curti. in cons. 25. Pari. in cons. 22. nu. 88. & 85. Deci. in cons. 445. nu. 23. & alij plures ab his, & à Pine. relatis. Nec oberit aliorum fundamentum, quòd res ecclesiæ possunt in emphiteusim in tres generationes concedi, nam respondent Docto. negatiuam, & communem partem tenentes, illud verum regulariter, & simpliciter non esse, cum bona ecclesiæ non possint in emphiteusim concedi, nec ad longum tempus locari, vt in Clem. 1. de rebus eccle. & in extrauagan. ambrosiæ, eod. titu. & quòd supra dictum est, vendicat sibi locum ex necessitate, & magna utilitate, & cum tractatu, & solemnitate, maximè quòd diuersa ratio est in rebus maioratus, cum fieri posset fraus successori, quæ ratio cessat in ecclesia, quæ semper est eadem, vt bene considerauit Bald. in d. l. emptorem. Mihi verò tam affirmatiua, quàm etiam negatiua pars sustineri non posse videtur, vnde hanc difficultatem ita resolui debere puto. Aut quæritur an prædictus possessor possit bona illa concedere in emphiteusim, & indistinctè pars negatiua est vera, quòd non, cum concessio in emphiteusim, sit vera, & propria alienatio, vt supra conclusum est, & similiter non poterit locare seruando in locatione formam, & naturam contractus emphiteutici. Aut quæritur an possit per eum verè locari, & teneo quòd sic, & quòd ualebit simplex locatio indistinctè, siue sit breuis, seu ad modicum tempus, ut est de mente omnium, siue longa contra communem

opi.

opi. puto tamen quòd huiusmodi locatio finietur vita locatoris, siue breuis, siue longa illa sit, nec successor amplius obligabitur, vt in locatione usufructuarij contingit, & ita cessant omnes rationes communis opi. supposito quòd vt supra conclusum est, vera non est communis opinio, quòd locatio ad longum tempus est alienatio. Septimò infero, quòd licet pater bonorum aduentitiorum, & filij legitimus administrator, ea bona aduentitia alienans, aliquando priuetur administratione, vt notatur in l. 1. per tex. ibi C. de bonis mater. non tamen locum habebit in patre qui ea bona ad longum tempus locauit, quòd tenet Pine. vbi supra nu. 64. contra mentem aliquorum, hac attenda ratione, quia poena est odiosa, & restringenda, secundum glo. in c. fi. ex. de iure patro. qui concludit cõtra scriben. magis in hac specie considerari debere, an pater sciens uel ignorans emphiteusim concesserit, aut ad longum tempus locauerit, vt fraudibus obuietur, arg. l. 1. §. fi. ff. de calumni. Ego verò in hac specie tenerem superioris illationis distinctionem, & verius puto, quòd si pater concessit bona aduentitia in emphiteusim, infligenda est ei poena, & remoueri poterit, cum propriè sit alienatio: propter locationem verò longam, puto quòd non sit puniendus, non per rationem Pine. solùm scilicet quia poena est odiosa & restringenda, sed quia vt superius diximus, non est propriè alienatio. Octauò infero non esse tutam Alex. Doctrinam in l. si filio §. si vir in quinquenniũ locauerit fundum ff. solu. matri. nu. 25. dicentis, quòd sicut maritus fundum dotalem prohibetur alienare, vt constat. ex princi. instit. quibus aliena. licet vel non, & ex l. 1. & per totum tit. C. & ff. de fundo dota. similiter & ad longum tẽpus locare, cum huiusmodi locatio sit alienatio,

natio: quæ opinio per supradicta mihi non placet, cum
 verior opi. sit, quod non sit alienatio, talis longa loca-
 tio: vnde tex. in d. §. si vir qui loquitur de locatione
 quinquennium, procedit etiam in locatione ad longum
 tempus, nec contrarium ibi probatur, vt male aliqui ibi
 44 sensere. Nond infero, et non esse securam Doctri. ali-
 quorum Docto. volentium, quod sicut tutor vel cura-
 tor non possunt bona pupilli alienare, per l. lex que
 tutores C. de administra. tuto. & per l. 1. & per totum
 titu. ff. de rebus eorum, similiter non possunt ad longum
 tempus locare, quia talis locatio, secundum eos, est alie-
 natio, ita concludunt Bart. & Paul. in d. §. si vir in quin-
 quennium, Coua. in d. c. 15. nu. 5. & 6. Boeri. deci. 234.
 Anto. Gomez in lib. de contracti. cap. de locato, Arius
 Pine. vbi supra nu. 64. Mencha. success. creati. §. 10. nu.
 78. Alex. in conf. 117. lib. 5. qui omnes volunt permit-
 tutori, vel curatori bona pupilli ad modicum tem-
 pus locare, & quod minor finita tutela, vel cura tenebi-
 tur stare locationi, arg. l. si tutelæ ff. de administ. tu. Ego
 verò existimo nullam esse in hac specie, sicuti nec in præ-
 teritis differentiam inter locationem ad longum, & ad
 modicum tempus, sed difficultas est, an minor teneatur
 stare locatori, finita tutela, vel cura, nam in d. l. si tutela,
 non clarè probatur, quod scriben volunt. In quo arti-
 ex d. l. si tutelæ, ita videtur mihi esse distinguendum: Aut
 tutor vel curator re minoris locauit ad tempus, ad quod
 ex officio tenebatur necessariò locare, & hoc casu tene-
 bitur stare locationi, aut ad longius, & non tenebitur, ut
 fraudibus obuietur, arg. l. si. in fine ff. de calumni. nam
 durum mihi uidetur, quod in ultimo tutelæ uel curæ an-
 no, liceret tutori uel curatori domum, uel fundum mi-
 noris ad octennium, uel nouennium irreuocabiliter lo-
 care,

care, in d. annuum & fraudem minoris. Decimò ex præ-
 dicta resolutione infero, et in puncto iuris non esse om-
 nino tutum Alex. conf. 57. in lib. 2. vbi consuluit, quod
 prohibitus alienare sine consensu vxoris, non poterit ad
 longum tempus, sine eius consensu locare, quem sequi-
 tus est Boeri. decif. 234. nu. 1. cum uerius sit talem lo-
 cationem non esse alienationem. Vnde decimò infero ve-
 ram esse Doctri. Tiraq. in tracta. de utroq; retra. nu. 84.
 afferentis, quod retractus non habebit locum in loca-
 tione ad longum tempus. Duodecimò infero, quod
 46 et licet in venditione & in contractu emphiteutico non
 sit locus remissioni, propter sterilitatem, quia sunt alie-
 nationes, & res perijt domino, iuxta l. pignus C. de pi-
 gno. declarat Bart. in l. 1. C. de iure emphit. Tamen in
 locatione ad longum tempus locus erit remissioni, quia
 prædicta ratio cessat, quod tenent Bald. Sali. & Iaf. nu.
 21. in d. l. 1. & Anto. vbi Imola nu. 44. in c. potuit ex. de
 loca. qui reprobant Fab. ind. l. 1. tenentem contrarium.
 Decimo tertio infero veram esse plurium Docto. sen-
 tentiam et affirmantium, prohibita venditione, non cen-
 47 ferri prohibitam longam locationem, quam tenet Rosfr.
 in q. faba. 8. Bald. in authen. qui iurat penul. colu. versi.
 vltimus quæro C. de bonis auto. iud. pos. si Ripa in l. si
 liusfami. §. diui nu. 100. ff. de lega. 1. Iaf. in l. si. C. de iure
 emp. hi. & in conf. 25. Alex. in conf. 1. volu. 4. Deci. in
 conf. 204. & alij quos refert & sequitur Tiraq. de utroq;
 retractu nu. 82. Imò ipse arbitror, quod non solum pro-
 hibita venditione, & ita alienationis specie, sed etiam
 si in genere alienatio prohibeatur, non videtur locatio
 prohibita, contra eorum mentem. Hæc tamen conclu-
 sio, quod alienationis nomen non continet locationem,
 etiam ad longum tempus, recipit declarationem, quod
 verum

verum est propriè, & strictè, largè, & largius loquendo, impropriè verò & largissimè; qualibet locatio, etiam ad modicum tempus comprehenditur, vt supra dictum est. Secunda conclusio est, per locationem etiam ad longum tempus non transfertur dominium in conductorem, l. non solet ff. loca. l. manu fata in fine ff. de contrahen. empti. l. si ususfructus ff. de iure doti. quæ iura indistinctè loquuntur, & indistinctè in qualibet locatione intelligi debent. Ex quo primò infero, quòd per longam locationem non transfertur dominium directum, quòd ab omnibus receptissimum est. Secundò infero quòd per locationem ad longum tempus non transfertur dominium vtile, quòd contra ferè omnes, cum Pine. vbi supra nu. 66. & Cona. lib. 7. cap. 12. verissimum puto. Declaratur verò hæc conclusio non procedere, quando in locatione seruata esset forma & natura contractus emphiteutici, quo casu emphiteusis iudicatur, ideoq; transfertur dominium vtile, arg. l. i. ff. si ager veſti. & l. i. C. de iu. emph. vbi notatur. Tertia conclusio est, per locationem etiam ad longum tempus, & in plures annos, non transfertur in conductorem ius aliquod reale, l. qui fundum in plures annos ff. locati. Ex quo primò infero contra commu. opin. quòd conductori etiam ad longum tempus, non competit actio, quòd clarè constat ex l. in prouinciali §. si ego ff. de noui ope. simpliciter intelligendò illam, l. item quæritur §. exercitu ff. loc. & facit l. fideiussor ff. mand. Secundò infero, quòd non datur conductori exceptio, nec retentio, quòd bene probatur in l. emptorem §. C. de locati. & conduct. vbi singularis successor non tenetur stare colono, nec ei datur exceptio, aut retentio: cuius tex. decisio non solum habebit locum in locatione ad modicum

modicum tempus, pro vt Docto. ibi volunt, sed etiam in locatione ad longum tempus, quia non habet ius in re contra glo. & Docto. ibi, & contra Barr. in l. qui fun dū ff. locati, & contra Alex. in l. si filio §. si vir. ff. sol. marr. & Perr. à Due. in regu. 240. & Pine. vbi supra nu. 68. qui tradit hanc opin. æquitatem habere, licet fateatur in d. l. i. ff. si ager veſtiga. quam Docto. ad hoc citant nihil probari. Ego verò censeo hanc differentiam inter locationem ad longum, & ad breue tempus, in iure non probari in specie nostra, nec admitti debere, sed dispositionem d. l. emptorem generalem esse, & generaliter intelligi debere in quacunque locatione longa vel breui: itaq; particularis successor nō tenebitur stare colono, siue ad modicū, siue ad longum tempus conductum habeat, nec hoc iniquum, sed iustum & iuri magis consonū mihi uideretur. Tertiò infero inutilem esse quonem quam tradunt Docto. an locatio longa earum rerum quæ prohibentur alienari valida sit, si in ea adijciatur pactū, quòd nullū dominium, nullumq; ius in re in conductorem transferatur: quòd tenet Bal. in l. codicillis §. instituto ff. de leg. 2. & ibi Imol. & Alex. ad Bar. idem Bal. in l. si domus §. si ff. de lega. 1. ubi & Imo. & Alexan. ad finem, Fel. plures referens in c. quæ in ecclesiis, de consti. Bero. in cap. nulli, nu. 32. de rebus ecclesiæ. Sed eam opin. & cautelam damnauit idem Bald. in authen. hoc ius C. de sacros. eccle. Couarr. & Pine. vbi supra nu. 64. dicens quòd raro uel nunquam contingere potest, ne damnum fiat successor, uel alij. Boc. q. 234. post Ang. conf. 19. dicit, quòd tacite uideretur actum. Ipse uerò per supradicta arbitror, superfluum esse huiusmodi pactū, cum etiam eo non adiecto, per locationem longam, non magis transferatur dominium, uel ius reale, quàm per locationem m

XXX ad

ad modicum tempus. Prædicta uerò conclusio aliquas patitur limitationes, & prima est, quòd locum non sibi uendicat in locatione agri uectigalis, ex qua locatione ius reale ei qui conductum agrum à fisco, uel respublica habet, acquiritur: siue ad longum, siue ad breue tempus sit facta locatio, secundum commu. opi. de qua supra: pro qua sunt iura si rectè intelligantur in l. i. & ff. si ager uecti. uel emphi. per. & facit l. i. ff. de loco publi. fru. & l. i. & ff. C. de loca. prædi. ciui. lib. ii. quem art. supra latius exposuimus. Secundò limitatur non procedere in conductione superficiarij, qui solum conductum habet, cui ius reale quæritur, & actio à Prætorè quando ad longum tempus conduxit conceditur: nam de conductore ad modicum tempus Prætor non curauit, l. i. §. quod autem ff. de superfi. pro quo urget l. tutor §. ff. de pigno. l. superficiario 74. ff. de rei uendi. l. in prouinciali §. si ego ff. de noui ope. nunti. ubi manifestè apparet, speciale esse in superficiario, quem art. supra ab unde explicauimus. Quarta conclusio est, quòd locatio perpetua & temporalis, siue ad longum, siue ad modicum tempus, regulariter non differunt, sed eisdem iuris regulis longa, & breuis, perpetua, & temporalis consistit: quæ conclusio constat ex titulis insti. C. & ff. loca. ubi iura de locatione agentia, indistinctè loquuntur, nec in aliqua lege reperitur differentia constituta inter ea, unde indistinctè debent intelligi: maximè quòd si differentia inter ea esset, uerissimè est, quòd non fuisset omissa, cum esset notatu digna, & qui asserunt differentiam esse, probare debent: & istam conclusio tenet Pine. in d. l. i. part. 3. nu. 66. C. de bonis. mate. & Riuiera in addi. ad Anto. Gom. in lib. contractu. cap. 3. lite. G. quæ comprobari posse mihi uidetur per l. viam

ueri-

ueritatis C. de loca. & per l. i. iuncta l. ff. si ager uecti. Ex qua concl. primò infero, quòd sicut alienationis nomè non cõprehendit locationem ad modicum tempus nec prohibitus alienare, prohibitus censetur ad tempus breue locare, pro ut Docto. fatentur, similiter non continet locationem ad longum tempus, contra eos. Secundò infero, quòd sicut dominium utile nõ trãsfertur per locationem ad modicum tempus, ut uolunt Docto. similiter nec per locationem ad longum tempus, cõtra eos. Tertio quòd sicut ex locatione ad modicum tempus nõ quæritur ius in re conductori, ut Docto. concludunt, similiter nec ex locatione longa, contra eos. Quarto infero dispositionem d. lempptorem C. de loca. quæ secundum glo. & Docto. ibi, locum habet in conductore ad breue tẽpus, procedere etiam in conductore ad longum tempus, contra eos. Quintò infero, quòd sicut conductor ad modicum tempus nõ habet possessionem naturalem rei conductæ, similiter nec conductor ad longum tempus, Ange. in conf. 19. Boe. quæst. 234 in fin. l. non solùm. §. quod uulgo. ubi gl. ff. de usu. l. male. C. de præf. 30. uel 40. quãuis cõtrarium & malè uoluerit Fel. in c. quæ in ecclesiarum ex. de consti. nu. 121. post Card. in Clem. 1. §. si. q. 2. de reb. eccle. per c. potuit ex. de loca. & per c. olim, de resti. spol. quæ differentia nec ibi, nec alio loco uideo quòd satis probetur. Hæc tamen conclusio in aliquibus casibus specialibus non procedit, & reperitur discrimen inter locationem longam & breuem, & primò fallit de iure ciuili, in conductore superficiario, cui si ad longum tempus habet conductum, Prætor concedit actionem, secus uerò si ad modicum tempus, iuxta l. i. §. quod autem ff. de superfi. Secundò fallit de iure canonico, in locatione rerum ecclesiastica-

XXX 2

rum,

rum, quæ ad modicum tempus permiffa est, ad longum verò prohibita, vt apparet ex clemen. 1. de rebus eccle. non alien. & ex extrauag. ambitiofæ eod. tit. Est tamen aduertendum, quòd longa locatio in hac specie, non dicitur ea fola quæ ad decenniũ ascendit, pro vt Docto. volũt, (quam ipfi improprie alienationẽ appellant,) fed ẽt locatio infra decenniũ, fi tamen est vltra triennium, vt cõtat ex d. extrauag. ambitiofæ. Tertio fallit de iure Regio in specie Regiæ l. 19. ti. 8. par. 5. vbi emptor nõ põt

55 † expellere conductorem, quando perpetuò, vel ad vitam locantis conduxit, licet regulariter emptor conductorem expellit, fi ad minus tempus conductum habet, ex quo apparet, quòd illa l. non loquitur de locatione longa, idest ad decennium, pro vt noſtrates volunt, fed de perpetua vel ad vitam. Quarto fallit, quod perpetua locatio differt † à temporali, in hoc quòd temporalis locatio etiam fi fit ad longum tempus, finito conductionis tempore amplius non durat, nec eam tenent locator renouare, licet fit fecus in perpetua, ita conſuluit Mari. Soc. Iun. in conf. 63. nu. 2. volu. 2. Quintò differt locatio perpetua à temporali in specie l. fi. C. de locati.

57 præd. ciui. lib. 11. Quinta conclusio est, † locatio in qua natura & forma contractus emphiteutici ſeruata est, cõtractus emphiteuticus cenſetur, & ſimiliter ẽ contra cõtractus emphiteuticus in quo forma, ſeu natura locationis ſeruata est, locatio in effectu est, quia ad cognoscendum contractum potius conſideratur forma, ſeu natura contrahenti, quàm verba ipſorum cõtrahentium, iuxta glo. doctrinam in l. fi. vno ff. locati. pro quo vrget rex. in l. debitori C. de pactis, declarat Ioan. Anto. Rub. in re. p. §. quidam recte nu. 205. l. Gallus ff. de liber. & ante cum. Bald. in l. prima. C. de iur. emphithe. numer. decimo.

decimo. Ex quo primò infero, quòd cum natura contractus emphiteutici fit, quòd pro modica penſione detur, & natura locationis, quòd detur pro penſione fructibus fundi correfpondenti, quòd fi pro modica penſione cõcedatur res, erit contractus emphyteuticus, fi pro penſione verò fructibus correfpondenti, erit locatio, nec verba contrahentium, quoniam naturæ cõtractus nõ poſſunt accommodari cõſiderantur. ex quo ſubinfero nõ eſſe uerã † doctrinam Io. de Imo. in c. nulli nu. 7. verſi. iõ, & in c. ad audientiam. 1. nu. 3. de rebus alie. non alie. Et Io. Fab. in l. 1. colum. 1. C. de iure emph. & in §. adeo nu. 9. Inſtitut. de loca. & condu. afferentium, locationem ad longum tempus in nomine tantum, non verò in effectu ab emphiteuſi differre, quorum traditionem merito improbat Iaſ. in d. l. 1. nu. 34. C. de iure emph. quẽ ſequitur addi. ad gloſſ. in verbo. neque ad locationem in d. §. adeo. & tenet Abb. in c. propter, vlti. not. de locato, qui adnotant aliquas differentias in effectu inter hos contractus: & in primis quòd in emphiteuſi non eſt locus remiſſioni canonis propter ſterilitatem: licet in locatione ad longum tempus penſio remittatur, quod etiam concludunt Bal. nu. 10. Sal. & idem Iaſ. nu. 21 in d. l. 1. Ro. in l. interdum §. ex naufragio. nu. 5. ff. de acq. poſſeſſio. Bartho. Socin. in l. Gallus. §. etiam fi parente nu. 6. ff. de liber. & poſthu. Anto. Rub. in d. §. recte nũme. 205. qui tres vltimi poſt Bald. hoc declarant, quod locus erit remiſſioni, quando penſio eſt fructibus correfpondens, aliàs non. Secunda differentia eſt, quòd locatio tranſit ad quemlibet hæredem. l. viã ueritaris. C. locati. fed emphiteuſis eccleſiæ non tranſit ad hæredes extraneos, Bald. in c. literæ, de dila. quod declarat Iaſ. in Auth. qui rem. C. de factofanct. eccl. & Rub. citatus, quod

quod si pensio prædictæ cōcessionis esset fructibus cor-
respondens, transmittetur, aliàs non. Tertiam differen-
tiam adducit Ias. in d. l. r. nu. 37. quod emphiteota non
petit melioramenta, conductor vero perpetuus sic.

- 59 Quarta differentia est quam affert Ias. sibi, in caducita-
te; quia emphiteota priuati cessans soluere canonem,
non cadit minori tempore triennij; in conductore ue-
rò ad longum tempus cessante soluere pensionem non
expectatur triennium, sed saltem post biennium cadit
ac expelli potest: quòd voluit etiam Abb. in d. c. pro-
pter sterilitatem, nota vlti. nu. 10. & addi. gloss. in verb.
neque per locationem. §. adeo, Instit. de locati. & con-
ducti. & hæc opinio uerior mihi est, quamuis uellit con-
trarium idem Ias. post plures Docto. ab eo adductis in
l. 2. nu. 39. C. de iure emphiteo. & glo. in verbo biennij
in l. quæro. §. inter locatorem. ff. loc. quorum traditio im-
puncto iuris uera non est, nam ut iam demonstravi-
mus, conductor ad longum tempus, & etiam perpe-
tuus, non habet dominium utile, nec ius in re, & ultra
dd. supracit. hoc tenet Angel. in consil. 19. & Nicola.
Boe. in 4. deci. q. 234. in fin. & facit l. non solum. §. quod
vulgo. ff. de vsuca. l. male agitur. C. de præscrip. 30. uel
40. anno. per quæ iura, & per alia quæ ante adducta
sunt, puto quod locatio perpetua, differt ab emphyteu-
si, etiam in his septem differentijs adductis à gl. in ver-
bo, nec ad locationem §. adeo, Instit. de loca. & con-
ducti quamuis commu. Scrib. uellent, quòd solum pro-
cedant in locatione ad modicum tempus.

S V M M A R I V M.

- 1 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum, an sit ualida.

Donation

- 2 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum, non tollitur libera testandi facultas directo.
- 3 Actus per quem tollitur libera testandi facultas est uultus, cum commu. contra Fortu. Couarr. & uasq. & quando sit contra bonos mores.
- 4 Facultas testandi tolli potest per actum meritorium, & demeritorium. & indifferentem, & quomodo intelligatur.
- 5 Donandi actus est meritorius. & rationi naturali consonus.
- 6 Libera testandi facultas tolli potest statuto, uel pacto, lege, aut statuto, aut consuetudine approbato, & nu. 8.
- 7 Testandi libera facultas non tollitur per clausulam derogatorem, quæ apponi solet in testamentis.
- 8 Sponsalibus de futuro, etiam appositio iuramento non tollitur libera potestas contrahendi matrimony.
- 9 Intellectus ad l. stipulatio hoc modo concepta ff. de uerbo. obli- ga. & noua auctoris ratio.
- 10 Liberam testandi facultatem auferri sibi indirectè est contra bonos mores: non autem si directè & palàm: licet actus sit nullus.
- 11 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum, an tollat liberam testandi facultatè indirectè & occasionaliter.
- 12 Testari possunt qui non habent bona, & qui habent bona aliquid quando non: & nu. 2.
- 13 Ratio, quare Monachi, & obides testari, nequeunt.
- 14 Donatio omnium bonorum presentium, tantum in articulo mor- tis, de iure communi, ualida est.
- 15 Falcidia detractio, quare hodie prohiberi potest à testatore asse- gnat rationem, & eam improbat.
- 16 Hæres licet sit possibile quod uellit hereditatem adire, pro nul- lo aut minimo lucro, non tamen est uerissimile.
- 17 Testamentum etiam hodie destituitur, hereditate non adita.
- 18 Aditio hereditatis ab intestato requiritur in casibus specialibus, in quibus relicta in testamento, uel in codicillis ab intestato conseruantur, ad hoc ut debeantur.
- 19 Intellectus ad l. si. C. de pactis.
- 20 Pactum de futura successione affirmatiuum, est à iure improba- tum: & conuentio de aliquem heredem instituendo est

iura-

- inualida.
- 21 Donatio omnium bonorum presentium & futurorum causa mortis, ualida est. & nu. 62.
- 22 Donatio omnium bonorum presentium & futurorum quod non leditur us p b l i u m.
- 23 Donatarius non potest conuenire donatorem ultra quam facere potest, sed deducto ne egeat, & alimentum tenetur ei prestare & nu. 69.
- 24 Donatio omnium bonorum presentium & futurorum presentium fraudulenta, quando donans habet creditores: & nu. 73.
- 25 Locans in perpetuum operas non compellitur precise ad operandam.
- 26 Donatio est de prohibitorijs, & regulariter censetur permissa.
- 27 Rationem naturalem sufficit allegare.
- 28 In re propria quilibet est moderator & arbiter, etiam abutendo, non uero lege prohibente.
Intellectus ad S. sed & maior, inflit. de is qui sunt sui, uel alieni.
- 29 Donatio omnium bonorum presentium & futurorum facta ecclesie, uel pro loco ualeat; & latius nu. 59.
- 30 Donatio omnium bonorum, per quam remanet nudum & inane nomen heredis, pones heredem ualida ipso iure est.
- 31 Donatio mutuum bonorum presentium & futurorum infirma est, secundum receptiorem sententiam quae in praxi, seruatur: licet contraria opinio in stricta disputatione facillius defendi potest.
- 32 Donatio omnium bonorum presentium, tantum est in Hispania improbata.
- 33 Donatio omnium bonorum presentium & futurorum aliquo reseruato, est ualida.
- 34 Donatio omnium bonorum presentium & futurorum, aliquantel quantitate reseruata, est ualida.
- 35 Donatio omnium bonorum presentium & futurorum, reseruato usfructu ualeat.
- 36 Donatio omnium bonorum presentium & futurorum, quando donator expressit, quod de re donata in uita possit disponere, non ualeat.

Donatio

- 37 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum ualida est, reseruata aliqua re uel quantitate, cum adiectione quod de ea possit donator disponere in uita, uel in morte.
- 38 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum ualida est, quando testator expressit, quod reseruabat aliquam rem, uel quantitatem, ad testandum; & disponendum pro anima.
- 39 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum reseruato usfructu ad uitam, ualida est: contra Curti. Iun.
- 40 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum non ualeat aliquo reseruato, quando id quod reseruatur non cadit in testamentariam dispositionem.
- 41 Donatio omnium bonorum presentium & futurorum reseruato usfructu ualeat, etiam si non exprimatur, quod reseruatur fructus contra purp. Ripa, & Curti. Iuni.
- 42 Interpretatio in dubio faciendae est, ut actus ualeat, etiam si uerba improprie uentur; & largissimo modo accipiantur, & in odiosis, & in poenaltibus.
- 43 Donatio omnium bonorum, reseruato usfructu, ualida est in Castellae Regnis Hispaniae.
- 44 Donatio presentium, & futurorum, aliquo reseruato, ualeat, [quod id quod reseruatur, non est modicum.
- 45 Donatio presentium, et futurorum simpliciter facta ualeat, quia, censetur reseruata suppellectilia, & caetera bona, quae uerisimiliter credendum est, nullum fuisse donaturum, si non sunt modici ualoris, & nu. 53.
- 46 Intellectus ad l. obligatione generali. ff. de pigno.
- 47 Donatio presentium futurorum, reseruatis iuribus, et actionibus, ualeat si non modica sunt.
- 48 Bonorum appellatione in dubio non solum comprehenduntur corporalia mobilia, & immobilia, sed etiam iura, & actiones: regulariter: fallit tamen in aliquibus casibus.
- 49 Donans omnia bona presentia, & futura, cum adiectione mobilium & immobilium, uel cum adiectione ubique existentia, ualida est, quia censetur reseruata iura, & actiones.
- 50 Donatio presentium, & futurorum est inualida, etiam si donantium bonorum donatorum non sit translatum.
- 51 Donatio omnium bonorum futurorum tantum est ualida.

YYY Donatio

- 52 Donatio omnium bonorum presentium tantum firma est.
- 53 Donatio omnium bonorum simpliciter facta absque adiectione presentium, et futurorum ualida est, quia refertur ad presentia. & nu. 45.
- 54 Donatio summa maxima, ut puta centum millia aureorum facta ab eo, qui mille tantum aureos in patrimonio haberet, ualet.
- 55 Donatio presentium, & futurorum post mortem suam, etiam casibus in quibus esset donatio irreuocabilis, ualet, & latius nu. 62.
- 56 Donatio hereditatis aliquando ualet, & aliquando non.
- 57 Venditio omnium bonorum presentium, & futurorum ualida est etiam de iure Regio.
- 58 Donatio presentium, & futurorum non firmatur iuramento, nec ualet in presentibus, nec in futuris; nisi quando facta esset cum adiectione post mortem, quo casu, quoad irreuocabilis, est ualet.
- 59 Donatio presentium, & futurorum facta ecclesie, uel pio loco ualida est.
- 60 Patrimonium, uerbum non est uniuersale, sicut hereditas, nec eius appellatione ueniunt nomina.
- 61 Donatio presentium, & futurorum ob causam dotis facta quando ualet.
- 62 Donatio irreuocabilis, ut causa mortis, uel quae morte confirmatur presentium, & futurorum ualet.
- 63 Donatio causa mortis regulariter intelligitur ea, in qua fit mentio mortis: quae regula patitur plures limitationes.
- 64 Donatio facta hoc modo, dono bona mea post mortem meam, restringitur ad illa bona, quae donator habebat tempore donationis.
- 65 Donatio presentium, & futurorum inualida est, non solum quoad futura, sed etiam quoad presentia bona.
- 66 Donatio presentium, & futurorum ut ualet, induci potest lege uel consuetudine, lege, uel statuto approbata.
- 67 Donatio presentium, & futurorum est inualida, etiam si fiat ab intestabili, cui licebat contrahere.
- 68 Donatio omnium bonorum quando ualida est, recipit plures declarationes.
- 69 Donator non potest conueniri ultra quam facere potest, sed de

- do de quo possit uiuere, & testari.
- 70 Donatarius omnium bonorum tenetur alimenta praestare donatori, alias donatio reuocatur & ingratitude.
- 71 Donatio omnium bonorum reuocatur per superuenientiam liberorum.
- 72 Donatio omnium bonorum an possit minui ex causa dotis.
- 73 Donatio omnium bonorum, quando donator habet creditores praesumitur in fraudem facta.
- 74 Donans omnia bona sua post mortem, tacite censetur sibi reseruare usumfructum.
- 75 Iudex ecclesiasticus cognoscens in causa donationis omnium bonorum iudicare debet secundum legem Regiam inualidam esse, etiam presentium tantum.
- 76 Iudex ecclesiasticus deficiente canone iudicare debet secundum leges Regias, & non secundum leges antiquas imperatorum.
- 77 Princeps quilibet non habens superiorem in suo principatu habet iura imperij.
- 78 Hispaniarum Rex nullum in temporalibus habet superiorem.
- 79 Leges civiles, quae de contractibus loquuntur, nec canonibus contradicunt, etiam quoad ecclesias, & ecclesiasticas personas seruari debent.

An donatio omnium bonorum presentium,
& futurorum sit de iure communi
ualida. Cap. XXX.

ANTIQUA quaestio est, & ualde apud utriusque iuris interpretes controuersa, utrum ꝑ donatio omnium bonorum presentium, & futurorum ualida sit: Quae adeo dubia est, ut quaelibet pars possit probabiliter sustineri, ut tradit Imola in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerbo. obligatio. & ibi Mar. Socin. Iun. num. 81. & Philip. Corne. in l. fina. nu. 14. C. de pactis. Et quia articulus hic est cotidianus

& practicabilis, intendo eum latè examinare. Cuius partem affirmatiuam, nempè huiusmodi donationem non ualere, sed irritam, ac inuolidam esse tenent communiter Scriben. in l. fi. C. de pactis, ubi Bartol. nume. 12. Bald. num. 19. uersic. sed pone; qui eam commu. te. statur, Rapha. Fulg. num. 5. & 6. Docto. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerbo. obligatio. ubi Bart. nu. 5. Rapha. Cuma. num. 7. Paul. de Castr. nu. fin. ubi afferit se uidere communiter teneri. Imola in uers. ad. de. Ias. num. 19. uersic. nunc aggredior: Ioan. Crotus num. 91. ubi dicit non esse ab ea recedendum in iudicando, & concludendo: Mari. Socin. Iun. nume. 80. ubi magis commu. testatur, & num. 83. dicit, quòd difficile esse contra eam in practica obtinere: Card. ad Bar. eam sequitur, idem Bal. in l. cum duobus. §. idem respòdit, el primo. ff. pro socio: idem Bald. in l. certi conditio. §. quoniam num. 3. uersic. tertius si quis. ff. si certum peta. Ange. sibi contrarius in l. 1. ff. de pigno. Maria. Soci. Sen. in tracta. oblat. libr. 10. q. 1. D. Couarru. in rub. de testa. secunda parte nume. 4. Ferdi. Vasque libr. 1. successi. procre. §. 1. num. 98. & num. 181. Deci. in consil. 30. Cefa. in consil. 44. nume. 4. par. 1. & in consil. 288. nume. 27. part. 2. Mari. Iun. in consil. 143. nume. 20. uolum. 1. & in consil. 21. num. 1. & in consil. 27. num. 2. uol. 3. & alij plures relati à Cefa. Quam opin. † primò suadet ratio, quia per huiusmodi donationem omnium bonorum presentium, & futurorum auferitur libera testandi facultas donatori: quod est à iure improbatum, cum sit contra bonos mores, l. liti. puatio hoc modo concepta. ff. de uerbo. obligatio. nam lex dat unicuique liberam testandi facultatem. l. 1. C. de sacrosan. eccle. & ita actus, uel còuentio, per quam aufer-

auferitur, est contra leges; & hac de causa inualida, l. iurisdictionum. §. prator ait, & §. & generaliter. ff. de pactis. Sed hoc fundamentum euitari potest negando, per hanc donationem tolli liberam testandi facultatem: cum habere, uel non habere bona; nihil commune habeat cum testandi facultate; quandoquidem hereditas in iure non in corpore, & patrimonio consistat, l. hereditas 19. ff. de uerb. significatio. §. 1. Instit. de rebus corpor. & incorpora. Vnde ille, qui nihil habet, & soluendo non est, ita libere testari ualet, ut diues, l. is qui soluendo. 55. & l. qui soluendo. 60. ff. de hære. instit. ubi hereditas dicitur, quauis in ea nihil sit: bona etenim ad faciliorem heredis aditionem, potius quam ad testamenti factionem pertinent. tex. in prin. instit. de lege Falc. l. filium. §. sed cum exhæredatio. ff. de bonorum in possess. cont. tabu. Nec in potestate heredis est non ad eundem auferre liberam testandi facultatem. l. fin. C. de iure delibe. Et supposito, quòd per eam tollatur libera testandi facultas, negari non potest, quin non tollatur in totum, sed secundum quid: quod non est in consideratione: nam si hoc consideraretur, nulla donatio, & nullus actus, in quo aliquid amitteretur ualeret; quòd manifestè falsum est, ut aduertit Aug. Bero. in c. in presentia, num. 88. de probatio. maxime quòd licet per huiusmodi donationem in totum tolleretur libera testandi facultas, adhuc fundamentum hoc tolli posset, ex † doctrina. Fortu. Gar. in tracta. de ultimo sine, illat. 20. colum. 105. quem sequitur D. Couarru. in rub. de testa. 2. part. num. 5. & Ferdi. Vasque in lib. 1. resolu. §. tertio, num. 22. affirmantes conuentionem, per quam tollitur libera testandi facultas, non esse turpem, & contra bonos mores: quod probant exēplo

- plō ingredientis religionem, qui licet sibi auferat liberam testandi facultatem, iuxta Authen. ingressi. C. de sacrosanct. eccle. nullum tamen crimen, seu peccatum mortale, aut ueniale committit, immo renunciando uoluntati humanæ actum meritorium exercet, c. si religiosus, de electio. in 6. c. fina. de testam. eo. lib. c. non dicatis 1 2. quæst. 1. Authen. ingressi. ubi Scriben. C. de sacrosan. eccle. Docto. in c. in præsentia, de probat. Nec ualet dicere id specialiter ex causa religionis permitti: nam respondent prædicti patres, quod ea, quæ contra bonos mores fiunt, uel illicita censentur, nec ex causa pia, & religiosa vnquam permittuntur, c. super eo, de usuris: Quorum traditionibus adiungi potest
- 4 quod si libera testandi facultas tolli potest non solum per actum meritorium, ut est ingressio religionis, sed etiam per actum demeritorium, ut cum quis se ipsum uenundari passus est ad pretium participandum, iuxta. §. fina. Instit. de iure perso. & etiam per actum in differentem, ut cum quis se arrogandum præbuit: quo casu dat sibi successorem patrem arrogatorem, tex. in princip. Instit. de acqui. per arroga. l. si arrogator. ff. de adoptio. & amittit testandi facultatem, tex. in prin. Instit. quibus an est permu. face. testa. declarat Ferd. Vasque. lib. 2. succession. creati. §. 1 8. nu. 292. maxime
- 5 quod si actus donandi (de quo in præsentī articulo agimus) est actus meritorius; mouetur etenim quis ad donandum ratione naturali. §. per traditionem, Instit. de rerum diui. ibi, Nihil est tam conueniens naturali æquitati, quam uoluntatem domini uolentis re suam ad alium transferri ratam haberi: nam interest hominis beneficio affici hominem. l. seruus ea lege. ff. de seruis exporta. Præterea, quod auferre sibi liberam testandi

standi facultatem non sit improbatum, probant insuper prædicti Docto. ratione: nam clausula, quæ futuris testamētis derogat, nõ iudicatur turpis, immo iure probatur, ut apparet ex l. si mihi & tibi 1 2. §. fina. ff. de legat. 1. & ex l. si quis in principio testamenti. ff. de leg. 3. Et tamen per huiusmodi clausulam derogatoriam testamentum non inualidatur: alias etenim si turpitudinem contineret, & talis clausula, & conditio nullius esset momenti, argum. l. condiciones. ff. de condit. insti. Nec oberit si dicatur, quod poterit tolli prædicta clausula factō testantis, ut in prædictis iuribus cauetur, cui difficultati occurrunt, non sequi talem clausulam turpem, infirmam, ac contra bonos mores esse, ex eo quod tolli possit. Nam si non reuocatur ualet, & dum reuocatur, non est nulla; quia turpis, sed quia non est uoluntas, ut constat ex prædictis iuribus: prior etenim uoluntas, non est ultima, dum de alia ulteriori constat, & uoluntas est illa, quæ in testamentis attenditur. l. qui duos. ff. de rebus dub. nam nihil aliud est testamentum, quam ultima uoluntas, l. 1. ff. de testam. & d. l. si quis, in principio testamenti. Itaque quando adest clausula derogatoria, reuocari potest testamētum, nõ tanquam continens turpe aliquid, uel iniquum, uel contra bonos mores, sed quia nullus potest sibi imponere legem, à qua non licet recedere, ut in dictis iuribus traditum est. Rursus & tertio, quod non sit contra bonos mores, nec uetitum, iure naturali tolli liberam testandi facultatem ex consensu domini rerum, probatur per simile: nam sicut cuilibet libera debet esse facultas testandi, l. 1. C. de sacrosanct. eccles. Similiter & matrimonia debent esse libera. c. gemma, de sponsa. & l. 2. C. de inutili. stipula. & sicut quando adijcitur

poena

poena conuentioni, per quam tollitur libera testandi facultas, conuentio reputatur contra bonos mores, l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerbo. oblig. eodem modo & quando adijcitur poena, per quam tollitur libera contrahendi matrimonij facultas, ac potestas, l. Titia in prin. ff. de uerbo. obl. Vnde sicut non est uiciofa conuentio, per quam tollitur libera contrahendi matrimonij facultas absque adiectio ne pœnæ, similiter nec per quam libera auferatur testandi potestas. Et quod non sit uiciofa, probatur: nam iuramento apposito in sponsalibus de futuro ualida est conuentio; nam licet soluantur sponsalia de futuro etiam iurata, per secunda sponsalia de presenti, tamen non dicitur contra bonos mores, & ualida est, nec tollitur per secunda sponsalia de futuro. c. sicut ex literis, ex. de sponsa. & si esset contra bonos mores, non firmaretur iuramento, regula, non est obligatorium, de reg. iur. in 6. nec si esset à lege improbatum. l. non dubium, ubi Scribent. C. de legi. l. si quis pro eo, ubi Bartol. & alij. ff. de fideiussor. Deinde prædicta corroborat Couarru. ubi supra num. 6. quia

6 † statuta, & pacta lege, aut statuto, uel consuetudine approbata, per quæ tollitur libera testandi facultas ualida sunt, ut docet Bald. in l. cum Archimedoram, col. fina. C. ut in possessi. legat. & in l. de quibus, 2. column. ff. de leg. Imola in l. ille autem, in fine. ff. de hæredi. instit. Deci. in l. pactum quod dotali, nu. 1. C. de pactis. & in consil. 655. Vigli. in §. accessit, in fine, Instit. de testat. Verum licet fundamenta Fortun. Couarru. & Val. sint subtilia, non tamen puto, quod eorum ratio sit admittenda contra receptissimam, & ferè omnium sententiam, quod actus, per quem tollitur libera testandi facultas, sit ipso iure nullus, & improbatus, cum

per eum ius publicum lædatur. l. 3. ff. de testam. nam ius publicum priuatorum pactis mutari non potest. l. ius publicum, & l. iurispergentium. §. si paciscat, uerficu. & generaliter. ff. de pactis. l. pacta quæ contra. C. de od. Nec obstat primum eorum fundamentum, quod potest quis ingrediendo religionem auferri sibi liberam testandi facultatem: nam communis traditio intelligitur, quando quis principaliter facit actum, per quem tollatur libera testandi facultas, qui actus est contra ius publicum, & nullus, secus uerò quando facit actum permissum à lege, ex quo resultat, quod auferatur libera testandi facultas: nam tunc siue actus ille sit meritorius, aut de merito ius, uel indifferens, non erit inualidus, nec contra ius, sed secundum ius. Qui enim ingreditur religionem, uel in arrogationem datur, uel se ipsum ad precium participandum uenundari patitur, iam ius intelligit, quod per illum actum amittit testandi facultatem, & nihilominus illum actum approbat. Nec obstat secundum fundamentum, quod licet apponere clausulam derogatoriam: nam per clausulam illam † derogatoriam non agit testator de tollenda libera testandi facultate, ut bene colligitur ex d. l. si quis in principio testamenti, dum dicit, quod nullus potest sibi imponere legem, à qua non liceat recedere, sed de declaranda sua uoluntate, nempe quod uoluntas contenta in primo testamento est sua ultima uoluntas, & non secundum testamentum. Non obstat tertium fundamentum de sponsalibus † de futuro, quæ ualent cum iuramento, nec censentur contra bonos mores; nam responderi potest, quod per sponsalia de futuro non tollitur libera contrahendi matrimonij facultas, etiam si in eis apponatur iuramentum, ut iam prædiximus, itaque iura-

mento non firmantur, quia iuramentum operatur effectum in vim sponsaliorum, & non matri monij. Vnde apponendo iuramentum in sponsalibus non agit actum illicitum, cum sit permissum ad effectum sponsaliorum, ut tradit D. Couarru. in Epito. par. 1. c. 5. nume. 3. per gloss. & Docto. in c. de illis, de sponsa. Non obstat vltimum fundamentum doctrinae Baldi. & aliorum, quod libera testandi facultas tollitur lege, & pacto, lege, vel statuto, aut consuetudine approbato: nam hoc procul dubio verum est, ut constat ex titu. Institu. quibus non est permissum facere testamentum; pro quo vrgit §. & libertas, Institut. de iure person. ubi dicitur, quod libertas est naturalis facultas eius, quod cuique facere libet, nisi quod vi, aut iure prohibetur. Sed licet facultas testandi lege tolli potest, non tamen pactis priuatorum, nec etiam alio actu; quia nullus potest sibi imponere legem à qua non liceat recedere, ut paulo ante diximus. Concludo igitur cum communi inualidum esse actum, per quem auferretur libera testandi facultas, nisi à lege expressè reperiat permissus. Vnde melior est prima solutio, quod per huiusmodi donationem omnium bonorum praesentium, & futurorum non tollatur libera testandi facultas. Qua retenta non obstat l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerbo. oblig. quia ibi loquitur quando auferretur libera testandi facultas, vel secundo modo tolli potest hoc contrarium, ex Aug. Bero. in c. in praesentia, nu. 88. de proba. quod ibi ex toto tollebatur libera testandi facultas: At per hanc donationem non tollitur, aut tollitur secundum quid: quod non attenditur, quia aliàs nulla donatio ualeret. Vel tertio, quod ibi turpitudine non uersatur in eo quod quis auferat sibi liberam testandi facultatem, sed

sed quia metu poenae tu exigas à me, & me compellas heredem te facere: ita intelligunt illam legem Fortu. & Couarru. num. 16. ubi supra: qui ira etiam intelligunt lex eo. C. de inuti. stip. quae intelligentia ad illum textum mihi uera uideretur, adiciendo tamen, quod ex eo quod poena adiecta est, dicitur contra bonos mores, quia metu poenae indirectè in fraudem legis uoluit sibi auferre liberam testandi facultatem, quod uoluit sentire Bald. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. Itaque cen-
 10 seo turpitudinem in eo uersari, quod dictis iuribus promittens in fraudem legis indirectè uoluit sibi auferre liberam testandi facultatem metu poenae: sed si directè, & palam sibi auferret liberam testandi facultatem, actus esset nullus, quia contra legis dispositionem est, non tamen esset turpis, & contra bonos mores: pro quo facit. l. non intelligitur. ff. de iure fisci, ubi dicitur, quod non intelligitur in fraudem legis fecisse, qui palam aliquid fecit, quod esset contrarium legi, sed qui tacitè, & occultè. Itaque concludo, quod per huiusmodi donationem non tollitur libera testandi facultas, quod ferè omnes Doct. agnoscunt. Sed tenentes commun. opi. tradunt, quod licet verum sit, quod libera testandi facultas non tollatur directè, ut supra probatum
 11 est, tollitur tamen indirectè, & occasionaliter, quod est idem, iuxta l. cum duobus, aliàs incipit, si fratres. §. idem respodit societatem. ff. pro socio: nam quod una uia prohibetur, alia non debet permitti reg. cum quid, de reg. iur. in 6. quod contingit duobus modis. Primò modo tollitur testandi facultas per huiusmodi donationem omnium bonorum praesentium, & futurorum indirectè, & occasionaliter: quia donans non habebit bona nec in actu, nec in habitu, de quibus ualeat testa
 ZZZ 2 ri,

ri. Vnde in effectu videtur fieri inhabilis ad testandum donando omnia bona presentia, & futura: & hæc videtur ratio, quare monachus non potest testari, ut colligitur ex Authen. ingressi. C. de sacrosanct. eccle. ubi utriusque, nec domini rerum, & obsides, qui similiter testamentum condere non valent. l. obsides. ff. de testam. Sed certè hoc fundamentum facillè tolli potest, cum, ut iam prædiximus, habere, uel non habere bona non pertineat ad testamenti factionem: quando quidem ille, qui nihil in bonis habet, potest optimè & utiliter testari: & primum exemplum aliqui ponunt, nam poterit testari donator de re aliena, argument. l. cum alienam. C. de legat. & § non solum, Institut. eod. Verum hoc exemplum mihi non placet, nam huiusmodi dispositio, uel legatum rei alienæ, non data possibilitate comparandi eam, erit inutile, prout rectè aduertit Roma, in d. l. stipulatio hoc modo concepta, per l. non dubiū. §. fina. ff. de lega. 3. Secundò modo poterit testari, nam cum per huiusmodi donationem non transfertur dominium omnium bonorum, de illis poterit testari, & disponere, argument. l. quoties. C. de rei vendi. etiam si alteri sint restituenda, glo. in Authen. si qua mulier, in uersic. diligere. C. de sacrosanct. eccle. tenet Angel. in confi. 179. & Alexand. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obligat. colum. 7. Sed nec hoc videtur securum, nam illud dominium momentaneum non est in consideratione, ut aduertit Philip. Deci. in l. fina. num. 34. C. de pactis, argument. l. qui sic. ff. de soluti. & l. cum non solum. §. fina. C. de bonis quæ libe. cum etenim hæres teneatur donatario, idem est in effectu, ac si nihil ei relictum esset. itaque quod ad validitatem donationis, non refert, an transferatur dominium uel nō.

Tertiò

¶ Tertiò modo poterit donator testari, si post donationem omnium bonorum presentium, & futurorum aliquis ei donasset, uel legasset, & prohibuisset, ne donata peruenirent ad donatarium: quo casu valebit prohibitio, & donator poterit liberè de his testari, argument. text. in Authen. ut liceat matri & auia, in princip. ubi mater, uel auia potest filio, uel nepoti relinquere legatum, & prohibere, ne ad patrem pertineat usufructus: per quem tex. tradit glo. in l. qui in potestate. ff. de testam. in uerbo, nihilo magis, posse filium, qui est in patris potestate de illis disponere. sed licet dictum fortè sit uerū, & in nostro casu valeat de illo testari, nec acquiratur donatario: tamen non est uerum, quod filius possit testari de huiusmodi legato à matre, uel ab auia sua hac conditione relicto: nam gloss. illa concludit, quod disponere potest, non tamen testando: quod est uolunt Alexand. num. 3. & Iaso. num. 4. in l. penulti. & in l. fina. C. qui testa. fac. possi. ¶ Quarto poterit utiliter testari honorando hæredem titulo institutionis, Ferdi. Vasq. in l. si quando. §. illud, num. 96. C. de inofficio. testamen. argument. l. Iulianus. ff. si quis manum. testa. Quinto secundum Alexand. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, num. 16. poterit testari donator, quando donatario consentiente alienat aliquam rem ex donatis, si postea res illa alienata acquiratur ab eo; nam hoc casu non pertinet ad donatarium, argu. l. si. C. de remis. pigno. Ultimo tu adde, quod poterit utiliter testari substituendo pupillariter liberis, §. liberis, Institut. de pupi. substi. & dando eis tutores, text. in prin. & per totum titu. Inst. de testam. tu. poterit etiam, si in bonis non habebat, alia plura utilia testando facere, quæ breuitatis causa omitto, cum satis ex supradictis appareat.

non

non omnino inutilem penes eū, qui bonis caret, testan-
 di facultatem remanere. Nec obstant exempla mona-
 chi, & obfidis, qui ex eo, quod bona non habent, secun-
 dum scribentes testari nequeunt: nam respōdeo, quod
 esse in testabiles non eis solum prouenit ex defectu bo-
 norum, de quibus testari possint, si quidem bona nihil
 commune habent cum testamenti factione: nam sicue
 dudum explicauimus, multi non habent bona, & utili-
 12 ter † testantur, & è contrario, multi habent bona, &
 testamenti factione carent, ut apparet ex titul. quibus
 non est permis. facere testam. Vnde meo iudicio funda-
 mentalis ratio, quare prædicti testari non valent, est,
 13 quia sub aliorum † potestate sunt; & sic succedit regu-
 la. l. qui in potestate, ff. de testam. & text. in princip. In-
 stitu. quibus non est permis. face. testam. quod uoluit
 sentire Humbertus in d. Authen. sacrameura puberum,
 num. 80. Secundo modo tollitur libera testandi facul-
 tas indirectè, & occasionaliter per donationem om-
 nium bonorum præsentium, & futurorum, efficiturq;
 per eam intestabilis donator: quia ius præsumit, quod
 nullus hæres institutus uellet adire hæreditatem pro
 nullo, aut minimo lucro, text. in princip. Instit. de lege
 falcid. l. filium, in princip. ff. de bono. possess. contr. ta-
 bu. & quando hæres non adit hæreditatem, dicitur de
 functus intestatus decedere, iuxta text. in princip. Inst.
 de hæredi. quæ ab in. defe. Sed huic fundamento oc-
 curritur, quod non est in consideratione, quod nullus
 uelit hæreditatem adire; nam si hoc attendere tur, do-
 14 natio omnium bonorum præsentium † tantum in arti-
 culo mortis non ualere, quod est falsum, ut tradit An-
 ge. in hoc receptus in consil. 179. Et supposito sine ue-
 ritatis præiudicio, quod hoc attendi debeat, licet olim
 præsu-

præsumebatur, quod hæres pro nullo, aut minimo lu-
 cro nolle adire hæreditatem, hodie uerò cum inuen-
 tario factio sine aliquo periculo hæreditas adiri possit
 iuxta l. fina. §. & si præfactam. C. de iure delib. & cum
 adire hæreditatem sit piè agere, ius præsumit, quod
 hæres uellet adire: quandoquidem hæres piè agendo
 non erit sine lucro, ut tradit Imperator in Authen. de
 hæredi. & falcid. §. si uerò expressim collat. 1. & in Au-
 then. sed cum testator. C. ad legem falcid. † Quorum iu-
 15 rium rationem assignari solet, quia de iure antiquo,
 si hæres institutus non adiret hæreditatem, omnia con-
 tenta in testamento corruerent. leam quam, cum uul-
 ga. C. de fideicom. hodie uerò quauis hæres piè agē-
 do nolit adimplere uoluntatem defuncti, testamentū
 non destituitur, sed hæreditas defertur personis enu-
 meratis, in Authen. hoc amplius. C. de fideicommiss.
 Quam rationem reddit Saly. in d. Authen. sed cum te-
 stator, & sequitur Iaso. in l. Marcellus numer. 45. ff. ad
 Trebellia. Tenendo tamen comm. responderi potest,
 16 quod licet possibile sit, quod hæres † pro nullo aut
 minimo lucro uelit adire hæreditatem, per d. §. si ue-
 rò expressim, non tamen est uerisimile, per d. text. in
 princip. Instit. de lege falcid. Nec obstat ratio text. in
 d. Authen. hoc amplius; nam meo iudicio inaduerten-
 ter adducunt Docto. illum tex. pro ratione iuris noui:
 Cum in illo agatur adita iam ab hærede hæreditate,
 17 alias autè si hæres institutus non adit † testamentum
 etiam hodie destituitur, & defertur hæreditas uenien-
 18 tibus abintestato: Imò quod plus est in † casibus spe-
 cialibus, in quibus relicta in testamento, uel in codicil-
 lis abintestato conseruantur ad hoc, ut debeantur, ne-
 cessario requiritur aditio hæreditatis abintestato, ut te-
 act

net gloss. celebris & recepta in l. qui filio §. seruus uerbo, codicillis. ff. de hæredi. instit. quam sequitur Anto. Gem. in l. 24. Tau. num. fin. Couarru. in c. Rainaldus §. 3. num. 9. de testa. pro qua est text. in l. 2. ff. de fidei. commi. liber. quod est utile ad Regiam l. 1. titu. 2. lib. 5. ordi. per quam sancitum est, quod etiam si nemo hæres adeat hæreditatem, omnia relicta in testamento cõseruantur; nam in praxi seruat, quod hæres ab intestato adit hæreditatem, uel datur curator bonis; quoniam adeundo quasi contrahit cum legatarijs, iuxta §. hæres, institu. de obliga. quæ ex quasi contra. nasc. alias autem hæreditas iacens non obligatur eis, quia persona defuncti, non hæredis sustinet: & testator ex proprio legato non tenetur, §. legatum, insti. de lega. l. legatum. ff. de legat. 2. Secundo communem, & negatiuam

19 opin. suadet ratio, ¶ nam per donationem omnium bonorum præsentium, & futurorum datur uotum captanda mortis, cum agatur de hæreditate uiuentis: quæ de causa improbat, quia est cõtra bonos mores, arg. l. fina. C. de pactis. Sed hoc fundamentum multipliciter euitari potest. Primo modo respondent Doc. quod in d. l. fina. agitur de hæreditate, nos agimus de bonis donatis: quod longe diuersum est, cum hæreditas in iure, non in bonis, & patrimonio cõsistat, l. hæreditas. ff. de uerbo. signifi. l. hæreditas. ff. de acqui. rerum domi. Secundo modo & melius, quod conuentio de hæreditate uiuentis, quando inter alias fit personas, non cõsentiente ea persona, de cuius hæreditate agitur: At quando persona, de cuius hæreditate agitur, cõsentit, non est in consideratione, quod eius uita possit infringi: magis enim attenditur, quod eius uoluntas adimpleatur, & ualeat actus, ut constat ex d. l. fi. Alias autem

hoc cõsideraretur, nulla donatio, nec dispositio de futuro ualeret, & consequenter tolleretur libera testandi facultas: & similiter nõ ualeret dispositio irreuocabilis, quæ confertur post mortem disponentis, quod est falsum & contra l. 1. C. ut actio. ab hære. & contra hæ. nec ualeret donatio omnium bonorum tantum, cõtra id. quod ferè ab omnibus receptissimum est, ut paulo mox dicemus. Tertio huic opin. suffragatur ratio, nam

20 pactum ¶ de futura successione, maxime affirmatiuum est omnino reprobatum, l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerbo. obligatio. l. ex eo. C. de inutil. stipulat. quæ de causa conuentio de instituendo aliquem hæredem est inualida, l. hæreditas. C. de pac. conuen. l. cum donationis. C. de transactio. Sed responderi potest, ut in superiori, quod licet hæreditas conuentione non possit dari, possunt tamen bona, quia non tollitur libera testandi facultas, quando bona donantur, ut constat ex donatione omnium bono. præsentium tantum. Quarto ¶ adduci solet. l. licet. C. de pactis. ubi hæreditas nõ potest dari donatione causa mortis. Sed huic difficultati ut in supradictis, quod aliud est in hæreditate resp. uel melius, quod loquitur in donatione causa mortis, quæ reuocabilis est: ideoque ualet etiam si sit omnium bonorum præsentium, & futurorum, quia non tollit liberam testandi facultatem, ut infra dicetur. Quinto ¶ huic opin. ad stipulatur ratio, nam per huiusmodi donationem dupliciter læditur ius publicum. Primo quia per eam tollitur libera testandi facultas, & testamenti factio pertinet ad ius publicum. l. 3. ff. de testam. Secundo quia per tales donationes efficiuntur pauperes donatores, & interest principis locupletes sub se habere subiectos, Authen. ut iudices sine quo suffragio. §. con

a fidere

sideremus, colla. 2. glo. in §. sed & maior, in verbo, ma-
 le utatur, ubi Docto. Institut. de his qui sui uel alie. in-
 ris sunt. Sed ad primum respondetur, negando per hu-
 iusmodi donationem tolli liberam testandi facultate,
 vt supra late discussum est. Et ad secundum, affirma-
 do non esse in consideratione, quod priuatus efficiat-
 tur pauper donando, nec in hoc principaliter læditur
 princeps, aut respublica, sed secundario, quod non cõ-
 sideratur. Nam hac attēta ratione nulla donatio uale-
 ret, maximè omnium bonorum præsentium tantum.
 Cuius cõtrarium de iure communi uerum, & receptil-
 simum est; imò si cum iudicio aduertas per talem do-
 nationem respublica nullum detrimentum patitur:
 nam si ex ea efficitur donator pauper, donatarius effi-
 citur diues. Sextò his accedit naturalis ratio, nam si
 huiusmodi donatio ualeret, sequeretur absurdū, quod
 homo ingenuus sub spē liberalitatis perpetua egesta-
 te laboraret, cogereturq; mendicare. Sed responderi
 potest, hoc inconueniens non esse considerabile; quan-
 doquidem ipse donator hoc à principio nullo: cogen-
 te uoluit, maximè quod damnum, quod quis sua cul-
 pa sentit, sibi imputari debet: imò non est uerum, quod
 huiusmodi donator nō habebit, unde uiuere, & coge-
 23 tur mendicare: nam donatarius ꝑ non potest conueni-
 re donatorem ultra, quam facere potest, sed deducō
 ne egeat, l. inter eos. §. is quoq; ff. de re iud. Præterea
 donatarius tenetur alere donatorē in opē; aliàs aut re-
 uocari poterit donatio, ut i fine dicemus. Septimò cõ-
 firmatur per l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in frau. cre. ubi
 24 donatio ꝑ omnium bonorum præsumitur in fraudem
 facta; & conuentio fraudulenta reiicienda est, l. fraus
 ff. de legi. l. si libertus minorem. ff. de iure patron. sed

rex. ille magis urget pro contraria parte. Primò quia
 loquitur in casu speciali, nempe quando donator ha-
 bebat debitores, unde casu, quo eos non haberet, non
 contradicit, sed potius arg. ab speciali significat uali-
 dā esse: Præterea ibi reuocatur donatio in ea solū sum-
 ma, in qua creditores fuerunt fraudati: Rursus ibi dici-
 tur, quod reuocatur donatio actione illa prætoriam re-
 cisoriam, ut apparet etiam ex §. item si quis in fraudem,
 Institut. de acti. Vnde si non agerent creditores ad re-
 scidendum, ipso iure ualeret, & sic non est nulla: nam
 id, quod nullum est, rumpi nō potest, l. nam & si. §. post
 defectum. ff. de in iu. rup. Octauò urget simile, nam lo-
 25 catio operarum ꝑ imperpetuum à iure improbata est;
 quia locans non obligatur præcisè ad operandum, sed
 ad interesse, Docto. in l. hominis quoque. ff. de usufruc.
 & in §. nec tamen, insti. eod. Vnde similiter uidetur di-
 cendum, quod non possit donator se perpetuæ ex-
 actioni obligari: quod corroboratur per tradita à Fer-
 di. Vasq. lib. 1. successi. progr. §. 1. nume. 181. dicens,
 quod licet hodie donatio sit efficax ad agendum, l. si
 quis argentum. C. de donati. & regulariter executio-
 ni mandetur, sicut conuentiones nominatæ, de quibus
 in l. iuris gentium, in princip. ff. de pactis, tamen hoc fal-
 lit, quando hominem ingenuum plus æquo onera-
 rent, saltem metu perpetuæ exactionis, quo casu non
 efficaciter obligant, l. 1. §. quæ onerandæ, & §. si one-
 randæ. ff. quarum rerum acti. non datur. Ex quo infert
 Vasq. quod hac ratione homo liber non potest præci-
 sè obligari ad factum, l. stipulationes non diuiduntur.
 ff. de uerb. obligati. quia metu exactionis libertas im-
 pediretur. Sed responde, quod qui locat suas operas
 obligatur ad factum, hoc est ac operandum, sed qui
 a 2 donans

donant, obligantur ad dandum donata, & licet quis non obligatur præcisè ad factum, tamen obligatur ad dandum, l.aso. in l. stipulationes non diuiduntur, num. 22. ff. de uerb. obligati. Nec oberit traditio Vasq. nam responsio colligitur ex d. §. quæ onerandæ, quod loquatur in casu speciali, scilicet quando constat, causa cognita, libertum metu solo, uel nimia patroni reuerentia se subiecisse. Itaque regulariter in alio homine libero, quem nemo cogebat promittere, esset contrariū, ut tex. ille sentire uidetur. Vnde in nostro casu sibi imputare debet, si se subiecit ut perpetua exactione oneraretur. Nec mihi uera uidetur ratio, quam Vasq. infert ad l. stipulationes non diuiduntur, quod quis non obligatur ad factum, ne metu exactionis libertas impediat: nam si esset uera, non succederet obligatio ad interesse, ne metu exactionis interesse libertas impediretur: quod uerum nō est, ut apparet ex d. l. stipulationes non diuiduntur, ubi gloss. & scriben. notant. Contrariam autem partem affirmatiuam, nempe donationem omnium bonorum præsentium, & futurorum regulariter firmam, ac ualidam esse, tenet Dyn. in regu. quod semel, de reg. iuris in 6. Ange. in l. si. C. de pactis, ubi Salycet. in uersicu. prima dubitatio, in fine in eam uidetur inclinare, & Curti. Iun. nume. 51. eam amplectitur, idem Ange. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerbo. obligatio. uersic. 8. fallit & ibi Rom. nume. 36. & Alexan. num. 16. idem Ange. in confi. 179. Humbertus de Bonenco, in repetit. Auth. sacramenta puerorum, num. 70. C. si aduersus uendi. Augusti. Bero. in c. in præsentia, numer. 88. de probation. expressè Ferd. Vasq. parū sibi constans libr. 2. successi. creati. §. 18. num. 192. ubi eam ueriores affirmat idem Vasq. in

lib. 1. successi. & resolu. §. 3. nume. 22. & num. 181. idem Vasq. in l. si quando. §. illud, num. 96. C. de inoffic. test. Emanuel in lib. 1. interpretationem capi. 20. à Vasq. relato. Quæ opinio primò constare uidetur ex ratione, 16 ¶ nam donatio est de prohibitorijs, & regulariter est permessa, ut apparet ex titu. de donatio. Vnde qui dixerit hanc donationem esse improbatam, probare debet, arg. l. ab ea parte. ff. de probat. nam erubescimus, cum sine lege loquimur, l. illam. C. de collat. Auth. de trien. & semi. §. consideremus: quod corroboratur ex generalitate regulæ iuris, quod in dubio omnia censentur permessa. quæ non reperiuntur prohibita, l. nec non §. quod eis. ff. ex quib. caus. maio. l. qui accusare, in principio. ff. de accusatio. c. aliud, 13. quæst. 1. Sed responderi poterit, quod satis improbata hæc donatio censetur ex iuribus pro commu. opin. adductis, & ex rationibus illis naturalibus, quas sufficit ¶ allegare, l. scire. §. sufficit. ff. de excusati. tut. Secundò probatur per regulam. 17 ¶ in re mandata. C. manda. ubi in re ¶ propria quilibet est moderator, & arbiter, l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de petit. hæred. unicuique enim sua committenda sunt l. nemo exterus. C. de iude. nam iniquum est ingenuis hominibus non esse liberam rerum suarum administrationem, l. non usque adeò. ff. si à paren. quis sue. man. rum dominium sit ius disponendi de re sua, nisi lege prohibeatur, Bartol. Alexand. Alci. in l. si quis. §. differentia. ff. de acqui. possessio. Arius Pinc. in l. 1. parte 2. C. de bonis mater. nu. 1. Sed respondetur primò, quod regula illa, in re propria quilibet est moderator, & arbiter, limitatur non procedere abutendo, Angel. per tex. ibi in §. sed & maior, Instit. de his qui sui, uel alieni iu. sunt: & dilapidando omnia bona sua liberalitatis ef-
fusio-

fusione, cēsetur eis abuti, siquidem donare est perde-
 re, l. filiasfam. ff. de donatio. At hæc responsio duplici-
 ter tolli potest. Primo modo negando verum esse eū
 qui donat omnia bona sua præsentia, & futura, abuti
 substantia sua, uel aliquid turpe committere; cū actus
 donandi sit à iure approbatus, & meritorius: mouetur
 etenim quis ad donandum ratione naturali, ut cōstat
 ex §. per traditionem instit. de rerum diuis. ibi nihil tam
 conueniens est naturali æquitati, quàm uoluntatem
 domini uolentis rem suam transferre ratam haberi:
 pro quo urget, quod interest hominis beneficio affici
 hominem, l. seruus ea lege. ff. de seruis export. Secun-
 do modo tolli potest prædicta responsio, affirmando
 illam Ange. limitationem ad regulam l. in re manda-
 ta, falsam esse, quam improbat Iaso. in addi. ad Christo.
 in d. §. sed & maior, asserens quod in re propria quili-
 bet est moderator & arbiter, etiam abutendo, l. sed &
 si lege. §. consuluit. ff. de pet. hæc. ibi, quæcunque fece-
 runt sumptum ex hæreditate, siue quid delapidau-
 erunt, siue perdiderunt, dum re sua abuti putant non
 præstabitur: licet utique unicuique rem suam in mare
 proiecere, Bald. in l. fina. C. de pactis. post Docto. in l.
 i. C. de inoffi. donatio. Nec oberit text. in d. §. sed &
 maior, cui respondet Iaso. idè ibi non licere domi-
 no abuti re sua, quia in casu illius tex. erat speciale le-
 ge prohibitum abuti re sua, sæuendo in proprios ser-
 uos, ut ex illo tex. apparet. Vnde regulariter contra-
 rium erit dicendum, & specialitatis ratio satis colligi-
 tur ex prædictis, quod interest hominis beneficio affi-
 ci hominem: nec est nouum diuersum ius statui in ho-
 mine, & in alijs rebus, quas rerum natura gratia ho-
 minis comparauit, l. in pecudum. ff. de usuris. §. in pe-
 cudum,

culdum, Instit. de rerum diuis. serui etenim seruari de-
 bent, cum dicantur à seruando, §. serui, Institut. de iu-
 re perso. Vnde secundo modo respōde, quod regula,
 d. l. in re mandata, limitari debet per text. in d. §. sed &
 maior, secundum intelligentiam Iaso. nam quando à
 lege prohibetur non poterit dominus re propria abu-
 ti, nec alienare: quod satis apparet ex titu. quibus alie-
 na. licet uel non & ex §. & libertas, Instit. de iure per-
 sona. ibi nisi quod ui, aut iure prohibetur. Quod pro-
 culdubio uerum & receptissimum est, & in nostro ca-
 su huiusmodi donatio prohibita uidetur ex adductis
 pro commu. opinio. Terrio hæc opin. comprobatur
 ex his quæ paulo mox dicentur, scilicet quod donatio
 omnium bonorum præsentium tantum, aut futurorū
 tantum, aut simpliciter facta absque adiectione præ-
 sentium, aut futurorum ualida est, secundum receptis-
 simam, & ferè omnium sententiam. Sed respōderi po-
 test, quod diuersa ratio militat in prædictis donationi-
 bus. Nam si donat bona futura, retinet præsentia, de
 quibus poterit testari, & uiuere; si autem præsentia
 præsumitur, quod lucrabitur in futurū, l. si defuuctus
 Carbitrium tutelæ, & idem est, si simpliciter donat,
 quia refertur ad præsentia tantum. Quarto facit,
 nam † donatio omnium bonorum præsentium, & fu-
 turorum facta ecclesiæ, aut pio loco ualida est secun-
 dum commu. opin. quam infra discutimus: sed si hu-
 iusmodi donatio esset iniqua, & contra bonos mores,
 à fortiori facta ecclesiæ, aut ecclesiasticis personis nō
 deberet ualere: quandoquidè ecclesiæ est cultrix iu-
 stitiæ. c. si clientulus. §. i. de feudi aliena. & actus tur-
 pis magis attendatur in personis ecclesiasticis, quàm
 in alijs, Authen. de monachis. §. cogitandum. Vnde
 idem

idem videtur dicendum, si facta sit cuicumque. Sed ad hoc potest responderi, quod in hoc arti. non desunt contradictores: & supposita pro uera communis opin. non est par ratio in donatione facta cuicumque, & in facta ecclesie, uel pio loco, cum sit summa ratio, quæ pro religione facit, l. sunt personæ. ff. de reg. iu. & hæc de causa ecclesie habent plura priuilegia, ut apparet ex titu. C. de sacrosanct. eccles. Quintò pro hac parte induci solent. l. 3. & l. si totas, & l. si mater. C. de inoffi. donatio. ubi habetur, quod ualida esse donationem omnium bonorum, per quam nudum & inane nomē hæredis remanet penes filios, & est necesse, quod querela inofficiosa donationis cassetur: ex quibus apparet quod ibi non solum bona præsentia, sed etiam futura fuerunt donata, & quod non potuit ex capite inofficiositatis ab extraneis impugnari, sed quod ipso iure ualida fuit. Nec placet aliquorum responsio, quod ibi fuerunt donata bona futura tantum: quæ non solum est diuinatoria (quandoquidem ibi mentio futurorum non reperitur) sed euidenter est falsa: nam reseruatibus bonis præsentibus non remaneret nudum & inane nomen hæredis. Sed aliter hæc iura euitari possunt dicendo, quod ibi fuit facta donatio simpliciter omnium bonorum; quæ donatio refertur tantum ad præsentia, ut paulo mox dicemus. Nec obstat, quod ibi dicitur, per quam nudum, & inane remanet nomen hæredis; nam licet præsumatur, quod donator lucrabitur in futurum, nihilominus si anteaquam lucratur, moritur, (quod euenire potest) penes hæredem remanebit nudum, & inane nomen hæredis. Et hæc ultima, & affirmatiua pars uidetur magis consona iuribus, & in stricta disputatione facilius defendi posset: sed a priori

negatiua non est recedendum, tum quia receptior est & in praxi cotidie seruatur, tum etiam quia æquior uideatur & rationes naturales fortiores pro se habet. Vnde & prudenter noua constitutione uetita est in Hispania, nõ solum donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum, sed etiam præsentium tantum, l. 69. Tauri, cuius uerba sunt. Ninguno pueda fazer donatiõ de todos sus bienes, aunque la faga solamente de los presentes. Concludo igitur in hac difficultate cum priori communi opinio. donationem omnium bonorum præsentium, & futurorum infirmam ac inuolidam esse. Qua retenta recipit plures declarationes: quarum prima est locum sibi non uendicare, quando & donans omnia bona sua præsentia, & futura, aliquid sibi reseruauit: nam tunc cessant rationes communis opinio. quare improbari huiusmodi donatio solet, cum de reseruatibus poterit testari, disponere & uiuere. Quam declarationem adducit Bartol. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerbo. obligatio. & ibi Cuma. uterque num. 6. Paul. Castr. num. si. Roman. num. 42. Alexan. num. 18. Iaso. num. 21. Crotus num. 100. Maria. Socin. l. un. 89. & 91. eam amplectitur Phil. Corne. in l. fina. C. de pactis, num. 11. & ibi Phil. Deci. num. 32. & Cur. l. un. nu. 58. Alci. nu. 43. idem Deci. in cons. 30. idem Soc. in cons. 65. nu. 47. uol. 1. & in con. 21. num. 1. & in consil. 44. num. 4. uolum. 2. Aymon Craue. in consil. 222. D. Couarru. in lib. 3. resolu. capi. 12. Ex quibus constat hanc declarationem receptissimam esse. Ex qua primo inferunt prædicti Docto. quod si donans sibi reseruauit aliquam rem, uel quantitatem, erit firma huiusmodi donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum. Secundò inferitur, quod si donator totum

nium bonorum presentium, & futurorum referuabit sibi vsum fructum, quod tenet huiusmodi donatio, ut concludunt Rapha. Cuma. Paul. Castr. Alex and. nume. 18. ubi asserit, quod ab hac opin. non recederet in iudicando & consulendo: Iaso. Aymon Crauetta qui late per totum consilium iam discutit: Mari. d. Couarru. qui per totum capi. eam declarat, & magis communem appellant omnes supra citati: eam amplectatur Iaco. de Sancto Seue. in l. fina. C. de pactis, numer. 36. & ibi Deci. num. 32. Curti. Iun. num. 58. Purpu. num. 253. Alciat. num. 43. Bartho. Socin. in reg. 108. fall. 3. Ripa in libr. respon. de donat. & gratia. respon. 3. Corne. in consil. 176. Aretin. in consil. 54. colum. 1. Deci. consil. 30. idem Mar. in consil. 143. num. 20. volum. 1. Nico. Boeri. in deci. q. 204. num. 38. par. 1. nam de fructibus perceptis ex usufructu poterit testari. Verum licet hæc opinio receptissima sit, Paul. Cast. sibi contrarius ab ea recedit, & contrarium affirmat in l. fina. C. de pactis, numer. 10. & in consil. 75. nume. 8. uolumi. 2. alij plures citant Moder. pro hac opin. qui in rei ueritate eam absolute non tenent, sed primæ affirmatiuæ regulariter adhærent, quamuis ei limitationes assignent, de quibus statim agemus. Paulus igitur affirmat huiusmodi donationem omnium bonorum presentium, & futurorum, sola usufructus referuatione, non firmari, & potissima ratione, quia usufructus morte finitur, s. finitur, Institut. de usufruct. & licet tempore mortis superessent aliqui fructus ex usufructu percepti secundum eum, sub tali tamen donatione comprehenderentur, & pertinerent ad donatarium. Itaque donator nec de usufructu, qui morte finitur, nec de fructibus ab eo perceptis, qui ad donatarium spectant, testa

ri poterit. Nec sufficit, quod aliquid referuatur, nisi illud, quod referuatur, in testamenti factione cadat, ut communiter Scribentes concludunt in d.l. stipulatio hoc modo concepta. Sed, hac ratione non obstante, prima opin. tenenda est. Nec obstat Pauli motiuum, quod non habebit donator bona, de quibus testari ualeat, quod uerum non est: nam testari potuit de fructibus referuatis, licet enim quando usufructus non esset referuatus, fructus pertinerent ad donatarium (quando quidem inter bona futura donatoris annumeratur) tamen quando expressè fuit referuatus usufructus, non includuntur fructus in huiusmodi donatione, sed referuati censentur, ut concludunt Alexan. Iaso. Boe. Crauetta Couarru. citati. Pro quo urget simile, de re alienata consentiente donatario & postea acquisita, quæ non includitur in huiusmodi donatione, ut paulo ante adduximus, argumen. l. fina. C. de remi. pigno. Secundo facit quod infra dicemus, ualere uenditionem omnium bonorum presentium, & futurorum: quia remanet penes venditorem precium, de quo poterit testari, quia sub hac uenditione illud non comprehenditur, sed referuatum censetur. Nec ego video sufficientem rationem differentiae inter hæc duo, licet Philipp. Deci. in locis supracitatis illam conatur reddere. Declaratio t autem prædicta primò limitatur locum sibi non uendicare, quando donator expressit, quod de re referuata posset in uita disponere, nam tunc donans abdicat sibi potestatem testandi, & improbat donatio. Quam limitationem tenent Bartol. in consil. 15. Purpu. in d.l. fina. C. de pactis, num. 253. & Curt. Iun. ibi nume. 58. & idem Curt. in consil. 25. Crauetta ubi supra numer. 10. Qui omnes uolunt, quod si usufructus

ctus referuatur, ut de eo in uita disponere possit, non ualeat huiusmodi donatio omnium bonorum presentium, & futurorum: quos refert & sequitur d. Couar. in d. c. 12. num. 1. & 3. ubi asserit receptiorem hanc sententiam esse: quamuis Alcia. in d. l. fina. nume. 44. ei contradicat. Et est aduertendum, quod predicti Docto. non recedunt à supradicta communi opi. contra Paul. quod huiusmodi donatio sustineatur, referuato usufructu, cum ipsi non obscure uolunt eam procedere, quando donatio simpliciter facta est absque adiectione, quod in uita possit de fructibus disponere. Vnde cauendum est à Moder. qui indistinctè eos citant,

37 pro opin. Pauli Cast. Quod restringe † locum sibi non uendicare, quādo in tali referuatione adiecisset, quod de re, uel parte patrimonij referuata posset disporre in uita, uel in morte: nam tunc sustinetur donatio, ut determinant Alcia. Crauetta numer. 10. Couarru. locis supra citatis: quamuis de hoc dupitet Ripa, ubi supra, & non ualere assermet Deci. in consil. 203. & in consil. 251. qui tradit, quod si donator disponit in uita de re excepta in morte, non habebit bona, de quibus testari ualeat. Cuius consideratio læuis est. Nam hac attempta ratione, donatio huiusmodi nunquam referuatione aliqua firmaretur contra commu. opinio. Secundo

38 limitatur † non procedere, quando donator sibi referuauit ad testandum, & disponendum de eo pro anima: quo casu donatio talis non ualeat, ut docet Ripa lib. 3. respon. cap. 14. Sed hæc limitatio uera non uideatur, & eam improbant Alci. d. Couarru. uersic. quibus accedit, citati; qui concludunt, quod huiusmodi donatio referuatione tali sustinetur, & quod de re, uel parte patrimonij excepta poterit liberi testari. Tertiò li-

mita-

39 mitatur non habere † locum, quando donator referuauit sibi usufructum ad uitam: quo casu non ualida tur donatio, nec referuatione hac ualidatur huiusmodi donatio, ut uoluit Curti. Iun. in d. l. fina. Sed hæc limitatio admittenda non est, & ualere hoc casu donationem hanc tenent Alcia. & Crauetta, & d. Couarr. nu. 2. uersic. ad Alexand. Quartò limita non procedere, quando † id, quod referuatur, non cadit in testamentariam dispositionem. Tunc enim ad validandam huiusmodi donationem referuatio hæc nihil iuuat, ut uoluit d. Couarru. in d. c. 12. num. fina. post Docto. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerbo. obligatio. Quam limitationem ego restringerem non procedere, quando id, quod referuatur, est ius, ex quo percipi potest aliquid, de quo donator testari ualeat; & exemplum potest poni in referuatione usufructus, qui licet non cadat in testamenti factionem, fructus tamen ex eo percepti cadunt, & rectè de his donatarius poterit testari, ut supra conclusum est. Quintò limitatur non procedere, † quando qui huiusmodi donationem fecit, referuauit usufructum simpliciter. Nam si nō adiecit, quod referuabat usufructum cum fructibus, non firmatur talis donatio, Ripa in lib. 3. respon. cap. 14. nume. 3. Purpu. in l. fina. nume. 252. & ibi Curt. Iun. num. 58. quandoquidem de usufructu absque fructibus testari non poterit donator. Sed hæc limitatio est contra mentem Docto. asserentium, ualidam esse huiusmodi donationem cum referuatione usufructus, qui nō faciunt differentiam, an in referuatione usufructus fiat mentio de fructibus, uel non: & expressè hanc opi. reprobant Aymon Crauetta. & Couarru. quia donator qui referuauit usufructum, est credendum, quod cogitauit de fru-

fructibus, & quòd mens eius fuit eos, & commoditatē
 ipsorum excipere: nam licet ususfructus quid iuris sit,
 & fructus quid facti, nihilominus tamen pertinent ad
 usufructuarium, & de his testari poterit, & eos ad hæ-
 redes transmittere. l. defuncta. ff. de usufruct. Et suppo-
 sito sine ueritatis præiudicio, quòd esset dubium, an cõ-
 42 prehendantur fructus, reseruato usufructu, † cum aga-
 tur de sustinenda donatione, interpretandum est, quòd
 comprehendantur, ut actus ualeat, argum. l. quoties,
 ff. de rebus dubi. quod corroboratur, nam benigna
 dicitur interpretatio, per quam actus ualidatur, l. cum
 in testamento, iuncta gloss. & ibi Bartho. Socin. 2. nota
 bi. ff. de rebus dubi. & hac ratione in nostro casu uerbū,
 usufructus, exponi debet, fructus; quia uerba impro-
 priari solent, ut actus ualeat, c. constitutus, ubi gloss. in
 uerbo, rata, de religi. dom. l. si olei. C. de locato. & in-
 telligi largissimo & omni modo meliori, quo possunt,
 Abb. in cons. 62. uolum. 2. & etiam in odiosis, & in his,
 quæ stricti iuris sunt, uerba impropriantur, & extendū-
 tur, l. si stipulatus fuero per te, ff. de de uerbo. obligat.
 Aymon Crauetta, ubi supra nume. 8. & 11. ubi adijcit
 procedere etiam in pœnalibus, post Bar. in l. 1. §. exer-
 citium. ff. de in fa. & Curti. Iun. in consil. 142. column.
 penultim. Sextò limitatur non procedere in castella
 43 regnis Hispaniæ, quando donans reseruauit usumfru-
 ctum, ut uoluit d. Couarru. in lib. 3. resolu. capi. 12. nu-
 me. fina. versicu. cæterum. Pro quo in primis conside-
 rat rationem, nam cum ex dispositione l. 69. Tauri in
 probata sit donatio omnium bonorum præsentium
 tantū, retento solo usufructu, oīa præsentia donata in-
 telliguntur: si quidē fructus ex usufructu percipiendi, ad
 bona futura, nō verò ad præsentia expectet: cū usufru-
 ctus

ctus formalis, qui donatione cõstituitur, nō erat apud
 donatorem tempore donationis. Verū licet considera-
 tio hæc subtilis illa sit, tamen ut benè aduertit d. Co-
 uarru. leuis & insufficiens est, quoniam tempore dona-
 tionis erat apud donatorem usufructus causalis, & do-
 natione mutatus est in formalem, unde quoad substan-
 tiam rei tempore donationis formalis usufructus erat
 penes donatorem. Secundò pro hac limitatione con-
 siderat, quòd Docto. tenentes ualere hanc donationē
 cum reseruatione usufructus, fatentur per eam om-
 nia bona præsentia donari; sed quia futura percipien-
 da ex usufructu reseruantur, sustinetur donatio hæc.
 Sed aduertendum est, quòd sub lato primo fundamen-
 to, tollitur etiam hoc secundum: quandoquidem ue-
 rum non sit, quòd donator omnia bona præsentia alie-
 nauit, donando omnia bona præsentia, & futura, refer-
 uato usufructus iure, quod tempore donationis habe-
 bat: cum appellatione bonorū, ut infra dicemus, iura
 continentur. Tertiò secundum eum probatur ex men-
 te regis. l. quæ fuit, ut non ualeret donatio omnium
 bonorum præsentium tantum, ne per eam tollere-
 tur libera testandi facultas, sed haberet aliquid dona-
 tor ad præsens, de quo possit testari. Quæ ratio cessat
 in usufructu, qui morte finitur, & facta donatione an-
 te fructus perceptos, non habebit bona, de quibus pos-
 sit testari. Sec nec hoc fundamentum omnino me-
 uet ad tenendam hanc limitationem, nam supposito,
 quod ratio illius legis esset supra dicta (quæ forte non
 fuit ne homo ingenuus sub specie liberalitatis ege-
 state laboret) nihilominus hoc non obstat, cum in no-
 stro casu non sit in consideratione, quod euenire pote-
 rit, quod non habeat bona, de quibus possit testari: si ta-
 men

men habet ius, ex quo possit ea habere. ut in simili dici-
 mus de iure cæsareo, quòd donatio omnium bonorū
 præsentium tantum ualida in articulo mortis est, ut di-
 ctum est, licet non habeat donator bona, de quibus pos-
 sit testari. Vltimò hanc partem probat ex ratione, nã
 ut valeat donatio omnium bonorum de iure regio, duo
 copulatiuè requiruntur: Primum reseruatio alicuius
 partis bonorum: secundum quòd res excepta sit talis
 conditionis, ut cadat in dispositionem testamentaria.
 Nam aliàs etiam de iure communi reseruatio est inuti-
 lis, cum de eo donator testari non possit, uti tradunt
 Scriben. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. Sed nec
 hoc fundamentum omnino concludit, nam qui reser-
 uat ius ususfructus, partem bonorum reseruat, cum ap-
 pellatione bonorum, iura, & actiones contineantur, ut
 paulo mox dicetur. Nec est in cõsideratione, quòd de
 eo non possit testari, cum sit ius, quod morte finitur: cū
 secundum commu. opinio. ut prædiximus, reseruatio
 ususfructus sit sufficiens, etiam si quis donet bona
 præsentia & futura; nam satis est quod reseruatū usu-
 fructu habeat bona. ius. Vnde in hac difficultate secu-
 rius mihi uidetur, non recedere à communi opi. quòd
 firmetur huiusmodi donatio reseruatione ususfructus,
 quam d. Couarru. testatur, stante lege regia in praxi,
 in Castellæ regnis seruari: cum quia militant rationes
 in iure regio, quæ in cæsareo, tum etiam quia supposito,
 quòd esset dubium, opinio hæc est tenenda, cum sit
 favorabilis, per eamque sustineatur actus. Præterea re-
 gia lex est odiosa, & restringenda, quia est correctoria
 l. præcipimus. C. de appella. & per ea quæ notant Scri-
 ben. in Authen. quas actiones. C. de sacrosan. eccles.
 44 Septimò limitatur prædictã declarationẽ, ¶ nõ habere
 locum,

locum, quãdo id, quod reseruatũ à donatore, est mo-
 dicum, cum oporteat quòd aliquid reseruetur confi-
 derabile, de quo posset testari, Paul. Alexand. num. 18.
 Claud. colum. penultim. in l. stipulatio hoc modo con-
 cepta. ff. de uerbo. oblig. Purpu. in l. fin. nume. 251. C.
 de pactis d. Couarru. ubi supra. Tertio ex hac declara-
 tione inferitur, quòd quando quis donauit omnia bo-
 na sua præsentia, & futura simpliciter, nec constat uo-
 luntatem eius fuisse, quòd nihil penes eum remaneret
 45 exceptum, quòd ualida erit, quoniam reseruata ¶ cen-
 sentur suppellectilia, & cætera bona, quæ uerissimi-
 ter credendum est nullum fuisse donaturam, & de his
 poterit testari. Ita limitat prædictam conclusionem. Io-
 de Imola. nume. 44. Alexand. nume. 16. in d. l. stipula-
 tio hoc modo concepta per Mathe. in notabi. 135. Phi-
 lip. Deci. in l. fina. nume. 33. uersicu. tertio communis,
 & ibi Albe. nume. 40. & Cagno, numer. 255. C. de pa-
 ctis, argumen. l. obligatione generali. ff. de pigno. & l.
 alumnos. C. quæ res pigno. obliga. poss. ubi habetur,
 quòd in obligatione generali rerũ, quas quis habuit,
 habiturus uè est, ea non continentur quæ uerisimile est
 quemquam specialiter obligaturum non fuisse, ut pu-
 ta suppellex, uestes, & alia ad uictum necessaria. Sed
 46 contra istam illationem ¶ aduertit Dec. in d. l. si. quòd
 d. l. obligatione, loquitur in diuersis terminis nostræ
 quæstionis, in qua agitur de donatione omnium bono-
 rum, quæ, cum sit uniuersalis, omnia comprehendit:
 nam qui omne dicit nihil excludit. l. à procuratore. C.
 mandati. l. Iulianus. 66. ff. de legat. 3. At in l. obligatio-
 ne, agitur de obligatione generali, quæ longè distat
 ab uniuersali, quando non sit eadem ratio, l. quæsitum
 76. §. illud. ff. de legat. 3. nam non est indiffinita, Barto.

in l. si pluribus. ff. de legat. 2. & ita intelligit Deci. d. l. obligatione generali. idem Deci. in consil. 30. num. 4. quem sequitur Purp. in l. omnia. ff. si certum pet. idem in l. 1. nu. 47. ff. de offic. eius cui man. est iuris. Alc. in d. l. fina. nu. 40. Rimi. in titu. quibus alie. licet, uel non, nume. 179. idem tenent Corne. las. Curti. Iun. relati à Aymo. Crau. in l. 1. num. 47. ff. de legat. 1. Sed hæc De cij, & aliorum differentia, quam constituunt inter obligationem uniuersalem, & generalem in casu d. l. obligatione, admittendi non est. Quam improbat Bart. Socin. in l. si is qui ducenta. §. utrum, numer. 4. ff. de rebus dub. Aymon Crau. citatus; & Cagno. ubi supra, plures referens Neger. in tracta. de pigno. secundo membro, secunda parte, nume. 37. Arius Pine. in rub. C. de bonis mater. prima parte, numer. 47. ratio etenim illius. l. obligatione, & uerisimilis mens obligantis etiam militat quando bona omnia obligauit, cum signo uniuersali (bona omnia mea) & æquitatis ratio suadet; ut tunc bona, de quibus ibi, excipiantur: ut concludunt Doct. per tex. in l. C. quæ res pign. obliga. pos. maximè quod proprium exemplum d. l. obligatione, est, quando omnia bona obligata sunt: nam hæc appellatur generalis obligatio, ut bene probatur in l. quoties. §. fina. ff. de usu fructu. & in l. 2. ibi uniuersa bona generaliter. C. de pigno. & in l. illud. §. fina. ff. de mino. & in l. legatus. §. 1. ff. ad Trebellia. ubi Bartol. idem Bartol. in l. generaliter §. uxori. ff. de usufru. lega. & in l. si ita, num. 4. ff. de auro, & argen. lega. Alexand. in l. grege legita, nume. 2. ff. de legat. 1. nam uerba illa (generali) ubicunque fuerint, addita fuere gratia ampliandi, ac extendendi, uim, ac effectum actus: ideoque contrarium effectum operari non debent, iuxta l. legata inutiliter, de leg. 1. & strin-

ge tamen hanc illationem locum sibi uendicare, quando hæc suppellectilia, & cætera reseruata non essent parui momenti: nam aliàs hæc reseruatio nõ esset sufficiens ad firmandam huiusmodi donationem. Secundo restringunt prædicti Docto. & Mari. Socin. Sen. in tracta. oblationum, decimo libello q. 1. & 3. non habere locum, quando huiusmodi donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum esset irreuocabilis, & inter uiuos, & post mortem collata: quo casu cessat ratio d. l. obligatione, nec post mortem bona ibi expressa censentur reseruata, cum mors omnia soluat, Authen. de nuptijs. §. deinceps. Quarto ex dicta declaratione inferitur, ¶ ualere donationem omnium bonorū præsentium, & futurorum, quando donator reseruauit sibi iura, & actiones, quoniam de his testari poterit. Et pro huius articuli declaratione est sciendum, quòd quando quis donat omnia bona sua præsentia, & futura, in dubio regulariter iura, & actiones non censentur reuersata. ¶ Nam appellatione bonorū non solum comprehenduntur corporalia mobilia, & immobilia, sed etiam iura, & actiones, gl. in l. princeps bona 21. ff. de uer. sig. las. i l. stipò hoc mō cõcepta. ff. de uer. obl. nu. 21. & ibi Cro. nu. 101. Alc. in l. si. nu. 39. C. de pac. latè plures Doc. citās Tir. in l. si unquã in uerb. bona, nu. 8. C. de reuo. don. latius Arius Pine. in rubri. C. de bonis mater. prima part. num. 2. dum pluribus seq. Bart. in consil. 5. pro quo est tex. in l. nomen. C. quæ res pigno. obli. possunt. & in l. bonorum 49. §. ultimo. ff. de uerbo. significa. & in l. si legatus 30. §. 2. ff. ad Trebelli. Et hæc sententia proculdubio uera, & recepta est, quãuis Abb. in c. 2. num. 3. de religi. & Barba. ad Bald. in l. 1. lite. b. c. de usufruct. & Guido Papa, & Domi. à Tira-

quel. relati uoluerunt, appellatione bonorum non contineri iura & actiones: quorum errorem aduertunt Tiraquei. & Pin. qui sicurè resoluunt, & pluribus iuribus, & aucto ritatibus probant, id locum sibi uendicare non solum in materia fauorabili, sed etiã in pænali, & odio fa, & etiã si non adsit signum uniuersale, omnium bonorum, contra Costam Rogerium in l. ultima, num. 3. ff. de donati. & etiã si additum sit adonatore (meorum bonorum) contra antiquos, quos sequebatur Bartol. in l. 1. num. 3. ff. de sta. hom. qui propter pronomen, meorum, iura, & actiones non continere uoluerunt, quos improbat ipse Bartol. in l. quintus. §. argento, numer. 3. ff. de aur. & argen. lega. & Pinelus, ubi supra nume. 7. ostendit, adiectione huius pronominis, meorum, non minuere significatum dictionis bonorum, ubi testatur communem, & eam probat per l. si legatus. §. 1. ff. ad Trebellia. & per l. meorum 91. ubi Alci. notat & commu. testatur. ff. de uerbo. significatio. Sed est aduertendum, quod licet regulariter appellatione bonorum non continentur iura, & actiones, in aliquibus tñ casibus spãlibus comprehenduntur, ut constat ex traditis à Tiraq. & melius ab Ario Pine. inter quos num. 24. an numerat, quando aliquis donauit omnia bona sua cū adiectione mobilia, & immobilia: quo casu non comprehenduntur iura, & actiones, quia iura, & actiones constituu nt speciem diuersam à mobilibus & immobilibus, l. à Diuo Pio. §. in uenditione. ff. de re iud. l. quam Tuberonis. §. in peculio. ff. de pecul. ibi res mobiles, & soli, & ibi, hoc amplius nomina debitorum. Et hæc est recepta theoricæ teste Alexan. in d. §. in uenditione, in primo not. 2. & Iaso. in nume. 7. & Pine. ubi supra nume. 25. plures Docto. referens & asserens, quod in do-

natio.

natione & relicto bonorum mobilium, & immobilium non includuntur iura, & actiones: qui aduertit decipi notarios, & alios putantes plus contineri sub uerbis mobilium, & immobilium simul, quàm bonorum: inanis etenim superfluitas aliquando nocere solet. Unde 49 tredeundo ad nostram illationem, quãdo aliquis donauit omnia bona sua præsentia, & futura mobilia, & immobilia, cùm non comprehendantur iura, & actiones, ualebit talis donatio, quãdoquidem de his donator testari poterit, ita concludit Mari. Socin. sen. in tra. sta. oblationum libello 10. q. 1. & 3. Bartho. Soci. in regu. 108. limit. 1. Ias. in l. stipulatio hoc modo concepta, num. 21. ubi Crotus, nume. 101. ff. de uerbo. Alci. plures citans in l. fina. numer. 39. C. de pactis Cæsalus in consil. 288. nume. 41. uolum. 1. Mari. Soci. Jun. in consil. 127. nume. 23. uolum. 3. cum sit certum, quod non comprehenduntur iura, & actiones. Et quamuis esset dubium, cùm agitur de sustinendo actu, seu donatione, interpretandū tñ esset, quod non continentur per ea, quæ paulo ante adduximus. Et idem est quando quis donasset omnia bona sua præsentia, & futura ubicunque existentia. Nã tunc per uerba illa, existentia, non uenirent iura, & actiones, quæ nõ dicuntur esse in loco, ex quo sunt in corporalia, l. Caius, in principi. ff. de leg. 2. ita Bartho. Socin. in 2. limita. post Bal. in consil. quod incipit super primo, Caccialu. in q. incipien. Alexand. limit. 2. Iaso. in l. à Diuo Pio. §. in uenditione, numer. 7. ff. de re iud. & in d. l. stipulatio hoc modo concepta, nume. 22. & in consil. 5. lib. 3. Pine. qui dicit receptum, in rubr. de bonis ma. 1. par. num. 10. & 13. pro qua citat l. si fideicommissum. §. tractatum. ff. de iudic. & l. si mihi Mauia 90. ff. de lega. 3. & à fortiori si dixerit dono omnia

nia bona meâ præsentia, & futura, quæ Bononiæ ha-
 beo, nam iura, & actiones non comprehenduntur, se-
 cundum eos. Ex quo ego infero, quòd si donans om-
 nia bona sua præsentia, & futura, reseruauit expressè iu-
 ra, & actiones, quòd ualebit donatio. Nam si ex reser-
 uatione à iure præsumpta sustinetur, à fortiori susline-
 bitur ex expressa, à donante. Declara tamen prædicta
 uera esse, quando iura, & actiones reseruata nò essent
 50 parui momenti. Quintò igitur hac declaratione infero,
 quòd, quando ex huiusmodi donatione dominium nò
 fuit translatum in donatarium, ualida erit hæc dona-
 tio omnium bonorū præsentium, & futurorum; quia
 donator poterit restari de bonis donatis, cum dominium
 penes eum remaneat, l. quoties. C. de rei uendic. nec
 consideratur, quòd ueniat donatario restituendum per
 hæredem donantis: ita determinat Ange. in consil. 179.
 Roma. in l. stipulatio hoc modo concepta, numer. 46.
 & ibi Alexand. nume. 16. uersicu. fin. autem. ff. de uer-
 bo. obliga. Sed hæc traditio admittenda non est, quia
 ex tali donatione, cum censeatur contractus à iure im-
 probatus, dominium nunquam transfertur, ut tenet
 Paul. Castr. in consil. 244. nu. 4. uersicul. super quinto.
 par. 2. quem sequuntur Purpu. in l. si. nu. 241. C. de pa-
 ctis. & Petrus Duen. in regu. 219. num. 3. argu. eorum
 quæ tradit Bartol. in l. 1. §. si vir. ff. de acquir. possessio.
 possessio etenim ex tali contractu quæsitâ non cense-
 tur licita, ut ipsi affirmant, & ita non erit differentia,
 an agatur de transferendo dominio, uel non: & cum
 nunquam transferatur dominium secundum hanc
 opinionem, semper ualeret huiusmodi donatio. Quod
 est contra prædictam commu. opinio. imò supposito
 quòd hæc differentia uera sit, adhuc non cessant ratio-

nes communis opinio. cum hoc dominio momenta-
 neo, quod non est in consideratione, argum. l. qui sic.
 ff. de solu. & l. cum non solum. §. fin. C. de bonis qua li-
 be. hæc etenim reseruatio, licet nulla esset, ualde mo-
 dica est, & ita non est in consideratione dominii: hoc
 retrocabile, & restitutioni subiectum; quia non est ce-
 dendum, quòd eo inuiteretur hæres ad adendum hære-
 ditatem. Quam traditionem improbat Decius in l. fin.
 C. de pactis, nume. 34. & ibi Purpu. nume. 256. & Ca-
 gno. nume. 217. Claud. Seys. in l. stipulatio hoc modo
 concepta, nume. 29. ff. de uerbo. obligatio. Abb. in con-
 sil. 102. libr. 2. colum. 1. idem Decius in consil. 30. num.
 1. Duen. ibi supra nume. fin. uersicu. limita secundo.
 51 Sextò igitur infero ualere donationem omnium bonorum
 futurorum tantum: nam si, ut prædiximus, reseruata
 aliqua re, ualeat donatio, hæc à fortiori dicendum est
 quòd ualebit, reseruatis omnibus bonis præsentibus, &
 expressè, ita tenet Bahin l. certi conditio. §. quoniam
 circa medium, uersicu. tertius. ff. de cent. petat. Ange. in
 consil. 179. circa medium, uersicu. præterea bona futu-
 ra. Quod uerum intelligerem, quando donans omnia
 bona futura, haberet præsentia non modica; aliàs
 autem militarent in hac donatione rationes, qua-
 re improbatæ est donatio omnium bonorum præsen-
 52 tium, & futurorum. Septimò igitur infero ualere donatio-
 nem omnium bonorum præsentium tantum: nam est
 quis præsumitur acquirere in futurum, iuxta l. si de-
 functus. C. arbi. tutel. l. cura. §. deficientium. ff. de mune.
 & hono. bona futura censeantur reseruata, de quibus
 restari poterit donatarus. Præterea quòd ualeat hæc
 donatio, probatur ratione, quoniam pñi reperitur à
 iure improbatæ, unde ceteri debet permissa, prout re-
 gula-

gulariter donatio permiffa est, ut constat ex titulis de donationibus, quæ traditio optimè probatur in l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in frau. cred. & in l. si quis argentum. §. sed & si quis. C. de donatio. & in l. 3. & in l. si toras, & in l. mater. C. de inoffi. donati. quam tenet Bart. in l. fina. nu. 1. 1. & ibi Ange. & cæteri Doct. C. de pactis, idem Ange. in consil. 179. in uersic. de primo. Rapha. Cuma. in l. stipulatio hoc modo concepta, nume. 7. & Roman. ibi numer. 38. ff. de uerbo. obligatio. gloss. penultim. in l. hæreditas. C. de pactis conuen. & est de mente omnium Doct. in sequenti illatione citandorum, & proculdubio uera; & receptissima est de iure Cæsareo (quamuis Ioan. Crot. in repetit. d. l. stipulatio hoc modo concepta, nume. 86. conatur defendere contrarium) non tamen de iure regio, quo iure expressè uetita est donatio omnium bonorum præsentium tantum, per Regiam l. 69. Tauri. Octauò infero, ualidam esse donationem ¶ omnium bonorum simpliciter factam absque mentione præsentium, & futurorū; quia talis donatio refertur ad præsentia tantum, & ita futura censentur reseruata, & habebūt locum omnia, quæ dicta sunt in superiori illatione. Quam sententiam sentit gloss. in l. fin. C. de pactis, in uerbo, accommodauerit, ubi expressè eam tenent Petrus de Bella Pert. Bal. nume. 19. Ange. uersicu. fin. autem, Fulg. num. 5. uersu. item quarta, Corne. nume. 5. Curti. Iun. nume. 50. qui commu. testatur eam amplectitur Barto. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerbo. obligatio. numer. 5. & ibi Alexand. nume. 14. Butige. nume. 45. qui magis commu. appellat; Zafi. nume. 53. Socin. Iun. nume. 78. Cæsa. in consil. 44. num. 5. uolum. 1. Quæ opinio receptissima & tenenda de iure Cæsareo est, licèt Cronus

in

in d. l. stipulatio hoc modo concepta, nume. 86. conatur extendere huiusmodi donationem non esse ualidam, de iure tamè regio improbata est, ut in superiori illatione prædiximus. Nonò infero, quòd si quis donauit ¶ summam maximam, ut puta centum millia aureos, dum mille tantum aureos in patrimonio haberet, quòd ualet hæc donatio, Ioann. Baptist. de Sancto Seuerino in disputatione incipienti Alexand. Cornè. felici. 6. charta. Nam licèt in hac donatione contineantur non solum præsentia, sed etiam futura bona, futura tamè non expressè, sed tacitè promissa fuerunt. Vnde de succedit regula, quòd multa tacitè admittuntur, quæ expressè fieri prohibentur, regula, expressa nocēt ff. de reguli. iuris. l. si quis sempronium 68. ff. de hæredi. institu. Verum in hòc articulo contrarium tenet Philipp. Deci. in l. uiti. C. de pactis. numer. 34. uersic. quinto fallit, quandoquidem omnes rationes, quare improbatur donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum, militant in hac donatione. Nam uerisimiliter credendum est, quòd nullus uellet adire hæreditatem, deficiènte lucro, & donator constitueretur in perpetua egestate. Et ad regulam, expressa nocent, non expressa non nocent, meo iudicio, respòderi potest, quòd procedit, quando militat diuersa ratio in expresso, quæ in tacito; aliàs autem aliæ regulæ contrariæ locus erit, quòd taciti, & expressi idem est iudicium, l. cum quid. ff. si certum pet. nec quòd una uia prohibetur, alia admitti debet, regu. cum quid, de reguli. iuris, in 6. Ego uerò in hac difficultate primæ opin. accedo, alia ratione motus: nam existimo, quòd prædicta donatio referri debeat ad bona præsentia tantum, cum præsumendū non sit, quòd quis uelit dare, quòd non habet; pro quo

d facit

facit. l. si ita. ff. de auro & argent. legat. ubi, si aliquis donat omnia bona sua post mortem, restringitur hæc donatio ad illa bona tantum, quæ habebat tempore promissionis; maximè quòd, licèt essemus in dubio, interpretandum esset, ut actus sustineatur, per ea, quæ supra adduximus. Vnde cum præsentia tantum cõtineat, & futura censeantur reseruata, de acquirendis poterit testari. Postquam hæc scripsi, inueni, quòd hanc opinio, tenet Bartho. Socin. in regu. 108. fallen. ult. qui sentit in huiusmodi donatione non contineri in futurum acquirenda, asserens, quòd licèt non sufficiant bona præsentia, & futura ad hanc donationem implendam, ualet tamen, quia tunc præsumitur in futurum lucrari. l. 1. §. defecit. C. arbi. tute. De iure autem regio hæc donatio sustineri minime poterit, cum donatio præsentium tantum eo iure sit improbata d. l. 69. Tauri. Decimò infero ¶ ualidam esse donationem omnium bonorum præsentium, & futurorum, si illa bona promissit post mortem suam, etiam in casu, in quo esset irrevocabilis, & inter uiuos: quia uerba illa, post mortem meam, referuntur ad præsentia tantum, l. si ita. ff. de auro, & argen. legat. Bartol. & Docto. in l. fina. C. de pactis, ut infra latè dicemus. Vnde futura bona censeantur reseruata, de quibus poterit testari. Vndecimò infero, ¶ quòd si quis dicit ¶ alicui, dono tibi hæreditatem meam, quòd ualebit donatio: quia hoc uerbū hæreditas exponi debet, id est bona mea præsentia, argum. tex. iuncta expositione gloss. ibi, in uerbo, hæreditati, in l. quaesitum 93. §. pen. ff. de legat. 1. ubi Bartol. Alberi. Cum. Paul. Cast. eam sequuntur, & Deci. in l. fina. nume. 35. C. de pactis. Crauetta plures citans in consil. 79. num. 7. & Cæsalus, in consil. 44. num. 6. uolum. 1. quibus accedit

cedit dictum Baldi in c. 2. in princi. de feudo dato. Vbi tradit, quòd per donationem causa mortis possunt dari omnia bona, & etiã hæreditas futura. Vnde cum futura bona censeantur reseruata, de his poterit donator testari. Sed est aduertendū, quòd huic illationi aduersari uideretur receptissima Docto. sententia quæ habet non esse firmam donationem hæreditatis, Bart. in l. fina. C. de pactis, num. 14. & ibi Fulg. num. 16. Corne. numer. 5. Alexand. numer. 3. Iaso. numer. 37. idem Barto. in l. stipulatio hoc modo concepta, numer. 6. ff. de uerbo. & ibi Roma. numer. 39. quam opin. suadet ratio, quia idem est dicere dono hæreditatem meam, quòd dono omnia bona mea præsentia, & futura; quia hæreditas est nomen iuris uniuersale, recipiens augmentum, & diminutionem, l. hæditarium. ff. de bonis autho. iud. possid. l. item ueniunt. §. fructus. ff. de pet. hæredi. Præterea pro hac opinio. urget ratio, nam hæreditas non potest dari per donationem, uel aliquam cõuentionem, l. hæreditas C. de pactis conuen. l. eum donationis. C. de transactio. Rursus huic opin. suffragatur ratio, nam per hanc donationem hæreditatis tollitur libera testandi facultas, quòd est contra ius publicum, l. 3. ff. de testam. Et hæc ultima opinio regulariter uera est, quòd donatio hæreditatis non ualet; sed recipit aliquas declarationes, in quibus nostra illatio uerificari possit. Prima declaratio est, quòd communis ultima opin. uera est, quando hæreditas donatur tanquã ius uniuersale, & constat hanc esse mentem donantis: quo casu nihil ualet, secus uero si donat hæreditatem simpliciter, & sic restringit ad præsentem nam tunc ualebit, Iaso. in l. licèt, nu. 18. C. de pactis, quòd etiam uoluit Barto. in l. fina. colum. ulti. C. eo. sed hæc declaratio

ratio procedit de iure cæsareo, non autem de iure regio: quo attento, donatio omnium bonorum præsentium tantum inualida est. Secunda declaratio est, quod communis opinio procedit, quando is, qui donauit hæreditatem, confert donationem post mortem eius: tunc inualida est, siue sit donatio inter uiuos, siue causa mortis quia per eam: uice testamenti in alium transfertur hæreditas, quod est uetitum inter priuatos, ut habetur in d.l. hæreditas, & in d.l. cum donationis. Si autem simpliciter donauit, hoc est in uita, & tunc ualida est donatio, quia censentur bona præsentia donata. Nam ad saluandam ualiditatem contractus, uerbum hæreditas, accipitur pro bonis, aut patrimonio, arguuntur. l. si infulam, de præscri. uerbis. & l. si uno, in prin. ff. loca. & l. cum antiquitas. C. de usufru. & facit l. quoties. ff. de rebus dubijs, & ea quæ supra dicta sunt, quod ad sustinendum actum uerba impropriantur, & largissimo modo accipiuntur. Hanc declarationem, & concordiam tradunt Roma. & Corne. citati. Tertia declaratio est, quod communis opinio procedit, quando tota hæreditas donata est, secus uero si dimidia pars hæreditatis: nam tunc ualebit donatio, ut concludunt Petrus de Bella Per. & Bald. nume. 20. in d.l. ultima Cro. in d.l. stipulatio hoc modo concepta, num. 84. & idem dicas, quando alia pars hæreditatis esset donata, dum modo non modicum remaneat penes donatorem, de quo possit testari. Duodecimò infero, ualidam esse uenditionem omnium bonorum, quia precium censetur reseruatum, de quo poterit uenditor testari, quia non comprehenditur in tali emptione, etiam si post ex interuallo illud recipiat, Bartol. in l. fina. C. de pactis, nume. 15. ubi ampliat procedere, etiam si esset deceptus

ptus ultra dimidiam iusti pretij; quia ius petendi restitutionem remanet in hæreditate, ex l. 2. C. de resc. uendi. Bald. nume. 19. ubi adiicit uerum esse, etiam si pretium proijciatur in mare. Quod poterit facere secundum eum, per notata in l. 1. C. de inoffi. dona. Fulgo. numer. 6. uersic. secus. Buttige. colum. 37. uersic. octaua conclusio, idem Bartol. in l. stipulatio hoc modo concepta nume. 6. & ibi Hiero. Buttige. num. 48. & Ioan. Crotus nume. 105. per l. damni infecti. §. cum parietem. ff. de damno infecto. Et hæc traditio uera, & recepta est, quamuis Ferdi. Vasq. in lib. 1. successi. progre. §. 1. numer. 186. conatur ostendere, non solum donationem omnium bonorum præsentium, & futurorum infirmam esse, sed etiam conditionem, & ex causa dotis cõcessionem, affirmans procedere nostram cõclusionem in oĩ contractu, siue ille lucratiuus sit, siue onerosus, siue ex altera tantum parte, siue ex utraque obligatorius: quia per eum remanet, qui cõcedit, perpetuæ exactioni subiectus, contra id quod suo iudicio uoluit. l. 1. §. quæ oneranda. ff. quarum rerum actio non detur. Qui tex. si rectè consideratur, probat oppositum, cum loquatur in casu speciali, ut supra abundè absoluimus: maximè quod uenditio non reperitur in iure prohibita, & in ea cessant rationes, quare improbatur donatio. Unde etiam de iure regio firma erit huiusmodi uenditio. Secundò principalis conclusio declaratur, quod est inualida donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum, nisi ¶ quando in ea est appositum iuramentum, nam tunc iuramento firmatur donantis, ut cõsultuit Abb. in consil. 18. uolum. 1. Corne. in consil. 252. uolum. 3. Aymon Crauet. in consil. 139. num. 8. & tenet Hubertus Bono. in repe. Authen. sacramenta puerum,

berum, nume. 70. c. si aduer. uen. d. Couarru. in rubri. extra de testa. secunda parte, numer. 5. August. Bero. in c. in praesentia, nume. 98. extra de probatio. ubi asserit, quod ualeat saltem ut donatio causa mortis, uel ut fideicommissum, & Mari. Socin. Iuni. in consil. 65. numer. 50. part. 1. Cardi. Alb. ad Bartol. in d. l. stipulatio, hoc modo concepta, pro qua opinio. adducunt primò dictum Baldi, in l. cum Archimedorans, nume. 12. C. ut in possessionem legato. ubi tradit, quod per statutum potest tolli hæc libera testandi facultas, unde & per iuramentum. Secundò quia pactum de futura successione firmatur iuramento, Philipp. Deci. in consil. 655. & in l. pactum quod dotali. C. de pactis. Fortu. Gara. in tracta. de ult. fin. illa. 20. nume. 349. uersu. tertius casus. Tertiò quia iuramentum, quod potest seruari sine interitu salutis æternæ, obseruandum est, & firmæ contractum, etiam si prohibitus sit de iure ciuili, respectu alicuius personæ priuatæ principaliter, etiam si secundariò, & non principaliter prohibito facta sit in fauorem publicum, tex. in c. cum contingat, extra de iur. iurand. ubi licet fundus dotalis prohibeatur à lege alienari iuxta tex. in princip. In sit. quib. alien. licet, & reipublicæ inter sit mulieres non remanere indotatas, l. 1. ff. solut. matrimo. nihilominus alienatio eius dotalis fundi firmatur iuramento, cum obseruari possit sine interitu salutis æternæ. & facit. c. quamuis pactum, de pactis, lib. 6. Quam declarationem ampliat d. Couarru. in rub. procedere etiam de iure regio: quæ ampliatio magna est, cum eo iure huiusmodi donatio uetita expressè reperitur, & actus prohibitus à lege, firmatur iuramento nequeat, l. non dubiù. C. de legi. Verum his non refragantibus, contraria opinio receptior est.

est, nēpè quòd huiusmodi donatio, nec de iure cæsareo firmetur iuramento. Quā sententiam tenet Pau. Castr. in consil. 72. in fine uolumi. 2. Corne. in consil. 176. uolum. 3. Abb. parum sibi constans in consil. 48. uolum. 2. Fran. Purpu. in l. fina. nume. 240. C. de pactis ubi Hiero. Cagno. nume. 272. & Curti. Iun. nume. 57. eam sequuntur & commu. testantur, & Fran. à Ripa in lib. respon. de donati. & grat. perfi. respon. 3. numer. 2. Clau. Seyfello. in l. licet. C. de pactis. Palau. Bubi. in l. 69. Tau. numer. 10. & ibi Castellus: Deci. in consil. 30. ad finem, Aymon Crauett. in consil. 139. nume. 8. part. 1. & in eam uidetur inclinare Mar. Socin. Iun. in l. stipulatio hoc modo concepta; numer. 85. ubi dicit, uerriorem uideri (licet relinquat cogitandum) Petrus Duen. in regu. 227. plures citans & commu. & uerriorem appellans: & in practica seruari post alios affirmans. Quam sententiam suadet ratio, nam cum secundum Docto. tenentes commu. opinio. tollat liberam testandi facultatem, & consequenter sit contra bonos mores, iuxta l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerbo. obligatio. firmari iuramento minime ualeat, l. si quis inquilinos 115. §. fina. ff. de legat. 1. regu. non est obligatorium, de regu. iur. lib. 6. Sed huic fundamento respondet d. Couarr. negando uerum esse, quòd sit contra bonos mores tollere liberam testandi facultatem, cum secundum Baldi doctri. in l. cum Archimedoram Cur. in possession. lega. possit tolli per l. uel per statum lege, uel consuetudine approbatum: & tamen lex debet esse iusta, & honesta, & æquitate, & non iniquitatem continere, nam alias non erit lex, c. erit 4. distin. Sed aduerte, quòd licet actus, per quem tollitur libera testandi facultas, si à priuato factus sit palam, & directò sit

fit nullus: & ineptus; cū testamenti factio pertinet ad ius publicum, l. 3. ff. de testam. & ius publicum pactis priuatorum tolli: non potest l. priuatorum. C. de iurisd. dictio. omni. iudic. & possibile sit, quod non conseatur contra bonos mores: tamen quando indirectò tollitur libera testandi facultas, vt metu poenæ, non solū actus est nullus, sed dicitur et cōtra bonos mores, ut constat ex d. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerbo. obligatio. & ex l. eo. C. de inuti. stipulat. Vnde similiter uideatur dicendum, quod sit contra bonos mores, si indirectò metu periurij donans uellet sibi auferre liberam testandi facultatem. Sed potest responderi aliud esse in iuramento: quod si non tendit in dispendium salutis æternæ, per id actus prohibitus à iure ciuili, etiam si pertineat ad ius publicum, dummodo secundariò firmatur, ut constat ex d. c. cū contingat. Vel aliter quod supposito, quod ex huiusmodi donatione tolleretur libera testandi facultas, & esset contra bonos mores, nihilominus firmaretur iuramento: quia ex parte donatoris nullum uertitur peccatum, nec mali mores cum possit licitè absque salutis dispendio obseruari Humbert. ubi supra, nume. 81. & facit c. debitores, de iur. iurand. Et ex his apparet, quod iste articulus non caret difficultate, in dubio tamen recedendum non est ab hac ultima & communi opinio. quod non firmetur iuramento, quæ ut testatur Duen. post alios ab eo citatos, in praxi seruetur, & maximè tenenda est in regnis castellæ, vbi expressè huiusmodi donatio prohibita est per d. l. 69. Tauri. vnde succedit regula. l. non dubium C. de legi. quod iuramento non debet firmari, & uideatur inconueniens, quod id, quod una via prohibetur, alia permittatur, contra regulam, cū quid, de regul.

gul. iur. in 6. Et licet disputando ad omnia hæc, posset replicari de text. in d. cap. cum contingat, & in d. cap. quoniam pactum, à communi tamen non recedo. Fa- teor uerò quod dicta iura, & auctoritas d. Couarru. (qui optimus opinionā elector est) faciunt animum in ea non oīno quiescere, & putare in puncto iuris cōtrariam ueritatem esse. Qua retenta eam restringunt Acria. & Bald. in l. fina. C. de pactis. quod non ualet in bonis futuris, sed ualet in præsentibus, quia utile per inutile non debet uitari, regu. utile, de regul. iur. in 6. Sed certè hæc restrictio uera non uidetur, nam licet sint duæ donationes, una præsentium, & altera futurorum, tū una nō potest dici magis utile quā altera, ut in simili tradit Dec. in cōf. 30. ad fi. & hæc restrictio uidetur cōtra mentem Doc. qui indistinctè dicunt, non ualere, & eā expressè improbat Cag. l. l. fi. nu. 263. C. de pac. Secūdo restringitur nō procedere, qñ donatio oīum bonorum præsentium, & futurorum facta esset: cum adiectione post mortē. nā licet appositū esset iuramentū de nō reuocādo ualet: quia dicitur donatio cā mortis, per illa uerba post mortem, ita determinat Pau. Cast. in cōf. 75. uol. 2. quem sequitur Alex. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, nume. 19. Socin. Iuni. in cōf. 44. nume. 3. uolum. 2. Petrus Duen. ubi supra quod ego uerum puto quando reuocari posset à donatore, alias autem in casibus, in quibus huiusmodi donatio inter uiuos reputaretur, uel reuocari non posset, non ualere, quia militaret in ea ratio, quare improbata est. Tertiò conclusio declaratur ¶ non procedere, quando huiusmodi donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum esset facta ecclesiæ, uel pio loco: quo casu est ualida, ut tradit Bartol. in l. fina. C. de pactis, num. 13.

& ibi Iaso. nume. 33. Iacob. Deci. nume. 31. Cagn. nume. 238. Franc. Curti. numer. 24. Crotus in repetit. l. stipulatio hoc modo concepta, num. 97. & ibi Zafi. nume. 53. & Socin. Iuni. nume. 86. & Cardi. ad Bart. nume. fina. Bal. in Authen. si qua mulier, num. 15. C. de sacrosanct. eccle. Abb. in c. fina. nume. 2. de successi. abin. per tex. ibi, Felin. in c. in presentia, de probatio. nume. 5. & ibi Deci. septimo nota. nume. 8. & August. Bero. nume. 80. qui latissimè hunc articulum discutit, & Maria. Socin. Sen. in tracta. oblatio. libello. 10. q. 1. Bartho. Socin. in regul. 108. fall. 4. d. Conarru. in rubr. de testamen. 2. part. numer. 5. ubi post Cagno. commu. asserit, & post Feli. in praxi seruandam fore affirmat: pro qua in primis citant prædicti Docto. Iubemus nulli. §. 1. C. de sacrosanct. eccles. ubi non uidetur satis probari, cum loquatur in donatione patrimonij, & uerbum patrimonium, non est uniuersale, sicut uerbum, hereditas; quia appellatione patrimonij non ueniunt nomina debitorum, l. cum pupillus. ff. rem pupil. saluam fore, ibi, non solum quæ habet in patrimonio, sed in nominibus. Secundò urget ratio, nam cum quis possit personam suam uouere ecclesie Authen. ingressi. C. de sacrosanct. eccles. multo magis bona sua presentia, & futura. Sed hoc fundamentum facile tolli potest, nã qui dedicat se, & sua monasterio, bona presentia, & futura ueniunt in necessariam consequentiam persone, & quæ non possunt per se principaliter uenire, ueniunt in consequentiam, l. quædam. ff. de acquiren. rerum dom. l. in modias. ff. de contrahend. emptio. quando ille actus est à iure approbatus, ut & ingressio religionis. Sed licet hæc opin. receptissima sit, non desunt qui affirmant donationem omnium bonorum presentium,

& futurorum facta ecclesie, uel pio loco inualidam esse. Quam opin. tenet Ange. in consil. 176. Roman. in stipulatio hoc modo concepta, numer. 41. ubi Alex. nume. 10. in eam uidetur inclinare, qui asserit ita consuluisset, Anchara. in consil. 219. Pro qua considerant prædicti Docto. quòd si uerum est, quòd communiter recipitur, huiusmodi donationem esse contra bonos mores, turpitudinemque continere; cum auferat liberam testandi facultatem, iuxta d. l. stipulatio hoc modo concepta; minus ualere debet, si facta est ecclesie, quæ est cultrix iustitiæ, & non debet pati aliquid fieri in se, uel in alium contra iustitiam, c. si clientulus. §. 1. de alienat. feudi. actus etenim turpis magis attendendus est in personis ecclesiasticis, quàm in alijs, Authen. de monachis. §. cogitandum, declarat Alexand. ubi supra. Imò plus uolunt prædicti patres, quòd donatio huiusmodi facta priuato ualeat, contra communem, & facta ecclesie non, contra aliam commu. & rationem specialitatis reddunt; quia dominium rei donatæ ecclesie transfertur in ipsam ecclesiam ex sola donatione absque aliqua traditione, l. fina. C. de sacros. eccle. Et ita hoc casu auferatur libera testandi facultas, cù remaneat sine bonis, de quibus possit testari quòd est secus in donatione facta priuato. Et hæc ultima opinio. in stricta disputatione defendi posset, supposita pro uera communi opin. quòd huiusmodi donatio regulariter sit improbata, quia inhærendum est regulæ, quoties exceptio non bene probatur; & quòd aliud sit in donatione facta ecclesie. Non adducitur concludens fundamentum, sed à priori non recedo, quia est communis & in praxi seruatur, & fauet ecclesie; nam in dubijs æquum est, quòd pro ecclesia respondeamus, cù

fit summa ratio, quæ pro religione facit, l. sunt persone ff. de religio. & sumpti fune. nam differentia debet esse inter bona priuatorum & ecclesiæ, quæ speciali prærogatiua lætari solet, l. sancimus. C. de sacrosanct. eccl. Qua retenta, non obstat dicere, quod auferre liberam testandi facultatem sit contra bonos mores: nã supposito quod per hmõr donationem tollatur liberã testandi facultas, quod nõ est omnino expeditũ, (ut supra latè discussum est) nihilominus regulariter nõ est contra bonos mores: sed quando indirectè quis uult contra legem, & ius publicum id facere, ut circa principium explicauimus, & licet regulariter esset contra bonos mores, in nostro casu fallit, quia à iure reperitur permissa, per d. l. iubemus nulli. §. 1. & per d. c. ultimo, extra de successi. abin. Nec oberit dicere, quod per huiusmodi donationem transfertur dominium; nam ut prædiximus illud momentaneum dominium nõ est in consideratione. Quartò declarã donationem omnium bonorum præsentium, & futurorum esse ualidam, quando donatio facta esset ob causam dotis, nã tunc propter matrimonij fauorem firmatur, ut determinat Petrus Duen. in regul. 219. uersicul. limita primò citans Oldr. in consil. 5. & Boeri. in q. 353. part. 2. nume. 10. & Ioan. Paponis. in gloss. ad constitu. Barboniæ §. 210. Quæ opini. constare uidetur ex prædictis in superiori declaratione, scilicet quod talis donatio ualeat facta pio loco, quandoquidẽ causa dotis est pia, ca. §. donari, qualiter feudũ olim põt. aliẽna. Euera. in suis locis legali. loco 25. Quã declarationẽ egocorroborõ, nam si dubium est an regulariter ualeat huiusmodi donatio succedit, regula, quod in ambiguus pro dotibus est respondendum, reg. in ambiguus 26. ff. de regu.

iur. Sed, his non obstantibus, hæc declaratio non procedit sine dubio, & non esse firmam tenet Ferdi. Valsq. lib. 1. successio. progressu. §. 1. num. 186. Et omittis eius fundamentis, quæ mihi non placent, eius traditio uerior uidetur: quia inhærendum est regule, quoties exceptio non benè probatur, gloss. recepta, in l. omnis diffinitio. ff. de regul. iuris. Vnde cum non reperitur expressum, quod ob causam dotis ualeat; nõ debemus recedere à communiter recepta: facit etiam simile, nam huiusmodi donatio non ualeat, etiam si facta sit ob causam præstandorum alimentorum donanti à donatario, Aretin. in consil. 54. nume. 3. Duen. ubi supra ampli. 6. Purpu. in l. fina. nume. 250. C. de pactis, ubi illud dictum declarat. Nec obstat fauor matrimonij, nã hæc non est sufficiens ratio ad inducendum priuilegiũ, quod in iure non reperitur expressum. Nec obstat dicere, quod causa dotis est causa pia; quia hæc traditio non est omnino fata. Nam quod non sit regulariter causa pia, sed in casibus specialibus, nempè quando daretur mulieri pauperi, uel ei, quæ aliàs, inspecta eius qualitate, nubere non possit; resoluit Bald. Nouell. in tracta. de dote 5. parte, & Campegius in eodem tracta. q. 9. part. 1. Deci. in consil. 72. Iaso. in l. 1. nume. fina. ff. solut. matrim. Vnde ex his colligi potest concordia inter has duas opinio, quod hæc declaratio uera sit in casibus, in quibus causa dotis est causa pia, non uerò regulariter. Et aduertẽ, quod Oldra. & Boeri. in diuersis terminis loquuntur, & de alia re agunt. Quartò declarã conclusionem procedere, quando donationis huiusmodi esset irreuocabilis: nam, quando esset reuocabilis, benè ualeret, glo. in l. 1. ff. de testam. & in l. fina. in uerbo, accommodauerit C. de pactis, ibi Bart.

nume. 11. Albe. versicu. in eo autem, Bald. num. 19. in fine, Fulgo. nume. 5. uersicu. fin autem Paul. numer. 9. Salyet. versicu. Sed tunc. Corne. nume. 9. Alexan. nume. 3. qui receptiorem appellat, Rimi. Seni. numer. 6. Deci. nume. 19. Curti. Iun. numèr. 46. Imola & Alex. numer. 19. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. Ex qua receptissima declaratione primò infero, quòd donatio omnium bonorum præsentium, & futurorū causa mortis ualida est, cum reuocari queat, iuxta l. non omnis. ff. si certum petat. Quam illationem tenent supradicti Docto. & Cæsalus in consil. 44. num. 9. part. 1. Secundò infero, ualere donationem omnium bonorum præsentium, & futurorum, qñ facta esset à patre filio in eius existēti ptate, uel à marito uxori, uel ab uxore marito, si tamen est morte donantis cōfirmata; quia erat reuocabilis, l. donationes, quas parentes, C. de donat. inter ui. & uxo. Et hæc traditio, est de mente Docto. inducitur in superiori illatione, & expressè eam tenet Caccialup. in q. incipienti Alexan. septima limitat. post Cyn. in caus. incipient. quidquid dicant: quem etiam refert & sequitur Bartho. Socin. in regu. 108. fallent. 5. cui suffragatur ratio, nam hæc donatio habet uim relicti, & de ea detrahitur falcidia, l. donationibus. C. ad leg. falcid. de quo arti. agit Abb. in consil. 43. volum. 2. qui non in omnibus bene loquitur. Tertio infero, quòd si aliquis donat omnia bona sua præsentia, & futura post mortem suam, quòd ualebit talis donatio; cum intelligitur donatio causa mortis, & consequenter sit reuocabilis; ita concludunt glossæ & Docto. in principio declarationis citati. Sed in hoc articulo contrarium tenent Iaco. Cyn. Petrus de Bella per. circa fin. uersicu. sed opponitur in d. l. fina. qui mouentur ratio.

ratione hac. Nam licet donans possit instituire hæredem, quem uellet, tamen si fatuus esset hæres institutus, si hæreditatem adiret, quandoquidem tenetur illam donatario restituere. Sed à prima opinio. non est recedendum, quam Imola commu. & Alexand. magis commu. testantur, & longe uerior est. Nam cum in ea sit mentio mortis, iudicari debet in dubio donatio causa mortis, ut uoluit prædicta glossa in d. l. fina. ubi Bar. idem Bar. post gl. ibi in l. Seia. ff. de do. cā mor. & in l. Seia. ff. de dote præleg. Est tamen aduertendū, quòd licet regulariter, quando fit in donatione mentio mortis, censetur mortis causa donatio, tamen hæc regula patitur aliquas declarationes. Et prima est, quod procedit, quando facta est mentio mortis per modum causæ finalis, quæ in dubio præsumitur, ut tradit Deci. in d. l. fina. nume. 20. secus si per modum dilationis, idem Deci. post Bald. in l. 2. C. de iure dot. numer. 3. & Alexand. in consil. 14. uersicul. in super libr. 1. & in l. quæ dotis, nume. 5. ff. solut. matrimo. Secunda limitatio est, non procedere, quando est expressum, quòd donatio talis esset inter uiuos; quia à uerbis claris non est recedendum, ut in proposito docet Philip. Deci. ubi supra & in consil. 305. post Alexand. in d. consil. 14. argum. non aliter. ff. de legat. 3. & in l. Labeo. ff. de suppe. lega. Tertia limitatio est, quòd locum non habet, quando in donatio. tali expressum est, quòd non possit reuocari, ut determinat Bartol. in d. l. fina. & Alexand. in d. l. quæ dotis, numer. 11. & in d. l. stipulatio hoc modo concepta, nume. 19. & in consil. 14. libr. 1. & Pau. Cast. consil. 82. volum. 2. Aretin. in consil. 54. colum. 2. Socin. in consil. 53. Sed hæc limitatio non procedit sine dubio, & contrarium tenet Bald. in l. cum quis. ff. de cōdict.

dict. ob caus. uersicu. quid si dixi, dono post mortem in causa, & promitto non reuocare. ubi concludit, quod donatio causa mortis, cum illa clausula, de non reuocando, ualeat, & intelligitur secundum naturam contractus, quod ualeat nisi poeniteat; quem sequitur Alexand. in d. l. quæ dotis. 6. fallen, & in consil. 254. ubi concludit, quod propter illa uerba, quæ apponi solent in contractibus, quod promissit attendere, nec contrauenire, nec contrafacere aliqua ratione, uel causa, donatio causa mortis non transit in donationem inter uiuos, & idem tenet Corne. in consil. 126. colum. 2; uolunt. 1. Verum has duas opinio. contrarias componit Deci. in d. l. fina. & in d. consil. 305. quod prima procedat, quando uerba, quod non reuocari possit, apposta sint in uerbis substantialibus contractus, ut si dixit, dono tibi post mortem, ita quod non reuocari possit: pro quo facit. l. si ita donatur. ff. de dona. cau. mor. secus tamen quando dictum est inferius in clausula accessoria, quæ respicit executionem contractus. Alias limitationes adducit Alexand. in d. l. quæ dotis. Sed quoad nostrum propositum satis est, quod regulariter hæc donatio intelligitur causa mortis, & consequenter reuocabilis: quod sufficit, & ualida sit. Item etiam in casibus in quibus intelligitur inter uiuos, & irreuocabilis, talia ratione hæc donatio omnium bonorum ualida est: quia huiusmodi donatio secundum Docto. pro hac commun. adductos, restringitur ad illa bona, quæ habebat tempore donationis, & non extenditur ad alia, argum. l. si ita. ff. de auro, & argent. legat. & ita reseruata censentur bona futura. Nec oberit. l. cogi, in princ. ff. ad Trebellia. quia ille text. loquitur in ultima uoluntate: cuius fauore, quando aliquis reliquit omnia bona, inter-

interpretatur sentire uoluisse de præsentibus, & futuris, quia in ultimis uoluntatibus fit lata interpretatio, l. in testamentis. ff. de reg. iu. & secus est in contractibus. quam solutionem tradit gl. in d. l. si. & ibi Paul. nu. 9. & Dec. nu. 19. C. de pac. Ale. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerb. obl. nu. 19. Ang. in cõf. 175. Abb. in consil. 18. & in consil. 48. Boer. in q. 104. nu. 36. part. 1. qui omnes concludunt, quod illa uerba, dono omnia bona mea post mortem meam, intelligi debet, quæ habeo, & ita referri debent ad præsentia. Quod ego uerum intelligo, nisi quando in donatione addita essent præsentia, & futura: quo casu ad omnia referuntur, & si est inter uiuos, & irreuocabilis nõ ualebit. Aduerte tamen, quod in Hispania est maxima differentia, an sit donatio causa mortis, nam tunc ualida erit; si autem est donatio inter uiuos, etiam si referatur ad præsentia tantum infirmatur, per d. l. 69. Tauri. Sed hæc differentia non est admittenda, nam in hoc casu bona præsentia non omnino uidentur donata, cum ususfructus censeatur reseruatus, Boer. ubi s. nu. 37. & ius illud ususfructus casualis, quod remanet penes eum, facit, quod omnia bona præsentia non censentur donata; quia ut s. dictum est, appellatione bonorum ueniunt iura, & actiones. Sexto declaro, quod licet non ualeat donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum, quo ad futura bona, ualent tamen quo ad præsentia, ut tenet Sal. in l. si. uers. secunda dubitatio. C. de pact. arg. l. sancimus. C. de do. & l. si peculium. §. 1. ff. de pec. ubi utile per inutile non uiciatur. Verum hæc declaratio nõ est sicura: unde hunc articulum disputant, & nihil resoluunt Corne. in d. l. fina. num. 13. & ibi Franc. Curt. nume. 25. & Crotus in l. stipulatio hoc modo conce-

f pta,

pta, num. 90. & Boc. in q. 353. num. 7. par. 2. & expressè quod in totum, etiam quoad præsentia bona vitietur, tenent comm. Doc. in d. l. fi. C. de pac. ubi Bar. nu. 16, Bal. nu. 19. & nu. 21. Fulg. nu. 7. & Doc. i. l. stipulatio ista hoc modo concepta. ff. uerb. obl. ubi Imo. Rom. nu. 40. Zaf. nu. 53. Soc. Jun. nu. 87. Iaf. in llicèt, C. de pac. nu. 15. a qua recedendum non est, nam ut testatur Croc. solus Sal. tenet contrariam. Et hæc opinio optimè probatur in l. si libertus minorem. ff. de iure patro. facit èt, quia non est inuenire causam, quare magis in una parte vitietur, quàm in alia; cum vitium insurgat ex cõnexitate, seu coniunctione, unde in totum debet vitari, arg. l. 1. §. item quæritur. ff. de aqu. coti. & æsti. l. Titius, & Scius. ff. de cõd. & dem. Septimò declara conc. quòd licèt huiusmodi donatio omnium bonorum præsentiu, & futurorum non ualeat, potest tamen induci per legem, uel consuetudinem lege, aut statuto comprobata, quòd ualeat, per ea, quæ tradunt Bal. in l. cum Archimedoram, col. ul. C. ut in poss. le. & in l. de quibus 2. col. de legi. & Imo. in l. illæ autem. ff. de hæc. in fi. in fi. Deci. in l. pactum quod dotali. C. de pac. & in cõs. 655. Vigli. in §. accessit, in fi. Inst. de test. d. Couar. in Rub. de test. 2. par. nu. 6. ubi tradunt quòd libera testandi facultas potest tolli, & approbari pacto, per quod tollitur, lex statutum, & consuetudo: quod satis apparet ex tit. Inst. quibus non est permillum facere test. Ex quo infert d. Couar. post Arch. firei posse ex privilegio, & expressa principis concessione, accedente consensu testatoris, quòd testamentum semel conditum mutari non possit. Et hæc potest esse ratio, quare ingressus religionem, uel dans se in arrogationem, uel qui se patitur uenundari ad pretium participandum possunt sibi aufer-

re liberam testandi facultatem, s. quia faciunt adum permillum à lege, in cuius consequentiam necessariò tollitur libera testandi facultas: pro quo facit tex. in §. & libertas, Inst. de statu. homi. Octaua declaratio uidetur, quòd possit adijci, quando huiusmodi donatio facta esset ab intestabili, qui tamen potestatem contrahendi habet, ueluti si fiat à deportato, uel à muto, uel surdo, uel ab eo, qui est dubius de statu suo; uel ab excommunicato pro hæresi, qui omnes testari nequeunt, l. eius qui, & l. de statu. ff. de testam. Auth. credentes. C. de hæreti. discretis. C. qui testa. face. poss. nam cum prædicti sint intestabiles, non potest dici impedita libera testandi facultas per hanc donationem, qua carebant, arg. l. decem. ff. de uerb. obl. & sic cessat in ea ratio, quare huiusmodi donatio improbata est. Sed hæc declaratio admittenda non est, quia absurdum est, quòd plus possint prædicti intestabiles contra l. nō solum. ff. de noxa li. Item hæc donatio uidetur facta in fraudè, ut ualeat uice testamenti. Vnde hanc declarationem improbat Caccialup. in d. q. incip. Alexā. ultima limita. qui dicit eam improbare Domi. in c. quanquam, de usur. libr. 6. & lo. de Imo. ab eo relatus. Supradictis tamen adijciendum est, quòd in casibus, in quibus donatio omniu bonorum ualida est recipit plures declarationes. Et prima est, quòd donator non potest conueniri ultra quā facere potest, sed deducto ne egeat, l. inter eos. §. is quoque. ff. de re iud. not. Fulg. nu. 6. & Curt. Jun. nu. 53. in l. fi. C. de pac. Humb. in d. Auth. sacramenta puberum, nu. 75. C. si aduer. uen. ubi dicit, quòd etiam deducto, in quo testator disponere possit pro anima. Nam si pro rebus corporalibus cogitasset, multò magis pro salute eius animæ, arg. Auth. ut cum de appell. cog. §. si quis

de prædictis uers. fin autem laici, cum talis donatio
 ceter generalis sit, recipiat interpretationem restrictiua
 ad ea quæ commodè fieri possunt, arg. l. nepos Procu
 lo, 1 25. ff. de uerbo. sign. & ad ea quæ sunt iuris. l. quod
 pupillæ. ff. quando dies leg. ced. & ad arbitriū boni uiri
 l. continuus. §. cum ita, & §. seq. ff. de uerbo. obl. & ad id
 quod est uerisimile. l. cum 25. ff. de conditi. & demon.
 uerba etenim concessionis ciuilitè sunt accipienda. l.
 si cui. ff. de ser. Secūda declaratio est quod donatarius
 70 tenetur alimenta præstare donatori inopi alias præ
 textu ingratitude reuocatur donatio, ita concludit
 Curti. Iun. ubi supra & Aymon Crauetta, in conf. 51.
 nume. 5. part. 1. post gloss. in l. fina. C. de reuoca. dona.
 à cuius auctoritate in decisuis non esse recedendum
 restatur Cornel. in conf. 1 20. libr. 1. Nam in gratitudi
 ne huiusmodi donatio reuocatur l. 1. & l. fina. C. de re
 uo. donatio. tenet Humbertus Bonencus citatus. Ter
 tia declaratio est, quod per huiusmodi donatione don
 ator non intelligitur donare suppellectilia, & cætera
 contenta in obligatione generali. l. obligatione gene
 rali. ff. de pign. & in l. 1. C. quæ res pigno. obliga. poss.
 ut supra latè conclusum est, nec bona alienari prohibi
 ta, ut feudalia, quæ absque consensu domini alienari
 nequeunt. c. 1. de successi. feu. in ufi. feu. uel bona, quæ
 donator prius iurasset non se alienaturum c. ueniens,
 de iureiu. Quarta declaratio est, quod, quando dona
 uit omnia bona sua cum adiectione mobiliū, & immo
 biliū, censentur reseruata iura, & actiones, ut paulo an
 te diximus. Quinta declaratio est, quod reuocatur
 per superuenientiam liberorum, Caf. ubi supra Gra
 bri. commu. conclus. de donat. concl. 2. num. 7. Hum
 bert.

bertus Bonen. ubi supra num. 74. l. si unquam. C. de re
 uo. donat. sed Socin. Iun. in confil. 7 28. num. 70. & num.
 226. hoc limitat non procedere, quando apparet, pa
 trem tēpore quo donauit, cogitasse de filijs. Sexta de
 72 claratio est, quod donator poterit hanc donationem
 minuere ex causa dotis, ita determinat Curti. Iun. in d.
 l. fina. nume. 62. quæ declaratio notabilis est, si est uera.
 Septima declaratio est, quod potest rescindi propter
 nitium in officio sitatis; Fulgosin d. l. fina. nume. quinto
 persicu. item quarta, post Bald. in l. omnes. §. Lucius. ff.
 quæ in fraud. credito. Aduerte tamen, quod licet hu
 iusmodi donatio, quando est in officiosa, rescindatur, si
 tamen facta est filio in Hispania in Castellæ Regis de
 bet remanere penes eum legitima, & tertium, & quin
 tum bonorum. Octaua declaratio est, quod, quando
 73 donator habet creditores, censetur facta in fraudem
 eorum, & poterit rescindi, l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in
 fraud. credito. Nona declaratio est, quod ille, qui sim
 pliciter donat omnia bona sua, censetur sibi reseruare
 usum fructum bonorum donatorum, ut tenet Boe. q.
 204. nume. 17. part. prima. Nouissime autem pro com
 75 plemento huius materiae operæ pretium duxit discu
 tere dubium, quod mihi in hac materia sæpissime oc
 currit. Passim in Hispania contingere poterit, quod
 quis donet omnia bona sua præsentia, aut simpliciter,
 quod casu (ut supradictum est) de iure Cæsareo firma
 est hæc donatio, de iure uero Regio improbata, per l.
 69. Tauri. & cognitio aliqua ex causa pertinere pote
 rit ad iudicem ecclesiasticum; Dubium erit, an de
 beat iudicare secundum ius commune, quod paleat,
 an uero secundum ius Regium, quod sit ipso iure nul
 la,

la, supposito, quòd de hac re non agitur in iure pontificio: unde index Ecclesiasticus iudicare debet secundum ius ciuile, quando quidem legibus uti debemus in auxilium canonum, c. 1. extra de noui ope. nun. c. si adiutoriu 10. dist. c. lum m opere 11. q. 3. notat Cepo. Alex. in c. dignum. 3. q. 9. & Phil. Dec. in c. ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 104. uers. tertia conclu. Couarru. prac. quæst. §. 8. num. 5. Quam difficultatem non reperio in specie tractam, sed eius decisio, meo iudicio, dependet ab alia quæstione à Doct. agitata, utrum index Ecclesiasticus, deficiente canone, teneatur iudicare secundum leges Regias, an secundum leges antiquas Romanorum imperatorum? In quo articulo Petrus à Rauenna in suo alphabeto aureo, in allegationibus in materia consuetudinum colum. 5. uersicu. deficiente uerò, tenet legibus Imperatorum, & non regni non habentis superiorum uti debere, motus ex gloss. in c. consuetudo 1. distin. quæ intentionem suam non satis probat, asserens leges Imperiales præferendas esse consuetudini generali, uel particulari in defectum canonum. Et huic opinio suffragatur consideratio, non summus pontifex, in cap. primo, de noui oper. nuncia. & in alijs locis, ubi approbavit ius ciuile, & uoluit quòd, canone deficiente, ab eo reciperet adiutorium, non est uerisimile, quòd intelligere uoluit de iure Regio, quod potuit probabiliter ignorare, cum obtineat tantum ius intra regnū, argumen. c. 1. de confi. in 6. sed credendum est, quòd sentit de iure ciuili Imperatorum Romanorum, quod potuit præuidere, & in pectoris scrinio censetur habere tanquam antea, & toti orbi constituto, ut in d. c. 1. Verum, his non refragantibus, contraria sententia uerior uidetur, & à nostratibus est recepta, nempe quòd

index

index Ecclesiasticus, ex defectu canonis iudicare debeat secundum leges Regias, uel alterius Principatus non habentis superiorem, si ramen nec iuri canonico, nec privilegio Ecclesiæ, aut clericorum refragatur, quod uoluit Mont. in l. 4. tit. 5. lib. 1. fori, in gl. in uerbo à cuerde en uno, Gonsal. Villa diego, in c. constitutus, de in integ. rest. Io. Lup. in repe. Rub. de don. inter ui. & ux. fol. 2. nu. 15. Cifuen. in l. 70. Tauri ubi Caste. & Anto. Gome. nu. 7. Bern. Diez in sua pract. crimi. c. 136. Couar. prac. quæst. q. 8. nu. 5. post Rod. Suarez. in l. post rem iudicatā, in lect. l. Regni exten. 8. Ferdi. Vasq. succ. crea. §. 10. nu. 648. Cui sententiæ in primis patrocinaur ratio, nā in quolibet Regno, uel Principatu, in quo superior non recognoscitur, appellatione iuris intelligitur Regium, ut prædicti Doc. tradunt, & sentire uoluerunt Imo. in c. continebatur, de his quæ fiunt à præla. sine cense. col. ult. Ias. in l. quoties, num. 24. C. de rei uend. Host. & Ioan. And. in c. ult. de solut. qui tradunt, quòd leges Imperatorum, aut Principis iura imperij habentis, quæ generales sunt, nec damnum inferūt speciale clericis, aut ecclesijs, in foro Ecclesiastico seruandæ sunt, per c. 1. de noui ope. nun. unde uolunt, quòd

77 quilibet princeps nō habens superiorem in suo Principatu, habet iura imperij: quod uerum & receptissimum est. Nam in his Regnis Imperatorum cōstitutiones antiquæ, non legum, sed rationum uim obrinent, ut bene ostendit Bernar. diez ubi supra. Nec Papa, dū de iure in genere in prædictis locis loquutus est, confiderauit particulares decisiones alicuius iuris: sed tantum quòd leges siue Regales, siue Casares illæ sint, reatæ rationes sunt, iustæ, bonæ, & æquæ, nam alias nō essent leges. c. erit. 4. dist. unde merito ab his indifferen

ter

ter deficiente canone adiuari ius canonicum præcipit. Vnde de redeundo ad nostrum dubium, cum huiusmodi donatio omnium bonorum præsentium tantum aut simpliciter facta, per Regiam l. 29. Tauri sit improbatâ, licet de iure Cæsareo, secundum ferè oēs Doc. sit ualida, quandoquidem super ea de iure Canonico nihil reperitur decisum, nec aliqua mentio, nisi in casibus specialibus, in quibus est omnium bonorum præsentium, & futurorum, & est de iure Regio ualida est, i. c. in præsentia, de prob. in c. si de succ. abint. Puto dicendum, quod iudex Ecclesiasticus iudicare debet secundum Regiam legem Hispaniæ, quæ cõdita est ab Hispaniarum Rege, qui nullum in temporalibus recognoscit superiorem, secundum gl. receptissimam in c. Adrianus. i. uerbo, per singulas. 64. dist. & eius constitutiones apud eius subditos iura Imperij legum habent.

S V M M A R I V M.

- 1 Debitor, legando creditori suo, in dubio non censetur legare animo compensandi cum debito: & nu. 23. & 39.
- 2 Rationes differentiæ inter debitorem uoluntarium, et necessarium.
- 3 Pater debitor dotis filię an legando filię, in dubio uideatur legasse animo imputandi in dotem, & nu. 32.
- 4 Pater ex legis necessitate tenetur dotare filiam.
- 5 Donatio in dubio an præsumenda, & nu. 26.
- 6 Testator in dubio præsumitur minus grauare heredem uelle, quam possibile sit.
- 7 Lucrativæ duæ causæ non possunt regulariter concurrere, & quando concurrant, & nu. 26.
- 8 Doristitulus, an sit lucra uuus, & nu. 26.
- 9 Legati causa est lucrativa.
- 10 Pater an in dubio pro dote censeatur legare, & nu. 27.
- 11 Filia, cui pater prius dotem dedit: si postea ab eodẽ patre heredi instituat, an intelligatur, computata dote, institutio facta, & nu. 27.

Impu-

- 12 Imputatur in legitimam filij legatum eidem filio relictum, & nu. 27.
- 13 Dos data filio imputatur in legitimam, & nu. 27. & 37.
- 14 Dotis debitor pater an legando filię, uideatur legare animo compensandi cum dote, quando ex facto suo tenebatur ad dotem? & nu. 34. & 50.
- 15 Intellectus ad l. si pater pro filia ff. de collat. dotis.
- 16 Compensatio quando admittatur de specie ad quantitatem, & quando non, & nu. 41. & 42.
- 17 Compensatio in materia ultimarum voluntatum pro imputatione accipitur, & improprie dicitur compensatio.
- 18 Dos promissa genero ex legis interpretatione, & ex patris affectione filię promissa censetur.
- 19 Intellectus ad l. si. C. commu. vtri. iud.
- 20 Intellectus ad l. si socer. S. Lucius, in fi ff. sol. mat.
- 21 Confertur, quod imputatur, sed non conuertitur.
- 22 Nova declaratio ad l. quoniam nouella. C. de inof. test.
- 24 Debitor ut dicatur necessarius, uel uoluntarius, quod tempus debet attendi?
- 25 Legatum non debet esse frustratorium, et inutile. & de natura eius est continere liberalitatem. & nu. 39.
- 26 Rationes, quare creditor necessarius compensat legatum cum debito?
- 28 Intellectus nouus ad l. si cum dote. S. si pater. ff. sol. mat.
- 29 Error iuris quando præsumatur.
- 30 Pater debitor dotis aduentitię filię legando eis, non uidetur legare animo compensandi cum dote ex mente Doct. & nu. 32.
- 31 Dos etiam profectitiã filię emancipatã acquiritur, & non compensatur cum legato à patre relicto.
- 33 Filia non imputat in dotem partem hereditariam, in qua fuit à patre hæres instituta, & nu. 41.
- 34 Legitima abintestatõ filię delata non imputatur in dotem à patre concessam.
- 35 Hæres patris tenetur dotare filiam.
- 36 Debitor legando creditori, in dubio uidetur legare animo compensandi cum debito, quando id, quod debetur, legatum est, & nu. 42.

g

Causa

- 37 *Causa identitas facit quod non presumatur animus multiplicandi prestationes, & nu. 42.*
- 38 *Debitor si creditori suo legatum reliquerit hac conditione, ut is sit pro satisfactione debite quantitatis contentus, si legatum a creditore acceptum sit, debitum extinguitur.*
- 39 *Debitor ex quasi contractu, legando creditori, non videtur legare animo compensandi cum debito.*
- 40 *Legatum unum regulariter non compensatur cum alio.*
- 41 *Compensandi animus non presumitur ex eo, quod quantitates concurrunt.*
- 42 *Legatum an compensetur cum debito, quando precessit, & postea promissio sequuta est?*
- 43 *Testator quando in vita minus dedit legatio, quam prius legauerat ob eandem causam, utrum legatarius residuum petere possit.*
- 44 *Rationes, quare legatum imputatur in quartam debitam uxori inopi ex dispositione. d. Auth. preterea?*
- 45 *Imputatur in legitimam omne, quod ex iudicio defuncti capitur, dum tamen ex defuncti substantia siue uniformiter, siue difformiter capiatur, & qua sit ratio.*
- 46 *Imputatur in Trebellianicam, quidquid ex testamento capitur, si uniformiter capiatur, & qua sit ratio.*
- 47 *Imputatur in falcidiam, quod iure hereditario accipitur, & qua sit ratio.*
- 48 *Imputatur in obligationem alimentandi legatum, & qua sit ratio.*
- 49 *Rationes differentie, quare ius constituit in debitis legalibus uari fieri imputationes.*
- 50 *Falcidia, & Trebellianica sunt debita necessaria contra Corra.*
- 51 *Noua declaratio ad doct. Bar. in l. quod autem ff. de iure dot.*
- 52 *Concordia §. si pater, cum l. si. C. comm. utrius iud.*
- 53 *Noua declaratio ad regulam, quod legatum imputatur in legitimam.*
- 54 *Noua declaratio ad Auth. preterea. C. unde uir & ux.*
- 55 *Debitum legale, an compensetur cum dispositione inter uiuos, uel cum alio debito legali remissive.*
- 56 *Compensationi locus est in debito, quod exigi tantum potest in foro conscientie; & de specie ad quantitatem in casibus, in quibus de*

iure conceditur, compensatio admittitur.

- 57 *Compensatio an admittatur, quando testator hac forma legauit, lego centum de bonis meis, in casibus, in quibus alias admittitur?*
- 58 *Compensatio non admittitur, quando ab alio, & non a testatore debebatur.*
- 59 *Mulier, que transiit ad secundas nuptias, & successit alicui ex liberis primi matrimonij, legando ceteris liberis eiusdem matrimonij, non videtur legare animo compensandi cum bonis, in quibus successit.*
- 60 *Compensandi animus non presumitur cum debito, quod actione reali exigi potest.*
- 61 *Legatum relictum ecclesie parochiali, uel eius presbitero, an compensari debeat cum quarta portione legatorum, quae ab eodem testatore relictum fuisse ecclesie, in qua sepulchrum elegit?*
- 62 *Legatum relictum a Marito uxori, non compensatur cum lucris, constante matrimonio, quaesitis.*
- 63 *Maritus debitor arrarum uxoris, legando uxori, non videtur legare animo compensandi cum arris.*
- 64 *Pater si dedit mille in dotem pro filia, & soluto iam matrimonio morte uiri, antea quam ab hereditibus eius dos fuisset exacta, secundo uiro mille similiter promisit, an filia habeat actionem ad duas dotes?*

De compensatione, seu imputatione, &
an pater debitor dotis filiae legando eidem filiae videatur animo compensandi cum dote legasse?

Indubitati iuris est, debitorem legando creditori suo. † in dubio non uideri animo imputandi in debitum legasse, l. creditorem §. 7. ff. de legat. 2. l. unica, §. primum, uerficul. sciendum. C. de rei uxo. action. Docto. omnes in l. si cum dotem. §. si pater

ff. solut. matrim. & in l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de legat. 1. & in l. Titia cum testamento. §. qui inuita. ff. de legat. 2. & in Authen. præterea. C. unde uir, & uxor & in c. officij, extra de test. Quibus aduersari uidetur Authen. præterea. C. unde uir, & uxor & regia l. 7. titu. 1. 3. par. 6. ubi legatum à marito uxori inopi relictū compensatur cum illa portione, quæ ex dispositione illius legis ex bonis mariti eidem uxori defertur. Pro quorum iurium concordia distinguentes Doct. in debitor conuentionali ab initioque uoluntario admittere nolunt compensationem: in debitor uero legali, necessario, ac inuito locum esse compensationi concludunt omnes, excepto Corrad. in lib. 1. miscella, c. 1.

2 Cuius † differentia rationem reddit Iason. in d. Authen. præterea, nume. 1. 9. dicens, quod ex eo in debitor re legali, legando creditori, animus compensandi præsumitur, quia ex necessitate legis tenetur: & in necessitatibus nemo liberalis existit. l. rem legatam. ff. de adi. lega. in fine. aliam rationem assignat Deci. in d. Authen. præterea, nu. 1. 1. & Couarru. in d. c. officij, nu. 2. quia lex, quæ necessitatē imposuit debitori necessario, eidem beneficium largitur. Quod interpretatur legatum ab eo factum animo compensandi cum debito censerelictum. Ex quibus securè colligunt Scriben. † quod si pater debitor dotis filia legatum reliquit eidem filia, uidetur reliquisse animo compensandi in dotē. Quia

4 pater ex legis necessitate tenetur dotare filiam. † l. qui liberos. ff. de ritu nupti. l. fina. C. de dotis promiss. gloss. in l. obligamur. §. ea lege ff. de actioni. & oblig. Quam

5 opinio, ultra prædictas rationes suadet primò ratio: in dubio quando capi potest alia cōiectura, quam donationis, non est præsumenda donatio; cum nemo

præsu-

præsumitur uelle iactare suum. l. cum de indebito. ff. de probatio. Secundò urget † ratio, nam testator in dubio præsumitur minus uelle grauare hæredem, quam possibile sit. l. apud Iulianum. §. Scio. ff. de legat. 1. Et hinc est, quod testator non præsumitur in dubio uelle grauare hæredem duplici præstationis onere. l. 2. §. 1. & l. fina. ff. de dote prælega. cum similibus. Tertio corroboratur alia ratione, † quia duæ causæ lucratiuæ non solent concurrere. l. Mæuius 2. 2. §. duobus. ff. de lega. 2. & quando pater debitor dotis filia eidem legat, duæ

8 causæ lucratiuæ concurrunt. Nam titulus dotis est lucratiuus l. fina §. si à socero. ff. quæ in frau. credi. & similiter causa legati est lucratiua. l. prima. C. de impon. lucrati. discre. Quartò confirmatur per † Bart. doctri. à Docto. receptam, in l. quod autem. ff. de iure doti.

10 ubi per text. ibi adnotat, quod si pater in suo testamento legat filia, in dubio uidetur pro dote legare, licet hoc non expresserit. Vnde propter unitatem causæ dos semel tantum debetur aut ex debito, aut ex legato, per ea, quæ notant Docto. in l. huiusmodi. §. cum pater, ex text. ibi. ff. de legat. 1. Quintò his accedit doctrina Bald. in l. quoniam in prioribus. C. de inofficio.

11 testam. dicentis, † quod si pater filiam prius dotatam in legitima simpliciter hæredem instituat, intelligitur computata dote: quem sequuntur Paulus, in l. quoniam nouella. C. eod. Alexand. in d. §. si pater, & in l. pater filiam, in princ. ff. ad l. falcid. Iaso. in d. §. cum pater, num. 4. Sextò facit. l. omnimodo, in princ. & l. si quando. §. fina. C. de inoffi. testam. † ubi legatum relictum filio imputatur ei in legitimam, l. etiam. §. si debita. ff. de bon. libe. Septimò his suffragantur l. 1. §. pen. ff. de collat. dot. & l. 2. C. de collat. ubi, si pater promissit do-

tem filia, & postea decedit pater intestatus, relicta filia, & filio, onus dotandi non pertinet ad filium pro dimidia, pro qua est hæres, sed totum est in parte ipsius filia. Octauo faciunt l. quoniam nouella. C. de inoffic. testamen. l. unica. §. quo à nobis. C. de rei uxor. actio.

13 ubi si dos data imputatur in legitimam. Nonò probatur in l. pater filiam 14. ff. ad leg. falcid. in princip. ubi pater, qui filia non consentiente, dotem exigit, eandem filiam hæredem instituit, & præcipuam dotem, & institutionem non habet, sed falcidiam. Decimò inducitur l. huiusmodi 86. §. cum pater. ff. de legat. 1. ubi si pater dotem genero promissam filia leget, non tenetur hæres ad duplicem præstationem, sed ambo alterutra præstatione debent esse contenti. Undecimò expendi potest. l. filia legatorum. C. de legat. ubi filia, mortuo patre, non admittitur ad petendum legatum relictum, si uiuus pater ei in dotem dederit, quæ prius legauerat. Duodecimò adducitur. l. cum pater. 30. ff. de iure dot. ubi si pater pro filia dotem promissit, & dotem legauit, si marito promissit, nullum est legatum. Quia, cum debitor creditori legat id, quod debet, legatum non ualeat. Si uerò filia legauit, ualebit legatum, quia dos marito ex promissione, legatum autem filia ex dispositione ultimæ uoluntatis debetur: & si filia ostenderit hoc animo esse testatorem, ut duplicaret ei legatum, habebit utrunque. Ex quo constat, quod necessarium est filia, ut utrunque consequatur, probare hoc animo patrem fuisse, aliàs in dubio alterutro debet esse contenta, & compensationi locus est. Decimotertiò probari uideretur in l. Tertia cum testamento 35. §. qui inuita. ff. de legat. 2. ubi si pater legatum reliquit filia, qua inuita, dotem exigerat, filia debet esse alterutro contenta.

Deci-

Decimoquartò, & ultimò pro hac opinio. iudicio Doctorum est text. expressus in l. si cum dotem. §. si pater. ff. solut. matrim. ubi legatum relictum filia à patre, qui ipsius filia dotem ab hæredibus mariti exegerat, compensatur cum ipsa dote à patre exacta. Et hanc opinionem tenent glo. Barto. Bald. Imol. Alexand. & Iaso. in d. §. cum pater. idem Bart. Roma. & Alexan. in d. §. si pater Roman. Iaso. nume. 18. Deci. nu. 11. uersic. nunc, in d. Authen. præterea, Docto. in d. §. qui inuita, & in c. officij, de testam. ubi Couarru. nu. 2. qui omnes concludunt, si patrem filia dotis debitorem, legando filia, uideri legare animo compensandi cum dote. Quod secundum eorum mentem locum habet etiam, quando pater est debitor dotis filia ex suo facto ultra necessitatem legis. Nam tex. in d. §. si pater, & alia iura per eos adducta in his terminis loquuntur. Imò multi Docto. hoc expressè affirmant. Quia ad hoc, ut debitor dicatur uoluntarius, aut necessarius, originalis causa consideratur. Nam quando aliquis est debitor ex legis dispositione, & postea suo contractu ad id, quod tenebatur, se obligat, non intelligitur oïno spontè, & uoluntariè, sed potius necessitate obligationis originalis legis facere. Verù hæc communis, & ferè omnium opinio mihi indistinctè non placet: sed falsam esse existimo, quando pater non solum ex dispositione legali, sed et ex facto suo, (ut ex promissione) tenebatur: quo casu locum non esse compensationi existimo. In quam sententiam inclinare uidentur Cuma. in l. cum dotem. §. si pater, nu. 3. ff. solut. matrim. Ioan. de Imo. in l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de legat. 2. uersic. Secundus casus. Quem improbat Alex. ibi uersic. tertiò limita: & hanc partem amplectitur præceptor Lanfran. teste eodem

Lanf.

Lanfr. in d. §. si pater; & eam eleganter defendit He-
ctor Rodericus doctor excellens, dum salmanticæ di-
ctum. §. qui inuita, interpretaretur: qui affirmavit con-
munem opinio, tanquam euidenter falsam posse in iu-
dicando, & consulendo conuinci. Quæ sententia pri-
mo manifestè constat † ex l. si pater pro filia. ff. de col-
lat. dot. ubi si pater pro filia dotem promiserit, deinde
eidem filia, uel exhæredatæ, uel etiam emancipatæ, &
præteritæ legatum reliquerit, habebit filia & dotem
præcipuam, & legatum. Nec admitti meo iudicio de-
bet multorum intellectus, & solutio; quod ideo ibi ces-
sat compensatio, quia legatum fuit in specie relictum,
dos uerò in quantitate promissa, uel e contra. Et com-
pensatio † regulariter de specie ad quantitatem non
datur, l. si conuenerit la. 2. ff. de pign. action. l. fin. C. de
compensatio. Quam resolutionem tradunt Bar. Bald.
& Paul. in d. §. cum pater, idem Bald. & Salycet. in l.
quoniam in prioribus. C. de inoffi. testa. & in l. filia le-
gatorum. C. de lega. ubi & Corn. diuinatoriam, & uio-
lentum esse, fatetur, sed, ut iura iuribus concordentur
admitti debere determinat. Eam sequitur Aret. in l.
Gallus. §. quidam rectè. ff. de liber. & posthum. Iaso. in
§. bonæ fidei, nu. 67; in situ. de actio. Suarez in l. 1. ti-
tu. de arris foro. leg. uerf. Sed pone quæstionem, Co-
uarru. in c. officij, de testam. nu. 2. Bart. Soc. in cons. 93.
uolum. 1. colum. pe. affirmans non esse ab hac opi. in
iudicando, & consulendo recedendum. Verum ille
intellectus, & solutio ad illum text. reiiciendus est, &
eum improbant Ioan. de Imola, & Alexan. in d. §. cum
pater. Nouior. in d. Authen. præterea, ubi Fran. Aret.
Roman. Alexan. Ias. nu. 26. Deci. nu. 10. Fabi. in repe-
ti. num. 45. ubi & Picus nu. 58. Nec oberit d. l. si con-
ueni-

uenerit; nam eius traditio procedit in compensatione
strictè loquendo, quæ fieri debet in iudicio, parte inui-
ta. Quæ compensatio admittenda non est de specie
ad quantitatem, uel e contra: secus tamen est in compen-
satione illa impropria, quæ fieri debet ex præsumpta
uoluntate testatoris, de qua hic agimus: quæ compen-
satio pro imputatione seu computatione † in materia
hac ultimarum uoluntatum accipitur, & de specie ad
quantitatem, & e contra admittitur, ut prædicti Doct.
maximè Iuni. concludunt ex text. cum gloss. in l. qui
non militat. §. 1. ff. de hæred. instit. & urget l. si com-
pensandi. C. eod. & gl. traditio in d. §. qui inuita; in uer-
bo computatio. Defendendo tamen Docto. respon-
sionem, posset replicari, quòd licet uerū sit, quod hæc
compensatio, quæ pro imputatione accipitur, de spe-
cie ad quantitatem admittatur, negari tamen non po-
test, quin ex coniecturata uoluntate defuncti probabi-
lius inducatur compensatio de quantitate ad quantita-
tem, quàm de specie ad quantitatem; ut bene colligi-
tur ex l. planè 34. §. si eadem, uerficu. sed si non corpus
ff. de lega. 1. Sed certè hic intellectus admitti non de-
bet, quia diuinatorius, & nimis uiolentus est; nec ex il-
lo text. colligitur: nec est uerisimile, quòd hac de cau-
sa filia ibi utrunque consequatur: Imò contrarium ma-
gis ex eo colliges, si consideres, quòd tex. ille intelle-
ctus secundum Rubr. sub. qua. positus est, agit princi-
paliter, quòd filia non teneatur fratri dotem confer-
re; & in conferendo proculdubio non est differentia
inter speciem & quantitatem: cum omnia, quæ in do-
tem data sunt, cuiuscunque generis sint, conferantur,
ut constat ex toto titu. C. de collat. ff. de colla. bono. &
de colla. dot. Et similiter reiicienda est responsio, &
h intel-

intelligentia Imolæ & Alexand. ubi supra afferentium
 ibi non fieri compensationem, quia dos fuit promissa
 genero, legatum uero filiae relictum. Quam sequi ui-
 detur Fabi. in d. repe. Authen. præterea, nu. 44. ubi ex-
 pressius Picus, nu. 5. 8. eam amplectitur? quia est diui-
 18 natoria & insufficiens. Nam dos est promissa genero ex le-
 gis interpretatione, & ex patris affectione filiae promif-
 sa censetur, argu. l. fideicommissa. §. interdum. ff. de le-
 gat. 3. & l. seruo legato. §. si testator. ff. de legat. 1. decla-
 rat. Ias. in d. §. cum pater, nu. 2. Et minus admittendus
 erit intellectus Ias. in d. Authen. præterea, nu. 20. & in
 d. §. cum pater, nu. 13. dicentis in d. l. si pater pro filia ces-
 sare compensationem, habereque filiam dotem præ-
 cipuam, & legatum in recompensationem iniuriæ à pa-
 tre propter exheredationem receptæ. Quæ considera-
 tio leuis est, & nullo iure iuuatur; Imò uidetur dicen-
 dum, quòd exhereditatio, uel præteritio interpretatio-
 ni voluntatis defuncti magis deberet nocere. Et hæc
 intelligentia confunditur per d. l. Titia cum testamen-
 to. §. qui inuita. ff. de legat. 2. quæ loquitur in filia ex-
 heredata, & nihilominus admittitur compensatio, &
 similiter in d. §. si pater, l. si cum dotem. ff. solut. matrim.
 fit compensatio, quando legatum erat relictum filiae;
 quamuis necessario sit dicendum, quòd filia aut fuit
 ibi exheredata, aut præterita. Ex quibus constat text.
 19 illum responsione carere. Tertio hæc sententia pro-
 batur per singularem illam l. fina. C. commu. utriusq;
 iudi. ubi filia succedens cum extraneis dotem à patre
 exactam ultra portionem hæreditariam præcipuam
 habere debet. Nec admittenda est responsio Bald. in
 d. §. si pater, uolentis communem opinio. limitari de-
 bere per illum text. Quod uoluit etiam Cuna. ibi di-
 cent,

ens, quòd licet filiae ab hæredibus mariti dotem petere
 ti obijci possit de compensatione legati, ut communi-
 ter Scribentes concludunt per d. §. si pater, nihilomi-
 nus tamen in iudicio familiae extraneae filia ipsa po-
 terit petere dotem præcipuam per d. l. si. à qua inten-
 dunt Docto. d. §. fin. & commu. opinio. declarationem
 recipere. Sed certè hæc doctrina, & limitatio uera nõ
 est, sed falsa, & contra mentem omnium Doct. qui uo-
 lunt in specie d. §. si pater, filiam ex patris uoluntate
 compensare. Quod clarè ex illo text. apparet, & ex
 simili in d. §. qui inuita. Et similiter reiicienda est alia
 limitatio, quam ex illo text. colligunt Docto. ad com-
 munem opinio. scilicet quòd compensatio dotis ces-
 sat, quando filia succedit cum extraneis: & communis
 opinio locum habet, quando succedit cum fratribus
 per d. §. si pater, ubi Bald. Cuna. & Roman. idem uo-
 luerunt: quos refert, & improbat in d. §. cum pater, nu.
 1. uersu. Secundo limita per glos. quæ sensit contra-
 rium in d. §. qui inuita, uerbo uerisimile, ibi dum dicit
 maximè, quam ibi Imola adnotauit. Nam si rectè ad-
 uertas, communis opinio intelligenda est, quando filia
 cum extraneis hæredibus fuit instituta; alioquin si cū
 fratribus succedat, iudicium imputationis cessat, &
 agetur solum iudicio collationis, iuxta l. filiae dotem.
 20 C. de collat. Tertio hæc sententia iuuatur. l. si focer.
 §. Lucius, in fine. ff. solut. matrim. ubi filia hæres institu-
 ta agit contra cohæredes ad consequendam dotem pro-
 portione hæreditaria. Nec satisfacit solutio, quæ colli-
 gi potest ex traditis à Baldo, in l. si uxor, ad finem.
 C. de bonis auctori. iudi. possi. dicentis non fieri com-
 pensationem, quando instituta fuisset filia, ne testamē-
 tum irritaretur. Nam hæc solutio diuinatoria, & insuf-
 ficiens

ficiens est; imò auget difficultatem, quia tunc ex præsumpta uoluntate defuncti magis compensatio deberet admitti, ut in d. §. si pater probatur. Quartò huic sententiæ suffragatur, l. unica. §. primum, uersicu. sciendum. C. de rei ux. act. ubi, si maritus debitor dotis uxoris eidem legatum reliquit, uxor utrunque nempe dotem, & legatum consequitur. Nec locum habet edictum de alterutro. Erat etenim olim prætoris edictum, quo cautum erat mulierem, cui legabatur, debere alterutro dote scilicet, aut legato esse contentam. Nec sufficit responsio glo. & Docto. in d. §. si pater afferentium, quòd illius text. decisio locum sibi uendicat in marito, ac extraneo dotis debitore. Sed secus est in patre, de quo in nostra quaestione agimus? Nam ego concludentem differentiam rationum non uideo quare pater legando dotem extraneæ, non uideatur legare animo compensandi cum dote per d. §. sciendum, & legando filia sic. Imò contrarium in dubio uoluisse patrem ex eius præsumpta uoluntate potius uidetur interpretandum: cum in filia ad retinendam dotem præcipuam duo uincula concurrant, naturale uidelicet, & civile: in extranea uerò persona uinculum civile tantum, & duo uincula naturale, & civile in una persona simul iuncta in acquisitionibus solent aliquid ultra operari. Authen. itaque. C. commun. de successi. §. sed hodie. In l. titu. de adoption. Et improbable est, quòd scriben. pro constanti affirmant, quòd pater filia dotem promittendo, censeatur eam, tamquam obligatus, & coactus, & non spontanea uoluntate promittere. Cum dotare filiam pater teneatur non solum uinculo civili (ut paulo ante diximus) sed etiam naturali pietate uidelicet, & amore. Et quòd ex uoluntate pa-

tris dotem habere præsumatur, satis apparet ex l. mulier. §. qui proponebatur. ff. ad Trebellia. ubi respòsum reperitur, filiam à patre restituere bona grauata posse sibi de illis dotem constituere. Quia & mulieris pudicitia, & uoto parentis cògruit. Ex quo constat, quòd filia sibi dotem constituit ex uoto, hoc est ex uoluntate parentis. Nam successionem, aut dotem ex uoto habere nihil aliud significat, quàm ex uoluntate, & desiderio haberi. ut explicant Spiegel. in suo lexicon iuris, & Calepi. uerbo, uoto: Iucundissimum etenim parentibus est filios suos sua sponte in matrimonium collocare, l. pen. §. fina. ff. quod falso tuto. l. liberorum, ff. de uerbo. significa. Quartò his accedunt. l. filiam testamento. C. de collat. l. unica. §. quo à nobis. C. de rei ux. act. l. fina. in prin. C. famil. ercis. l. 3. in princ. ff. de collatio. dot. ubi filia à patre hæres instituta dotem sibi ab eodem patre datam, uel promissam non tenetur conferre; quia in successione ex testamento iure illo collatio cessat, si testator hoc expressè non designauit, ut ex illis iuribus constat, & ex l. 1. C. de collat. & in l. Pomponius Philadelphus. ff. famili. ercis. † si ergo dos non còfertur, clarè patet, quòd in partem hæreditariam, nõ imputatur. Quia quòd imputatur confertur, l. illud ibi notant Bartol. & Docto. C. de collatio. Nec oberit, si dicatur, quòd licet olim in successione ex testamento locus non erat collationi, hodie tamen correctum est, quando fratres simul cum filia sunt hæredes instituti, iuxta l. fina. C. commu. utriusque iudi. & nouissimo iure indistinctè etiam, quando extranei, si testator in testamento contrarium non cauit, ut apparet ex Authen. ex testamento. C. de collatio. Nam respondeo, quòd licet iura antiqua reperiantur in hoc correctà, quòd succedens

cedens ex testamento fungi collatione teneatur, non tamen ex hoc sequitur, quod correctæ sint, ut compensationi locus sit. Nec iura noua disponentia in collatione extendi debent ad imputationem; Nam licet ualidum sit argumentum, imputatur, et ergo confertur, non tamen conuertitur. Nec est bonum arg. confertur, ergo imputatur, ut manifestè constat ex d. l. illud. Vnde licet filia hodie, si est hæres instituta, & pater contrarium non expresserit, dotem conferre teneatur, per d. Authen. ex testamento, non tamen puto, quod dos debeat in portionem hæreditariam imputari, & idem puto in successione ab intestato. Quod, quamuis filia patris intestato succedens conferre dotem teneatur, iuxta l. prima. §. penul. ff. de coll. dot. & l. 2. C. de coll. non tamen puto, quod in legitimam portionem imputare debeat. Quod est notandum. Nam Barto. num. 10. & Docto. omnes in l. in quartam. ff. ad l. Falcid. indistinctè concludunt, quod in legitimam imputantur dos, & donatio propter nuptias, per l. quoniam nouella. C. de inoffic. testamen. pro quo est optimus tex. in l. unica §. quo à nobis. C. de rei uxor. action. Sed certè iura illa loquuntur in casu speciali, scilicet quando filia uenit contra testamentum, & patris uoluntatem instituen-do inofficiosi testamēti querelam, aut ad supplementū legitimæ agendo: Longè etenim distat iste casus à superioribus, in quibus filia portionem testamentariam ex expressa uoluntate defuncti legitimāq; ab intestato ex præsumpta habet. Quinto et huic sententiæ patrociniatur regula generalis, quod, quando debitor legat creditori, non uidetur in dubio animo compensandi cum debito legare, l. creditorem. ff. de lega. 2. Nec ob-erit scribentium responsio, quod prædicta regula lo-

cum

cum habet in debito uoluntario ex contractu, seu facto debitoris causato; secus uerò erit in debito necessario ex dispositione legis proueniente, in quod imputandi in dubio debitor legando creditori animum habuisse censetur, Authen. præterea. C. unde uir, & ux. Nam et respondet præceptor Lanfran. illam Docto. responsionem insufficientem esse: eum tempore, quo legat: quod tempus ad coniecturādam uoluntatem defuncti tantummodo attendi debet, cum eo tempore uertitur dubium, an pater animo compensandi cum dote legauerit: in utroque casu debitum erat necessarium, cum omnes obligationes, postquam contractæ sunt, præcisam inducant obligationem, tex. est in prin. instit. de obliga. & in l. sicut. C. de action. & oblig. Nec est dare aliquem debitorem uoluntarium. Nam ea, quæ à principio sunt uoluntatis, ex post facto fiunt necessitatis. Licet enim ab initio contrahere sit uoluntatis, & non necessitatis, l. nec emere. C. de iure delibe. perfecto tamen contractu, contrahentes non possunt à contractu rescire. ut in d. l. sicut, probatur. Verum pro defensione communis opinionis replicari poterit, quod ad hoc, ut quis dicatur debitor necessarius, uel uoluntarius, originalis causa, & non tempus testamenti consideratur. Nam quando est debitor ex legis, uel statuti dispositione, si postea contractu, uel promissione ad id, quod tenebatur se obligat, non intelligitur omnino uoluntate, sed necessitate legalis obligationis contrahere. Vnde licet pater generi sit debitor uoluntarius, respectu tamen filiae est necessarius, & considerata originis causa, respectu omnium est necessarius. Sed respondeo, quod originalis causa non est in consideratione, ut animus compensandi in patre præsumatur quando

quando ipse pater suo facto ad id, quod necessitate legis tenebatur, se obligauit, ut bene probatur in d. l. si pater pro filia, & in d. l. ulti. C. commu. utriusque iudi. & in alijs iuribus, supra adductis. Sextò hanc sententiam suadet ratio, ¶ nam legatum non debet esse inutile, & frustratorium, sed utilitatem & commodum debet afferre, l. si quando. 1. 2. in prin. ff. de legat. 1. & facit l. quinquaginta. ff. de probari. l. Mæuius, in princ. ff. de legat. 2. uerba etenim intelligi debent, ut aliquid operarentur. Septimò urget, nam legatum debet continere liberalitatem, cum sit donatio quædam attestatore relicta ab hærede præstanda. §. legatum, Institut. de legat. 1. sed si admittatur compensatio, inutile erit legatum, saltem quando minus, quàm dos contineret. Vltimò hæc sententia iuuatur ratione; nam nos loquimur in dubio, quando de uoluntate testatoris non apparet, & in dubio interpretari debemus actum secundum eius naturam l. diuortio. §. si fundum. ff. solut. matrim. sed de natura legati est afferre modum, & utilitatem, l. si hæreditatem. ff. mandati. Vnde dicendum est, quòd non debet compensari, aliàs nullum afferret lucrum, & per consequens esset nullum, sicuti legatum factum creditori de debito suo, quod nullum procul dubio est, ut constat ex l. si deportati. §. si quis creditori ff. de legat. 3. & ex l. cum pater 30. ff. de iure dot. Ex prædictis igitur abundè apparet, ueriores in hoc articulo esse sententiam communi contrariam, scilicet quòd pater debitor dotis filie legando eidem filie, nõ uideretur in dubio animo compensandi cum dote legatæ. Qua retenta, non obstat Iaso. ratio, ¶ quòd in necessitatibus nemo liberalis existit. Nam eam improbat Deci. in d. Authen. præterea, nu. 1. uer sic. Sed tamen.

Quia

Quia licet debitor non dicatur liberalis respectu debiti necessarij, quia necessitas liberalitatem excludit, cū liberalitas sit uoluntaria, l. 1. ff. de donat. respectu uero legati, quod ex uoluntate, & mera defuncti liberalitate procedit, cessat prædicta ratio. Sed pro defensione prædictæ rationis responderi poterit, quòd uoluntas in legato contenta solum prodest ad persequendum legatum, non tamen ad utrumque. Nam ad dotem, & legatum, exclusa compensatione habendum magis in dubio præsumenda est uoluntas defuncti, quando utraque præstatio & dotis, & legati ex eius uoluntate, & non ex legis necessitate procedit. Verum licet hæc Iaso, & Doctorum ratio mihi non displicet, in debitore omnino legali, & necessario admittenda tamen nõ est in debitore necessario: qui facto suo uoluntarius effectus postea est: in quo animus compensandi, sicuti in omnino uoluntario non præsumitur, ut ex d. l. si pater pro filia, & alijs supra adductis constat. Nec obstat ratio Philip. Decij dicentis, quòd lex, quæ grauauit debitorem indebito necessario contra eius uoluntatem, uoluit illum releuare ab illa necessitate, quantum potest. Vnde meritò fecit hanc interpretationem, quòd animo compensandi legatum relictum sit, & ita quòd compensatio hæc potius sit inducta à lege, quàm ex præsumpta uoluntate defuncti: quæ ratio (salua pace tanti uiri) mihi non placet, tum quia nullo iure iuuatur, tum etiam quia in hac testamentorū materia uoluntas testatoris imprimis attendi solet, l. in conditionibus primum locum. ff. de conditio. & demon. Quòd bene ex iuribus de hac re agentibus apparet, quæ uoluntatem defuncti considerant, nec de priuilegio mentione in eis reperitur. Non obstat, quòd donatio non est præ-

presumenda in dubio, quando potest capi alia coniectura, quam donationis. Nam respondeo, quod in legato non potest capi alia coniectura, quam donationis, cum sit donatio, & de natura eius sit continere liberalitatem; & actus est interpretandus secundum eius naturam. Non obstat, quod testator in dubio presumitur minus uelle gravare heredem, quam possibile sit. Nam illud procedit, quando actus interpretatur contra suam naturam. Non obstat ratio, quod duae causae lucrativae non possunt concurrere. Nam respondeo, quod supposito (sine veritate praedicta) quod causa dotis sit merè lucrativa, quod Docto. non admittunt. Ex d. §. duobus. l. Mauius. ff. de lega. 2. apparet solutio, quod regula illa procedit in eadem re, sed eius tamen in diuersis. Nam receptissimum est, quod duae causae quando versantur circa diuersa, concurrere possunt, siue onerosae siue lucrativae illae sint, ut res soluit Alexan. in d. l. si eum dotem. §. si pater. ff. sol. ma. trim. nu. 7. post Ioann. Imol. ibi per l. plane. la. 2. §. sed et si. ff. de legat. 1. & per l. fundum Cornelianum. ff. de nouat. & fact. l. quinquaginta. ff. de probat. Per quem res hoc fundamentum rejicit Cuman. in d. §. qui inuita. nu. 4. Nee obstat Barto. doctrina in d. l. quod autem. ff. de iure dot. 7. quatenus uellet, quod in legato facta filia censeatur adiecta causa dotis. Nam tollitur multipliciter. Primo respondet hoc non dicere Bart. cum ipse loquatur in casu speciali, scilicet stante statuto, quod filia dotata non succedat. Nam tunc uult Bart. & eius sequaces, quod favore testamenti, & uigore statuti presumatur filia causa dotis honorata. quod Docto. non aduertunt. Imò illa Barto. doctrina non procedit sine dubio, ut constat ex adductis ab Aretin.

in l. Gallus. §. quidam rectè. ff. de liber. & posthum. & a Campet. de dote. 1. part. princ. 44. Sed melius respondeo, quod illa Barto. sententia procedit, quando pater sola obligatione legali ad filiae dotem absque promissione, uel facto suo tenebatur: pro quo uiget alia eiusdem Barto. doctrina, in l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de legat. 1. & in l. filia legatorum. C. de lega. quibus in locis concludit, & post eum communiter Scriben. quod si pater prius legauerit filiae, deinde eidem filiae dotem promiserit, utrunque filia & legatum, & dotem consequitur, si tamen legatum simpliciter relictum est: secus uerò, si causa dotis legatum sit. Ex quo manifestè apparet, quod non subintelligitur expressa causa, quando alia specialis promissio fuit. Non obstat Baldi doctri. in d. l. quoniam in prioribus. Nam falsam esse putato: nec uerum existimo, quod si pater filiam prius dotatam instituat in legitima, intelligi institutio debeat computata dote. Nam est contra l. ult. C. commun. utriusque iudi. & contra l. si focer. §. Lucius. ff. sol. ma. trim. ubi apparet, quod dos data non imputatur in portionem hereditariam: licet fateor, quod hodie indistinctè confertur per Authen. ex testamento. C. de collat. sed supposito (sine ueritatis praedicta) quod illa Barto. doctri. uera sit, potest responderi, quod idè ibi compensatio admittitur, quia non fuit simpliciter instituta, sed in legitima, & dos succedit loco legitimae. Ita in Authen. nouissima. nu. fi. C. de inoffic. testa. unde propter unitatem causae una tantum praestatio debetur per ea, quae paulo mox dicentur. Non obstat Lomnino, in princip. & alia iura, in quibus habetur, quod legatum filio relictum imputatur ei in legitimam. Nam illud procedit, quia legitima est debitum legale, sed

nos loquimur in dote, quæ licet debitum legale sit, tamen quando ex facto debitoris debetur, censetur uoluntarium, per d. l. si pater pro filia, cum alijs simil. unde idem puto dicendum in legitima, quando à patre in uita filio fuisse assignata: quo casu admittendam non esse compensationem censeo. Non obstat l. 2. C. de colla. & l. 1. §. pen. ff. de collat. dot. ubi dos ab intestato conferitur. Nam primò respondeo, quòd ibi loquitur ab intestato, nos tamen loquimur, quando filia portionem hereditariam, uel legatum habet non ex delatione legis, sed ex expressa dispositione testatoris. Unde minus præsumitur animus compensandi in nostra specie. Vel secundo respondeo, quòd licet dos ab intestato conferatur, ut ibi, non tamen ex hoc sequitur, quòd imputatur, ut ex illud. C. de colla. apparet. Non obstat l. quoniam nouella. C. de inoffic. testam. & l. unica. §. quo à nobis. C. de rei uxor. actio. Nam uerum est, quòd dos data filia imputatur in legitimam uenienti contra testamentum, & uoluntatem defuncti insitueri querelam inofficiosi testamenti, uel agendo ad supplementum. Nam inconueniens est, quòd contra uoluntatem testatoris utrunque & dotem, & legitimam consequatur. Sed nos loquimur, quando & dotem, & legatum ex dispositione testatoris habet, ubi minus præsumendus est animus compensandi. Non obstat l. pater filiam, in princ. ff. ad l. falcid. Nam idè ibi non habet dotem præcipuam, quia hoc expressit testator, & uoluntas defuncti seruanda est. Ideo cum portione hereditaria, licet non cum falcidia compensatur. Non obstat l. huiusmodi §. cum pater. ff. de legat. 2. Nam respondeo cum l. si ibi nu. 10. in fine quod in illo text. pater eadem centum, quæ promiserat, legauit postea

marito

marito, qui ponderat dictionem illam eadem, ex qua apparet noluisse patrem propter unitatem rei praestationem multiplicare, arg. l. cum pater. ff. de iure dot. & l. 2. in prin. & l. pen. ff. de dote prælegat. & l. Lucius 22. ff. de legat. 2. & l. filia legatorum. C. de lega. & l. planè. §. si eadem. ff. de leg. 1. Vel secundo modo tolli potest, quòd ibi ob eandem causam, ob quam promissum erat, legatum postea relictum fuit. Unde propter unitatem causæ locus est compensationi, ut in d. l. cum pater, & in d. §. qui inuita. Vel tertio potest responderi, quòd ibi id, quòd promissum erat, & ob eandem causam postea legatum est. Quo casu proculdubio semel tantum exigeretur, ut in d. l. cum pater. Non obstat l. filia legatorum. C. de lega. Nam respondeo, ut in superiori. Non obstat d. l. cum pater, ff. de iure do. Nam respondeo, ut d. §. cum pater. Non obstat l. Titia cum testamento. §. qui inuita. ff. de legat. 2. Nam responderi potest, ut in superioribus, quòd ibi ob eandem causam legatum relictum fuit, ob quam prius dos data fuit. Nam nomine dotis legauit: quòd uoluit sentire gloss. ibi in uerbo, non est uerisimile. Vel secundo respondeo, ut in sequenti dicitur, quòd ibi pater se dotis debitorem esse ignorabat. Non obstat text. in quo magis communis opinio. † fundatur in l. si cum dotem. §. si pater. ff. solut. matrim. Nam omissis gloss. ibi & aliorum Docto. solutionibus, uerus intellectus illius text. est, quòd ideo ibi admittitur compensatio, quia dispositio illius text. est specialissima contra plures regulas iuris communis propter aliqua, quæ in casu illius text. concurrunt. Erat etenim debitum ibi, quòd originè à necessitate legis habebat. Præterea pater, absente filia, absque cautione de rato dotem exegit. Unde, quia pater

non

non consentiente filia, dotem exegit, verisimiliter crediur putasse se recte exegisse, & heredes mariti, & quibus exegit, liberatos esse contra dispositionem illi qui hominem. §. si gener. ff. de solū. Unde ex coniectura voluntas defuncti præsumitur, quod si sciret se debitorem dotis remanere, quod heredem duplici præstationis onere non grauarer. Quod optimè considerauit Hector Rodericus. Nec oberit, si dicatur, quod hic est diuinatorius intellectus, cum ex illo text. non appareat, quod putabat se recte exegisse. Nam respondeo, quod hæc est Modestini l. c. præsumptio in simili casu respondententi in l. Titia cum testamento. Si qui inuita. ff. de legat. 2. Nec oberit, quod error iuris non præsumitur, ut notat Barro. in l. 2. de confessis. num. 12. Nam ex eo, quod ipse exigit contra ius, præsumitur illud ignorasse, si quidem præsumitur, quod quis putat actum, quem facit, esse efficacem, ut probatur in d. §. qui inuita, ubi Bald. & Cuman. & Pau. num. 4. & Imo, notabi. si adnotarunt: qui uolunt, quod licet regulariter error iuris non præsumatur, aliquando tamen qualitate facti, & personæ præsumitur: pro quo adducunt gloss. in l. fina. §. fina. ff. quæ in fraud. credito, & in l. cum de indebito. ff. de probatio. & Barro: ubi supra declarat. Et quod in specie d. §. si pater, qualitate facti uenissimile sit, quod pater in iure errauit, colligitur ex illo text. propter plura, quæ in eo concurrunt, sine quibus eius dispositio locum non haberet. Primò quod dos ibi erat profectitia. Si autem dos illa fuisset aduentitia ab extraneo, uel etiam à matre concessa, dispositioni illius text. nullatenus locus esset secundum mentem Docto. Nam ius debitum dotis non ex obligatione legali descenderet, imò cum dos aduentitia in

potum mulieri acquiratur. l. unica. §. accedit. C. de rei uxō. actio. declarat Barcho. Socin. in consil. 291. uersu. præterea, volu. 2. & las. in §. fuerat, instit. de actio. nu. 53. intollerabilis error patris esset, quod illam dotem ignorantia iuris peteret; cum hoc casu patri non comperat actio de dote, & filia, etiam si in patris sit potestate & sine eius consensu eam exigere ualeat, Authen. quod locum, ubi Docto. C. de collatio. glo. magna in l. fina. §. necessitate. C. de bonis quæ lib. l. ato. in d. §. fuerat, nu. 133. Quæ autem dos dicatur profectitia habetur in l. profectitia. ff. de iure doti. Secundò quod concurreret, quod filia ibi erat in potestate parentis. Vnde si eius esset si filia, quando pater exigit dotem, esset emancipata, aut alias sui iuris effecta. Nam tunc actio de dote est filia, quia confunditur dos cum alio filia patrimonio. nec tunc actio erat communis patri, & filia l. 2. §. quod si in patris, ubi las. nu. 21. declarat. ff. sol. matrim. glo. in l. qui hominem. §. gener. ff. de solū. Ex quo inferitur, quod in Hispania cum ex dispositione regiarum l. 7. Tauri. filia nupta habeatur pro emancipata quod decisio d. §. si pater non poterit locum sibi uendicare, & non præsumeretur error, si pater dotem filia exigeret, cum sit manifestum quod dos in ipsam filiam fuit consolidata, & ei comperat rei uendicatio: quo casu compensatio cessat. Tertiò ibi concurreret quod pater non consentiente filia dotem recuperauit, nam licet quando filia est in patris potestate, actio de dote profectitia sit communis patris, & filia iuxta text. in d. l. 2. §. quod si in potestate & §. uoluntatem, & in l. non solum, & in l. si cum pater. ff. solut. matrim. & exercitium sit solius patris ut docet Paul. in l. fina. num. 2. C. commu. utriusque iudici. pater uerò non aliter quam

ex uoluntate filiae petere dotem nec per se, nec per procuratorem potest, ut in praedictis iuribus dicitur. Si autem pater, inuita uel non consentiente filia, dotem exegit, maritus, uel eius haeredes, qui dotem reddiderunt, non liberantur. Vnde eis pater conditione indebiti obligatus remanet. l. qui hominem. §. si gener. ff. de solut. l. Titia cum testamento. §. qui inuita. ff. de legat. 2. l. pater filiam, in princ. ff. ad leg. falci. & facta sui iuris filia in ipsam consolidatur, sicuti quando pater dotem non recuperauit. Nam et si pater pro se obtinisset sententiam, nihilominus actio, de dote consolidatur in ipsam filiam l. si marito. §. si uoluntate. ff. solu. matri. Quando autem pater dotem, consentiente filia, recuperabat, tempore illius legis, confundebatur cum alio patris patrimonio, & ueniebat, diuidenda inter eius haeredes. Sed hodie per Iustini Imperatorem sancitum est, quod dos a patre recuperata, & in dominium ipsius redacta quoad iudicium familiae eriscunda, & collationis censenda sit, ac si nuquam ad eum reuersa fuisset. l. ulti. C. commu. utriusque iudic. Imo hodie nouissime per Authen. Sed quamuis. C. de rei ux. acti. pater non recuperat dotem simpliciter, sed cum onere iterum dandi pro eadem filia in secundo matrimonio. Vnde uidetur dicendum, quod hodie indistincte dos consolidetur cum alio patrimonio filiae quod uoluit Paul. ubi supra, quod an sit uerum, alio loco expediam. Sufficit tamen intelligere, quod tempore illius §. si pater, non potuit habere locum dispositio illius legis, quando pater, consentiente filia, dotem recuperauerat: quia tunc confundebatur cum alio patrimonio & inter haeredes diuidebatur per iudicium familiae eriscunda, & locus non erat imputationi. Consentire autem

tem filia intelligitur, quando est praesens, & non contradicit: ceterum si absens sit, dotis exactio non censetur filiae uoluntate a patre facta. Vnde cauere debet pater rem ratam filiam habiturum, ut ex d. l. 2. §. uoluntatem. ff. solut. matrim. apparet. Quarto concurrebat in illo tex. quod pater, quando dedit dotem, sibi stipulatione non prospexit, aliam autem sibi soli competere actio, & dote recuperata confunderetur in eius patrimonio, ut apparet ex traditis a Docto. in l. si auia. C. de iure deliberan. & a Ias. in §. fuerat, Insti. de actionum. 53. Ex quibus apparet, uerisimile esse patrem in specie illius text. in iure ex rei qualitate errasse. Et ita ex praesumpta uoluntate colligitur, quod noluit grauari haeredem duplici praestationis onere. Pro quo urget l. quinquaginta. de probatio. licet decisio illius §. si pater non carebat difficultate. Primum pater ex facto suo obligatus erat ad dotem; unde obstabat d. l. si pater pro filia, & d. l. ultima. & d. l. si socer. §. Lucius. ff. solu. matri. Secundum obstabat, quod filia tempore illius legis non tenebatur in successione ex testamento conferre; Et ita nec imputare. Tertium quia in specie illius tex. pater non erat debitor dotis filiae, sed haeredum mariti, a quibus absente filia exegit, & licet illi essent debitores filiae ipsius dotis, hoc in compensatione non consideratur, ut tradit Cuma. in d. §. si pater, argum. l. cum a matre. C. de rei uendic. ibi pro qua portione haereditas ad eum pertinet. Concludo igitur in hoc articulo uerius quidem esse ¶ contra communem, patrem filiae dotis debitorem legando filiae, non censi animo compensandi cum dote legare, sicuti si extraneae personae legaret. Quam conclusionem amplia non solum locum habere, quando pater erat debitor dotis aduentitiae;

quo casu de mente omnium doctorum est, quod locus non est compensationis; sed etiam contra eos, quando erat debitor dotis, quæ originem habuit ab obligatione legali. l. si pater pro filia. ff. de collat. dot. Secundo ampliat, quod non solum legatum filiae relictum non imputatur in dotem, sed nec pars hereditaria, si à patre hæres instituta est. l. ultima. C. commun. utriusque iudi. l. si socer. §. Lucius. ff. solut. matrim. Tertio ampliat, quod nec pars legitima, quæ filia ex bonis patris ab intestato defertur, in dotem computatur. l. 2. C. de collatio. l. 1. §. penul. ff. de collat. dotis. l. unica. §. quo à nobis. C. de rei uxor. actio. ubi dos conferatur, & non imputatur, sed hæc conclusio primò limitatur, locum sibi uendicare, quando pater ex facto suo debitor dotis filiae est, ut puta quia illam promissit, aut dedit, & postea ad manus eius peruenit. Secus tamen erit, quando pater filiae ex obligatione tantum legali ad dotem tenebatur, de qua in l. qui liberis. ff. de ritu nupt. Nam tunc legando filiae, uidetur pro dote legare per Barto. receptam doctrinam in l. quod autem ff. de iure doti. pro quo urget text. ille, & facit confideratio: nam si legatum imputatur in legitimam. l. si quando. §. fina. C. de inoffic. testam. l. etiam. §. si debita. ff. de bon. lib. similiter dicendum est, quod debeat imputari in dotem, quæ loco legitimæ succedit. l. as. Authen. nouissima nu. ultimo. C. de inoffic. testam. Quod est utile & notatu dignum: quia hæres patris tenetur dotare filiam, ut concludit Barto. in l. si marito. §. si uoluntate, post Dyn. ibi. ff. solut. matrimo. ubi & Paul. idem Paulus in l. si socer, in princ. nu. fina. ff. eod. Alexand. in l. post dotem, nu. 22. ff. eod. Bald. in l. fina. C. de dotis promi. idem Bart. in l. sicut §. si debitori. ff. quibus

mod.

mod. pignus, uel hypothe. sol. Ioann. Lup. in rep. cap. per uestras §. 23. num. 16. uers. bene facit, ubi tradit, quod obligatio, qua pater tenetur dotare filiam, inhæret bonis eius, & transit cum eis, ad quemcunque uadant, & pro qua sententia facit l. mulier. §. qui proponebatur. ff. ad Trebellia. licet contrarium non pauci tenuerint, scilicet quod expirat obligatio dotandi post mortem, nec transit ad hæredes patris. Quod uoluit idem Dignus in d. l. si socer, & idem Bald. in d. l. post dotem, parum sibi constantes, & Imola sensu in d. l. post dotem, & expressè affirmat Cuma. in d. §. si pater, nu. 3. Quorum opinio sustineri poterit, quando filia haberet legitimam suam: quo casu crederem, quod hæredes patris non tenerentur eam dotare. Secundo limitatur non procedere, quod quando id, quod in dotem concessum est, postea legatur: quo casu propter unitatem rei semel tantum debetur. l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de legat. 1. l. cum pater. ff. de iure dot. l. 2. in princ. & l. pen. ff. de dote prælegat. l. Lucius. ff. de lega. 2. Quod procedit non solum quando dos prius concessa est, & postea legatur, sed etiam econtra, quando prius legatur, & postea soluitur, l. filia legatorum. C. de leg. Aduerte tamen, quod prædicta locum habent, quando pater dotem filiae promissam, aut datam, & recuperatam eidem filiae legauit. Nam si dos fuit data à patre filiae, & dum esset penes filiam, à patre eidem filiae relinquitur, æstimatio eius debetur. l. cum pater. §. pater filia. ff. de legat. 2. Tertio limitatur, quod quando legatum relictum est filiae ob causam eandem dotis: quo casu compensatio admittitur cum dote debita. l. Titia cum testō. §. qui inuita. ff. de lega. 2. & d. l. cū pater, & d. §. cū pater. Quartò limitatur non habere locum, quā pater do

K 2 rem

tē profectitiam, quam genero dederat pro filia in sua potestate constituta, mortuo genero, ab eius hæredibus, inuita aut non consentiente filia, exigit. Nā si postea legat filia, aut eam hæredem instituat, non intelligitur legasse animo ut utrumque cōsequatur; quia ius præsumit hoc casu ignorasse, se dotis debitorē esse ita intelligitur. l. si cum dotem. §. si pater. ff. solut. matrim. & d. §. qui inuita. Quintò limitatur, & declaratur quod dos concessa filia à patre imputatur ei in legitimam ad excludendam querelam inofficiosi testamenti, l. quoniam nouella. C. de inoffi. testam. l. unica. §. quò à nobis. C. de rei uxor. action. Sextò declaratur, quod licet dos concessa filia non imputatur ei in legitimam, tamen tenetur eam conferre, Athen. ex testamento. C. de collatio. l. fina. C. commu. utriusque iudi. Itaque in successione ex testamento, & ab intestato regulariter non imputatur, sed confertur, contra testamentum autem, imputatur. Sexto limitatur, locum non habere quando apparet testatorem uoluisse quòd fieret compensatio. l. pater filiam, in pr. in. ff. ad leg. falc. Sed ut ueritas huius articuli euidentius appareat, resoluam materiam hanc per regulam unam, cum ampliationibus, limitationibus, & declarationibus. Pro cuius clariori intelligētia præmitto, quòd hac in re agimus de questione uoluntatis, uidelicet quando debitor creditori suo legauit, & sumus in dubio, an uoluerit fieri compensationem cum debito, qualiter uoluntatis interpretatio sit ex mente legum facienda, & quando ius præsumat testatorem uoluisse, aut noluisse fieri compensationem? Nam quando de uoluntate testatoris apparet fuisse admittendi, uel reiiciendi compensationem, cessat nostra inuestigatio, & proculdubio eius uolūtas ser-

uanda

uanda est: cum in testamentis defuncti uoluntas in primis attendi debeat. l. in conditionibus primum locum. ff. de condition. & demonstrat. & in nostra specie probatur in l. cum pater. ff. de iure doti. in l. Lucius 22. & in l. Mæuius 68. ff. de lega. 2. l. quinquaginta. ff. de probatio. l. cum centum. ff. de adimen. leg. l. etiam. §. si debita. ff. de bon. lib. Quod est usque ꝛ adeo uerum, ut si testator rem aliquam debitori suo reliquerit conditione hac adiecta, ut ea sit pro satisfactione debitæ quantitatis contentus, si legatum à debitore acceptum sit, debitum extinguitur, etiam si res legata minoris sit ualoris, l. creditorem, iuncta sua glos. ff. de legat. 2. declarat Couarru. in c. officij, nu. 11. extra de testamen. qui argu. l. Imperator. §. centum. ff. de lega. 2. idem esse tradit, quando eodem satisfaciendi modo quantitas debitori, cui species deberetur, relicta esset; licet secus erit, si testator cauerit se uelle debitæ quantitati ex relicto legato satisfieri: nam tunc compensatio tantum admittitur concurrentis quantitatis, & residuum peti à creditore poterit; cui heredes soluere cogentur. Ad rem igitur deueniendo, regula generalis sit, quòd debitor legando creditori suo, in dubio non censetur animo compensandi cum debito legasse, l. creditorem. ff. de legat. 2. Cuius ratio ea potissima mihi uidetur; quia in dubio actus est interpretandus secundum eius naturā, l. diuortio. §. si fundum. ff. solut. matrim. & de natura legati est afferre commodum, & utilitatem. l. si hæreditatem. ff. manda. & continere liberalitatem, cum legatum sit donatio à testatore relicta, &c. §. legatum, Instit. de lega. Nec credibile est, quòd testator uoluit legatum ab eo relictum inutile, & frustratorium esse. l. si quando. ff. de leg. 1. & facit l. quinquaginta. ff. de probatio.

batio. & l. Mauius, in princ. ff. de legat. 2. Quæ regula primo amplianda est, ut locum habeat etiam in mulieris dotis debitore, qui legando eidem mulieri, non censeatur animo compensandi legasse, & mulier utrunque, & dotem, & legatum exigit, cum edictum de alterutro iam hodie sit sublatum, l. unica. §. primum. C. de rei ux. actio, quod omnes Doctores admittunt. Itaque hodie debitor dotis non debet separari ab alijs debitoribus, nec mulier, cui legatur, debet esse alterutro, ut olim, contenta. Quam ampliationem ego contra Doctores extendo locum sibi uendicare etiam in patre filię dotis debitore, qui legando eidem filię, non uidetur animo compensandi cum dote legare, ut paulo ante resoluiimus. Secundò ampliatur, non solum admittendam non esse compensationem cum debito uoluntario ex solo contractu absque legis obligatione proueniente, prout communiter Scriben. uolunt, sed nec et contra eos, quando ex facto debitoris, præcedente necessitate legali, deberetur: quo casu locus non est compensationi, nec consideratur, quòd debitum originem habet à legali obligatione, ut supradictum est, & paulo mox dicitur. Ex quo primò puto uerã esse aliquorum doctorum opinio asserentium, quòd si hæres grauatius per fideicommissum Titio restituere aliquam pecuniã, quantitatem, uel aliquã rem, eidẽ Titio re diuersam, aut quantitatem aliquã, legauerit non censeatur animo compensandi legasse, quod tenet Aim. cons. 131. Couarru. ubi supra num. 2. uersic. quod constat, contra Ana. cons. 3. Tertiò ampliatur, quòd locum habet in debito proueniente ex quasi contractu, text. in l. Mauius 68. in princ. ff. de legat. 2. ubi hæres legando legatario, non uidetur in dubio legare animo compensandi

di cum debito legato, licet hæres uideatur quasi contrahere cum legatarijs. §. hæres, Instit. de obliga. quæ ex quasi con. nasc. Secundò infero non esse ueram opinionem Anchara. in cons. 20. colum. 2. & Pauli Castren. in cons. 35. colum. 2. & Aymonis in d. cons. 131. colum. pen. quos refert, & sequitur Couarru. in d. officij, num. 2. uersic. item hæc, qui affirmant, quòd compensatio legati cum eò, quòd ex legis obligatione debetur, fieri debet, siue legatum fiat ab eo, cui onus ex lege incumbit, siue ab eodem hærede, qui successit in eadem obligatione. Nam, cum hæres ex suo facto ac quasi contractu creditoribus teneatur, locus non erit compensationi. Unde uerior in hoc articulo meo uideri sententia Cornei est, in cons. 292. uolum. 1. quem Couarru. improbat. Quartò ampliatur, non fieri compensationem legati à testatore relicti, etiam cum debito procedente à ab alio legato ab eodem testatore relicto: Nam unum legatum non imputatur in aliud. l. quinquaginta. ff. de probatio. l. planè. §. si eadem. ff. de legat. 1. Quintò ampliatur, procedere non solum si debitum proueniat ex causa onerosa, sed etiam si ex causa lucratiua. Nam, licet legatum sit causa lucratiua l. 1. C. de impon. lucra. dis. & duæ causæ lucratiuæ non possint simul concurrere, iuxta l. Mauius. §. duobus. ff. de legat. 2. circa diuersa benè concurrunt & ibi probatur & paulo ante diximus. Sextò ampliatur locum habere, etiam si id, quòd debetur, & id, quòd legatum est, in pondere, aut numero, uel mensura consistat, & debita summa, & legata concurrant: nam adhuc in dubio non censeatur animo compensandi ex eo, quòd quantitates concurrant. l. quinquaginta. ff. de probat. ubi si quinquaginta in testamento, & quinquaginta

in codicillis ab eodem testatore relicta sunt, in dubio utraque summa debetur. Nec oberit d. l. plane. §. si eadem, uersicu. sed si non corpus. ff. de legat. 1. ubi si eadem summa sæpius legata est, in dubio semel tantum debetur. Nam illius text. dispositio locum sibi uendicat, quando testator in eodem testamento sæpius eandem summam legauit. Quæ solutio probatur in l. Mæuius, in princ. ubi glo. adnotauit. ff. de legat. 2. Secus tamen erit, si in diuersis scripturis eadem quantitas bis, aut sæpius relicta esset. Quod uoluit gloss. in d. §. si eadem, in uerbo, ostendatur: quam ibi communiter Docto. sequuntur, teste Ias. nu. 10. reprobante Ang. ibi qui contrarium tenet. Vnde, si quando eadem summa sæpius in diuersis scripturis relicta est, sæpius debetur: a fortiori locus non erit compensationi, quæ relicta esset quantitas eadē, quæ & ex dispositione, & actu inter uiuos debetur. Nec. n. credibile est testatorem inutiliter, aut frustratoriè legare uoluiffe. l. si quando. ff. de legat. 1. pro quo est optimus tex. in d. l. Mæuius, in princ. Nam, quando debitor legat debitum creditori suo, inutile est legatum. l. si deportati. §. si quis. ff. de lega. 3. l. cū pater. ff. de iure doti. Nec oberit concursus quantitarum; nam in hac materia regulariter attendi non solet an quantitates sint pares, an dispares, ut in simili tradit Ias. in l. huiusmodi. §. cum pater, nu. 1. 2. ff. de legat. 1. Septimò ampliatur hæc regula, quod, quando debitor legat creditori suo, in dubio non censetur legare animo compensandi cum debito: quod non solum uerum est, quando species debebatur legatario, & ei relicta est quantitas, uel e contra, prout Barto. & Docto. in d. §. si pater uolunt, sed etiam contra eos, quando quantitas debita erat, & quantitas postea relicta est.

Nam

Nam in hac irregulari compensatione, quæ pro imputatione accipitur, hoc non est in consideratione, ut supra conclusum est: & sentit Couarr. in d. c. officij, nu. 2. uersicu. quod constat. Octauò ampliatur, non solum legatum non uideri relictum animo compensandi, sed nec portio hæreditaria, quando creditor institutus est à suo debitore l. fina. C. commu. utriusque l. si socer. §. Lucius. ff. solut. matrimo. Nonò ampliatur, & non esse admittendam compensationem, non solum quando testator prius promissit, & postea legauit, sed nec etiam quando e contra, post legatum relictum promissio sequuta est: ita concludit Bart. in l. filia legatorum. C. de legat. & in l. huiusmodi. §. cum pater, nu. 4. ff. de legat. 1. post glo. in l. plane. §. si eadem in uerbo ostendatur. ff. de legat. 1. argum. l. quinquaginta. ff. de probatio. Sed in hoc articulo communis opin. est in contrarium, nempe quod, si testator primo simpliciter legauit filia, & postea eam dotauit, intelligitur in debito animo compensandi cum legato dotem concessisse, per tex. in d. l. filia legatorum, ubi Scrib. communiter concludunt, quod ille tex. non uiolando eius literam, uult, quod non solum dispositio eius habeat locum, quando pro dote fuit legatum relictum, sed etiam quando simpliciter legauerat. Et huic opin. suffragatur text. & quod ibi notat Bartol. in l. quod autem. ff. de iure doti. & per hæc fundamenta hanc opin. tenet Dyn. Iaco. de Are. Ol. dra. Bald. Imola Alexand. & Iaso. nu. 17. qui eam commu. testator in d. §. cum pater. Eam obseruant Fulgo. & Paul. Castr. in d. l. filia legatorum: & in eam uidetur inclinare Barto. in l. Lucius nu. 3. ff. de legat. 3. ubi tradit, quod omnis solutio in dubio censetur facta, ut exoneretur legatum. Et respondent Nouiores add. l. quin-

qua-

quaginta, quòd ibi erant duæ dispositiones ultima voluntatis, & si secunda intelligeretur de eadem quantitate, de qua prima, nullius esset effectus. Sed in nostra specie, supposito quòd secunda dispositio inter uiuos intelligatur de eadem quantitate, de qua factum est legatum, habet legatarius hanc commoditatem, quòd legatum est effectum filia, quod ante non erat; cum legatum uiuo testatore non habeat effectum, & reuocari à testatore possit. l. cum hic status. §. ait oratio. ff. de donatio. inter uirum & ux. c. cum Marthe. de celebr. mis. Sed certè hæc communis opinio non caret difficultate. Nam d. l. filia legatorum, si rectè confidetur non loquitur in terminis nostræ quæstionis, scilicet quâdo postea simpliciter datur, sed in casu speciali, nempe quâdo id, quod prius legatum erat, postea in dote datur: quo casu propter unitatem rei legata, & promissæ semel tantum debetur, ut supra dictum est, & infra dicetur. Et fundamentum doctrinæ Bartol. in d. l. quod autem, rolli potest, ut supra diximus. Hæc tamen opiniones componi possunt ex Bartol. doctrina, in d. l. Lucius, uidelicet, quòd in hac specie admittenda sit compensatio, quando legatur quantitas in genere. Tunc enim cuiuslibet quantitatatis solutio postea sequuta præsumitur factam ob illam causam legati; & ita procedit cõmunis opinio: Sed si species, uel eius respectu quantitas prælegata est, nisi eadem species, aut quantitas ex ea redacta postea soluat, non uideretur satisfactum legato, nec locus est compensationi per d. l. Lucius. Et ita potest locum habere prima opinio. Licet etenim quando postea legatur, & prius promittitur, non confideretur an quantitas promittatur, uel non: secus tamè est, quando legatum præcessit per rationes supradictas

& quia in dispositionibus inter uiuos nõ ita præsumitur liberalitas, sicuti in dispositione ultimæ uoluntatis: & ita quâdo ultima dispositio est inter uiuos, nõ præsumitur animus duplicandi præstationem, sicuti quando est ultimæ uoluntatis. Hæc autè conclusio, quòd debitor legando creditori suo, in dubio censetur legare animo compensandi cum debito, limitatur non procedere, quando id, quod debetur, postea legatur. Tunc etenim semel tantum debetur. Nam propter identitatem rei præsumitur testatorem noluisse duplici præstationis onere grauari suum hæredem. l. cum pater. ff. de iure doti. d. §. cum pater, & l. 2. in princi. & l. pen. ff. de dote prælegat. Quam limitationem extende primum, nõ solum locum habere, quando id, quod prius promissum fuit, relictum postea est, ut ex prædictis iuribus apparet, sed etiam quando econtra id, quod prius legatum fuit, postea in uita datur l. filia legatorum. C. de legatis. l. Lucius Titius 22. ff. de legat. 2. Secundò extende, non solum locum sibi uendicare, quando in dispositione inter uiuos promissum aliquid est, & postea, uel ante id ipsum legatum est, sed etiam quando bis, aut sæpius idem legatur. Nam amplius quam semel legari non potest: nec legatarius consequitur, nisi rem illam, aut eius æstimationem, l. planè. §. si eadem. ff. de legat. 1. l. cum quæstio. §. fina. C. de leg. siue in eodem testamento relinquatur, siue in testamento, & codicillis. l. Mæuius. §. duobus. ff. de legat. 2. l. si ab intestato. ff. si quis omiff. cau. testam. Quod est uerum non solum, quando eadem species legata bis, aut sæpius est, sed etiam si eadem summa eorum, quæ in pondere, aut numero, uel mensura consistunt, si tamen ut certum corpus relicta sit, ut si quis legauit centum, quæ in

arca habet: Hoc etenim legatum æquiparatur legato fundi, & semel tantum debetur, ut in d. §. si eadem, uersicu. sed si non corpus, habetur, & idem puto dicendū, quando centum, quæ prius legauit, aut promisit, iterū legat. Nam in hoc legato apparet, testatorem noluisse hæredem pluribus præstationibus onerare: imò in ultimis uoluntatibus: si simpliciter eadem quantitas bis, aut sæpius legata est, semel tantum debetur in dubio, ut ex eod. uersicu. sed si nō corpus, apparet. Sed hoc uerum est, quando eadem summa sæpius legata est in eodem testamento, ut ibi, secus uerò si in diuersis, ut in d. l. quinquaginta, ut paulo ante diximus. Tertio extende procedere etiam si eadem res. duabus dispositionibus inter uiuos, ut duobus stipulationibus promissa sit. Quo casu similiter semel tantum exigitur, l. qui bis, & l. si dari, ff. de uerbo. obligatio. Declarat tamen, hanc limitationem non procedere, quando id, quod legatur, antea erat datum, & in patrimonio legatarij cōfusum: quo casu æstimatio debetur. l. cum pater, §. pater filie, ff. de legat. 2. Secundo limitatur hæc conclusio, locum non habere, quando ob eandem causam, ob quam prius fuerat promissum, legatum postea relictum est. Tunc enim semel tantum exigitur, & propter unitatē causæ finalis hæres duplici præstationis onere non censetur grauatus, l. Titiam cum testamento, §. qui in uita, ff. de lega. 2. l. cum pater, ff. de iure doti, l. huiusmodi, §. cum pater, ubi Docto. maxime I. d. adnotant, ff. de legat. 1. Quam limitationem extende locum habere etiam in duobus legatis eidem ob eandem causam relictis, quorum unum tantum exigitur, l. libertis quos, in princip. ff. de alimen. & ciba. legata, quæ extensio, si uera est, notatu erit digna. Sed ad-

uerte

uerte, quòd in specie d. l. libertis quos, alia ratione, utrunque non debetur, scilicet quia legatum alimentorū non est reiterabile. l. domus, §. 1. ff. de usufruct. ut bene aduertit Ias. in l. plane, §. hæredem, nu. 10. ff. de legat. 1. Et hæc limitatio recepta omnino est, quando testator prius promiserat, & postea legauit, ut tradit Ias. in d. §. cum pater, nu. 3. & similiter Docto. omnes concludunt idem esse, quando testator legauit pro certa causa, & postea ob eandē causam dat, seu promittit tantundem, aut plus; quòd non debeat utrunque habere per l. filia legatorum, C. de lega. teste Alexand. in d. §. cum pater, nu. 5. uersu, si uero. Sed dubia, f. & ualde cōtrouersa quæstio est, quid iuris sit, quā testator in uita ob eandē causam minus dedit, uel promisit, quā legauerat, utrū residuū legatarij petere post mortem patris ualeat, ut si pater prius legauit filie suæ pro ea maritanda centū, deinde in uita eam marito tradens quinquaginta tantū in dotē dederit, an filia poterit alia quinquaginta ex testō petere? Et petitionem non esse admittendam, sed quòd pater ex eo, quòd minorem quantitatem ob eandem causam in uita tradidit, ob quam prius legauerat, uideatur à primo legato recessisse, tenet Cynquem sequuntur Cuman. Paul. Gaustr. Imola in l. Lucius, ff. de legat. 2. idem Imo. in d. §. cum pater, & in c. cum filius noster, de testam. Campet. de dote part. 1. q. 36. arg. d. l. libertis quos, in prin. ubi certa quantitate in testamento legata, censetur ab eodem legato recessum, si ad eandem causam minor quantitas in codicillis legata fuerit, Sed in hoc artic. contraria sententia tenenda est, & licet uerum sit, quòd filia utrunque habere non debeat, sed compensationi locus sit, & filia alterutro debeat esse contenta, tamen residuum petere

tere poterit: Quam opin. tenet Oldrad. Albe. Bartol. & Bald. in d. l. Lucius idem Bald. Paul. Alexan. nu. 5. uerū si uerò minus, in d. s. cum pater, Ancha. Barba. in d. c. filius noster Couarru. in c. officij, num. 10. de testa. qui eam commu. testatur Bartho. Socin. in cons. 101. uolunt. 3. Deci. in consil. 81. Nec admittenda est concordia, quā aliqui Moderni tenere attentarunt, an pater pro maritanda filia, an pro dote legauerit? sed indistincte residuū petere poterit: quod est de mente prædictorum Docto. & expressè Alexand. & Couarru. hoc affirmant; qui optimè considerant contrarium non fuisse de mente Barto. in d. l. Lucius, licet aliqui pro hac concordia eum inaduertenter citent. Pro qua uera sententia adducitur ratio: Nam causam legati postea contingere potius confirmat legatum, quàm extinguit, aut diminuit, l. si iam factam & l. conditionum. ff. de condi. & demonstr. Et tenendo hanc partem quæ uerior, & frequentior est, ad prædictam l. libertis, quos, respondit Alexan. in d. s. cum pater, nu. 1. quod ibi interueniunt duæ disponendi formæ: sed in specie propofita una tantum præcessit dispositio, & postea sequuta est executio per testatorem pro parte facta. Secundò modo respondet, quod si diceretur in casu d. l. libertis secundum legatum quod continebat munus uideri legatum animo recedendi pro rata tantum, nihil operaretur, & secundum legatum frustratorium fuisset, quod esse non debet. l. si quando. ff. de legat. 1. Secus tamen est in nostro casu in actu traditionis dotis per patrem factæ. Nam ut paulò ante diximus traditio inter uiuos postea facta plus operatur, quàm legatum; cum statim habet effectum, & reuocari non ualet: quod in legato non euenit: eum sit ambulatoria defuncti uoluntas

usque

usque ad supremum uitæ exitum. c. cum Marthæ, de celebra. miss. in prin. ubi glo. in uerbo; non ualet, adnotat cum uulgaribus. Ex qua sententia utiliter inferit Couarru. ubi supra, quod si aliquis legat centum pro construenda ecclesia, & postea idem testator in uita in eadem constructione quinquaginta consumpsit, nihilominus reliqua quinquaginta exigi ab hærede mortuo testatore possunt. Tertiò hæc regula limitatur, quod nõ procedat in debitore necessario, cuius debitum prouenit ex dispositione tantum legali absque testatoris cõtractu, uel facto. Nam cum eo debito legatum sibi relictum compensatur, Authen. præterea. C. unde uir, & uxor. Ex qua limitatione primò infero, quod, cum pater ex necessitate legis teneatur dotare filiam. l. qui liberos. ff. de ritu nupt. si non præcedente promissione, uel cõtractu eidem filia legatum relinquit, uidetur reliquere animo compensandi cum dote. Et ita potest intelligi doctrin. Bartol. in l. quod autem. ff. de iure doti. Secundò infero ueram esse magis commu. opinio. quæ habet, quod legatum relictum ab uxore marito, cui ex lege dimidia dotis pars uxori præcedenti defertur, cõpensandū ē cū illa parte dotis, quæ marito ex lege defertur. Quam sententiam tenet Bartol. in l. si cum dotem. §. si pater. ff. solut. matrimo. ubi & Paulus Cast. & Imo. & Alex. nu. 6. qui magis communem testatur; eam amplectuntur Franc. de Tig. Bartol. Albe. Ricard. de Sal. Barth. de Sal. Fulgo. Paul. Romaz. Iaso. nu. 21. & qui uerā, & cõmunē appellat: in d. auth. præterea eā sequitur Bal. in l. quoniā in prioribus. C. de inofftesta. idē Imola in c. officij, de testamen. ubi cum ea transit Couarru. num. 4. licet corrupta sit litera in meo libro; qui omnes ita concludunt, hac ratione attē

ta,

ta, scilicet quia illa pars dotis, quæ à lege deferuntur, debitum est necessarium. Quæ sententia tenenda est, licet contrariam disputando tenuerit Feder. de Scal. quam sequitur Bald. parum sibi constans in l. uxor. C. qui accusa. non poss. & in d. Authen. præterea, & in l. Titia la 1. §. qui inuita. ff. de legat. 2. & in l. si donatorus §. 1. ff. de condic. causa dot. Cum in d. §. si pater, ubi & Ange. idem Ange. in d. Authen. præterea, & in conf. 312. Nec obstant eorum fundamenta quibus Alexand. & Iaso. sufficienter satis faciunt. Tertio inferitur ratio decidendi ad d. Authen. præterea, quod ex eo legatum relictum à marito diuite uxori inopi imputatur in quartam ex illo auth. delatam: quia est debitum legale, ut Docto. ibi adnotant. Aliam etiam reddunt Iuni. nempe quia legatum pro sua parte facit cessare inopiam mulieris, quæ est ratio finalis illius text. Quarto deducitur ratio, quare omne illud, quod ex defuncti iudicio, seu testamento capitur, in legitimam imputatur per id, quod resoluunt Doct. in l. in quartam. ff. ad l. falcid. ubi Bar. nu. 107. & Rip. nu. 140. & Mar. Soc. Ju. nu. 113. Corfa. in l. filii, quem habetem, nu. 99. C. fam. ereiscu. & probatur in l. e. §. si debita, & in l. liberus. §. libertus. ff. de bonis liber. & in l. omnimodo, & in l. scimus, in princ. & in l. si quando. §. si. C. de inoffic. testam. & in Authen. de trien. & semis. §. 1. coll. 3. Quod ampliant Iuni. hoc cum sibi uendicare siue uniformiter, siue difformiter capiatur. Restringunt uero eam limitationem non procedere in his, quæ extra defuncti substantiam capiuntur, quæ nullatenus in legitimam imputantur l. scimus. §. repletionem. C. de inoffic. testam. & similiter nec ea, quæ ex donatione simplici capiuntur, in legitimam imputatur. Sed qualiter hoc ultimum

uerum

uerum sit, alibi fortete discutietur. Quinto ex hac limitatione apparet ratio, quare in quartam Trebellianicam imputatur quidquid ex iudicio testatoris capitur, siue accipiat iure hæreditario, siue legati, uel fideicommissi, aut causa conditionis implenda, siue quia testator iussit percipere, uel deducere, aut retinere. In quartam, ubi omnes Doct. ff. ad l. falcid. Nèpe quia quarta illa est debitum legale. Declarant tamen Docto. uerum esse quod supra dictum est in Trebellianicam imputari, quod ex iudicio testatoris accipitur, quando uniformiter totum, uidelicet ex iure hæreditario, aut totum iure legati capitur: secus uero si difformiter capiatur. Nam, si iure hæreditario, & iure legati, & fideicommissi capiatur, hæreditaria tantum pars in Trebellianicam imputatur: ita resoluit Corra. ubi supra nu. 99. & Mari. Socin. Jun. in d. l. in quartam, nu. 22. per text. ibi. Quod uero extra testamentum capitur, secundum omnes cum hac quarta non imputatur. Sexto ex prædicta limitatione constat ratio, quare in quartam iure institutionis, seu Falcidiae imputatur, quod iure hæreditario capitur. I. quod autem, & l. id autem, & l. in quartam. ff. ad falcid. nempe quia Falcidia debitum legale, & necessarium est. In hanc uero quartam Falcidiam non imputatur non solum quod extra causam testamenti capitur, sed nec omne illud, quod ex testamento, sed tantum quod iure hæreditario ex iudicio defuncti accipitur: & in hoc differt à Trebellianica. Septimo infero ratio declarationem ad text. in l. si quis à liberis. §. item rescriptum. ff. de lib. agnos. quod in casibus, in quibus hæres tenetur præstare alicui alimenta, si is, cui debetur legatum, à testatore suscepit, quod tenebitur imputare legatum in prædicta

m

alimen-

alimenta: quia est debitum legale. Pro quo etiam fa-
 cit: nam alimenta debentur secundum indigentiam
 personæ. c. cum haberet de eo, qui duxit in mar. quam
 pol. per adul. Quod est usque adeo uerum, quod non
 solum si habeat bona, unde se ali possit, excluditur à pe-
 titione alimentorum, sed etiam si bonis careat, si tamē
 habeat artificiū, unde se alar. l. si quis à liberis. §. si filio,
 ff. de libe. agnosc. Sed hac in parte † operæpretium
 49 duximus inquirere, quæ sit ratio, quare ius constituit
 compensationes ita uarie in debita legalia fieri. & du-
 rum maximē uidetur, quod plura uoluit cum legiti-
 ma, & alimentis, quam cum quarta falcidia, & Trebel-
 lianica compensari: cum totum oppositum uidetur
 dicendum, si consideretur, quod legitima omni iure,
 etiam naturali filix ex præsumpta uoluntate defuncti
 debetur. l. scripto. ff. unde libe. l. cum ratio. ff. de bonis
 damna. l. nam & si parentibus. ff. de inoffic. testam. Au-
 then. de hæredi. & falci. §. 1. Authen. de trien. & semis,
 §. 1. Quartæ uerò prædictæ, iure tantum civili uolun-
 tate defuncti refragante deducuntur, text. in princip.
 Institu. de lege Falcid. Et hac in re ualdē laborant Do-
 ctō. in l. in quartam. ff. ad l. falcid. ubi Mari. Socin. Iuni.
 num. 70. cum sequ. plures reddit differentix ratio nes.
 Alias assignat Corrafi. in l. filium, quem habentem, nu.
 100. C. fam. l. ercisc. quarum nulla de per se conclu-
 dens uidetur, sed omnes simul iunctæ sufficiunt. Mihi
 uerò magis placet differentix ratio, quod ex eo in quar-
 tam falcidiam, uel in Trebellianicam non imputatur,
 quod extra causam testamenti capitur, & in legitimā
 aliquando sic, quia ratio finalis prædictarum quarta-
 rum est, ut hæres ad adeundam hæreditatem inuite-
 tur, ne defunctus intestatus decedat, ut apparet ex d.
 prin.

prin. Institu. de lege falcid. & hæres inuitatur ad hære-
 ditatem adeundam, eo quod iudicio defuncti, & non
 eo quod extra causam testamenti capitur: quæ ratio in
 legitima cessat. Item quia debitum legitimæ est omni-
 no necessarium, cum filius sit creditor legitimæ ex so-
 la legis dispositione citra aliquod patris factum. De-
 bitum uerò † quartæ falcidiæ, aut Trebellianicæ, licet
 50 necessarium illud sit, ex legisque dispositione defera-
 tur, prouenit tamen ex uoluntate defuncti, qui instituē-
 do hæredem sua sponte creditorem hæredem suam
 fecit. Quam rationem, considerauit Corrafi. ubi supra
 & ante eum Bartol. in l. si cum dotem. §. si pater, nu. 3.
 ff. solut. matrim. Sed huic rationi obstare uidetur Au-
 then. præterea. C. unde uir, & uxor. ubi debitum cau-
 satum fuit ex facto testatoris, qui sua sponte cum uxo-
 re illa matrimonium contraxit, & nihilominus com-
 pensatio omnino admittitur. Verum huic difficultati
 occurri poterit, quod ibi testator dedit causam debiti
 ualde remotam; at uerò in falcidia, & Trebellianica
 dedit causam proximam; quod est considerabile ar-
 gum. l. socium, qui in eo. §. fina. ff. pro socio, & eorum,
 quæ in proposito adnotauit Iaso. in d. Authen. præte-
 rea, nu. 21. in fin. Non tamē intelligas per supradicta,
 quod falcidia, & Trebellianica sint debita uoluntaria,
 & non necessaria, prout minus benè Corra. affirmauit.
 Nam si hoc esset uerum, compensatio omnino reiice-
 retur ex l. creditorem. ff. de leg. 2. Sunt etenim prædi-
 ctæ quartæ debita necessaria ex facto testatoris, qui
 proximam causam dedit, prouenientia. Et ideo in cō-
 pensatione medium quoddam constitutum est. Ratio
 autem differentix, quare plura imputantur in Trebel-
 lianicam, quam in falcidiam, colligitur ex gloss. in l. in
 m 2 quar-

quartam. ff. ad leg. falcid. in uerbo, id ei, quam ibi sequuntur Barto. nu. 6. & commu. Docto. uidelicet quia in Falcidia plus grauatur hæres: quia onera hæreditaria manent penes eum in solidum; ideo releuatur, ut solum quod iure hæreditario capit, in quartam Falcidiam imputet, argum. l. qui eum. ff. de iure iuran. In Trebellianica autem minus grauatur hæres; cum pro parte tantum onera hæreditaria sustinet l. 2. §. fina. ff. ad Trebellia. ideoque minus releuatur in admittenda compensatione. In quantum autem d. Authen. præterea, & in alimenta multa imputantur: quia his acceptis cessat ratio inopiæ, & indigentia, quæ sunt causæ finales, quare prædictæ præstationes introductæ sunt. Sed hæc limitationem ego contra mentem Docto. declaro non procedere, quando debitum legale facti testatoris constitutum est, ut si id, quod ex dispositione legis debetur à testatore, solutum aut promissum sit. Nam tunc non est locus compensationi, ut constat ex l. si pater pro filia. ff. de collatio. ubi si filia, cui dos erat à patre promissa, legatum ab eodẽ patre relictum est, ea utriusque, & legatum, & dotem consequitur. Ex quo primo infero contra doctorum mentem, & declarationem ad Barto. doctri. commu. receptam in l. quod autem. ff. de iure doti. quod pater uideatur in dubio filia pro dote legare: quod illud locum habet, quando pater ex sola legis dispositione tenebatur filia dotem præstare, secus tamen si ex suo facto, ut in d. l. si pater pro filia, probatur. Nec huic declarationi refragatur. l. si cum dote. §. si pater. ff. solut. matrimo. & l. Titia cum testamento. §. qui inuita. ff. de legat. Nam ut paulo ante diximus, iura illa loquuntur in casu spe cialissimo, scilicet quando pater, inuita filia, uel absente, & ignorante, non uiuendo

uendo de rato dotem, quam prius genero dederat, ab eius hæredibus postea exegit: quo casu uerisimile est, patrem errasse, ac putasse, se ad dotem non teneri. Iõque si postea filia legat, uideatur animo computandi in dotem legasse: quamuis pater non erat debitor dotis filia, sed hæredibus mariti, à quibus exigit, & conditione indebiti tenetur. Ex quo apparet uera conciliatio inter d. §. si pater, & §. qui inuita, cum l. ultim. C. commu. utriusque iudi. quod in dictis iuribus dos à patre fuit exacta, non consentiente filia, in d. uero l. ultima, ea consentiente. Quod sentire uoluit gloss. in d. l. ultima, & expressius in l. pater filiam, in princ. in gloss. magna. ad finem. ff. ad leg. falcid. per text. ibi. Quas Alexan. in d. §. si pater, num. 3. adnotauit, & meo iudicio iniuste damnauit, asserens se efficacem rationem illius §. si pater, non uidere. Sed certè mihi sufficiens ratio uideatur, quod pater ibi se debitorem dotis esse ignorabit. Pro quo urgere uideatur. l. quinquaginta. ff. de probatio. ubi probatur, quod quando testator oblitus est prius legasse, & postea iterum legat, legatarius unum tantum legatum, consequitur. Secundo infero nouam, & declarationem, ad l. etiam. §. si debita. ff. de bonis liberto. & ad l. si quando. §. fina. C. de inoffic. testam. ubi legatum imputatur in legitimam: quod illud locum non habet, quando pater in uita filio legitimam assignauit. Quo casu, si postea ei legaret, credo, quod ei in legitimam non debeat imputare per supradictum l. si pater pro filia, & l. ultimam. C. comm. utriusque iudi. Tertio infero nouam, & declarationem ad d. Authen. præterea. C. unde uir, & uxor, quod si maritus diues in uita soluit, uel assignauit, uel in testamento reliquit uxori inopi quartam, de qua ibi agitur, & postea ei legatum

tam reliquit, quod admittenda non erit compensatio in casibus, in quibus permiffa est donatio inter maritum, & uxorem, aut morte confirmatur. Quos latè cogit Ioann. Lup. in repetit. rubr. de donatio. inter uir. & uxo. §. 69. cum sequ. An autem quod ex dispositione § 5 ne ꝑ inter uiuos capitur, imputetur indebitum legale & an debitum unum legale imputetur in aliud sunt difficilis quæstiones, quas separatim alio tractatu discutiemus. Prædictæ autem limitationes extenduntur § 6 primò, quod in casibus prædictis ꝑ locus est compensationi legati relictæ à debitore creditori, quod non solum procedit, quando debitum exigipotest in foro contentioso, sed etiam si tantum in foro conscientie debeatur. Nam testator hoc casu præsumitur animo compensandi in id legare ad exonerationem conscientie pro salute animæ suæ, quæ omnibus rebus præferenda est, iuxta l. sancimus. C. de sacr. sanct. eccles. ut eleganter resoluit Couarru. in c. officij nu. 3. uerfi. quæ quidem extra de testam. post Aretin. in conf. 92. uilo legato colum. 1. & Iaf. decis. 6. colum. 8. & Mod. i Auth. præterea. C. unde uir, & uxor ubi Dec. nu. 11. latè discutit art. hunc. Secunda extensio est, quod in dictis casibus non solum admittenda est compensatio de quantitate ad quantitatem, sed etiam de specie ad quantitatem, & e contra. Nec oberit regula l. si conuenerit, la 2. ff. de pigno. actio. & l. fina. C. de compensat. nempe quod locus non est compensationi de specie ad quantitatem. Nam regula illa locum sibi uendicat in compensatione strictè loquendo, quæ fieri debet in iudicio parte inuita. Secus tamen erit in compensatione illa, quæ fieri debet ex præsumpta testatoris uoluntate, quæ compensatio in materia hac ultimorum

marum uoluntate pro imputatione, seu computatione accipitur. Nam hæc large dicta compensatio de specie ad quantitatem, & e contra fieri solet, ut conclusum supra est. Tertia extensio est, quod in supradictis casibus non solum quando testator legat debitori, uideatur legare animo compensandi in debitum, sed et quando eum instituit hæredem, animo compensandi instituisse uidetur, ut in dicto. §. si pater probatur, & ibi Barto. & Alexand. adnotarunt. Verum prædictæ ꝑ limitationes restringuntur primo locum non habere, nec compensationem in prædictis casibus admittendam esse, quando testator non simpliciter, sed sub hac forma legauit. lego mille de bonis meis. tunc enim locus non est compensationi: quia non uidetur habuisse animum compensandi; cum bona dicantur deducto ære alieno. l. subsignatum. §. bona & l. princeps bona. ff. de uerbo. significat: unde soluto debito legali legatum itidem ex cæteris bonis soluendum est. Quam opinio. obseruat Bald. in l. si cum dorem. §. si pater. ff. solut. matrimo. Alexand. Corne. & Iaso. nu. 26. in d. Authen. præterea Barba. in c. officij, nu. 11. extra de testam. Fel. in c. quoniam extra de præscriptio. Hippo. in singul. 162. Verum hæc opin. non procedit sine dubio, & ab ea discedit Rapha. Cuman. in d. §. si pater, & Aretin. in d. Authen. præterea, & ibi Deci. nu. 13. qui latè eam examinat, & prædicti omnes concludunt hoc casu admittendam esse compensationem: Quoniam appellatione bonorum à testatore prolata eius hæreditas comprehenditur l. mulier. §. fina. & l. sequen. & l. nam quod & l. cogi. ff. ad Trebellia. Secunda restrictio ꝑ est, quod prædictæ limitationes locum habent, quando testator erat debitor, tenebaturque legatario, secus tamen est, quando

quando ab alio, & non à testatore debeatur. Nam tunc licet ex causa ipsius testatoris debeat, locus non erit compensationi, tex. in c. officij. extra de testamen. quem ita intelligunt Anto. Imola Abb. couarru. num. 3. qui commu. appellat ibi, Salycet. Alexand. & Iaso. nu. 20. Deci. nu. 13. in d. Authen. præterea, idem Alexand. in d. §. si pater, nu. 5. & Rod. Sua. in l. 1. titul. de las arras, uersicu. sed pone, qui reprobat Barba. in d. c. officij ab eo recedentem. Et ex hac restrictione decidendi primo infero rationem ad l. cum pater. §. pater filia. ff. de lega. 2. ubi si pater legauit filia res quas prius eidem filia in dotem dederat, non uidetur legasse animo compensandi cum dote data, sed mortuo patre, filia debetur eorum æstimatio: quod declarat Barto. in l. huiusmodi. §. cum pater, nu. 3. & ubi Alexand. num. 4. ff. de legat. 1. Ratio etenim est, quia illæ res filia in dotem datæ exierunt de patrimonio patris, & effectæ sunt de patrimonio filia, ut docet Roman. in l. post dotem, nu. 26. ff. solut. matrimo. pro quo urget l. fina. C. de dotis promissio. Quod uerum esse intellige, quando pater legauit ipsum corpus, quod prius in dotem dederat, & traditum filia erat; alias autem si pater dotem simpliciter legauit, legatum ualeat, non ut filia aliquid ultra consequatur, sed operatur, quod dos, tanquam legata in collationem non ueniat, argum. filiam, la 2. & l. à patre. C. de collatio. ut resoluunt Docto. in l. Titia cum testamento. §. qui inuita. ff. de leg. 2. teste Bar. qui eos refert, & sequitur in d. §. cum pater, nu. 3. quibus suffragatur Fulgo. doct. in d. l. filia legatorum, ubi tradit, quod econtrario si testator id, quod prius legauerat, postea in dotem dat per dationem dotis, non tantum dicitur testator à legato recedere, & lega-

legatum extinguere, quantum perfici, & executioni mandari, quo fit, ut non ueniat in collationem. Secundo infero, si mulier, quæ transit ad secundas nuptias, & successit alicui ex liberis primi matrimonij, (quo casu solam habet illorum bonorum usumfructum proprietate liberis primi matrimonij reseruata. l. foemina. §. illud. C. de secun. nup. legando filijs primi matrimonij non uideri eis legare aîo compensandi cum illis bonis, in quibus successit, et in prædictis casibus, in quibus præsumitur legasse animo compensandi in debitum. Quoniam prædicta bona dicuntur esse in potestate filiorum, & ab his uendicari possunt. Ideoque respectu talium bonorum mater debitorum dici non potest, iuxta gloss. & commu. opinio. in prin. In situ. de actio. Pro quo urget quod tradit Couar. in d. c. officij, nu. 8. de testam. quod liberatione legata non comprehenditur actio realis, per tex. iuncta glo. & notata ibi à Doct. in l. Aurelius. §. Mæuia, de lib. leg. Quod adnotauit Ias. in d. prin. nu. 101. idem Ias. in l. sub præxtu. 2. C. de transa. Bald. in l. cum necessitate. C. de fideicom. Bart. in l. non solum. §. fina. ff. de liber. leg. & idem Bart. in l. & uno. §. eius rei. ff. de accept. Itaque quando testator tenetur actione reali, & non personali, in dubio non præsumitur animo compensandi legare. Tertio infero, non esse omnino tutam commu. opinio. Docto. afferentium, legatum relictum Ecclesie parochiali, uel eius presbitero compensandam esse in quartam portionem legatorum, quæ ab eodem testatore relicta fuere Monasterio, aut extraneæ Ecclesie, in qua sepulchrum elegit, quæ portio defertur ex dispositione cap. certificari, & cap. primo, & cap. in nostra, extra de sepultu. & ex Clement. dudum, eod. titulo. Nam, cum sit debitum legasse,

gasse, uidetur dicendum, quòd in id debeat legatū imputari, arg. d. Auth. præterea. C. unde uir & uxor. Quā quidem opi. tenere Ant. in d. officij, de test. & ibi Abb. & Imo. nu. 10. idem Imo. & Io. de Lig. in d. cle. dudū, Sal. Alex. & Corn. in d. Auth. præterea. Idem Alex. in l. si cum dotem. §. si pater. ff. sol. mat. Fede. in cons. 3. & Siluest. in uerbo canonica. §. 9. col. pen. & asserit cōm. sibi uideri Couar. in d. c. officij, nu. 6. Verum contrariā opi. s. quòd non sit locus compensationi, sed quòd utrū que legatum, & debitum ad Ecclesiam pertineat parochialem tenet Card. in d. cle. dudum, §. uerum, quæstio. 37. ubi & Anch. nu. 11. Barb. in d. c. officij, nu. 12. & ibi Couar. nu. 6. qui dicit eam ueriores. Deci. in d. Auth. præterea: qui mouetur ratione hac: quoniā hæc quarta non debetur à testatore, sed ab Ecclesia legataria, unde non est admittenda compensatio, arg. d. c. officij, & hæc opi. comprobata est Regia. l. 5. tit. 13. part. 1. Tenentes tamen communem, huic fundamento respondent, negando quòd prædicta ratione solū debeat ab Ecclesia, uel Monasterio. Nam affirmant, quòd etiam debetur ab hærede defuncti, à quo peti potest, iuxta gl. in d. Clem. dudum. §. uerum, quam approbant Car. & Anch. ibi Imo. & Abb. in c. de his, de sepult. Nā si tenetur eam deducere, & retinere, tenebitur eā Ecclesie parochiali præstare, & ita locum sibi uendicauit, d. Auth. præterea. Nec ualet dicere, quòd ab hærede debetur, & non à testatore. Nam si, mortuo iam testatore, debetur ab hærede: quia est hæres, ab ipso testatore censetur debitum, cuius personam repræsentat Auth. de iureiur. à mo. præsti. in prin. similiter. n. in specie, d. Auth. præterea, debetur ab hærede. Et huic cōi. opi. suffragatur tex. in c. de his, de sepul. ubi scriptū reperitur

peritur Ecclesie parochiali, cui nihil relicum est à testatore deberi, quartam portionem eorum, quæ relinquuntur Ecclesie, in qua testator elegit sepulturā. Unde à contratio sensu si aliquid relicum est, non debetur. Et ex his apparet, cōm. opi. probabilem esse, quamuis ab ultima durum uidetur recedere, propter Regiæ legis auctoritatem, & do. Couar. cuius opinioni in dubijs libenter accedo. Quartò infero rationē, quare in legitimam non imputatur, quod extra patrimonium defuncti capitur l. scimus. §. repletionem. C. de inof. testa. Declarat Bar. in l. in quartam, nu. 10. ff. ad l. Fal. ubi & Mo. nam cū defunctus nō sit debitor illius, quod extra patrimonium eius capitur, nō oportet querere de compensatione. An autem locum habeat quando penes filium reperitur quid tale contemplatione patris eius, puta quod frater filiæ fratris sui dotem dederit, quo casu contemplatione patris intelligitur dedisse, arg. l. sed si plures. §. in arrogatio. ff. de uulg. uide Mar. Soc. Jun. in l. in quartam, nu. 11. ff. ad leg. fal. Quintò infero iustam, & iuri communi consonam esse depositionem Regiæ. l. 1. 6. Tauri, qua cautum est, quòd legatum factum à marito uxori non compensetur cum lucris, constante matrimonio, quæstis. Nam cum prædicta lucra ex Regia l. deferantur, & competant uxori, & eorum domina dicatur uxor, maritus non potest dici debitor, ut bene adnotauit Couar. in d. c. officij, nu. 5. Sextò infero declarationem ad Regiam. l. 1. tit. de las arras. lib. 3. fori, ubi dispositum est, quòd soluto matrimonio prole, quarta pars arrarum; si absq; liberis, arræ integræ uxori competant. Nam maritus debitor arrarū uxoris legando eidem, animo imputandi in arras nō uidebitur legare. Quòd non solūm locum habebit,

quando maritus arras promisit, & uxori eas tradidit: Quo casu planum omnino est, noluisse maritum legatum in arras; quæ apud ipsam uxorem erant, computare, ut rectè docet Io. Lupus in rep. rubr. de don. inter uir. & uxo. §. 37. ad finem, & Couar. in d. c. officij, num. 4. qui reprobat Rode. Suarez asserentem contrariū in d. Regia l. 1. vers. sed pone. Sed etiam quando tantum arras promisit uxori, nec traditio earum postea sequuta est, ut concludit Couar. post gl. in d. Regia l. 1. Quia hæc arræ non acquiruntur mulieri ex legis tantum dispositione, sed ex donatione à viro uxori in præmium pudicitia virginis, aut vidualis facta. Vnde ex facto suo obligatus est, quod operatur, ut animus compensandi non præsumatur, ut paulò ante adduximus. **64** timò infero, diffinitionem quæstionis in qua reliquit cogitandum Io. de Imo. in l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de leg. 1. si pater pro filia dedit in dotem mille, & soluto iam matrimonio morte uiri, anteaquam ab hæredibus primi uiri fuissent exacta, secundo viro mille similiter in dotem pro filia eadem promisit, an filia habeat actionem ad duas dotes, uidelicet, contra hæredes primi uiri, & contra patrem? In qua difficultate Alexan. in d. §. cum pater, nu. 7. determinat, quòd sic in casu, in quo de iure communi, uel municipali actio ad exigendam dotem filia competeret. Quod uerum puto per prædictam restrictionem. Nam licet pater ob eandem causam, & eandem summam promiserit, ipse pater non erat debitor, ut locus esset compensationi. Pro quo uiget. l. si. C. de dotis prom. Et hæc restrictio amplianda est, ut cum debito alterius non admittatur compensatio, etiam si testator sit debitor illius, cui legatarius ad id debitum teneretur, nisi in casu specialissimo. d. §. si pater.

pater. si cum dotem. ff. solut. matrimo. ut ibi Curman. adnotauit & hæc sufficiant quoad expeditionem huius articuli: an autem unum debitum legale imputetur in aliud debitum legale, & materiam hanc imputationis alio tractatu latius declarauimus.

DE SUBSTITUTIONE IN LEGATARIIS. **SVM MARIVM.**

- 1 Substitutio vulgaris, in locum habeat, obtemperata in integrum restitutione aduersus hæreditatis aditionem.
- 2 Restitutio reponit omnia in pristinum statum.
- 3 An sit differentia inter substitutum necessarium, & extraneum? Et nu. 12.
- 4 Substitutio vulgaris expirat, adita hæreditate.
- 5 Adita hæreditate, bona efficiuntur propria hæredis.
- 6 Restitutio in integrum concessa uni non prodest alteri, etiam in his, quæ sunt annexa, & accessoria.
- 7 Qui semel est hæres, amplius non potest desinere esse hæres, & quomodo hæc regula intelligatur.
- 8 Substitutio extincta per aditionem hæreditatis, an reuiscat obtemperata restitutione in integrum aduersus aditionem hæreditatis.
- 9 Intellectus ad l. ex contractu. ff. de re iud.
- 10 Substitutioni vulgaris locus est, obtemperata in integrum restitutione aduersus hæreditatis aditionem, siue sit cohæres, siue non.
- 11 Cohæredi defertur hæreditas, obtemperata in integrum restitutione aduersus hæreditatis aditionem.
- 12 Restitutione in integrum, obtemperata aduersus hæreditatis aditionem, hæreditas defertur ueniens ab intestato, & non fisco.
- 13 Substitutus vulgaris, quando succedit, obtemperata restitutione in integrum aduersus hæreditatis aditionem, an succedere possit, etiam de iure civili, & non prætorio tantum, ardua quæ.
- 14 Intellectus ad l. 1. §. si quis adita. ff. ad senatuscot. Tert.

An substitutio uulgaris locum habeat, ob-
tenta in integrum restitutione ad-
uersus hæreditatis aditio-
nem? Cap. XXXII.

AEpè contingere potest, quòd minor
25. annis sit hæres institutus, eiq; uulga-
riter substituat, & postquam adierit
hæreditatem mediãte in integrum re-
stitutione abstentionem obtineat. Unde

- 1 succedit pulchra dubitatio, futurum hæc hære ditas re-
pudiata deferatur substituto uulgari: an uenientibus
ab intestato, aut fisco competat? In quo articulo rece-
ptissima opinio est ad substitutum pertinere, quam te-
net gl.ulti. & ibi Bar. Fulg. in l. & si sine. §. sed quod Pa-
pinianus, ff. de inofficio. testament. & gloss. 1. in l. post
aditam C. de impube. & alijs substit. ubi Bald. Fulgof.
Pau. Cast. in fine Sal. in 4. oppos. Philipp. Corn. nume.
3. Ias. Curt. nu. 4. Sebast. Sapia. num. 5. qui testatur cõ-
mu. Corasi. nu. 1. 4. gl. in l. ex contractu, ubi Bar. Cum.
Pau. nu. 4. Imo. Alexan. num. 5. glo. in l. 1. §. si quis adita
ff. ad Tert. ubi Barto. idem Barto. in l. 1. num. 49. ubi &
Ripa. num. 205. idem Bar. in l. 2. §. interdum, ubi Ale-
xan. & Ias. ff. de uulg. Ferdi. Vasqu. in lib. 2. successi. pro
gre. in proem. nu. 74. Qui omnes concludunt, obten-
ta in integrum restitutione, aduersus hæreditatis adi-
tionem locum esse substitutioni uulgari. Et in primis
2 mouentur hac inter cæteras præcipua ratione: quia
restitutio reponit omnia in pristinum statum, l. quod si
minor. §. restitutio. ff. de mino. & ita substitutio extinda
per aditionem, mediante ea restitutione reuiuiscit. Nã
restitu-

restitutio non solum tollit per seuerantiam, sed etiam
eradicat effectum ipsius principij, ut perinde habeat-
ur, ac si hæres nunquam hæreditatem adiuisset, ut in
d. §. sed quòd Papinianus, habetur. Secundò hæc opi-
nio, constare Docto. uidetur ex capitali tex. in l. ex cõ-
tractu, 44. ff. de re iudi. ubi ex contractu paterno actũ
est cum pupilla, tutore autore, & condemnata fuit, po-
steaque tutor eam abstinuit bonis paternis, & respon-
det ibi l. C. quòd bona pertinent ad substitutum, uel
ad cohæredem. Tertio inducunt l. 1. §. si quis adita. ff.
ad Tert. ubi habetur, quòd, si, adita matris hæreditate,
filius fuerit abstentus, per in integrum restitutionem,
ius antiquũ obseruatur; & ita ad agnatos pertinet hæ-
reditas. Quarto facit l. 2. §. si bonorum. ff. eod. ubi, si fi-
lius emancipatus se abstineat hæreditate per in inte-
grum restitutionem, locum habet Senatuscon. Tertul.
& mater & ad successionem admittitur. Quintò l. & si
ex modica. §. sed si per integrum. ff. de bonis libe. ubi di-
citur, quòd, si filius liberti abstinuerit se hæreditate pa-
terna, per restitutionem in integrum, succedit patro-
nus. Sextò considerant Docto. pro hac parte. l. 2. §. in-
terdum. ff. de uulg. ibi, ergo si minor 25. annis adeun-
dæ hæreditatis causa fuerit restitutus. Verũ licet hæc
opinio receptissima sit, ut ferè omnes Docto. fatentur,
non procedit sine dubio, & in nostro casu non esse lo-
cum substitutioni tenet Alb. in d. §. sed quòd Papinia-
nus, post Iacob. de Raue. ab eo relatum, Curti. Iun. in l.
post aditam, nu. 4. C. de impub. & alijs subst. Et hanc
opin. ueriores appellat Thomas Calanchus in repe.
l. 1. nu. 83. ff. de uulg. Cui opin. primò suffragatur tex.
omni responsione superior in l. & si sine. §. sed quòd
Papinianus ff. de mino. ubi in secundo casu minor fuit
hæres

hæres institutus, & ei seruo necessarius substitutus, qui adiuit hæreditatem, & mox absentis fuit: mediante in integrum restitutione, & dicitur ibi, quod si hæreditas non erit soluendo, locus erit substituto seruo necessario, ne iniuria afficiatur defunctus. S. licet, Instit. quib. ex cau. manum. non licet. Vnde quando hæreditas erit soluendo, non erit locus substituto seruo necessario, ut gloss. Barto. & Docto. per illum tex. farentur, qui illum norant ad hoc, quod si quando quis interrogatur de duobus, & ad unum respondet affirmatiuè, ad aliud uidetur respondere negatiuè, & e contra. Pro quo est textus in c. nonne, extra de præsumptio. & corroboratur per regul. h. maritus. C. de procura. ubi quod in uno casu conceditur, in alio negatur, & e contra. Nec oberrat traditio gloss. & Docto. affirmantium, speciale esse in seruo necessario substituto, quod ei hæreditas nõ deferatur, quando est soluendo. Vnde secundum eos secus esset in extraneo uulgari substituto, ad quem hoc casu hæreditas pertinet: cuius rationem differentia aff. signat gloss. magna in fine, in d. §. sed quod: Papinianus, scilicet quia sicut alias, ut libertas competat, sufficit semel extitisse hæredem, qui institutus est, ut in l. cum quasi. §. sed & si quis. ff. de fideicommissa. liber. sic ut libertas denegetur ex substitutione, sufficit hæredem institutum semel adiuisse. Quam rationem sequitur Barto. & commu. Scrib. ibi. Nam hoc discrimen inter substitutum necessarium, & extraneum rejiciendum est. Si n. substitutus necessarius non admittitur, multo minus substitutus extraneus admittendus erit. Nec oberrat prædicta differentia ratio, quam improbat Calanchus i. d. l. i. nu. 83. ff. de uul. Nã si sufficit, q̄ institutus

semel

semel extiterit hæres ad excludendum substitutum necessarium. Nec substitutio subinetur fauore libertatis, à fortiori sufficere debet ad excludendum substitutum extraneum. Secundò hanc partem suadet ratio; quia substitutio † uulgaris semper expirat, adita hæreditate, cuicumque & à quocunque fiat, l. post aditam. C. de impu. & alijs substi. Nam hæc substitutio sub conditione fit, si hæres non erit institutus, l. 3. ff. de hære. instit. l. 1. ff. de uulga. ideoque, quando hæreditas adita est ab instituto, deficit conditio; & excluditur substitutus: quod corroboratur † ex ratione, nam adita hæreditate bona efficiuntur propria hæredis, adeo quod censetur eius proprium patrimonium, iuxta gloss. in l. 1. §. ueteres. ff. de acqui. possessio. Philipp. Deci. in l. qui se patris. C. unde libe. num. 16. & est bonus text. in l. qui Titij. ff. de his quib. ut indig. nec sufficit Doct. responsio, illud procedere regulariter, non uerò quando hæres institutus aduersus aditionem restitutus est; quo casu intendunt speciali iure substitutionem uulgarem per aditionem extinctam reuiuiscere, per d. §. sed quod Papinianus. qui text. rectè intellectus, ut prædiximus, probat oppositum, & ita locus erit regulæ. l. qui res. §. aream. ff. de solutio. quod semel extinctum amplius non reuiuiscit: maxime quod restitutio in integrum concessa † uni, non solet alteri prodesse, etiam in his, quæ sunt connexa & accessoria, l. 1. & 2. & ibi Bartol. adnotat. C. de fideiusso. mino. ubi habetur quod restitutio concessa minori, non prodest eius fideiussori; unde multo minus prodesse debet substituto. Tertiò † huic opinio. ad stipulatur regula, qui semel est hæres, amplius non potest desinere esse hæres, de qua in §. sed quod Papinianus l. si sine ff. de mino. & in §. restituta,

o inst.

institui. de fideicommi. hæredi. Quæ locum sibi uendit. eat, etiam quando hæres, qui adiuit hæreditatem, aduersus aditionem. integrum restitutus est, ut securè concludit Iaso. in l. post aditam. C. de impube. & alijs substit. & notabilis gl. in l. in substitutione. ff. de uulg. per d. §. sed quod Papinianus. Prætor etenim, qui cõcessit in integrũ restitutionẽ, nõ potuit facere, quod desinere esse hæres de iure ciuili, cũ hæredẽ eo iure nõ faciat. §. quos aut, instit. de bon. posse. Fulg. in d. §. sed quod Papinianus. Nec oberit respõsio Bart. & aliorũ ibi, quod licet nõ desinat esse hæres directò, desinit tñ utiliter, ut in d. §. restituta, & facit l. defunctis. C. de legi. hære. Nã rñderi poterit, quòd in fideicomisso, qui semel est hæres desinit esse hæres utiliter; quia hoc casu à lege specialiter reperitur dispositũ. Et quãuis hoc potuit fieri à lege, tñ cũ nõ reperiatur, q̄ fecit, stãte prædicta regula iuris, qui semel est hæres & c. nõ poterit fieri à priuato, q̄ desinat esse hæres utiliter in nõ casu, ut cõcludit Philip. Dec. in l. post aditã. C. de impub. & alijs subst. post Bar. in l. si. §. 1. ff. ad Tert. Nã in substituto uulgari nõ reperitur dispositũ: imò cõtrariũ habetur in d. §. sed quod Papin. recte intellecto. Quartò adducitur. l. ultim. ff. de success. edi. ubi prior cognatus minor bonorũ poss. ex propria parte accepit, & mox aduersus acceptationẽ restitutus est, & respõdet ibi l. C. q̄ cognatus inferioris gradus nõ habebit beneficiũ successorij edicti, sed q̄ illa bona uacãtia fisco deferunt. Vltimò expẽdũt Scub. l. si minor. ff. de acq. hæred. ubi habet, q̄ minor 25. annis, postquã ex parte extitit hæres, in integrum restitutus est: & dicitur ibi, quòd eius cohæres non cogitur acceptare illam partem repudiatam. Sed certè licet in illa illius test. non cogitur cohæres acceptare il-

lã partẽ hæreditatis, tamen ei defertur, & poterit illã ceptare, si uouerit, ut glo. in d. §. sed quod Papinianus & ibi Docto. adnotarunt, pro qua est tex. in l. pen. ff. de acquir. hæredi. & in l. ex cõtractu 44. ff. de re iudi. uerum hoc ultimum fundamentum non urget pro hac parte. Nam Docto. eam tenentes limitant illam non procedere, quando adest cohæres qui acceptauit suã portionem: quo casu concludunt hæreditatem deferri substituto, uel cohæredi, per supradicta iura. Sed per priora fundamenta satis probatum est à Docto. quòd obtenta in integrum restitutione aduersus hæreditatis aditionem, non est locus substitutioni uulgari; qui respondent ad fundamenta pro communi adducta, & in primis ad rationem, † quòd substitutio reuiuiscit per restitutionem in integrum, per d. §. sed quod Papinianus, negando hoc uerum, & affirmando in d. §. benè ponderato, ut supra, probari contrarium. Non † obstat d. l. ex cõtractu. nam respondent Docto. tenentes hanc partem, quod text. ille loquitur quando institutus habebat cohæredẽ: quo casu benè defertur hæreditas substituto, & cohæredi, ut ibi, & in d. l. pen. ff. de acquir. hæredi. ne sequatur absurdum, quòd quis pro parte decedat testatus, & pro parte intestatus, cõtra regul. ius nostrum. ff. de regul. iur. & facit; nam quantum est locus successioni ex testamento, cessat successio ab intestato, l. quandiu. 90. ff. de regul. iur. Secũdo modo respõdẽt, quòd ibi erat substitutio pupillaris, quæ aditione hæreditatis nõ expirat, l. post aditã. C. de impu. ita intelligunt illũ tex. Iacob. de Raue. Albe. Curt. Iun. Vbi supra. Et anteaquam illos uiderem, istum intellectum ego considerauit & in nostris disputationibus adduxi. Nec est diuinare, dicere, quòd ibi loquitur in substituto-

stitutione pupillari, quando quidem ex illo text. apparet, quòd substitutio fuit facta à patre pupillæ. Et quânis substitutio pupillaris expressa facta non esset, sed vulgaris, tamen sub se tacitam pupillarem contineret, iam hoc iure. ff. de vulga. Nec obstant tria sequentia fundamenta, scilicet l. 1. §. si quis adita, & l. 2. §. si bonorum. ff. ad Tertu. & l. si ex modica. §. sed si per in integrum. ff. de bonis liber. quia illa iura non loquuntur in substituto, sed in uenientibus ab intestato, ad quos bene fatentur prædicti Docto. hæreditatem transire in nostro casu. Non obstat d. §. interdum, l. 2. ff. de vulga. qui non pertinet ad nostram speculationem; cum secundum ueram, & receptam intelligentiam loquatur, quando restituitur ad adeundam hæreditatem, nõ aduersus aditionem, ut malè glo. ibi in secundo intellectu uolebat, qui teste Curti. Iun. ubi supra, communiter reprobatur. Et hæc ultima opinio intricata disputatione facilius defendi potest. Nam magis consonum subtilitati iuris mihi uidetur, quòd regulariter, obtentâ restitutione in integrũ aduersus hæreditatis aditionem, locus non sit substituto uulgari, ut constat ex d. §. sed quod Papinianus, qui caret sufficienti responsione, nisi in casibus specialibus, ueluti quando substitutus habebat cohæredem, ut in d. l. ex contractu, & quãdo substitutus erat seruus necessarius, & hæreditas non erat soluendo, ut in d. l. & si sine. §. sed quod Papinianus. ff. de minori. Verum, prædictis non obstantibus in iudicando, & consulendo non recederem à prima opinio. tum quia communiter recepta est, tum etiam quia æquior mihi uidetur, cum in ea agatur de substituendo actu, & seruanda uerisimili uoluntate testatoris; qui credendum est, dum substituit hæredi instituto,

sub

sub conditione, si hæres non erit, uoluisse etiam idem esse, si hæres erit, & aduersus aditionem restitutus est, nec remanet hæres utiliter. Cõcludo igitur cum cõm. opi. quòd obtenta in integrum restitutione aduersus hæreditatis aditionem, locus est substitutioni uulgari. Quam conclusionem amplia primò non solũ procedere, quando hæres † institutus habebat cohæredem, quo casu omnes conueniunt, quòd defertur hæreditas substituto, ut in d. l. ex contractu, & in l. penul. ff. de acquir. hæred. teste probatur, sed etiam regulariter cõtra Iaco. de Raue. Albe. Curti. Iuni. & Calanchum, supra citatos. Secundò ampliatur non solũm locum habere, quando substitutus est seruus necessarius, & hæreditas non est soluendo, per d. §. sed quod Papinianus, in secundo casu, sed etiam quando datus est substitutus extraneus indistinctè, siue hæreditas sit soluendo, siue non, ut resoluit gloss. magna in d. §. sed quod Papinianus, quam ibi sequuntur Barto. & commu. Scriben. quæ glo. uult, secus esse in substituto seruo necessario, & quando hæreditas est soluendo. Nam non cogitur adire hæreditatem, cũ uerisimile sit, quòd plures eam uellent, argum. l. fin. C. de necessa. seruis hæred. instit. Nec indistinctè ei defertur, sed ita demum poterit illam acceptare, si alij legitimi hæredes eam nollēt. Tertio declaratur, † quòd non solum in nostro casu hæreditas defertur substituto, sed etiam cohæredi. Nam, licètius accrescendi adita hæreditate regulariter cessent, iuxta l. 1. in fine. ff. de usufruct. accrescen. non tamen cessat, quando ille, qui adiuuit hæreditatem, restituitur, sed ei locus est, l. ex contractu. ff. de re iu. quam ad hoc dicunt meliorem de iure Bartol. Angel. Paul. Cast. Ioann. de Imo. Alexand. nu. 4. & commu. Scrib. ibi,

ibi, pro quo est tex. in l. pen. ff. de acqu. hæred. Quod si
 mita procedere quando cohæres noluerit illam por-
 tionem; alias autem inuitus non cogitur illam accepta-
 re. l. si minor, & ibi Docto. ff. de acquiren. hæred. Quar-
 to ampliatur, quod nõ solum hæreditas hæc repudia-
 ta defertur substituto, & cohæredi, sed etiam uenien-
 tibus ab intestato. Nam † obtenta in integram restitu-
 tione aduersus hæreditatis aditionem, sequens in gra-
 du admittitur, l. 1. §. si quis adita, & l. 2. §. bonorũ l. si ex
 modica. §. si filius. ff. de bonis libe. reprobata gloss. 1. in
 fine in l. ex contractu. de re iudi. quæ per l. fin. ff. de suc-
 cesso. edi. tenet quod bona deferuntur fisco. quam re-
 probant ibi Bartol. & Alexand. nu. 7. qui uolunt, quod
 prædictæ glo. traditio locum habeat, quando ille, qui
 in integrum restituitur, & sequens in gradu ambo ue-
 niunt de iure prætorio; & ita intelligunt d. l. fina. quæ
 loquitur in pluribus cognatis, qui tantum de iure præ-
 torio ante ius nouissimum poterant admitti, l. 2. C. vn-
 de libe. text. in princ. Institu. ad Tertullia. Et rationem
 illorum iurium reddet gloss. in d. §. sed quod Papinia-
 nus, ne quod prætor dederat priori, id ipsum conce-
 dendo inferiori, auferre uideatur, & ius prætorium sic
 ludibrio, glo. in d. l. ult. Sed cum hodie omnes cognati
 de iure civili admittantur, sitquæ sublata differentia
 agnationis, & cognationis, iuxta text. in Authen. de hæ-
 redibus ab intestato ueni. §. nullam uero, iam cessat di-
 spositio d. l. ult. ff. de successo. edi. & defertur successio
 cognato, inferiori ita Alber. in d. l. ex contractu, & ibi
 Ino. & Alexand. nu. 7. quamuis Alcia. in libr. 4. para-
 do. cap. 15. uelit regulariter pertinere ad fiscum, nisi
 cum uerba legis essent extensiuæ, ut in d. §. si quis adita,
 ubi est uerbum, si uolet, quod tractum habet, & ideo
 agnati

agnati admittuntur, quod non placet. Quinto † amplia
 quod, obtenta in integrum restitutione aduersus hære-
 ditatis aditionem, locus est substituto uulgari; quod
 non solum prædictus substitutus succedere poterit de
 iure prætorio; in quo omnes tenentes, commun. opinio
 conueniunt, sed etiam iure civili, ut concludit Bart. in
 l. 1. nu. 49. & in l. 2. §. interdum ubi Alexan. qui testatur
 magis commu. & Iaso. qui affirmat omnes tenere cum
 Barto. & ibi Ripa, nu. 205. ubi communem appellat. ff.
 de uulga. idem Barro. in l. 1. §. si quis adita. ff. ad Tert.
 idem Bartol. in l. ex contractu. ff. de re iudic. & in l. & si
 fine. §. sed quod Papinianus. ff. de mino. & in eam uide-
 tur inclinare Paul. Castr. in l. post aditam, in fine. C. de
 iure delibe. ubi Sebastia. Sapia nu. 8. in rep. eam expres-
 se tenet, & communiter receptam asserit. Quæ opinio
 constare prædictis Docto. uidetur ex l. 1. §. si quis adita.
 ff. ad Tert. Verum articulus iste non caret difficul-
 te, & in nostro casu non admitti substitutum de iure
 civili, sed tantum de iure prætorio tenuerunt Ultramõ-
 tani à Barto. citati, & Cyn. in l. qui se patris. C. unde li-
 be. Fulgos. in d. §. sed quod Papinianus, ubi testatur cõ-
 mu. in nu. 6. & idem in d. l. post aditam, nu. 3. Cuma. in
 d. l. ex contractu, ubi similiter comm. testatur, ubi Pau.
 nu. 4. refert istam opinio. & contrariam, & non clarè
 ex eo colligi potest quam uoluerit tenere, asserit ta-
 men, quod retenta hac opinio. erit unus casus, in quo
 hodie necessaria erit bonorum possessi. eam tenet Pau.
 in l. si filius hæres. ff. de libe. & posthum. nu. 13. & Areti.
 in d. §. interdum, ubi Iaso. nu. fina. dicit, quod disputa-
 tiuè in puncto iuris plus sibi placet hæc opinio. Quam
 opinio. in primis suadere uidetur ratio; nam cum hæ-
 res institutus, qui adiit hæreditatem, & postea median-
 te

te restitutione in integrum absentus est, remansit hæres de iure civili, iuxta text. in d. §. sed quod Papinianus, & in l. ei qui soluendo. ff. de hæredi. instit. non poterit aliàs eodem iure esse hæres, l. quod contra. §. uni. ff. de regu. iur. l. hæreditate. §. pater. ff. de castr. pec. Non enim possunt duo hæreses ex eodem iure esse in solidum, sicut nec duo dñi. l. si ut certo. §. si duobus. ff. cõmoda. Nec oberit responsio Bart. quod institutus remaneat hæres de iure civili directò, & substitutus eodem iure poterit esse hæres utiliter, ut euenit, quando alicui hæreditas restituta est ex Senatusconsulto Trebelliano. §. restituta, institu. de fideicommiss. hæ. Nam responderi potest, quod per legem bene potest fieri, ut duo simul de iure civili sint hæreses, unus directò, & alter utiliter. Sed hoc uerum est, quando à lege reperitur ita dispositum, ut in fideicommissò restituto per Trebelli. sed in nostro casu non reperitur hoc concessum, Fulgo. tamen respondet negando, quod ille, cui hæreditas restituitur ex fideicommissò, sit hæres de iure civili. Nã licet authoritate Senatusconsulti Trebelliani, quod est ius civile, ei restituatur hæreditas, habet tamen utiles actiones de iure prætorio. Alio modo respondent Paul. in d. l. si filius hæres, nu. 14. quod illi sunt hæreses ex diuersis partibus iuris civilis, non ex eadem, quia hæres institutus remansit hæres nomine, l. 12. tabul. fideicommissarius uerò efficitur hæres utiliter, & effectualiter ex Senatusconsulto Trebelliano. Verum hanc responsionem meritò improbat Ripa, ubi supra, dicens, quod non uidet rationem sufficientem diuersitatis, quare admitti non possit ex eadem iuris civilis parte, sicut ex diuersa, & meo iudicio confunditur, si consideres, quod omnes leges civiles antiquæ & nouæ quasi

uno

uno eodem ore profusæ, pro eadem dispositione habentur, l. 1. §. sed nec & l. 2. §. tanta. C. de ueteri iure enucle. Secundò vrget. d. §. interdum, secundum r. lecturã. Tertiò regula, quæ habet, quod ille, qui admittitur per remotionem alicuius obstaculi, eo iure admitti debet, quo remouetur obstaculum, l. facta §. si in danda. ff. ad Trebellia. glo. in l. cum in secundo. ff. de iniur. rupto. Vnde cum substitutus admittitur beneficio restitutionis concessò à prætore, eo iure, & non civili debet admitti. Sapia respondet negando, regula illam esse veram. Nam emancipatus exhæredatus instituit querelam, quæ est de iure civili, remoto obstaculo per bonorum possessio. gratia litis agnoscendæ, quæ est de iure prætorio, ut notatur in l. 2. C. de inoffic. testam. & in l. Papinianus. §. 1. ff. eo. & ad §. si in danda, respondet quod ibi prætor remouet obstaculum, & dat speciale remedium succedendi. Quartò facit d. §. sed quod Papinianus, in fine, ubi dicitur, quod si minor restituitur aduersus aditionem suam, secundus, cui competunt actiones utiles non est hæres, unde non succedit de iure civili. Sed respo. Ias. quod ille qui utiliter est hæres, non est propriè hæres, sicut nec dominus utiliter; dicitur propriè dominus l. 1. §. 1. ff. si ager uec. Et respondet ad d. §. si quis adita, Paul. Castr. in d. l. si filius hæres nu. 14. quod ibi ex diuersis partibus iuris ueniunt hæreses; unus ex lege 12. tab. alter ex senatusconsulto Terulliano, sed ut supra dixi, hæc solutio nihil ualet, Vnde Cuman. in d. l. ex contractu respondet, quod ibi senatusconsultum uocauit filium inter agnatos, seu legitimos cum hac clausula, quod si filius uolet, admittantur legitimi, & ex illa clausula mouetur I. C. quia uerbum uolet habet per seuerantiam, l. si quis fuerit Strichum,

chum, aut Pamphilum, ff. de uerbo. obli. Et hæc ultima opinio, ut fatentur Aretin. & Iaso. in puncto iuris uerior uidetur, sed à prima Bartol. & Modern. recedendum non est, quia est magis comm. & æquior; Retenta communi principali opinione quòd locus est substitutioni, hæc est utilis inuestigatio. Nam cum potest uenire de iure civili, admittetur usque ad 30. annos, l. licet. C. de iure delib. aliàs autem si tantum de iure prætorio, habet solum annale tempus, aut centum dierum, l. si emancipati. C. qui admitti.

S V M M A R I V M.

- 1 Obligatio annua, quando in stipulatione fit mentio hæredum, perpetua est, & legatum simile annuum.
- 2 Hæredis appellatio non solum ad proximum hæredem, sed etiam ad ulteriores refertur.
- 3 Obligatio annua, etiam si in stipulatione appositum est tempus, quoad uiam, perpetua est ipso iure.
- 4 Tempus non est modus tollendæ, uel inducendæ obligationis, et quæ sit ratio huius regulæ.
- 5 Causa sit omnis actus iurisdictionum, uel civilis, ex quo oritur obligatio, & remora causa tollitur obligatio.
- 6 Causa finalis quæ dicatur, & latus num. 8. & de eadem re. nu. 12.
- 7 Tempus nullius humani actus est causa, sed est comes quidam.
- 8 Causæ quatuor sunt in omnibus actibus iurisdictionum, et civilibus materialis, formalis, efficiens, & finalis.
- 9 Stipulatio annua, cum adiectione temporis, quoad uiam, licet meo iure sit perpetua, post mortem stipulatoris obstat exceptio, quod est secus in simili legato, & quæ sit ratio differentiæ, nu. 15.
- 10 Stipulatio annua simpliciter absque adiectione temporis, quoad uiam, concepta an sit perpetua sine exceptione, quæst. ad dua.

Stip.

- 11 Stipulationes omnes siue dandi, siue faciendi, siue in eis fiat mentio hæredum, siue non in dubio sunt perpetuæ.
- 12 Annua obligatio extinguitur, quando causa ob quam concessio facta est, finitur.
- 13 Promissio annua facta a iurato, uel medico propter officium non transit ad eorum hæredes.
- 14 Annua concessio ad alimenta facta non est perpetua, sed pro primo anno est pura, & prosequentibus condicionalis.
- 15 Ratio noua differentiæ inter legatum annuum, & stipulationem.
- 16 Legatum annuum, quando constasset, quòd non fuit relictum contemplatione alimentorum, esset perpetuum.
- 17 Legatum annuum relictum cum præfinitione temporis est perpetuum, nisi tempus præfinitum sit uita legatarij, & quæ sit ratio.
- 18 Legatum, quòd à testatore diuiditur in annuas præstationes ratione hæredis grauati, est perpetuum.
- 19 Promissio annua facta contemplatione promittentis non erit perpetua, sed pro primo anno pura, & pro sequentibus condicionalis.
- 20 Annua promissio facta pauperi, non est perpetua cum communi contra aliquos.
- 21 Legatum annuum relictum reipublice, uel dignitati an sit perpetuum. q. controuersa.
- 22 Ciuitatis uita an præsumatur esse centum annorum, & num. 23. quod non.
- 23 Perpetuum, uerbum habet plures significatus, et secundum materiam subiectam temperatur.
- 24 Intellectus uerus ad S. item si reipublicæ. l. 3. ff. ad leg. fal.
- 25 Ujuræ trientes quæ dicantur, & usura centesima.
- 26 Legatum annuum quanti æstimabitur hodie.
- 27 Fructus certi fundi, si reliquantur in singulos annos perinde est, ac si usufructus esset relictus, & si reipublice relinquitur, finitur 100. annis legatum.
- 28 Legatum annuum relictum reipublice, destructa reipublica, finitur.
- 29 Legatum annuum relictum fratribus minoribus quando ualeat

p 2 uel

- uel alio annua concessio.
- 30 Alimenterum sunt capaces illi, qui alias sunt incapaces, & qualiter intelligatur, nu. 31.
- 31 Fratres minores sunt incapaces legati alimenterum perpetui.
- 32 Fratres minores sunt capaces legati annui, quando relictum est ad modicum tempus, & non pro alimentis, & est modica quantitas.
- 33 Fratres minoribus possunt relinqui alimenta pro certo die, uel mense, non tamen annuatim.
- 34 Legatum annuum relictum fratribus minoribus pro studio, ac libris emendis ualidum est.
- 35 Annuum legatum relictum fratribus minoribus pro diuino cultu, & non pro eorum commodo ualeat.
- 36 Fratres minores temporibus, quibus mendicitate non possent se alere, sunt capaces alimenterum annuarum concessionum.
- 37 Annua prestatio debetur in principio cuiuslibet anni, quod de clara, ut in fine.
- 38 Annua concessio in hoc anno debetur in fine anni.

De obligatione annua, & an sit perpetua sine aliqua exceptione, quando non est ad positum tempus quoad uiam?

Cap. xxxiii.

Indubitati iuris est annuam obligationem, quando in stipulatione fit est facta mentio hæredum, perpetuam, ac ad hæredes in infinitum transitoriam esse, l. in cimus. §. fina. in fine. C. de donatio. l. ueris. C. de contrahen. & committen. stipu. & idem omnino est in legato annuo, in quo mentio hæredum fit, quod similiter perpetuo ad hæredes transmittitur, l. in annalibus. C. de legat. Nam hæredis appellatio fit non solum

solum ad proximum hæredem, sed etiam ad ulteriores in infinitum refertur l. hæredis appellatio. 65. ff. de uerbo. obligatio. l. 4. ff. de iure immuni. Nec oberit l. antiquitas. C. de usufructu. Nam speciale est in usufructu, quod si legatus est tibi, & hæredibus tuis, tantum de præmis hæredibus intelligatur: cuius specialitatis ratio in d. l. antiquitas. habetur, & colligitur ex l. 3. & ex l. an usufructus. ff. de usufructu, ne scilicet inutilis remaneat proprietas se per abscedente usufructu. Quæ ratio in legato annuo non est. Præterea obligatio annua, fit etiam si in stipulatione appositum sit tempus, quoad uiam, mero iure perpetua est, l. eum, qui ita 56. §. qui ita. ff. de uerbo. obliga. §. at si ita, Institut. de uerbo. obliga. quia fit tempus non est modus tollendæ, uel in ducendæ obligationis, ut ex dictis iuribus colligitur, & expressius habetur in l. obligationum ferè. 43. §. placet. ff. de action. & obligat. & in l. si certis annis. C. de pactis, & facit l. seruitutes. 4. ff. de serui. titu. gener. l. nemo potest. 58. ff. de legat. 1. & huius regulæ rationem assignare uidetur d. §. placet, dum dicit, placet ad tempus obligationem constitui non posse non magis, quam legatum. Nam quod alicui deberi ceperit, certis modis deberi definit. Itaque uult l. C. ibi quod non tempore sed certis modis tollatur obligatio, scilicet pacto, & satisfactione, de quibus agitur in titulo Institut. quibus mod. tolli. obliga. quæ ratio magis uideretur dicti declarationis, quam ratio: quod non semel apud l. C. reperitur Vnde secunda ratio colligitur ex traditis à Bartol. in l. seruitutes. ff. de serui. num. 4. afferentis obligationem omnibus adhereri, assimilarique characteri, gloss. in l. 3. ff. pro socio, & in l. quis ergo casus. ff. de pecul. & ideo tempore tolli non posse. Sed certè hæc ratio non est suffi-

sufficiens, si quidem ex ea non apparet, quare obligatio characteri assimiletur, & eodem morbo laborat alia ratio, quæ colligi potest ex traditis à Bald. in l. fina. C. de lega. Vnde Hotoma. in § omnis 6. enūti. Insti. de uerbo. obligatio. huius regulæ rationem aliam assignat dicens, quod nullæ qualitates in iure civili præfinitionem temporis recipiunt. Itaq; non potest quis esse hæres, filius, aut seruus ad tempus, ne sit in hominis priuati potestate uim legis ad arbitrium constituere; & ita nec legatum, nec obligatio ad tempus constitui potest. Sed aduerte, quod hæc ratio non concludit: nam in hominis priuati potestate est tollere obligationem mediante pacto, uel satisfactione, & alijs modis, de quibus in titulo, Institu. quibus modis tollitur obligatio. Ideoq; adhuc remanet dubium, quæ sit ratio, quare mediante præfinitione temporis non possit tolli obligatio. Vnde pro fundamentali ratione præmittendū, est

5 quod omnis actus, seu dispositio iurisdictionū, uel civilis, ex quo obligatio oritur, fit cū causa & tollitur ea remota. Nam secundum Cardin. in clem. 2. versicul. ab olim, de sepultu. causa est per quam fit unumquodquæ causatum; qua remota tollitur causatum; & Bald. in l. 1. nu. 1 2. C. de falsa causa. tradit, quod causa finalis dicitur in contractibus, de cuius radice emanat obligatio, per l. damus. ff. de conditio. in debi. Hoc supposito ratio, quare tempus non est modus tollendæ, uel inducendæ obligationis est; quia tempus in nullius

7 humani actus causa est, sed potius comes quidam. Nam actus humani non fiunt, nec tolluntur tempore, sed temporis concomitantia: ita uoluit Bald. in l. unica, nu. 7. C. quando non pete. par. & Christofo. in titu. de uerbo. obliga. in §. at si ita, nu. 4. & sensit idem Bal.

in

in l. Emilius Largianus, nu. 1 2. ff. de mino. dum dixit, quod tempus nō muneratur inter causas, sed intermedia extremorū. Sed quia materia hæc annuarū præstationum est multum dubia, ut tradit Iaso. in l. si stichum. §. stipulatio, post plures alios, usque adeo quod immodestè Baldus ibi dicat quod in ea uidetur iuriscōsultos fuisse stultos & in illo text. Pomponium unam bestiā, Qua de re occurrunt maximæ difficultates, quia aliquando concessionones annuæ sunt perpetuæ, & aliquando temporales: & diuersum ius reperitur in concessionibus annuis contractum, quam in concessionibus annuis ultimarum uoluntatum. Vnde pro intelligentia huius difficilissimæ materiæ: cum secundum Philosophum in primo Ethicorum, quem refert Ias. in l. pupillus si fari, nu. 1. ff. de acquir. hæred. scire sit rem per causas cognoscere: præmitto illud, quod magistraliter docet Humbertus de Bonenco in repetit. Authen. sacramenta puberum. C. si aduer. uend. num. 1 1. scilicet quod sicut in naturalibus rebus productis in esse quatuor sunt principaliter causæ, duæ essendi, materialis uidelicet, & formalis, & reliquæ duæ extrinsecus ad esse rei uenientes, nempe efficiens, & finalis, similiter, in pactis, contractibus, & alijs actibus nostris, & dispositionibus humanis iurisdictionum, & civilibus sunt etiam prædictæ quatuor causæ. Materialis est res, quæ principaliter per partes in contractibus deducitur. Causa formalis solēnitas, & forma ipsius actus; Causa efficiens est duplex mediata, seu remota sunt personæ cōtrahentes Causa immediata, seu propinqua est eorum consensus: & huius causæ efficientis defectus impedit effectum in esse produci, dum est in fieri, licet actum perfectum deficere nō faciat. l. furo 1. ff. de spon

sa.

sa. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui l. ultim. ff. unde lib. declarat Anton. Rub. in repet. §. morte, nu. 139. & Humb. ubi supra nu. 21. & nu. 44. Causa finalis est ipsa ratio mouens aliquem ad agendum, & effectus, qui ex actu resultat, ad quem actus tendit, seu ordinatur, quæ deficiente etiã actus iam perfectus deficit. l. 2. §. fin. ff. de donatio. l. 1. §. si parendi, & l. si pecuniam, in prin. ff. de condi. cau. dat. l. generaliter. C. de episco. & cle. declarat latè Humb. ubi supra num. 111. Et quia aliquando contingit, quòd propter defectum, & in habilitatem alicuius ex istis quatuor causis actus non producit in esse, uel post perfectum deficit, ex hoc prouenit, quòd in his concessionibus annuis, sicuti in cæteris actibus aliquando finitur obligatio: quia cessat causa concessionis. His breuiter præhabitis primò declaratur prædicta conclusio, scilicet quòd obligatio annua cum adiectione temporis, quoad uiuam, est perpetua intelligatur perpetuam esse mero iure: sed quod post mortem stipulatoris ex æquitate obstet exceptio. l. eum, qui ita §. 6. §. qui ita. ff. de uerbo. obligat. §. & si ita, Institut. eod. ubi dicitur, quòd si stipuler decem aureos annuos, quoad uiuam, pure facta stipulatio intelligitur, & perpetuatur; quia ad tempus deberi non potest; sed hæres petendo pacti exceptione summouebitur. Et ratio est: nam mero iure non potuit tolli temporis præfinitione obligatio: quia tempus nõ est causa: nec etiã cessatione consensus partium quæ est causa efficiens, quæ actum perfectum deficere non facit, sed ex æquitate, quia iste consensus partium deficit, ope exceptionis constitutum est, ut deficiat actus & extinguatur obligatio. Sed in hoc articulo diuersum ius reperitur in simili legato annuo. nam, si testa-

tor

tor legat decem aureos annuos, quoad uiuat legatarius, huiusmodi legatum nec mero iure ad hæres legatarij post mortem eius transmittitur, ut resolunt Docto. in d. §. stipulatio, ubi Iaso. num. 17. pro quo est text. ibi & in l. 4. ff. de annuis lega. & in l. senatus. §. ulti. ff. de donationibus. Et ratio differentiae est ultra Docto. quia in legato cessat ratio finalis mortuo legatario, quæ sunt alimenta eius, quorum contemplatione legatum cõsetur factum, ut mox latè dicitur. Sed articulus ualde controuersus est, & utrum obligatio annua, quando stipulatio simpliciter absque adiectione temporis, quoad uiuam, concepta est, perpetua, ac ad hæres transitoria sit non solum mero iure, in quo non est dubium, sed et oïno taliter quòd nõ obstet exceptio post mortem stipulatoris: & obstare exceptione licet ipso iure sit perpetua, noloit gl. in l. si Stichum §. 6. §. stipulatio, ff. de uer. ob. in uerb. stipõ, uers. ite est perpetua, ibi, sed hæres meus exceptione repellitur: quæ ibi sequuntur Barto. Pau. Castr. uterque, nu. 2. & Ioann. de Imo. licet Paul. fateatur de iuris rigore contrariam ueriores uideri, ubi Ioann. Corra. nu. 3. licet cõtraria teneat comm. testatur: eam tenet Angel. in §. at si ita, in fina. uerb. Institut. de uerbo. oblig. pro qua opin. in primis exponunt Docto. l. fideicommissa. l. 1. §. si quis decem. ff. de legat. 3. ubi testator reliquit in suo testamento Titio decem & si perdidisset, rursus id, quod relictum erat, reliquit, dubitatum fuit; an si legatarius sapius perdidisset, sapius hæres ei resarcire debeat, & responderet ibi I. C. quòd nõ amplius, quàm semel, postquam perdidisset, præstandum esse, ne hæres in infinitum oneretur. Vnde in nostro casu, ne promissor in infinitum cogatur ad annuam præstationem, dicendum uidetur

q post

post mortem est stipulatoris exceptionem ob stare de-
bere. Secundo inducunt. l. sancimus. §. ultimo. C. de do-
natio. ubi aliquis fecit donationem in qua promitte-
bat annuam præstationem tantæ summæ, quæ legiti-
mæ donationis modum non excedebat; dubitatum fuit
apud antiquos, an una donatio censeretur, & ita insi-
nuatio esset necessaria, an multæ? & Imperator de-
dit ibi, quod, si fuerit facta huiusmodi annua donatio
ad vitam donatarij, vel donantis, plures donationes
censeantur, si autem in ea fuit mentio hæredū, quasi
perpetuata indigeat insinuatione. Considerant etenim
illum text. in eo quod dicit, si hæredum sit mentio cen-
setur quasi perpetuata. Unde in dubio, quando non fit
mentio hæredum, ut in nostro casu, non intelligitur
perpetuata. Ultimo huic opin. suffragatur ratio. nam
in stipulationibus uerba in dubio contra stipulatorem,
& secundum promissorem interpretanda sunt, l. stipu-
latio ista. §. 8. in stipulationibus & l. quid quid astringen-
da. §. 9. in prin. ff. de uerbo. obligatio. pro quo ur-
get regula. l. ueteribus. ff. de pactis. quod contra eum est
interpretandum, qui apertius legem dicere potuit. Vnde
de in nostro casu, cum simus in dubio, uidetur, quod
sit interpretandum contra stipulatorem, quod obstat
exceptio post mortem eius, & nõ sit omnino perpetua.
His tamen non refragantibus à contraria opinio. rece-
dendum non est, quæ longè uerior uidetur, & procul
dubio frequentior est, scilicet quod obligatio annua,
quando in stipulatione non est appositum tempus,
quoad uiam, est perpetua, & ad hæredes transitoria,
absque eo quod aliqua obstat exceptio post mortem
stipulatoris. Quam sententiam sentire uoluit gloss. in
l. 4. ff. de annu. lega. ubi item secus in stipulatione, dum
simple

simpliciter dicit, quod huiusmodi annua stipulatio est
perpetua, nec morte stipulatoris finitur: & ibi Alber-
dus tradit, quod transmittitur ad hæredes, licet secus
sit in legato annuo, & Bartol. dum asserit aliud esse in
contractibus, quàm in legatis: & expressè eam tenent
post Dyn. & Petr. Docto. communiter in l. si Stichum.
§. stipulatio. ff. de uerbo. obligat. ubi Alberi. de Ros. nu.
3. uersic. decimo tertio, Bald. Ange. Rapha. Cuma. Lu-
du. Roma. nu. 9. Aretin. Alexan. nu. 4. Iaf. nu. 9. Alciat.
nu. 13. Zaf. nu. 11. qui tres ultimi commun. testantur.
eam sequitur Benedic. de Plumbi, in l. si ita fuerit, la. 2.
ff. de manum. testam. à Iaso. relato Ioann. Fab. in §. om-
nis, num. ult. In situ. de uerbo. obligatio. ubi dicit, quod
omnes reprobant gloss. dicentem contrarium, & ibi
Hotoma. in 6. enunti. Quæ sententia primò probatur
ex decisione. l. ueteris C. de contrahen. & committen.
stipul. ubi habetur, quod stipulationes ÷ omnes siue in-
dando, siue in faciendo, siue in eis fiat mentio hæredū,
siue nõ, in dubio censeantur reales, & ad hæredes transi-
torie. Cum igitur obligatio annua non reperiatur ex-
pressè excepta, intelligendum erit per prædictam re-
gulam perpetuam esse, siquidem inhæredum sit regu-
la; quando exceptio non bene probatur, glo. in l. om-
nis definitio. ff. de regu. iu. Secundò hanc partem sua-
det ratio: nam, ut prædiximus, obligatio annua ex sua
natura est perpetua. l. eū qui ita §. qui ita. ff. de uer-
bo. obligatio. §. at si ita, In situ. eod. & sic contra natu-
ram actus non debemus subintelligere tempus uitæ,
maximè in stipulationibus, in quibus à uerbis contra-
hentium non facillè receditur. l. quidquid astringendæ,
ubi Scriben. adnotant. ff. de uerbo. obligatio. Tertiò his
accedit regula l. si pactum. ff. de probatio. ubi habetur,
q 2 quod

quod in dubio in qualibet obligatione cenfetur quia sibi, & hæredibus suis providere. Ultimò hæc opinio constat ex l. si stichum. 1. 6. §. si stipulatio. ff. de verbo. obligatio. ubi Pomponius l. C. ita eleganter ait. stipulatio huiusmodi in annos singulos una est, & incerta, & perpetua; non autem finitur, quæ admodum simile legatum morte legatarij finiretur. Ex qua clarè apparet non subaudiendo literam, sed intelligendo illam planè, loqui de perpetuitate tam mero iure, quàm et cum effectu sine eo quod obstat exceptio. Nam, ut advertit Roma. ibi si aliter intelligeretur, eius dispositio esset imposita verbis, & non effectu: quandoquidem solum operaretur, quod esset opus opponere exceptionem. Nec obstat, si aliquis respondeat, quod non est novum in iure, quod perpetua obligatio appellatur, quæ tantum mero iure subsistit, ut apparet ex d. §. at si ita. Instit. de verbo. obliga. Cum responderi possit text. ibi ulterius procedere dicendo, quod obstat exceptio. Nec oberit, si ponderetur d. §. stipulatio, in eo, quod dicit, stipulationem annuam incertam esse. Nam, si est perpetua videbitur esse certa. Cui difficultati multipliciter respondent Ias. nu. 14. & Zas. ibi. Stipulatio etenim perpetua proculdubio incerta est, cum incertam contineat quantitatem: quia infinitum non est commensurabile. Vnde meritò pro ea stipulatione non competit certi conditio, sed actio ex stipulatu; ut bene resoluunt Barto. Arétin. & Ias. & commun. Scribent. ibi. Retenta igitur hac ultima opini. non obstat d. §. si quis decem. Nam ibi dispositio non intelligitur perpetua, quia facta fuerat per dictionem illam, rursus, quæ, ut ibi notatur de sui natura duobus verificatur. Sed aliter respondeo, quod ibi legatum non

erat

erat constitutum ad tempus, ut diceretur, quod de sui natura deberet esse perpetuum, sed voluit testator, quod si casu perdidisset rem legatam, iterum ea daretur. Et ita cessat ratio supradicta, quod debeat esse perpetua; quia tempus non est modus tollendæ, uel inducendæ obligationis. Nec obstat d. l. sancimus. §. ultimo. C. de dona. Nam respondet Imola & Ias. in d. §. stipulatio, quod licet dispositio illius tex. pro utraq. parte trahi possit, inducendo illum à contrario sensu, uerè pro nulla parte urget. Nam imperator respondet, ibi ponendo duos casus ad nostrum articulum nõ pertinentes, & quoad nos indubitabiles, primum quando expressè facta est mentio uitæ, ut si adiectum est tempus, quoad uiuam: quo casu proculdubio post mortem stipulatoris obstat exceptio. §. at si ita, institu. de verb. obligatio. Secundum quando expressè est facta mentio hæredum, & contrahentes conuenerunt, quod transfret ad hæredes: quo casu non est dubium, quin sit perpetua. l. ueteris. C. de contrahen. stipula. facit l. in annalibus. C. de lega. Sed quando stipulatio annua simpliciter contracta est, hoc est absque adiectione uitæ donatarij, uel donatoris, uel sine mentione hæredum, circa quod dubium nostrum uersatur, nihil ibi deciditur. Nec obstat, quod in stipulationibus in dubio est interpretandum contra stipulatorem, qui apertius legè dicere potuit. Nam regula illa non procedit, ut sit interpretatio contra naturam contractus, ut in nostro casu, in quo natura stipulationis annuæ est, quod perpetuò duret. Secundò declaratur prædictam regulam, quod annua obligatio est perpetua, non procedere, quando causa finalis, ob quam facta est concessio, cessaret in persona hæredum. Nam finita causa stipulationis

tionis finiri debet obligatio, ut concludit Ias. in d. §. stipulatio, nu. 3. arg. l. Seio, in princ. ff. de annu. lega. & l. Titia Seio. 89. §. usuras. ff. de legat. 2. & facit l. fina. C. de his, qui non possunt ad liber. peruen. Quod ego intelligo, quando cessat causa finalis, hoc est ipsa ratio mouens aliquem ad agendum, uel effectus, qui ex actu resultat, uel ad quem actus ordinatur. Nam, ea cessante, etiam actu perfecto, cessat effectus, l. 2. §. ultim. ff. de donatio. l. generaliter. C. de episcop. & cleri. declarat Humber. in repet. d. sacramenta puberum, nu. 111. & facit generalis regul. c. cum cessante causa cessat effectus, extra de appellatio. Et quamuis Ias. sentire uelit, quod hoc casu tollatur obligatio ope exceptionis, dicit, quod finitur obligatio, cum effectus proculdubio meo iudicio etiam mero iure tollitur obligatio. Nam iura, quæ disponunt, quod cessante causa cessat effectus intelligi debent, etiam ipso iure. Ex qua declaratione primò deducitur, quod si ego promisi alicui Doctori decem annua, ut esset aduocatus meus in omnibus meis negotijs, uel si medico, ut curaret omnes infirmos domus meæ, quod huiusmodi annua obligatio non transibit ad hæredes istius aduocati, aut medici stipulatoris, sed quod eo mortuo, & causa finita extinguitur obligatio: ut determinat Ias. in d. §. stipulatio, nu. 3. arg. d. l. Seio, in princ. & d. §. usuras, & eorū quæ utrobique adnotauit Barto. De quibus salarijs latè agit idè Bartol. in l. 1. §. Diuus. ff. de uarijs, & extraordi. cognit.

14 Secùdò ex hac declaratione deducitur regula generalis, quod concessio annua ad alimenta alicui facta non est perpetua, sed morte eius etiam ipso iure finitur, siue ex ultima uoluntate siue etiam ex contractu descendat. Nam alimenta alendi morte finiuntur l.

cum

cum hi. §. modus. ff. de transact. Vnde cum morte eius cesset causa finalis cessare debet concessio. Ex qua regula primò inferò quod nouam differentiae rationem, quare diuersum ius reperitur constitutum in stipulatione annua, & in simili legato annuo. Nam, si testator legat alicui decem aureos annuos, huiusmodi legatum morte legatarij finitur, & pro primo anno est purum, pro sequentibus annis conditionale: quia inest conditio, si uiuat. Stipulatio uerò est pura, perpetua, & incerta. l. si stichum. 16. §. stipulatio, ubi Scriben. adnotant. ff. de uerbo. obligatio. l. Senatus. §. fina. ff. de donatio. caus. mortis. l. 4. & l. cum in annos 11. ff. de annuis lega. l. cū in annos. ff. quādo dies leg. ced. l. Titio. ff. ad legem Falcid. declarat eleganter d. Couarru. libr. 3. resolu. cap. 9. num. 10. Quod mirum uidetur, cum legatum, sicut promissio constitui ad tempus non possit, nec in legato tempus sit modus tollendæ, uel inducendæ obligationis l. obligationum ferè 43. §. placet. ff. de action. & obligatio. l. nemo potest 58. ff. de legat. 1. Qua de causa Scriben. diuersis in locis ualde laborant in reddenda diuersitatis ratione inter legata, & stipulationes, præcipuè Ias. nu. 12. in d. §. stipulatio, & ibi Alcia. num. 2. latius idem Alti. in lib. 1. paradoxo. cap. 15. Quarum prima differentiae ratio est, quia legata solent fieri propter merita legatarij, nec adiecit. ff. pro socio, idè que morte legatarij extinguntur. Sed certè hæc ratio uera non est: nam similiter promissio mortis causa fit propter merita, ut in d. l. nec adiecit, habetur; & nihilominus perpetua est, l. senatus. §. fin. de donat. caus. mor. Secunda ratio est, quia legata regulantur à uoluntate testatoris. l. in conditionibus primum locum. ff. de conditio. & demonstr. l. cum quaestio. in fine. C. de leg. sed

sed uoluntas testatoris est, quod ille, cui legauit in singulos annos, non habeat perpetuò, sed quandiu uiuat. Vnde necessariò subesse debet conditio, donec uiuat. Quæ ratio cessat in stipulationibus, in quibus id solum attenditur, quod uerba sonant. l. quidquid astringendæ, 99. ff. de uerbo. oblig. Sed nec hæc ratio admittenda est. Nam etiam contractus, & omnes alij actus regulantur à uoluntate contrahentium, nec ultra eam extenduntur. l. non omnis ff. si cert. pet. consensus etenim agentium, ut prædiximus, est causa efficiens, sine qua actus ualere non potest l. consensu. 2. ff. de acti. & oblig. l. 1. §. conuentionis. ff. de pactis. Et quod in stipulationibus magis mens contrahentium, quàm uerba considerentur, constat ex l. iurisgentium. §. quod ferè. ff. de pactis, & ex l. obligationum substantia. §. ultim. ff. de actio. & oblig. Tertia ratio est: quia in ultimis uoluntatibus in dubio fit interpretatio pro hærede contra legatarium, l. unum. §. si rem. ff. de leg. 2. In contractibus uerò in dubio fit interpretatio contra promissorem, qui apertius legem dicere potuit, l. ueteribus. ff. de pactis. Sed & hæc etiam ratio reiicienda est: nam similiter in stipulationibus pro promissore contra stipulatorem fit in dubio interpretatio, l. stipulatio ista 38. §. alteri, uerficu. in stipulationibus, & l. quidquid astringendæ 99. ff. de uerbo. oblig. Quarta ratio est: quia in legato interuenit sola uoluntas testatoris, in stipulatione uerò factum stipulantis: & plus debet operari factum proprium, quàm alienum, glos. in §. ex conditionali, Institut. de uerbo. oblig. Sed certè leuis est hæc consideratio ad operandum, quod una concessio duret perpetuò, & altera morte eius, cui conceditur, extinguatur, maximè quod hæc ratio & superiores con-

fun-

funduntur, si consideres, quòd, si hæ rationes ueræ essent, regulariter legatum finiretur morte legatarij, quòd est falsum. Nam ad tempus regulariter non constituitur, ut constat ex d. §. placet, & ex d. l. nemo potest: sed est speciale in legato annuo, quod morte legatarij extinguatur. Vnde ego ueram rationem infero ex prædicta regula, quòd ideo legatum annuum finitur morte legatarij; quia censetur factum contemplatione alimentorum. l. legatum ubi glo. adnotat. ff. de capi. dimi. l. codicillis, in princ. iunct. gloss. ff. de annu. leg. l. cum hi. §. si in annos, ubi gloss. ff. de transactio. Bartol. Bald. Roman. Aretin. Iaso. nu. 11. & cæteri, in d. §. stipulatio d. Couarru. in lib. 3. resolu. cap. 9. nu. 10. Et hæc est ratio quare legatum annuum pro primo anno est purum, pro sequ. conditionale: nec perpetuò durat, sed in eo subest conditio, si uiuat. Et ex his colligitur responsio ad regulam, quòd tempus non est modus tollendæ, uel inducendæ obligationis. Nam legatum annuum non tollitur solo tempore, sed cessatione causæ finalis. 16 Secundo ex prædicta regula infero, quòd, si constaret legatum annuum non fuisse relictum contemplatione alimentorum, esset purum, & perpetuum, sicut est stipulatio. Nā cessante ratione, quæ faciebat, quòd legatum annuum non esset perpetuum, sed pro primo anno purum, & pro sequentibus conditionale, cessabit effectus, & erit perpetuum, prout regulariter perpetuum legatum est, nec ad tempus constituitur, ut in d. §. placet, & in d. l. nemo potest, habetur. Ex quo primo & subinfero, quòd in casu l. cum hi, §. si in annos ff. de transactio. legatum non erit perpetuum, retento intellectu gloss. ibi, quòd legatum annuum ibi nõ fuerat relictum contemplatione alimentorum. Secundo

do

dò subinfero rōnem, quare si legatū annuū est relictum cū tēporis præfinitione, ut si testator legauit Titio decem singulis annis usq; ad 12. annos, est purum, perpetuū, ac ad hæredes transitorium, l. si cum præfinitione ff. qñ dies leg. ced. ubi Bar. ad hoc multum commendat. l. codicillis, in prī. vbi Bar. ad not. ff. de an. leg. l. sicut i annos. i prī. uers. usq; ad decenniū. ff. quibus mo. usu. amitt. declarat Ias. in d. §. stipulatio, nu. 4. l. si stichum. ff. de uerbo. obliga. Quia non intelligitur relictum contemplatione alimentorum; & ideo cessante ratione reuertitur ad suam naturam, quod sit purum & perpetuum. Quæ iura ego declaro, quod erit perpetuum mero iure: quia ad tempus constitui non potest, dum non constat, quod ratio finalis cesset, per d. l. obligationum ferre. §. placet. ff. de actio. & obli. sed post tempus diffinitum obstat exceptio: quia deficit consensus, sicut in annua stipulatione habetur, quando in ea adiectum est tempus, quoad uiuam, l. eum qui ita. §. qui ita. ff. de uerbo. obligatio. §. at si ita, instit. eod. Est tamē aduertēdū, quod legatum annuū relictum cum adiectione, quoad uiuas, contemplatione alimentorum censetur relictum, sicut si simpliciter, & in utroq; casu morte finitur legatarij, nec ipso iure est perpetuum, ut uoluit gl. in d. §. stipulatio, cum qua transeunt ibi communiter Scriben. Vnde cauendum est à Ias. ibi nu. 17. qui illam gloss. reprobabat, & uolebat, quod, quando legatū annuum simpliciter relictum erat, ipso iure erat perpetuum, sed post mortem legatarij obstat hæredibus exceptio: sed si cum adiectione, quoad uiuas, nec mero iure transit ad hæredes. Quæ differentia uera non est, quia in nullo istorum casu transmittitur ad hæredes, nec ipso iure. Nam in legatis præfinitio temporis

ris cū uita legatarij non operatur, quod sit perpetuū, sed magis ex illa præfinitione constat, quod prætextu alimentorum relictum est. Tertiò subinfero t rationē quare, si testator legatum reliquit, & gratia hæredis grauati diuisit in præstationes annuas, tale legatum est purum, & perpetuum. l. si cum præfinitione, uersicu. in plures, & l. nec semel, uersu. item Cellus, & l. Firmio. §. ulci. & ibi gloss. ff. quan. dies lega. ced. gloss. in l. 4. ff. de annuis lega. Quam declaro, ut præcedentem sub illationem declarauit. Tertiò principaliter ex prædicta regula infero, quod t si constat, quod promissio annua est facta contemplatione alimentorum, non erit perpetua, nec pura, sed tantum pro primo anno, & pro sequ. conditionalis. Nam in ea inest conditio, si uiuat, prout in simili legato dicitur in d. l. 4. ff. de annuis leg. Quod intelligo, quod nec ipso iure transit obligatio ad hæredes, quia cessat causa finalis, quæ facit cessare effectum mero iure, ut sæpe iam demonstraui. Ex quo subinfero quod quando annua promissio esset facta homini pauperi, quia uerisimiliter creditur, quod fuit facta contemplatione alimentorum, quod morte finietur: Per quā rationem ita concludunt cōmuniter Scriben. in d. §. stipulatio, ubi Barto. Ang. Roma. num. 7. & uidetur de mente Aretin. ibi & Ias. nu. 11. expresse hanc opin. firmat, & magis commu. appellat, qui cōfirmat eam ratione: nam talis promissio intelligi debet secundum naturam pauperis, argu. l. plenum. §. equitij. ff. de usu & habita. Quamuis in hoc articu. contrarium teneat Benedic. de Plumb. in l. si ita fuerit, la 2. ff. de manum. testa. m. Bald. Rapha. Cuman. Alci. nu. 17. in d. §. stipulatio, qui affirmant nulla lege reperiri cautum, quod promissio annua facta pauperi censetur

facta prætextu alimentorum. Sed à prima opinio-
 non est recedendum: quia ut Alciatus fatetur, com-
 munis est, & est satis uerisimile, quod huiusmo-
 di promissio facta pauperi fuerit facta contempla-
 tione alimentorum. Crederem tamen, quòd si
 esset coniectura aliqua quòd non fuit facta pro ali-
 mentis, promissio esset perpetua, & ad hæres
 transitoria non minus, quàm si esset facta diuiti, quia
 una præsumptio tollit aliam. l. diuus, ubi gloss. & Bar-
 tol. & Docto. notant. ff. de in integrum restit. maxime
 quòd per eam reuertitur promissio ad suam naturam,
 ad quam res de facili reuerti solet, ut latè declarat Go-
 za. in repet. l. omnes populi, nu. 156. ff. de iustit. & iur.

- 21 Sed est antiqua dubitatio, an legatum ꝛ annuum reli-
 ctum ciuitati, collegio, reipublicæ, uel dignitati sit per-
 petuum, quam mouet gloss. in l. si ususfructus muni-
 cipibus. ff. de usufruct. legat. Bartol. & Alb. in l. annuam.
 ff. de annuis lega. idem Bartol. in l. annua. §. a Titia. ff. de
 annuis legat. qui in prædictis locis nihil resoluunt, &
 Ias. in l. in annalibus, nu. 3. C. de legatis, reliquit in ea
 cogitandum: & non esse perpetuum, sed tantum ad cẽ-
 tum annos extendi tenet prædicta glo. in secunda opi-
 nio. quæ originaliter fuit Hugo. in d. l. si ususfructus, &
 ibi Bar. Iac. de Rau. And. de Pisis Nic. de Neap. in d. l.
 annuam, relati ab Alex. in pluribus locis, in quibus ipse
 eam opi. firmat, uidelicet in consi. 60. uol. 1. & in l. 3.
 §. ite si Reipublicæ. ff. ad leg. Falc. & in l. 2. nu. 2. ff. solu-
 mat. ubi & Vicen. Hercul. col. 2. & Læze. Deci. Anc. &
 Barb. in c. ff. nu. 12. de test. Card. Zab. in cõf. 66. Ana.
 in consi. 39. Cota in memorialibus, dictione perpetui,
 qui magis commu. appellat post Cardin. & Ana. ubi in
 prædicto qua uiget ratio: nam infinitas est euitanda,

c. cum

e. cum in multis, de rescriptis, in 6. l. fideicommissa. §. si
 quis decem. ff. de legat. 3. Secundo quia facienda est
 interpretatio in legatis, ut hæres minus grauetur. l. apud
 Iulianum. §. Seio. ff. de lega. 1. Tertio his accedit, quòd
 legatum annuum, & legatum ususfructus æquiparan-
 tur in iure, l. in singulos. 8. ff. de annuis lega. & legatum
 ususfructus relictum reipublicæ centum annuis extin-
 guitur, l. si ususfructus municipibus, ff. de usufruct. le-
 ga. l. an ususfructus. ff. de usufructu. ꝛ ubi Albe. & Bald.
 illum adnotant ad hoc, quòd uita ciuitatis præsumitur
 esse 100. anno. sicut uita hominis longeu. l. fina. C. de
 sacrosanct. eccles. Quam conclusionem ampliãt præ-
 dicti Doct. excepto Barba. locum sibi uendicare, etiã
 si tale legatum annuum relictum esset ciuitati perpe-
 tuò; quo etiam casu centum annis finiri debet: quia
 ususfructus perpetuò legatus ciuitati centum annis fi-
 nitur, ut in dictis iuribus habetur. Nam uerbum ꝛ per-
 petuò habet plures significatus, ut apparet ex traditis
 à glo. in l. 1. ff. pro socio, & secundum materiam subie-
 ctam temperatur, & aliquando durat usque ad cẽtum
 annos, iuxta gloss. in l. 2. §. hoc interdictum perpetuò.
 ff. ne quid in loco publi. & tamen natura legati annui
 est, quòd morte finiatur, l. 4. & l. cum in annos. ff. de an-
 nu. legat. & uita reipublicæ, uel ciuitatis, ut prædixi-
 mus, præsumitur esse centum annorum. His tamen
 non refragantibus contraria sententia uerior, & tenen-
 da mihi uidetur; nempè quòd legatum annuum reli-
 ctum ciuitati, uel collegio debeat in infinitum, siue
 perpetuò, siue simpliciter relinquatur. Quam origina-
 liter tenuit Rogerius doctor antiquus quem refert, &
 sequitur gloss. in l. annuam. ff. de annuis lega. & ibi Ra-
 pha. Cuma. idem Cuman. & Albe. & ante eos Dyn. &
 Rain.

Raine. de Forl. in l. si usufructus municipibus ff. de usufructu lega. relati à Socin. & gloss. ibi, & idem Dynus in l. in singulos. ff. eod. & est de mente Ange. Cuman. Imo. ubi Barto. Socin. num. 6. & firmat in l. 3. §. item si reipublicæ. ff. ad legem falcid. & expressè eam tenet Ripa in l. 2. ff. solut. matrim. num. 3. & est de mète Iaso. ibi nu. 1. & ut detur inclinare in eam Abb. in c. ult. ad finem, extra de testam. qui tradit eam tenere Petr. & Guil. & eam amplectitur d. Conarru. in libr. 3. resolut. cap. 9. nu. 10. ubi referendo Albe. in d. l. an usufructus, in fin. uerbis tradit, quòd hæc opinio communiter seruatur in praxi, & quando in perpetuum relictum est legatum annuum reipublicæ, uel ciuitati deberi in æternum. ultra prædictos Docto. tenent Claud. in l. 2. ff. solut. matrim. ubi dicit ferè omnes Moderni eam sequi & Tho. Parpa. num. 7. & Ioan. Crot. num. 2. Iaso. in l. uideamus. §. de ferre, nu. 9. ff. de in litem iura. Barbat. in consi. 20. lib. 4. Quæ uera sententia optimè constat ex l. annua, & ex l. annua, in fine, & ex l. quidam. ff. de annuis legat. in quibus responsum est annuum legatum reipublicæ relictum perpetuum esse. Vnde siue adiiciatur in perpetuum, siue non, semper erit perpetuum. Nec oberit responsio aliquorum, quòd intelligi debet quòd loquatur de perpetuitate centum annorum. Nã hæc interpretatio aliena est à mente, & uerbis illorum iurium; cum uerbum, perpetuum, regulariter nullam temporis præfinitionem admittat, l. eam debere. ff. de seruitu. urba. prædio. Nec ualebit dicere, quòd interpretari debet secundum naturam rei, quæ est, quòd morte legatarij legatum annuum extinguatur, per d. l. 4. ff. de annuis lega. & ciuitas præsumitur quòd centum annis morietur. Nam respondeo negando natu-

ram

ram legati annui relictæ ciuitati esse quòd centum annis finiatur. Nam ciuitas nunquam moritur. l. proponatur. ff. de iud. Nec est uerisimile, quòd centum annis debeat extinguui, cum à communiter acciditibus plus solet durare: nec intentio I. C. in d. l. an usufructus, fuit significare cõtrarium, sed tantum uoluit tollere inconueniēs, ne proprietates remaneat inutilis maximè, & si consideramus naturam legati, est, quòd perpetuo duret. l. obligationum ferè 43. §. placet. ff. de actio. & oblig. l. nemo potest: 58. ff. de legat. 1. & si secus est in legato annuo, quòd priuato relictum est, ex eo prouenit, quòd in eo causa finalis cessat, quæ est, alimenta legatarij, cum pro alimentis cõseatur relictum, ut paulo ante demonstraui. Quæ ratio in legato annuo ciuitati relictæ nunquam cessat, dum ciuitas durat. Secundò huic opinio suffragatur text. in l. in annalibus. C. de legat. ubi si legatum annuum relictum est alicui, & in eo fit mentio hæredum, non restringitur ad primos hæredes, sed in æternum debetur, maximè iuncta l. antiquitas. C. de usufructu, ubi si legatur usufructus, alicui & hæredibus suis, restringitur hoc legatum ad primos hæredes. Cuius ratione differentie reddunt Bald. Salyc. Paul. & Iaso. in d. l. in annalibus, quæ colligitur ex d. l. antiquitas, scilicet ne proprietates remaneat inutilis semper abscedente usufructu. Quæ ratio cessat in legato annuo. Tertiò induci potest text. in d. l. si usufructus municipibus. ff. de usufructu lega. à cessante ratione. Vltimò hæc sententia probatur ex text. expresso rectè intellecto in l. 3. §. item si reipublicæ. ff. ad legem Falci. ubi si reipublicæ legatum annuum relictum est, in imponenda ratione legis falcidie tanta summa æstimatur legata, quanta sufficiat sorti, si prædicti annui

nui redditus essent usuræ trientes. Quem tex. ita bene intellexit ibi Rapha. Cuman. & Bartho. Socin. num. 6. & doctissimus d. Anto. August. huius nostri collegij Hispanorum quondam collega ad præsens meritis episcopus Illeidenfis in lib. 2. emédationum, c. 10. Ex quo apparet, q̄ legatū annuum Reipublicæ relictū nō finitur tempore, sed perpetuò durat. Et quia ad intelligentiam illius text. oportet intelligere, quæ dicantur usuræ trientes, f̄ uidendus est Socin. ubi supra. & d. Couarru. in lib. 3. resolu. c. 9. nu. 10. in fin. uerbis. plures alios citans inter quos est d. Anton. August. qui melius cæteris hanc difficultatem explicat. Ex quorum commentarijs colligitur centesimam usurā olim quidem fuisse, quādo duodecim aurei post annum obcentenos dabatur, propterea quod excentum singulis mensibus unus præstabatur: & hæc erat olim legitima sed magna usura: & propterea in l. 2. C. de usuris, in Theodosiano. C. fuit prohibita. Erāt autem alia usuræ minores. Nam sicut hæreditas in duodecim uncias diuiditur ab uncia usque ad assem, ut habemus in §. hæreditas, Insti. de hære. institu. similiter & centesima usura in 12. partes diuidebatur. Et hinc est, q̄ aliquibus locis habetur mentio usurarum semissium, quincucium, trientium, &c. Erant autem trientes usuræ, cum è sorte centum annorum quatuor aurei dabantur, & dicebatur trientes, quia sunt tertia pars usurarum centesimarum. Itaque cū testator legat quatuor aureos annuos, legasse uidetur centum aureos, quæ est fors importans post annum quatuor aureos usurarum trientium. Et hæc usuræ in ratione legis Falcidiæ considerabantur, quia erant de leuioribus ideoque quia pupillis à tutoribus soluebantur, pupillares usuræ appellabantur.

Iuxta

16 iuxta Tutor, qui repperitum. §. quæ sint autem pupillares usuræ. ff. de administ. tuto. Sed dubitat Cui. in d. §. item si Reipublicæ, cum f̄ hodie usuræ sint prohibita, ut conitat ex Authen. ad hæc. C. de usu. & ex toto, titulo extra de usuris, quanti æstimabitur legatum annuum ad imponendam rationem quartæ Falcidiæ, & respondet, quòd quanti potest lucrari honestè, uel percipere ex re immobili, facit. c. per uestras de donatio. inter uir. & uxo. quæ sequitur Alexan. sed Petrus de Bexu. dicit, quòd cum difficultate fieri potest huiusmodi æstimatio. Vnde uult, quòd dispositio d. §. item si Reipublicæ, hodie locum habeat in detrahenda quarta Falcidiæ; quia hæres non dicitur propter hoc usuras facere. Nam licet usuræ hodie sint prohibita, non tamen est prohibitum uti computatione usurarum ad imponendam rationem legis Falcidiæ: & hæc opinio. tenet Soci. in d. §. item si Reipublicæ, num. 13. ubi asserit se putare illius tex. dispositionem deberi hodie ad unguem obseruari. Nā uerisimile est, quòd I. C. ibi æstimauit sortem per usuras trientes: Quia communiter quatuor pro centenario ex fructibus aliorum bonorum in quolibet anno, deductis expensis, percipi solent. Itaque annuus redditus iusto pretio olim: & hodie æstimari debet ad rationem unius pro uiginti quinque. Cui opinioni libenter accedo quoad rationem legis Falcidiæ, sed quoad alia varia iura reperiuntur. Nā aliquando iustum pretium censetur annui redditus uiginti pro uno, aliquando 35. ut tradit d. Couarru. ubi supra nu. 5. quem omnino in hoc articulo uide. Redeundo igitur ad propositū in d. §. item Reipublicæ, legatū annuum Reipublicæ relictum perpetuum absque ulla temporis præfinitione ad imponendam Falcidiam cōsidera-

consideratur, quã uis sequũ sit in legato usufructus Reipublicæ relicto, in quo. 30. annorum fit computatio. hæc relictatum. 68. in fine prin. ff. ad legem Falci. Et ab hac sententiã in iudicando & consulendo non recederem quia uerior, & non minus frequentior mihi uidetur, & ut testantur Doct. in praxi cõmuniter seruatur. Quod intelligo indistinctè siue uerbum, perpetuò, in relicto annuo ciuitati, uel Reipublicæ adijciatur, siue nõ: quia sine tali adiectione de sui natura tale legatum perpetuum est, iuxta d. l. annuam, & l. annua, in fine & l. cum quidam. ff. de annuis lega. Qua uera sententiã retenta non obstat primò, quòd infinitas est euitanda. Nam regula illa non procedit in casibus, in quibus de natura rei, de qua agitur est, quòd duret actus in infinitum ut in nostro casu. Nec obstat, quòd pro hærede est facienda interpretatio in legatis. Nam illud est uerum in dubio, sed in nostro casu sumus in claris, in quibus non est locus coniecturis, l. continuus. §. cum ita. ff. de uerborum obliga. Non obstat, quòd legatum annuum æquiparatur legato usufructus, quòd non est perpetuum infinitum. Nam hæc æquiparatio habet locum, quando in utroque militat eadem ratio, sed in nostro casu ratio illa reddita in l. si usufructus municipibus, quòd proprietas erit inutilis, semper abscedente usufructu non militat in legato annuo. Et ideo in nostro casu diuersum ius reperitur in legato usufructus, & in legato annuo, ut cõstat ex d. §. item si Reipublicæ, iuncta d. l. hæreditatum, & ex l. in annalibus. C. de legat. iuncta l. antiquitas. C. de usufructu. sicuti in alijs pluribus differunt, ut apparet ex d. l. in singulis. ff. de annuis leg. Concludo igitur, quòd legatum annuum relictum Reipublicæ, ciuitati, collegio, uel dignitati, etiam si simpliciter

(hoc

(hoc est absque adiectione imperpetuum) relinquatur, durat in infinitum. Sed hæc cõcl. patitur aliquas declarationes, quas adducit Ioã. Croc. in repetit. l. 2. ff. solu. matri. nu. 3. & ibi Alci. nu. 10. Et prima est nõ habere locum, quando usufructus certi fundi, in singulos annos Reipublicæ, uel uniuersitati essent relictus, quocasu perinde est, ac si usufructus fundi legatus esset, cum ita legatum, in fine. ff. de usufruct. lega. Secunda est, quòd
 17
 18
 19
 20
 §. legatum annuum relictum ciuitati erit perpetuum, dũ ciuitas, uel respublica durat; Nam ea destructa tale legatum finitur, gloss. in l. annua §. Attitia. ff. de annuis lega. Ripa in d. l. 2. nu. 4. Pro qua est tex. in l. pater. §. Tusculanus. ff. de legat. 3. sed pro complemento huius materiae ulterius inquirendum est, utrum legatum annuum relictum fratribus minoribus, uel alia annua concessio validum sit? & non ualere tenet Ange. in l. si stichum. §. stipulatio. ff. de uerb. obligatio. quem ibi sequitur Roma. nu. & Iaco. de Are. relatus à Baldo in l. seruo alieno. ff. de lega. 1. Quæ opinio constare prædictis Docto. uidetur ex ratione. Nam, ut prædiximus, legatum annuum censetur ad alimenta relictum, l. legatum, ubi gloss. & Docto. ff. de capi. dimi. notant Barto. & ceteri in d. §. stipulatio, & fratres mendicantes, etiam minores sunt capaces alimentorum, Bar. & Cardin. eius addit. & ceteri Docto. in d. l. legatum. idem Barto. in l. seruos. ff. de alimen. & ciba. lega. ubi etiam eius additionator. & reliqui, & in l. si in metallum. ff. quæ pro non script. habe. Nam etiam illi, qui alias capere non possunt, sunt capaces alimentorum, ut constat ex d. l. si in metallum, & ex d. l. seruos ad custodiam, ubi gloss. adnotat. Cuius ratio colligitur ex text. iuncta sua gloss. in d. l. legatum. Quia legatum alimentorum in
 f 2 facto

facto potius quam in iure consistit: siquidem in eo non consideratur, an possit capere ex iuris dispositione, sed an possit comedere, uel uiuere; & cum tale legatum contineat naturalem praestationem, iure civili infringi non potest: quandoquidem ratio civilis naturalia corrumpere nequeat. l. eas obligationes. ff. de capi. dimi. Secundo facit, nam annui redditus computantur inter bona immobilia. l. iubemus nulli. C. de sacrosanc. eccles. Authen. de non alien. §. haec ergo, & §. nos igitur, col. la. 2. sed si legata sit res immobilis fratribus minoribus, licet rem legatam non possint retinere, ualeat tamen legatum, ut illam uendant, & in necessitatem eorum conuertatur. c. exiit, qui seminat, §. ad haec, de uerbo. signific. in 6. Barto. in trac. mino. dist. 3. c. 1. nu. 16. Unde idem dicendum videtur in legato annuo, quod ualeat, saltem ut uendatur, & in praedictorum fratrum usum conuertatur. Sed his non obstantibus, contraria opinio & uerior & receptior est, nempe regulariter non ualere legatum annuum fratribus minoribus relictum. Quam tenet Barto. in trac. minorum. dist. 6. c. 1. nu. 3. idem Barto. in l. legatum. ff. de capi. dimi. & ibi Cardin. addi. Bald. in l. seruo alieno, in princi. ff. de leg. 1. idem Bald. in l. privilegia, in fine & in Auth. ingressi. C. de sacrosanc. eccles. Ioann. de Imola, & Alexan. in d. stipulatio. Cardin. & Anch. in clemen. exini, de uerbo. significatio. Philipp. Dec. in c. in praesentia, de probati. nu. 272 uersicu. tertia conclusio. Federic. in consil. 12. incipiente, fratres praedicatores Fulg. in consil. 104. Anchar. in consil. 199. Abb. Panor. in consil. 62. lib. 2. Cardin. ad Barto. in l. seruos. ff. de aliment. & ciba. lega. ubi adiicit, quod haeres in tuta conscientia poterit retinere huiusmodi legatum. Quae uera sententia manife-

ste constat ex clemen. exini, de paradiso: §. cuiusque annui redditus, de uerbo. significatio. inquit etenim text. ille, cumque annui redditus inter immobilia censeantur a iure, ac huiusmodi redditus obtinere paupertati, & mendicitati repugnet, nulla dubitatio est, quod praedictis fratribus redditus quoscunque (cum his non reperiatur esse concessu recipere, uel habere, conditione considerata ipsorum) non licet. Ex quo tex. apparet fratres minores incapaces esse reddituum annuorum. Quia eorum professioni repugnant. Unde promissio, uel relictum ipsorum eis factum non debet ualere ipso iure, quia est a lege ueritum. l. non dubium. C. de legi. & cum sint incapaces huius praestationis annuae, tale relictum pro non scripto habetur. l. in metallum. ff. de his, quae pro non scripto habe. Unde, ut paulo ante diximus, haeres in tuta conscientia poterit illud retinere. Secundo huic sententiae suffragatur, nam legatum annum relictum uniuersitati est perpetuum. l. annua, & l. annua. ff. de annuis lega. ut late supra discussum est; & legatum annum censetur pro alimentis relictum. l. legatum. ff. de capi. dimi. & tamen fratres minores non sunt capaces legati alimentorum perpetuo, quia repugnat eorum professioni, ut omnes fere Docto. fatentur maxime Bald. in d. Authen. ingressi Imola. in d. l. seruo alieno. & Deci. in d. c. in praesentia, nu. 272. Et ex his colligitur responsio ad primum fundamentum, quod legatum annum censetur ad alimenta relictum, quorum fratres minores sunt capaces. Nam uerum non est, quod sint capaces relictum perpetui alimentorum, imo magis eis prohibitum est recipere annuos redditus pro alimentis, quam pro alijs necessitatibus, ut tenet & concludit Philipp. Deci. ubi supra dicens, quod fratres minores,

& etiã alij mendicantes fructus annuos acquirere nõ
 possunt, etiam modicæ quantitatis pro uictu, seu alimẽ
 tis, licet pro alia necessitate, si est modicæ quantitatis,
 possint. Quod declara ex infra ducẽdis. Nec obstat di
 cere, quod sunt capaces alimentorum, qui alias sunt
 incapaces Nam responderi poterit, quod hoc fallit in
 fratribus minoribus: quia habere alimenta est contra
 eorum professionem, & in his, quæ professioni eorum
 repugnãt, pro mortuis habentur. Vel aliter, quod ali
 menta non debentur eis, qui officio, uel artificio ali se
 possunt, l. si quis à liberis. §. sed si filius, ff. de lib. agnõs.
 & fratres possunt mendicare se ali. Per quem rex, pu
 to, quod pater tenetur filium fratrem minorem alere,
 si non posset mendicare se iuuare aliquo tempore.
 Non obstat, quod annui redditus computantur inter
 bona immobilia, & poterunt uendi, & in usum fratrum
 conuerti. Nam respondet Barto. in d. tract. num. 33. q.
 annui redditus, nõ prohibentur ratione rei, sed ratio
 ne modi, qui repugnat mendicanti. Retenta igitur hæc
 sententia, quod legatum annuum relictum fratribus
 minoribus ipso iure sit nullũ, eã declarãt Doct. primò
 ¶ procedere, quãdo perpetuò, uel ad magnum tempus
 relictum est, secus uerò si ad modicum: quo casu uali
 dum erit, ita tenet Federi. in d. consi. 12. Bald. in d. Au
 rhen. ingressi Abb. in cons. 63. lib. 2. Cardi. & Ancha. in
 d. clem. exiui Alexan. in d. l. stipulatio, nu. fi. Quæ li
 mitatio communiter recepta, & uera uidetur, quam
 uis Bar. in d. tract. r. u. 35. eam non admittat. Cuius opi
 nio locum habere poterit, quando legatum annuum
 ad modicum tempus esset magnæ quantitatis, qua re
 lenaretur eorum mendicitas. Quo casu eorum profes
 sioni repugnaret, ita non ualere, ut tenet Abbas in d.
 cons.

32

33

34

conf. Pro quo facit doctrina Barto. in d. tracta. in prin.
 asserentis, quod licet legatum pecuniæ fratribus mino
 ribus relictum ualeat, si per alios in necessitatem eorũ
 conuertatur. c. exiit qui sen. inat, de uerbo. significati.
 §. cæterum, tamen hoc uerum non est, quando quan
 titas esset adeo excessiua, quod posset præsumi fuisse in
 fraudem relictã, ut in d. clem. exiui. §. cupientes, ha
 betur. Secundò opinio Barto. procedit, quando lega
 tum annuum fratribus relictum esset pro uictu, seu ali
 mentis. Quo casu non ualent, ut tenet Deci. in d. c. in
 præsentia, nu. 272. post Fulgos. in d. cons. 104. Vnde pri
 ma opinio restringi debet, quod procedat, quando le
 gatum annuum fratribus relictum esset modicæ quan
 titatis, & ad modicum tempus, & non pro alimentis,
 uel uictu, sed pro alijs necessitatibus. Alimenta autem
 pro ¶ certo mense, uel die non annuatim concessa be
 ne posse eis reliqui uoluerunt Bald. & Imola in l. ser
 uo alieno. ff. de leg. 1. Et ex supradictis inferitur, quod
 ualere ¶ legatum annuum relictum fratribus mino
 ribus pro studio, & libris emendis, ut bene concludunt
 Feder. & Abb. in dictis consilijs, & uoluit sentire gloss.
 in clem. dudum, de sepulturis, in uerbo, indirectè.
 Quia huiusmodi legatum non repugnat eorum pro
 fessione, quando quidem per id non tollatur mendici
 tas. Ea etenim, quæ ad studium tendunt non releuant
 mendicitatem, nec appellatione alimentorum conti
 nentur, ut bene colligitur ex l. legatis. ff. de aliment. &
 ciba. leg. ubi tex. inquit, legatis alimentis debentur ea,
 sine quibus corpus ali non potest, ut cibaria uestitus,
 & habitatio, cætera uerò, quæ ad disciplinam pertinet
 legato non continentur. Quem text. notat Bartol. ibi
 ad hoc, quod hæres non tenetur præstare legatario,
 cui

- qui relicta sunt alimenta, sumptus studij: & facit l. uerbo uictus 44. ff. de uerbo. significatio. Secundo declaratur non habere locum, quando legatum ¶ annuum fratribus minoribus relictum esset non pro eorum modo principaliter, sed pro diuino culto, ut pro hostijs, uel pro uino sacrificij, aut pro luminarijs Fede. & Abb. in dictis consilijs. Bald. in d. Authen. ingressi. Io. à Lign. in d. clement. exiui, ultim. q. ab Abb. relato, ubi adiecit Abbas, quod licet fratres minores non possint hæredes institui, potest tamen ipsa ecclesia institui.
- 36 Tertio ego limito non procedere, ¶ quando legatum annum alimentorum relictum esset fratribus minoribus habitantibus in monte in diebus hyemis, in quibus propter magnitudinem niuium, uel tempestatum nõ possent ad populos ad mendicandum descendere, ut puta in hac ciuitate Bononiæ est monasterium montis Calbarij in monte, & iuxta eum est monasterium Sancti Michaelis. Nam si fundator illius monasterij Sancti Michaelis reliquisset tale legatum, uel alius testator relinqueret aliquam possessionem prædicto monasterio cum tali onere, credo quod huiusmodi legatum ualeret. Quia ista est præstatio naturalis, ad quam puto, quod prohibitio regulæ non se extendat: quoniam mendicitate iuuari ad se alendos non ualent per fundamenta pro contraria opinio. adducta, quæ in hoc casu loci sibi uendicabunt. Quibus accedit d. l. si quis à liberis §. sed si filius. ff. de lib. agnoscen. Omnes tamen supra dictas limitationes declara per Conc. Trident. sessi. 25. cap. 2. ubi prohibetur regulæ tam uiris quam mulieribus habere bona mobilia, uel immobilia cuiuscunque qualitatis fuerint, etiam quo uis modo eis acquisita, tanquam pro propria, aut etiam nomine conuen-

tus tenere. & superioribus ad usum, uel usum fructum uel administrationem aut commendam eis concedere. Vltimo examinare oportet, quãdo præstatio annua exigi possit, in quo articulo uera, & communis resolutio est, quod annua præstatio debetur ¶ in principio cuiuslibet anni. Quia saltem pro primo anno pura est. l. i. C. quando dies leg. ced. l. in singulos annos. ff. de ann. lega. Quæ iura licet loquantur in legato annuo, tamẽ idem debemus dicere in stipulatione annua, quandoquidẽ in ea militat eadẽ rō, q. firmat gl. in §. at si ita, in uerb. purè, in ff. de de uer. obl. & gl. fi. in §. qui hoc anno in ff. de inu. stip. quas gl. sequutus est Bar. in l. qui in hoc anno. ff. de uer. obl. & ibi Alex. nu. 3. qui comm. appellat. Quæ uero hodie cõprobata est Regia l. 15. tit. 1. par. 5. ubi Montal. declarat. Quæ pinio uera, & tenenda est, reprobata r. opi. glo. in l. 1. C. quando dies leg. ced. quæ constituebat differentiam inter legatum annum, & stipulatio. Quæ opinio placebat Cuma. in d. l. qui hoc anno: contra quam facit l. eum, qui ita. ff. de uerbo. obligatio. Quam conclusionem amplia locum habere, siue in concessione annua dicatur promitto, aut lego decem aureos annuos, aut promitto, aut lego decem aureos singulis annis, Bartol. in d. l. qui hoc anno. ubi Alexand. & Zaf. nu. 4. dicant commu. reprobata glos. 1. in d. §. at si ita, quæ discrimen inter hæc constituebat. Cuius opinio confunditur per l. nec semel. §. nouissimè. ff. quando dies legat. cedat. Limita tamen ¶ hanc conclusionem non procedere, quando quis promitteret, aut legaret alicui decem in hoc anno, uel in fine anni, uel mensis, & non in principio. l. qui hoc anno. 42. ff. de uerbo. obli. §. qui hoc anno, Instit. de inutil. stipulat.

l. si in singulos. ff. de cond. & dem. declarat gl. Bar. & ceteri in d. l. qui hoc anno. ubi reddunt rationem differentiae inter concessionem annuam, uel singulis annis, & concessione in hoc anno. Nèpe quia in concessione in hoc anno unica consistit solutio, & tempus potius uidetur appositum ad differendam solutionem, quam ad faciendam incontinenter. Secundò limita, & declara conclusionem, quòd concessio annua in principio anni debetur, & peti potest, procedere in præstatione primi anni. Nà pro eo anno statim nascitur obligatio, & actio, quia est pura, ut uoluit glo. in d. §. at sita, quæ in stipulatione loquitur & Bar. in l. ita stipulatus, la magna, nu. 44. uers. 3. est uidentium ff. de uerbo. obligatio. qui loquitur tam in stipulatione, quam in legato annuo, sed secus in præstationibus annuorum sequentium, in quibus diuersum ius statutum est in contractibus, quam in legatis. Nam in contractibus statim nata est obligatio, & actio pro toto tempore. l. si Stichum 1 6. §. stipulatio ff. de uerbo. obligati. l. fenatus. §. fina. ff. de donatio. sed non potest statim agere quoad effectum exactionis, sed condemnationis, ut resoluit Bart. ubi supra per ea, quæ notantur in l. 1. C. de fideicommissis: sed in legatis annuis prosequentibus annuis non est nata obligatio, nec actio, quia est conditionalis l. 4. ff. de annuis lega. l. in annos, & l. cum in annos. ff. quando dies leg. ce. Sed an pro his agi possit, ut sequatur sententia, declarat Barto. & Docto. in d. l. ita stipulatus. Et aduerte quod est alia differentia inter stipulationem annuam, & legatum annuum. Nà cursus diei appositus in stipulatione annua constituit debitorem in mora, Nam cum annua stipulatio sit una, lapsus cuiuslibet anni interpellat, & constituit debitorem in culpa absque interpellatione hominis, l. 2. C. de iure

iure emph. c. potuit extra de locato. secus tñ est in legatis, seu ultimis uoluntatibus. Nam cum in his concessio annua pro primo anno sit pura, prosequentibus conditionalis, euentus conditionis non potest constituisse in mora. l. quoties in diem. ff. de uerbo. obligatio. ne eodem tempore nascatur obligatio, & mora, & concludit Barto. in d. l. ita stipulatus, nu. 45. & Iaso. in d. §. stipulatio nu. 1. uers. tertia utilitas.

S V M M A R I V M.

- 1 Promisit, uerbum an importet stipulationem, si est scriptura redatum?
- 2 Solemnitas intrinseca semper in stipulationibus praesumitur, & est illa, sine qua actus stare non potest.
- 3 Probatio debet esse concludens, & si est dubia, non reueat, sed interpretatur contra producentem.
- 4 Probatio interpretatur in partem benigniorem, & in casum minus restringentem.
- 5 Verbum, promisit, prolatum à testibus, non importat stipulationem, & nu. 47.
- 6 Verbum, cauit, significat promissionem per stipulationem, & melius nu. 49.
- 7 Instrumenti appellatio quid contineat?
- 8 Intellectus ad l. cum ostendimus. §. si. de fideius. tut.
- 9 Verbum, promisit, quando est in scriptura appositum, admittit probationem, stipulationem non fuisse contractam: quia est praesumpta stipulatio.
- 10 Probatio in contrarium admittitur contra praesumptionem iuris.
- 11 Promisit, uerbum, quando profertur in scriptura, an inducat fiduciam stipulationem?
- 12 Verba, perinde, intelligitur, & creditur denotare fiduciam.
- 13 Praesumptio est supra casu incerto, & uerisimili, fido super certo contra ueritatem.

- 14 Intellectus ad S. quod ferè l. iuriscientium. ff. de pactis, & num. 43.
- 15 Lex disponens super his, quæ iuris sunt, & à potestate legis dependent, verè facere dicitur, & quomodo intelligatur.
- 16 Fictio etiam super his, quæ sunt iuris, in multis casibus debilior est veritate.
- 17 Actio utilis datur pro ficta stipulatione, & directa & utilis actio differunt.
- 18 Fingitur aliquando super incerto, & quomodo.
- 19 Presumptio iuris, & de iure est, quando lex præsumit, & fingens pedes super presumptione, aliquid disponit, tantum operatur, quantum veritas, & potius fictio, quam præsumptio appellatur, quamvis ab ea in multis differat.
- 20 Probatio in contrarium admittitur contra præsumptionem iuris, & de iure per confessionem partis in materia, in qua statuitur confessioni.
- 21 Quando lex fingit factum, & super eo disponit, effectus causatus ex fictione est verus, & non fictus.
- 22 Intellectus ad S. posthumi, Instit. de hæredi. quæ ab inte. dese.
- 23 Posthumus, dum est in utero, est verè & non fictè suus, sed venocabiliter, & quoad quædam postquam est natus irrevocabiliter, & quoad omnia.
- 24 Verbum, sum es, denotat veritatem, & non fictionem.
- 25 Stipulatio est actus iuris, qui est in potestate legis.
- 26 Lex nunquam finget in his, quæ sunt meri iuris, sed operatur.
- 27 Stipulationis de substantia est, quod præcedat interrogatio et hodie.
- 28 Intellectus ad l. omnes. C. de contrah. stip.
- 29 Fingit lex super his, quæ sunt meri iuris ut euitetur repugnantia iuris.
- 30 Stipulatio vera contrahitur ex verbo, promisit, in scriptura appposito, sed admittitur probatio, quod non fuit contracta, & quomodo hoc intelligi debeat.
- 31 Stipulatio vera quomodo differt à ficta, & præsumpta.
- 32 Fictiois effectus sunt veri, & non ficti, sed aliquando improprii, aliquando proprii dicuntur.
- 33 Fictio & impropriè non semper conuertuntur, nec idem omni-

- no important.
- 34 Fictiois effectus non sunt tanta efficacia, quanta effectus causati ex veritate, quia sunt ius singulare.
- 35 Promisit, verbo in scriptura prolato contrahitur vera stipulatio. Vide quatuor ampliationes, & alias quatuor limitationes.
- 36 Scriptura præsumitur verum continere, sed admittitur probatio in contrarium.
- 37 Probatio in contrarium admittitur contra præsumptionem iuris, & de iure per indirectum.
- 38 Verbum, promisit, quando est appositum in scriptura, an præsumatur, quod res gesta est inter presentes in dubio?
- 39 Præsentia est solemnitas intrinseca sine qua stipulatio valere non potest, solemnitas intrinseca in iure præsumitur.
- 40 Condicio appposita à lege debet formaliter adimpleri, quia de sui natura importat causam finalem.
- 41 Præsentia præsumitur partium, quando verbum, promisit, reperitur in scriptura, quæ de sui natura fit inter presentes, alias secus.
- 42 Promissionis non est solemnitas intrinseca præsentia, fideiussionis sic.
- 43 Stipulatio non contrahitur, quando partes non habuerunt animum stipulandi.
- 44 Consensu deficiente actus nullus valere potest.
- 45 Intellectus novus auctoris ad l. 1. C. de dotis promiss.
- 46 Stipulandi animus in dubio præsumitur, & velle quis facere actum efficacem, licet admittatur probatio in contrarium.
- 47 Verbum, promisit, prolatum à testibus, non importat stipulationem.
- 48 Verbum, spondit, importat idem, quod verbum, promisit, ad causandam stipulationem.
- 49 Verbum, cauit, idem importat, quod verbum, promisit, ut ex eo posito in scriptura contrahatur stipulatio, differt tamen ab eo, quod cauit significat promissionem per stipulationem.
- 50 Verbum, convenit, non importat idem, quod verbum, promisit, ad causandam stipulationem.
- 51 Rationes differentie inter verbum, convenit, & verbum, promisit.
- Convenit

- 52 *Conuenit uerbum, apud acta iudicij inducit stipulationem.*
 53 *Verbum, placuit, non importat idem, quod uerbum, promisit.*
 54 *De iure regio quis obligatur efficaciter quibuscumque uerbis, uel quo quo modo constituit, quod uoluit se obligare.*
 55 *Stipulatio hodie de iure regio in nullo actu est necessaria.*

Verbum, promisit, in scriptura appositum an importet stipulationem? Cap. XXXIII.

Iregia, & ualde dubia quaestio est, utrum uerbum, † promisit, in scriptis redactum importet stipulationem? In quo articulo uarij varia sensere, sed eius pars affirmatiua receptissima est, quam tenet gl. in §. si scriptum, & ibi Fab. Ange. Christo. & Mynsinge. Hotoma. Institut. de inuti. stipula. glo. in l. 1. in uerbo, non fit. C. de usu. ubi Pa. Ca. nu. 3. & caeteri. gl. i. la. i. p. ff. de pactis. in uerbo, duorum, Doct. in l. sciendum. ff. de uerbo. obligatio. ubi Barto. nu. 2. & 18. Albe. uerf. sed cum supra, Aretin. nu. 3. Zaf. nu. 3. Docto. in l. Titia §. pen. ff. eod. ubi Barto. Paul. Imo. Aretin. Docto. in l. lecta. ff. si certum petat. ubi Barto. nu. 11. Corne. num. 8. Aretin. nu. 5. & 14. Bartho. Socin. nu. 3. Alci. num. 18. Franc. Curt. & Paulus de monte Pico uterque nu. 9. Additi. Bart. nu. 6. Moder. in repet. Rub. de uerbo. obligatio. ubi Bald. Nouel. nu. 2. Paul. Castr. in cons. 81. nu. 4. Qui uolunt uerbum, promisit, in scriptura redactum indistincte siue publica, siue priuata uim stipulationis habere. Et haec est commu. opinio. quam ita ferè omnes praedicti Moderni appellant. Quae receptissima opinio constare Docto. uidetur ex §. si scriptum, Institut. de inuti. stipu. ubi cautum est, si scriptum in instrumento

mento fuit, promississe aliquem, perinde habetur, ac si interrogatione praecedente responsum sit. Secundò probatur ex l. 1. C. de contrahen. & committen. stipu. ubi licet epistolae additum non sit stipulatum esse ei, cui cauebatur, tamen si inter praesentes gesta res est, credendum esse ait, praecedentem stipulationem, uocem spondentis subsequutam esse. Tertio induci solet l. Titia. §. pen. ff. de uerbo. obligatio. ubi si aliquis literis suis praestaturum Titio pecunias cauit, si inter praesentes actum sit, intelligendum est ex parte Titij. uerba stipulationis praecessisse. Quarto urgere uidentur l. sciendum. ff. de uerbo. obligatio. §. fina. Institut. de fideiussio. ubi habetur, quod si scriptum reperiatur, aliquem fideluluisse, intelligantur omnia solemniter acta, & consequenter stipulationem intercessisse. Nam ut Docto. ibi concludunt, solemnitas † intrinseca (scilicet illa, sine qua actus stare non potest) semper in stipulationibus praesumitur. Verum praedictis non refragantibus, haec commu. opinio. non caret difficultate, & contrariam eleganter defendere conatur Forru. Gar. nostri collegij quondam meritisimus collega, in l. 1. nu. 24. ff. de pactis. pluribus iuribus & rationibus. Quorum leuibus omisissis, in primis hac utitur ratione. Probatio † debet esse concludens, l. non hoc. C. unde legi. & uerbum, promisit, non concludit stipulationem, cum non solum ad stipulationem, sed etiam ad pactum nudum, & ad pollicitationem referri possit, l. sciendum. §. dictum. ff. de aedil. edic. notant gloss. & Docto. in l. 1. in princip. ff. de pactis. Dubia etenim probatio non releuat, sed debet interpretari contra producentem. c. in praesentia, de probatio. ubi Scribent. notant. Secundò facit ratio; nam probatio † debet interpretari in casu

sum minus restringentem, & in partem benigniorem, ut in d. c. in presentia. Vnde in nostro casu interpretari debet per pollicitationem, quæ minus operatur, iuxta l. pactum. ff. de pollicit. Tertio his accedit. l. sciendū. §. dictum. ff. de ædili. ædifico, qui text. sentit, quod promissio tunc refertur ad stipulationem, quando probatur ad promissionem interrogationem præcessisse. Quarto adducitur l. C. de usuris ubi si per testes probatur aliquem promississe usuras, non aliter ualet stipulatio, quam si probatur interrogationem præcessisse. Vnde idem uidetur dicendum, quando reperitur promississe aliquem per scripturam, cum nulla concludens ratio differentia inter ea à Doct. reddatur. Quinto consideratur. l. iuris gentium. §. quod ferè. ff. de pactis, ubi dubitatur, an sit stipulatio, illud, quod in instrumentis patrum inserit solet: rogauit Titius spondit Mæuius. Vnde si uerbum, promissit, ipso iure interpretaretur per stipulationem, superflua esset talis præscriptio uerborum, & inaniter ibi l. C. dubitaret, an esset stipulatio, quem text. maximè ponderat Fortu. in eo, quod uult in instrumentis naturam, & propriam significationem uerborum ad stipulationis interpretationem obseruari. Sexto pro hac parte consideratur l. r. C. de do. promiss. ubi uerbum, promissit, in instrumento adscriptum referunt glos. & comm. Docto. ad pactum nudum, & non ad stipulationem. Septimo expenditur. l. lecta. ff. si cert. pet. ubi uerbum, conuenit, in scriptura appositum significat nudam conuentionem, & tamen est commune ad nudam, & uerbis scriptam. l. r. §. adeo. ff. de pactis. His & alijs leuibus fundamentis, quæ breuitatis causa omisi, contra communem insurgit Fort. citatus, eleganter defendens uerbum, promissit in scriptura apposi-

appositum stipulationem non denotare, quod etiam uoluit Lancel. in repetit. rubr. ff. de uerbo. obligatio. nu. 43. Verum hæc opin. quamuis disputatiuè defendi posset, tenenda non est, & meo iudicio apertè confunditur, per d. §. si scriptum, Institu. de inu. stipul. Nec satisfacit responsio Fort. asserentis intelligi debere, promississe, ibi per stipulationem, quæ uerba sunt text. illi secundum eum adijcienda: cum iura intelligenda sint planè absque subauditione, prout litera iacet, maximè quod hæc intelligentia est contra mentem illius rex. & eius dispositionem omnino destruit, quæ est uerbo ex solo uerbo, promissit, in scriptura redacto, absque eo quod præcedat interrogatio, inducatur stipulatio. Præterea obstant d. l. r. C. de contrahen. stipula. & d. l. Titia. §. penult. ff. de uerbo. obliga. Nec ualet dicere, quod in illis iuribus adest uerbum, cavit, quod importat promissionem per stipulationem. Nam ibi uerbum illud, cavit, appositum fuit à legum conditoribus: non tamen ibi constat, fuisse insertum in scriptura, & uerbum, cavit, ibi sumitur pro uerbo, promissit, ut bene commu. Scriben. in d. §. penult. uolunt, teste Aret. & las. ibi, quod suadent uerba illa, si res gesta est interpretæ. Nā si uerbū, cavit, esset in scriptura, & significaret promissit per stipulationem, iā supponeret actum esse inter præsentem, cum sine presentia stipulatio non contrahatur, l. r. ff. de uerbo. obligatio. Et istam opinionem merito improbant Iuniores, præcipuè Mari. Socin. Jun. in Rub. ff. de uerbo. obliga. nu. 47. qui respondet ad omnia Fortu. fundamenta; cuius solutiones, & aliæ ultra eos ex infra dicendis in intellectibus illorum iurium apparebunt. Tertia opinio. est præcedentes opin. componens, scilicet quod uerbum, promissit, importat stipulationem.

pulationem, quando in scriptura publica reperitur scriptum, & ita intelligitur d. §. si scriptum. Secus uero quando in scriptura priuata, aut à testibus profertur. Quo casu locum habent iura pro secunda opinio, adducta. Quam opinio tenere uiderur Ang. in l. lecta, ff. si certum petat. & ibi Ias. nu. 5. idem Iaso. in d. §. pen. nu. 6. sentit Mari. Socin. Jun. in d. Rub. nu. 58. Pro qua opinio. expendi potest tex. in d. §. si scriptum in quantum dicit, si scriptum in instrumento. Nam si Imperator uellet idem esse, si in qualibet scriptura reperiretur, id exprimere sciret, & est credendum, quod loqueretur generaliter, si in scriptura reperiretur, & non si in instrumento. Vnde uerisimiliter dicendum est, quod non fuerunt uerba illa in instrumento apposita sine iuris misterio; quia uerba legis cum misterio sunt intelligenda, ut in simili tradit Ange. in l. cum oportet. §. si autem. C. de bonis quæ lib. Nec admittenda est extensio de instrumento publico ad scripturam priuatam, cum non sit bona consequentia; importat stipulationem uerbum, promissit, appositum in instrumento publico (quod fit cum magna solemnitate) ergo & in scriptura priuata; in qua longe minor est ratio, maxime cum dispositio d. §. si scriptum, sit ius singulare, ut paulo mox dicetur. Vnde trahi non debet ad consequentiam, iuxta l. quod uero contra. ff. de legi. & pro hac opinio adduco tex. in l. cum ostendimus. §. fina. ff. de fideiussoribus, ubi tutor fideiussores à tutoribus nominati si præeres fuerint, & non contradixerint, & nomina sua referri in acta publica passi sint, perinde tenentur, ac si iure legitimo stipulatio interposita esset: ponderando uerba illa, in acta publica. Sed his non obstantibus hanc opinio. & concordiam merito improbant Moder. maxime

Phi.

philip. Deci. in d. l. lecta, nu. 9. Fortu. in d. l. 1. ff. de patris, per d. §. pen. & per d. l. 1. C. de contrahen. stipulata, quæ proculdubio loquuntur in scriptura priuata. Nec oberit consideratio text. in d. §. si scriptum, cum text. ille simpliciter loquatur de instrumento: quod uerbum referri poterit ex propria significatione ad publicam, & priuatam scripturam, ut testatur Deci. in d. l. lecta, & in Rub. extra de fide instrumen. post Bart. in l. prima. C. de iuramen. calum. Pro quo facit l. prima. ff. de fide instrumentorū. & l. notionem. §. instrumentorum. ff. de uerb. signific. Nec obstat d. §. fina. l. ostendimus. ¶ Nam ei occurri poterit cum Baldo ibi, & Alexan. & additi. Barto. in l. 1. ff. de uerbo. obliga. quod tex. ille loquitur in casu speciali tribus concurrentibus, de quibus in text. illo scilicet color iudicij, fauor pupilli, & quod scriptum sit in scriptura publica: quorum altero cessante, secundum eos solemnitas non fingitur. Et est aduertendum, quod in casu illius text. non solum præcedens interrogatio, sed etiam promissio fingitur. Retenta igitur communis opinio. quod uerbum, promissit, in scriptura publica, aut priuata adscriptum importet stipulationem: eam declarant Scribe. admitti probationem in contrarium; ¶ nempè non fuisse contractam stipulationem, gloss. in d. §. si scriptum, ubi Ange. Hotoma. Mynsinge. nu. 6. Docto. in l. sciendum. ff. de uerbo. obligatio. ubi Barto. nu. 9. Bald. Cuman. nume. 6. Ioann. de Imol. in uers. in eadem glo. §. quod ferre, & idem tenent Hiero. Butti. nu. 5. & Cagno. nu. 92. in l. lecta. ff. si certum petat. Brune. de forma in arti. de probati. & præsumpti. Quæ declaratio proculdubio communis est, & constare Docto. uidetur ex l. iuriscētium.

u. 2

tium.

tium. §. quod ferè. ff. de pactis, ibi ideoque ex stipulatu nascitur actio, nisi specialiter contrarium probetur, quod non animo stipulantium hoc factum est, sed tantum paciscentium. Præterea istam declarationem sua det ratio: nam quod uerbum, promissit, in scriptura adiectum importet stipulationem, secundum eos Doct. prouenit ex præsumptione iuris; quia ius præsumit, quod præcesserat interrogatio, ut in d. §. si scriptum, & in d. §. pen. & in d. l. 1. & ita quod fuit contracta stipulatio. Et contra præsumptionem iuris admittitur probatio in contrarium, gloss. & Doct. in l. si. ff. quod metus causa. c. is, qui fidem, ubi Abb. de sponsa. Verum in hac declaratione nõ minor difficultas uersatur, quam in principali conclusione, quæ confunditur per d. §. si scriptum, Institut. de in iuril. stipulat. ubi est uerbum, ¶ perinde, quod denotat fictionem. l. iure ciuili. ff. de conditio. & demonstr. l. sacrilegij capite, ubi Bar. ad leg. Iuli. pecu. l. sed ex si lege. §. perinde, ubi Ang. ff. de peti. hæredi. l. lecta, ubi Aretin. ff. si certum peta. l. asin. l. si is, qui pro emptore, nu. 5. & ibi las. nu. 93. ff. de usucapio. Secundò d. declarationi aduersatur d. l. Titia. §. penul. ff. de uerbo. obligatio. ubi adest uerbum, intelligitur, quod similiter fictionem significat, Iaso. ubi supra. Barto. in l. sciendum. ff. de uerbo. obligatio. l. unica, in prin. ip. C. de rei ux. actio. Tertio contra eam urget d. l. 1. C. de contrahen. stipul. ubi adest uerbum, credendum, quod etiam fictionem importat, l. retro. ff. de captiuis, & postlimin. reuer. Barto. & Iaso. in d. l. si is, qui pro emptore. Per quæ fundamenta tenet fictionem & non præsumptionem esse Iaco. de Are. quæ refert, & defendit Alberian l. sciendum, uer si uul. sed cum supra. ff. de uerbo. obligatio. & Plautius, qui est

non uidit, in repeti. Rub. ff. de uerbo. obligatio. libr. 5. cap. 4. Et cum sit fictio, & non præsumptio secundum eos, non admittitur probatio in contrarium, per notata gloss. & Doct. in l. non est uerisimile. ff. quod metus causa. Nam præsumptio est super casu incerto, & uerisimili, fictio uerò super certo contra ueritatē, ut tradunt Scriben. in d. l. sciendum. Abb. & ceteri in c. is, qui fidem, de sponsa. Et hæc opinio confirmatur per terminos, quibus utuntur Scribē. nam disputant, quod uerbum, promissit, in scriptura appositum importat stipulationē, uel quod habet uim stipulationis, uel quod per id intelligitur stipulatio, quæ uerba denotant fictionem, ut supra probatum est. Nec obstat text. in d. §. quod ferè, ¶ nam ibi interposita fuit stipulatio solēnis per illa uerba: rogauit Titius, spondit Mauius: & solū admittitur probatio, quod partes non habuerunt animum stipulandi, sed paciscendi, uel fortè iocandi, sine quo stipulatio contrahi non ualeat, ut in l. obligationum substantia. §. fina. ff. de actio. & oblig. ita intelligunt illum text. Iaco. de Aren. Alber. ubi supra Ioan. Crot. in repeti. l. sciendum nu. 53. ff. de uerbo. obliga. Mari. Socin. Jun. in rub. eod. titu. nu. 57. Quæ intelligētia ad illum text. uera est, ut infra latius dicitur. Sed nihilominus opinio hæc admittenda non est. Et primò facit contra eam; nam ¶ lex disponens super his, quæ iuris sunt, & à potestate legis dependent, uerè facere dicitur, ut concludunt Doct. communiter in l. si is, qui pro emptore, ubi Barto. nu. 30. & Ias. nu. 223. Alc. nu. 95. ff. de usucapio. Anto. de Butr. in consi. 20. quod incipit, æquitas, pro quo adducit, l. eo iure, ibi pignori esse creduntur, & l. prædijs ibi, tacitè pignori esse intelliguntur, ff. quib. mod. pig. taci. cōtraha. & melius facit text.

in stipulatione loquente, in l. unica, in princ. C. de rei ux. actio. & stipulatio est iuris, & actus, qui pendet à potestate legis, ut apparet ex l. si unus. §. pactus ne perteret. ff. de pactis. Sed hæc difficultas tolli potest. Nam licet fictio idem operetur in casu ficto, quod ueritas in casu uero, iuxta l. bona, in fine. ff. de capti. & postli. reuer. l. quamuis. §. si mulier. ff. ad Velleia. & in effectu sit ueritas, hoc tamen est per fictionem. Quod est considerabile in iure: cū fictio ꝑ etiam super his, quæ sunt iuris, ueritate in multis casibus debilior est: quos enumerat Aleia. in l. si is, qui pro empore, nu. 72. & 93. ff. de ufu capi. & indiuiduo probatur in l. his uerbis. ff. de adoption. ꝑ ubi pro ficta stipulatione datur utilis actio ex stipulatu, & non directa & tamen inter actionem utilem, & directam datur differentia, ut docet Barto. in l. 2. ff. de action. & obliga. Secundò quòd non sit fictio, uidetur probari ex eo, nam, ut supradictum est, fingitur in casu certo contra ueritatem. Sed quando uerbum, promissit, reperitur in scriptura, non est omnino certum, quòd non præcessit interrogatio, imò est uerisimile, quòd præcessit, ergo est præsumptio, & non fictio; cum fiat super incerto & uerisimili. Sed ego respondeo, quòd, ꝑ quando lex disponit aliquid in casu dubio, & uult, quòd siue factum fuerit, siue non intelligatur actum, hæc appellatur fictio. Nam saltem in casu non uero est cōtra ueritatem, hoc probò per l. unicam, in princ. C. de rei ux. actio. ubi disponitur, quòd omnes dotes exigat debeant per actionem ex stipulatu, siue scripta fuerit stipulatio, siue non. Nam intelligitur stipulationem re ipsa esse subsecutam, & tamen fictio est, ut ibi gloss. & Docto. notant: similiter in l. si duo. ff. de acquir. hære. & ita poterit intelligi d. §.

fcriptum, & d. §. pen. & d. l. i. C. de contrahen. stipus. Tertio hæc opinio omnino confunditur, quòd d. §. si scriptum, & d. §. pen. & d. l. i. non agunt de fictione stipulationis, sed fingunt interrogationem præcessisse ad effectum, ut stipulatio contrahatur, & effectus causatus à fictione, ut paulo mox latius dicetur est uerus: & quòd hoc casu non fingitur stipulatio, probatur in d. l. i. & in d. §. pen. ubi dicitur, quòd quando uerbum, promissit, est appositum in scriptura, quòd ut ex stipulatu agatur, oportet, quòd res gesta sit inter præsentem. Si enim fingeretur stipulatio, non esset necessaria illa solennitas, quòd promissum esset inter præsentem, ut apparet ex d. l. unica. §. i. C. de rei ux. actio. & ex l. his uerbis. ff. de adoptio. ubi non admittitur probatio in contrarium, quòd stipulatio non fuit contracta quia partes non fuerunt præsentem tempore promissionis, prout in nostro casu admittitur, ut bene probatur in dictis iuribus, & Docto. omnes concludunt in d. §. pen. ut infra latius dicemus. Tertia opinio est mediam uiam inter superiores tenens, quòd non sit fictio, nec præsumptio iuris simplex, sed præsumptio iuris, & de iure. Nam quando ꝑ lex aliquid præsumit, & firmans pedes super præsumptione, aliquid disponit, est præsumptio iuris, & de iure. l. si. C. arbi. tute. l. antiquæ. §. i. C. ad uellei. c. is qui fidem, de sponsali. In nostro casu secundum hanc opinio. lex præsumit, quando reperitur uerbum, promissit, in scriptura, quòd præcessit interrogatio, & disponit, quòd ita intelligatur: hanc opinio. tenet Ioann. Croc. in repetit. l. sciendum, num. 53. ff. de uerbo, obligat. & hæc præsumptio iuris, & de iure potius dicitur fictio, quàm præsumptio, ut tradit Raphael Cuman. in l. si duo. ff. de acquir. hære. & tantum operatur,

ratur, quantum ueritas in foro iudiciali, Abb in d.c. is qui fidem, nu. 5. sed non omnino est fictio. Nam, ut docet Augusti. Bero. in c. at si clerici, nu. 110. de iudi. in multis differt à fictione, scilicet natiuitate, substantia, & genere. est etenim præsumptio iuris, & de iure liqui-
 20 diffima probatio, l. tutor, ubi gloss. C. de pericu. tuto. l. licet Imperator. ff. de leg. 1. Fictio uero non dicitur probatio, nec eius species, sed dispositio, ac prouisio, l. non est uerisimile, ubi notatur. ff. quod metus causa. Et licet contra Bero. instari posset, præsumptionem iuris, & de iure etiam dispositionem esse, ut ex prædictis iuribus probatur, ubi Docto. tradunt; tamen negari non potest, quia sit dispositio fundata super præsumptione. Et hac de causa in multis differt à fictione, maximè in eo quod contra fictionem non admittitur probatio
 20 in contrarium indistinctè. Contra præsumptionem uero iuris, & de iure, licet non admittatur probatio in contrarium per testes, uel instrumenta, ut probatur in d. l. fina. & in d. §. 1. & in d. c. is qui fidem, ubi Abbas, & Docto. de sponsa. benè tamen admittitur probatio in contrarium, per confessionem partium, saltem in materia, in qua statatur confessioni, glo. Barto. & Doct. commu. in Authen. sed cum necesse. C. de donati. inter ui. & uxo. Abb. & Docto. in d. c. is, qui fidem, & in c. quanto. ubi Felin. num. 5. de præscriptio. Alexand. in l. a Diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iudi. Alcia. in tractat. præsumptio. 2. parte, nu. 1. r. d. Couar. in Epit. par. 1. §. 1. nu. 3. ubi plures Doct. ad hoc citat; & comu. testatur; & est gl. in lin. contractibus in uerbo, nullo modo. C. idè non nume. pecu. Unde redeundo ad rem; Crotus concludit non posse probari per testes, solemnitate stipulationis non interuenisse, quando uerbum, promissu, in scriptu-

scriptura reperitur, sed probationem in contrarium admitti per confessionem partis, si forte confessus fuit interrogationibus, respondendo, stipulationem non interuenisse. Verum nec hæc opinio tenenda est, & contra eam faciunt ea, quæ supra adducta sunt, ad probandum non esse fictionem, nec præsumptionem iuris; quæ concludere etiam uidentur non esse præsumptionem iuris, & de iure, quæ de prædictis quodammodo composita uideur. Præterea, quod Crotus affirmat, non posse probari per testes solemnitate stipulationis non interuenisse, uerum non est, & contrarium manifestè apparet ex d. l. 1. C. de contrahè. stipul. & ex l. Titia. §. pen. ff. de uerbo. obligat. ubi omnes Doct. notant, quod si probetur non fuisse actum inter præsentem, stipulationem non esse contractam. Rursus quod tradit, admitti probationem in contrarium per confessionem partis, indistinctè non procedit. Quia quidem admitti non debeat probatio, quod interrogatio non præcessit, quia hæc solèntas fingitur à lege, non ex præsumptione aliqua, sed ex mera, & propria fictione, ut constat ex d. l. 1. & ex d. §. pen. & expressus ex d. §. si scriptum, Instit. de inuti. stip. inductis, prout supra. Ego uero in hac difficultate, tam conclusionis, quàm etiam declarationis, in quarta sum opin. existimans improprie loqui Scribentes, dum disputant, an uerbum, promissu, in scriptura repertum importet, aut denotet, aut significet stipulationem, uel uim habeat stipulationis: Nam si rectè consideretur d. §. si scriptum, & d. §. pen. & d. l. 1. C. de contrahend. stipu. nec ex mente, nec ex uerbis illorum iurium colligi potest, quod legum conditores stipulationem fictam, aut præsumptam ex uerbo, promissu, in scriptis redactio constituere uoluerunt, sed clarè disponere ex eo in scriptu-

ra appposito, ueram contrahi stipulationem quia fingunt illa iura interrogationem præcessisse. Vnde non loquuntur de stipulatione ficta, aut ullo modo præsumpta, sed de uera causata tamen ex fictione præcedentis interrogationis. Nam quando † lex fingit factum & super eo disponit, effectus causatus ex fictione est uerus, & non fictus, Iaso. in l. Gallus. §. si eius. num. 27. ff. de libe. & posthu. & in l. ab emptione, nu. 8. ubi Bartol. Bald. & Fulgof. ff. de pactis, Doct. in l. si is, qui pro emptore. ff. de usucap. ubi Barto. nu. 70. Sebast. Mass. nu. 113. Iaso. nu. 395. qui dicit magis commu. Alexand. in l. quod meo. ff. de acqui. possessio. Bero. in Rub. de proba. extra, nu. 21. Pro quo citant. l. certè. §. 2. ff. de præca.

22 ibi, ego precario propriè habere dicor. † & urget meo uideri tex. in §. posthumi, Institut. de hæredi. quæ ab intesta. deferun. qui rectè intellectus uult, quod posthumus, † dum est in utero, sit uerè suus, licet non sit in potestate patris tempore mortis, ex eo quia in his, quæ sibi utilia sunt, fingitur natus, iuxta l. qui in utero, & l. fina. ff. de statu. hom. Barto. & Aret. in l. si is, qui pro emptore. ff. de usucap. Et consequenter esse in potestate adnotat gloss. in d. §. posthumi, cum qua transeunt commu. Scribent. ibi, & expressè idem tenet Christo. ibi, nu. 2. uersicu. item nota quod non solum iam nati.

24 Quam interpretationem satis suadet uerbum, sunt, ibi appositum, † quod denotat ueritatem, & non fictionem, Barto. in l. maritus. §. legis. ff. de adulte. Ioan. Crot. in re petit. d. l. si is, qui pro emptore, nu. 181. facit l. 1. ff. quod quisque iuris. Vnde cauendum est à Philipp. Decian. l. qui se patris. C. unde libe. & à Cuma. in l. lege Cornelia. ff. de testa. qui sentire uoluerunt fictè posthumum dici suum. Nam contrarium est de mente Docto. com

mu.

mu. & expressè tenet Iaso. in l. Gallus. §. si eius. ff. de libe. & posthum. Et magis errant aliqui Docto. Mode. non mediocris autoritatis uolentes posthumum non dici suum, dum est in utero, sed postquam est natus. Quam opinio. tenet Curri. Iun. in l. posthumo nato. C. de bono. possessio. contratabu. & ibi Humb. 2. part. nu. 4. & Rimi. idem Rimi. in l. qui se patris. C. unde lib. ubi & Gozad. latè Anto. Gom. in l. 13. Tau. & Doctissimus Arius Pine. in 2. part. Rubr. C. de bonis mater. nu. 37. sentit Fortu. Garf. in l. Gallus. §. & quid si tantum, nu. 49. & ibi Ema. Costa in 3. part. nu. 64. qui considerant posthumum dici posthumationem patris natum, & quod, dum est in utero, potius appellatur ueter, & quæ iura agentia de posthumo suo, loquuntur de iam nato, ut constat in d. l. posthumo nato. Sed salua pace tantorum uirorum, opinio hæc non mihi uidetur uera, & meo iudicio apertè confunditur per d. uersic. posthumi quoque, Institut. de hæredi. quæ ab intestato defe. per illa uerba, sui hæredes sunt. Nec obstat eorum responsio, quod suppleri debeat, postquam sunt nati. Nam iura debent intelligi planè, & sine subauditio: & hæc explicatio destruit dispositionem illius text. Nam si text. uellet, quod, postquam est natus, illius text. dispositio locum haberet, diceret, efficiuntur sui, ut in §. interdum, eiusdem titu. inuenitur, non sui hæredes sunt, de præsentis loquendo, maximè quod est manifestum, quod posthumus, dum est in utero, appellatur posthumus, & habet iura suitaris, ut §. penul. Institut. de tate. l. tutela. §. nemo. ff. de regu. iu. l. 2. uers. planè posthumis. ff. de uulga. l. posthumi, in princ. ff. de inoffic. testam. §. posthumi, Institut. de exhæ. lib. l. 1. §. toties. ff. de uentre in possessio. mitte. Veritas est, quod dum est in

x 2 utero

utero posthumus, non est totaliter, & irrevocabiliter
 suus, sed revocabiliter, & tantum quoad suam utilita-
 tem; & forte hoc voluerunt dicere prædicti patres. Ad
 propositum igitur redeundo cōcludo, ex verbo, pro-
 misit, in scriptura redactio ueram contrahi stipulatio-
 nem: quia fingitur, interrogationem præcessisse, si actū
 est inter præsentis, ut stipulatio cōcipiatur. Sed quia
 suspicor, lectorem contra legem forte indignationem
 habere, quare in hoc casu fictionem præcedentis in-
 25 terrogationis ad cauendam stipulationem induxit;
 † cum stipulatio sit actus iuris, qui est in potestate le-
 gis, iuxta l. si unus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. &
 ita poterat absque ulla fictione præcedentis interro-
 gationis constituere, ut ex solo uerbo, promisit, in scri-
 ptura appposito contraheretur stipulatio, ut fecit l. uni-
 ca, in prin. C. de rei ux. actio. & in l. his uerbis. ff. de ado-
 ptio. præcipuè cum in iure cautum reperiatur, circui-
 tum esse euitandum, l. dominus testamento. ff. de condi-
 ctio. indebit. eum admonere uolo, legem in his, in
 26 quibus † disponere potest secundum ueritatem, nun-
 quam confugere ad remedium extraordinarium fi-
 ctionis, l. quia ratio. ff. de conditio. instit. l. hæres à de-
 bitore. §. fin. ff. de fideiuf. Lex etenim non fingit, nisi ex
 causa, & æquitate, Docto. in l. si is, qui pro emptore. ff.
 de usucap. ubi Barto. nu. 30. Iaso. nu. 223. Alci. nu. 58.
 Et hinc est, quod in his, quæ sunt meri iuris, non fingit
 lex, sed operatur, l. 2. C. ad Maced. Sed licet hoc pro-
 cedat regulariter, aliquando opus est legis dispositio-
 ne in his, quæ meri iuris sunt, fictionem inducere rati-
 one contrarietatis, seu repugnantiae iuris euitandæ:
 ita concludunt Docto. supradicti. Vnde in nostro ca-
 27 su cum de substantia † stipulationis sit, quod præcedat
 inter

interrogatio, & sequatur rñsio, l. 1. §. uerbis, & l. obliga-
 mur. §. uerbis. ff. de actioni. & obligatio. tex. in princip.
 Institut. de uerbo. obligatio. quod etiam hodie de iure
 nouissimo locum habet. Nam solemnitas uerborum,
 28 quæ sublata est à Leone imperatore. in l. omnes. † C.
 de contrahen. stipula. non est hæc, quod præcedat in-
 terrogatio, sed illa, de qua agitur in §. 1. Institut. de uer-
 bo. obligatio. ut communiter, & ferè omnes Doct. con-
 cludunt in l. 1. §. si quis simpliciter. ff. de uerbo. obliga-
 & in Rub. eod. titu. ubi Mari. Socin. Jun. num. 186. Et
 quia æquum uisum fuit legislatori, quod ex solo uer-
 bo, promisit, in scriptura appposito, quæ fieri solet cū
 maiori deliberatione, conciperetur stipulatio, absque
 eo quod præcederet interrogatio, hoc non poterat fa-
 29 cere † sine iuris repugnantia. Vnde, ut iuris contrarie-
 tas euitaretur, necessarium fuit fingere, interrogationem
 præcessisse. Et hæc mihi uidetur uera ratio decidendi
 d. §. si scriptum, Institut. de inuti. stipula. Qui text. ita
 intellectus est melior de iure pro prædicta communi
 opinio. scilicet quod etiam hodie de iure nouissimo sit
 de substantia stipulationis, quod præcedat interroga-
 tio, aliàs autem Imperator minimè illam fingeret, in
 30 text. illo præcessisse. Stat † igitur conclusio, quod ex uer-
 bo, promisit, in scriptura appposito contrahitur uera
 stipulatio, sed admittitur, probatio incōtrarium, quod
 non fuit contracta stipulatio, intelligendo quando nō
 fuit contracta stipulatio, quia partes non fuerunt præ-
 sentes, uel quia noluerunt contrahere stipulationem,
 non uerò quia non præcessit interrogatio, quam fingit
 lex præcessisse. † Et hæc stipulatio differt à ficta stipu-
 latione, quia est uera. Item quia in ficta stipulatione
 non admittitur probatio, quod partes non fuerunt
 præ-

præsentes, l. his uerbis. ff. de adoptio. l. nisi. §. item. ff. si plus quam per leg. Falcid. in hac uerò sic, l. i. C. de cõ trahen. stipu. l. Titia. §. pen. ff. de uerbo. obligatio. Præ terea in ficta non datur actio directa, sed utilis, ut in d. l. his uerbis, habetur. distat à stipulatione præsumpta simpliciter præsumptione iuris, quia est uera, & nõ ad mittitur in ea probatio, quòd non præcessit interro gatio: differt à stipulatione præsumpta præsumptione iuris, & de iure: quia est uera, nec admittitur probatio per confessionem partis, quòd non præcessit interro gatio: concordat cum omnibus his. quia admittitur pro batio, quòd non fuit contracta stipulatio ex mente cõ trahentium. Est tamen aduertendum, quòd licet effe ctus causatus ¶ ex fictione sit uerus, & non fictus, ali quando dicitur improprius, l. lege Cornelia. ff. de te stam. ubi Bald. Ange. Cuman. Pau. & communiter Do cto. adnotant, quamuis hoc non sit semper, ut apparet ex l. certè. §. i. ibi, ego præcariò propriè habere dicor, ff. de præcar. notat Iaso. in l. Gallus. §. si eius, num. 27. ff. de libe. & posthum. & licet utile esset inquirere, quan do effectus causatus ex fictione dicatur improprius, & quando proprius, pro statutis, quorum uerba propriè sunt intelligenda, iuxta l. i. §. hæc uerba. ff. de neg. gesti. in nostra materia loquente: quia uerò nõ pertinet ad præsentè speculationem, omissam faci, solùm admo neo, quòd uerbum ¶ fictè, & uerbum impropriè non omnino idem important. Quandoquidem manifestis simum sit impropriè non semper ex fictione pro uenire, quòd Bero. aduertit in Rub. extra de probati. & est nota. dignum, quia Scrib. ina duer tenter loquen do, multoties hæc duo confundunt. Sciendum est ta men, quòd effectus causatus ex fictione, licet sit uerus,

non

nõ tamen est tantæ efficacitæ, quantæ ille, ¶ qui absq; fictione habetur. Quia effectus proueniens ex fictione est ius singulare, nec trahitur in consequentiam, Dec. in Rub. C. qui testam. facere poss. nu. 12. Alcia. in d. l. si is, qui pro emptore, nu. 75. l. quòd uerò contra. ff. de le gi. Ad rem igitur redeundo, hæc est mea sententiã, quæ licet in causa, non tamen in effectu distet à communi. Sed ut clarius ueritas appareat, hanc difficultatè de clarò una conclusiõne, & pluribus declarationibus extensiuis, & restrictiuis. Conclusio, igitur sit: Ex uerbo, promissit, in scriptura ¶ prolato contrahitur ue ra stipulatio. §. si scriptum, Instit. de inuti. stipu. l. i. C. de contrahen. stipu. l. Titia. §. pen. ff. de uerbo. obligar. Et hæc conclusio in effectu ualiditatis eius concordat cum opinionibus Doctorum, qui uolunt præsumptã, aut fictam stipulationem esse ad effectum, ut ualeat. Quæ conclusio ampliatur primò locum sibi uendica re, non solùm quando uerbum, promissit, est appositũ in instrumento publico, sed etiam quando in scriptu ra priuata, ita tenent ferè omnes Docto. in principio huius capituli adducti. Et hæc est communis, & tenen da opinio, licet, ut supra diximus, Ange. Iaso. & Maria. Socin. Iun. uoluerunt sentire contrarium. Quæ rece pta sententiã probatur in d. l. i. & in d. §. pen. quæ pro culdubio in scriptura priuata loquuntur. Secundò am pliatur nõ solũ procedere in materia fauorabili, sed et promissione odiosa, ut usurarum, Docto. in l. lecta. ff. si cert. petat. glo. Barto. & communiter Docto. in l. i. C. de usuris. Vbi Paul. Castr. eam dicit securiorem: & ab hac sententiã recedendum non est, quamuis Bal. in d. l. i. C. de usu. & Paul. in l. lecta, nu. 7. ff. si certum petat. per illa iura uoluerunt contrarium. Quorum opinio uera

uera non est, nec obstat d. l. i. quia ibi non contrahitur stipulatio ex uerbo, promisit. Quia non erat in scriptura appositum, ut communiter bene illum text. intelligunt Scriben. Et minus obest d. l. lecta, quia ibi non erat uerbum, promisit, sed uerbum, conuenit, in quo secundum magis commu. opinio. diuersum ius statutum est, ut latius in fine dicemus. Tertia ampliatio est locum habere, non solum quando uerbum, promisit, est in scriptura appositum a perito, sed etiam si ab idiota, Hug. & Barto. in l. i. C. de usuris Alcia. in d. l. lecta, nu. 20. & ibi Addi. Barto. nu. 6. Bald. Ioann. Fab. Christo. & Myn. finge. nu. si. in d. §. si scriptum: Paul. Castr. in conf. 81. nu. 4. part. 1. Et hæc opinio uerior uidetur: & magis a Modern. recepta, quam uis contrariam tenet Bald. & Corne. nu. 8. in l. lecta. ff. si cer. petat. & uidetur de mente gloss. in l. i. C. de usuris, & eiusdem Bald. & Ange. in l. i. C. de contrahen. stipu. & gloss. in d. §. si scriptum, dum asserunt rationem differentie esse, quare uerbum, promisit, quando in scriptura profertur, importat stipulationem, & quando a testibus non: scilicet quia scriptura fit a perito, hoc est a notario. Quam rationem tenent prædicti Docto. & Iaco. Butric. Oldr. Ioann. & Alberi. qui eam testatur communem in d. l. i. C. de usuris. Sed certè hæc opinio, & ratio uera non est, & confunditur per d. l. i. C. de contrahen. stipula. quæ loquitur in epistola, & per l. Titia. §. pen. ff. de uerbo. obligatio. quæ de scriptura priuata agit: maximè quod hæc opinio nimis restringit prædicta iura, & multoties euenit, quod notarius est imperitus, & testes periti. Vnde hæc ultimã opinio. admitti non debere censeo; & magis reiicienda est opinio eorum, dum putant, uerbum, promisit, prolatum a testibus peritis importare stipulationem

tionem absque ulla scriptura: quæ opinio nullibi probatur, & confunditur per d. l. i. C. de usuris. Quartò ampliatur, non solum quando est dubium, an præcesserit interrogatio, sed etiam, quæ est certum non præcessisse. Nam, cum per d. §. si scriptum, cum alijs fingitur interrogationem præcessisse, non est admittenda probatio in contrarium per ea, quæ supra dicta sunt, quod contra fictionem non admittitur probatio in contrarium. Et hoc casu potest locum habere opinio. Iacob. de Are. quem defendit Albe. in l. sciendum, uersic. sed cum supra. ff. de uerbo. obligatio. Nec necessariò aduersari uidetur communi opinio: quæ uult, quod admittitur probatio in contrarium, stipulationem non fuisse contractam, quæ uerificari potest, quando non fuit contracta stipulatio, ex eo quod partes non habuerunt animum stipulandi, uel quia negotium non fuit gestum inter præsentem, non uerò ex defectu præcedentis interrogationis, sine qua, quando uerbum, promisit, est in scriptura, rectè contrahitur: quia a lege fingitur, ut in d. §. si scriptum, & in d. §. pen. & in d. l. i. Et si aliquis instet, quod licet hæc ampliatio non contradicat necessariò uerbis Docto. tenentium commu. opinio. aduersatur tamen eorum menti, & fundamentis, cum asserunt, præsumi a iure interrogationem præcessisse, & secundum hoc admittitur probatio in contrarium. Respondeo, quod etiam si Scriben. hoc expressè affirmarent, eorum opinio per supradicta iura in iudicando, & consulendo, tanquam euidenter falsa conuinci posset. Primò limitatur conclusio hæc, quod ex uerbo, promisit, in scriptura appposito contrahitur uera stipulatio, procedere, quando scriptura uerum continet, quod pars promisit: secus tamen si nihil promi-

fit, quòd in dubio non præsumitur, sed scripturam uerum continere, l. sciendum. 30. ff. de uerbo. obligatio. §. fina. Insti. de fideiusso. Albe. & Bald. in l. Titia. §. pen. ff. de uerbo. obli. Et quòd scriptura uerum contineat, est præsumptio iuris, & ideoque admittitur probatio in contrarium, se non promississe, Barto. Bald. Rapha. Cuman. in d. l. sciendum, ubi & Alberi. uersicu. sed cum sit præsumptio iuris, quòd quando quis negat, se promississe, aut intercessisse, licet sit in scriptura appositum, admittitur probatio in contrarium. Quibus accedit, quòd tradit Alexand. in l. à Diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iudi. Felin. in c. quanto, de præscriptio. Alcia. in tracta. præsumpti. 2. part. nu. 1. assertentium, & quòd contra præsumptionem iuris, & de iure admittitur probatio in contrarium per indirectum. Nam, cum lex requirat aliquas qualitates in actu, in quo inducit talem præsumptionem, semper admittuntur probationes, quòd quis non sit in tali actu, uel quòd non concurrat aliqua ex prædictis qualitatibus, ut testatur Alcia. ubi supra post Barto. in l. i. ff. quod in, aut clam. Et hæc limitatio confirmatur per ea, quæ paulo mox in tertia limitatione dicentur. Et in ea poterit uerificari supra dicta commu. opinio. quòd admittitur probatio, stipulationem non fuisse contractam. Secunda limitatio est, locum habere, quando negotium gestum est inter præsentem, secus tamen si inter absentes uerbum, promissit, appositum sit in scriptura. Nam tunc ex eo non concipitur stipulatio. l. i. C. de contrahen. stipu. ibi, si res inter præsentem gesta est, l. Titia. §. pen. ff. de uerbo. oblig. ibi, si inter præsentem actum est, & utrobique Docto. commu. & similiter hoc casu uerificari poterit commu. opinio. quòd probatio admittatur, quòd non fuit con-

tracta

tracta stipulatio, ex eo quòd partes non fuerunt præsentem, quando actum est. Sed an in dubio, & quòd uerbum, promissit reperitur in scriptura, censeatur rem gestam esse inter præsentem, quæstionis est. Et in dubio præsumi præsentem contrahentium affirmant Scrib. commu. in d. §. pen. ubi Barto. Ange. Cuman. Ioan. de Imol. Iaso. num. 3. qui commu. & magis commu. appellat, idem tenet gloss. in d. l. i. cum qua transit Barto. Bald. Ange. Pauli. ibi. idem tenent Imola in cons. 8. Boerideci. 353. colum. in fine, quos refert Plautius, infra citandus. Quam partem probant Docto. prædicti hac inter cæteras præcipua ratione, quia stipulantium præsentia est solemnitas intrinseca, sine qua stipulatio ualere non potest. l. i. ff. de uerbo. obligatio. & solemnitas intrinseca in iure præsumitur, l. sciendum. ff. de uerbo. obligatio. §. fina. Insti. de fideiusso. & commu. Docto. in prædictis locis. Et hanc partem corroborat per d. §. fina. qui simpliciter loquitur, & adducunt gloss. in l. i. §. sed si quis. ff. de lati. libe. tollen. Qui respondet ad l. optimam. C. de contrahen. stipulat. quæ huic determinationi aduersari uideretur, quòd in casu illius tex. non requirebatur præsentia pro forma, idcirco non præsumitur, per l. 2. C. de statuis, & imagi. Ex quo infert Ange. quem cæteri supradicti posteriores sequuntur, quòd, si unus mercator scripsit, se debitorem Titij in centum aureis ex certa iusta causa, quæ sibi restituere promissit, præsumitur promississe per stipulationem, & consequenter quòd facta fuerit promissio præsentem, & stipulanti, itaque ex tali scriptura potest agi. Verum licet hæc opinio. commu. sit, non omnino secura uideretur, & de ea dubitat Fulgos. in d. l. i. C. de contrahen. stipu. Paul. Ioann. de Imo. & Areti. in d. §. penu.

y 2 ubi

ubi factum. 5. & 8. in fine, affirmat non præsumi præsentiam, quando uerbum, promissit, reperitur in scriptura, & Plauti. in repetit. rub. nu. 6. ff. de uerb. obliga. libr. 5. cap. 7. nu. 3. pro qua in primis expendunt d. l. i. & d. §. pen. ubi scriptum reperitur, quod uerbum, cavit, aut promissit, in scriptura appositum inducit stipulat onem conditionaliter, si res gesta est inter præsentis & conditio ꝑ apposita per legem debet formaliter adimpleri, quia nunquam dicitur continere leuem solemnitatem, Bald. in Authen. matri, & auia 1. colū. in fin. C. quando multitudine. offi. fungi potest per l. prætor, in princ. ff. de collatio. bono. Nam conditio de sui natura importat causam finalem, l. 2. §. fina. ff. de donatio. Et cum præsentia consistat in facto, non est præsumenda, nisi probetur: quia facta non præsumuntur, l. si emancipati. C. de collatio. Unde qui asserit, præsentis fuisse partes, probare debet, l. ab ea parte. ff. de probatio. Secundò hæc opinio. maximè probatur in l. optimam. C. de contrahen. stipulat. & in §. item uerborum. Instituti. de inutili. stipula. ubi habetur, quod antiquitus dubitatum fuerat, utrum scriptura, in qua cautum est, partes fuisse præsentis, probet eorum præsentiam, & ibi Imperator propter utilitatem contrahentium sanxit, quod probetur præsentia, ex quo apparet, quod præsentia non præsumebatur secundum iuris regulas; alias etenim hoc non statuisset propter contrahentium utilitatem. Nam si quæ de præsentia partium in scriptura expressa mentio habetur, de sui natura non probatur, nec præsumitur præsentia, multominus præsumi debet, quando de præsentia in scriptura mentio non est. Sed in hac difficultate est tertia opinio superiores in effectu componens, scilicet quod quando uerbum, cavit, uel promi-

promissit, reperitur in scriptura, quæ de sui natura communiter fieri solet inter præsentis, ut apodiffa ꝑ uel scheda, præsumitur præsentia: & ita procedat prima opinio. Sin autem profertur in scriptura, quæ de sui natura fieri solet inter absentes, ut est epistola, non præsumitur præsentia: & ita procedit ultima opinio. Hanc concordiam tenent Ioann. de Imo. & Aret. in d. §. pen. & ante eos Salic. in d. l. 1. C. de contrahen. stipula. qui declarant procedere, quando dixit, promitto, per uerba præsentis temporis. Nam, licet regulariter præsentia præsumatur, cum sit de forma, hoc casu ex natura actus insurgit alia præsumptio fortior, & uera præsumptio tollit aliam, c. inter. de electio. c. transmissa: qui filij sint legi. Secus uerò si proferat promissionem per uerba præteriti temporis, ut puta, centum, quæ tibi promisi. Quo casu etiam si in epistola proferatur, præsumitur præsentia. Ego uerò in hac difficultate existimo, quod durum esset recedere à prima communi opinio. quod, quando uerbum, promissit, reperitur in scriptura, præsumatur actum fuisse inter præsentis, maximè cum videatur opinio æquior. Quandoquidem leges posteriores solemnitates stipulationis minuere solent, ut apparet ex l. omnes, & ex l. optimam. C. de contrahen. stipul. & præcipuè ex Regia l. de qua in fine agemus. Sed ex tertia opinione admitti debere declarationem puto, quod non habeat locum, quando adscriptum esset in epistola, uel esset alia præsumptio, quod res gesta esse inter absentes. Quæ declaratio fortè non est minus recepta; cum non solum tenentibus tertiam opinio. sed etiam tenentibus secundam placeat. Nam qui indistinctè negant præsumi præsentiam, à fortiori nolunt præsumendam esse, quando præsumptio alia esset

effet in contrarium. Fateor tamen, quod si, omiffis au-
 toritatibus Scribentium, iura ponderantur, longè ue-
 riorem uideri secundam opinio. Pauli, & Iason. quod
 indistinctè præsentia non præsumatur per d. l. 1. & d. l.
 optimam. C. de contrahen. stipula. & per d. §. pen. Nec
 obstat ratio, quod solemnitas intrinseca præsumitur.
 Nam responderi poterit cum Aretin. in d. §. penul. ubi
 post Barto. bene concludit, præsentiam non esse solem-
 42 nitatem intrinsecam † promissionis: cum uerbū, pro-
 mitto, ex sua propria significatione non solum refera-
 tur ad stipulationem, sed etiam ad pactum nudum, uel
 pollicitationem, l. sciendum. §. dictum. ff. de edili. edict.
 Vnde promissio stare poterit absque stipulatione in
 uim pacti nudi uel pollicitationis. Nec obicit l. sci-
 dum. ff. de uerbo. obliga. & §. fina. Institut. de fideiussio.
 Nam iura illa loquuntur in fideiussione, de cuius sub-
 stantia est præsentia partium: cum stare non possit sine
 stipulatione, l. 1. §. satis acceptio. ff. de uerbo. obligatio.
 l. blanditus. C. de fideiussio. & licet ibi non satis probe-
 tur, & dubitet Ange. de Aretio in d. §. fina. an fideiussio
 uerbis tantum contrahatur, ita communiter tenetur,
 & bene probatur ex situatione tituli. Institut. de fideiussio.
 qui positus est à Iustiniano inter contractus, qui uer-
 bis contrahuntur: de quibus promiserat agere in §. fina.
 Institut. de obligatio. Vnde, cum in fideiussione requi-
 ratur stipulatio, & in stipulatione præsentia partium,
 iuxta l. 1. ff. de uerbo. obligatio. præsentia erit solemni-
 tas necessaria fideiussionis. Et quia Docto. non bene
 perceperunt hanc differentiam inter fideiussionem, &
 promissionem, facile decepti sunt, & sumpto argum.
 de fideiussione ad promissionem rationem reddiderūt.
 quod uerbum, promissit, importat stipulationem, quã-
 do

do profertur in scriptura, quia est solemnitas intrinse-
 ca promissionis, quod stipulatio sit contracta: Quæ ra-
 tio uera mihi non uidetur. Non obstat text. in d. §. si
 scriptum, Institut. de inuti. stipula. Nam ibi fingitur so-
 lum, quod præcessit interrogatio, non tamen quod cõ-
 trahentes fuerunt præsentés, præcipue quod declara-
 ri debet per d. §. pen. & per d. l. 1. ubi hoc expressè cau-
 tum est. Est tamen aduertendum, quod si in scriptura
 reperiatur, promissit per stipulationem, quod res esset
 clara, præsentiam, & alias solemnitates, præsumi, sicuti
 quando fideiussit, quod satis colligitur ex traditis à Sa-
 lycet. in l. 1. C. de usuris, & bene probatur, per d. l. sci-
 dum. ff. de uerbo. obligatio. & faciunt tradita à Paulo,
 & Iaso. in d. §. penul. & ea, quæ dicta sunt, præsumi scri-
 pturam uerum continere. Tertia limitatio est nõ pro-
 43 cedere, † quando partes non habuerunt animum sti-
 pulandi, sed fortè pascendi tantum, aut iocandi: quo
 casum si præcederet interrogatio, & aliæ omnes
 solemnitates stipulationis interuenirent, nõ contraha-
 tur stipulatio, l. iurigentium. §. quod ferè. ff. de pactis.
 Quem ita tractè intelligit Alber. in l. sciendum, uersic.
 sed cum supra. ff. de uerbo. obliga. post Iacob. de Are.
 & ibi Crotus nu. 53. & Maria. Socin. lun. in Rubr. ff. de
 uerbo. obligatio. nu. 57. & facit quod tradit Plauti. in
 Rubr. ff. de uerbo. obligatio. lib. 5. ca. 7. num. 7. ubi post
 Alexand. in cons. 13. nume. 5. libr. 1. tradit, non habere
 locum, quando scriptura facta non fuit ad obligan-
 dum; quibus suffragatur. l. obligationum substan-
 tia. §. fina. ff. de action. & obligat. Nam deficit hoc casu
 substantia contractus, hoc est consensus, sine quo nul-
 44 lus factus ualere debet, l. 1. ff. de pactis l. 2. ff. de action.
 & obligatio. text. in princ. Institut. de obliga. quæ ex cõ-
 sen.

sen. Nam sine uoluntate obligatio non inducitur, cum actus agentium ultra intentionem eorum non operetur, l. non omnis. ff. si certum petat. Et ex prædictis infero nouum ultra Scriben. intellectum ad d. l. i. C. de dotis promiss. quod ideo ibi ex uerbo, promissit, in scriptura inserto non contrahitur stipulatio efficax ad agendum, maritoque fuit negata actio de dote. Quia dos promissa fuit marito, non ad effectum ut aliquam speciem, aut quantitatem in dotem haberet, sed ut matrimonium contraheretur cum solemnitate, & instrumento nuptiali, seu dotali: quæ instrumenta aliquos iuris effectus operantur, ut constat ex glossa in §. fina. ubi Siluef. de clarat. Insti. de nupti. & ex glossa in §. quibus, Insti. de hæredi. quæ ab intest. defer. unde merito ibi respondet Imperator Alexander, marito frustra existimas actionem tibi competere, quasi promissa dos tibi, nec soluta sit, cū nec species ulla, nec quantitas promissa sit, sed hætenus nuptiali instrumento adscriptum, quod ea, quæ nubebat, dotem dare promissit. Et quod effectualiter ibi non promiserat dotem, satis colligitur ex illis uerbis, quasi promissa dos tibi, nec soluta sit, considerata natura dictionis illius, quasi. Nam siue uerba illa in instrumento nuptiali reperta, quod ea, quæ nubebat, dotem dare promissit, apposita essent à notario, sequendo communem styli notariorum instrumentorum nuptialium, abique notitia contrahentium, siue de consensu eorum ad effectum, ut cum solemnitate matrimonium contraheretur promissio esset inutilis, & saltem soluendo muscam, aut unum denarium liberaretur, ut in legato rei, uel animalis in genere, tradit glossa in l. legato generaliter. ff. de legat. i. Nec oberit tex. in l. cum post. §. gener. ff. de iure

iure doti. & l. quæro. ff. de ritu nupti. & alia iura dicentia, in certam dotis promissionem ualidam esse. Nam intelligenda sunt, quando agebatur inter contrahentes de constituenda aliqua dote. Et hæc est bona concordia inter illa iura, & uerus intellectus ad d. l. i. quæ latius alio loco explicauimus. Itaque resoluendum est quod ex uerbo, promissit, in scriptura prolato non incipitur stipulatio, quando partes non habuerunt animum stipulandi. In dubio tamen animus stipulandi præsumitur, ut docet Crotus ubi supra per l. Labeo. ff. de pactis, & facit. l. quoties. ff. de uerbo. obligati. ubi habetur, quod in dubio præsumitur quis uelle facere actum efficacem: Admittitur tamen probatio in contrarium. Et similiter hoc casu potest uerificari communis opinio. quod admittatur probatio, quod stipulatio non fuit contracta. Et pro hac limitatione urgent ea, quæ paulo ante in prima limitatione adduximus. Quarta limitatio sit, hanc conclusionem locum sibi uendicare, quando uerbum, promissit, t appositum est in scriptura, ita loquitur text. in d. §. scriptum, & in d. §. pen. & in dict. l. prima: Et in his terminis loquuntur omnes Doctores in prin. huius cap. relati. Secus uerò si sit prolato à testibus. Nam tunc non intelligitur per stipulationem l. i. C. de usuris. quem ita intelligit ibi Barto. & commun. Scriben. Doctores in d. §. si scriptum, ubi Fab. Christo. & Mynsinge. qui reddunt rationem differentiarum. Nam, cum uerbum, promissit, sit indifferens, referrique possit ad pollicitationem, pactum nudum, & stipulationem, l. sciendum. §. dictum. ff. de ædil. edic. ad pollicitationem est referendum, quando à testibus profertur: cum dictum testis sit interpretandum in fauorabiliorem, & benigniorem partem, c. in præsentia.

de probat. & facit, quia in promissione dubia minus est interpretandum, l. in ambiguis. ff. de regu. iu. At quando partes in scriptura uerbum, promisit, apposuerunt, cum scriptura sit cum maiori deliberatione, Fulgo. in d. l. 1. C. de usuris. l. in contractibus. C. de non numer. pecu. iura uoluerunt, quod scriptura suppleret defectum precedentis stipulationis. Et ita intelligi debet d. §. si scriptum, & d. §. penulti. & d. l. 1. Quæ iura cum inducant ius singulare, extendi non debent, maxime ad casum, ubi minor est ratio. Concludo igitur, quod ex uerbo, promisit, apposito in scriptura siue publica, siue priuata, siue à perito, siue ab idiota in materia fauorabili, uel in odiosa contrahitur stipulatio, si res gesta est inter præsentis animo stipulandi. Sed nouissime pro complemento huius quæstionis utile erit inquirere, utrum id, quod dictum est de uerbo, promisit, locum habeat in alijs uerbis eidem similibus? Et primo idem esse in uerbo, spondit, tenet Iaso. in l. lecta. ff. si certum peta. num. 6. & ibi Cagno. remissiuè num. 92. & Leo in repetit. Rubr. de uerbo. obligatio. num. 60. quem refert, & sequitur Plauti. ibi lib. 5. cap. 2. nu. 18. Mynsinge. in §. si scriptum, nu. 6. Institut. de inuti. stipul. Pro qua opinio. urget; nam cum nulla ratio differentie inter hoc uerbum, spondit, & uerbum, promisit sit, idem ius in eo statuendum est, quod in uerbo, promisit, argum. l. 3. §. nam Diuus. ff. de iniusto rupto, l. 1. C. de lib. præteri. Quam etiam opinio. suadere uidetur, quod uerbum, spondeo, est de uerbis, quibus in conceptionibus stipulationum uti solet, §. 1. Institut. de uerbo. obligati. Iurisperitum. §. quod ferè. ff. de pactis. Urget insuper l. 1. C. de contrahen. stipula. ibi uocem spondentis subsecutam, l. 1. C. de suffragio. l. sciendum. §. dictum.

ff. de

ff. de ædili. edic. Et hæc opini. placet; quamuis Roman. in l. lecta, num. 18. & 19. & ibi Iaso. nu. 3. & Zafi. num. 25. tenent contrarium. Præterea si idem est in uerbo, cavit, quod in uerbo, promisit, tex. est in l. 1. C. de contrahen. stipulatio. & in l. Titia. §. penul. ff. de uerb. obligatio. ubi Aretin. & Iaso. tradunt, communiter Doct. illa iura intelligere, quod ibi uerbum, cavit, accipitur pro promisit. Imò plus uolunt Scriben. quod hoc uerbum, cavit, ex sua propria significatione importet promissionem per stipulationem solam non uerò per pactum nudum, gloss. in l. sancimus. C. de uerbo. signific. gloss. 2. Ange. Rimi. Sen. nu. 3. Ias. nu. 6. Zafi. nu. 27. Cagno. nu. 97. in fine, in l. lecta. ff. si certum peta. Fortu. in l. 1. nu. 24. ff. de pactis. Leo. in repetit. Rubr. de uerbo. nu. 60. Quem ibi refert, & sequitur Plauti. libr. 5. cap. 2. nu. 21. Unde idem est dicere, Titius cavit præstare Seio pecunias, quod per stipulationem promisit. Quæ exten. io receptissima est, quamuis non caret difficultate. Nam citant pro ea Scriben. d. l. sancimus, quæ totum oppositum uidetur significare; dum dicit cautionis nomine non esse fideiussionis dationem interpretandam, sed nudam promissionem. Nec satisfacere uidetur expositio gloss. fin. ibi, nudam à pignore, uel fideiussione, non à stipulatione. Nam cum text. ille simpliciter, & indistinctè loquatur, nos distinguere non debemus, per regu. l. de pretio. ff. de publici. in rem actio. Præterea allegant l. 1. C. de contrahen. stipul. d. §. penul. quia iure potius à contrario sensu ei aduersari uidentur; nam ibi dicitur, quod si aliquis cavit, se præstaturum pecunias in scriptura inter præsentis contracta est stipulatio. Vnde à contrario sensu uult, quod quando uerbum, cavit, profertur à testibus, uel inter absentes, ex eo non

intelligitur contracta stipulatio. Ex quo apparet, quòd non semper uerbum, cavit, significat promissit per stipulationem, citant insuper ad hoc d. l. lecta. ff. si cer. petat. in prin. & l. si quis ita. §. Seia cavit. ff. de uerbo. obli. l. minorum. C. de non nume. pecu. Quibus disputatiòe rñderi posset, qd iò in illis iuribus uerbū, cavit, refertur ad stipulationē quia casus ita euenit. Vnde si eueniret, qd pacto nudo, aut pollicitationē promissū esset, forte diceret etiam, quòd cavit, nam quod dicitur in uerbo, promissit, propriè loquendo refertur ad stipulationē, pactum nudum, & pollicitationem, iuxta l. sciendum. §. dictum. ff. de adil. edic. idem forsan dici posset in uerbo, cavit. Verum, prædictis nō refragantibus, non recedo à receptissima Docto. sententia, & cum Scriben. cōcludo, quòd licet uerbum, cavit, non significet fideiussionem, ut in l. sancimus, decisum est, refertur tamen propriè loquendo tantum ad promissionem per stipulationem, non uerò ad promissionem per pactum nudū, uel pollicitationem. Et in hoc differt à uerbo, promissit, quod ad omnia prædicta propriè loquendo refertur, ut tradit Alci. in l. lecta, nu. 78. ff. si cer. petat. & bene in d. §. dictum, probatur. Non obstat d. l. sancimus. Imò urget pro opinio. Docto. quia gloss. ibi bene dicit quòd uult text. ille, quòd uerbum, cavit, significat promissionem nudam à fideiussione, de qua ibi agitur, non uero à stipulatione. Nam si significaret promissionem nudam à stipulatione, lex illa non seruiret de dubio, nam à fortiori non significaret fideiussionem, quæ sine stipulatione stare non potest; sed quia uerbum, cavit, propriè loquendo refertur solum ad promissionem per stipulationem, dubium erat, an etiam ad fideiussionem referri deber, quod illa l. sancimus, negat. Nō ob-

stant

stant d. l. i. & d. §. penul. quibus respōderi potest, quòd in casu, in quo loquuntur, erat stipulatio, & propriè sumitur in casu à contrario sensu, sumeretur impropiè. Rursus idem dicendum est de uerbo, f conuenit, nam quando profertur in scriptura, intelligitur interrogationem præcessisse, ut in uerbo, promissit, cōclusum est. Quam opinio. tenet Bald. in l. i. C. de usuris Fulgos. in l. lecta. ff. si certum petat. nu. 7. ubi Paul. Cast. num. 4. & Roman. nu. 18. Fran. Curti. & Paul. de Mote Pico uterquè, nu. 9. Curti. Iun. nu. 2. & 8. & hanc opinio. test. cōmu. Zafi ibi nu. 25. ubi Iaf. nu. 5. affirmat eā tenere omnes; pro qua considerant prædicti Docto. rationem, quòd uerba sunt accipienda in potiori significato, l. i. §. i. ff. si ager uectiga. uel emphi. petat. Vnde cum uerbum, conuenit, sit generale, & comprehendat stipulationem, iuxta l. i. §. conuentionis. ff. de pactis, accipiendum est in significato, ut comprehendat stipulationē, quæ potentior est quàm simplex conuentio, §. i. Inst. de uerbo. obligatio. Secundò quia in dubio uerba sunt intelligenda, ut actus ualeat magis, quàm pereat. l. quoties. ff. de uerbo. obligatio. l. semper in stipulationibus. ff. de regul. iuris. Tertiò expendi solet. l. ea lege, ibi cōuenit contra stipulationem. ff. de seruis exportan. Ex quo colligunt Docto. conuentionis appellationem cōprehendere etiam stipulationem. Quartò urget l. pacta nouissima. C. de pactis. His uerò non obstantibus, contraria sententia uerior, & receptor est, nempè nō esse idem in uerbo, conuenit, quod in uerbo promissit, quando in scriptura reperitur. Quam tenet Barto. in l. lecta, nu. 10. ff. si certum petat. ubi Angel. Salycet. in uersicu. l. si conuenit Alexand. numer. secundo Aretin. Bartho. Socin. nu. tertio. Iaso. nume. quint o. Deci. nu.

4. Ca-

4. Cagno. notabi. 14. Zafi. nu. 25. Alcía. nu. 18. Hiero. Butige. nu. 66. & 69. Addit. Barto. nume. 5. eam etiam amplectitur Paul. Castr. in l. sciendum. ff. de uerb. obli. Aretin. in l. quis Romæ. §. Flavius. ff. de uerbo. obligat. Gallia. in repetit. rubr. ff. de uerbo. obligatio. num. 40. & ibi Ripa num. 18. & Plauti. lib. 4. cap. 2. nu. 6. Christo. in §. si scriptum. num. 2. institu. de inuti. stipu. Bald. in c. cum in iure, de offic. delega. Felin. in c. 1. nume. 2. extra de pactis, Brune. in tractat. de forma mar. de probation. fol. 1. colum. 2. & fol. 8. colum. 2. & hanc opinio. testatur commu. Plau. ubi supra, qui referit Cagn. dicentem omnes eam tenere, & magis communem esse affirmat. Buttig. in d. l. lecta, num. 69. Quæ sententia pluribus iuribus à Docto. comprobatur, & in primis l. lecta, ibi conuenit. ff. si certum petat. & l. qui Romæ. §. Callimachus. ff. de uerbo. obligatio. iuncta expositione gloss. ibi in uerbo. conuenit, quæ explicat pacto incontinenti appposito, & l. singularia, in uerbo. conuenit, ff. si certum petat. quæ secundum communem intelligentiam loquitur in pacto nudo, & l. si conuenit. ff. de pigno. action. & l. legem, & l. si quis in conscribendo. C. de pactis, & l. si extraneus, iuncta gloss. fina. ff. de condit. ob causam, & l. ut responsum. C. de transaction. Rationem autem differentię inter uerbum, conuenit, & uerbum, promitto, assignat Barto. in d. l. lecta. nume. 12. quoniam uerbum, conuenit, est generale, & generalissimum ad omnem conventionem factam tacite, uel expresse, l. conuentionem. & l. Labeo. ff. de pactis, uerbum, promitto, nõ est ita latum, l. sciendum. §. dictum. ff. de adili. edict. & quamuis Barto. ibi & commu. Scrib. recedunt ab hac ratione, negando uerbum, conuenit, esse generalius uerbo, promitto, quandoquidem uerbũ promi-

promissit, comprehendit pollicitationem, ut in d. §. dictum, probatur, quam uerbum, conuenit, nõ continet; tamen respondit Buttige. in d. l. lecta, nu. 69. quod, hoc non obstante, nihilominus generalius est uerbum, conuenit, per d. §. conuentionis. l. 1. ff. de pactis. Quem tex. maximè pro hac opinio. expendit, dum dicit, quod conuentiones pleræque in aliud nomen transeunt, ueluti in emptionem, locationem, pignus, & stipulationem. Ex quo constat, quod quando contracta est stipulatio, non habet nomen conuentionis, sed transit in nomen stipulationis. Illumq; insuper multũ notat Butige. ubi supra nu. 68. ad hoc q; ubi genus transit in speciẽ alterius nominis, amittit nomen generis. Secundam rationem assignat Fulgos. in d. l. lecta, num. 8. & Rimi. sen. nu. 3. & Deci. num. 9. quia uerbum, conuenit, denotat actum simultaneum, seu plurium simul sine ordine contra naturam stipulationis, quæ requirit interrogationem præcedere, & responsionem sequi, & uerbũ, promitto, actum separatum ipsius promittentis, ideo non est inconueniens, quod in uerbo, promissit, intelligatur præcessisse interrogationem, cum sit assiduum, frequẽs & uerisimile: & licet quibuscunque uerbis contrahatur hodie stipulatio, quibus sensus contrahentium exprimitur, iuxta. §. 1. Institut. de uerbo. obligatio. tamen uerbum, promitto, est magis aptum ad stipulationem, cum sit de formulis stipulationum, ut ex d. §. 1. apparet. Ego uerò existimo rationem fundamentalem esse, quare non sit idem in uerbo, conuenit; quia prouisio illa, quod ex uerbo, promitto, in scriptura appposito concipiatur stipulatio, est ius singulare; quia prouenit ex fictione: & ius singulare trahi non debet in consequentiam, l. quod uerò contra. ff. de legi. nec extendi debes

debet ad alios casus, saltem quando non militat eadē,
 uel maior ratio, ut in fictione expressè tradit Alcia. in
 l. si is, qui pro emptore, nu. 75. ff. de usucap. Phi. Dec. in
 Rub. nu. 12. C. qui testam. fa. Vt in uerbo, conuenit, ut
 supra demonstrauius, militat diuersa, & minor ratio
 quam in uerbo, promisit. Non obstant iura in contra-
 rium adducta, quibus latè satisfaciunt. Buttig. & Plau.
 citati. Et ad primam responde, quòd regula illa, quòd
 uerba sunt accipienda in potiori significato, non habet
 locum, quando in illo significato mutaret nomen pro-
 prium, & strictum, ut in nostro casu, in quo strictè lo-
 quendo stipulatio non appellatur conuentio. Non ob-
 stat secundo, quòd uerba sunt intelligenda, ut actus
 ualeat. Nam ualebit conuentio in uim pacti. Nec hæc
 ratio est sufficiens ad faciendum, quòd uerba operen-
 tur effectus contra suam naturam, aliàs etenim ex qua-
 libet conuentione ageretur actio ex stipulatu. Non
 obstant alia iura; quia non est bona consequentia: ex
 conuentione est nata actio, ergo est stipulatio, cū pos-
 sit esse pactum uel situm coherentia contractus, uel tra-
 ditionis, aut alio quouis modo. Retenta igitur hac ul-
 tima, & receptiori sententia, quòd ex uerbo, conuenit,
 in scriptura appposito non contrahatur stipulatio, eam
 declarant Card. Bartol. addi. in d. l. lecta, num. 3. post
 Baldi. in l. sciendum. 2. lectura. ff. de uerbo. obligatio. &
 Fran. Creme. in singu. 130. locum non habere quando
 52 apud acta ꝛ iudicij reperitur. Quo casu uolunt, calo-
 re iudicij induci stipulationem. Quæ autem dicta sunt
 de uerbo, conuenit, locum habent in uerbo, placuit.
 53 ꝛ Nam ex eo non concipitur stipulatio, licet in scriptu-
 ra apponatur. Roman. in l. lecta, nu. 18. & 19. & ibi Za-
 54 si. nu. 25. Hodie autem ꝛ de iure regio cessat hic Scri-
 bentium

bentium labor, quia nouissimè sancitum est l. 3. titu. 8.
 lib. 3. ordina. ut quocunque modo, uel ex promissione
 aut ex contractu, uel ex qualibet alia causa, uel alio
 quocunq; mō apparuerit, aliquem uoluisse se obliga-
 re, remanet efficaciter obligatus: & quod obligans se
 non possit opponere exceptionem, quòd non fuit con-
 tracta stipulatio, uel quòd fuit actum inter absentes.
 De cuius materia uidendi sunt Docto. in cap. 1. de pa-
 ctis. præcipuè Fely. & Fortu. Gar. ibi & d. Couarru. in
 lib. 1. resolu. cap. 14. nu. 12. & 13. Ferdi. Vasqu. successi.
 creat. §. 21. nu. 43. lib. 3. Et an locum habeat in contra-
 ctibus innominatis. Iaf. in l. iuris gentium. §. sed cum nu-
 da, nu. 7. ff. de pact. & Alex. in conf. 16. nu. 3. uolu. 2. &
 Ant. Gon. uari. 2. tom. c. 8. nu. 4. Greg. Iop. in l. 3. tit. 6.
 par. 5. uerbo, qualquiera delas partes. Et pro ratione
 decidendi illius l. uide tradita à Mar. Soc. Iun. in Rub. ff.
 de uerb. obl. nu. 185. Et de materia uideus est et idē
 Anto. Gom. de contra. c. 9. num. 3. uers. quarto infero,
 ubi tradit, quòd hodie de iure Regio in nullo actu, uel
 55 contractu ꝛ requiritur stipulatio.

S V M M A R I V M.

- 1 Nouatio quibus casibus inducitur.
- 2 Nouatio an inducitur hodie ope exceptionis, si expressè non aga-
 tur in casibus, in quibus olim introducebatur tacite noua-
 tio, quòd non.
- 3 Intellectus ad l. pe. ff. de præ. Stipul.
- 4 Nouatio hodie, sicut olim inducitur, quando ex uerbis contrahē-
 tium expressè, aut tacitè colligi potest, quòd habuerunt ani-
 mum nouandi.

An hodie fiat nouatio ope exceptionis, quando expressè nō est actum in casibus, in quibus olim præsumebatur?

Cap. XXXV.

Ad huius difficultatis clariorem intelligentiam operæpretium duxi præmittere quatuor casus. Quorum primus erit, quando actum est inter contrahentes expressè, quòd fiat nouatio: quo casu proculdubio nouatio fit, & tollitur prima obligatio ipso iure, & manet sola nouatio, de iure antiquo, iuxta l. qui usumfructum. 68. ff. de uerbo, obligatio. & de iure nouiori, l. ult. C. de nouatio. §. præterea, Institut. quib. mod. tolli. oblig. Secundus casus est, quando expressè actum est, quòd non fiat nouatio: qui similiter est sine dubio, nec olim, nec hodie hoc casu nouationem induci, l. 4. §. si ex conuentione. ff. de re iudi. d. l. ultim. Tertius casus est, quando tacitè actum est, quòd non fiat nouatio, qui etiam est planus, quòd non fit nouatio, d. l. qui usumfructum, & l. scire debemus 29. in prin. ff. de uerbo, obligatio. Quartus, & ultimus casus est, quando tacitè uidetur actum, quòd fiat nouatio, & olim in certis casibus à iure præsumebatur nouatio, sed hodie in prædictis casibus nō inducitur nouatio, nisi expressè actum sit, d. l. ultima. C. de nouatio. & d. §. præterea, ex His præhabitis hoc ultimo casu oritur pulchra, & cotidiana dubitatio, an in prædictis casibus, in quibus olim præsumebatur nouatio, hodie nō ducatur, nisi expressè agatur, non solum ipso iure, sed nec ope exceptionis; Et ope exceptionis nouationem induci in his casibus,

bus, licet non ipso iure, tenet Azo. in summ. de nouati. & glo. in d. l. ultim. gloss. fina. ubi Barto. Bald. & Ange. gloss. & Bartol. in l. 2. ff. de nouation. gloss. Barto. & Ange. in l. pen. ff. de præto. stipu. idem Ange. in l. singularia. ff. si cer. pet. Io. Fab. in §. præterea, uersicul. quid ergo dices, Institut. quibus mod. tolli. oblig. & ibi Ange. de Aretin. nu. 3. & Christo. nu. 5. ubi commu. appellat, Ioan. de Imol. in cons. 37. incipien. uisus, & consideratis quæ latè scripta sunt colum. fina. ubi commu. asserit, eã sequitur Alexand. in l. 4. §. si ex conuentione. ff. de re iudic. ubi asserit magis commu. & durum esse contra eã in praxi obtinere; eam tenent alij relati à Gabri. in loco infra citando. Quæ opinio constare uidetur ex l. penul. ff. de præto stipula. ubi domus mea domi tuæ ruinam minabatur, & iussit prætor, ut tibi cauerem in triennium, postea quòd cauerem in decennium, & respon. l. C. quòd prima stipulatio triennij non est sublata ipso iure, sed ope exceptionis. Vnde secundum prædictos Docto. per illum text. debet declarari decisio d. l. ultim. ut non inducatur nouatio ipso iure, sed ope exceptionis in prædictis casibus, nisi expressè agatur. Hoc tamen non refragante, contraria opinio, & uerior, & receptor est: nempe quòd in casibus, in quibus olim præsumebatur nouatio, de quibus fit mentio in d. l. ultim. hodie non inducatur; non solum ipso iure, sed nec ope exceptionis. Quam tenet Guil. de Cug. & Bald. in l. rescriptum. §. si pacto. ff. de pactis, Cyn. Rain. Albe. in d. l. ultim. Cuma. in l. 2. ff. de nouatio. ubi tradit, quòd ita audacter consuleret, & indicaret. & ibi Paul. Castr. & Ioann. de Imo. idem Cuman. Paul. & Imol. in uersu. item adde, in l. pen. ff. de præto. stipulat. ubi Cardin. ad Barto. eam sequitur. & magis commu. testatur. eam te

per Ioann. Imola in l. qui usum fructum. ubi Alexan. num. 7. dicit, quod ueritas est, quod non fiat nouatio, nec ipso iure, nec ope exceptionis, & ibi Bartho. Socin. num. 8. eam tenet & magis receptam credit, Iason. in l. 1. C. de iudi. in fina. uerbis, dicit communem esse, & ita plures consuluisse, Ange. in lita stipulatus, la magna, in discurfu quem ibi refert, & sequitur Iaso. num. 20. ff. de uerbo. obligatio. Iaso. in l. singularia nu. 37. ff. si cer. petat. Imola in l. delegare. ff. de nouati. & eam uoluit tenere Barto. in l. certi conditio. §. si nummos, nume. 8. & 1. 1. & ibi Socin. nu. 18. & Purpu. Belui. in l. postquam liti C. pe. pactis, & in sua dispu. incipienti, in Christiano mine, cauetur lege municipali: & secundum istam opinionem. sèpissimè consuluit Alexan. relatus à Ias. in d. l. singularia, nu. 37. & Gabri. in tracta. commu. opinio. libr. 3. titu. de nouati. nu. 56. ubi eam amplectitur, & magis commu. appellat, & secundum eam consuluit Bertran. in conf. 188. in fine uolum. 1. & Soc. Sen. in confil. 21. uerfuerum, nu. 2. uolum. 1. & in conf. 89. uolum. 3. ubi tradit magis commu. sibi uideri; eam tenent alij plures relati à Gabri. qui latè hunc articul. & materiam prosequitur. Pro qua sententia multipliciter expendi potest d. l. ultim. C. de nouatio. & in primis consideratur, in ea indistinctè sancitum esse, quod in omnibus casibus, in quibus olim introducebatur nouatio ex præsumptione, hodie non inducatur, nisi expressè agatur. Vnde indistinctè tam ope exceptionis, quam ipso iure debet intelligi, per regul. l. licitatio. ff. de public. in rem actio. Nec oberit, si dicatur, quod licet generaliter, & indistinctè loquatur, distingui, & declarari debet per d. l. penult. ff. de prætor. stipulat. nam & poste-

riores leges ad priores trahuntur, & e contra, l. nam & & posteriores. ff. de legi. quia responderi poterit quod d. l. penult. loquitur in casu speciali, ut infra dicetur, & ius singulare non trahitur ad alios casus, l. quod uerò contra. ff. de legi. Secundò in d. l. ulti. ponderantur uerba illa, nihil penitus prioris cautelæ innovari: nam dictio illa, nihil, est uniuersalis negatiua, ut in proposito tradit Alexand. in d. l. qui usum fructum, num. 7. per l. si is, qui ducenta. §. utrum in uerbo, nihil. ff. de reb. dub. & idem importat dicere, nihil penitus, quod nullo modo, ut testatur Iaso. in d. l. singularia, nu. 37. post glos. in l. naue Saupheli. ff. loca. Tertiò pro hac parte inducitur illa l. ultima, ibi, ueteris iuris ambiguitates reserantes, iuncta d. l. pen. ff. de prætor. stipu. Nam si iam per d. l. penult. clarè erat decisum, d. l. ulti. nullam tollit dubitationem, & eius desisio seruiret de ueto, & superfluitas nunquam est præsumenda, §. quibus, in prima constitu. Cod. Quartò hæc sententia probatur in d. §. præterea, Institut. quibus mod. tolli. obliga. Vltimò eam suadet ratio; nam quod una uia prohibetur, alia non debet admitti, regul. cum quid, de regul. iur. in 6. Nec oberit, si dicatur, quod hoc etiam euenit in d. l. penult. ubi non fit nouatio ipso iure, & tamen fit ope exceptionis. Nam, ut statim dicetur, ille text. loquitur in casu speciali. Qua retenta sententia, non obstat d. l. penult. ff. de prætor. stipul. nam secundum Docto. communiter loquitur in casu speciali, scilicet in prætor. stipulatione, & nostra disputatio in stipulatione conuentionali. Et ratio specialitatis est, quia prætor. stipulatio imponitur ex necessitate; & ideo non operatur tantum, quantum conuentionalis, quæ ex uoluntate partium contrahitur. Et hæc est uera intelligentia illius text.

text. quam ibi Scribent. agnoscunt. Vnde, cum sit speciale, trahi non debet ad alios casus, per regulam quod uerò contra. ff. de legi. Imò aliter intelligi non potest. Nam si diceremus, quòd locum habet in conuentionalibus stipulationibus, dicta Iustinia. constitutio in l. ultima. C. de nouatio. esset superflua, & imposita uerbis, seruiretque tantum de uento. Et licet Christo. in d. §. præterea, nu. 5. conatur defendere, quòd non seruiret de uento; nam quando fit nouatio ope exceptionis, habet necesse debitor illam opponere, licet secus sit, quando ipso iure inducitur per ea, quæ notantur in l. eum, qui. §. qui ita. ff. de uerbo. obligatio. tamen cum iam de iure antiquo esset idem dispositum, superflua illa constitutio esset. Præterea si ope exceptionis tollitur, parum operaretur. Concludo igitur cum ultima opinio. quòd in casibus, in quibus olim inducebatur nouatio, hodie non fit, nisi expressè agatur, nec ipso iure, nec ope exceptionis. Quam conclusionem limita-
 4 t procedere in casibus tantum, in quibus olim inducebatur nouatio ex legis præsumptione, ut quando priori obligationi aliquid adijcitur, aut detrahitur dies, aut conditio, uel fideiussor, aut pignus, ut habetur in d. l. ultim. non tamen, quando ex uerbis contrahentium colligitur, partes habuisse animum nouandi: quo casu olim, & hodie siue expressè actum sit, siue tacitè colligatur, inducitur nouatio, ut uoluit Guil. de Cug. in d. §. si pacto. Salycet. in d. l. ultima, ubi sensit Bald. Mynsinge. in d. §. præterea, in fine; de quo ponunt exemplum quando animus nouandi ex uerbis necessario colligitur, ut si dixisset pro centum solidis, quos mihi debes, promittis mihi decem? Nam hoc casu, licet non fuerit expressa mentio nouationis, ex uerbis contrahentium

tium necessariò nouatio colligitur. Quia hodie solum correctum est in illis casibus, in quibus magis ex legis præsumptione, quam ex uoluntate partium fiebat nouatio. Sed hac limitatione retenta, quæstionis est, an inducatur nouatio ipso iure, an ope exceptionis tantum? In qua difficultate Sal. tenet, quod ope exceptionis tantum per d. l. pe. Sed Guil. uoluit, quòd ipso iure, quòd etiam sensit Mynsinge. dum in distincè loquitur. Pro qua urgent fundamenta pro ultima opinio. adducta, quæ generaliter procedunt, & d. l. penulti. ut prædiximus, loquitur in casu speciali. Aliam limitationem adducit Bartol. in l. prædia, nu. 6. ff. de action. empti. quem sequitur Bald. in d. l. ulti. & plures alias Gabri. in suo tract. comm. opi. lib. 3. tit. de noua. qui utiliter explicat materiam nouationis.

S V M M A R I V M.

- 1 Municipis qui dicantur.
- 2 Municipis est nomen generale comprehendens ciuem, & incolam.
- 3 Ciuis originarius dicitur ab origine propria.
- 4 Oriundus apud legum latores sepe ponitur pro uerbo, ortus, licet hæc duo uerba apud grammaticos differant.
- 5 Originarius ciuis dicitur ab origine paterna.
- 6 Qui nascitur, mino auo, uel pro auo, sequitur originem aui, uel proau, & non patris.
- 7 Filius matris originem regulariter non sequitur, sed fallit aliquibus casibus.
- 8 Originem matris sequitur uulgo quæsitus.
- 9 Expositus infans est ciuis illius populi, in quo expositus est, quando parentes ignorantur.
- 10 Originem matris sequitur filius matris Christianæ, & non patris iudæi.
- 11 Originem propriam, aut paternam non potest quis mutare, nec illis renunciare; & quæ sit ratio.

- 12 *Ciuis originarius quod in locis originis propriae, & paterna sibi ut munera personalia, & patrimonialia, & conuenitur.*
- 13 *Ciuis unius ciuitatis si nubit cui alterius ciuitatis, quoad quae desinat esse ciuis propriae ciuitatis.*
- 14 *Ciuitas uera acquiritur ex manumissione loci originis manumittentis eum, aut eius patrem.*
- 15 *Adoptatus sequitur originem adoptantis, & durat, dum durat adoptio, nec perdit propriam originem.*
- 16 *Monachus, uel aliter religiosus est ciuis illius ciuitatis, in qua ingressus est religionem, & retinet propriam originem.*
- 17 *Dignitas superueniens non mutat ciuitatem.*
- 18 *Originem patris sequitur filius naturalis legitimatus per principem.*
- 19 *Ciuitas uera acquiritur ex Statuto.*
- 20 *Ciuitas uera acquiritur ex privilegio.*
- 21 *Ciues, qui nondum annum egerunt in ciuitate, dicuntur ciues nouitii, & si transgrediantur statuta illius loci, excusantur.*
- 22 *Ortus in villa, uico, uel castro dicitur ciuis originarius illius loci, uel ciuitatis, cui villa illa, uel vicus subest.*
- 23 *Ciuum appellatione regulariter continentur ciues Comitatus.*
- 24 *Statuta ciuitatis seruari debet in comitatu, seu in iurisdictione, nisi ibi sint propria statuta.*
- 25 *Comitatus appellatione regulariter non continentur ciues non comitatenses.*
- 26 *Ciues comitatenses differunt à ciuibus non comitatensibus, licet omnes ciues dicantur.*
- 27 *Ciuis comitatus, etiam si nascatur in ciuitate, est ciuis comitatus, & de este contra similiter in non comitatensi, & an sequatur quoad hoc patris, an matris conditionem?*
- 28 *Ciues non comitatenses non gaudent eorum privilegijs, si habitant in territorio, nisi per maiorem partem anni stent in ciuitate.*
- 29 *Statuto cauente, quod ille, qui habitauerit in aliquo loco per decem annos, habeat immunitatem, sufficit habitare quolibet anno maiorem partem anni.*
- 30 *Statuto prohibente, quod officialis anni praeteriti eligi possit ad idem,*

- idem, uel ad aliud, non prohibetur ille, qui minore partem anni fuit officialis. quod limitatur.*
- 31 *Statuta recipiunt declarationem, ac per suam interpretationem à iure communi, etiam si in eis cautum sit, quod intelligantur ad literam, & nu. 58.*
- 32 *Statutum potius debet declarari per aliud statutum, quam per ius commune.*
- 33 *Concessum in uno, in alio uidetur negatum, & haec regula procedit in Statutis.*
- 34 *Incola est, qui in alienam in provinciam domicilium contulit.*
- 35 *Incola facit domicilium.*
- 36 *Incola in dubio praesumitur quis illius loci, ubi aliquid habet, dum non probatur alibi plura habere.*
- 37 *Incolatus potest renunciari.*
- 38 *Statuta quando ligent ciuem, & quando incolam domicilium: & si loquantur de ciue, quando locum habeant in ciue secundum quid, remissive.*
- 39 *Ciuis originarius an quis sit illius loci, in quo casualiter natus est?*
- 40 *Decima animalium, quae fugerunt propter guerram, ex una parochia ad aliam, debetur parochiae, à qua fugerunt.*
- 41 *Statuto statuente, quod nullus possit esse de collegio, nisi sit ciuis originarius, qui casualiter alibi natus est, censeatur natus esse in ciuitate, ubi parentes habitabant.*
- 42 *Destinatio hominis operatur, quod id, quod factum est in uno loco, censeatur factum in loco destinationis in his, quae dependet à uoluntate nostra.*
- 43 *Intellectus ad l. filios. C. de nu. & orig. lib. 10.*
- 44 *Ciuis originarius dicitur quis illius loci, in quo casualiter natus est, quando nullius praedictum uersatur.*
- 45 *Statuta disponentia, quod non admittantur ad collegium, nisi ciues originarij uel habentes certas alias qualitates, sunt benigne & non rigide interpretanda, & nu. si.*
- 46 *Teste unico probatur, aliquem esse ordinatum presbiterum, aut Doctorem, uel ecclesiam consecratam.*
- 47 *Collegialem aliquem recipere, cui deficit aliqua qualitas ex requisitis ab Statuto, est iniquum, & ipse electus. & electo-*

- res peccant mortaliter, & ipso iure tenentur ad restitutionem bonorum, quæ percepit à collegio.
- 48 Statuta collegiorum, quibus cauetur, quòd ad id non admittantur, nisi quis habuerint tales certas qualitates, sunt iusta, & honesta.
- 49 Collegijs fundator potest sub conditione qua uoluerit bona sua donare, & statuere, & apponere poenas, & conditiones, quòd qui illa reperit, teneatur restituere ipso iure, & in conscientia.
- 50 Collegialis, qui habet defectum occultum, an teneatur in conscientia restituere collegio, quæ ab eo percepit.
- 51 Restituenda est res aliena domino, etiam si se prodat restituens, si tamen ei maius damnum non sequitur, quam commodum ei, cui restitutio facienda est.
- 52 Restitutio rei alienæ est facienda confestim, sed aliquando potest differri, ut congruo loco, & tempore fiat.
- 53 Collegialis, qui dum esset oppositor, alienauit bona, ut effugeretur pauper, ut admitti ad collegium possit in amicum, à quo poterat recipere, tenetur restituere collegio, quæ ab eo percepit ipse, & electores. Et quid si non animo recuperandi alienauit meum à quo non poterat recipere. Et quid si superueniant bona post admissionem.
- 54 Vendens rem, cuius pretium à lege æstimatum est cum alia simul, si res adiecta remanet uendita ultra commune pretium intelligitur alienasse in fraudem legis.
- 55 Vendere dimidiam partem domus, & aliam dimidiam retinere ad euitandum retractum constitutum à statuto Florentiæ habentis domum contiguam, pro eodem pretio licitum est.
- 56 Eligere potest quis, ut acquirat ex causa emphiteutici, & non emptionis, ut euitet dispositionem statuti Florentiæ, quod emptor teneatur ad lutionem.
- 57 Statutorum uerba, & literalem intellectum debemus sequi.
- 58 Statutorum uerisimilis mens, etiam si uerba offendantur, consideranda est, quæ eiusdem modis coniecturatur, quibus uoluntas testatoris.
- 59 Mens, & uoluntas primum locum obtinet in omnibus actibus, & dispositionibus.

De

De municipibus, & originarijs, & an ille qui casualiter natus est in aliquo loco dicatur ciuis originarius illius loci.

Cap. XXXVI.

Municipes olim propriè dicebantur muneris participes recepti in ciuitatem, ut munera cum ciuibus facerent, sed hodie abusiue municipales appellantur sui cuiusque ciuitatis ciues, ut Bononienses Abulenses, &c. l. i. ff. ad municipa. ubi Bar. in principio, post l. C. tradit, quòd hodie utimur isto uocabulo largè, & impropriè, ut quilibet ciuis ciuitatis dicatur municeps; etiam si munera non subeat aliquo priuilegio, declarat Azo. in summa. C. de muni. & origi. lib. 10. Albe. in dicti. Spiegel. in lexi. con. iur. s. Hotom. de iuris uerbis, omnes in uerbo municipales. Municeps t̄ autem est nomen generale comprehendens sub se ciuem, & incolam, glo. in l. ciues. C. de incolis Barto. in l. r. nu. 1. ff. ad muni. Ciuem facit origi. manu missio, electio, aut adoptio. d. l. ciues. & d. l. 1. ff. ad municip. Et primò t̄ ciuis originarius quis dicitur ab origine propria, quia natiuitas in aliquo loco facit eum ciuem originarium illius loci, in quo natus est, l. origine propria. C. de muni. & origi. lib. 10. l. 1. ff. ad municip. ubi glo. 1. adnotat, & similis gloss. in l. assumptio, in uerbo, non domicilium, & ibi Barto. & Docto. ff. eod. loa. Anibal in repet. rub. nu. 240. ff. solut. matrimo. qui ad hoc expendit d. l. assumptio, in princip. ibi ex qua oriundus est, exponendo prout gloss. ibi, oriundus, t̄ id est ortus, quæ expositio bene iuuatur ex text. iuncta glo. in l. nul

li. §. si autem. C. de episcop. & cleri. & melius ex Athen. quibus mod. natur. effic. sui. §. si quis igitur. 2. col. lat. 7. Nec oberit doctrina Alciar. in l. provinciales. ff. de uerbo. signifi. dicens, quod oriundus intelligitur respectu originis maiorum suorum, non suæ. Nam licet eius traditio, & differentia uera sit secundum regulam grammaticorum, ut apparet ex Laurentio ualla elegantiarum. cap. 158. tamen legumlatores uerbum hoc oriundus, pro uerbo, ortus, sepius accipiunt, ut constat ex prædictis iuribus, ut bene prædictæ glossæ sensere, & Anibal. adnotauit. Secundò originarius ciuis dicitur ab origine paterna, quia filius sequitur originem illius populi, in quo pater eius natus est, l. assumptio. §. 1. ubi gloss. Barto. & Albe. ff. ad munic. l. filios apud originem patris, ubi gloss. Barto. & Platea.

6 C. de munic. & origin. libr. 10. quod intellige uerum esse quando tempore natiuitatis filij nõ erat auus paternus uiuus: Nam hoc casu aui, & non patris origo consideratur, gloss. Albe. Bart. in d. l. assumptio. §. 1. Cy. in l. 2. C. de iurisd. om. iudi. Dy. quem refert, & sequitur Platea in d. l. filios, pro quo est tex. in l. emancipati ff. de senat. & in l. 1. si quis proximior. ff. unde cog. alia autem si post mortem aui nascatur, originem patris, & non aui, uel alterius ascendentis sequitur. Nam, ut aduertit gloss. in d. §. filius, & in d. l. filios, aliter oportet quærere agrum damascenũ, in quo natus fuit primus parens Adam. Ex quo infert Boeri. in decis. q. 13. nu. 8. quod non est bona consequentia, progenitores mei fuerunt ciues Bononienses, ergo & ego, Sed aduerte, quod licet Bartol. & Alberic. uelint, quod aui, & non aliorum superiorum ascendentium natiuitas consideretur, Platea tamen idem esse ait, etiam in pro

auo,

auo, quando eo uiuo descendens natus est. quod ego uerum puto, quia in quolibet ascendente militat eadem ratio, quæ in auo, si uiuo eo descendens nascatur. Et cum in alijs ascendentibus ultra patrem uita eorum consideretur tempore natiuitatis descendentis, cessat ratio illa, quod procedetur in infinitum, uel usque ad campum damascenum. Matris autem originem filius non sequitur, l. filios. ibi non materna, ubi gloss. Barto. & Platea. C. de munic. & origin. libr. 10. quamuis Bertran. in confi. 83. uolum. 4. uoluerit contrarium, quem refert, & improbat Boeri. ubi supra nu. 9. Sed eius opinio saluari poterit in aliquibus casibus specialibus, in quibus filius matris originem retinet. Quorum primus est in filio uulgo quæsito. Nam licet filius, cum ex legitimo matrimonio procreatus est, patrem sequatur, iuxta l. cum legitima. ff. de stat. homi. quando tamen uulgo quæsitus est, necessario sequitur matrem, l. 1. ff. ad munic. ibi, nec enim debuisset caeri, ut uulgo quæsitus matris conditionem sequeretur quam enim aliam originem habet, quia uulgo quæsitus patrem habere non intelligitur. §. uulgo quæsitos, Insti. de successi. cognat. Et ex d. l. 1. infert Barto. ibi nu. 9.

21. quod infans in aliquo loco, uel ciuitate expositus, cuius pater & mater ignorantur, est ciuis illius ciuitatis, uel loci in quo expositus est: quia aliam originem non habet. Quem sequitur Boeri. in d. q. 13. num. 41. Secundus casus est in filio concepto, & nato in captiuitate cum sola matre reuerso qui matris originem sequitur, l. 1. C. de capti. & postlimi. reuer. Tertius casus est in filio patris iudæi, & matris Christianæ, qui similiter matris originem retinet. ciuidæi. 28. q. 1. gloss. in c. 2. in uerbo, producendus, ad finem de conuersi. in fide.

Quar-

- eo, qui senatoriam dignitatem consecutus est, qui non subit munera, sed in honoribus eam retinet, sed si ab ea dignitate remoueat, amittit ius originis, nec per restitutionem id recuperat, nisi specialiter impetrauerit. Quod etiam uoluit Azo. in summa. C. de mune. & origi. libr. 10. num. fina. per l. filii. §. senator. ff. ad municipi.
- 14 Præterea † ex manumissione quis ueram ciuitatem acquirit loci originis manumittentis illum, aut patrem eius, l. 2. C. de municip. & origin. lib. 10. l. ciues, ubi glo. 1. C. de incolis lib. 10. l. 1. ubi Barto. declarat, nume. 7. & l. assumptio. §. fina. & l. filij, in princip. & l. de iure. §. liberos. ff. ad municipi. & si à pluribus manumittitur plurium originem sequitur, l. si quis à pluribus ff. ad municipi. Rursus † per adoptionem adoptatus sequitur originem adoptantis, l. 1. ubi Barto. nume. 9. adnotat. ff. ad municipi. & ibi gloss. in uerbo aut adoptio. l. ciues. C. de incolis lib. 10. Nec per hoc perdit suam propriam originem. l. in adoptionem C. de adoption. l. ordine. §. fina. ff. ad municipi. Adoptio etenim adijcit, & non mutat domicilium, ut dicitur in senatore, l. penul. ff. de senato. sed hoc ius originis ex adoptione acquisitum durat, donec durat adoptio, l. sed & si. ff. ad municipi. Barto. in d. l. 1. numer. 9. ubi in nu. 10. idem esse ait
- 16 in eo, † qui efficitur monachus, uel aliter religiosus, qui ciuis illius cinitatis est, in qua ingressus est religionem, & nihilominus retinet propriam originem. Nam per monachationem non amittit iura ciuilia, l. Deo nobis. C. de episcop. & cleric. nec desinit esse ciuis, quia ad maiorem ascendit statum, Authen. de mona. in princ. Et dignitas † superueniens non mutat ciuitatem, l. filij libertorum. §. senatores. ff. ad municipi. Nec oberit, si dicatur, quod non tenetur ad munera realia, & personalia

- lia, nam est ciuis priuilegiatus, ut Bart. declarat, quem in hoc articulo uide. Item idem est in filio naturali legitimato per principem, † qui patris originem sequitur, & notat gloss. in l. filios, in uerbo, non materna. C. de municip. & origin. lib. 10. gloss. in uerbo, parentibus in l. 1. ff. ad municipi. & ibi Barto. nume. 22. Deinde † ex statuto uera acquiritur ciuitas, ut latè resoluit Iaso. in l. si is, qui pro empre, num. 293. cum pluribus sequ. ff. de usucapi. Item † proprie ciuitas acquiritur ex priuilegio, l. 1. ibi nisi fortè ex priuilegio. ff. ad municipi. ubi gloss. in uerbo, priuilegio, & Barto. num. 20. adnotant, & Boeri. in deci. q. 260. ubi etiam tradit, quod ciues, qui nondum annum in ciuitate, uel villa egerunt, dicuntur ciues nouitij, † & si transgrediantur statuta illius populi, excusantur. Quod ante eum tenent Alber. Barto. Pau. Cast. in l. ulti. §. quoties. ff. de publi. per tex. ibi. Ex quo ego infero, quod in nostro collegio si collegialis nouiter receptus in primo mense, in quo tenetur statuta legere, transgredieretur statutorum formam, excusaretur à poena eorum, nulla præmissa Rectoris super obseruatione monitione. Est tamen † prædictis adijciendum, quod ille, qui oritur ex uilla, uico, uel castro, dicitur ciuis originarius illius loci, uel ciuitatis, cui uilla illa, uel uicus subest, l. qui ex uico. ff. ad municipi. ubi Ulpianus respondet, qui ex uico ortus est, eam patriam intelligitur habere, cui reipublicæ uicus ille respondet. & ibi glo. 1. ponit exemplum in Virgilio, qui Mantuanus dicitur, licet ex uico Mantuæ, scilicet Plectolæ fuerit ortus, Barto. in l. 1. nu. 2. ff. ad municipi. dem Barto. in l. si quis. C. de natu. libe. & ibi Salycet. post gloss. in l. nulli. §. quod si in uico. C. de episc. & cleric. Ex quo tradit Barto. in l. 2. ff. de uer. o. signif.
- c c quod

- 23 quòd appellatione ciuium continentur ciues comitatenſes; quod uoluit etiam Alexand. in rubr. ff. ſolut. matrim. nu. 13. & ibi Ioann. Annibal in repeti. num. 281. qui nu. 297. enumerat plures caſus, in quibus continetur, & in quibus non continentur comitatenſes. Hinc
- 24 etiam eſt, quòd ſtatuta ciuitatis ꝑ ſeruari debent in terris comitatus, ſeu iuriſdictionis, ut docet Pau. Caſtr. in l. omnes populi, nu. 7. ff. de iuſtit. & iure, poſt gloſſ. in l. ex ea. ff. de poſtulan. quod declarat Paul. uerum eſſe, quando in comitatu non ſunt propria ſtatuta. E contra tamen appellatione comitatenſium non ueniunt regulariter ciues non ꝑ comitatenſes, ut tradunt Alexand. & Annibal citati. Pro quo facit l. 1. C. ne ruſt. lib. 1. Eſt tamen aduertendum, quòd licet tam illi, qui ſunt de ciuitate, quam etiam illi, qui ſunt de uilla, uico, uel caſtro, aut comitatu ciuitati ſubiecto, dicantur ciues, ut ſupra dictum eſt, tamen de iure communi ciues comitatenſes differunt à ciuibus non comitatenſibus, quia maiora munera ſubeunt, quàm ciues non comitatenſes, ac habent perſonas obnoxiatas quodam nexu, ſeu munere. Filius ꝑ autem ciuium comitatenſium ſiue in comitatu, ſiue in ciuitate naſcatur, erit ciuis comitatenſis, & ſimiliter econtra filius ciuium non comitatenſium, ſiue in ciuitate ſiue in comitatu naſcatur, erit ciuis non comitatenſis, ut reſoluit Barto. in l. 1. num. 3. ff. ad munic. Et an ſequatur conditionem patris, aut matris, ut dicatur ciuis comitatenſis, uel non, uide eundem Barto. in l. ultima. §. item reſcriperunt mulierem ff. ad munic. Aduerte ꝑ tamen, quòd ſi ciues non comitatenſes habitant in territorio, ſeu iuriſdictione, uel comitatu, non gaudent priuilegijs ciuium non comitatenſium, ſi per maiorem partem anni non ſtant in ciuitate, ut tradunt

- dunt Albe. & Barto. per tex. ibi in l. cum de lanionis, §. Sabinus. ff. de fun. inſtr. inſtr. leg. ubi ſi legatus eſt fundus, & quæ ibi ſunt, in fundo eſſe uidentur quæ in eo maiore parte anni ſunt. Idem tenet Boeri. q. 272. dicens, quòd nobiles habitantes extra uillam, uel ciuitatem, etiam ſi habitent in eius territorio, non poſſunt eſſe conſules, decuriones uel iurati in ciuitate, nec in territorio, per l. 1. C. ne ruſti. lib. 1. & per Authen. de deſenſo. ciuita. in fine prin. uerſicu. interim; quia iſti iudicantur ruſtici. Salyc. pau. Iaſ. in l. ulti. C. de teſtam. ni ſi per maiorem partem anni in ciuitate habitauerint, argum. d. §. Sabinus. Quem ſummè notat Barto. ibi ad hoc, quòd ſi ſtatuto caueatur, quod ille, ꝑ qui habitauerit in aliqua ciuitate per decem annos, habeat immunitatem, quòd ſufficit ſtare quolibet anno maiorem anni partem. Idem tenet Roma. in ſingu. 669. & Ioann. Crotus in repeti. l. 1. nu. 119. ff. ſolut. matrim. Ex quo
- 29 ꝑrex. ego infero, quòd, ſi aliquo ſtatuto caueatur, quòd nullus officialis eligi poſſit in proximum annũ ad idẽ, uel aliud officium, eligi non prohiberi illum, qui per minorem partem anni præteriti fuerit officialis. Cum ſtare non dicatur in officio, qui per maiorem partem anni non ſtat, argum. d. §. Sabinus. Et ex eo fortè originem habet, quòd in noſtris ſtatutis de poſitum habemus, non poſſe diligi in conſiliarium, qui per maiorem anni præteriti partem fuerit conſiliarium. Nam ſtatuta
- 30 ꝑrecipiunt declarationem, ac paſſiuam interpretationem à iure communi l. 2. C. de noxa. action. facit I. ſci. mus. §. in computatione, ubi Iaſ. nu. 12. C. de iure delibe. idem Iaſo. in l. cætera. §. ſed & ſi quis, nu. 8. ff. de legat. 1. Barthol. Socin. in conſ. 84. nu. 6. & in conſ. 150. nu. 38. part. 1. Pau. Pari. in conſ. 95. num. 3. par. 1. ubi tra-

dit procedere, etiam si statuta prohibeantur interpreta-
 ri, & in eis cautum sit, quòd ad literam intelligantur,
 ut in fine dicitur. Quod primò limitarem non proce-
 dere, quando ratio prohibitionis militaret, & èt in mi-
 noris partis anni officiali. Secundò limita non proce-
 dere, quando contrarium in statutis dispositum est in
 32 eodem casu, uel in simili. Quia uerba unius statutij po-
 tius debèt declarari per aliud statutum, quàm per ius
 commune: quia in habentibus simbulum facilius est
 transitus, ita tenet Dec. in cons. 65. nu. 5. & in còl. 302.
 nu. 10. & in cons. 310. nu. 3. Ancha. in cons. 93. Pari in
 cons. 97. nu. 16. part. 3. Aduerte tamen, quòd, si in eo-
 dem statuto unus officialis indistinctè prohibetur eli-
 gi, alius cum distinctione, ne si maiorè, uel certam anni
 partem fuerit officialis, indistinctè censetur prohibitus
 ille, in quo distinctio facta non est. Nam distinctio con-
 33 cessa in uno facit, quòd in alio censeatur negata, & per
 regulam. l. maritus. C. de procur. ubi licèt maritus pos-
 sit agere pro uxore sine mandato, dummodo caueat de-
 rato, si tamen ab ea habet mandatum in una causa,
 in alijs censetur prohibitus. Nā quòd in uno casu con-
 ceditur, in alio negatur. Pro qua regula expèdo optimū
 tex. in l. commodissimè. ff. de lib. & posth. ubi si posthu-
 mus fuit hæres institutus, si in uita testatoris nascatur, &
 & post mortè nascit, uel contra, si post mortè nascatur,
 & in uita nascitur, in casu nō expresso nō uir institutus:
 quia per expressionem unius casus, alius non expres-
 sus censetur exclusus. Quæ regula lo cum habet in sta-
 tutis, ut tradit Socin. in cons. 6. num. 25. part. 1. quibus
 suffragatur reg. c. nonne. de præsumptio. ubi qui ex
 duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præ-
 sumitur. Et hæc faciunt ad statuta 1. & 4. distinctio-
 nis.

nis. 4. nostri collegij, ibi præter Rectorem ipsum, & eos,
 qui fuerint maiorem anni partem consiliarij, & econo-
 mum, & ibi præter rectorem, & consiliarios superioris
 anni, qui maiore parte anni consulendi munere functi
 fuerint, nam solùm in consiliarijs uoluerunt, quòd ma-
 34 ior pars anni consideraretur. Incola autem dicitur il-
 le, qui in alienam prouinciam domicilium contulit,
 Azo. in summa. C. de municip. & origin. libr. decimo.
 quasi ualde colens prouinciam, in quam se contulit.
 gloss. in l. ciues, in uerbo, allectio. C. de incolis. libr. de-
 35 cimo. Incolam facit domicilium, ut constat ex d. l. ci-
 ues, ubi Barto. nume. 99. tradit, quòd quis efficitur in-
 cola illius loci, in quo maiorem partem fortunarum
 suarum, aut sedem suam habet, & secundum eum in
 36 dubio præsumitur quod quis incola illius loci, in quo ali-
 quid habet, dum non probatur alibi plura habere. In-
 37 colatui autem potest renuntari, l. incola, la secun-
 da. ff. ad municip. notat gloss. in l. origine. C. de muni-
 38 cip. & origin. libr. decimo. Quando autem statuta facit
 gentem ciuem, & quando incolam domiciliarium, decla-
 rat Bartholom. Socin. in cons. 79. num. 29. uolu. quar-
 to, qui in statu. 129. nume. sexto. part. prima declarat,
 quando statutum loquens de ciue, locum habeat in ci-
 ue secundum quid. Sed supposito quòd ultra ori-
 ginem paternam potest quis habere aliam ex pro-
 pria natiuitate, quòd est sine dubio, quando natus
 39 est in loco, in quo pater habebat domicilium, l.
 filios. ubi gloss. Bartol. & omnes. C. de municip. &
 origin. libro decimo, ut securè supra conclusum est,
 succedit egregia dubitatio, quando casualiter ma-
 ter filium peperit in alio loco extra domicilium,
 tran-

transeundo per illum, uel quia ibi moram ad tempus faciebat, utrum dicatur ciuis originarius illius loci, in quo casualiter natus est? Et partem negatiuam, scilicet non dici ciuem originarium illius loci, tenent Petrus, Cyn. Bald. Paul. Cast. in lectura Bononien. quam non habemus, Nicola. de Neapo. Flori. Iaco. de Arim. in l. huiusmodi. §. legatum. ff. de legat. 1. ubi etiam Ange. citari solet, qui hoc non dicit, sed tradit, quod, si mulier in perigrinatione peperit, pater non subiit ibi muna, & ibi Alber. dicit, quod non est incola illius loci, sed non dicit, an sit ciuis originarius, quod est longè diuersum, ut apparet ex l. ciues. C. de incolis, libr. 10. eadem opinio. tenet Abb. Panor. in c. Rodolphus, num. 9. extra de rescriptio. & ibi Barba. num. 97. Philip. Fran. in c. 1. §. nec etiam, de foro competen. Iacob. de Sancto Gemi. & Lance. Dec. in l. hæres absens, §. si quis tutelam. ff. de iudi. ubi Lanze. Deci. commu. esse testatur Arimi. ubi supra Ioann. de Platea, in filios. C. de muni. & origin. lib. 10. ferè omnes relati à Iaso. & à Hier. Cagno. intra citandi eam amplectitur Iaso. in cons. 117. uolum. 3. relato à Nicolao Boerio, in decis. q. 13. num. 52. ubi hanc commu. appellat, licèt nihil resoluat. Et primò mouentur Docto. ex l. huiusmodi. 86. §. legatum ff. de legat. 1. ubi testator in testamento ita cauit, fundi Cornelianum, & mancipia, quæ in eo fundo, dum moriar, mea erunt, hæres meus Titio dato; euenit, quod ancilla, quæ in fundo esse consueuerat, mortis tempore cum in fuga esset, alio loco extra fundum peperit fuit quæsitum, an ipsa, uel eius partus legato cedat et respondet l. C. quod ancilla perinde habetur, ac si eo fundo fuisset, moriente patre; & consequenter parum matrem sequi debere. Ex quo text. colligunt Scriben.

quod

quod ille, qui est in fuga, uidetur esse in loco, à quo recessit. Secundò hanc partem suadet ratio; nam ille, qui habet animum transferendi se ad alium locum, nõ fingitur esse in loco, ubi est, sed in loco destinationis. lex facta 35. §. rerum. ff. de hæred. institu. l. hæres absens. ff. de iudic. l. Seiæ. §. prædia. ff. de fundo instru. l. Cæsar. ff. de publica. & uectiga. l. debitor. ff. de pigno. per quæ iura uolunt prædicti Docto. hanc opinio. tenentes limitari debere l. 1. ff. ad municip. l. ciues. C. de incolis libr. 10. l. municeps. ff. de uerbo. significatio. & alia iura disponentia ex natiuitate originem acquiri, quod non procedant, quando casualiter ibi nascitur. Tertiò his accedit ratio; nam appellatione eorum, quæ sunt, uel erunt, continentur ea, quæ non sunt, si tamen esse consueuerunt, & alibi casualiter sunt, non ut ibi perpetuò sint, sed ad tempus. l. quæsitum. §. fina. & l. si ita. ff. de legat. 3. l. cum delationis, §. Sabinus. ff. de fundo instru. l. Labeo. ff. de statu libe. notat Paul. Cast. in d. §. legatum. Quartò his suffragatur l. filios, ibi & si ibi nati sint. C. de municip. & origina. lib. decimo. ubi uidetur probari, quod ad hoc, ut natiuitas faciat originarium, requiritur, quod nascatur ubi pater natus est, uel saltem ubi habet domicilium. Ex quibus inferunt Paul. Castr. & Imola in d. §. legatum, post Dyn. ab his relatam, † quod si propter Guerram animalia unius parochiæ fugiant ad aliam, & ibi pariant, quod decima illorum est soluenda parochiæ ex qua fugerunt. Quos sequitur Boeri. in decis. q. 13. num. 54. Secundò inferunt, quod, si statuto † caueatur, quod nullus possit esse de collegio Doctorum Iuristarum, aut medicorum, nisi sit originarius ciuis, quod si mater casualiter alibi est, & ibi pariat, filius fingitur natus in ciuita-

uitate, ubi parentes habitabant: Vt tradit Feli. in c. Rodulphus, nu. 27. extra de rescrip. Boer. in d. q. 13. nume. 52. Pro quo urget l. nihil. ff. de capti. & postlimi. reuer. Contrariam opinio. nempè quod natus in aliquo, quo quo modo, ibi nascatur, sit ciuis originarius illius loco in quo nascitur ex suæ propriæ psonæ natiuitate, tenet Rapha. Cuman. dicens, ita conluluisse Paul. Castr. qui asserit commu. & in praxi seruari in lectura paduana, quam habemus, Ioan. de Imola, qui ueriores esse tradit, Alexan. de Imola, Ias. num. 14. qui commu. esse testatur. omnes in l. huiusmodi. §. legatum. ff. de legat. 1. post Christo. de Cast. ibi quem ipsi citant. idem Cuman. in l. cetera. §. sed & si quis ad opus. ff. eod. tiru. de legat. 1. Cardin. & post eum Feli. num. 27. in d. c. Rodulphus. & ueriores sibi uideri tradit Hiero. Cagno. in Rubr. de origi. iu. num. 35. & in hanc opinio. residet Io. Croc. in repe. l. si is, qui pro emptore, num. 104. ff. de usufru. & in eam inclinare uidetur additionator Bart. in l. 1. ff. ad municip. add. 2. Pro qua opinio. facit l. origine propria C. de municip. & origin. lib. 10. l. ciues. C. de incolis eo. lib. 1. §. & l. assumptio, in princip. ff. ad municipa. Auth. quibus mod. natu. effi. sui. §. si quis igitur, 2. collatio. 7. & alia iura afferentia, natiuitatem in aliquo loco facere ortum originarium ciuem illius loci, in quo oritur. Nam cum indistinctè loquantur, indistinctè debent intelligi, siue ibi casualiter, siue non casualiter nascatur, per regu. l. licitatio. ff. de publi. in rem actio. Et hac opinio. retenta, respondent Docto. non obstare d. §. legatum, qui in casu illius text. habetur pro nato in loco, quo aufugit, ne lederetur mens testatoris ex casu extrinseco pæter propositum contingens, sed in nostro articulo propter casum contingentem non leditur

tur mens legis disponētis, natiuitatem originarium facere, imò uidetur ex eius mente, cum potuit optime legislator considerare, posse aliquem in alio loco casualiter nasci. Et cum iste casus sit admodum contingibilis, & indistinctè disposuit ratione natiuitatis, natum in aliquo loco eius loci ciuem originarium effici, constat indistinctè debere intelligi. Nec obstat secundum fundamentum, quòd destinatio hominis operatur, ut quòd factum est in uno loco fingatur factum in loco destinationis. Nam illud est uerum in his, quæ dependent à uoluntate nostra, ut in casu prædictorum iurium, in his etenim hominis destinatio attenditur: sed quoad dispositionem legis destinatio hominis non est in consideratione, l. cetera. §. fina. ubi Cuman. notat. ff. de legat. 1. l. si nondum. C. de furtis; notat Iaso. in d. §. legatum, num. 14. Non obstat tertium fundamentum, nam eodem modo tolli potest respondendo, quòd procedit in dispositione hominis, non autem in dispositione legis, de qua in nostra quæstione agimus. Sed obstat uidetur quartum fundamentum, d. l. filios. C. de municip. & origin. lib. 10. ubi etiam si quis natus est in ciuitate materna, nisi erat domicilium in illa ciuitate; non compellitur ibi ad honores, seu munera. Cui respondit gl. ibi in uerbo, non maternam, quòd retinet illam originem non ut maternam, sed ut propriam, per l. origine, co. ti. Cū qua rāsiōe trāsit Bar. ibi. Verū rāsiō hæc mihi non oīno satisfacit, nā mēs illius tex. uidetur, q̄ nec possit cōpelli, ī casu illius tex. ad honores, seu munera, in loco, ī quo natus est, q̄n̄ filius domiciliū ibi nō retinebat, et si nascatur in materna ciuitate: Vnde uidetur, quòd nec ex sua persona ibi filius habeat originem, nā aliās etiam post discessum ad munera compelleretur,

dd &

& honores subiret, & priuilegijs gauderet, & statutis, ac consuetudinibus ligaretur, & resoluit Boeri. in d. q. 13. num. 44. & 45. Quid dicendum? Certè quæst. hæc non minus dubia, quam controuersa est, sed magis mihi placet hæc ultima pars. Considerabam tamen, an possint hæc duæ communes opinio. componi ex Pauli Castren. doctrina in d. §. legatum, quòd ille, qui casualiter natus est in loco, ubi parentes non habent domicilium, nec pater originem, possit compelli ad munera & honores, si ipse, qui ortus est, uelit ibi soluere munera, faciatq; se describi ad munera. Et ita procedat hæc ultima opinio. Alias autem quòd non compellatur ad munera, honores in loco, in quo casualiter natus est. Et ita intelligatur d. l. filios. Sed huic concordia. aduersari uidetur, l. origine propria neminem posse uoluntate sua eximi. C. de municip. & origi. libr. 10. Nam uidetur uoluntate sua mutare domicilium Sed tenendo hanc concordiam, posset responderi, quòd lex origine propria, cum similibus loquuntur, quando quis est natus in loco, ubi parentes habebant domicilium. Et secundum hoc iste articulus concluditur, quòd quando quis nascitur in loco, ubi pater habet originem, aut parentes domicilium, etiam post decessum compellitur in illo loco ad munera, seu honores; quãdo uerò in alio loco casualiter, non aliter subijt honores, nec gaudet priuilegijs illius loci, nec in eo compellitur ad munera, nisi faciat se ibi describi ad munera: quando uerò ibi non est natus, etiam si faciat se describi ad munera, nisi acquirat ciuilitatem ex priuilegio, uel alio modo, non gaudet immunitatibus ciuium originariorum; ita Paul. ubi supra, & facit l. ultima. C. de municip. & origi. libr. 10. Sed licet prædicta distinctio, & concordia

44 dia fortè locum habere possit in odiosis, † in fauorabilibus tamen, in quibus nullius præiudicium uersatur, quoquo modo, etiam casualiter in aliquo loco nascatur, cuius originarius illius loci dicitur, ex quo ortus est per ea, quæ tradit Iason, in d. §. legatum, nume. 19. dicens, quòd si statuto alicuius collegij caueatur, quòd nõ admittatur ad id, nisi ciuis originarius alicuius loci uel prouinciæ, quòd dicitur originarius illius loci, in quo pater natus est, & etiam illius loci, in quo ipse quoquo modo, etiam casualiter natus est. Nam, ut ipse testatur post Bald. ab eo relatum, statuta † loquẽtia de non admittendis ad collegium, nisi sint ciues originarij, uel nisi habeant certas alias qualitates, sunt benignè, & non rigidè interpretanda. Nam cum neminem lædant, benignior uia est sequenda, arg. l. 2. §. item Varus. ff. de aqua pluui. arcen. per quam rationem tradit Ias. in d. §. legatum, quòd licet dictum unius sit dictum nullius, iuxta l. iurisiurandi. C. de testi. tamen aliquem 45 esse ordinatum, aut presbiterum, aut Doctorem, uel ecclesiam cõsecratam unico tantum teste probari potest: quia per huiusmodi probationem nemo læditur. Nec oberit, si dicatur, quòd in casu proposito semper uertitur in alterius præiudicium, propter talem interpretationem benignã. Nã, si habilitatur quis ad collegium, & admittitur, fit præiudicium ei, qui in illo loco poterat recipi. Quia responderi poterit, credendum esse Bald. & Iaso. fuisse memores huius præiudicij; sed non esse considerabile putauerunt, cum personæ certæ præiudicium non fiat. Vnde, si alius haberet præsentationem, uel esset appositus ad eandem præbendam, fortè diceretur uerti in præiudicium considerabile alterius. Sed adhuc puto, quòd in his casibus

dd a etiam

Et statuta sunt interpretanda in dubio, ut habilitetur ad collegium. Nam statuta requirementia huiusmodi qualitates, sunt dispositionis exorbitantes quodammodo; cum ingenuorum hominum regulariter sit una conditio, ut notatur in §. fin. Instit. de iure perso. & consequenter restringenda per ea, quæ notantur in l. si uero. §. de uiro. ff. solut. matrim. quod est multum notandum pro hoc nostro insigni collegio Hispanorum; & pro alijs collegijs Hispaniæ, in quibus ex forma statutorum in admittendis scholaribus plures requiruntur qualitates: quæ statuta benigne, & non rigide sunt interpretanda per supradicta. Ex quibus puto, quod originem habeat, quod in nostris statutis in genere cautum est, quod in admittendis scholaribus non fiat avara statutorum interpretatio. Prædicta uero intelligi procedere in casu dubio: Nam in casu certo non est agendum de interpretatione; quia in claris non est locus coniecturis. l. continuus. §. cum ita. ff. de uerb. obligatio. Vnde admittere aliquem ad collegium, cui deficeret aliqua ꝑ ex præscriptis qualitas, esset iniustum, & iniquum; quandoquidem fundator collegij, qui illud suis expensis instituit, ac donauit, potuit optime sub conditione, qua uoluit largiri; quia in re propria quilibet est moderator, & arbiter. l. in re mandata. C. mandata. et abutendo. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de petit. heredi. Vnde licitum est unicuique disponere de suis rebus sub conditione, quod non perueniant ad aliquas personas, l. codicillis 9. r. §. matre. ff. de lega. 2. etiam si prædictæ personæ sint consanguinei, uel affines. l. si ita quis. r. 35. §. si ea lege. ff. de uerbo. obligatio. Ex quibus

47
48

constat, quod statuta ꝑ collegiorum, in quibus disponitur, quod ad collegium non admittatur, nisi qui habue

rit tales qualitates, sunt iusta, & honesta; tum per rationem supra dictam; quia fundator potuit bona sua donare sub conditione, qua uoluit; tum etiam quia huiusmodi dispositiones habent bonum, & honestum finem, & collegiales electores, cum non sint domini, sed administratores bonorum collegij, & executores, seu distributores præbendarum eius, non transferunt dominium earum in receptos inhabiles per ea, quæ tradit l. in d. §. ea lege. num. 20. & 29. Et recepti in collegio, qui non habent omnes illas qualitates in statuto expressas, non solum in foro iudicali tenebuntur collegio, sed etiam in foro conscientiæ, & etiam electores, qui illos eligunt, peccant mortaliter, & ipsi electores, & etiam electus teneatur ad restitutionem eorum bonorum, quæ talis admissus ad collegium, percepit a collegio, etiam ante sententiã. Quia illa bona acceperunt contra uoluntatem ueri domini collegij institutoris, qui hac conditione donauit bona sua. Per quam rationem ita determinauit Frater Ioann. Gallus, dum in hoc anno doctè legeret Salmanticae de restitutione. Pro quo adducit doctrinam Dominici Soto de iust. & de iure, lib. 1. q. 6. artic. 6. in respon. ad 4. argument. ubi

49

tradit, ꝑ quod fundator collegij potest sub conditione, qua uoluerit, bona sua donare statuere; & apponere pœnas, & conditiones; quod qui illa receperint, teneantur restituere ipso iure, & in conscientia. Sed prædictus frater Gallus mouit dubium, quid erit dicendũ, quando ꝑ fundator collegij statuit, quod uxoratus, aut qui ex tali genere natus est, in collegio non recipiatur, an si admissus ad collegium habeat huiusmodi defectum occultũ, teneatur restituere collegio bona ab eo percepta. Pro parte affirmatiua faciunt supradicta, quod cõ

tra uoluntatem ueri domini assumpsit, & doctrinā Do-
mi. de Soto supra cita. Pro negatiua uerò quod nemo
tenetur se ipsum prodere, & condemnare, cap. si quis
aliquando, §. non tibi dico, de pœnitent. dist. 1. Sanctus
Thomas 2. 2. q. 69. artic. 2. Couarru. in reg. peccati,
de regu. iur. 6. in 1. parte, num. 6. uersicu. tercio adul-
tera. Quas opiniones ipse distinguendo ita componit.
Aut ille, qui admissus est ad collegium, probauit frau-
dem, & dolo malo, se non habere talem defectum, &
obligandus est restitutioni, quia per iniuriam, & frau-
dem occupat bona aliena. Aut electores collegij fece-
runt sufficientem perquisitionem, & non inuenerunt
defectum; & tunc ex interpretatione boni, & æqui li-
mitur, non esse obligandum ad restitutionem. Nam se-
cundum eum contrarium asserere esset durissimum, &
in hoc casu declarat non procedere doctrinam Do-
min. de Soto, quòd ante sententiam in foro conscien-
tiæ teneatur restituere. Quæ declaratio benignitatem
contineret, si uera esset: Sed secuta mihi non uidetur,
nam rationes superius adductæ pariter militat in de-
fectu occulto, & in notorio; si quidem in utroque ca-
su contra uoluntatem ueri domini bona aliena, refra-
gante iure diuino, & humano, occupat. Nec est
sufficiens ratio ad excusandum aliquem detinentem
rem alienam, quòd illa ad manus eius casu, & non do-
lo malo, & fraude, peruenerit: cum res aliena cū ma-
la fide, quoquo modo perueniat, absque peccato reti-
neri non possit, text. ubi Docto. in c. ultimo, extra de
prescriptio. notant Scriben. in regu. peccatum, de re-
gu. iur. in 6. Maximè quòd licet huiusmodi collegialis
non fecit fraudem legi, commisit tamen in legem, præ-
tendendo collegium, uel patiendo se admitti ad id cō-

tra dispositionem statutorum, ac uoluntatem ueri do-
mini: & committere in legem, & facere fraudem legi
æquiparantur. l. non dubium, ubi Doct. præcipuè Bar-
51 in sumario. C. de legi. Nec oberit dicere, quòd nul-
lus tenetur se ipsum prodere. Nam similiter nec hæc
ratio sufficit ad excusandum aliquem à restitutione, ni-
si in casu speciali, nempe quando maius malum seque-
retur restituenti, quàm commodum ipsi, cui restitutio
facienda est. Quia tunc ex præsumpta domini uolun-
tate eam retinet, qui hoc casu iuxta rectæ rationis iu-
dicium debet uelle, quod cum maiori damno res sibi
non restituatur: Aliàs autem non est in consideratione
quod se prodet, quominus teneatur restituere domi-
no rem, quam absque eius uoluntate expressa, uel præ-
sumpta retinet, prout bene concludit d. Couarru. in re-
gu. peccatum 1. part. nu. 2. uersicu. secundo, & num. 6.
uersicu. decimo, maximè, quòd ego non uideo, quo-
modo propter omissionem prætensionis collegij, ne-
cessariò quis se prodat, & si iam est admissus ad col-
52 legium poterit secretò congruo tempore restituere.
Nam, licet qui rem alienam detinet regulariter, sta-
tim teneatur eam domino restituere, cum in omnibus
obligationibus, in quibus dies non apponitur, præsentì
die debeatur, l. in omnibus. ff. de regu. iur. l. eum, qui ca-
lendis. §. quoties. ff. de uerbo. obligatio. §. omnis, Instir.
de uerbo. obligatio. tamen aliquando poterit differre
restitutionem, ut congruo loco, & tempore fiat, & in-
terea sufficit, quòd deliberato animo secum cōstituat,
quòd restitutionem faciet, ut eleganter resoluit d. Co-
uarru. ubi supra, numero primo, qui doctissimè hanc
restitutionis materiam ibi prosequitur. Nec durum
mihi uidetur obligare percipientem rem alienam
contra

contra uoluntatem ueri domini, ad restituendum, imò
 contrarium uidetur iniquum, cum admissus ad colle-
 gium contra uoluntatem fundatoris non debeat locu-
 pletari cum detrimento alterius, iuxta regulam locupleta-
 ri, de regul. iur. in 6. liure naturæ. ff. de regul. iur. l. nam
 hoc natura. ff. de conditio. in debi. Sed ulterius dubi-
 33 tat prædictus Frater Gallus, si fundator collegij cõsti-
 tuit, quòd ad eius collegium non admittatur qui ha-
 buerit in redditibus annuis certam aureorum summam
 an admitti ad id possit habens prædictam summam, qui
 ut habilem ad collegium se faceret bona sua in amicū
 renunciauit, à quo scit se recepturum, quando uolue-
 rit. In quo articulo ipse rectè determinat, quòd recipi
 in collegio non ualeat. Quoniam hæc umbra pauper-
 tatis ex renunciatione causata tantò iniquior est, quan-
 to magis in fraudem legis sit: Quando quidem certum
 sit, in fraudem legis facere, qui, saluis uerbis legis, sen-
 tentiam eius circumuenit, l. contra legem 28. ff. de le-
 gi. l. non dubium. C. eod. inquit etenim lex illa, non
 dubiū est in legem committere, qui uerba legis ample-
 xus, contra legis nititur uoluntatem. Vnde cum mens,
 & uoluntas statuti, seu fundatoris collegij fuit, quòd
 præbendæ collegij distribuerentur inter pauperes, hæc
 simulata paupertas nihil iuari debet, maximè cū pro-
 ueniat ex fraude, quæ nemini prodesse debet, l. frau-
 ff. de legi. Et ita concludit, hos pauperes personatoste-
 neri statim collegio exire, & ad restitutionem bono-
 rum, quæ consumunt in collegio, & alteri oppositi,
 quem per fraudem impediunt honorem collegij con-
 sequi, restituere præbendam, & damna, quæ secuta sunt
 ex repulsa. Et etiam electores, qui causa iniusta huius-
 modi detrimenti fuerunt. Quod sine dubio uerum est
 quando

quando renunciauit animo recuperandi, quòd in du-
 bio præsumendum est, quando in amicū renuncia-
 uit, à quo statim poterat recipere. Sed multoties dubi-
 tavi, quid erit dicendum, quando candidatus, seu op-
 positus collegij, ut ad collegium ualeret admitti, renū-
 tiauit, uel donauit aliquos annuos redditus absque ali-
 qua spe recuperandi non amico, aut si uendidit bona,
 uel pensionem irrecuperabiliter cessit, quibus red-
 ditibus, aut bonis retentis excedebant statutariam sum-
 mam eius introitum impediētē, & sine his esset habi-
 lis ad collegiū, an talis paupertas procurata, & ex in-
 dustria acquisita sit sufficiens ut recipi in collegio ua-
 leat? qui articulus est difficilis, & à nemine (quem ego
 uiderim) tactus, & tota difficultas in eo consistit meo
 iudicio, an huiusmodi candidatus consultò alienans ex
 mente statutorum, seu fundatoris prohibeatur ad col-
 legiū admitti, & consequenter an talis alienatio cõse-
 tur in fraudem legis seu statutorū facta? Et quòd mens
 statutorum sit, quòd non admittatur, in fraudemq; eo-
 rum prædicta alienatio facta intelligatur, suadet con-
 sideratio. Nam in admittendis scholaribus ad collegiū
 potissimum ratio habetur paupertatis, quia ferè sem-
 per fundatores collegiorum ea instituunt, ac dotant
 acquisitis ex redditibus ecclesie, & intentio eorum est
 dare pro anima, ac facere opus pium, & quòd schola-
 ribus datur non est simpliciter pium, sed ita demum, si
 detur scholaribus pauperibus, ut notant Scribent in l.
 i. ff. solut. matrimo. ubi Iaso. nume. 5. præcipue quòd
 multoties huiusmodi collegia habent beneficia anne-
 xa, quorum bona sunt pauperum, iuxta gloss. & quòd
 ibi notant Docto. in c. quia nos, extra de testamen. sed
 si istis pauperibus consulto factis dantur, nõ esset opus
 e e pium

pium nec intelligitur pro anima distributum nec mensuratum, seu fundatoris seruaretur, quæ magis, quam eorum uerba considerantur, iuxta l. contra legem. 78. ff. de legi. & l. non dubium. C. eod. Secundo huic opinioni suffragatur regula, qui dolo facit, quo minus haberet, uel possideret, pro habente, uel possidete habetur. l. qui dolo. 174. & l. parem. 194. ff. de reg. iur. Quæ ratio corroboratur ex dispositione statuti. 18. distincti. 3. nostri collegij, quo cautum habemus, quod si admissus ad collegium in redditibus annuis ad summam ducatorum aureorum 300. auctus fuerit, obiecta possessione, uel si per eum steterit, quominus obtinuerit exire collegium teneatur. Ex quo colligitur, quod in propria specie paria sunt habere in redditibus annuis summam in statuto expressam, uel stare per eum, quominus habeat. Ex quo statuto maxime ampliatur hæc opinio, quod non solum procedit, quando minuit patrimonium, sed etiam quando id, quod potuit acquirere, hac de causa repudiavit. Quod est plus, ut constat ex l. quæ autem. ff. de his, quæ in fraud. credito. ubi licet alienata in fraudem creditorum reuocantur per creditores, tamen repudiatio hæreditatis facta in fraudem creditorum, ualida est, quia ad illud edictum non pertinet, quod debitor noluit acquirere, sed quod minuit patrimonium. Nec obicit, si dicatur, quod illud statutum loquitur post admissionem, & nostra disputatio est ante admissionem. Nam responderi poterit, quod si per eum stat, quominus habeat summam in statuto expressam, tenetur collegium exire, à fortiori dicendum est, quod locum sibi uendicauit in nondum recepto, cum multa impediant ordinando, quæ non impediunt ordinato, & turpius ei jciatur, quam non admittatur. h. spes l. patre furioso.

furioso. ff. de his, qui sunt sui uel alie. iur. c. quem ad modum, de iureiuran. Socin. Iuni. in consi. 35. num. 14. uolum. 1. & hinc est quod communiter in collegijs Hispaniæ, licet certi anni redditus impediunt admissionem ad collegium ex forma statutorum, si tamen post receptionem in collegio superueniunt, non compellitur collegialis collegium exire quacunque summa etiam maxima reddituum actus fuerit, & similiter in nostro collegio, nisi longe maiori summa uectigalium augeatur, summa impediens admissionem non compellitur collegium dimittere in eo iam receptus. Et hinc etiam est, quod licet ille, qui morbo contagioso laborat, prohibeatur admitti ad collegium per statutum. 13. distincti. 2. si tamen post admissionem superueniat non compellitur collegium exire, ut colligitur ex statu. 4. distincti. 3. ubi cautum est, quod habens morbum contagiosum non habet electionem cubiculi, nec dicitur quod exeat collegium. Nam licet habilis causæ efficientis impediatur effectum in esse produci, dum est in fieri, l. furor. ff. de sponsali. tamen, effectum iam perfectum non facit deficere, ut resoluit Humbertus de Bonenco, in Athen. sacramenta puberum. C. si aduersus uendi. num. 21. per d. l. patre furioso, & est bonus text. in l. ultim. ff. unde libe. & in d. l. furor. Anton. Rube. in repe. §. morte. num. 139. qui tradit, quod licet regulariter cessante causa efficiendi cesset effectus, tamen hoc non esse uerum, postquam actus est iam consummatus. Sed tu aduerte, quod prædicti Doctores loquuntur in defectu causæ efficientis, quæ causa efficiens est habilis personarum contrahentium, aut eorum consensus, ut explicat Humbertus ubi supra de qua loquitur, l. patre furioso, & l. furor, & l. ultim. citatæ. & in defectu causæ finalis est

secus, quia cessante causa finali, etiam post actum consummatum cessat effectus contractus, uel dispositionis, l. 2. §. fina. ff. de donatio. l. 1. §. sed si parendi, & l. si pecuniam, in princ. ff. de condictio. cau. da. l. generaliter. C. de episcop. & cleric. ubi Docto. Humbert. ubi supra nam. 1. 1. qui declarat causam finalem in contractibus, & dispositionibus dici ipsam rationem principaliter mouentem ad sic contrahendum, uel disponendum, aut effectum, qui ex tali contractu, uel dispositione inferitur, seu infurgit, & ad quem actus tendit, & ordinatur. Vnde caueas, nam forte in collegio, in quo non esset expressum, quod summa reddituum impediendum admissionem ad collegium, non sit collegiali impedimento, quominus in collegio permanere possit, quando post receptionem superuenerit compelleretur exire collegium; quia in eo cessat causa finalis, & effectus dispositionis, quæ fuit facere opus pium, ac subuenire indigentibus scholaribus. vnde cessante causa finali, cessare debet effectus per supra dicta iura, & per regulam generalem. c. cum cessante, de appellat. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. Quod corroboratur per ea, quæ consuluit Angel. in consil. 1. 24. dicens, quod si testator mulieri pauperi reliquit centum pro dote, quod defectus matrimonij facit cessare legatum. Quia uerifimile est, quod testator uolens animæ suæ consulere pietatis intuitu, prædictam dotem legauit. Vnde eam nubere, tendit ad animam testatoris. Et quia illa est causa finalis relictæ. l. quintus Mutius. §. ad auctoritatem. ff. de annuis leg. ea cessante, cessare debet dispositio. Sed aduerte, quod Ang. loquitur, quando defectus superuenit ante actus consummationem. Vnde in prædictis

qualitatibus, quæ requiruntur ad hoc, ut quis admittatur ad collegium possit, si post admissionem deficient, cogita an considerandum sit, cesset ne causa finalis, quando institutus non reperitur promissum. Fateor tamen, quod hæc regula, turpius eijcitur, non habet locum in nostro casu. Nam iam per receptionem in collegio consequutus est honorem, & ille, qui propter diuitias superuenientes eijcitur de collegio, nullam patitur infamiam. Tertio pro hac opinio. multum urget tex. singularis in l. si libertus minorem. ff. de iure patr. ubi supposito quod si libertus habet in bonis minus centum aureis, securè testatur, etiam patrono præterito, si habet centum aureos, aut plures, deficientibus liberis, aut parentibus, si patronum præterijt, poterit patronus eius testamentum bonorum possessione contrabulas expugnare. §. sed & nostra, Instit. de successi. lib. Hoc præmissio dicitur, ibi quod si libertus aliqua bona donauit, ut se minorem centenario in fraudem legis faceret, ipso iure alienatio non ualet. Nam cum quis minorem centenario se facit, ad hoc ut legis præceptum euertat, intelligitur in fraudem legis hoc facere, quem tex. multum notant Corne. in consil. uige simonono, uolum. tertio, & Tiraquell. in tract. de retr. Linagie in præfacti, numero 73. Cæsa. in consil. 1. 79. numero primo, uolum. secundo, ad hoc quod in fraudem legis, uel statuti intelligitur fieri, quod sit animo, ut euitetur lex, uel statutum. Vnde si huiusmodi candidatus alienauit, uel renuntiauit, ut euitaret statuti dispositionem, & aliàs non alienaret, uel renuntiaret, in fraudem id intelligitur fecisse, & consequenter fraus hæc ei non debet prodesse, l. si legatarius. C. de legat. l. eos. §.

si quis. C. de usuris. c. sedes, de rescriptis, d. l. si libertus minore. Quam etiam notant Bald. in l. non dubium. C. de legi. num. 10. uersicu. septimo, & ibi Fulgos. nu. 13. uersicu. octauo. C. de legi. ad hoc quod fraus sit legi de quantitate ad quantitatem. Ex quo inferunt, quod si statuto caueatur, quod tabernarius non possit uedere bocale uini, nisi duobus solidis. & tabernarius dat cum eo tres, aut quatuor castaneas, & uendit tribus solidis, quod intelligitur fraudem legi facere de quantitate ad quantitatem, cum ille castaneæ minus, ualent uno solido. Potest etiam ex illa l. inferri utiliter ad pragmaticam, quæ est in Hispania, quod fanega tritici, uel ordeï uendi non possit, nisi tritici 9. regalibus, & ordeï quatuor regalibus, aut minus, & non plus. Nam si uenditor tritici, uel ordeï adijcit aliquam rem in ueditione, quæ remanet uendita ultra communem ualorem eius, huiusmodi uenditio censetur in fraudem pragmaticæ factæ, & ad plura alia ex text. illo Fulgos. infert, quæ breuitatis causa omitto. Quartò induci potest. l. penult. C. de rescin. uendit. ubi si ille, qui ratione rei destinatus est ad munera, rem illam alienat, in personam immunem, ut à tributis excusetur, non sibi prodest, nec excusatur, quia intelligitur in fraudem legis facere, & ad hoc illum text. adnotauit ibi Ang. & Ferdi. Valqu. success. creatio. §. 10. num. 654. & ei conuenit Regia. l. 59. titu. 5. part. 5. & facit. l. 1. §. qui in fraudem. ff. de uaca. mu. l. cura. §. fina. ff. de mune. & hono. Ultimò his accedit. l. ultim. §. item rescripserunt patris ff. ad munic. ubi supposito quod si filius uoluntate patris, sub cuius potestate est, decurio creatur, pater eius pro eodẽ filio, quasi fideiussor remanet obligatus uniuersis muneribus, quæ filio decurioni iniunguntur, iux

ta. l. 2. ff. eo. si uerò est emancipatus non, ut adnotat gl. ibi per l. 1. C. de filijsfami. & quemadmodum libr. 10. dicit text. in d. §. item rescripserunt, quod si pater filium emancipauit consultò, ne pro filio caueret, quod perinde bona tenentur, quasi fideiussor pro eo extitisset. Verùm multa considerari possunt, quæ suadere uidentur, huiusmodi alienationem non esse in fraudem legis, sed per eum candidatum collegij licitè sibi prouidisse, ut habilis existeret ad honorem, & commodum collegij consequendum, licet consultò, & principaliter propter ingressum collegij eam fecerit. Pro quo primò urget ratio, nam qui facit actum permissum à iure non intelligitur dolo, aut fraude facere, l. quæ autem. §. apud Labeonem. ff. quæ in fraud. credito. l. nihil dolo. 172. ff. de regul. iur. nemini etenim facit iniuriam, qui suo iure utitur, l. iniuriarum actio, §. is qui iure, & §. qui iure. ff. de iniu. nec delinquit qui aliquid iure permittente, facit, l. Gracchus. C. de adult. Vnde cum hæc alienatio iure non reperiatur prohibita, non uidetur in fraudem facta. Sed potest responderi, quod licet alienatio in casu nostro simpliciter sit permissa, tamen censetur in fraudem, quia ex ea circumuenitur mens statuti, quæ uoluit, quod pauperes casu, & non consultò facti admitterentur ad collegium, sicut in simili dicitur in d. l. si libertus minore. ff. de iure patron. ubi licet regulantur libertus bona sua alienare ualeat, tamẽ in casu illius tex. alienatio est prohibita, quia facta erat consultò, ut contra dispositionem legis patronum præterire posset. Sed aduersum istam responsionem instari poterit ex doctrina Cornei, in cons. 28. colum. 3. uolum. 3. & Ruini, in cons. 44. num. 16. & Tiraq. qui eos refert in tract. de retra. linagie, in præfati. nu. 73. Ca-

fa. in cons. 179. nu. 15. uol. 2. afferentium licere facere
 actū principaliter pro suo cōmodo, et si ex eo actu di-
 spositio legis, uel statuti euertatur. Ex quo cōcludunt
 55 † quod ille, qui uendit dimidiā partē domus, & aliā
 dimidiā retinuit, & post aliquos dies partem retentam
 uēdidit, ut euitaret dispositionē statuti Florentiæ, quod
 habens domum contiguam domo uenditæ, possit eā
 retrahere, restituto pretio nō intelligitur in fraudē fe-
 cisse; quia hoc principaliter fecit pro suo cōmodo, &
 ita est cautela, ut duabus uicibus uendat, ne alius pos-
 sit prætere habere proximiorē domum. Pro qua in-
 ducunt tex. in l. Proculus, ff. de damno infecto: ubi pro-
 misi tibi de damno infecto, & eleuata domo mea, ob-
 scurata sunt lumina tua, uel fossa facta à me aquam
 tuam auoco, & dicitur ibi, quod non committitur sti-
 pulatio, quia non uidetur damnum facere, ex eo quod
 alius amittit lucrū quod percipiebat: & idem proba-
 tur in l. 1. §. denique Marcellus, ff. de aqua plu. arcen.
 Quorum traditio corroboratur consideratione hac,
 nam si statuto collegij caueatur, (prout ferè in omni-
 bus collegijs cauetur) quod nemo morbo contagioso
 laborans admittatur ad id, si prætendens illud, morbo
 contagioso laboraret, & se consultò curauit, ut ab eo li-
 beraretur, & habilis ad obtinendum collegium effice-
 retur, licet statuti dispositionem per hunc actum eui-
 tat, nullus dicet, quod actum prohibitum, aut in frau-
 dem legis fecit, & quod hæc industria non debeatur
 & atrocinari. Sed adhuc responderi poterit, quod præ-
 dictorum Doct. assertio nō caret dubitatione: & quod
 iura per eos citata eam nō probant, quia d. l. Procu-
 lus, & d. §. denique, loquuntur, quando quis facit actū
 permissum à iure, licet præiudiciale tertio. Nam cū
 suo

suo iure utatur, non intelligitur iniuriam, aut fraudem
 facere, quia per hoc intentio legis nō circumuenitur.
 Sed in nostro casu uoluntati statuti, quæ est, ut indigē-
 tibus subueniatur, fraus fit. Nec oberit cōsideratio pro-
 curatis sanitatē morbi contagiosi, quia in eo diuersa
 militat ratio. Nam ille, qui sanitatē recuperat, licet eui-
 tet statuti dispositionem, seu prohibitionem, non tamē
 admissio eius est contra mentem statuti, quia per sani-
 tatē cessat ratio prohibitionis, quæ est, ne alijs inficiet
 collegialibus. quod est secus in diuite consultò factus
 pauper, in quo intentio fundatoris non habet effectū,
 quæ fuit indigentibus subuenire. Secundò facit ratio,
 nam bene potest quis eligere bonam, & utilem uiam,
 & omittere malam; quia hæc est prudentia, l. Lucius,
 85. ad finem. ff. de hæred. instit. ibi prudens consilium.
 l. si mulier. §. fina. ff. quod metus causa. l. cum pater. 79.
 56 §. Titio, ibi prudentius. ff. de legat. 2. † per quæ iura cō-
 suluit Cæsa. in cons. 179. num. 14. uolum. 2. quod po-
 test quis elegere uiam, quod acquiritur ex causa cōtra-
 ctus emphiteutici, & non ex causa emptionis, ut euitet
 dispositionem statuti Florentiæ, quo cauetur, empto-
 rem teneri ad luitionem. Sed responderi poterit, quod
 quando quis eligit uiam ad aliquid consequendā con-
 tra legis, uel statuti intentionem, non dicitur eligere
 bonam uiam, licet actus alias esset permissus; cum non
 liceat aliquid recipere, uel consequi contra legis uo-
 luntatem, ut bene probatur in d. l. si libertus minorem,
 ubi non licet liberto eligere uiam, ut faciat se minorē
 centenario, ad effectum ut liberè, patrono præterito,
 possit testari. In casu tamen, in quo consuluit Cæsa. nō
 circumuenitur legis intentio, & agitur de damno eui-
 tando, in nostro casu de lucro captando. quod longè
 ff diuer-

diuersim est, ut apparet ex l. fina. C. de codicil. ubi habetur, quod non est par ratio, amittere, & lucra non capere. Tertio hæc pars probari uidetur ex ratione, nam
 57 à uerbis statuti non est recedendum, sed illorum literalis intellectum sequi debemus, Barto. in l. quod constitutum. ff. de milit. testam. Barto. in l. seruum quoque, §. publicè. ff. de procurat. & in l. contractus. C. de fide instrum. Pau. Paris. in conf. 23. num. 10. lib. 2. Bal. in conf. 45. 2. in fina. uerb. par. 1. ubi affirmat, quod in statutis magis uerba, quam mens imaginaria consideranda sunt. Pro quo est text. in l. si alij. ff. de usufruct. legat. quod maxime in nostro collegio locum sibi uindicauit, in quo cautum expressè est stat. 16. distinctio. 4. quod statuta intelligantur planè, & quemadmodum scriptura sonat citra ingeniosas, & nimis subtiles interpretationes; & quod in scholasticis recipiendis in collegio non fiat amara interpretatio. Sed si consideremus tantummodo uerba statutorum, & literalem intellectum, proculdubio prohibitio eorum non comprehendit illos pauperes consultò mediante alienatione factos. Sed responsio
 58 apparet ex eodem Paul. Par. in conf. 32. num. 66. part. 1. ubi tradit, quod licet statuta sint stricti iuris, ac strictè secundum eorum uerba intelligenda, tamen mens statutorum attendi debet, etiam si eorum uerba offenduntur, post Barto. in l. contra, uerficu. sed quid. ff. de legi. & in l. seruo legato. §. si testator. ff. de lega. 1. ubi Ias. nu. 10. idem Bar. in l. sine. §. aliud. ff. de excusat. tuto. Bald. in l. si mater. C. de institu. & substi. idem Iaso. in l. si seruus plurium. §. si munerus. ff. de legat. 1. nam constitutum censetur id, quod statuentes uerisimiliter statuissent, si interrogati essent, gloss. ubi Docto. in l. tale pactum. §. fina. ff. de pactis, sentit Iaso. in l. more, num.
 41

41. ff. de acquir. hæredit. & expressè tenet in l. Titius. §. Lucius. ff. de libe. & posthum. num. 3. & 7. Paris. in cõfil. 99. nu. 17. lib. 3. & in conf. 69. num. 10. libr. 4. Mari. Socin. Iun. in conf. 127. & 128. nu. 17. part. 1. Aymon Crauet. in conf. 274. Et per modos, per quos coniecturatur uoluntas testatoris, de quibus in l. si seruus plurium. §. si munerus. ff. de legat. 1. per eosdem coniecturatur mens statuti, ut tradit Iaso. in d. §. si testator, Aymon Crauet. in conf. 254. num. 4. Mens etenim statuentis, & ratio statuti conditi semper regulant statutum, & ab his ualiditatem ac uitam accipiunt, ut tradit Socin. Iun. in conf. 15. num. 24. lib. 1. Vnde cum ratio statuti, & intentio certa statuentium sit subuenire scholasticis indigentibus, uerisimile, & non imaginarium est, quod, si statuentes fuissent interrogati, an uellent, quod isti pauperes consultò facti admitterentur ad collegium, responderent, quod non. Nec oberit, si adsit clausula, quod statuta intelligantur, quemadmodum scriptura sonat. Nam hæc clausula parum, aut nihil operatur, ut testatur Bart. in l. omnes populi, nu. 65. ff. de iustit. & iure. & licet Goza. ibi nu. 307. defendat quod huiusmodi clausula aliquid operatur saltè quod interpretatio passiuæ censetur prohibita, tamen proculdubio operari nequit, quod uerba statutorum magis, quam eorum uerisimilis mens considerentur,
 59 cum in omnibus dispositionibus primum locum obtineat mens, & uoluntas disponentium, l. in conditionibus primū locū. ff. de conditio. & demonstrat. in l. cõtra. ff. de legi. ubi Bart. loquens in statutis. & in l. non dubium. C. eod. & cū hoc si ita constitutum iniure, prædicta clausula non tollit interpretationem passiuam, seu declarationem iuris cõmunis, Bart. nu. 65. & ibi Goza. nu. 310. &

Bal. in d. l. oēs populi, Pari. in conf. 95. nu. 3. par. 1. & in cō. 97. nu. 14. par. 3. Are. i cōf. 109. & in cō. 144. Dec. i c. trāslato, de cōst. Vltimò hæc opinio cōstare uiderur ex Ias. doctri. in l. huiusmodi. §. legatum, nu. 19. ff. de legat. 1. dicentis, quòd statuta disponentia, quòd admittendi ad collegium habeant certas qualitates, sunt benignè & non rigidè interpretanda, maximè in nostro collegio, in quo in genere cautum habemus, quòd in scholasticis admittendis non debet fieri amara interpretatio. Sed respōderi poterit, quòd supposito quòd hæc Ias. doctrina sit uera, & quòd hoc neminem ledat, prout ipse asserit, tamen illud procedit in casu dubio, quando uerisimilis mens statuti non suadet contrarium. Conclusio igitur in hoc articulo primam sententiam mihi securiorem uideri; nempe quòd huiusmodi pauperes consultò facti, ad effectum ut ad collegium admitterentur, recipi in collegio non possint. Quia in his non habet effectum intentio fundatorum. Ex quo infero, quòd si testator in testamento aliquid relinquat, ut distribuatur inter personas pauperes alicuius loci, quæ non habuerint in bonis, nisi centum libras, uel si in statuto idem caueatur, & si aliquis alienauerit quantitatem certam, ut pauper minor centenariò librarum efficiatur, quòd non poterit partem illius distributionis recipere, quia contra uerisimilem uoluntatem testatoris, uel mentem statuti illam recipit, in cuius fraudem prædictam alienatione fecisse intelligitur.

- 1 Collationi an locus olim esset inter succedentes diuerso iure?
- 2 Rationes, quare inter succedentes diuerso iure non erat locus collationi?
- 3 Collatio cessat, quando unus succedit titulo singulari, alter uero uersali olim, & hodie, & nu. 9. redditur ratio.
- 4 Collationis dotis ratio est æqualitatis seruandæ, quæ non est noua sed descendit ex edicto prætoris contra Doctores.
- 5 Voluntas defuncti, maximè in materia collationis consideratur & nu. 13.
- 6 Intellectus ad l. filius. §. videamus. ff. de bon. poss. contr. tabu.
- 7 Emancipatus, ut ex edicto prætoris ad collationem compellatur, duo copulatiuè requiruntur, & nu. 8.
- 8 Intellectus nouus authoris ad l. si filius. ff. de collat. bon.
- 9 Collatio à prætore inducta solum datur inter succedentes de iure prætorio per bonorum poss.
- 10 Collationi locus erat olim, quando unus iure civili & alter iure prætorio succedebant, si tamen ille, qui iure civili succedebat, etiam cumulatim succedebat iure prætorio, contra oēs.
- 11 Collationi olim non erat locus, quando unus succedebat ab intestato, & alter ex testamento in collatione inducta ex secundo capite edicti prætoris, & nu. 13.
- 12 Collationi an locus sit hodie inter succedentes diuerso iure?
- 13 Collatio non dabatur olim, testamento condito.
- 14 Extrema duo quando insimul concurrunt, quorum neutrum affert impedimentum, de concursu non curatur.
- 15 Collationis materia est exorbitans à iure communi, cum per eam quis proprium conferre cumpellitur.
- 16 Dispositio loques de simplicibus, non comprehendit casum mixtum; & quando hæc regula locum habeat.
- 17 Collatio non habet locum, nisi in casibus à iure expressis.
- 18 Lex generaliter corrigens non intelligitur corrigere in casu specialiter promisso nisi quando per generalitatem illius legis corrigitur ratio illius casus specialiter prouisi.
- 19 Rationem in iuriæ emittendæ hodie nõ esse omnino correctam, tenet author, contra Doctores.

An inter succedentes diuerso iure locus sit collationi? Cap. XXXVII.

Difficilior articulus est, quàm sit in toto collationum tractatu, an inter succedentes diuerso iuri locus sit collationi? In quo duo sunt dubia, quæ per ordinem sunt discutienda. Primum utrum olim de iure antiquo: Secundum an hodie inter succedentes diuerso iure locus sit collationi? Circa primum receptissima regula est, quòd ÷ olim locus non erat collationi inter succedentes diuerso iure, gloss. fina. in l. si emancipati. C. de collat. ubi Barto. Salyc. 7. opposit. Pau. nu. 4. Alexand. num. 9. Corne. nu. 24. Rimi. num. 5. Iaf. nu. 35. Deci. num. 15. gloss. & Barto. in l. filium. §. uideamus. ff. de contrata. gloss. & Barto. in l. pater filium, & in l. sequen. ff. de collatio. dotis, Iaso. in l. ut liberis, nu. 16. ubi Deci. nu. 20. C. de collatio. & Bald. in Rubr. eod. titu. & proculdubio communis est, ut Moderni supradicti asserunt, & Ferdi. Vasqu. success. & resolut. lib. 2. §. 19. num. 54. & 55. Cæsa. in cons. 183. nu. 26. Pro qua solet imprimis induci tex. in l. 1. in princip. iuncto §. 1. ff. de collatio. bono. ubi habetur, quòd inter eos datur collatio, quibus bonorum possessio data est, & sic loqui uidetur, quando simul, & pariter bonorum possessio datur. Vnde si non datur simul, sed unus ab intestato, & alter per contra tabulas, uel per aliud diuersum ius succederet, locus non esset collationi. Secundò fortius urget l. nec ipsa. ff. de collatio. dot. ait etenim text. nec ipsa dotem fratribus suis confert, cum diuerso iure fratres hæredes sint: & expressum est ibi, locum non esse

esse collationi inter eos, qui diuerso iure succedunt. Tertio pro hac communi opinio. adduci solet l. filium. §. uideamus. ff. de bono. possessio. contra. tabu. ubi emancipatus succedens de iure prætorio per bonorum possessio. non confert filio in potestate de iure civili ab intestato succedenti. Quarto his accedit, l. si filius. ff. de collat. bono. ibi nec conferendum est ei, ex quo constat, quòd à prætore constitutum fuerat, quòd inter succedentes diuerso iure nõ esset locus collationi, licet Scævola l. Conf. ex æquitate contrarium induxit. Quintò his suffragatur regula, quòd inter succedentes diuerso iure non est locus iuri accrescendi, l. sed cum patrono, in princip. ff. de bono. possessio. contra tab. Sextò urget l. à patre, & l. filiam. 2. C. de collatio. ubi succedens titulo singulari, non confert succedenti titulo uniuersali. His etenim fundamentis communiter Scriben. diuersis in locis concludunt, olim quidem inter succedentes diuerso iure locum non fuisse collationi. Cuius conclusionis ÷ plures rationes reddit Corne. in d. l. si emancipati, num. 25. & ibi Dec. num. 15. post Barto. in d. l. pater filium. ff. de collat. do. Quarum prima est, nam cum bona per collationem ad unum cumulò reducuntur, non debet eadem res diuerso iure ceteri, arg. l. eum, qui ædes. ff. de usuc. Secunda ratio est, quia bona debent iungi in collatione, & coniunctio non cadit inter diuersa, l. sed cum patronus. ff. de contra tabu. Tertia, nam quando diuerso iure succedunt, unusquisque uocatur in solidum & quilibet alteri iniuriam facit, quæ compensatur, & in effectù reputatur, quòd nulla facta sit iniuria. Ex qua conclusione primò inferitur, quòd non est locus collationi, quando unus succedit titulo uniuersali, & alter titulo particulari, quòd pro-

proculdubio & hodie uerissimum est ut in d. l. à patre, & in d. l. filiam. 2. C. de collatio. probatur. Secundò infertur, quòd quò, unus succedebat ex testamento, alter ab intestato olim non habebat locum collatio, l. pater filium, & expressius in l. nec filia. ff. de collatio. d. l. filius. §. uideamus. ff. de contratab. Tertio infertur, quòd non erat olim locus collationi inter eos, quòrum unus de iure prætorio, alter de iure ciuili succedebat, ut in d. §. uideamus, & in d. l. pater filium. Limitant tamen has duas ultimas illationes Scriben. locum sibi uè dicare, quando diuerso iure succedunt ex necessitate, secus si ex uoluntate, per text. in d. l. si filius. ff. de collatio. bono. quòd ita intelligit ibi Bartol. & communiter prædicti docto. Verùm licet hæc opinio recepta communiter sit, non tamen desunt qui contrarium defendere conantur, & in primis Rom. in l. si emancipati. C. de collatio. num. 11. & ibi Curti. Iun. num. 39. & Hyero. Cagno. in repetent. num. 74. & Sebastia. Sapia num. 64. in cõtrariam uideretur inclinare, quamuis relinquat cogitandum, qui uolunt, quòd iura antiqua non considerauerunt, ut collatio daretur, an diuerso, uel eodem iure succederet, sed tantum an iniuria illata uel nõ esset. Nam quando illata est iniuria, locus erat collationi; aliàs secus. Quæ opinio primò constare uideretur ex l. 1. in princ. ff. de collatio. bono. & ex l. si emancipati. C. eod. ubi emancipati, qui de iure prætorio succedunt, cõferunt filijs in potestate, qui de iure ciuili succedunt. Secundò urget d. l. filium. §. uideamus in sui ratione: nam ibi dicitur, quòd non est locus collationi, nõ quia diuerso iure succedunt, sed quia emancipatus ibi iniuriam non fecit suo. Tertio probatur, per l. si filius. ff. de collat. bono. ubi inter succedentes diuerso iure admittuntur

citur

ntur collatio, si militat ratio iniuria. Quattò, nam ratio quare introducta fuit collatio de iure antiquo, nempe iniuriæ curanda, quam filijs in potestate faciebat. Præter admittendo cum eis emancipatos, militat etiam inter succedentes diuerso iure, d. l. si filius, ergo eadè debet esse iuris dispositio, l. à Titio. ff. de furtis. Quintò facti. l. 1. §. roties. ff. de collatione bono. ubi ratione tantum iniuriæ prætorij, & nõ diuersitatem iurium considerauit. Quæ ultima opinione retenta, respondent prædicti Docto. ad l. 1. §. 1. ff. de collatio. bono. quòd ibi uerba edicti non uolunt, quòd uocetur necessariò ad eandem bonorum possessionem, sed solum in genere dicit, quòd inter eos solum habet locum collatio, quibus datur bonorum possessio, & sic siue datur eadè bonorum possessio, siue alia, locus erit collationi. Unde efficiere potest, quòd unus succederet per bonorum possessionem scdm tabulas, & alius per bonorum possessionem contra tabulas, & ita intelligi. l. si filius. ff. de coll. bono. Quam solutionem sentire uolunt Curti. Iun. alias uero cagnoli, & Docto. consultò omitto. Secundò nõ obstat d. l. nec ipsa. Nam responder Curt. quòd illa declaratur per præcedentem, cum qua continuatur, ubi cessat ratio iniuriæ, quia emancipatus erat institutus: quo casu cessare debet collatio, & licet per querelam rescindatur testamentum, tamen rescinditur, tantum pro parte, l. circa. ff. de inofficio. testamen. Quæ solutio nihil ualet, nam ibi Paulus l. C. non considerauit iniuriam, sed quòd diuerso iure fratres hæredes erant, nec si cum iudicio aduertas, deberet considerari: Nam iniuria, quam facit emancipatis succedendo, debet considerari, quando agitur, quòd ipse conferat alijs, quibus infertur iniuria. Sed in d. l. nec ipsa, agebat de collatione

gg latione

latione dotis, in qua ratio iniuriæ nec olim, nec hodie
 4 consideratur, sed æqualitatis seruandæ, ut apparet ex
 secundo capite edicti prætoris, de quo agitur in l. 1. ff.
 de col. do. Quæ rō. ut ex illo tex. apparet, à prætore fuit
 considerata, & non prout Doc. com. malè putant à iu-
 re nouo inducta. & in eo casu negari nō pōt, quin iura
 uellint, collationem non dari inter succedentes di-
 uerso iure. Et ita teneo reiecta alia eiusdem Cur-
 tij solutione, quæ deterior est, dicentis, quod ibi ex uo-
 luntate defuncti non confert: quæ in materia collatio-
 nis maximè consideratur d. l. 1. & Auth. ex testamen-
 to, & l. illud. C. de collatio. Nam ibi non apparet, quod
 de uoluntate testatoris omiſsa sit collatio, imò ibi po-
 tius uoluntas in contrarium esset præsumenda, cū emā-
 cipatus fuit institutus, & succedit ex eius uoluntate. Fi-
 lia uero in potestate fuit ex hære data, & cōtra eius uo-
 lū tatem, & testamentum ad hæreditatem admittitur,
 6 id per querelam rescindendo. Tertio t non obstat d.
 §. uideamus, nam respondet Curtinu. 41. quod si ille
 tex. bene consideretur, ideo ibi nō datur collatio, quia
 cessat ratio iniuriæ. Nam ut ibi traditur in uers. multo
 magis, emancipatus potius afferbat filio in potestate
 ex hæredato commodum, quam incommodū: & hoc
 uoluit etiam Barto. ibi, & gloss. in d. l. si emancipati, ubi
 etiam Barto. & Alexand. num. 9. & Iaso. nu. 35. & Dec.
 num. 15. ita tex. illud intelligunt. Vnde Curti. ibi nam,
 41. dicit, quod ibi non cessat collatio, quia diuerso iu-
 re succedunt. Sed certè gloss. in d. §. uideamus, in uer-
 bo, ambo, & Barr. ibi in summario uult, quod non ha-
 bet locum collatio, quia diuerso iure succedebant, &
 uerè ille tex. in principio uult, quod ex eo non datur
 collatio, quia ibi non ita data fuit bonorum possessio
 filio

filio in potestate, sic uti emancipato. Ex quo difficilissi-
 7 mo text. apparet, quod ad hoc ut emancipatus ad col-
 lationem ex prætoris edicto compellatur, duo copula-
 tiuè requiruntur: primum quod eodem iure prætorio,
 uterque succedat: Secundum quod commodum ali-
 quid ex ædicto prætoris in præiudicium filij in potesta-
 te habeat. Sed aduerte, quod non obstat, quod diuerso
 iure succedat, si eodem iure etiam succedat, ut in se-
 quenti responsione dicetur, & ita responde ad illum
 8 tex. Quarto non obstat d. l. si filius, ff. de collatio. bon.
 Nam respondet Cagn. in d. l. si emancipati, nume. 74.
 quod ibi Scauola nihil de nouo contra ædictum præ-
 toris introduxit, prout malè Scriben. uolunt, sed illud
 declarat, & interpretatur, quod licet uerba eius se ha-
 beant, ut in casu illo conferat, mente tamen considera-
 ra, quia iniuriæ ratio cessat, non dari collationem. Ra-
 tio etenim, & mens legis magis, quam eius uerba attē-
 di debent, ut apparet ex d. §. uideamus, quod etiā Cur-
 luni. in d. l. si emancipati, nu. 44. uoluit, qui improbant
 solu. Barto. ibi, & Docto. in d. l. si emancipati afferen-
 tium, quod ibi æquitas Sceuolæ fuit, quia poterat suc-
 cedere eodem iure, & uoluntate, & non necessitate
 ut succedebat filius in potestate. Nam confunditur
 per d. §. uideamus, l. filium. ff. de contratabu. ubi non da-
 tur collatio, licet filius in potestate poterat eodē iure
 succedere, imò attenda hac Docto. solutione, magis es-
 set impurandum, eiqui potest eodem iure iure succede-
 re, & non uult, quam illi, qui non potest: quia lex ma-
 gis solet succurrere existenti in necessitate, quam non
 existenti, l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui satisda. co-
 gan. Verum uterque intellectus rejiciendus est, nam
 confunditur per d. l. si filius, ex qua apparet cōtra præ-

dictos intellectus, quod ibi filius in potestate eodem iure succedebat. Vnde non est uerum, quod contra ius antiquum prout communis intellectus uult, nec quod ex æquitate interpretatur Scæuola, quod etiam si eodem iure non succedant, si patiatur iniuriam filius in potestate, collatio admittatur. Vnde ultra Docto. uerius intellectus ad illum text. meo iudicio est, quod ibi collationi locus est, quia duo concurrebant, quæ necessaria erant, ut collatio daretur. Primo quod filius in potestate patiebatur iniuriam, & in hoc conuenit cum edicto Prætoris in d. l. 1. §. toties. ff. de collat. b. no. Secundo quod eodem iure succedebant, quia utriusque dabatur bonorum possessio, & ex ea hæreditatem habebat. Nam emancipatus non poterat succedere, nisi per bonorum possessionem contraheret. filius autem in potestate qui fuerat institutus hæres, licet adierit hæreditatem de iure civili, tamen eam etiam retinet de iure Prætorio, quia hæredi scripto datur bonorum possessio secundum tabulas, tex. in prin. Institu. de bono. possessio. Vnde aduertit, quod in d. l. si filius, licet diuerso iure succedant hæredes, eodem tamen iure etiam succedunt, & hoc est, quod dicit Scæuola ibi & bene interpretatur edictum, quod licet diuerso iure succedunt, eodem etiam iure succedunt quod sufficit, ut collationi locus sit si patiatur iniuriam. Nam edictum non dicit, quod inter eos, qui diuerso iure succedunt, non detur collatio, sed quod detur inter eos, quibus datur bonorum possessio. Itaque in illo text. & in d. §. uideamus, bene probatur, quod ut locus sit collationi ex edicto, duo requiruntur. Primo quod patiatur iniuriam suam. Secundo quod eodem iure prætorio succedant. Sed non nocet, si cum iure succedat, etiam

ille,

ille, qui est in potestate de iure civili, & ita diuerso iure. Ex quo intellectus colligitur, quod Pater solū uoluit, quod collatio ab eo inducta tantum daretur succedentibus de iure Prætorio per bonorum possessionem. Quinto non obstat regula, quod inter succedentes diuerso iure non est locus iuri accrescendi. Nam respondent Curti. Iun. & Hiero. Cagn. ubi supra in d. l. si emancipati. C. de collatio. quod regula illa cõs non est uera, prout latè ostenderunt in l. vnica. C. quando non petentium partes. Et supposito quod uera esset, longè distat ius accrescendi à collatione, cum sit fundatum principaliter in conuentione, h. re conu. not. ff. de leg. 3. collatio uero in ratione iniuriæ. Vltimo non obstat, l. 1. a patre, & l. filiam. C. de collatio. Nam ibi non negatur collatio, quia diuerso iure succedunt, sed quia unus succedebat titulo singulari, cui nec confertur, nec ipse conferre tenetur, quod non prouenit ex diuersitate iuris, sed quia collatio ad singularem successorem non pertinet. Vnde si duo titulo singulari succederent, licet non diuerso, sed eodem iure succederent, inter eos tamen non daretur collatio. Tu uero hunc articulum ita resolue. Aut loquimur, quando unus succedit titulo uniuersali, & alter titulo particulari, ut in terminis l. a patre, & d. l. filiam. 2. & in hoc casu non est nostra disputatio. Nam licet locus non sit collationi, non tamen hoc prouenit ex diuersitate iuris, ut supra dictum. Nec de hoc Scriben. agunt, sed solum reperio, Ferd. Vasq. hoc ad propositum nostrum adducere. Aut loquimur quando diuerso iure succedunt, quia unus iure civili, & alter iure Prætorio succedit, & in hoc articulo meo iudicio decipiuntur omnes Docto. Nam nec uerum est, quod inter succedentes de iure prætorio, & civili non

sit

fit locus collationi, per l. si filius, ff. de collat. bon. con-
tra communem. Nec quod iniuria tantum ab emanci-
pato filijs in potestate illata consideretur, prout alij
uolunt. Nam duo copulatiue requirebantur, ut ex edi-
cto pratoris emancipatus ad collationem suo teneretur,
primum quod iniuriam faceret filio potestate con-
stituto, l. i. S. toties, ff. de collatio. bon. Secundum quod
uterque iure pratorio succederet, d. l. i. S. i. licet etiam di-
uerso iure habeat etiam filius in potestate, ut in d. l. si
filius ubi habet ex iure civili, & ex iure pratorio, & ni-
hilominus locus est collationi, quia etiam eodem iure
habent hereditatem. Aut loquimur, quando diuerso
iure succedebant, quia unus ab intestato, alter ex te-
stamento succedebant, & in hoc, text. clarus est in l. nec
filia, ff. de collatio. do. quod locus non erat collationi
dotis inductæ ex constitutione diui Pij: uel melius ex
secundo capite edicti pratoris propter æqualitatem
seruandam de qua fit mentio in l. i. ff. de collatio. do.
& in hoc casu potest saluari opinio commun. Verum
tamen est quod in collatione emancipati à pratore ex
primo capite edicti pratoris inducta quod habetur in
l. i. ff. de collatio. bono. hæc diuersitas successionis ex te-
stamento, & ab intestato non impediabat collationem,
quando emancipatus iniuriam inferebat, & uterque
iure pratorio succedebat, ut in d. l. si filius, ff. de collat.
bono. Circa secundum dubium an hodie inter succe-
dentes diuerso iure sit locus collationi, magna contro-
uersia est. Pro cuius explicatione præmitto, quod hæc
inspectio non pertinet ad primum, nec ad secundum
casum, sed tantum ad ultimum. Nam ille, qui succedit
titulo particulari, nec cõfert, nec ei cõfertur. Præterea
nõ cõsideratur hodie q. emancipatus succedat cõ filijs
in

in potestate, quia ratio iniuriæ, quam succedendo de
iure pratorio, eis inferebat, hodie cessat secundum Do-
cto. Itaque non consideratur an omnibus competat bo-
norum possessio, uel non, ut olim. Vnde, ut concludunt
Docto. solum dubitatio remanet, quando unus ex libe-
ris, cui legitima debetur, succedit ex testamento, alter
ab intestato, utrum inter eos detur collatio? Et dispu-
tant eam in terminis, l. pater filium, cum l. nec filia, se-
quenti, ff. de collatio. dot. Et ratio t. dubitandi est, quia
de iure antiquo, quando succedebatur ex testamento,
locus non erat collationi, nisi à testatore expressum es-
set, l. i. & l. filia dotem, & l. filiam, i. C. de colla. Quo-
rum iurium ratio est, quia uoluntas testatoris in colla-
tionibus multum attenditur, ut in prædictis iuribus pro-
batur, & in Lillud. C. eod. Sed quando fecit testamen-
tum, & non iubet fieri collationem, præsumitur, quod
nõ uult, ut ad collationem teneantur. Et usque adeo ue-
rum erat, quod condito testamento, collatio olim nõ
dabatur, ut locum haberet etiam quando postea quere-
la pro parte testamentum rescindebatur, l. pater filium,
ff. de collatio. dotis, & non solum quando agebatur ut
institutus conferret ut ibi, in quo militabat supradicta
ratio, sed etiam quando agebatur ut conferret ex hæ-
redatus, qui contra uoluntatem defuncti ad successio-
nem eius rescindendo testamentum querela in officio
si testamenti ueniebat, l. nec filia, quæ cum l. pater fi-
lium, continuatur, eod. titu. non quia ex uoluntate de-
functi prohibita collatio censeretur, sed quia diuerso iu-
re hæredes filij erant, quod procedebat in collatione
ex secundo capite inducta ratione æqualitatis seruandæ,
de qua mentio habetur in l. i. ff. de collat. dot. non
tamẽ in collatione inducta ex primo capite edicti præ-
toris.

toris, inducta ratione iniuriæ euitandæ, de quo agitur, in l. prima, in princip. ff. de collatio. bono. Nam hæc duo capita erant, ut recte contra cæteros aduertunt Fulgos. num. quarto, Corne. nume. 38, Curti. Jun. num. me. 37. in l. si emancipati. C. de collation. Postea uero per Iust. in Authen. de trien. & semiff. §. illud, ex quo sumpta est Authen. ex testamento. C. de collation. in eroductum fuit ut non solum ab intestato, sed etiam testamento condito collatio detur, nisi testator collationem prohibuerit. Nam Iustinianus non est in ea opinione, ut putet, quod, si testator uoluisset, quod conferret, hoc exprimeret, sed potius præsumit, quod testator tumultu mortis angustiatus oblitus est donationis, uel quod donatio non esset conferenda, & magis credit in dubio, quæ incertum est de mente eius, eum uoluisset æqualitatem inter liberos esse, & collationem admitti. Vnde cum per illam Authen. correctum sit hodie ius antiquum, locus est collationi, non solum quando intestatus, sed etiam quando testatus testator decessit. Sed quæstionis est, an locum habeat in terminis, d. l. pater filium, & d. l. nec filia, quando pro parte decessit intestatus, & pro parte testatus. Et partem affirmatiuam correctamque esse ius antiquum, non solum quando omnino testatus decessit, sed etiam quando tantum pro parte, & dari hodie collationem inter eos, qui diuerso iure succedunt, tenet Iaco. Butri. in l. fina. C. de collatio. & in l. emancipati, eod. titu. ubi Cynus Alb. Alexand. num. 10. Ponta. Hieron. Cagno. num. 77. in repe. & Sapia, nu. 68. qui communem appellat & Rimin. ibi nume. 5. magis communem testatur, eam tenet idem Cyn. ut in l. ut liberis. C. de od. & ibi Paul. num. 11. ubi & Iaf. num. 16. eam sequitur, & communem testatur,

& Deci. nu. 22. Bartol. in l. pater filium, num. 10. ff. de collatio. dotis. Pro qua primò vrget, nam ratio, quare indicta. l. pater filium, & in l. sequ. non admittebatur collatio (scilicet quia testamentum ualebat pro parte) est hodie correctæ: quia etiam si testatus decedat, datur collatio, per d. Authen. ex testamento, & correctæ ratione legis censetur & ipsa lex correctæ, gloss. & ibi Bartol. adnotauit in l. 1. ff. de legi. tut. Sed respondent Docto. quod licet ratio una sit correctæ, remanet alia expressa in d. l. nec filia, quia iure diuerso sunt hæredes. Et quando sunt duæ rationes finales, licet una corrigatur nõ censetur correctæ lex, iuxta §. affinitatis Institut. de nup. Sed pro defensione communis potest responderi, quod etiam illa secunda ratio censetur correctæ hodie. Nam cum collationi locus hodie sit tam ex testamento, quam ab intestato, nihil refert, si diuerso iure succedant, argum. l. si dubitetur. ff. de acquirend. hæred. & l. Gallus. §. si eius, ff. de liber. & posthu. Quod corroboratur ratione, nam ¶ quando duo extrema insimul concurrunt, quorum neutrum affert impedimentum de concursu non curatur, l. hæres institutus cum l. seq. ff. de acquirend. hæred. sed hodie neuter eorum concurrentium est impedimentum collationi, cum per d. Authen. ex testamento, ab intestato, & ex testamento detur. Secundò vrget, nam ratio in qua secundum Docto. fundata est hodie collatio æqualitatis: scilicet inter liberos seruandæ. l. ut liberis. C. de collatio. & d. §. illud, pariter militat, quando partim succeditur ex testamento, & partim ab intestato: & quando in totum ex testamento, uel ab intestato. & ubi est eadem ratio, eadem censetur iuris dispositio. l. adigere. §. quamuis, de iure patron. Sed certè hoc fundamentum facile potest

15 test tolli, nam materia collationis est exorbitans à iure communi, cum per eam † quis proprium conferre compellatur; & in exorbitantibus non fit extensio, l. si uero. §. de uiro. ff. soluto matrimonio. l. si cum dotem in principio. ff. eod. l. commodissime. ff. de liber. & posthum. declarant Docto. in l. omnes populi. ff. de iustit. & iure, ubi Goza. in repet. nu. 386. Et hinc est, quod collatio est de iure prohibitorum, & dari prohibetur nisi in casibus à iure expressis, l. illam, & l. illud. §. hæc, ubi Docto. maximè Fulgos. & Corn. adnotant. C. de collatio. Præterea iura noua sunt correctoria, & in correctorijs etiam ex identitate rationis non fit extensio, Authen. quas actiones C. de sacrosanct. Eccl. ubi Iaso. & communiter Doct. adnotant. Sed aliter responderi posse existimo ultra Docto. quod tempore, l. nec filia, & in dispositione illius (quæ loquitur in collatione dotis) militabat hæc eadem ratio æqualitatis seruandæ. Nam hac de causa inducta collatio dotis fuit, quia donatio dotis valebat inter patrem, & filium in potestate, l. Pomponius Philadelphus. ff. famil. erc. & nihilominus ibi collationi locus non est hac ratione, quia diuerso iure succedunt. Tertio pro communi experiri subtiliter potest, d. Aucten. de trien. & se mis §. illud, ubi cautum reperitur, quod hodie locus fit collationi, siue quis intestatus moriatur, siue testatus & in d. l. pater filium, cum l. seque. & in terminis Docto. quando testamentum postea pro parte querela rescinditur, testator in totum testatus decedit, licet ex post facto testamentum eius pro parte corruat, & querela rescindatur. Sed potest rñderi, quoad collationis materiã, intestatũ decedere, dici eũ, cuius testamẽtũ

à principio valet, & postea, uel per contratabulas rum pitur, uel querela rescinditur, ut constat ex l. ut liberis. C. de colla. Sed licet hæc opinio receptor sit, non caret dubitatione, & in ea reliquit cogitandum Phili. Corne. in d. l. si emancipati C. de collatio. num. 34. & Rimi. num. 5. ad finem, & Curti. Iuni. num. 46. & contrariam opinio. tenet Rapha. Fulgos. ibi num. 9. & Roma. num. 11. qui uolunt hodie, sicut olim cessare collationem inter succedentes diuerso iure: nempe ex testamento, & ab intestato. Quam opini. primò suadet ratio, quia dispositio loquens de simplicibus, non comprehendit casum mixtum l. vim passam. §. præscriptione. ff. de adulte. facit l. præcipimus. C. de appellat. Sed ad hoc respondent Docto. quod in materia favorabili fundata in ratione æquitatis casus mixtus sub simplicibus comprehenditur. l. si ita scriptum. §. fina. ff. de lib. & posthum. & materia collationis, est fundata super æqualitate inter liberos seruanda. l. ut liberis. C. de collatio. quod æquum est, ut constat ex l. cū oportet. C. de bonis quæ lib. & ex l. cum pater. §. euictis. ff. de leg. 2. & ex traditis a Bald. in l. 1. num. 2. C. de patris. Sed responderi potest, quod casus mixtus non comprehenditur sub simplicibus in materia indifferenti, & minus in materia odiosa, & materia collationis est exorbitans, & odiosa, ita respondent Rimi. & Sapia ubi supra per lillam. C. de collatio. aliter respondet Deci. quod quando est facta dispositio de utroq; simplici, tunc sub simplicibus casus mixtus includitur. l. si ita facta. ff. de iniusto rupto. Rursus responderi poterit quod regula illa d. §. præscriptione, locum nõ sibi vindicat quando eadem ratio est in casu mixto quæ in simplici.

17 Secundò his accedit ratio † nam collatio nõ habet lo

cum nisi in casibus à iure expressis. l. illud. §. hæc. C. de collatio, sed in hoc casu mixto non reperitur expressum, quòd detur collatio. Vnde dicendum est, quòd non erit locus collationi. Sed responderi poterit, quòd satis est, expressum esse, quòd in utroque simplici detur collatio. Tertio huic opinio. suffragatur ratio, nam
 18 l. generaliter corrigens non censetur corrigere in casu specialiter prouiso, Authen. offeratur, iuncta gloss. C. de litis contesta. sed responderi poterit, nisi quando per generalitatem illius legis corrigatur ratio illius casus specialiter prouisi, ut in nostra specie. Quarto videntur rationes Bart. in d. l. pater filium, quòd vna, & eadem res non debet diuerso iure censi, & quòd inter succedentes diuerso iure non est locus iuri accrescendi, quæ rationes hodie, sicut olim locum habent. Sed ad Bar. rationes responderi potest, quòd ut supradictum est, non sunt veræ, & ut confunduntur per l. si filius. ff. de coll. bono. maxime quòd hodie non possumus dicere: quòd successio ab intestato, & ex testamento sint quo ad collationem diuersa. Quinto ponderatur text. in d. Authen. ex testamento, & in d. §. illud, unde sumitur ubi, alijs, quæ de collatione dicta sunt, suum robur obtinentibus. Sed responderi poterit, quòd iste casus non est de alijs, sed de his, quæ expressè correxit, cum dispositum sit, quòd locus sit collationi ex testamento. Vltimò consideratur d. §. illud qui fundatur in coniecturata mente defuncti, quæ coniectura cadere non potest in casu d. l. nec filia. ff. de colla. bono. ubi filia ex hæredata, quæ manifestè venit ad successionem contra voluntatem defuncti, non confert dotem, quia diuerso iure succedunt: sed responderi potest quòd ibi non confert de iure antiquo: quia diuerso iure quoad collationem tunc tempo-

temporis succedebant: cum ex testamento non erat locus collationi, & ab intestato sic: & ideo filia non conferebat, quia filius institutus ei non tenebatur conferre: sed cum hodie filius institutus teneatur ei conferre, similiter tenebitur & ipsa, nam si institutus tenebitur ex hæredatæ conferre à fortiori ex uoluntate defuncti ex hæredatæ conferre tenebitur instituto. Ego vero in hac difficultate communi opi. libenter accedo: quia fundamētalis ratio illorum iurium hodie correctæ est: nec diuerso iure succedere intelliguntur quoad collationem, qui ex testamento, & ab intestato succedunt: unde hodie regula illa, quòd inter succedentes diuerso iure non sit locus collationi, in nullo casu consideranda est. Et ulterius puto contra Scribentes, quòd ratio iniuriæ euitandæ hodie non sit omnino correctæ: sed quòd in casibus, in quibus emancipatus existentibus in potestate profectitia confert, quæ si esset in potestate non conferret per l. ut liberis, in fi. C. de collatio. quòd non tenebitur conferre quando iniuria cessaret, & uterque iure pratorio non succederet.

S V M M A R I V M.

- 1 Ius naturale an sit mutabile.
- 2 Liberi homines ab initio secundum naturam nascebantur, & num. 18.
- 3 Seruitus an sit contra ius naturale, & num. 38.
- 4 Addendo, vel minuendo an ius nouum constituatur? & num. 9. 14. & 38.
- 5 Lex humana fuit necessaria, licet à lege æterna omnia essent ordinatissima, & quare.
- 6 Lex diuina ultra naturalem & humanam est necessaria, & quedam est æterna, quedam positua.
- 7 Iuri naturali addi potest, & an mutatione prohibita, censeatur prohibita additio.

- 8 Mutari dicitur, quando desinit idesse, quod prius fuit.
- 9 Iuris naturalis prima principia sunt semper firma, & immutabilia, & exempla eorum.
- 10 Deus est dominus uitæ, & mortis, & quicumque homo etiam innocens eius mandato absque iniustitia aliqua occidi potest.
- 11 Dei mandato accipiens aliquam rem ex mandato veri domini accipit, quia deus est dominus uniuersorum.
- 12 Coniunctiones omnes non matrimoniales sunt contra ius naturale, & nu. 25.
- 13 Dei mandato accedens ad aliquam mulierem non esse adulterum, nec fornicarium, sed ad suam ex diuino mandato accedere.
- 14 Iuris naturalis secundis præceptis additur, & derogatur, et eorum exempla.
- 15 Inclinatio, seu appetitus rationalis pertinet ad ius naturale, ir-rationalis est contra id.
- 16 Homo est pronior ad malum, quam ad bonum.
- 17 Vitæ conseruatio descendit ex præceptis secundis naturalibus cum munitibus cum plantis.
- 18 Ius nullum bestiale est, sed humani generis.
- 19 Coitus bestialis non appellatur matrimonium, cum Coua. contra Bosq. & Claud.
- 20 Natura duplex in homine. In quo triplicem coniunctionem considerat auctor.
- 21 Fornicatio simplex est iure naturali uetita, & peccatum mortale.
- 22 Meretrices, & lupanaria tollerantur propter euitandum maius malum.
- 23 Nefandus coitus per antonomasiam dicitur contra naturam.
- 24 Matrimonium quo iure sit introductum.
- 25 Alimenta liberis debentur secundum qualitatem personarum cum Couar. contra Bald.
- 26 Alimenta liberis debentur de iure naturali, sed necessitas alimentandi est imposta de iure civili.
- 27 Atere tenetur pater non solum filios, sed etiam nepotes, & nurum.
- 28 Alimenta denegantur filio ingrato.

Ingratu

- 29 Ingratus filius amittit priuilegia filiationis, nec si pater eum occidat, tenebitur poena. l. Pompe. de parric.
- 30 Alimentandi onus pertinet ad patrem, & non ad matrem post triennium.
- 31 Mater intra triennium tenetur lactare filium, & in quibus casibus fallit.
- 32 Alimenta non debentur filio, qui habet officium, uel artificium ex quo ali se possit, dummodo artificium sit honestum, possitque secundum qualitatem suam exerceri.
- 33 Alimenta non posse lege tolli intelligit auctor regulariter, nam ex iusta causa tolluntur, sicut in legitima dicitur.
- 34 Defensio pupilli descendit ex præceptis civilibus.
- 35 Defensio denegatur in omnibus casibus, in quibus offensus est permissa.
- 36 Defensio descendit ex præceptis naturalibus, & iuris gentium.
- 37 Lex civilis irritat contractus iuris gentium, & impedit ortum obligationis naturalis.
- 38 Iuris gentium præcepta per alia præcepta eiusdem iuris, in aliquibus casibus specialibus mutari.
- 39 Seruitus non est inducta contra rationem naturalem, sed secundum eam contra aliquos.
- 40 Capti Christiani à Christiano non efficiuntur serui.
- 41 Iure gentium ab initio omnia erant communia, & ab eodem iure gentium dominata fuerunt rationabiliter distincta.
- 42 Intellectus nouus auctoris ad l. ut in conditionibus. ff. pro Soc.
- 43 Usucapionem non solum bonam, iustam sed etiam equam esse contra glo. & Bar. & Iustum bonum, & equum idem importare.
- 44 Aliena res si capiatur ad subleuandam uitæ necessitatem, non violatur præceptum, non furtum facies.
- 45 Intellectus ad l. hac. edictali. C. de pac. conuen.
- 46 Ius naturale esse unicum continens plura præcepta.
- 47 Intellectus ad S. sed naturalia, Inst. de iur. natur. de quibus præceptis naturalibus loquatur.
- 48 Protestatio auctoris.

Vtrum ius naturale sit mutabile? Cap. XXXVIII.

Lara, & satis nota est traditio. §. sed naturalia, Institu. de iur. nat. gent. & ciu. ius quidē naturale immutabile esse: inquit etenim textus: sed naturalia quidem iura, quæ apud omnes gentes peræque obseruantur, diuina quadam prouidentia constituta, semper firmā, ac immutabilia permanent. Ea uerò, quæ ipsa sibi ciuitas constituit, sæpe mutari solent, uel tacito consensu populi, uel alia postea lege lata. Cum quo conuenit tex. in prin. 5. distinct. Verum licet tex. ille satis expressus sit, tamen non desunt alia iura, quæ occasionem dubitandi tribuūt. Et in primis aduersari uidentur, quòd libertas est de iure naturali. † quandoquidem omnes homines ab initio secundum naturam liberi nascebantur, l. manumissiones. ff. de iustit. & iure. §. ius autem gentium, Institu. de iure natu. Et hinc est, quòd libertas dicitur naturalis facultas eius, quòd cuique facere libet, nisi quid ui, aut iure prohibetur, l. 4. ff. de sta. homi. §. & libertas, Institu. de iure person. Et tamen seruitus est introducta iure gentium contra ius naturale, ut expressè dicitur in d. l. manumissiones, & d. §. ius autem gentium, ibi bella etenim orta sunt, & captiuitates secutæ, & seruitutes, quæ sunt naturali iuri contrariæ. Et hinc est, quòd seruitus dicitur constitutio iurisdictionis, qua quis dominio alieno contra naturam subiicitur, l. 4. §. seruitus. ff. de stat. homi. §. seruitus, institu. eodem. Præterea quòd ius naturale tolli possit, probatur per l. ius ciuile. ff. de iust. & iur. inquit etenim textus ille, ius ciuile est, quod nec in totum à naturali iure, uel gentium recedit, nec per omnia ei seruit. Itaque cum

aliquid

aliquid addimus, uel detrahimus iuri communi, ius propriū, i. ciuile efficimus. Vnde cum addi, & detrahi naturali iuri possit, & addendo, uel detrahendo ius nouum constituitur, tiam ius naturale est mutabile, mutarique in ciuile ualet. Rursum in contrarium facere uidentur ea, quæ tradit Sanctus Thomas 1. 2. quæst. 94. artic. 5. Pro quorum iurium, ac auctoritatum concordia articulum hunc latè, & radicitus intendo examinare. Et quia nostrates in hac materia iuris naturalis potius ipsorum auctoritate, quàm ratione passim procedunt, eam expediam inhærendo traditionibus S. Thomæ, & Dom. de Soto, & Fortun. Gar. & Dida. Couarru. Quorum omnium cōmentaria sana, & secura sunt, & ualde à peritis celebrata. Et pro huius difficultatis clariori intelligentia sciendum est, duo esse principia exteriora. Vnum inclinans ad malum, quod est diabolus. Alterum mouens ad bonum, quod est Deus, qui & nos per legem instruit, & iuuat per gratiam, Sanctus Thom. 1. 2. q. 90. in princ. Nam ut tradit Domin. à Soto in lib. 1. de iust. & iur. q. 3. art. 1. Deus gubernator ab æterno uniuersorum ordinem, & regimen in mente concepit: quæ ordinatio, & conceptio lex æterna appellatur, à qua cæteræ leges, seu iura deriuantur. Dein de singulis creaturis suas indidit inclinationes, ac instinctus naturales, quibus in suos fines dirigerentur. Quæ omnes creaturæ legem æternam sub participāt modo. Rationalis quidem intellectualiter, ac rationaliter. Irrationalis per suas inclinationes. Participatio autem hæc legis æternæ in rationali creatura lex naturalis nuncupatur. In irrationali uerò, quia non participat ratiocinando, sed per suas inclinationes, non dicitur lex naturalis, nisi per quandam similitudinem S.

ii Tho.

Thom. 1. 2. q. 91. artic. 2. Nam lex est ratio, (ut statim dicemus) quæ in brutis nõ cadit. Est etenim lex naturæ. seu ius naturale impressio diuini luminis in nobis; seu participatio legis æternæ in rationali creatura. S. Thom. 1. 2. q. 91. artic. 1. Vel secundum Fortun. in l. 1. §. ius naturale, num. 2. ff. de iust. & iur. & Roder. Suarez in l. quoniam in prioribus, ad legem Regni limita. 2. num. 5. uersicu. ratio differentia. C. de inofficio. test. post S. Thom. & Theologos, ius naturale, seu lex naturæ est conceptio homini naturaliter indita, qua dirigitur ad conuenienter agendum in proprijs actionibus. Ex quibus colligitur, quod ius naturale non est quid diuersum à lege æterna, cum sit eius participatio, ut adnotauit S. Thom. in d. artic. 2. ad finem. Sed licet

5 somnia sint per legem æternam plenissime ordinata, tamen quia, ut aduertit S. Thom. 1. 2. q. 91. arti. 3. ratio humana non potest participare ad plenum dictamen rationis diuinæ. Ideo non participat legem æternam secundum particulares directiones singulorum, quæ in æterna lege continentur, sed secundum quædam cõmunia præcepta priora, & posteriora. Vnde necessarium fuit, quod ratio humana ulterius ad particulares quasdam humanas dispositiones procederet, & Deus facultatem homini tribuit, ut per eandem legem naturæ ratiocinando pro tempore locorum, ac negotiorum qualitate alias leges sanciret: quæ humanæ leges à Theologis, ciuiles à philosophis, & iuris peritis appellantur: Imò, ut tradunt S. Thom. 1. 2. q. 91. arti. 4. & Sotus, de iust. & iure lib. 2. q. 1. arti. 1. præter legem naturalem, & humanam necessaria fuit lex diuina ad directionem vitæ humanæ. Nã propter incertitudinem humani iudicij, maximè circa res contingentes, & particula-

res:

res: quandoque in actibus humanis diuersorum, diuersæ sunt sententiæ, ex quibus diuersæ, & contrariæ constitutiones procedunt. Nec hominum iudicium de occultis, ac interioribus moribus, sed solū de apparentibus, & exterioribus iudicare ualet. Nec humana ratio, seu dispositio omnibus malis potest occurrere, siquidem auferre uellet omnia mala, utilitas communis impidiretur. Vnde insuper opus fuit, legem diuinam superuenire, ut certè, & securè intelligere absque ulla dubitatione posset, quid faciendum, & quid uitandum sit, & ut actus tam exteriores, quàm etiã interiores sufficienter ordinaret, cum oporteat in utrisque ad uirtutis perfectionem hominem rectius existere, & ut omnia mala publica, & secreta uetaret, ac puniret, cū Rei publicæ intersit, delicta non remanere impunita, lita uulneratus. ff. ad l. Aquil. & maximè cum homo ordinetur ad finem beatitudinis, qui proportionem naturalis facultatis humanæ excedit, necessariū fuit, quod lege etiam diuina super legem naturalem & humanam ad suum finem dirigeretur, ut S. Thom. & Sotus citati adnotarunt. lex etenim diuina quædam est æterna, quæ in Deo ab æterno existit: quædam positiua, quæ in nobis ex tempore Domini. Sor. de iustit. & iure lib. 1. q. 3. artic. 1. & latius explicat in lib. 2. q. 1. artic. 1. ante primam conclus. ubi tradit, quod lex æterna est sua ipsius essentia, quæ fons est, abissusque luminū. unde omnis scientia, lexque permanat. Et diuina positiua illius participatio nobis porrò data, inq; nostris cordibus, ut ait ad Corinth. Paul. Scripta. Et hac de causa additum à iure diuino, & humano iuri naturali est. detractū uerò quoad prima, ac generalia naturæ præcepta non, nec regulariter quoad secunda, quamuis

ii 2 secun-

secundis præceptis in aliquibus casibus particularibus in quibus deficiunt, detrahatur. Sed, ut clarius prædicta 7 appareant, ea per tres conclusiones expediam. Prima igitur conclusio fit. Præcepta naturalia addendo eis mutari possunt. S. Thom. 1. 2. q. 94. articu. 5. Dominus Soto in libr. 1. de iusti. & iure q. 4. articu. 5. ubi tradit, multa addita esse per legem diuinam ueterem, & nouam, & per leges humanas iuri naturali. Et ita intelligi potest ius ciuile. ff. de iust. & iur. ibi cum aliquid addimus. Nam licet dicatur mutari illud, cui additum est, ut constat ex illo textu, & prohibita mutatione, etiam additio censetur prohibita, ut tradunt Barto. & Placite. per textum ibi in l. ultim. C. de prox. sacr. scriu. libr. 1. Philipp. Deci. in l. edita, num. 5. 2. C. de edendo, tamen illud est largè loquendo, secus uerò strictè, ut apparet ex clemen. ne Romani, in princip. de elect. & ex l. in conuentionalibus. 5. 2. in princip. ff. de uerbo. obligat. in quibus prohibetur mutari, & etiam addi. Mutari, etenim strictè loquendo, dicitur, quando definit esse quod prius fuit. Et per additionem non semper definit esse id, quod prius fuit, sed potius aliquando perficitur, ac corroboratur. licet in casu d. l. ultim. in cuius terminis loquitur Barto. (scilicet quando numerus collegialium, aut senatorum prohibetur mutari, secundum naturam rei per augmentum intelligatur mutatio fieri. Numerus etenim est indiuisibilis: Ideoque tam additione, quam detractio mutatur, fitque alius numerus. Et quod dicit ius ciuile. ff. de iust. & iure, cum aliquid addimus præceptis naturalibus, ius proprium, id est ciuile efficiamus, intelligendum est, id quod additur, non illud, cui additur, ius esse ciuile. Et corroboratur doctrina Fran. Cona. in lib. 1. commen. cap. 1. num. 5.

ubi

ubi tradit, quod si lex ciuilis uetat furari, & adijcit poenam, non erit huiusmodi furti prohibitio ciuilis, sed iuris naturalis, sed poena erit iuris ciuilis: Secunda conclusio. Prima iuris naturalis principia sunt semper firma, & immutabilia. S. Thom. & Sotus, ubi supra. Fortun. Garlin. l. ueluti, num. 25. ff. de iust. & iure. Couarr. in c. quamuis pactum, part. 2. §. 4. num. 6. de pact. in 6. Syluest. in §. sed naturalia, num. 2. Institu. de iure naturali. & est de mente Fran. Cona. in lib. 1. commen. cap. 6. num. 4. & Aristo. in 5. Ethic. cap. 7. à Soto relati. Exeplum autem prædictorum præceptorum ponunt S. Thom. Sotus, & Couarru. citati in præceptis decalogi idem S. Thom. 1. 2. q. 94. articu. 2. enumerat inter prima præcepta illud generale præceptum, ex quo cetera alia præcepta deriuantur, bonum esse faciendum, & malum uitandum. Et similiter, Sotus in lib. 1. de iust. & iure. q. 4. articu. 4. conclus. 1. & illam etiam generalem regulam, quod tibi non uis, alteri non facias, & cetera. Conamus, ubi supra, ponit exemplum in illis tribus iuris præceptis, iustitia. ff. de iusti. & iure, & §. iuris præcepta, Institu. de iure naturali, scilicet honestè uiuere, alterum non lædere, ius suum unicuique tribuere. Et in his primis principijs, ac legis naturæ præceptis generalibus potest intelligi textus in princip. 5. distinct. & in §. sed naturali, Insti. de iure natur. & in l. ius plurius. ff. de iust. & iure, dum dicit, quod ius naturale semper bonum, & æquum est. Nec obstat d. l. manumissiones, quæ loquitur de libertate, & seruitute; nec d. l. ius ciuile. ff. de iust. & iure, Nam prædicta iura loquuntur in secundis præceptis iuris naturalis, quæ aliquando deficiunt, ut respondet Barto. in l. omnes populi, num. 21. ff. de iust. & iure, & in 3. conclus. dicemus. Nec obstat

stat, quod Deus præcepit Abraham, ut occideret filium innocentem, ut habetur in Genesi. 22. quãtuis occisio innocentis sit à iure naturali uetita, iuxta præceptum illud, non occides. Nam respondet S. Thom. 1. 2. q. 94. articul. 5. & q. 100. articul. 5. & Sotus. de iustit. & iure. libr. 2. q. 3. articu. 8. omnes naturali morte moriri, quæ mors, diuina inducitur potestate ob peccatum originale, iuxta illud primo Regum 2. dominus mortificat, & & uiuificat. Vnde cū Deus sit dominus uitæ, & mortis, quicumque homo etiam innocens eius mandato absque iniuria aliqua occidi potest. Nec ob. quod Deus præcepit iudæis, ut mutuata Aegyptiorū uasa surriperent, ut habetur in Exo. 12. licet furari sit cōtra ius naturale. l. 1. in fine. ff. de fur. §. 1. Inst. de obliga. quæ ex contract. nasc. sitque contra præceptum illud, non furtum facies. Nam respondent S. Thom. & Sotus, ubi supra, quod quicquid aliquis accipit ex mandato Dei, ex mandato ueri domini accipit, cum sit dominus uniuersorum, & ita non uiolat præceptum, non furtum facies. Secundo modo respondet Sotus dicens, quod Deus in traditionibus illis, non absoluta domini potestate, sed ordinaria iudicis auctoritate usus est. Si quidē Hæbrei de laboribus, quos Aegyptijs impēderāt, nullā receperant mercedem: Vnde iusto, seu legitimo iudicio illa eis Deus persoluit. Nec obstat, quod Deus præcepit Oseæ, ut acciperet uxorem fornicariā, & quãuis coniunctiones omnes non matrimoniales iure naturali uetitæ sint, iuxta illa præcepta, non moechaueris, non concupisces uxorem proximi tui, & l. probri. ff. de uerbo. signifi. & colligitur ex l. 1. §. ius naturale, ibi quam nos matrimonium appellamus. ff. de iusti. & iure. Nam respondent S. Doctor. Sotus. Couarru. cita-

13 ti eum, qui de mandato Dei accedit ad aliquam mulierem, non esse adulterum, nec fornicarium, sed ad suam ex diuino mādato accedere; quam Deus auctor, ac institutor matrimonij in coniugium ei tradidit. Ter-

14 tia conclusio est, & præcepta secūda iuris naturalis, seu quasi cōclusiones, quæ ex primis principijs procedūt, regulariter non mutantur, sed in aliquibus casibus, in quibus deficiunt, eis additur, & detrahitur per legem humanam, seu ciuilem. Ita concludunt S. Thom. Dom. à Soto. Fortu. Gar. Couarru. Syluest. post Aristot. in locis supracitatis, & etiam per legem diuinam secundum Sotum. Et de his præceptis agit l. manumissiones, & l. ius ciuile. ff. de iust. & iure. Quas ita intelligit Bartol. in l. omnes populi, num. 21. ff. de iust. & iure. Et hæc conclusio comprobatur per ea, quæ tradunt gloss. 1. & Io. Faber. Ange. de Aretin. Hotom. Minfinge. in §. sed naturalia, Institu. de iur. natur. afferentes ius naturale immutabile esse totaliter, sed modificari, limitari, & declarari, & in prouisionibus adiuuari: Quorum traditio uera est, intelligendo illam in præceptis secundis naturalibus, prout ipsi loquuntur: Quamuis ad intellectū illius textus non bene accommodetur, ut in fine dicitur. Sed in hac parte inquirendum est, quæ sint hæc legis naturæ secūda præcepta. Pro cuius intelligentia est sciendum, quod secundum S. Thomam 1. 2. q. 94. articu. 1. est unum primum principium iuris naturalis, seu legis naturæ, cuius uirtus in omnibus alijs inuenitur cōmune cum omnibus mūdi rebus, ut testatur Sotus, de iust. & iur. lib. 1. q. 4. arti. 1. nempe bonum esse sequendum, & malum uitādum. Ex quo infertur, & quod omnia illa, ad quæ homo habet naturalem inclinationem, ratio, natura apprehendit, ut bona, & consequēter

ter opere prosequenda, & contraria eorum, ut mala & per consequens uitanda, ac fugienda. Est tamen aduertendum, quod non omnia illa, ad quæ homo habet inclinationem, pertinent ad ius naturale, sed tantum illa, ad quæ homo habet rationabiliter inclinationem: cum ius, seu lex sit ratio. Est etenim appetitus quidam, ac sensualitas in homine irrationalis. Nam, ut tradunt Arch. Dom. Bellame. Præpos. Alexan. Turiscrem. in c. omnis. 1. 2. quæst. 1. per tex. ibi. omnis homo in quacumque ætate constitutus, ab adolescentia, ex qua insurgunt affectiones inordinatæ, ex peccato primi parentis, carne aduersante spiritui, propter ignorantiam ueri, & difficultatem boni, & infirmitatem bene operandi, suadent Diabolo fit prior ad malum, facileq; deuiat à bono. Pro quo est textus in Auth. de Monach. §. si uerò is, ubi dicitur, quod humana natura quodammodo labitur ad delicta. Ex hoc igitur primo principio, bonum faciendum, & prosequendum, malum uerò uitandum, ac fugiendum, eliciuntur secunda præcepta illa, quæ in tres à Theologis diuiduntur species, ut apparet ex S. Thom. 1. 2. q. 94. articu. 2. Roder. Suarez. in l. quoniã in prioribus, in declaratione l. Regni, limitat. 2. num. 5. uersi. unde. Nam quædam præcepta sunt generaliora, quædam generalia, quædam uerò specialia, de quibus separatim agendum est. Prima, igitur species generaliorum præceptorum naturalium est, quando homo habet inclinationem naturalem ad bonum commune cum omnibus substantijs uiuentibus, nempe cum brutis, & plantis. Exemplum horum præceptorum est, quod quælibet substantia appetit naturaliter sui esse conseruationem. Unde secundum hanc inclinationem in hac specie annumeratur præceptum impositum de conser-

uanda

uanda uita, & fugienda morte. Itaque ad legem naturalem pertinent ea, per quæ uita hominis conseruatur & contrarium impeditur. S. Thom. 1. 2. q. 94. articu. 2. Sotus, de iust. & iure lib. 1. q. 4. articu. 1. Suarez. ubi supra. Sed diuersimodè consideratur in homine, & in cæteris uiuentibus. Nam alia uiuentia conseruant propriam uitam inclinatione, tanquam summum bonum ipsorum, at homo propriam uitam rationabiliter tenetur conseruare, ut est fundamentum honestæ operationis. Unde diuersitas debet esse in sumendo cibo inter homines, & bruta, quandoquidem homo tenetur ad sumendum alimentum necessarium ad uitam rationabilem, non uoluptuosam. Et hæc præcepta pertinent ad legem naturæ in homine. Nam ad cætera uiuentia lex naturæ, aut ius naturale non adaptatur, cū sint irrationalia. Et de hac prima specie præceptorum nõ fit mentio in nostro iure ciuili. Secunda species generalium præceptorum naturalium est quæ non solum homines. Sed et aliabrutia instinctu, ac inclinatione naturali mouetur: Nam illa dicitur esse de iure naturali, quæ natura oia animalia docuit, l. 1. §. ius naturale, ubi Scrib. ff. de iust. & iure. textus in princip. In situ. de iur. natu. & ibi doct. declarant. S. Thom. 1. 2. q. 94. articu. 2. Sotus, de iust. & iure lib. 1. q. 4. articu. 2. Suarez citatus. Et horum præceptorum exemplum primò adduci solet tam per legum conditores, quàm per Scribentes Theologos, & iuris peritos in maris, & fœminæ coniugatione, in qua non solum animalia ratione prædita, hoc est homines, sed etiam bruta perita, ac edocta censentur: ut in d. §. ius naturale habetur. Est tamen aduertendum, quod prædicta iura non agunt de iure brutorum, siquidem in his, quæ ratione carent, nullum ius propriè cadit,

cum

cum, ut prædiximus, ius sit ratio hominibus à natura ista. Ideo ad irrationabilia adaptari minimè ualet. Præterea ius est ars boni, & æqui, l. 1. in principio. ff. de iust. & iure. Inter feras tamen nulla est æquitas, sed potentius debilius uincit. Et hinc est, quòd l. Conf. in l. 1. ff. si quadr. paup. fecif. dicatur, negat uerbum, iniuriæ, brutis animalibus conuenire. Itaque ius proprium est humani generis & non est aliquod bestiale, ut adnotauit Fortun. in d. §. ius naturale, num. 9. Minfinge. in d. princip. num. 2. & ibi Hotom. i. enun. Conamus in lib. 1. Comm. cap. 4. num. 7. qui respondent ad d. §. ius naturale, ubi dicitur ius naturale commune esse cum brutis, nec esse proprium generis humani, sed omnium animalium, quæ in terra, marique nascuntur, etiam feræ huius iuris censentur peritæ, Vlp. Jurisconl. loqui improprie propter quandam similitudinem, quã in participatione iuris naturalis habent. Nam sicut homines ratione, ita animalia bruta inclinatione, peritæ censentur, participantque legem æternam, ac mouentur ad finem designatum. Quod etiam uoluit S. Thom. 1. 2. q. 91. articu. 2. in fine, & d. Couarr. in Epitome. par. 1. cap. 1. in initio. num. 6. ubi contra Theophi. in principi. Instit. de iur. nat. Bosche. in tract. de nupt. in principi. & Claudium, in §. nuptiæ, Institut. de patr. potest, tra-

19 dit, non qualencunque coitum, etiam brutis conuenientem matrimonium appellari. Nam uerba illa d. §. ius naturale (quàm nos matrimonium appellamus) ad coniunctionem tantum animalium rationabilium referri debet, & non ad omnem, sed tantum ad licitam. Nam ut tradit S. Thom. 1. 2. q. 71. articu. 2. in resp. ad 3. argume. & super epist. ad Roman. lect. 8. super uerbis, foeminae eorum mutauerunt naturalem usum, ubi Sotus idem Dom. à Soto, de iust. & iure libr. 1. q. 4. arti-

3. in

30 3. in fine. In homine duplex est natura. Vna propria, quæ est secundum rationem. Altera uerò generica, scilicet cunctis animalibus communis. Nempè per commixtionem maris, & foeminae speciem propagare. Nã unumquodque ens naturaliter quærit sui conseruationem. Et cum homo non potest se perpetuò seruari, per genituram filiorum quærit conseruari, l. liberorum. §. fina. de uerbo. signific. declarat Bal. in l. i. §. ius naturale, num. 2. de iust. Et iure. & ex ijs, quæ tradit S. Thom. & Sotus citati, in homine triplex coniunctio potest considerari. Prima coniunctio matrimonialis, quæ licita, rationalis, secundumque naturam propriam hominis est. Siquidem ratio naturalis dicitur, ut homines agnoscat proles, ut dignè, ac debite ab illis educentur, & moribus instituantur, & eis necessaria ministrentur. Nã absque matrimonio pater esset incertus, cum uulgò quæ situs non intelligatur patrem habere propter incertitudinem, §. uulgo quæ sitos, Instit. de success. cogna. Et hinc est, quòd matris, & non patris conditionem, ac originem sequitur, l. cum legitimæ. ff. de sta. hom. l. 1. ff. ad municip. Et hæc sola coniugalis coniunctio descendit à iure naturali, quod satis clarè colligitur ex d. §. ius naturale, ibi, quam nos matrimonium appellamus. Quæ ad hoc considerauit Fortun. in d. §. ius naturale, num. 12. & Couarru. in epit. par. 2. c. 1. in prin. num. 6. Secunda coniunctio est maris, & foeminae coniugatio absque matrimonio pro sobole suscipienda, ut adulterina, incestuosa, aut fornicaria. Et hæc coniunctio est secundum naturam genericam sensitiuam, sed illicita, & contra naturam propriam hominum secundum rationem. Vnde cum sit irrationalis, non descendit à præceptis naturalibus, scilicet ad ius naturale non pertineat, nisi quod

rationale est. Nam, ut tradit S. Thom. & Sotus, ubi supra, cum uirtutes sint secundum naturam, contraria uitia sunt contra naturam. Et quod sit contra naturam, probatur. l. probrum. ff. de uerbo. signific. & satis colligitur ex d. §. ius naturale, ubi Vlp. significat, coniunctionem tantum matrimonialem ex præceptis naturalibus descendere. Vnde etiam simplex fornicatio est iure naturali uetita, & peccatum mortale S. Thom. in quarta. sentent. distinctio. 33. quæstio. prima. articulo. 3. Maior. in 3. sentent. distinctio. 27. q. 29. Couarru. plures citans in Epitome. part. 1. c. 4. in principi. num. 8. ubi num. 7. respondet, non obstare, quod ecclesia, & Principes Christianissimi meretrices tollerant. Nam per hoc accessionem ad meretrices non approbant, sed ad euitandas foedissimas coniunctiones, lupanaria permittunt. Nec est nouum in iure humano, quod tolleretur minus malum præsens ad euitandum maius malum futurum, quod uerisimilibus coniecturis speratur c. requisit, de spons. quod ad hoc multum not. lo. Lup. in c. per uestras, de donatio. inter uir. & ux. §. 18. nume. 16. & d. Couarru. ubi supra. Et facit c. inter opera, eod. titu. de spons. & corroboratur per ea, quæ tradit S. Thom. 1. 2. quæst. 91. articulo. 4. ubi post Augustin. in lib. 1. de liber. arb. docet, quod lex humana non potest omnia, quæ sunt, mala punire, uel prohibere, sed quod homines non possunt prohibere, & punire, punitur per legem diuinam, per quam omnia peccata sunt prohibita. Accedere enim ad meretrices, peccatum mortale est c. meretrices. 32. quæst. 4. etiam si ipsa meretrix soluta sit, & qui ad eam accedit, a coniugio ordine, ac religionis, seu castitatis. uoto liber. Couarru. ubi supra. ubi adiungit, non esse ualidum argumentum, hoc sit,

&

& nulla humana lege prohibetur, ergo est licitum. Nam confunditur per supra dicta, & per l. 3. §. Diuus tamen Marcus. ff. de sepulc. uiolato, & per l. at si quis. §. Diuus autem Marcus. ff. de religio. & sumpt. fun. Tertia, & ultima coniunctio est illa libidinis nefandæ, quæ non solum contra naturam differentia specificam, ac propriam hominum secundum rationem, sed etiam contra genericam est. Ideoque per antonomasiam contra naturam appellatur, secundum Sotum in d. articulo. 3. in fine. Et ex his inferri potest decisio illius quæstionis, quod iure sit introductum matrimonium. Quem articulum explicant Scribentes in prin. Institu. de iur. natu. ubi Angel. num. 2. & Syluest. num. 18. & Minfinge. nume. 15. & Paul. Castren. in l. 1. §. ius naturale, num. 19. ff. de iust. & iure. Qui circa matrimonium plura considerant. Et primo eius originem. Et quoad originem est de iure diuino; cum à summo Deo matrimonium fuit institutum, & eleganter docet Couarru. in Epit. par. 2. c. 1. §. 1. num. 6. Secundo in matrimonio consideratur maris, & foeminae coniugatio, & hæc, quando est matrimonialis, descendit ex præceptis illis naturalibus communibus cum brutis, supra in secunda specie positus. Nam secundum ea præcepta licita est. Imò sine hac coniunctione seu coitu proprie non dici matrimoniū, uoluit Bosq. in tractatu, de nupti. in principio. Sed in hoc contrarium, & melius tenet Couarru. in Epit. part. secunda. c. 1. in principi. nu. 7. affirmans absque coitu proprie dici matrimoniū, quia mulier dicitur, quæ absque copula contraxit. l. cum fuerint. ff. de cond. & de monitrat. Philipp. Dec. in regu. nuptias. ff. de regu. iur. Extetur tamen Couarru. ibi nume. 3. ante copulā non cen-

cense omnino perfectum matrimonium. c. cum socie-
 ras. 27. q. 2. Tertio consideratur in matrimonio mutus
 animorum consensus: & quo ad eum dicitur esse de præ-
 ceptis iurisperitorum supra in ultima specie præcepto-
 rum naturalium positus. l. nuptias non concubitus, sed
 consensus facit. ff. de regu. iur. sicut ceteri contractus,
 qui consensu contrahuntur, de quibus in l. ex hoc iu-
 re. ff. de iust. & iure. Ultimò in matrimonio consideran-
 tur forma, & solemnitas, quæ introducta sunt, humana
 lege, canonica scilicet, & civili, ut apparet ex c. fuerit,
 de spons. & ex alijs à doct. adductis. Hodie uero in con-
 cilio Tridentino habemus aliquas solemnitates, quæ in
 contrahendo matrimonio obseruandæ sunt, ut constat
 25 ex sess. 24. c. 1. Secundum exemplum ¶ horum præ-
 ceptorum adducitur in educatione liberorum, in qua nõ
 solum homines, sed etiam feræ peritiæ censeantur, ac in-
 clinatione naturali ad sobolem educandam mouentur
 l. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iure. textus in princ. In-
 stitu. de iur. natur. ubi docto. latè declarant, sed quia, ut
 supra diximus, hæc secunda præcepta iuris naturalis, si
 cõt regulariter procedant, in aliquibus tamen casibus
 deficiunt, & ratio naturalis in species uadet contrariũ
 esse melius: Vnde eis per legem civilem, quæ est recta
 ratio, adijcitur, & detrahitur, l. ius civile. ff. de legi. ope-
 ræpretium erit inuestigare, quomodo hoc contingat.
 Et est sciendum, quòd in hoc exemplo addita, ac impo-
 sita est parentibus per ius civile necessitas alendi libe-
 ros, per titulum. ff. de liber. agno. cen. quia parentes, de
 prauata uoluntate, aliquando pietatem paternam de-
 26 seruebant. Præterea licet ¶ secundum præceptum iuris
 naturalis non teneantur alimenta filijs præstare, nisi
 quatenus uitæ subueniatur, ne fame, aut frigore per-
 eant,

eant, c. pasce. 86. distinctio. l. necare. ff. de lib. agnosce.
 tamen huic præcepto additum est, quòd alimenta libe-
 ris præstentur secundum qualitatem personarum, iux-
 ta parentum facultates, & filiorum dignitatem, ut be-
 nè concludit d. Couarru. in Epito. part. 2. c. 8. §. 6. num.
 7. Pro quo citat l. & si quid, §. sufficienter. ff. de usufru.
 & gloss. communiter receptam in l. nepos Proculo, in
 uerbo, alieno. ff. de uerb. signific. & meritò reprehedit
 Bald. in l. si maritus, in fin. uerbis. ff. solut. matrim. & Io.
 Lupum, in c. per uestras, §. 24. num. 3. affirmantes, ali-
 menta, quæ miserationis cã præstantur, deberi iuxta ui-
 27 tæ tantum necessitatem, non uerò secundum persona-
 rum dignitatem. Rursus, licet ¶ secundum hoc præ-
 ceptum, tantum parentes teneantur alere liberos, addi-
 tum est de iure civili, quòd etiam nurus, seu filij uxo-
 rem, l. si filia, §. 1. ff. famil. ercis. notat Ias. in l. ius civile,
 num. 24. ff. de iust. & iure. Et ex his clarè apparet, præ-
 ceptum hoc iuris naturalis, de educatione liberorum
 iuris civilis additione perfici. Et non solum huic præ-
 cepto additur, sed etiam in aliquibus casibus speciali-
 bus ei detrahitur, & locum habet in eo dispositio. l. ius
 civile. ff. de iust. & iure, etiam quo ad detractionem. Nã
 licet regulariter bonum sit, parentes liberos alere, cũ
 sit æquum, hominem procreatum conseruari, ac ali-
 ne pereat, quæ obligatio manet in parentibus amo-
 ris cã, quia genitores fuerunt, tamen in aliquibus casibus
 specialibus. rō boni, & æqui cessat, & suadet melius
 esse liberis alimenta denegare. Et in primis quũ filius
 28 ¶ fuisset ingratus patri, commisissetque in patrem unã
 ex illis 14. causis ingritudinis expressis Auth. ut cũ
 de appel. cognos. §. aliud quoque capitulum, uersicul.
 causas. Quo casu sicuti potest exhæredari, possunt etiã

eis alimenta denegari glossin uerbo; detulerat, in l. si quis a liberis. §. idem iudex, ubi Barto. & Docto. ff. de lib. agnoscend. idem Bartol. in l. Diuus. ff. ad l. Pomp. de Parric. Claud. in l. si ius naturale. ff. de iustit. & iure. Iaso. in d. l. ius ciuile, num. 26. Syluest. in prin. incunum. 6. inst. de iure natur. Abbas in c. cum haberet, num. 10, de eo, qui dux. in matrim. d. Couarru. in Epit. 2. par. c. 8. §. 6. in prin. num. 17. Quæ sententia comprobata est l. Regia 6. titu. 19. part. 4. si quidem filius committēdo impiē unam ex prædictis causis in patrem, uidetur de finere esse filius. Et hac de causa cessat naturalis obligatio & amittit filiationis priuilegia. Et hinc est, quod si pater filium committētem unam ex dictis causis ingratitudinis occiderit, non punitur poena legis Poepiæ, de parricidijs, ut determinat Bar. per textum ibi in l. Diuus. ff. ad l. Pompe. de parrici. Quem sequuntur Iaso. & Syluester citati. Præterea licet hoc secundum præceptū naturale, de educandis liberis, pariter onus alimentandi incumbere patri, & matri uideatur, tamen per ius ciuile hoc alteratum est, & per rectam rationē, seu legis dispositum, patrem, & nō matrem filios alere post triennium teneri. l. pen. C. de patr. potest. ubi glo. & Bald. adnotant l. competentem, ubi docto. C. de alen. lib. Sylu. in prin. Inst. de iu. na. Abb. in c. cum haberet, num. 10. Regia. l. 3. tit. 19. par. 4. & l. 3. tit. 8. lib. 3. fori. Matrem uerō intra triennium teneri lactare filiam, ut prædicti docto. resoluunt, & in d. l. penultima. probatur, & in d. Regijs l. expressē decilum est. Sed hoc limitatur nō procedere, quando mater aliqua causa filium lactare nō possit. Quo casu patris, & non matris expensis nutrix quærenda est, filiusque lactari debet. Azo. in summa. C. de Patr. potest. in fine. Barto. in tracta. de alimē. num.

num. 13. Bald. & Paul. Castr. in l. alimenta. C. de nego. gest. Angel. in princ. insti. de iur. natur. num. fin. Abbas, ubi supra. Qui concludunt, quod si mater careret lacte aut esset paupercula, quæ nō haberet uñ uiueret, uel si nō conueniret suæ conditioni, sibi quē esset de decus, filiū lactare secundum morem loci, non tenebitur, sed expensis patris alendus, & lactandus intra triennium filius erit. Ex quo infero decisionem quæstionis, quam de facto habui annis præteritis in ciuitate Abulensi, dum essem scholaris: decessit mulier, duobus filijs relicta ex duobus maritis, & dum ageretur de diuidenda hæreditate matris inter eos, ultimus maritus pro eius filio minori triennio petebat alimenta præcipua usque ad triennium, & residua bona diuidi æqualiter, ostendens consilia duorum aduocatorum, ita fieri debere diuisionem, consulentes. Ex aduerso patruus maioris filij meum consilium præsentauit, in quo ipse æqualiter esse diuidendam inter filios hæreditatem affirmabam; quoniam onus lactandi filium non debet pertinere ad matrem mortuam, quæ lacte caret, iustam, naturalemquē causam non lactandi filium habet. Quibus consilij uisis locum tenens correctoris secundum consilium meum æqualiter iussit fieri diuisionem. In subsidium tamen mater compellitur alimenta præstare filio, ut prædicti Docto. concludunt. & expressē de iure Regio decisū est per l. 4. tit. 19. par. 4. Rursus partes nō tenentur alimenta præstare filio, qui habet bonam, uel officium, aut artificium, ex quo se alii possit. Pro quo est textus in l. si quis a liberis, ubi Barto. notat. ff. de lib. agnoscen. nu. 12. Abb. ubi supra. Syluest. in prin. num. 10. institu. de iure natu. Regia l. 6. titu. 19. par. 4. Quod intelligunt Barto. & Syluest. dum modo artificium sit.

II hone-

honestum, possitque honestè secundum qualitatem personarum exerceri, [per gl. doct. communiter] receptam in l. nepos Proculo, in uerbo alieno. ff. de uerbo. signific. Nec est mirum, quod in præstatione alimètorum uariatio hæc admittatur. Nam quamuis natura generis sit una omnibus animalibus, tamen non est in omnibus eodem modo, sed secundum quod unicuique competit, ita inclinatur ad educationem: & licet omnibus animalibus commune sit, modus tamen educandi, ad quem inclinatur, non est omnibus animalibus idem, sed unicuique secundum suam speciem. Et quia humana species uiget ratione, competit ei educatio secundum rationem. Nec etiam educatio, eadem reperitur in omnibus, cum in quibusdam sufficiat sola foemella; in alijs filij nati statim possunt cibum quærere; prout late tradit Suarez, ubi supra, num. 4. Et lex prædictis primò infero declarationem ad doctrinam Abb. in c. fin. num. 22. de consuetu. à qua nullus discrepat, ut testatur Rocchus de Curte. ibi fol. paruo. 45. colum. 3. Ale. in l. nihil, nu. 26. ff. de uerbo. signific. & Couarru. in Epitom. part. 2. c. 8. §. 6. num. 4. affirmans, humana lege non posse tolli alimenta, quæ iure naturali debentur, per d. §. ius naturale, intelligendum esse procedere regulariter: Nam aliquo casu poterit contingere, rationem boni, & æqui suadere contrarium esse melius, ut supra uidimus in filio ingrato: Vnde ex iusta causa lex humana, seu civilis poterit disponere contrarium: quandoquidem ista secunda præcepta aliquando deficiunt, & mutantur, ut gloss. & communiter docto. uolunt in d. §. sed naturalia, sicut in legitima tradunt commu. Scribent. quod ex causa tolli possit, ut in sequen. c. dicemus. Tertia species secundorum præceptorum naturalium specialis homi-

hominis est, quando homini inest inclinatio ad bonum secundum naturam rationem, quæ est sibi propria. Et ex his descendit, quod homo habet naturalem inclinationem ad cognoscendam ueritatem de Deo, & ad uiuendum in societate. Vnde ad hæc naturalia præcepta pertinet, ignorantiam uitari, alios non offendere, cum quibus est conuersandum, ut bene docet S. Thom. 1. 2. q. 94. articu. 1. Roder. Suarez. in l. quoniam in prioribus, in declaratione ad legem Regiam 2. limit. nu. 5. uersu. tertio modo. Et hæc præcepta appellantur ius gentium, ut apparet ex l. 1. §. huius studij, uersu. priuatum, & uersu. ius gentium. ff. de iust. & iure. Et pertinent ad ius naturale, loquendo de iure naturali, prout conuenit homini secundum suam naturam, quæ est, ut sit animal rationale. Nam ad legem naturæ pertinet omne illud, ad quod homo inclinatur secundum suam naturam: Quia unumquodque inclinatur naturaliter ad operationem sibi conuenientem secundum suam propriam formam, sicut ignis ad calefaciendum. Vnde cum anima rationalis sit propria forma hominis, naturalis inclinatio inest cuilibet homini, ad hoc quod agat secundum rationem, hoc est agere secundum ueritatem; Et sic est de lege naturæ, & naturale, ac proprium hominis, quod agat secundum rationem. Ideoque ius illud, quod ratio naturalis inter omnes homines constituit, nuncupatur ius naturale gentium, ut apparet ex l. omnes populi. ff. de iustit. & iure, & ex §. ius autem civile, uersu. quod uero, Instit. de iur. natu. Et hæc præcepta naturalia communia inter gentes licet regulariter procedant, in aliquibus quandoque deficiunt, eisque additur, & detrahitur per ius civile, ut dicitur in l. ius civile. ff. de leg. Exemplum poni potest in

usucapione, de qua infra agemus. Item in defensione, quæ ex his præceptis iurigenarum descendit, ut apparet ex l. ut vim, ff. de iust. & iur. ubi permixtum iure gentium est, ut vim uti repellamus. Et huic præcepto additum est de iure civili, ut ille, qui propter ætatem se defendere nequit, per tutorem defendatur. text. in prin. Institu. de tut. ubi Syluestr. adnotat. Itaque non solum quod quis ob defensionem suam fecerit, iure fecisse videtur, sed etiam quod ob defensionem pupilli sui. De

34 fecit tamen hoc præceptum de se defendendo in omnibus casibus, in quibus iusta, ac iure permixta est offensio facta a magistratu excoctore, vel ab alio, gloss. Barto. Pau. & Fortun. in d. l. ut vim & facit l. qui restituere, ff. de rei vendicat. & l. si seruus. C. de his, qui ad eccl. confug. Ex quo inferunt prædicti doctores, quod si liceat ex statuto occidere bannitum, non poterit se defendere, quando publica causa, non particulari odio offenderetur. Secundo inferre, quod cum maritus non possit occidere uxorem adulteram, & adulterum, iuxta l. nec in ea, & l. marito, ff. de adulter. l. Gracchus. C. eod. titu. quod adulter poterit se defendere. Et est advertendum, quod defensio etiam poterit annumerari inter

37 præcepta naturalia cum brutis communia. Quando quidem inclinatione bruta moueantur id se defendenda, ut constat ex l. i. §. cum arietes, ff. si quadr. paup. fecit, dicit. Per quem text. ita tenet Fortun. in d. l. ut vim ff. de iust. & iure, ubi Clau. Seyl. num. 43. declarat. Nec obstat, quod iuriconsulti, & Imp. non adducunt alia exempla, quam foeminae coniugatio, & liberorum educatio, & procreatio. Nam ut respondet Fort. exempla non arctant regulam, l. damni infecti, la. 2. ff. de damni infecto. Prætereā, licet contractus sint de iure gentium,

37 tum, ex hisque oriatur naturalis obligatio. l. ex hoc iure, ff. de iust. & iure. §. ius autem gentium, Institu. de iure natur. lex tamen civilis quosdam contractus, conventiones, ac pacta quædam prohibet, & irrita facit, l. non dubium. C. de leg. 1. pacta quæ contra, & l. pactum quod dotali. C. de pact. declarat eleganter Covarr. in equamvis pactum, part. 2. nume. 6. ubi cum communi opinio affirmat, legem civilem impedire ortum naturalis obligationis. Est tamen advertendum, quod his

38 præceptis naturalibus iurigenarum non solum additur, & detrahatur per ius civile secundum exigentiam humanarum necessitatum, sed etiam per id iurigenarum. Nam, ut tradit d. Covarr. in regula, peccatum par. 2. §. 1. de regu. iur. in 6. hæc secunda præcepta naturalia, quæ iurigenarum appellantur, habent duas institutiones. Primam perfectiorem, quod homines essent boni. Secundam ad evitandum maius malum, & ad hominem puniendum, si fuerit malus. Nam ratio secundum humanam necessitatem diuersa suggerit, ac discernit, & id, quod prius inter gentes constituerat, ex bono, & æquo mutat. Et hinc est, quod licet ratio inter omnes homines constituerit, ut liberi omnes homines nascerentur, quia ab initio hominibus utile erat, postea tamen, quia crescente hominum malitia, bella inter homines fuerunt orta, usu exigente, & humanis necessitatibus ab eodem iure gentium contra eius primam

39 intentionem inducta fuit seruitus. l. manumissiones, ff. de iust. & iure. §. ius autem gentium, Institu. de iure natur. Non contra rationem naturalem, (ut aliqui male putant,) contra quam nulla constitutio ualere potest, cum omnes leges, seu iura procedant à lege æterna, à qua non nisi bonum, & rationale deriuari potest, sed potius

potius secundum rationem ex bono, & æquo inter gentes constitutum est. Nam, licet regulariter conveniat, quod omnes homines liberi nascantur, tamen utile est humano generi, ut illi, qui iniustis bellis persequuntur, serui efficiantur. d. Couar. in d. §. 1. r. item quod captiui non occidantur, sed seruentur. Pau. de Cast. in l. ex hoc iure, num. 33. ff. de iust. & iure, ubi argum. l. 4. ff. de stat. hom. & §. serui, Instit. de iure per. soa. asserit quo ad quid seruitutem favore seruorum fuisse inuentam. Et similiter licet serui capientium iure gentium efficiantur, si inter aliquas gentes contrarium fuisset constitutum, ualere, nec irrationale, ac contra ius naturale esse diceretur, si illis utile esset, & prout hodie inter Christianos moribus acceptum est propter charitatem, quæ in Christi omnibus eius religionis professis communis est, ut Christiani etiam in bello iustissimo à Christiano capti, non efficiantur eius serui, ut tradit d. Couar. in d. §. 1. r. num. 6. & Hotom. in d. §. sed naturalia, super uersic. firma, Instit. de iure natu. Præterea, licet ab initio omnia essent communia secundum hoc ius naturale gentium. c. ius naturale. r. distinctio l. ex hoc iure, ff. de iust. & iure, ubi doctores adnotant: tamen per id ius gentium usu exigente, & humanis necessitatibus inuenta fuere, meum, tuum, suum, ac dominia distincta, ut in d. l. ex hoc iure, habetur, & in §. singulorum, Insti. de rer. diuis. Et licet hoc sit contra primam institutionem iuris naturalis, non tamen est contra rationem naturalem, sed secundum eam, & secundum naturam. Et ex hoc prouenit, quod furtum dicitur contra naturam, l. ff. de furt. §. 1. Instit. de oblig. quæ ex del. nasc. declarat Bartol. in d. l. ex hoc iure, num. 4. Et contra naturam dicitur, quod aliquis locupletetur cum alterius

iactu-

iacitura, liure naturæ. ff. de reg. iu. l. nã hoc natura. ff. de cond. inde reg. locupletari, de reg. iu. in 6. Et ratio huius secundæ intentionis iuris gentium est, ne (iam hominum natura corrupta) potentiores debiliores à multarum rerum usu prohiberent, ac ne homines ignaui alieno labore alerentur. Quam rationem reddit Min. s.inge. in d. §. ius autem gentium, nu. 5. Instit. de iure natur. Secundam rationem assignat Syluef. in §. sed naturalia, num. 2. Instit. eod. scilicet meum, tuum, inuentum esse, ne communiōe darentur rixæ, ac contentiones (natura hominum iam corrupta) siquidem ex communiōe oriri solent rixæ, ac contentiones. l. cum pater, §. dulcissimis, in fin. uerb. ff. de legat. 2. l. sancimus. §. ne autem communiōe detur contentio. C. de donat. 42 Pro quo ego nouiter induco fut l. in cōductionibus. ff. pro soc. secundum intellectum, quem illi in mente proximo præterito assignaui. Responsum illud difficillimū fuit assignatum, Illustri uiro domino Lupo de Mēdo-ca Cuñiga priori Caueri. Et quia præteritis annis fueramus in studio Salmanticēsi amici, ac socij domus, seu habitationis, uoluit cubiculo meo huius collegij punctis studere, & à Doctoribus uisitari. Quod ambiguum responsum punctis non solitum assignari, mirabantur quatuor excellentissimi docto. qui erant præsentēs in ordinãdis lectionibus; quia habet duas lectiones, & in lectione negatiua pandectarum Florētinarum, & Holoãdri, & aliorum Codicum magis correctorum, in uersinam, ait lex. Nam qui uolunt inter se contendere, solent per nuntium rememere in commune, quod à societate longè remorum est. Quam lectionem omnes docto. amplectuntur, sed eorum interpretatio nullatenus accommodari uerbis illis tex. pōt. Quod à socie

tate

tate longè remotum est. Vnde ego in ea fui sententia, ut putarem literam affirmatiuam ueram esse. Nam VI pianus I. C. in anterioribus legibus intendit probare communionem à societate differre, & in d. l. ut in conductionibus, quæ cum præcedentibus continuatur, de eadem re agens, id confirmans tradit, quòd qui uolunt rixare, emunt rem communem, quæ est occasio contentionis, quòd longè remotum est à societate. Et quæ sit sententia illorum uerborum. Nam qui uolunt inter se contendere, solent per nuncium rem emere in cõmune, quod à societate longè remotum est. Qui intellectus, cum prædictus nobilissimus uir in examine doctõratus illum ingeniosè more suo explicasset, placuit excellentissimis collegij Doctoribus. Itaque redeundo ad nostrum propositum, ut in societate homines uiuere possent, necessarium fuit facere rerum diuisiones, & fugere earum communionem, quæ contentiones solent causare, à societateque remouere. Et similiter si in aliquo casu dictamen rationis suaderet, bonum esse, dominium unius transferri in alium, optimè posset à iure humano, seu ciuili induci, ut contingit in usucapione, quæ bono publico itroducta, est ne diu dominia essent incerta. l. 1. ff. de usucap. & ut aliquis esset finis litium. l. fina. ff. pro suo, & ut homines sint diligentes in administratione rerum suarum: Regia l. 1. tit. 29. part. 3. Ex quibus apparet rationabiles, fac iustas esse leges introducentes usucapionem, ut communiter tenent Theologi, quos refert, & sequitur d. Couarru. in regu. possessor, in initio. 3. part. Et non solum sunt bonæ, & iustæ tales dispositiones, sed etiã sunt æquæ. Nã iustum, bonum, & æquum idem important, ut docet Fortun. in l. 1. num. 36. & ibi Mar. Salo. numer. 15. ff. de iusti.

iust. & iur. reprobantes Barto. & doctõ. ibi, qui post gl. in uerb. ius est, affirmant aliud esse bonũ, aliud æquum, usucapionemque bonam esse, sed iniquitatem continere. Quorum traditio proculdubio uera non est. Nam cum lex sit quædam rationis ordinatio, ac perceptio i cõe bonum ab eo, qui curam Reipublicæ gerit publicata, ut tradit Sot. in lib. 1. de iusti. & iure, quæst. 1. art. 1. à legeque æterna deriuetur, ut supra dictum est, iniquitatem nullatenus potest cõtinere; aliàs autem si iniqua esset, lex non diceretur, c. erit. 4. distinctio. Nec ob erit prædicta regu. æquum quippe esse, nullum locupletari cum alterius iactura. Nam respondet d. Coua. quòd sicut eo tempore, quo res erant communes ante particularem rerum participationem, ratio naturalis ob felicitatem, seu utilitatem humanam priuatis dominia concessit. Similiter post diuisionem iam factam ob eandem humanam utilitatem rationabiliter potuit lex humana in casu particulari dominium ab uno acquiritum in alium transferre. & tam æquum, quàm bonũ, & iustum erit. Quod corroboratur per tradita ab eodem Couarru. in reg. peccatum, part. 2. §. 1. in fine asserente, præceptum, non furtum facies, † nõ uiolari si res surripiebatur ad subleuandam uitæ necessitatem, ut cõcludunt gloss. & doctõ. in c. si quis propter necessitatẽ, extra de fur. quia tempore necessitatis communes sunt res, cum natura sit institutum, quòd res inferiores sint ordinatæ, & distinctæ ad hominum necessitatẽ. Ideoque distinctio, ac diuisio rerum, quæ post institutionem iuris naturalis facta est, non derogat rationi naturali, ex rebus subueniendum esse extremæ hominum necessitati. Nec obstat † l. hac lege. C. de pact. conu. cuius dispositionem dicebat prædicta gloss. l. 1. ff. de iust. & iur.

æquam, & non bonam esse, ponderando legem illam in illis uerbis. quamuis enim bonum erat, mulierē, quæ se ipsam marito commisit, res etiam eiusdem pati arbitrio gubernari, attamen quia conditores legum æquis conuenit esse fautores, nullo modo, ut dictū est, muliere prohibente, uirum in paraphernis se uolumus immiscere. Nam responderi poterit, quod licet ibi bonū dicatur regulariter esse mulieris res quas extra dotem habet, pati arbitrio mariti administrari, non tamen negatur esse bonum, ne maritus, uxore inuisa in ijs se immisceat; Imò melius, & æquius esse, quod muliere prohibente, eas non gubernet, text. ille uult. licet enim ex una ratione generali uideatur bonum, si tamen altera specialis suadet contrarium esse in illo casu particulari melius, illud, quod uidentur bonum, aut æquum, bonum non est actu: quia amittit uim boni concludendi. Ita ad illum textum resp. Fortun. in d. l. 1. in princi. nu. 46. ff. de iust. & iur. Pro quo citat l. si seruus communis §. quod uerò. ff. de furt. & faciunt tradita à Fulgos. in d. l. 1. §. huius studij, num. 5. super gloss. in uerb. ius naturale, dicente, quod licet ius gentium generaliter tueatur pacta. l. prima. ff. de pac. tamē ex eadem æquitate in aliquibus casibus specialibus destruuntur pacta ut quando fuerunt dolo extorta l. 1. ff. de dol. exce. Ex prædictis tamen primò deducitur contra doct. unicū esse ius naturale continens plura præcepta San. Thom. 1. 2, q. 94. articu. 4. Sotus. de iust. & iure lib. 1. q. 4. artic. 2. uersic. Dei de & articu. 4. ubi in 2. art. reddit rationē, scilicet quia unitas legis à fine desumitur. Est autem omnium præceptorum naturalium unum principium quod est ratio. & ita unus finis, & scopus qui est bonum in genere. Quædam generalia, quæ dicun-

dicuntur prima principia; & sunt immutabilia. Quædam uerò dicuntur secunda præcepta, quæ ex primis deducuntur, & aliquando deficiunt: quorum secundorum præceptorum, quædam sunt communia cum brutis: & hæc in nostro iure appellantur ius naturale, ut in princip. In situ. de iur. nat. Quædam sunt communia omnium hominum; & hæc appellantur ius naturale gentium. §. ius autem ciuile, uersic. quod uerò, In situ. eod. Quod ius gentium habet præcepta diuersis temporibus à ratione constituta; quia habuit duas intentiones, unam à principio perfectiorem, alteram post corruptam hominum naturam. Secundò ex prædictis apparet decisio quæstionis, de quo iure naturali, seu de quibus præceptis naturalibus loquatur §. sed naturalia quidem iura, In situ. de iure natur. In quo articulo sunt plures opiniones. Et primus intellectus est gloss. 1. quam ibi sequuntur Angel. & Hotom. uolentium, textum illum loqui de secundis præceptis naturalibus cōmunibus cum brutis, de quibus loquitur textus in l. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iure. & tex. in pri. In situ. de iure natur. Quæ præcepta ius naturale primæum à doctoribus appellatur. Secundus intellectus est, quod textus ille loquatur in præceptis iurigenitiū, quæ ius naturale secundarium nōcupatur. Quem tenet gloss. 1. in fine. quam sequuntur ibi Fab. Ange. Min. singe. Hotom. ubi tradit in hoc Theop. & omnes cōsentire. Tertius intellectus est Ang. & Hotom. ibi qui uolunt, quod uterq; intellectus sit uerus, & quod text. ille loquatur, tam in præceptis naturalibus, quam iurigenitiū. Intelligunt tamen omnes prædicti doct. quod licet uerum sit, prædicta iura, seu præcepta naturalia esse in sua totalitate, & generalitate immutabilia, & fa-

cilè non mutari in aliquibus tamen eorum speciebus mutari. Itaque licèt destrui non possint, modificari, declarari, limitari, & prouisionibus adiuuari ualent. Quorum dicta uera in se sunt, sed uerbis illius text. bene accommodari non possunt, dum dicit semper firma, ac immutabilia permanent. Vnde Sylu. in d. §. sed naturalia, num. 2. assignat quartum intellectum, dicēs, quòd ille textus non est intelligendus loqui simpliciter de omnibus iuribus naturalibus, sed de illis tantummodo, quæ apud omnes gentes peræquè obseruantur, constituta diuina prouidentia. Nam secundum eū inter iura naturalia ratione introducta in mētibus hominum, & insita animis nostris Dei prouidentia, quæ non suadētur ob speciale bonum hominum, sed in uniuerso à natura ipsa principaliter, & propter se, ut patet in exemplis in l. 2. & 3. adductis, ueluti ut patriæ, & parentibus pareamus, & ut vim, ac iniuriam propulsemus. Et hæc iura dicit ipse, quòd sunt immutabilia. Quia eius contrarium nulla induci ratione pateretur. Sed alia sunt iura gentium, quæ licèt ratione naturali dictante ita introducta sint, tamen nō sunt introducta ratione naturali, diuina prouidentia constituta, sed præsuppositis hominum moribus, ut conseruetur hominum societas. Itaque in effectu uult, quòd illa præcepta naturalia iuris gentium sint immutabilia, quæ sunt secundum primam, & perfectionem intentionem iuris gentium, de quibus loquitur c. ius naturale. i. dist. illa uero, quæ supposita malicia hominū usu exigente, & humanis necessitatibus inducenda fuerunt, aliquando mutari posse, de quibus sagitur in c. ius gentium. i. distinctio. & in l. manumissiones, & in l. ex hoc iure. ff. de ius. & iure, & in §. ius autem gentium, Inst. de iure natu. gen. Sed nec hic intellectus placet. Nam etiã

ill

illa præcepta iuris gentium, quæ sunt secundum illam primam intentionem iuris naturalis gentium, aliquando deficiunt, ut in libertate, & in rerum communione, & in pactis, supra ostendimus. Et etiam exemplū eius, ut patriæ, & parentibus pareamus, fallit, quando præcepta eorum essent illicita. Nec defensio eorū semper permessa est: quāquidem in casibus in quibus iusta, ac permessa est offensio, negatur ratio boni, & æquid defensio, ut supradictum est. Nec uerum est quòd præcepta iuris gentium posteriora ob necessitatem hominum introducta, non sint diuina prouidentia constituta: cū secundum Hoto. i. d. §. sed nālia et præcepta ciuilia diuina prouidentia sint constituta dicentē uerba illa diuina quadā prouidentia constituta, ineptè adiecta in illo text. fuisse. Et licèt trāderi possit, ibi iura nālia dici esse diuina prouidentia constituta, quia à ratione, nulla mediāte hominis dispositione sunt constituta: tamen hæc ratio militat in prædictis ex post facto necessitate inductis. Quintus intellectus, & ultimus & securior meo iudicio est, textum illum loqui in primis principijs naturalibus, quæ semper firmā, ac immutabilia permanent. Quem textum ita intelligit ibi Syl. num. 2. & ante eum Fortu. in l. ueluti, num. 25. ff. de iust. & iure. Qui intellectus confirmatur per tradita à S. Thom. 1. 2. q. 94. art. 5. & à Soto, de iusti. & iure, lib. 1. q. 4. artic. 5. & ab Aristot. 5. Ethic. c. 7. & à d. Couarr. in c. quamuis pactum, par. 2. §. 4. num. 9. de pac. in 6. afferentium prima principia iuris naturalis immutabilia esse secunda præcepta aliquando defici. Quod etiam sentire uoluit Fran. Cona. in lib. 1. commen. c. 6. num. 5. ut in princip. in 2. conclusione explicauimus. Si uis tamen intelligere illū textum in secundis præceptis naturalibus, tunc necessaria est declaratio doctor. quòd facilè non mutantur,

sed

sed in aliquibus sic. Et tenendo de his præceptis textû illum agi, uerior est intellectus Ange. & Hotom. quòd in omnibus præceptis tam naturalibus, quàm gentium à principio, & ex post facto constitutis loquatur. Quæ in hoc capitulo, & in toto opere scribo, quæq; in aliis unquã scripsero: censuræ Sanctæ matris Ecclesiæ submitto: protestans, me animum habere, ac semper habuisse, eius decretis, canonibus, traditionibusquæ ad hærendi: & ab illis ullo facto, dicto, seu scripto non deuiandi.

S V M M A R I V M.

- 1 Legitima an tolli possit Statuto?
- 2 Legitima an sit debita liberis de iure naturali?
- 3 Successiones omnes de mundo sunt de iure ciuili.
- 4 Legitima est de iure ciuili nomine, necessitate, & quotitate.
- 5 Iuris naturalis est, omne illud, ad quod homo inclinatur secundum suam naturam, quæ est rationalis.
- 6 Iure naturali, lege naturæ, ratione naturali debentur, idem importare.
- 7 Legitima non debetur liberis, & parentibus ex præceptis naturalibus communibus cum brutis, sed iuris gentium ex necessitate constitutis.
- 8 Intellectus ad l. nam & si parentibus. ff. de inoffi. testa. & ad l. scripto. ff. unde lib.
- 9 Amor plus descendit, quàm ascendit.
- 10 Legitima ascendentium, an difficilius tollatur, quàm legitima filiorum?
- 11 Legitima debetur transuersalibus iure naturali.
- 12 Legitima, an loco alimentorum succedat?
- 13 Legitima denegata à lege, non censentur denegata alimenta, & nu. 16. & si.
- 14 Legitima in quibus casibus differat ab alimentis.
- 15 Minui an possit quod non potest tolli?
- 16 Statutum, quòd primogenitus succedat in Regno, ualet,

& num. 11.

- 17 Lex semper habet, uel habere præsumitur rationem.
- 18 Legitima cum ratione non solum in parte, sed in totum tolli potest.
- 19 Legitima cum ratione, tam ab intestato, quam ex testamento tolli potest.
- 20 Legitima ascendentium, uel transuersalium tolli non potest sine ratione.
- 21 Statutum, quòd stante masculo filia femina non succedat, ualet.
- 22 Statutum, quòd mater non succedat, ualet.
- 23 Statutum quòd solus primogenitus succedat, an ualet.

An legitima possit statuto tolli? Cap. XXXIX.

Racticabilis, ac ualde controuersus articulus est, utrum legitima pars in bonis parentum filijs debita, tolli lege municipalis, seu statuto ualeat. In qua difficultate quatuor reperio principales opin. Quorum tres cõmunes ab scribentibus appellantur. Prima igitur opinio negatiua fuit quorundam, qui ut tradunt Ange. & Alexan. in l. quod de bonis, §. ultim. ff. ad le. Falcid. uolebant, legitima, nec tolli, nec minui statuto ullo modo posse. Et in primis hæc opinio constare uidetur ex ratione: nam legitima debita est liberis de iure naturali. l. scripto. ff. unde liber. l. cum ratio. ff. de bonis damna. l. nam & si parentibus. ff. de inoffi. testa. l. hac parte. ff. unde cognat. l. constat. C. quorum bono. l. in successione. C. de suis, & legi. hæredi. Authen. de hæredi. & Falc. §. primum itaque, colla. 1. Et ius naturale nec tolli, nec minui potest, cum semper firmum, & immutabile permaneat. §. sed naturalia, Instit. de iure natu.

natu. & maximè per ius civile. Hac de causa tolli, aut minui non potest: cum par in parem, uel maiorè non habeat imperium. l. nam magistratus. ff. de recep. arbi. Sed huic fundamento occurrunt Docto. negando legitimitam esse de iure naturali, sed de iure civili debitam: Et esse de iure civili primò probant per l. 1. 2. tab. ibi. quæ unam consonantiam etc. C. de legi. hære. Ex quo

3 tex. colligit ibi Bald. fomes successiones de mundo esse de iure civili. Præterea necessitas imposita est paribus, relinquendi legitimitam liberis per ius civile, ut constat ex Authen. de trien. & semif. §. frequenter, ibi ex necessitate, quã ad hoc notant Mod. post Bart. ibi Rursus legitima alteratur per ius civile, ut apparet ex l. Papinianus, §. quarta. ff. de inoffic. test. iuncto Auth. nouissima, C. de inof. test. & l. 6. Tau. Ex quibus constat, quod à principio legitima erat quarta pars, & postea fuit aucta, & tamè ius naturale, (ut prædiximus) est immutabile. Itaque de iure civili est legitima nomine,

4 ¶ necessitate, quotitate, & omnibus remedijs, per quæ petitur, ad ipsamque peruenitur. Vnde de iure civili esse concludunt, Bartol. in Authen. de trien. & semif. §. 1. post gloss. ibi in uerbo, debitum, uocant, & Dy. in regu. indultum, de regu. iu. in 6. Ange. in l. Papinianus §. quarta. ff. de inofficio. testam. Salyc. in d. Authen. nouissima, uers. quæro 11. C. de inoffi. testam. sensu idem Bartol. in l. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iure, & Barb. in c. Rainutius colum. 53. uers. sic. nota quod prætextu cõsuetudinis, de testam. Ferdi. Valq. plures alias succ. creati. §. 20. nu. 296. Qui respondent ad iura superius citata, in quibus habetur legitimitam iure naturali esse debitam, exponi dère, i. iure civili persuadete nãli in coadunatione cõstituto, ut exponit l. pronũtiatio. §. familia. ff. de

ff. de uerbo. significa. ita soluit Salic. ubi supra, dicens, quod legitima est de iure civili, non autem de iure naturali, quo omnia erant communia. Nec obstant illa uerba, secundum naturam, nam ea exponit Bartol. in d. Aucten. de trien. & semif. §. 1. ex quodam extinctu naturæ, uel ex quodam cursu naturali, ut uoluit gloss. in d. l. cum ratio. ff. de bonis damn. uel aliter secundum glo. in d. §. 1. in uerbo, debitum uocant, debet exponi, scilicet iure cõmuni imperatorio: Vel aliter secundum Barbat. in d. c. Rainutius exponi debent uerba secundum naturam, id est secundum ipsam rationem naturalem. Et quod ratione naturali, & non iure naturali debeatur, satis constare ipsi uidetur ex tex. in d. Auct. de hæredi. & Falcid. §. primum, dum æquiparat legitimitam debitam descendentibus legitimæ ascendentiũ. Et tamen secundum eum patri non debetur legitima de iure naturali. Quod corroboratur per similitudinem Bartol. expositionem in l. si quis à liberis, §. si parens. ff. de libe. agnoscen. exponētis quod text. ibi dicit, secundum naturalem rōnẽ pater alendus est, nõ iure naturæ; sed rōne sũpta ex humanis ingenijs scilicet, ut bene faciētibus beneficiamus, & secundum Barb. necesse est exponere omnia iura, quæ dicunt legitimitam deberi secundum naturam, id est secundum rationem naturalem. Nam dispositio naturalis non introduxit, quod cõsanguineus succedat consanguineo, nec hoc ius est commune cõ brutis. Tu uerò in hac difficultate tene, legitimitam iure naturali debitam esse. Quod uolunt magis communiter Docto. in legitima liberorum. Nam eam sequuntur Docto. tenentes tres opinio. solum tenent contrarium tenentes. secundam opi. & non omnes. Pro qua opin. urget ratio, ¶ nam in homine de lege naturæ, seu iure

nn natu-

naturali est, omne illud, ad quod inclinatur secundum suam naturam, quæ est rationalis, ut tradit Rode. Suarez in l. quoniam in prioribus, in declara. legis Regni. secunda limi. nu. 5. uerfi. unde : & optimè probatur in prædictis iuribus, intelligēdo illa planè, & propriè, prout intelligi debent. Nam certè si bene considerantur iura, idem importat dicere, est de iure naturali, &

6 † de lege naturæ, secundū naturam, & secundum rationem naturalem. Nam ut testatur Ange. in prin. nu. 1. in fine, Institu. de iure natu. ius naturale est ratio quædam humanæ creaturæ insita ad faciendum bonum, & ad cauendum à malo. Nec obstat, quòd necessitas relinquēdi legitimā sit imposita de iure ciuili. Nā similiter necessitas alimentādi liberos imposita est de iure ciuili, ut cōstat ex l. si quis à liberis. ff. de libe. agnosc. notāt Ang. & Sil. vterq; , nu. 5. in prin. Institu. de iur. naturali, & sentit glo. in l. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iure, & nihilominus omnes Doct. fatentur alimenta deberi de iure naturali, ut constat ex d. §. ius naturale, & ex princip. Institu. de iure natu. Nam per additionem impositionis necessitatis, uel quantitatis non tollitur, quòd obligatio sit de iure naturali, cum ut in c. superiori diximus, licèt poena imposita sit furtiuenti rē alienam, nihilominus furtū erit contra naturam: quamuis poenæque addita est, iuris ciuilis dicatur esse. † Bene tamen uerum est (& ita componi possunt hæ opiniones) legitimam non debitam esse, ex præceptis naturalibus communibus cum brutis, quæ simpliciter in nostro iure ius naturale appellatur, de quibus agitur in l. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iure, & tex. in prin. Institu. de iure nat. quia legitima non adaptatur ad animalia bruta, quandoquidem ipsa non habeant bona, quæ re

linquere

Inquire liberis suis inclinentur. Sed legitima descendit ex præceptis naturalibus iurigentium; & non ex illis, quæ cū ipso genere humano prodita ab initio fuerunt: Quia secundum ea omnia erant communia. c. ius naturale. 1. dist. 1. ex hoc iure. ff. de iusti. & iure. Sed ex his præceptis iurigentium, quæ ex post facto usu exigente, & humanis necessitatibus, ex ratione naturali, contra eius primam intentionem constituta fuerunt, de quibus agitur in l. manumissiones, & in d. l. ex hoc iure ff. de iust. & iure, & in §. ius autem gentium, Institu. de iure nat. Et hæc expositio vera est, & uidetur de mente plurium Docto. & expressè hoc tenet Mar. Soc. Iu. in l. in quartam, nu. 118. ff. ad leg. Falci. Concludo igitur cum magis communi opinio. quòd legitima debetur liberis iure naturali. Quod ego amplio locum habere contra ferè omnes Docto. etiam in legitima debita parentibus, quæ iure naturali eis debetur, sicuti liberis, seu descendentibus, text. in Aucten. de hære. & Falci. §. 1. c. si pater, de test. in 6. l. hac parte. ff. unde cognat. l. constat. c. quorum bono. quæ sententia mihi uerissima est, quamuis contrarium teneant Bald. in l. 1. §. ius naturale. ff. de iusti. & iure in fina. uerbis & Rom. in conf. 32. nu. 10. dicens quòd neminem habemus in contrarium Cefa. in conf. 278. num. 45. par. 2. Alci. in tracta. præsumpt. part. 3. regu. 1. præsumpt. 8. Rip. in lib. 1. responso. 7. super permissio, Ioan. de Ana. in conf. 4. Ange. in conf. 105. Abb. in conf. 75. in 2. dubio lib. 1. Dec. in l. iura sanguinis ante finem. ff. de regul. iur. Alexan. in conf. 3. nu. 8. lib. 7. Hiero Grat. respon. 21. in causa Illustrium, nu. 21. lib. 1. sed certè habemus prædicta iura in contrarium, & Bald. in conf. 503. vol. 5. & meo iudicio ueritatem. Nec obstat. l. nam & si parentibus. ff.

nn 2 de

de inofficio. test. nam ibi potius probatur contrariū, dum I. C. ait turbato ordine mortaliſtatit nō minus parentibus hæreditatem relinqui debere. Nec oberit, quod ibi dicitur, piē, in l. ſcripto. ff. unde liberi, parentes ad bona liberorū ratione miſerationis admittere: liberos naturæ ſimul, & commune parentum uotum: nam reſpondeo ibi non negari, ratione parentes ad hæreditatem uocari, quia eſſet contra prædicta iura expreſſa: ſed oſtendit eſſe differentiam inter liberos, & parentes: quia liberi uocantur ex uoto, hoc eſt, ex uoluntate, ac deſiderio parentum, & ex ratione naturali, parentes uerò ad ſucceſſionem liberorum non ex uoto communi liberorum; quia ordo eſt, quod ſuperuiuant deſcendentes: Item ꝑ amor plus deſcendit, quàm aſcendit glo. pen. in l. liberi. C. de inofficio. teſtam. ſed naturali ratione omnibus debetur, & turbato ordine mortalitatis pietate, miſericordia, ſanguine, & ratione naturali propter beneficium à parentibus receptum inclinantur liberi naturaliter ad relinquenda bona parentibus, & ita à ratione naturali uocantur aſcendentes ad ſucceſſionem deſcendentium. Imo Caſa. ubi ſupra affirmat difficilius legitimam à parentibus, quàm à deſcendentibus auferri, quod probare intendit per Authen. ut cum de appel. cog. §. aliud quoque capitulum, uerſic. cauſas, iuncto. §. ſiue igitur, uerſic. & hæc quidem, colla. 3. ex quibus conſtat, pluribus cauſis ingratitudinis poſſe liberos priuari legitima, quàm parentes. Et poteſt etiam addi alius caſus, in quo pater quo ad ſucceſſionem erat olim melioris conditionis quam filius. uidelicet quando emancipabat filium cōtracta fiducia: quo caſu retinebat ſucceſſionem inteſtati filij de iure ciuili, iuxta §. ſi. inſt. de legi.

legi. agna. ſucceſ. & filius emancipatus non ſucceſſebat patri. §. emancipati, inſtitu. de hæred. quæ ab inteſt. deſe. Ego uerò in hoc in contraria ſum opin. & puto, quod licet parētibus etiam debeat legitima iure naturali, liberos tamen fortioribus rationibus naturalibus ad ſucceſſionem parentum uocari, quàm econtra: & hac de cauſa difficilius eis, quàm parentibus legitimam tolli poſſe: Et hinc eſſe, quod in ſucceſſionibus tam ab inteſtato, quam contra teſtamentum, prima cauſa eſt liberorum, tex. in §. 1. Inſtitu. de hæred. quæ ab inteſt. deſe. Et in Auct. de hæred. quæ ab inteſt. deſe. §. 1. & in l. nam & ſi parentibus. ff. de inoffic. teſtam. maximo amore, quem parentes habent ad filios, tanquàm ſint pars ipſorum, & teſtatur Phil. 8. ethico. relatus à Suarez in l. quoniam in prioribus, in declaratione legis Regni. ſecunda ſimi. Et hinc etiam eſt, quod tradit Apoſt. 2. ad Corin. parentes debere filijs theſaurizare. Nec obſtat, quod filij poſſunt ex pluribus cauſis ingratitudinis priuari legitima, quàm parentes. Nam hoc non prouenit, ex eo quod minori ratione eis debeat, ſed quia ſecundum ſuam conditionem in pluribus contingere poterit, quod ſint parentibus ingrati, quàm e contra. Nec obſtat, quod pater emancipando filium, contracta fiducia, olim reſeruabat ſibi ſucceſſionem filij inteſtati, qui ei non ſucceſſebat. Quia eſt ſpeciale in patre emancipatore propter beneficium emancipationis, quod in filium contulit, ut latius alio loco explicauimus. Secundo amplio contra Docto. non ſolum liberis, & parentibus legitimam iure naturali ꝑ debitam eſſe, ſed etiã tranſuerſalibus, tex. in Auct. de hæred. & facti. §. 1. l. hac parte. ff. unde cognat. l. conſtat. C. quorum bono. l. dotem. §. En.

§. ff. de cast. pecu. quæ iura non est credendum loqui improprie (pro vt malè contra l. nō aliter. ff. de leg. 3. Docto. volunt) sed propriissimè, quandoquidem homines ratione sanguinis naturaliter inclinātur ad relinquēda bona cognatis suis, vt experiētia docet, & in dictis iuribus probatur. Ad rem igitur redeundo, cū legitima sit debita de iure naturali, non sufficienter Docto. respondent huic primo fundamento. Secundo pro hac opin. considerant Scribent. † quod legitima loco alimentorū succedit, tex. in Auc̄. de trien. & semi. §. prohibemus, vers. vnde enim, & alimenta cum debeantur de iure naturali, iuxta tex. in l. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iure, & in prin. Insti. de iure nat. humana lege tolli nequeunt, vt concludit Abb. in c. fi. nu. 22. de consuetu. a quo nullus discrepat, vt testatur ibi Rocus de Curte, vt in præcedenti c. adduximus. Vnde idem dicendum videtur in legitima, quæ eorum loco succedit: cū subrogatus sequatur naturā eius, in cuius locum subrogatur, l. si eum. §. qui iniuria tum in. ff. si quis cauti. Sed ad hoc respondent Barr. & Bald. in d. §. ius naturale, quod mortuo patre, deficit subiectū, in quo fundabatur ius naturale, vnde & qualitas, arg. l. qui libertinus. §. posthumus ff. de ope. lib. Sed huic responsioni replicat Suarez. vbi §. nu. 5. in fine, q̄ ipsa lex, & ratio naturalis patre inclinavit, antea quā moreretur ad relinquēda bona filijs, ex quibus viuerēt post mortē suā. Vnde licet deficiat subiectū, hoc ē pater, qui mortuus est, non tamen deficit prouiso in vita ab ipsa ratione, naturali facta. Secundo modo respōdent, quod licet legitima sit subrogata loco alimentorum, hæc tamen subrogatio non fuit facta à iure naturali, sed à ciuili, vt constat ex d. §. prohibe-

mus,

13 mus, & ita licet † ius ciuile tolleret legitimam, non tamen tolleret petitionem alimentorum, quod diuersum est. Bald. in l. cum lege. C. de epif. & cle. Ioan. de Imol. in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de cond. & demonstra. Barbar. in c. Rainutius, nu. 31. vers. nota quod prætextu consuetudinis, de testa. Et certè licet legitima aliquando succedat loco alimentorum, quia ex ea potest ali, & ei, qui habet bona, ex quibus viuere possit, non debeantur alimenta, iuxta l. si quis à liberis. §. sed si filius, vbi Bart. & Docto. notāt. ff. de lib. agn. tamen longè differūt † alimenta à legitima.

14 Nam alimenta descendunt ex præceptis naturalibus communibus cum brutis, de quibus agitur in d. §. ius naturale; legitima verò ex præceptis naturalibus iurigentium, vt supra dictum est. Præterea alimenta non debentur illi, qui habet bona, vnde se alat, legitima verò etiam diuiti relinquenda est, vt tradit Sali. in Auc̄. nouissima, vers. quæro 11. C. de inoffi. test. Rursus alimēta debentur naturalibus filijs Auc̄. licet C. de natura. libe. & etiam hodie spurijs, c. cum haberet, de eo, qui duxit in matrim quā pol. & tamē legitima eis non debetur, tex. in d. Auc̄ten. licet, & in. §. vulgo quæstos, Insti. de successi. cog. Deinde si legitima assignata filio non sufficit ad alimenta, non excusatur pater, à præstatione alimentorum, vt docet Sylue. in princ. Insti. de iure natu. nu. fin. Alexand. in l. si cum dotem. §. 1. ff. solut. mat. & facit, l. libertus qui operarum. ff. de ope. lib. Insuper, licet mater non teneatur post triennium alere filium, sed pater, l. pe. C. de patria potestate, tenetur tamen ei relinquere legitimam, tex. in. §. mater, Insti. de inoffi. testa. vt voluit Abb. in c. Rainutius, nu. 12. de testam. Et simili-

liter

liter dicitur, quod etiam si tollatur legitima, non tamen tollitur ius petendi dotem: quia absque dote commodè vivere non potest, l. verbo victus. ff. de verbo. signi. notat Imol. & Barb. vbi supra. Tertio inducitur tex. in Auct. de trien. & semi. §. prohibemus, vers. non licebit, vbi est clausulam rogatoria. Sed ad hoc poterit responderi, quod prohibet fieri à parente, non tamen à lege: Nam licet iura multum confidunt de parentibus erga filios, magis confidunt de legis dispositione, quæ parentes aliquando compellit relinquere liberis legitimam. Vel secundo respondet And. Barba. vbi. §. nu. 32. quod non potest tolli per statutum inferioris, sed per legem Imperialem, sic, & facit ratio quia nullus potest sibi imponere legem à qua non liceat recedere, l. si quis in principio testamenti. ff. de leg. 3. Quarto facit, nam auferre filio legitimam est contra consilium Augu. adductum, per glo. in l. si quis ad declinandam. C. de episc. & cleri. Supposito igitur, quod non possit statuto auferri legitima per supradicta fundamenta: quia est de iure naturali, & loco alimentorum succedit, volunt prædicti Doct. hanc opin. tenentes, quod nec minui arg. l. quod de bonis. §. si. ff. ad leg. Falci. ubi quod non potest auferri, nec minui: & facit regula l. quæ de tota. ff. de rei vendi. vbi idem est de toto quoad totum, quod de parte quoad partem. Sed his fundamentis non obstantibus, opinio hæc merito ferè ab omnibus improbatur. Nec obstant fundamenta prædicta: nam ego aliter respondeo, nempe quod licet legitima debita sit de iure naturali, tamen descendit ex secundis præceptis iuris naturalis, quæ aliquando deficiunt, & cum causa, seu ratione mutantur, vt glo. & Doct. volunt,

lunt, in d. §. sed naturalia sibi de iure non. ut patet in superiori cap. explicauimus. Unde non solum minui sed etiam in totum tolli potest, vt videmus in Auct. vt cum de appella. cognos. aliud quoque capitulum, vbi priuatur filius, qui commisit vna ex illis quatuor decim causis in gradibus, legitima. Et ita hæc opinio non potest sustineri, nisi saluando eam tenentes, dicamus, quod ipsi intelligunt, quod legitima non potest tolli sine causa, & ratione, quo casu vera est. Secunda opinio est affirmatiua, ac omnino contraria, scilicet legitima minui & omnino tolli statuto, seu lege municipale posse. Quam opin. tenet Dyn. in regu. in dultum, de regu. in d. vbi Ioan. And. in Mercu. Cynus in l. Sancimus. C. de nup. in eam inclinatur Bart. in l. Titio centum §. Titio genero, nu. 6. ff. de condi. & demonst. vbi & Paul. nu. fin. expressè eam tenet Angel. Paul. & Alexand. in l. quod de bonis. §. fin. ff. ad leg. Falci. Bald. in l. cum lege. C. de episc. & cleri. Paul. de Cass. in Auct. nouissima, in princ. C. de inoffi. testa. vbi Sall. vers. quæro. r. i. nu. 10. qui late eam examinat, & committitur, & post eum Fasibi, nu. 56. Phi. Dec. in l. iura sanguinis. ff. de regu. iuris, Mari. Soc. Iun. in l. in quartam, ff. ad legem Falci. nu. 109. Barba. in c. Rainutius, de testa. nu. 31. ver. nota, quod prætextu consuetudinis, Galli. in repe. l. centurio. ff. de vulg. num. 370. Alber. in 2. par. statu. q. 104. Ferdi. Vasc. plures citans succe. creati. §. 20. nu. 296. vbi testatur commu. Ioan. And. in addi. ad Spec. in rub. de successi. ab inte. Old. in conf. 107. & in conf. 135. Angel. in confil. 103. Paul. Pari. in cõf. 23. nu. 5. par. 2. & Soci. Iun. in cõf. 25. nu. fin. part. 1. Cefa. in conf. 278. nu. 48. part. 2. quæ opinio constare Doct. videtur ex ratione, nam per fundamenta

damenta superius adducta affirmant, legitimam esse debitam de iure civili, & non de iure naturali. Et tunc quae sunt de iure civili, lege, aut consuetudine tolli possunt, sed naturalia, ut hanc, & c. L. in d. si hereditas, de quibus ff. de legi. sed hoc fundamentum tolli potest, negando legitimam solum deberi de iure civili, & non de iure naturali: nam, contra iurum est verum, ut supra probatum est. Secundo facit textus in l. si op. de voto, ex quo constat, valere consuetudinem, seu dispositionem, quod primogenitus succedat in Regno. Sed huic fundamento respondet Barb. in d. c. Rainutius, quod est speciale, in Regno, quia est indivisibile, unde forte regulariter esset secus. Tertio facit textus in §. mater si de feudo, defuncti, consentio sit, ubi in feudo maritis preferuntur filii primi matrimonij. Sed respondet Barb. speciale esse in feudis. Tertio plura est medium inter superiores tenens, easque quodammodo componens, scilicet legitimam lege, vel statuto tolli in totum non posse, minus vero posse. Bald. post Pet. r. & Rain. de Forli. in l. 1. §. ius naturale, nu. fin. ff. de iusti. & iure, idē Bald. in l. 1. §. ipsum autē. C. de bonis qua. lib. l. in l. quoniam in prioribus, in verbi quarto nota, C. de inoffic. testa. ubi testatur commu. & ibi Rod. Suarez in declarat. ad legem, Regni l. 1. nu. 6. vers. tu tene, idem Ias. in l. si pater, nu. 2. r. C. de inoffic. & subst. Alti. in l. mutus, nu. 2. ff. de verb. sig. Alb. in 2. par. sta. q. 1. 04. Rota nova decis. 13. Alex. in cons. 55. colu. 3. ad finem Bartho. Soci. in cons. 30. ubi dicit, quod haec opi. est magis aequa licet superior sit magis iuri consona. & in cons. 150. volu. 1. Deci. in cons. 106. Abb. in c. Rainutius, nu. 12. & in eam inclinatur, licet a superiori non omnino recedat d. Couarr. in epit. par. 2. c. 8. §. 6. nu.

4. itaq;

4. itaque volunt praedicti Doctores, valere statutum diminuens legitimam filii, usque ad alimentorum quantitatem tolli, vero omnino non posse, pro quo facit consilium Augusti. ad d. de i. a. glo. 1. in l. si quis ad declinanda, C. de epis. & cler. & quod supra dictum est post Apost. debere patres filijs thesaurizare. Unde praedicti Doctores concludunt valere statutum auferens legitimam reservatis alimentis, aut dote: nam alimenta, cum erant sint de iure naturali, tolli non possunt per ius civile, ut supra dictum est. Sed contra istam opi. facit ratio, quia non est verum absolute legitimam in totum tolli non posse: Nam supposito quod ipsa debita sit de iure naturali, succedatque loco alimentorum, quae naturali iure debentur, nihilominus tam legitima, quam alimenta debentur ex illis secundis praecipulis naturalibus, seu quasi conclusionibus, quae ut late in superiori c. diximus, aliquando deficiunt, & per ius civile eis additur, & detrahatur, iuxta ius civile. ff. de iusti. & iure, ubi gloss. & Ias. notant. gloss. Fab. Angel. Minange. Protoma. in §. sed naturalia, in l. de iure nat. & ita ratione, & causa mutantur, quod in nostro casu expressè habemus, in Anten. ut cum de appella. cognō. §. aliud quoque capitulum, ubi propter ingratitude privari potest filius legitima. Quod non solum solum habet in legitima, sed etiam in alimentis: nam ut in superiori capite adduximus, ex eisdem 4. causis ingratitude, ex quibus filius potest privari legitima, poterit etiam privari alimentis, quod forte non est contra mentem Doctores tenentium hanc opi. quod cum causa, & ratione filius privari possit legis dispositione legitima. Secundo haec opinio videtur nullius momenti: nam praedicti Doctores volunt, quod legitima potest tolli per legem,

& statutum reservans quantitatem alimentis, necessariam, sed (vt prædiximus) alimenta consentur reservata, verum est tamen, quod licet Barbarin. d. Rainutius, verò nota, quod præterius consuetudinis, in prin. & in fine, videatur eam opin. tenere, in medio videtur eam impugnare, & affirmare, quod, si statuto priuatur filius legitima, videtur etiam, alimentis, priuare per Auct. de trien. & semi. §. prohibemus, verò si non licet. Quod corroboratur per Regiam l. 6. titu. 19. parti. 4. vbi pater qui exheredatur à filio, quia comisit in est, vnam ex præscriptis causis ingratitude, non poterit ab hærede filij petere alimenta, nisi peruenit ad maximam paupertatem. Sed certè maior opi. est, quod denegata legitima, non videatur denegata alimenta, vt prædicti Docto. volunt, & bene probatur, in d. Aucten. licet. C. de natura, libe. nam etiam si ibi expressè non reservasset Imperator alimenta, idem de iure esset dicendum, cum sit diuersum ius alimentandi, & relinquendi legitimam, vt supra late demonstrauerimus. Nec obstat d. Regia. l. quia illa non omnino tollit alimenta, & loquitur in casu speciali, in patre videlicet ingrato, qui amittit propter ingratitude, in ira patris, & ita possunt ei negari alimenta legitima, & alia iura sibi, tanquam patri eo iure, competètia. Bart. & Docto. in l. Diuus, per tex. ibi. ff. ad leg. Pompe. de Parri. vt late in superiori, c. in filio diximus. Vel aliter responde, quod lex illa loquitur in patre, & est exorbitans à iure communi, & non debet extendi ad filium, per ea, quæ tradit Bart. & Docto. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. maxime Goza. ibi, nu. 236. præcipuè cū in filio militet diuersa ratio, nam licet tam patri quam filio debeantur ratione naturali alimenta, vt constat

constat ex l. si quis à liberis. §. patens. ff. de lib. agnos. tamen fortiori ratione naturali debentur liberis, & ex præceptis naturalibus communibus cum brutis descendit hæc obligatio, vt constat ex princ. Insti. de iure natu. & quia illa præcepta latius patet, ob idq; magis participare videntur de ratione & fine legis, quæ est bonum commune, quam præcepta illa iuris gentiū, ex quibus parentibus alimenta debentur per ea, quæ alio loco adduximus, post fortu. in c. 1. de pactis, colu. 24. Cogita super hac respõsione, nam hæc est quæstio voluntatis, scilicet an pater exheredando filium, videatur velle illum à petitione alimentorum excludere, & tenet securè alimenta, quod, d. vitæ subsidiū necessaria petere filius valebit, non obstante exheredatione. Quarta, & vltima opi. est, quod legitima non potest sine causa per legem, aut statutum tolli, cum causa tamen, & ratione sic. Quam tenet Albe. in 2. parte statu. q. 104. hld. in l. 1. §. ius naturale, in fin. ff. de iusti. & iur. & in l. cum lege. C. episco. & cler. & in l. cunctos populos. nu. 9. C. de summa trini. & fide catho. sensit idem Bald. in l. hac editali, nu. 1. 1. C. de secun. nup. Ioan. de Imol. in l. Titio centum. §. Titio genero, verò adde in quantum tangit. ff. de condi. & demonstr. Barth. Soci. in cõf. 150 nu. 2. par. 1. Phili. Dec. in cõf. 19. nu. 6. Adde Bart. in l. §. videndum, nu. 23. ff. ad Tertu. commu. restatur prædicti Moder. & hæc opin. verissima est, & vtputo, e mente magis commu. Doctor. quia certissimum est, quod illa præcepta naturalia, ex quibus descendimõ possint tolli sine causa per ius ciuile, quia par in partem, vel maiorem non habet Imperium, l. nã & si magistratus. ff. de recep. arbi. sed bene tolluntur cum causa, quia non tollitur ius naturale, sed declaratur

ratur in illo casu specialius naturale esse in contrarium, nam lex inferioris potest distinguere & declarare, licet non tollere legem superioris, l. h. vbi glo. C. si contrarius, vel vtil. publi. A. l. vbi supra Salia. In sanctimus, v. f. quærit. Cyn. C. de nupt. post Inno. in c. quæ in ecclesiarum, de constitu. vnde licet regulariter sine causa priuare filium legitima esset contra legem naturæ, attamen priuare illum legitima est ratione, vt ex causa ingratiudinis, non. Solum contra istam opi. potest considerari, quod in effectu videtur esse eadem eim secunda: nam supposito quod lex debet esse rationalis, bona, & æqua, alias non est lex, iuxta. c. erit, 4. illi: cum nostra disputatio sit, an legitima possit tolli per legem, vel statutum, nihil aliud est dicere, quam si possit tolli per legem rationabiliter, cum lex sit recta ratio. Dubitari tamen poterit, an quando non constat de ratione legis, quæ priuat filium legitima, dicatur ista, & consequenter sit lex, cum ex vna parte habeatur ius naturale. in contrarium, † est alia legis dispositio quæ, licet eius ratio semper reddi non possit, iura non omnium. ff. de legi. tamē siue arbitraria, siue non arbitraria lex sit, habet, vel saltem præsumitur habere rationem, vt eleganter tradit Fortu. Gar. in reperi. Gallus. §. & quid si tantum, nu. 29 §. ff. de lib. & postli. itaque concludo, quod legitima tolli potest per legem, vel statutum rationabilia. Quod primo declara procedere

18 † non solum in parte minuendo eam, sed eum in totum, per d. §. aliud quoque capitulum. Secundo † declarata, quod cum ratione non solum legitima poterit tolli ab intestato, sed etiam condito testamento, quo casu magis dubium est, cum aduersetur ali ratio naturalis, quæ est voluntas defuncti, l. 1. C. de sacrosan. eccle.

eccle. non vsque adeo, ff. si a pat. quis fuerit manu. §. per traditionem, l. nisi de res. diu. vt. eueniam spūcius qui etiam ex testamento capere prohibentur, Audie. licet. C. de natu. lib. Audien. ex complexu. C. de incest. nup. Tertio † declara locū habere non solum in legitima liberorum, seu descendentiū, prout Docto. voluit, sed etiam contra eos, in legitima ascendentiū, & collateralium, quæ similitur debita est de iure naturali, vt supra dictum est. Minor tamen ratio requiritur ad tollendam legitimam collateralibus, ut constat ex l. 1. ff. de inoffic. testamento, vbi collaterales non instituunt querelam, nisi frater turpi persona Instituta, quod est secus in descendentiū, & ascendentiū, vt ibi. Et ex hac resolutione, † primo infero valere statutū, vel consuetudinem (pro vt sunt in Italia) quod stāte masculo filia foemina non succedat, quia hoc statutum est rationale, ad conseruandam familiarum dignitatem, quam Reipublice interest conseruari, l. 1. §. quamuis, versic. publicē, ibi dignitas familiarum salua sit. ff. de ient. in spi. notant commu. supradicti Docto. maxime Bald. in d. l. cunctos populos, nu. 19. vbi adiungit non obstare, quod non potest simpliciter fieri per pactū, si pactū, quod dotali. C. de colla. nam sufficit, quod potest fieri per pactum iuramento vallatum, c. quamuis pactum, de pactis in 6. nam quod potest fieri cum pacto iuramento vallato, potest fieri per legem, ideoque valebat dispositio antiqua, seu media iuris prudētia, quæ filiam ad certam particulam coarctabat, de qua fit mentio in l. maximum vitium. C. de liberis præ. vel ex hære. Quod corroboratur, nam etiam lege diuina stāte masculo filia foemina non succedebat, vt habetur Numeri 27. vbi dicitur, homo cum mortuus fuerit absque filio, ad

ad filiam eius transibit hereditas, si filiam non habue-
 rit, si uero cessores habebit fratres suos. De qua lege men-
 tionem facit Angel. in cons. 297. Sali. in l. cum deos pop-
 ulos. C. de summa trini. Andr. Barba. & Suarez. ubi su-
 pra & circa hoc statutum in nom. singulare adnotat Ias.
 in Auct. nouissima, nu. 56. C. de offic. testa. post Fulgo.
 & Sali. in Auctores, qua. C. comito. delega. per text. ubi
 quod si statutum excludat feminas a successione, exi-
 stente filio masculino, vel agnato, & ordinet filias dota-
 ri propinquorum arbitrio, non debere propinquos ar-
 bitrari, nec constitueré minorem dotem, quam esset le-
 gitima. Secundo infero, valere statutum, vel consue-
 tudinem, quod mater excludatur à legitima stantibus
 agnatis per eandem rationem, sicut volebat. l. 2. tabu-
 larum, quæ eam excludebat, & admittebat agnatos, de
 qua fit mentio in princi. Inst. ad Tertu. tenet Bald. in d.
 l. cum lege. C. de episco. & cleri. Imò etiam prator or-
 dinè agnatorem cæteris cognatis præferbat, l. 1. in
 princ. ff. si tabu. testa. Ang. in cõs. 105. & hinc est, quod
 ualida, & iusta est lex, qua cautum est, patrem posse pri-
 uare matrem legitima filij, substituendo pupillariter
 filium in sua potestate constitutum, l. Papinianus. §. nec
 impuberis. ff. de inoffic. testa. c. si pater, de testa. quia
 prouisio, ac consilium patris, erga liberos maximi pon-
 deris est, apud legulatores. Tertio infero, validam esse
 consuetudinem, vel statutum disponens, quod primo
 genitus solus succedat. And. Barba. ubi supra, pro quo
 adducit tex. in c. licet de voto, & notata in c. quæ pe-
 riculosum, 7. q. 1. quod declarat post Bald. in l. omnes
 populi. ff. de iusti. & iure, vers. item si statutum dicat,
 quod huiusmodi statutum non erit extensibile, ex eo,
 quia est odiosum, ubi asserit idem esse dicendum, in sta-
 tuto

tuto disponente, quod primo genitus sit heres in feu-
 dis, nam tale statutum non debet extendi. Aduerte
 tamen quod prædictum, c. licet, loquitur in Regno, in
 quo est minus dubium, cum sit indiuisibile, ut Barba.
 adnotat. vnde durum uideretur statutum, quod primoge-
 nitus solus succedat in alijs rebus priuatis, cogita, an
 ratio cõseruandi familiam sit sufficiens ad statuendū,
 quod solus primogenitus succedat, si tamen conditū
 esset statutum, ualere, quia non careret ratione. De-
 clara tamen omnia supradicta in casibus, in quibus ex
 forma statutorum, vel per consuetudinem denegatur
 legitima, remanere petitionem alimentorum, dotis, & do-
 nationis propter nuptias: quia diuersa sunt, ut s. proba-
 tum est, per Auct. licet. C. de natura. lib. & l. fi. C. de do-
 tis promissi. Nisi quãdo ratio, quare negatur legitima,
 militaret etiam in cæteris, ut in cõmittente vnã ex cau-
 sis expressis ingratitude, quo casu liberis, & paren-
 tibus, & fratribus poterunt rectè alimenta denegari
 per ea, quæ tradit Bart. & Docto. in l. Diuus. ff. ad leg.
 Pomp. de patri. 1. quæ latè in superiori capite explica-
 uimus.

S V M M A R I V M.

- 1 Ius gentium an sit duplex.
- 2 Libertas, & seruitus sunt de iure gentium, & nu. fin.
- 3 Iure gentium omnia erant communia & fuerunt dominia di-
 stincta, & nu. fin.
- 4 Obligatio naturalis est de iure gentium.
- 5 Ius gentium est, quod ratio naturalis inter omnes homines con-
 stituit.
- 6 Intellectus nouus auctoris ad §. singulorum, Insti. de rerum. diu.
- 7 Ius naturale an detur prius, & posterius.

An ius gentium sit duplex. Cap. XXX.

I

Communitè † receptum apud iuris interpretes est, ius quidem gentium duplex esse, primum videlicet, & secundarium. Quam opi. tenent Bart. Paul. Cast. & Ias. in l. si id quod. ff. de conditi. indebi. idem Bart. in l. nec enim. ff. de mili. testa. idem Paul. in l. ex hoc iure, nu. 33. ff. de iusti. & iure. Horma. Detus, in repe. l. 1. nu. 54. ff. de acquir. possess. Lanzel. Galli. in repe. rub. ff. de verbo. oblig. nu. 157. vbi Mari. Soci. Iun. nu. 21. commu. testatur, & sensu Archi. in c. ius naturale, 1. disti. & Angel. in l. similes. §. de portati, ff. de mili. testa. Quæ opinio, in primis † constare videtur ex c. ius naturale, iuncto c. ius gentium, 1. disti. ubi in c. ius naturale, dicitur, quod libertas est de iure naturali, quod est intelligendum, gentium; & in c. ius gentium dicitur, quod seruitus est de iure gentium, & iuri naturali contraria. Quod corroboratur consideratione: nam duæ dispositiones contrariæ non debent esse eiusdem iuris, & ita necessariò videtur dicendum, quod sit duplex. Secundò facit † nã de iure naturali gentiũ omnia erãt communia, c. ius naturale, 1. disti. l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iure. & iure gentium dominia fuerũt distincta d. l. ex hoc iure, & d. §. ius autem gentium. Tertio hanc partem suadet † consideratio, obligatio naturalis est de iure † gentium, l. cum amplius. §. is natura debet. ff. de reg. iur. & seruo dominus obligatur, l. si id, quod. ff. de conditi. indebi. & de iure gentiũ seruus pro nihilo habetur, l. quod attinet. ff. de reg. iur. exponendo, pro vt ipsi exponunt, ius civile pro ius gẽtium, vnde ne detur iuris repugnantia, dicendum est, quod est duplex ius gentium. Quarto facit, nam

iu^s

5 ius gentium † est, quod ratio naturalis inter omnes homines constituit, l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. §. ius autem civile, vers. quod uerò, Insti. de iure natu. Sed reperitur ius gentium, quod necessitate contra naturam constituitur, ut apparet, ex l. manumissiones. ff. de iusti. & iure, & ex §. ius autem gentium, Institu. de iure natu. vnde uidetur, quod sit duplex. Quintò constare uidetur ex l. si id, quod. ff. de conditi. indebi. ubi dicitur, quod homines obligantur naturaliter proprio seruo, quia libertas iure naturali continetur, & dominatio est introducta de iure gentium, ex quo colligitur esse deferentiè inter ius gentium, quo liberi erant omnes, & ius gentium, quo seruitus, & dominatio inducta fuit. Vnde ex his concludunt prædicti Doct. duplex esse ius gentium, scilicet primum, quod ratione naturali inductum est, iuxta l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. §. ius autem civile, vers. quod uerò, Insti. de iure natu. ut Religio erga Deum, & ut parentibus, & patriæ pareamus, l. 2. ff. de iusti. & iur. beneficentibus beneficiamus, l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de peti. hæredi. pacta seruemus, l. 1. ff. de pactis. Et secundarium, quod usu exigente, & humanis necessitatibus introductum est, ex quo sunt distincta dominia: dominationes, seruitutes, contractus, & obligationes, introductæ: regna condita, ut in d. l. manumissiones, & in d. §. ius autem gentium dicitur. Sed his non refragantibus contraria sententia uerior est, & non minus frequentior uidetur, scilicet unicum esse ius gentium duplicis intencionis, & continens plura, & contraria præcepta diuersis temporibus & rationibus constituta. Quæ sententia uidetur de mente Archi. in c. omnis, 1. disti. ubi unum tantum ius gentium considerat, & eam expressè tenet Bart. post præceptorem suum, in l. ex hoc iure, nu. 10.

ff. de iusti. & iur. Alber. Angel. & Sal. in d. l. si id, quod, Areti. in l. 1. nu. 1 6. ff. de acquire. possessi. & ibi Bartho. Soci. & Ruinus, nu. 1 1. Silue. in d. §. ius autem gentiū, nu. 3. & 7. & ibi Mynsing. Tobi. in princ. Insti. de oblig. nu. 2 2. Corrafi. in lib. 6. Miscella. cap. 26. & de iuris arte, lib. 2. cap. 5. Mari. Soci. Iun. licet contrariam opin. dicat, commu. in rub. ff. de uerbo. obliga. nu. 21. Fran. Cona. in lib. 1. comme. cap. 5. nu. 3. Quam sententiam in primis suadet consideratio: nam nec Iurisperiti, nec Imperatores in nigro, uel in rub. mentionem faciunt de duplici iure gentium, sed in singulari semper loquuntur de iure gentium, ut apparet ex l. 1. §. ius gentium. ff. de iust. & iure, & ex ex rub. & ex §. ius autem ciuile, uerfi. quod uerò, & ex §. ius autem gentium, Insti. de iure naturali, gentium, & ciui. Secundò facit, nam si considerentur omnes leges agentes de iure gentiū in tit. ff. de iusti. & iure, à l. 1. §. ulti. usque ad l. ex hoc iure, satis ex his colligitur, de unico tantum iurigen- tium eas agere. Nam l. 1. incipiens, ueluti, ponit primum exemplum huius iuris, postea l. ut uim, adiungit aliud. deinde subsequitur, l. manumissiones, quoque, que per dictionem illam, quoque, intelligitur de eodem loqui. Et similiter in l. ex hoc iure ponderando uerbum illud, ex hoc. Tertiò pro hac sententia ex- pendo tex. † in §. singulorum, Insti. de rerum diui. nam ille tex. dum loquitur de rerum acquisitionibus, quæ descendunt ex præceptis iuris gentium, quæ suppositis hominum moribus ex postfacto fuerunt constituta, quandoquidem ab initio omnia erant cõmunia, ut cõstat ex d. l. ex hoc iure, & ex, c. ius naturale, 1. dist. dicit quod sunt illæ acquisitiones de iure naturali gentium, quod cum ipse genere humane natura prodidit ex quo apparet, quod illa præcepta naturalia iuris gen- tium,

tium, quæ ab initio fuerunt constituta, & illa, quæ ex post factò, sunt eiusdem iuris gentium naturali ratione inter gentes constituta: nec omnino caret scrupulo subtilis illa intelligentia nostri Fortu. in l. 1. §. ius autem gentium, nu. 3. asserentis, Imperatorem, dum in d. §. singulorum, dicit ius naturale, ex quo acquisitiones procedunt, cum ipso genere humano fuisse proditum, cõsiderasse initium, & originem, hoc est rationem naturalem, quæ hoc ius constituit, iuxta l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. §. ius autem ciuile, uerfi. quod uerò, Insti. de iure natu. quæ ratio proculdubio cum ipso genere humano prodita, ac hominibus insita fuit, non uerò determinaciones ab ipsa ratione deriuatas. Nam ipsa ratio una est, quamuis secundum exigentiam humanarum necessitatum diuersa suggerit, ac decernit, dispositiones uerò ab ipsa ratione procedentes diuersæ sunt, ac diuersis temporibus factæ. Quæ corroborantur per doct. Soti. de iusti. & iure lib. 1. q. 5. art. 4. dicentis, omne ius gentium ratione originis dici de iure naturæ, licet ratione illationis, ac expositionis ius gentium appelletur: nam ius gentium dicitur, quod mortales ex principijs naturalibus per modum conclusionis ratiocinati sunt. Sed contra istum intellectum considerabam, omnes leges etiam humanas, seu ciuiles, cū procedat a lege æterna, iuxta illud prouerb. 5. per me Reges Regnat &c. S. Tho. 1. 2. q. 93. art. 3. sintq; rectæ rationes, c. erit, 4. disti. S. Tho. 1. 2. q. 95. art. 2. idem initium habere: unde si consideramus originem, hoc est rationem, idem in iure ciuili est dicendum, quod cum ipso genere humana proditum sit; si quidem rationale est, & à lege æterna, & à iure naturali deriuatum, ut S. Tho. in locis supracitatis concludit, cuius cõtrarium innuit tex. in d. §. singulorum. Et licet saluan- do

do prædictos Docto. responderi poterit, Imperatorē in iure naturali gentium considerasse rationem, & nō in ciuili: quia ius illud à ratione absque consilio constitutum est: Ius uerò ciuile inductum est hominum arbitratu ratiocinando. Pro quo facit doctrina Domi. à Soto, ubi supra, qui distinguit iura naturalia à gētium, & ciuilibus, dicens ius naturale absque ratiocinatione scriptum esse in mentibus nostris. Ius autem gentium naturali ratiocinatione absque hominum conuentu, & longo consilio inde elicatum. Ius uerò ciuile arbitratu hominum in unum coeuntium constitutum. At tamen intelligi potest Imperatorem in d. §. singulorum non considerasse rationem, sed initium præceptorum, ac determinationem iuris naturalis gentium, quæ cū ipso genere humano natura prodidit, ac in mentibus nostris impressit. Nec ex eo quòd aliqua ex his præcepta ex post facto fuerunt constituta, tollitur quòd illa præcepta sint illius iuris, quòd cum ipso genere humano natura prodidit: cum etiam contineat præcepta, quæ ab initio fuerunt ante ius ciuile constituta: & licet primus intellectus sit probabilis, existimo ita posse intelligi illū text. scilicet considerasse antiquius esse ius gentium: quia aliqua eius præcepta cum ipso genere humano natura prodidit, licet non omnia. Et ille text. declaratus facit cōtra communem traditionem Docto. asserentium, † dari ius naturale prius, & posterius. Nam primæuum ius naturale appellantur illa præcepta iuris naturalis communia cum brutis, de quibus agitur, in l. 1. §. ius naturale. ff. de iusti. & iure; & in princ. Insti. de iure natura. Secundarium ius naturale dicuntur præcepta iuris gentium, de quibus agimus in præsentī questione. Quorum traditio confunditur per d. §. singulorum, nam si ius gentium prodidit

didit rerum natura cum ipso genere humano, utibi dicitur, non possumus dicere, quòd sit aliquod ius naturale prius: ut bene aduertit contra Scriben. Fortu. in d. §. ius naturale, nu. 35. & Silue. in d. §. ius autem gentium, nu. 2. & corroboratur per l. 1. §. fin. ff. de iusti. & iure, ubi ius naturale distinguitur à iure gentium ex eo solū, quòd illud omnibus animalibus: ius autē agentium solis hominibus commune est. Vbi saluando commu. opin. dicas, quòd idè ius naturale commune cū brutis appellatur primæuum: quia omnia præcepta ex eo descendunt natura prodidit cum ipso genere humano: præcepta uerò aliqua iuris gentium ex post facto fuerunt constituta. Et aduerte, quòd in nostro iure hæc duæ species præceptorum naturalium faciunt diuersa iura, quamuis in rei veritate secundum Theologos vnicum sit ius naturale, continens plura præcepta. S. Thom. 1. 2. q. 94. art. 4. Domi. à Soto de iusti. & iure lib. 1. q. 4. art. 2. uel si. deinde, & art. 4. sed de duplici iure gentium non reperio, quòd fiat mentio in nostro iure. Vnde retenta hac opin. quòd sit vnicum ius gentium, non obstat primum fundamentum de libertate, & seruitute, nam ut alio loco explicauī post Couarru. in regula, peccatum, 2. par. §. 1. r. nu. 3. ius gentium habuit duas intentiones, prima intentio iuris naturalis gentium fuit, quòd homines essent liberi, sed crescente hominum malitia, vsu exigente, & humanis necessitatibus, idem ius gentium habuit intentionem, ut capti in bello efficerentur serui, & non occiderentur. Nec est mirum, quòd in genere disponatur vnū, & in specie aliquod disponatur ab eodem iure contrarium, quòd passim reperitur in iure ciuili. Et similiter tolli potest secundum fundamentum: nam secundum primam perfectiorē intentionem iuris gentium, omnia

omnia erant communia: Inpositis hominum moribus fuit secunda eius intentio, quod dominia distinguerentur, ne (iam hominum natura corrupta) ignavi alieno labore alerentur, & potentiores debiliores à multarū rerū vsu prohiberent, & ne communione darentur rixæ, & contentiones, quod est secundum ius naturale, & non ei contrariū, cum sit rationale, nā cum omnia iura deriuantur à lege æterna S. Tho. 1. 2. q. 63. art. 3. nullum ius potest esse irrationale: vnde illa præcepta iuris gentium ex postfacto inducuntur sunt iuris naturalis, vt constat ex d. §. singulorū, & ratione naturali inducuntur. Et eodem modo potest responderi ad cætera fundamenta, considerando, quòd licet sit vnicū ius gentium, diuersas intentiones habet, & continet aliqua contraria præcepta diuersis temporibus constituta. Et ex ista resolutione, quòd unicum sit ius gentium, resultat utilitas ad decisionem quæstionum, quas controuertunt Docto. in l. si id, quod. ff. de conditi. in debitor. & in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iure, & prima est, an dominia, & acquisitio eorum, quæ in terra, mari, cæloq; capiuntur, sint inuenta de iure naturali gentiū primeuo, vel secundo. Secunda, an obligatio naturalis sit inuenta de iure naturali gentiū primeuo, vel secundo. Tertia quo iure gentiū itatus seruorum est nullus. Nam si supponas vnicū esse ius gentiū, & licet contineat diuersa præcepta, omnia esse rationabilia, & secundum ius naturale cognoscis quomodo Docto. in disputatione harum quæstionum passim errore labuntur.

SUMMARIVM.

1. Leges omnes deriuantur à lege æterna.
2. Legis definitio.
3. Lex

3. Lex humana deriuatur à lege naturali.
4. Lex inducens peccatum, aut aliquid iniquum, vel iniustum nullam habet auctoritatem.
5. Constitutione quacunque civili, vel canonica semper inest ratio naturalis.
6. Lex omnis habet, vel habere creditur rationem.
7. Iure civili quod introductum est, nō legitimo tantum, sed etiā naturali vinculo ligat.
8. Obligatio civilis semper habet sibi adiunctam naturalem, non e contra.
9. Lex humana etiā civilis obligat eius transgressores ad culpam quandoq; mortalem, quandoq; venialem.
10. Lex poenalis obligat ad culpam, quandoq; mortalem, quādoq; venialem.
11. Leges humanae obligat in foro conscientiae quemcumq; principē.
12. Princeps subest dictamini rationis.
13. Papa an teneatur semel in anno confiteri peccata tempore statuto in c. omnis vtriusque sexus, de poeni.
14. Obligatio naturalis, an oriatur ex contractu celebrato lege prohibente.
15. Consuetudo debet esse rationalis, aliās non dicitur consuetudo.
16. Iura civilia sunt diuina prouidentia constituta.
17. Intellectus ad §. sed naturalis Insti. de iure natu.

An lex humana deriuetur à lege æterna, & à lege naturali. Cap. XXXXI.

1 Ancius ꝑ Thom. 1. 2. q. 93. art. 3. Docti a Soto de iusti. & iure, lib. 1. q. 3. art. 3. Fortu. in tracta. de ulti. fine in princ. concludunt ab æterna lege omnes cæteras leges, seu iura deriuari, pro quò facit illud prouerb. 8. ꝑer me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt, nam cum secundum S. Tho. ubi supra, lex æterna sit ratio gubernationis in supremo gubernante, necesse est, quòd omnes ra-

tionem gubernationis, quæ sunt in inferioribus gubernantibus, a lege æterna deriuentur, quoniam doquidem ratio gubernationis à primo gubernante ad secundos deriuatur, sicuti ratio eorum, quæ sunt agenda in ciuitate, deriuatur à Rege per præceptum in inferiores ad ministratores. Est etenim lex, ut testatur Sotus de iust.

- 2 & iur. lib. 1. q. 1. art. 1. quædam rationis † ordinatio, ac perceptio in commune bonum ab eo, qui curam Reipublicæ gerit publicata. Et secundum S. Tho. citatum est recta ratio, & in tantum habet uim legis, in quantum participat de lege æterna. Et similiter idem S. Thom. 1. 2. q. 95. art. 2. & Sotus de iust. & iur. lib. 1. q. 5. art. 2.
- 3 † resoluunt legem humanam etiã à naturali lege deriuari. In rebus etenim humanis aliquid dicitur esse iustum ex eo quod est rectum secundum regulam rationis. Prima autem rationis regula est lex naturæ: unde omnis lex humana positus, in tantum habet de ratione legis, in quantum à lege naturæ deriuatur, & si in aliquo à lege naturali discordet, iam nõ erit lex, sed legis corruptio, S. Thom. ubi supra, tradens, quod nõ uidetur esse lex, quæ iusta non fuerit, & 9 in quantum habet de iustitia, in tantum habet de uirtute legis. Et hinc dicitur in §. iuris prudentia, Insti. de iust. & iure iuris prudentiam esse iusti, & iniusti notitiam, & in l. 1. in princ. ff. de iust. & iure, ius esse artem boni, & æqui: nec ut aduertit Sotus, ubi supra, obstat, quod lex humana à lege æterna deriuetur, quoniam minus à lege naturali procedat, cum lex naturalis sit participatio legis æternæ, & secundum S. Tho. 1. 2. q. 91. art. 2. non est ab ea aliquid diuersum. Concludo igitur legem humanã ab æterna, & à naturali procedere. Ex qua cõclusionem
- 4 primò infero, quod si lex † inducat peccatum, seu aliquid iniquum, malum, aut iniustum, nullam habet auctoritatem

- toritatem, c. fin. de præscription. nam cum deriuetur à lege æterna, necessariò debet rectitudinẽ continere: alias autem non erit lex, c. erit, q. dist. nisi in quantum participat de lege æterna, ut supradictum est. Nec obstat, quod humanæ leges aliqua mala tollerant, ut lupanaria: nam ut alio loco latius explicauimus, non per hoc ea approbant: sed quia ea dirigere non possunt, illa mala permittunt ad euitandum maius malum, c. requiritur & c. inter opera desponsa S. Tho. 1. 2. q. 91. art. 4. & q. 93. art. 3. Coua. in epi. par. 1. cap. 4. in princ. nu. 8.
- 5 Secundò ex hoc inferitur, in quacunque † constitutione ciuili, uel canonica semper inesse rationem naturalem, Bart. in l. Iulianus uerum debitorem, nu. 17. ff. de condict. indebi. Fortu. in tracta. de ulti. sine, colum. 75. dicens hoc omnes fateri: Et licet non omnium legum ratio reddi possit, iuxta l. non omnium. ff. de legi. omnis † tamen lex siue arbitraria, siue non arbitraria illa sit, rationem habet, uel habere creditur, Fortu. Gar. in l. 1. nu. 16. ff. de pactis, & in l. Gallus. §. & quid si tantum, nu. 295. ff. de libe. & posthu. & facit, d. c. erit. Tertiò inferitur, illud, quod à iure ciuili introductum † est, nõ legitimo tantum, sed etiam naturali uinculo ligare: ex eoq; non solum ciuilem, sed etiam naturalem obligationem oriri, Bard. in d. l. Iulianus, nu. 17. & Fort. in d. l. 1. & Fran. Cona. in lib. 1. commen. cap. 6. nu. 14. asserens † ciuilem obligationem naturalem semper sibi adiunctam habere: non tamen e contra, obligatio naturalis semper adiunctã sibi ciuilem habet, Cuius differentia ratio est: quia ius naturale est generalius, & ab eo lex ciuilis procedit: sed lex ciuilis non potest omnia dirigere, quæ à naturali iure deriguntur. Quartò infero, legem humanam, etiam † ciuilem obligare eius transgressorem in foro conscientia ad culpam

quandoque mortalem, quandoque uenialem, Abb. Fely. & Phi. Deci. nu. 18. in c. 1. de cōstit. idem Abb. in c. quia plerique, de immun. ecclesi. Ia. in l. nemo potest, nu. 105. ff. de leg. 1. S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 4. Alfon. de Cast. de lege pœnali, cap. 4. & 5. Sotus de iusti. & iur. lib. 1. q. 6. art. 4. d. Couarru. in regu. peccatum, par. 2. §. 5. num. 2. Primò, quia lex humana, à lege aeterna procedit. Præterea cum sit recta ratio quæ dirigit ad debitum finem qui est commune bonum, si prohibet, obligat uiolantem ad peccatum. Rursus, lex humana est præceptum superioris, cui naturali iure optere perare debemus, iuxta l. v. eluti. ff. de iusti. nam non minus principi, quam parentibus parèdum est. Et facit il. Iud. Paul. ad Roma. cap. 13. omnis anima subdita sit sublimioribus potestatibus: & hæc opi. commu. & tenèda est. Quod t̄ primò amplia procedere, etiam in lege pœnali, quæ similiter obligat eius transgressorè ad culpam, quandoq; mortalem, quandoq; uenialè, Abb. Pano. in locis, supra citatis. Cuarru. in d. regu. peccatum Sotus ubi s̄. art. 5. Ferdi. Vas. testatur commu. Illust. quæst. cap. 29. nu. 10. An uerò lex pœnalis, sicut ad culpam, ita etiam obliget ad pœnam, declarat Panor. in locis supra citatis, & post eum Docto. ibi, & melius cæteris Sotus citatus art. 6. Secundò amplia,

10 leges humanas t̄ obligare in foro conscientie quemcunque principem, siue sæcularem, siue ecclesiasticu, etiam superiorem non habentem, & etiam leges ab eo conditas, a quibus absque rationabili causa solutus non est. Fortu. in l. Gallus. §. & quid si tantu, nu. 295. ff. de lib. & posthu. Couarra. in c. alma mater par. 1. cap. 1. nu. 4. post Curti. Iuni. in cons. 63. colum. 2. Licet etenim imperio legis ciuilibus Princeps minime subijciatur, cū sit solutus legibus, l. Princeps legibus. ff. de legi.

11 l. om-

l. omnium. C. de testam. c. proposuit de concessi. præben. maximè quando ab eo sunt conditæ, cum nullus possit sibi imponere legem, a qua nõ liceat recedere, l. si quis in principio testamenti. ff. de lega. 3. Attamen cum lex ciuilibus participet de lege aeterna, sitq; recta ratio, bona, & æqua, ex ista æquitate, bonitate, & ratione obligatur, & quamuis imperio legis t̄ non obligetur, obligatur tamen eius rationi, cui Princeps ipse subest, cum sit Princeps animal rationale, politicum, & mortale, vt singulariter docet Bald. receptus in l. 2. colu. 8. C. de serui. & aqua, cuius dictum summe commendant Fort. Curti. & Couarru. citati, & Phil. Deci. in c. 1. de constit. 1. lectu. vers. secundo quod dictum est, ubi For. citatus, & idè in l. 1. nu. 16. ff. de pactis tradit, Principè legè à se cōditã obseruare obligari insuper ex æquitate naturali tituli. ff. quod quisque iuris in alium statuerit, ipse eodem iure utatur. Quod corroboratur per regulam Catonianã, patere legem, quã ipse tuleris, & facit, c. iustum, 9. disti. ubi dicitur iustum & æquum esse Principem legibus obtemperare, & l. digna vox. C. de legi. ubi æquum esse rex. ille ait. Declara tamen hanc illationem, Principem teneri legibus obtemperare, intelligendum esse, vi directiua, qua dirigitur ad id, quod bonum, & æquum est, si quidem quo ad Dei iudicium legibus solutus non est. Nõ tamen vi coactiua d. Couarru. in c. alma mater, part. 1. §. 1. nu. 4. post S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 5. & Feli. in c. 1. nu. 24. & ibi Deci. nu. 24. de consti. Gomez. in regu. de infirmam. rengna. q. 1. licet Fortu. in d. l. 1. nu. 26. ff. de pact. dubitat, an princeps compelli possit obseruare leges humanas, sicuti pacta obseruare cogitur. Et ex

12 supradictis t̄ inferitur decisio quæstionis, quam disputant Docto. in c. sane, el. 2. ubi Feli. & Deci. nu. fin. de

13

offic. deleg. & Abb. in c. significasti, nu. 14. de foro cō-
 perēti, an Summus Pontifex teneatur saltem semel in
 anno cōfiteri propria peccata tempore statuto in c.
 omnis vtriusq; sexus, de poeni. & remis. In quo arti-
 culo commo. pin. est, teneri ad confessionem quæ sa-
 cerdotibus secretò fit in omnibus illis casibus, quibus
 de iure diuino ea instituta, & præcepta est, non tamen
 teneri præcisè semel in anno cōfiteri iuxta præcep-
 tum humanæ constitutionis, d. c. Verum ex supradic-
 tis inferitur, verius videri, teneri saltem semel in an-
 no cōfiteri propria peccata tempore statuto in d. c.
 omnis vtriusque sexus, quam opin. tenet Couarru. in
 d. c. alma mater, par. 1. §. 1. nu. 5. vbi doctissimè ac ele-
 ganter hunc explicat articulum, & eam sentit Deci. in
 14 c. sanè, in fine de offic. delega. Quintò infero ꝑ ex con-
 tractu celebrato lege prohibente non oriri naturalem
 obligationem Bart. in l. cum lex, nu. 4. ff. de fideiussor. &
 videtur inclinare Fortu. in l. veluti, nu. 16. ff. de iusti. &
 iure, & expressè tenet Couarru. in c. quamuis pactum,
 par. 2. §. 4. nu. 6. quia lex humana est præceptum supe-
 rioris, cui parèdum est, iuxta l. veluti, ff. de iusti. & iure,
 & pro hac opi. adducitur l. non dubium. C. de legi. &
 facit d. l. cū lex, & l. eos. §. 1. C. de vsuris, & l. si non sor-
 tem, in princi. ff. de conditi. indebi. & hæc est commu-
 nis opi. vt testatur Ferd. Vaz. citandus, nu. 9. Verum in
 hoc art. contrariam opin. tenet Fulg. in l. si non sorte
 in pri. & ibi Ias. ff. de conditi. indebi. Rapha. Cuma. in
 d. l. cum lex, Phil. Dec. in l. pacta quæ contra C. de pa-
 ctis, Ferd. Vaz. in lib. 3. successi. creati. §. 30. nu. 9. & 12
 qui latè eam discutit. Pro qua multa considerari pos-
 sunt, primò quòd naturalis obligatio oritur ex cōsen-
 su, l. consensu. ff. de action. & obliga. §. 1. Insti. de oblig.
 quæ ex consen. l. 3. C. de pact. l. fin. C. de non num. pe.
 l. i.

l. i. §. si legatarius. ff. ad legem Falci. vnde ex pacto, &
 duorum consensu oritur naturalis obligatio, l. 5. §. Im-
 perator in verbo naturaliter, & l. Stichus. §. naturalis,
 ff. de soluti. sed civilis ratio civilia iura, non tamen na-
 turalia tollere potest, l. eas causas. ff. de capi. dimi. l. iura
 sanguinis. ff. de regu. iur. §. fin. Insti. de legi. agna. tute. §.
 sed naturalia vers. ea verò Insti. de iure natu. Præterea
 facit l. Iulianus. ff. de cōdicti. indebi. vbi sententia, quæ
 etiam est præceptum superioris, tollere naturalem
 obligationem non potest. Rursus vrget pro hac par-
 te: nam aliquando cōtractus à lege improbatus firma-
 tur iuramento, & constat ex c. cum contingat, de iure
 iuran. & ex c. quamuis pactum, de pactis, in 6. Deinde
 est tex. expressus in l. contra iuris civilis. ff. de pactis, &
 in l. i. in finem. ff. de nouati. vbi licèt pactum, vel con-
 uentio, qua pupillus suam conditionem deteriore
 facit, sine tutoris auctoritate sit improbata, & annu-
 lata à iure, si tamè pupillus è doli capax, ex ea natura-
 lis oritur obligatio. Vltimò adducitur l. si poene causa
 ff. de conditi. c. ad apostolicam, de regul. Quæ opin.
 contrariæ componi possunt, quòd in aliquibus casibus
 non oritur, in aliquibus verò oritur, quos casus nunc
 distinguere non vacat. Solùm do regulā, quòd in om-
 nibus casibus, in quibus huiusmodi contractus à lege
 prohibitus, non possit à lege approbari, uel firmari
 iuramento, vt quando esset contra bonos mores, vel
 contra publicam utilitatem principaliter, uel quando
 in eo deficeret partiū consensus, ex tali pacto, uel con-
 tractu à lege prohibito, nullatenus oritur naturalis
 obligatio, & in eo proculdubio procedit dispositio l.
 non dubium. C. de legib. Sextò infero, quòd similiter
 cum consuetudo sit ius moribus introductum, quod
 pro lege suscipitur, c. cōsuetudo, r. disti. §. ex non scri-
 pto,

- 15 pto, Inst. de iure natur. § q̄ debet esse rationalis aliàs autē non dicitur cōsuetudo, sed corruptela, c. fin. de consuetu. l. quod nō ratione. ff. de legi. notant glo. & Doct. in d. §. ex non scripto, Insti. de iur. nat. Sotus de iust.
- 16 & iure, lib. 1. q. 7. art. 2. Septimò infero, § non solum iura naturalia, sed etiam gentium, & ciuilia diuina prouidentia esse constituta. Hotoma. in. §. sed naturalia, Insti. de iure natur. nam ut tradit Ias. in l. nemo potest, nu. 105. ff. de legat. 1. lex ciuilis auctoritate omnipotentis Dei est edita, qui leges per ministros suos condidit, iuxta illud prouerbiorum 8. per me Reges regnāt & legum conditores iusta decernunt. Nec obstat.
- 17 §. § sed naturalia, Insti. de iure natu. ubi dicitur iura naturalia esse quadam diuina prouidentia constituta, quoniam uerba illa diuina quadam prouidentia forte ibi fuerūt adiecta ex eo, quod prima illa principia, seu naturalia generalia præcepta, de quibus ibi agitur, sūt a Deo nullo mediante hominum consilio, ac arbitratu constituta: Nam differunt inter se iura naturalia, gentiū, & ciuilia secundū, Domi. a Soto de iusti. & iur. lib. 1. q. 5. art. 4. quia ius naturale absq; ulla ratiocinatione scriptū est in mētibus nostris. Ius autem gentiū naturali ratiocinatione absq; hominū cōuētū & lōgo consilio inde est elicatum. Ius uero ciuile arbitratu hominum in uq̄m coeuntium est constitutum. Et ex his inferitur incaute loqui Silue. in d. §. sed naturalia, nu. 2. dñi dicit præcepta iuris gentium, quæ usu exigēte, & humanis necessitatibus cōstituta sunt, non esse diuina prouidentia cōstituta, licet ratione naturali sint introducta, cum non solum iura gentium, sed etiam ciuilia sint diuina ordinatione constituta.

F I N I S.

INDEX LOCVPLETISSIMVS

omnium rerum, quæ in opere
continentur.

	A	
	A	
	<i>SENTIÆ causa tutoris datio delegari potest</i>	
	num. 12.	Pag. 239
	<i>Accrescendi iurilocus est in hæreditatibus, etiã</i>	
	<i>inter omnino disiunctos, nu. 12.</i>	79
	<i>Actio utilis datur pro fidei stipulatione, & di-</i>	
	<i>uicta, & utilis actio differunt, nu. 17.</i>	710
	<i>Actus, per quem tollitur libera testandi facultas est nullus, cum</i>	
	<i>Comm. contra Fortu. Couarru. & Vasq. & quando sit contra</i>	
	<i>bonos mores, nu. 3.</i>	541
	<i>Aditio hæreditatis ab intestato requiritur in casibus specialibus in</i>	
	<i>quibus relicta in testamento, vel codicillis ab intestato conser-</i>	
	<i>uantur, ad hoc ut debeantur, nu. 18.</i>	551
	<i>Addendo, vel minuendo an ius nobum constituatur, nu. 4. nu. 9. 14.</i>	
	<i>& 38.</i>	801
	<i>Adoptatus sequitur originē adoptantis, & durat, dum durat adop-</i>	
	<i>tio, nec perdit propriã originem, nu. 15.</i>	752
	<i>Adoptio quodd sit nomen generale, & quando dicitur adoptio, quã</i>	
	<i>do uerò arrogatio, nu. 1.</i>	85
	<i>Adoptiui filij ueniunt appellatione filiorum, & sunt uerè filij le-</i>	
	<i>gitimi, nu. 12.</i>	96
	<i>Adoptiui habent ius consanguinitatis cum his, qui sunt in arro-</i>	
	<i>gantis familia improprie, nu. 4.</i>	86
	<i>Adoptiuo qualiter alij succedunt, nu. 9.</i>	99
	<i>Adoptiuos filios appellatione filiorum non uenire, cum ampliatio-</i>	
	<i>nibus, & limitationibus, nu. 15.</i>	103
	<i>Adoptiuus efficitur de familia adoptantis, & ei succedit tam ex</i>	
	<i>testamento, quàm contra testamentum, & ab intestato, ut suus</i>	
	<i>heres, nu. 3.</i>	86
	<i>Adoptiuus filius, vel arrogatus succedit cum liberis legitimis, &</i>	
	<i>naturalibus, & quid de iure Regio, nu. 6.</i>	89
	<i>Adoptiuus in familia adoptiua nanciscitur iura agnationis, & co-</i>	
	<i>gnationis eorum quibus agnascitur, in naturali retinet cogna-</i>	
		tionem,

I N D E X.

<i>tionem, nu. 5.</i>	87
<i>Adoptivus quibus succedit, num. 15.</i>	98
<i>Agi an possit ex omni promissione incerta de iure canonico, num. 26 fol.</i>	44
<i>Agnatis alijs, vel cognatis ultra fratrem, vel sororem non competit quærela, nu. 10.</i>	196
<i>Alienare prohibitus non censetur prohibitus ad longum tempus, nec ad mille annos locare, contra commu. cum glo. Cum. & Bald. Nouel. num. 34.</i>	518.
<i>Alienare prohibitus sine consensu uxoris, poterit sine eius consensu ad longum tempus locare, nu. 45.</i>	527
<i>Aliena res si capiatur ad subleuandam vitæ necessitatem, non violatur præceptum, non furtum facies, nu. 44.</i>	825
<i>Alienatio est actus, per quem dominium transfertur, & variè in iure sumitur, nu. 1.</i>	492
<i>Alienatio improprie, & largissimè quæ dici possit, ultra Scrib. & contra eorum mentem, nu. 33.</i>	517.
<i>Alienationis nomen multipliciter sumitur, proprie, & improprie, strictè, largè, largius, largissimè, nu. 25.</i>	511
<i>Alienationis nomen non comprehendit locationem perpetuam, nec temporalem, breuem, aut longum, nec strictè, nec largè, nec largius loquendo largissimè, & improprie quamlibet, nu. 24.</i>	511
<i>Alimenta denegantur filio ingrato, nu. 28.</i>	815
<i>Alimenta liberis debentur secundum qualitatem personarum, cum Couar. contra Bald. nu. 26.</i>	814
<i>Alimenta liberis debentur de iure naturali, sed necessitas alimentandi est imposta de iure civili, nu. 25.</i>	814
<i>Alimenta non debentur filio, qui habet officium, vel artificium, dummodo sit artificium honestum, possitq; secundum qualitatem exerceri, ex quo se ali possit, nu. 32.</i>	8
<i>Alimenta non posse lege tolli intelligit auctor regulariter, nam ex iusta causa tolluntur, sicut in legitima dicitur, nu. 33.</i>	818
<i>In Alimentandi obligationem imputatur legitima et quæ sit ratio, nu. 48.</i>	641
<i>Alimentandi onus pertinet ad patrem, & non ad matrem post trine nium, nu. 30.</i>	816
<i>Alimentorum sunt capaces illi, qui alijs sunt incapaces, & qualiter intelligatur, nu. 31.</i>	692
	Alere

I N D E X.

<i>Alere tenetur pater non solum filios, sed etiã nepotes, & nurum, nu. 25.</i>	815
<i>Amor plus descendit, quàm ascendit, nu. 9.</i>	836
<i>Annua concessio ad alimenta facta non est perpetua, sed pro primo anno est pura, & pro sequentibus conditionalis, num. 14.</i>	678
<i>Annua concessio, in hoc anno, debetur in fine anni, nu. 38.</i>	697
<i>Annuum legatum relictum fratribus minoribus pro studio, ac libris emendis valet, nu. 35.</i>	696
<i>Annuum legatum sine adiectione summæ valet, nu. 8.</i>	33
<i>Annua obligatio extinguitur, quando causa, ob quam concessa, finitur, nu. 12.</i>	677
<i>Annua præstatio debetur in principio cuiuslibet anni, quod declaratur, ut in fine, nu. 37.</i>	697
<i>Annua promissio facta pauperi non est perpetua, cum com. contra aliquos, nu. 20.</i>	683
<i>Appellandum ad quem sit à delegato ad universitatem causarum, nu. 8.</i>	460
<i>Appellandum ad quem sit à delegato Principis, nu. 17.</i>	466
<i>Appellandum ad quem sit à subdelegato, nu. 20.</i>	467
<i>Appellandum ad quem sit à Rectore alicuius collegij, vel artis remissivè, nu. 25.</i>	479
<i>Appellandum est à iudice delegato ad delegantem, nu. 7.</i>	460
<i>Appellandum est à iudice ordinario minori ad maiore gradatum, nu. 1.</i>	458
<i>Appellandum non est à iudice appellationum domini alicuius ville ad ipsum dominum, nu. 14.</i>	465
<i>Appellandum est ad Principem, omisso medio, de iure civili, nu. 2.</i>	458
<i>Appellandum non est ad Priores civitatis, quando vacat officium appellationis, nu. 26.</i>	471
<i>Appellandum non est à Vicario ad mandantem iurisdictionem non solum de iure canonico, sed nec de iure civili, nu. 12.</i>	464
<i>Appellandum non est à Vicario, seu Locumtenente domini alicuius ville, vel oppidi ad ipsum dominum, nu. 15.</i>	465
<i>Appellari potest ad Papam de iniustitia notoria, deficiente superiore, nu. 27.</i>	471
<i>Appellatio à subdelegato legati Papæ ad Papam, omisso medio, non valet, quod fallit in pluribus casibus, nu. 24.</i>	470
	II 2 Appel-

INDEX.

<i>Appellatio, ommissio medio, quibus casibus permittatur, nu. 4.</i>	458
<i>Appellatur non fit à legato Proconsulis ad Proconsulē, nu. 13.</i>	464
<i>Appellatio ad Principem ab arbitro electo loco delegati à Principe recusati, nu. 22.</i>	468
<i>Appellatur à legato ad uniuersitatem causarum non ad totam iurisdictionem, sed ad partem, ad delegantem, exemplum in Vicario foraneo, nu. 16.</i>	465
<i>Appellatur à iudice dato, seu simplici legato, ad dantem, ab habente mandatam omnem iurisdictionem, ad superiorem mandantis, num. 11.</i>	317
<i>Appellatur à Vicario ad superiorē Episcopi, quia Vicarius est delegatus ad uniuersitatem causarum, nu. 15.</i>	478
<i>Appellatur ad Praefectum praetorio ab eius Vicario, seu legato ad uniuersitatem causarum, nu. 18.</i>	466
<i>Appellatur de iure canonico ad Papam, & ad Legatum de Latere, ommissio medio, nu. 5.</i>	459
<i>Appellatur de iure Regio in Hispania, ommissio medio, ad Regem, num. 6.</i>	459
<i>Arbitrio boni uiri quando aliquid debetur, non dicitur incertum, num. 12.</i>	35
<i>Arbitrium non ualet, uno arbitro deficiente, & non iudicante, num. 14.</i>	348
<i>Argum. à simili non procedit instatutis, quando est aliqua dissimilitudo, etiam parua, nu. 17.</i>	300
<i>Argumentū de maiori ad minus, in delegationibus, & iurisdictionibus non esse validum, nu. 33.</i>	399
<i>Argumentum, de milite terreste ad coeleste, est validū, nu. 7.</i>	77
<i>Arrogati quarta, quae debetur, ex cōstitutione Diui Pij, an sit omnium bonorum, an debita & portio ab intestato, nu. 7.</i>	89
<i>Arrogatus, & eorum filij & bona rediguntur in potestatem arrogantis & quādo adoptatus est in potestatem adoptantis, nu. 2.</i>	85
<i>Arrogatus filius emancipatus, causa cognita, perdit quartam, num. fol.</i>	95
<i>Ascendens quicumque praeteritus, vel exheredatus cum causa legitima, probata causa à testatore, vel herede, repellitur, & caret omni auxilio, nu. 17.</i>	183
<i>Ascendentibus deficientibus, descendantibus debetur legitima, tam contra testamentum, quā ab intestato, nu. 2.</i>	154
<i>Ascen-</i>	

INDEX.

<i>Ascendentium legitima hodie est aucta, & quae sit, nu. 18.</i>	184
<i>Auct. ex causa, an habeat locum in fratre, nu. 23.</i>	208

B

B ONA, quae ratione clericatus obueniunt, dicuntur quasi censura, nu. 25.	257
<i>Bonorum possessio contra tabulas an competat hodie contra matris testamentum, nu. 16.</i>	141
<i>Bonorum possessio si petatur à persona prohibita, si ratū habeatur, ualet petito, num. 6.</i>	113
<i>Bonorum possessio etiam non potenti datur, & absenti, si hoc Praetor non ignorat, num. 5.</i>	113
<i>Bonorum possessionis agnoscendae est iudicium summarium, num. 2. pag.</i>	111
<i>Bonorum appellatione in dubio, non solum comprehenduntur corpora mobilia, & immobilia: sed etiam iura, & actiones regulariter: fallit tamen in aliquibus casibus, nu. 48.</i>	571

C

C APTI à Christiano non efficiuntur serui, nu. 40.	820
<i>Causas indelegabiles non posse delegari habenti iurisdictionem, cum communi: nec etiam dationem tutoris contra communem, nu. 11.</i>	438
<i>Causa reuocationis in seruitutem non expeditur iure actionis, sed officio iudicis nobili reuocatio fit, nu. 16.</i>	450
<i>Causa reuocationis in seruitutem an sit delegabilis, quod non contra Doct. nu. 15.</i>	450
<i>Causa status, & liberalis est ardua, & praesudicialis censetur, nu. 1.</i>	441
<i>Causa status nunquam est delegabilis, nu. 26.</i>	458
<i>Causa status coram quo iudice debeat agitari, & an aliquando minoribus magistratibus competat, num. 25.</i>	454
<i>Causa seruitutis, & libertatis fauorabilior est causa ingenuitatis, & libertinitatis, nu. 9.</i>	444
<i>Causa omnis famosa, ubi agitur de infamia hominis, dicitur ardua, num. 13.</i>	449
<i>Causa</i>	

I N D E X.

<i>Causa liberationis à seruitute est meri imperij, nu. 18.</i>	450
<i>Causa liberalis non potest Compromitti, nec de ea alij: quam maiores iudices cognoscant, nu. 2.</i>	144
<i>Causa finalis quæ dicatur, nu. 6. & 8. & 12.</i>	170
<i>Causa fit omnis actus iuris gentium, vel civilis, ex qua oritur obligatio, num. 5.</i>	670
<i>Causæ Principi reservatæ, vel in quibus electa est industria personæ, nec de iure canonico delegari possunt, nu. 28.</i>	396
<i>Causæ omnes status, etiam seruitutis, & libertatis sunt indelegabiles, & minoribus iudicibus delegantur, nu. 7.</i>	443
<i>Causæ mixti imperij an sint regulariter indelegabiles, nu. 1.</i>	416
<i>Causæ meri imperij an possit propter absentiam in totum delegari, num. 1.</i>	400
<i>Causæ merij imperij sunt indelegabiles de iure civili, secus de iure canonico, nu. 21.</i>	481
<i>Causæ indelegabiles possunt coram assessoribus tractantur, nu. 22. pag.</i>	392
<i>Causæ regulariter indelegabiles de iure canonico delegantur, num. 27.</i>	395
<i>Causæ indelegabiles, vt meri imperij, propter infirmitatem delegari, sicut propter absentiam possunt, num. 8.</i>	389
<i>Merij imperij Causas ob infirmitatem suorum delegare non licet, num. 9.</i>	398
<i>Causæ indelegabiles an de consuetudine delegentur in Italia, & in Hispania? nu. 26.</i>	395
<i>Causæ humiles, & minime, quæ, concessa generali iurisdictione, omnibus iudicibus, etiam minimis competunt iure magistratus, delegari possunt, num. 7.</i>	387
<i>Causæ, in quibus industria personæ electa est, delegari non possunt, & quæ verba industriam personæ importent, nu. 16.</i>	391
<i>Causæ identitas facit, quod non presumatur animus multiplicandi præstationes, num. 37. & 42.</i>	627
<i>Causæ quæcumque, quæ specialiter quibuscumque iudicibus lege tribuuntur, sunt indelegabiles: & qualiter hodie restringitur, num. 5.</i>	385
<i>Causæ, quæ, concessa generali iurisdictione, maioribus magistratibus competunt, & minoribus denegantur, delegari prohibentur: sed propter publicas, occupationes, vel ob multitudinem causarum de le-</i>	

I N D E X.

<i>delegantur, nu. 6.</i>	387
<i>Causæ quatuor sunt in omnibus actis iuris gentium, & civilibus: Naturalis, formalis, efficiens, & finalis, nu. 8.</i>	671
<i>Causæ Principi reservatæ delegari non possunt, nu. 15.</i>	391
<i>Casus speciales, in quibus longa locatio differt à breui, nu. 53.</i>	531
<i>Casus, in quibus frater propter ingratitudeis causam repellitur à successione ab intestato: & saluatur gloss. S. ingratitude, num. 19.</i>	205
<i>Cardinales æquiparantur senatoribus, & Patritijs, & sunt illustres, nu. 18.</i>	339
<i>Castigatio modicæ, etiam minoribus magistratibus competit, num. 2.</i>	409
<i>Castigari modicæ an possint personæ honestæ per delegatum, num. 15.</i>	413
<i>Castrense peculium quod dicatur, & quasi castrense, nu. 7.</i>	223
<i>Ciuis originarius in locis propriæ originis, & paternæ subijt muneribus personalia, & patrimonialia, & conuenitur, nu. 17.</i>	750
<i>Ciuis originarius an quis sit illius loci, in quo causaliter natus est, num. 39.</i>	757
<i>Ciuis originarius dicitur ab origine propria, nu. 3.</i>	747
<i>Ciuis vnius ciuitatis si nubat ciui alterius ciuitatis, quo ad quæ definit esse iuris propriæ ciuitatis, num. 13.</i>	751
<i>Ciuis comitatensis etiã si nascatur in ciuitate, est ciuis comitatensis, & idem est similiter in non comitatensi, & an sequatur quo ad hoc patris, an matris conditionem? nu. 27.</i>	714
<i>Ciues non comitatenses non gaudent eorum privilegijs, si habitent in territorio, nisi per maiorem partem anni stent in ciuitate, num. 28.</i>	754
<i>Ciues, qui non dum annum egerunt in ciuitate, dicuntur ciues nouitij, & si transgrediantur statuta illius loci, excusantur, num. 21.</i>	753
<i>Ciues comitatenses differunt à ciuibus non comitatensibus, licet omnes ciues dicantur, nu. 26.</i>	754
<i>Ciuis originarius dicitur quis illius loci in quo causaliter natus est, quando nullius præiudicium versatur, nu. 44.</i>	763
<i>Ciuum appellatione regulariter non continentur ciues non comitatenses, nu. 23.</i>	754
<i>Ciuilitas vera acquiritur ex privilegio, num. 20.</i>	753
	Ciui

I N D E X.

Civilitas vera acquiritur ex statuto, nu. 19.	753
Civilitas vera acquiritur ex manumissione loci originis manumittentis eum, aut eius patrem, nu. 14.	752
Civilitas vita an presumatur esse 100. annorum, nu. 22. & 23. quod non.	685
Coercitionis verbalis mentio in iure non reperitur, nu. 11.	412
Cohæredi defertur hereditas, obtrata in integrum restitutione aduersus hereditatis additionem, num. 11.	661
Clausula codicillaris, si sit apposita, turpi persona instituta, an inducat fideicommissum vniuersale? num. 26.	213
Clausula, quæ in instrumentis apponi solet, pro adiecta habetur, & si non sit apposita, nu. 12.	8
Clericus an habeat priuilegium, quod eius præteritio habeatur, pro exheredatione? nu. 20.	249
Clericus habet peculium quasi castrense, etiam primæ tonsuræ. nu. 10.	225
Clericus habens accessum ad mulierem committere dicitur adulterium secundum aliquorum doct. opin. nu. 8.	77
Clericus non potest instituire heredem propriam concubinam, nu. 5.	76
Clerici aut militis fratris, vel pagani testantis de peculio castrense, vel quasi, testamētū an expugnetur, quærela à fratre præterito, num. 32.	263
Clerici primæ tonsuræ an habeant aliorum priuilegia, nu. 26. 258	
Clerici testamentum an subiaceat hodie querelæ, nu. 19. et 31. 241	
Cognitione commissæ regulariter non censetur commissæ definitio num. 2.	401
Coitus bestialis non appellatur matrimonium, cum Couarr. contra Bosq; & Claud. nu. 19.	810
Collaterales vocantur ab intestato, ad successionem transversalium defuncti sine liberis, vel parentibus, nu. 1.	188
Collaterales contra testamentū regulariter nō succedunt, nu. 4.	189
Collateralibus successio iure naturali debetur, nu. 2.	188
Collatio cessat, quando vnus succedit titulo singulari, alter vniuersali olim, & hodie, num. 3. & 9. & ibi ratio redditur.	783
Collatio non habet locū, nisi in casibus à iure expressis, nu. 17.	795
Collatio à Præatore inducta solum datur inter succedentes de iure prætorio per bonor. possess. nu. 9.	789
	Collationis

I N D E X.

Collationis materia est exorbitans à iure communi, cum per eam quis proprium conferre compellatur, nu. 15.	794
Collationis dotis ratio est, æqualitatis seruandæ, quæ non est noua, sed descendit ex edicto Prætoris, contra doct. nu. 4.	786
Collationi olim locus non erat, quædo vnus succedebat ab intestato, & alter ex testamento in collatione inducta ex secundo capite edicti Prætoris, nu. 11. & 13.	790
Collationi locus erat olim, quando vnus iure civili, & alter iure prætorio succedebat, si tamen ille, qui iure civili succedebat, etiam cumulatiuè succedebat iure prætorio, contra omnes, num. 10.	789
Collationi an locus sit hodie inter succedentes diuerso iure? nu. 12. pag.	790
Collatio non dabatur olim testamento condito, nu. 13.	791
Collationi an locus olim esset inter succedentes diuerso iure? n. 1.	782
Collegij fundator potest sub conditione qua voluerit, bona sua donare, & statuere, et apponere pœnas, et cōditiones, quod qui illa recipit, teneatur restituere ipso iure, et in conscientia, nu. 49.	765
Collegialis, qui habet defectum occultum, an teneatur in conscientia restituere collegio, quæ ab eo percepit, nu. 50.	765
Collegiali, qui dum esset oppositor, alienauit bona, vt efficeretur pauper, vt admitti ad collegium possit, in amicum, à quo poterat recipere, teneatur restituere collegio, quæ ab eo percepit ipse, & electores. Et quid si non animo recuperandi alienauit in eum, à quo nō poterat recipere. Et quid si superueniāt bona post admissionem, nu. 53.	768
Collegialem aliquem recipere, cui deficit aliqua qualitas ex requisitis à statuto, est iniquum, & ipse electus, & electores peccant mortaliter, & ipso iure tenentur ad restitutionem honorū, quæ præcepit à collegio, nu. 47.	764
Comitatensium appellatione regulariter non continentur ciues non comitatusenses, nu. 2.	754
Compensatio an admittatur, quando testator hac forma legauit, lego 100. de bonis meis in casibus, in quibus aliis admittitur? nu. 57.	647
Compensatio quando admittatur de specie ad quantitatem, & quando non, num. 16. 41. & 42.	608
Compensatio non admittitur, quando ab alio, & non a testatore	11
	debeatur

I N D E X.

debebantur, num. 58.	647
Compensatio in matris ultimarum voluntatū pro imputatione accipitur, & improprie dicitur compensatio, nu. 17.	609
Compensationi locus est in debito, quod exegi tantum potest in foro conscientia, & de specie ad quantitatem in casibus, in quibus de iure conceditur, compensatio admittitur, nu. 56.	646
Compensandi animus nō præsimitur cum debito, quod actione reali exigi potest, nu. 60.	649
Compensandi animus non præsimitur ex eo, quod quantitates concurrunt, nu. 41.	631
Communicatio cum iudice, excommunicato in casu necessario non est prohibita, num. 9.	488
Concessum in uno in alio videtur negatum, & hac reg. procedit in statutis, nu. 33.	756
Concordia, quod militis testamentum subiaceat querelæ, sed eius præteritio pro exheredatione habeatur, num. 17.	237
Concordia inter opin. an vnus ex delegatis possit per se cognoscere, à principio, & vnus ex ordinarijs, nu. 12.	347
Concordia inter l. solent, & §. qui mandatam, nu. 4.	402
Concordia inter l. 1. C. de dot. prom. & §. gener, nu. 2. & 8.	51
Concordia inter intellectus ad l. 2. C. de ped. ind. variorum doctorū, nu. 10.	427
Concordia l. si cum dorem. §. si pater. ff. sol. mar. cum l. fin. C. com. vtr. ind. nu. 52.	645
Concubina clerici non dicitur proprie concubina, sed focaria, num. 6.	77
Concubina clerici quando est hæres instituta, portio hæreditaria cui sit applicanda, nu. 10.	78
Concubina potest hæres institui regulariter, nu. 4.	76
Concubinae propriae non potest clericus donare, nec in testamento aliquid relinquere, nec iuramento firmatur actus, nu. 9.	78
Concubinae propriae potest donari, nu. 1.	75
Conditio appositæ à lege debet formaliter adimpleri, quia de sui natura importat causam finalem, nu. 40.	724
Conductor in re conductæ vicem domini pro tempore conductionis gerit, & dicitur temporalis empror. Et conductione largissimè dicitur alienatio, & improprie, nu. 20.	508
Conductor ad longū tempus nec habet possessionē naturālē, nec dominium	

I N D E X.

minium vtile, sicut non habet conductor ad modicum tempus, contra Card. & Feli nu. 52.	531
Conductori agri vectigalis, etiam ad modicum tempus competit actio in rem, cum comm. nu. 13.	503
Conductor vectigalium cessans à solutione mercedis potest expelli tempore, quo simplex conductor expelli solet, nu. 17.	503
Confabulatio cum excommunicato prohibita est, nu. 3. & 8.	483
Confertur quod imputatur, sed non è contra, nu. 21.	613
Coniunctiones omnes non matrimoniales sunt contra ius naturale, nu. 12. & 35.	806
Correctoria dispositio quando extendatur, nu. 24.	210
Coertio modica, & leuium criminum castigatio delegabilis est num. 1.	408
Consensu deficiente actus nullus valere potest, num. 44.	727
In Consilijs requirendis antiquitati semper defertur, nu. 24.	304
Consuetudo recipit strictam significationem, nu. 10.	7
Consuetudo in interpretationibus in primis est attendenda, num. 21.	302
Consuetudo in pralationibus consideratur, nu. 22.	303
Consuetudo debet esse rationalis, alias non dicitur consuetudo, num. 15.	864
Conuenit, verbū apud acta iudicij inducit stipulationem, num. 152. pag.	736
Constitutione quacunque civili, vel canonica semper inest ratio naturalis, num. 5.	859

D

DARE iudicem, quod sit simplicem delegatum non ad vniuersitatem facere, nu. 7.	316
Dare, verbum aliquando accipitur pro tradi, nu. 14.	337
Datio tutoris an de iure antiquo cōpetebat iure magistratus, quod non, num. 2.	431
Debitum legale an cōpensetur cum dispositione inter vivos, vel cū alio debito legali, remissiuè, nu. 55.	646
Debitor ex quasi contractu, legando creditori, non videtur legare	
De animo compensandi cum debito, num. 39.	629
Debitor fugitiuus à quocunque iudice, etiam delegato, capi potest,	

I N D E X.

<i>nec potest allegare iudicis incompetentiam, nu. 27.</i>	452
<i>Debitor legando creditori suo, in dubio non censetur legare animo compensandi cum debito, nu. 1. 27. & 39.</i>	603
<i>Debitor si creditori suo legat sub hac conditione, ut sit pro faris fustione debita quantitatis contentus, si legatum a creditore acceptum sit, debitum extinguitur, nu. 38.</i>	629
<i>Debitor legando creditori, in dubio videtur legare animo compensandi cum debito, quando id, quod debetur, legatum est, nu. 36.</i>	627
<i>& 42.</i>	614
<i>Debitor ut dicatur necessarius, vel voluntarius, quod tempus debeat attendi, nu. 24.</i>	614
<i>Decima animalium, quae fugerunt propter guerram ex vna parochia, debetur parochia, & qua fugerunt, nu. 40.</i>	759
<i>Deportatus quando est heres institutus, hereditas non applicatur fisco, sed aduenientes ab intestato pertinet. Idem in damnato ad metallum, nu. 11.</i>	79
<i>Defensio denegatur in omnibus casibus, in quibus defensio est permessa, nu. 35.</i>	820
<i>Defensio descendit ex naturalibus, & iuris gentium praeceptis, num. 36.</i>	820
<i>Defensio pupilli descendit ex praeceptis civilibus, nu. 34.</i>	820
<i>Defensores ciuitatum olim erant de minoribus iudicibus, hodie habent merum, & mixtum imperium, nu. 16. & 18.</i>	414
<i>Delegatus ad vniuersitatem causarum potest vniam causam subdelegare, cum communi contra Dec. & Cur. nu. 3.</i>	331
<i>Delegatus simplex non exequitur suam sententiam, delegatus ad vniuersitatem causarum, sic, nu. 13.</i>	318
<i>Delegatorum ad vniuersitatem causarum vnus ex pluribus poterit ab initio solus sine alijs procedere, secus est in simplice legato, seu iudice dato, nu. 14.</i>	318
<i>Delegari ad vniuersitatem causarum tenetur ferre sententiam in loco solito, secus in iudice dato, nu. 15.</i>	318
<i>Delegatus simplex potest sententiarum extra locum iurisdictionis, delegatus ad vniuersitatem causarum non, nu. 16.</i>	319
<i>Delegatus ad vniam causam non potest vnium articulum subdelegare, nu. 3. & 11.</i>	321
<i>Delegatus ad vniuersitatem causarum potest vniam causam subdelegare, nu. 4.</i>	322
Delegatus	

I N D E X.

<i>Delegatus simplex, seu iudex datus dare iudicem non potest, habet mandatum iurisdictionem sic, num. 10.</i>	317
<i>Delegatus iudex, cui causa civilis commissa est, non potest facere realem citationem, per quam procedatur ad capturam, nu. 5.</i>	410
<i>Delegatus quilibet dicitur Vicarius, nu. 3.</i>	472
<i>Delegatus ad vniuersitatem causarum equiparatur ordinario, num. 3.</i>	343
<i>Delegatus ad vniuersitatem causarum non est ordinarius, sed quasi ordinarius, nu. 20.</i>	480
<i>Delegatus potest punire teste coram se falso dicente, nu. 9.</i>	411
<i>Delegatus Principis delegat causas alias indelegabiles, si a Principe specialiter est concessum, nu. 18. & 21.</i>	392
<i>Delegatus Principis causas delegabiles delegare potest, nu. 17.</i>	392
<i>Delegatus Principis equiparatur ordinario, nu. 17.</i>	364
<i>Delegatus vnus a Principe non potest sine alijs cognoscere, nu. 7.</i>	343
<i>Delegatus Principis potest vniam causam subdelegare, nu. 6.</i>	344
<i>Delegatus Principis an delegare possit causas alias indelegabiles, num. 8.</i>	353
<i>Delegatus Principis causas meri imperij delegat, si est delegatus cum potestate subdelegandi, num. 8.</i>	353
<i>Delegatus, causam insignis latronis, quam differri periculosum esset, cognoscit, & pronunciat, nu. 10.</i>	406
<i>Delegatus Cardinalis de Latere an possit subdelegare, nu. 19.</i>	340
<i>Delegatus Proconsulis ad vniam causam non poterit subdelegare, num. 4.</i>	331
<i>Vnus ex pluribus simplicibus delegatis, non potest sine alijs cognoscere: secus in ordinarijs iudicibus, nu. 1.</i>	342
<i>Delegatus vnus ex pluribus ad vniuersitatem causarum an possit a principio sine alijs cognoscere? num. 2.</i>	343
<i>Delegati iurisdictione non efficitur maior per litis contestationem, & lite contestata potest renocari, nu. 6.</i>	410
<i>Delegari possunt cause indelegabiles in locis, in quibus de consuetudine praescripta delegantur, nu. 25.</i>	394
<i>Delegati ad vniuersitatem causarum tribunal est idem cum tribunali delegantis, & rationes, quare ab eo non appellatur ad delegantem, nu. 11.</i>	493
<i>Delegatio Principis non transit ad successores, quando facta est nomine proprio, secus si appellatio, nu. 31.</i>	398
Delegatio	

I N D E X.

Delegatio finitur reuerso delegato, nu. 12.	390
Delegatio facta à Principe virtute rescripti, quòd debet esse maioris efficacæ, quàm à lege, & nouam differètia rationem assignat auctor, nu. 14.	361
Delegatis causis generaliter, vel specialiter, tot intelliguntur delegationes, quot sunt causæ, secus si vniuersaliter, nu. 17.	319
Destinatio hominis operatur, quod id, quod factum est in vno loco, censeatur factum in loco destinationis, in his, quæ dependent à voluntate nostra, nu. 42.	761
Deus est Dominus vitæ, & mortis, & quicumq; homo est innocens eius mandato absque iniustitia aliqua, occidi potest, num. 10. pag.	806
Dei mandato accipiens aliquà rem, ex mandato veri domini accipit quia deus est dominus vniuersorum, nu. 11.	306
Dei mandato accedens ad aliquã mulierẽ non esse adulterũ, nec fornicariũ, sed ad suam, diuino mandato accedere, nu. 13.	870
Differentia an sit de iure can. & ciuili in appellatione à subdelegato? num. 23.	469
Differentia an sit vtrum dominus agat contra seruũ, vel è cõtra, num. 6. 7. & 23.	443
An sit Differentia inter verba legis, et verba statuti? nu. 30.	515
Differentia plures inter delegatam, & ordinariam iurisdictionem, remissiue, num. 10.	328
Differentia inter delegationem causarum meri, & mixti imperij nouiter considerata, nu. 11.	428
Differentia, quam tradunt aliqui doct. inter Vicarium, & delegatum ad vniuersitatem causarum, non est vera, nu. 22.	482
Dignitas significat honorem, & præminentiam, nu. 20.	301
Digniora sunt præferenda, num. 13.	297
Dignitas superueniens non mutat ciuilitatem, nu. 17.	752
Dispensatio facta circa vnum, non porrigitur ad aliud, num. 11. pag.	295
Dispositio l. 1. C. de dot. promis. an habeat locum in Regnis Castellæ, nu. 6. & 12.	53
Dispositio loquens de simplicibus, non cõprehendit casum mixtum: & quando hæc reg. locum habeant, nu. 16.	794
Dispositio l. 1. C. de dot. promis. an locum habeat de iure canon. num. 5. & 12.	53

Diuer-

I N D E X.

Diuersã rationẽ esse in datione tutoris, et in remotione, nu. 10.	438
Doctõr habet priuilegia per receptionem insigniorum. Insigni a sunt de forma, num. 7. & 9 & 14. 15.	14
Doctõr antiquus penitus ignarus præfertur iuniori, dum modo nõ sit excellens iunior, nu. 19.	301
Doctõr in canonicum tardiu receptus præfertur canonico prius recepto, nu. 6.	292
Doctõrem nouiorem anteriori præferri, est iniuriam, & iniustũ, et an consuetudine induci possit? num. 3.	291
Doctõres priores in gradu doctoratus præcedunt posteriores, item priores in ordine præferuntur posterioribus, nu. 1.	290
Doctõres præferuntur in prælationibus, non tamen in commoditatibus, nu. 20. & 15.	298
Doctõres præcedant in honoribus delatis, non in deferendis, vt in electionibus, nu. 16.	298
Doctõres excusantur à muneribus, & tributis, & similit er licentiat, nu. 3.	13
Dominium non transfertur neque directum, neque vtile per locationem ad longum tempus, nu. 48.	528
Donandi actus est meritorius, et rationi naturali consonus, num. 5. pag.	542
Donans omnia bona sua post mortem tacitè censetur sibi reservare vsumfructum, num. 74.	6
Donatarius non potest conuenire donatorem vltra quàm facere potest, sed deducto ne egeat, & alimenta tenetur præstare, nu. 23. & nu. 69.	554
Donatarius omnium bonorum tenetur alimenta præstare donatori, aliàs donatio reuocatur ingratitude, num. 70.	596
Donatio summæ maximæ, vt facta centum millium aureorum, facta ab eo, qui mille tantum aureos in patrimonio haberet, valet, num. 54.	577
Donatio facta hoc modo, dono bona mea post mortem meam, restringitur, ad illã bona, quæ donator habebat tẽpore donationis, num. 64.	592
Donatio est de prohibitorijs, & regulariter censetur permissa, nu. 26.	557
Donatio in dubio an præsumenda sit, num. 5. & 26.	604
Donatio causa mortis regulariter intelligitur ea, in qua sit mentio mortis,	

- mortis, quæ regula patitur plures limitationes, nu. 63. 591
 Donatio hereditatis aliquando valet, aliquando non, nu. 56. 578
 Donatio reuocabilis, ut causâ mortis, vel quæ morte confirmatur, presentium, & futurorum valet, nu. 62. 589
 Donatio omnium bonorum, per quam remanet nudum, & inane nomen heredis penes heredem, valida est ipso iure, nu. 30. 360
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum, reseruato usufructu, valet, num. 35. 561
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum, quando donator expressit, quod de re donata in vita possit disponere, non valet, num. 36. 563
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum, aliqua re vel quantitate reseruata, est valida, num. 34. 561
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum, aliquo reseruato, valet, nu. 33. 561
 Donatio omnium bonorum presentium in Hispania tantum est improbatâ, num. 32. 561
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum infirma est secundum receptiorem sententiam, quæ in praxi seruatur, licet contraria opinio in strictâ disputatione facilius defendi possit, num. 31. 560
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum, valida est, reseruata aliqua re, vel quantitate, cû adiectione quod de ea possit donator in vita disponere, vel in morte, num. 37. 564
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum non valet, aliquo reseruato, quando id, quod reseruatur, non cadit in testamentariam dispositionem, nu. 40. 565
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum, valet, quando testator expressit, quod reseruabat aliquam rem, vel quantitatem ad testandum, & disponendum pro anima, nu. 38. 564
 Donatione omnium bonorum presentium, & futurorum non tollit liberò testandi facultatem directò, nu. 2. 540
 Donatio omnium bonorum reuocatur per superuenientiam liberorum, num. 71. 6
 Donatio omnium bonorum, quando donator habet creditores, presumitur in fraudem facta, num. 72. 6
 Donatio omnium bonorum an possit minui ex causa dotis, nu. 72. 6
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum presumitur frau-

- fraudulenta, quando donans habet creditores, num. 24. 73. 554
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum an tollat liberam testandi facultatē indirecte, et occasionaliter? nu. 11. 547
 Donatio omnium bonorum presentium, reseruato usufructu, valet in Castella Regnis Hispania, nu. 43. 566
 Donatio presentium, & futurorum, aliquo reseruato, valet, quando id, quod reseruatur, non est modicum, nu. 44. 566
 Donatio presentium, & futurorum simpliciter facta valet, quia censentur reseruata suppellectilia, & cetera bona, quæ verisimiliter credendum est nullum fuisse donaturum, si non sunt modici valoris, num. 45. 569
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum causa mortis valida est, num. 21. & 26. & 62. 253
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum non ladicus publicum, num. 22. 553
 Donatio omnium bonorum presentium tantum in articulo mortis de iure communi valida est, nu. 14. 550
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum facta ecclesie, vel pio loco valet, nu. 29. & latius, 59. 559
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum valida est, reseruato usufructu ad vitam, contra Curt. Iun. nu. 39. 565
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum valet, reseruato usufructu, etiam si non exprimat, quod reseruatur fructus contra Purp. Rip. & Curt. Iun. nu. 41. 568
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum adiectione mobilium, vel cum adiectione ubicunque existentium valet, quia censentur reseruata iura, & actiones, nu. 49. 573
 Donatio omnium bonorum futurorum tantum ualida est, nu. 51. 575
 Donatio omnium bonorum presentium tantum est firma, numero 52. 575
 Donatio omnium bonorum simpliciter facta absque adiectione presentium, & futurorum valida est, quia refertur ad presentia, num. 53. & 45. 576
 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum, an sit valida? nu. 1. 539
 Donatio omnium bonorum, quando valida est, recipit plures declarationes, nu. 68. 6
 Donatio presentium, & futurorum non firmatur iuramento, nec

I N D E X.

valet in presentibus, nec in futuris, nisi quando esset facta cum adtestatione post mortem, quo casu, quando reuocabilis est, valet, num. 58.	581
Donatio presentium, & futurorum, reseruat iuribus, & actionibus, valet, si non modica sunt, num. 47.	571
Donatio presentium, & futurorum post mortem suam, etiam in casibus, in quibus donatio esset irrevocabilis, valet, & num. 55. & 62. latius.	578
Donatio presentium, & futurorum ob causam dotis facta, quando valeat, num. 61.	588
Donatio presentium, & futurorum est inualida, etiam si dominium bonorum donatorum non sit translatum, num. 50.	574
Donatio presentium, & futurorum est inualida, etiam si fiat ab intestabili, cui licebat contrahere, num. 67.	595
Donatio presentium, & futurorum, ut valeat, induci potest lege, vel consuetudine lege, vel statuto approbata, num. 66.	594
Donatio presentium, & futurorum inualidat est non solum quo ad futura, sed etiam quo ad presentia bona, num. 65.	593
Dos promissa intelligitur promissa pro modo facultatum promittentis, & dignitate natalium uiri, num. 5.	31
Dos etiam profectitia filiae emancipatae acquiritur, & non compensatur cum legato a patre relicto, num. 31.	622
Dos promissa genero ex legis interpretatione, & ex patris affectione promissa filiae censetur, num. 18.	610
Dos data filiae imputatur in legitimam, num. 13. 27. & 37.	606
Dotis debitor, an legando filiae, videatur legare animo compensandi cum dote, quando ex facto suo tenebatur ad dotem? num. 14. 34. & 50.	607
Dotis promissio incerta valet, & an iure privilegio, vel iure communi, num. 2. & num. 19. cum seq.	40
Incerta dotis promissio valet, etiam si promittens dotem non teneatur dotare, num. 20.	41
Dotis incertam provisionem non aliquo privilegio, sed communi iure uerius esse ualere, num. 3.	31
Dotis titulus an sit lucratiuus, num. 8. & num. 26.	605

Effectus

I N D E X.

E

Effectus qui sequuntur ex eo, quod competat contra testamentum clerici querela, & non conditio ex lege, num. 22.	254
Eligere potest quis, ut acquirat ex causa emphiteutici, & non emptionis, ut eiret dispositionem statuti Florentiae, quod emptor teneatur ad luitionem, num. 56.	777
Emens rem alienam a fisco non potest a dominis inquietari, num. 14. 504	
Emptor non potest expellere conductorem, qui perpetuo, uel ad uitam locauit, & quod non est idem, si ad decennium locauit, contra doct. num. 55.	532
Emancipato filio praeterito, quod remedium competat, num. 13. 138	
Emancipator pater, si est exheredatus cum causa, habet querelam, num. 8. 157	
Emancipator pater, uel ascendens si est praeteritus, uel exheredatus a filio emancipato sine causa legitima, testamentum est nullum, num. 7. 156	
Emancipator, si est praeteritus cum causa, hodie habet querelam regulariter, num. 10.	158
Emancipator pater qualiter succedit filio emancipato ab intestato tanquam pater, num. 10. uersi. tertio praemittito.	167
Emancipator pater quod remedium habeat contra testamentum filii emancipati, in quo est praeteritus, aut exheredatus tanquam pater, num. 10. uersi. nunc.	170
Emancipator pater qualiter succedat filio emancipato tanquam patronus ob beneficium emancipationis in filium collatum, ab intestato, & condito testamento, num. 10. uersi. aliam.	170
Emancipatus, ut ex edicto praetoris ad collationem compellatur, duo copulatiue requiruntur, num. 7. & 8.	187
Emancipatori patri, contra filii emancipati clerici, aut militis testamentum, an detur contra tab. bon. poss. uel querela? num. 34. 270	
Emphiteuta ad longum tempus locans, non debet soluere domino quinquagesimam, quae ei ex alienatione debetur, cum Pine. contra Ias. & alios, num. 40.	523
Episcopus si constituat plures officiales in aliqua parte suae dioecesis, nisi dederit cuilibet potestatem infolidum, non possunt separatim procedere, num. 1.	346
Episcopus, quando interest in aliquo collegio, non ut praelatus illius collegii, sed ut singularis illius collegii, non habet caput, licet habere debeat secundum locum, num. 7.	293
Episcopus maiorem potestatem habet, quam Vicarius eius, num. 14.	478

I N D E X.

<i>Error iuris quando præsumatur, nu. 29.</i>	621
<i>Exceptione non bene probata, regulæ in hærendum est, nu. 4.</i>	344
<i>Excommunicatus non prosequitur suã, uel suorũ iuriã, nu. 7.</i>	485
<i>Excommunicatus potest conueniri, & non conuenire, nu. 8.</i>	487
<i>Excommunicatus conuentus an possit per se in iudicio se ipsum defendere, nu. 1.</i>	483
<i>Excommunicatus prohibetur à iudicialibus, & extraiudicialibus, & ab actibus legitimis, nu. 6.</i>	485
<i>Excommunicatus quare non potest comparere in iudicio, nu. 5.</i>	485
<i>Exempla, in quibus filius præteritus cum causa non intelligitur exheredatus, nu. 6.</i>	132
<i>Exheredato filio à patre, qui eum in potestate habet, quando competat ius dicendi nullum, & quando querela, nu. 11.</i>	136
<i>Exheredatio inducitur ex sola mente testatoris uolentis filiũ suum ab hæreditate sua per quæcunq; uerba remouere, nu. 7.</i>	133
<i>Exheredatus filius cum causa legitima, probata causa, caret omni auxilio, nu. 12. & 16.</i>	138
<i>Explicatur, c. nullus, sess. 23. concilij Tridentini, nu. 29.</i>	262
<i>Expositus infans cuius est illius populi, in quo expositus est, quando parentes ignorantur, nu. 9.</i>	249
<i>Extrema duo quando insimul concurrunt, quorum neutrum afferret impedimentum, de concursu non curatur, nu. 14.</i>	793

F

<i>Facultas testandi potest tolli per actum meritorium, & demeritorium, & indifferentem, & quò intelligatur, nu. 4.</i>	542
<i>Falcidia, & Trebellianica sunt debita necessaria contra Corrum, nu. 50.</i>	643
<i>Falcidia detractio, quare hodie prohiberi potest à testatore, assignat rationem, & eam improbat, nu. 15.</i>	551
<i>In Falcidiam imputatur quod iure hereditario accipitur, & quæ sit ratio, nu. 47.</i>	641
<i>Famosa causa ardua dicitur, ubi agitur de infamia hominis, numero 13.</i>	449
<i>Fictæ, & improprie non semper conuertuntur, nec idem omnino important, nu. 33.</i>	718
<i>Fictio etiam super ijs, quæ sunt iuris, in multis casibus debilior est ueritate,</i>	

I N D E X.

<i>ritate, nu. 16.</i>	715
<i>Fictionis effectus non sunt tantæ potentiæ, quantæ effectus causat ex ueritate, quia sunt ius singulare, nu. 34.</i>	719
<i>Fictiones duæ circa idem ex eodem fonte, & ad eundem effectum de iure concurrunt, nu. 7. & 8.</i>	56. & 60
<i>Fingitur aliquando super incerto, & quomodo, nu. 18.</i>	710
<i>Finxit lex super ijs, quæ sunt meri iuris, ut euitetur repugnantia iuris, nu. 29.</i>	717
<i>Filia, quæ communem habet hæreditatem cum fratribus, si stetit, quòd non petijt portionem suam diu, an iudicatur repudiasse, nu. 10.</i>	126
<i>Filia priuatur dote propter causam ingratiitudinis, propter quam poterat exheredari, nu. 26.</i>	151
<i>Filia, cui pater prius dotem dedit, si postea ab eodem patre hæres instituitur, an intelligatur, computata dote, institutio facta è num. 11. & 27.</i>	605
<i>Filia non imputat in dotem partem hæreditariam, in qua fuit à patre hæres instituta, nu. 33.</i>	626
<i>Filius, qui passus est, tempus labi, intra quod tenebatur agnoscere bonorum possessionem, an noceat patri, nu. 1.</i>	119
<i>Filius tria habet remedia ad consequendam legitimam contra testamentum, nu. 3.</i>	130
<i>Filius in potestate constitutus debet institui, uel exheredari pro forma testamenti: quæ non seruata, filio competit ius dicendi nullum, & bon. poss. contra tab. nu. 4.</i>	130
<i>Filius, qui est in potestate patris, non potest testari de bonis aduenticijs, etiam in quibus pater nõ habet usumfructum, secus de iure regio, nu. 15.</i>	183
<i>Filius, si transactum est tempus agnoscendæ bon. possessionis, patre absente causa reipublicæ, restituitur, nu. 15.</i>	127
<i>Filius an possit agnoscere bon. possessionem, quando transactum est tempus, si est delata hæreditas matris? nu. 12.</i>	127
<i>Filij expressa renuntiatio, renuntiatio non nocet patri, tacita tamen ex lapsu temporis inducitur nocet, nu. 5.</i>	122
<i>Filius an repellatur à successione ab intestato propter ingratiitudinis causam, nu. 10.</i>	134
<i>Filius matris originem regulariter non sequitur, sed fallit in aliquibus casibus, nu. 7.</i>	749
	Filiosam.

Filiusfam. militi, uel pagano de castrensi, uel quasi castrensi pecunia testari licet, nu. 12.	226
Filio possunt alimenta denegari, ex causis ex quibus exheredari potest, nu. 24.	150
Filio emancipato exheredato, quod remedium competat contra parentis testamentum, nu. 14.	139
Filio praterito cui causa legitima competit ius dicendi nullum, querela tamen quoad habetur prateritio pro exheredatione, nu. 5.	130
Filio, uel descendenti praterito, uel exheredato quod remedium competat contra testamentum matris, uel lineae maternae, nu. 15.	139
Filio praterito cum causa legitima, probata causa, an conualescat testamentum, nu. 8.	133
Frater, cui aliquid minus legitima relictum est a fratre, turpi persona instituta, an habeat querelam? nu. 15.	200
Frater naturalis illegitimus non habet querelam, etiam si legitimatus sit per rescriptum Principis, nu. 8.	195
Frater tantum coniunctus per lineam foemininam an de iure Regio habebat querelam? nu. 9.	169
Frater in totum, non autem usque ad legitimam tantum, rumpit fratris testamentum, nu. 16.	203
Frater de iure regio repellitur a successione fratris, testamento condito, & abintestato propter causam ingratiitudinis, nu. 20.	206
Frater prateritus, aut exheredatus, turpi persona haerede instituta a fratre, querelat testamentum fratris, nu. 1.	101
Fratri, uel sorori turpi personae, instituta turpi persona, non datur querela, nu. 11.	196
Fratri datur querela, quando persona turpis est instituta, quae capax erat, secus tamen si incapax, & indigna, nu. 33.	220
Fratri non datur querela, quando persona turpis instituta eum excluderet abintestato, & assignatur ratio, nu. 30.	218
Fratri utrinque coniuncto, aut consanguineo competit querela, non autem uterino & quae sit differentia ratio, nu. 7.	192
Fratres minores a temporibus qui mendicitate non possent se alere, sunt capaces alimentorum annuatim concessorum, nu. 36.	696
Fratres minores sunt capaces legati annui, quando relictum est ad modicum tempus, & non pro alimentis, etiam si est modica quantitas, nu. 32.	694
Fratres minores sunt incapaces legati alimentorum perpetui, numero	mero

mero 31.	693
Fratribus minoribus possunt relinqui alimeta pro certo die, uel mense, non tamen annuatim, nu. 33.	695
Fructus certi fundi, si relinquuntur in singulos annos, perinde est, ac si usufructus relictus esset, et si Reip. relinquatur, finitur 100. ann. legatum, nu. 27.	691
Finis, quando habet relationem ad principium, & necessariam consequentiam attenditur principium, nu. 14.	25
Fisci particularis successor, non potest expellere eius colonum, etiam modici temporis, nu. 16.	504
Fisco est applicanda hereditas, quando concubina clerici est haeres instituta, nu. 14.	80
Fornicatio simplex est iure naturali uetita, & peccatum mortale, num. 21.	812
Furiosus non potest petere bonorum possessionem, nu. 8.	117

H

Hereditas pertinet ad fiscum secularem, si haeres institutus indignus erat laicus, si clericus ad ecclesiasticum, nu. 17.	83
Hereditas quando applicatur fisco, si institutus sit indignus, & quando non, nu. 14 cum seq.	80
Hereditate adita, bona efficiuntur propria haereditis, nu. 5.	657
Haeres, qui est semel, amplius non potest desinere esse haeres, & quo modo haec regula intelligatur, nu. 7.	657
Haeres patris tenetur dotare filiam, nu. 35.	626
Haeres licet sit possibile, quod uelit hereditatem adire pro minimo, aut nullo lucro, non tamen est uerisimile, nu. 16.	551
Haereditis appellatio non solum ad proximum haereditem, sed etiam ad ulteriores refertur, nu. 2.	668
Homo est prouior ad malum, quam ad bonum, nu. 16.	808

I

Incapacis, & indigni assignatur differentia, nu. 16.	82
Improprie, & largè, non esse omnino idem, nec strictè, & proprie, & quomodo differunt, nu. 26.	513
Impubes potest exheredari, si sit proximus pubertati, nu. 20.	148
	Imputatur

I N D E X.

<i>Imputatur in legitima filij legatum eidem relictum, numero 12.</i>	605
<i>¶ 27.</i>	605
<i>Incerta dispositio non ualet etiam fauore piæ causæ, quando ex causa adiuncta non potest certificari, nu. 14.</i>	35
<i>Incerta dotis promissio, an ualeat speciali iure, et privilegiis dotis, numero 2.</i>	30
<i>Incerta dotis promissio ualet, & si à muliere ipsa dos sit promissa, contra aliquos doctores, nu. 19.</i>	40
<i>Incerta dotis promissio, an alterius arbitrio collata ualet, & quando hoc procedat, nu. 21.</i>	42
<i>Incerta promissio, quando potest uerificari ex causa adiuncta, bene sustineretur, nu. 4.</i>	31
<i>Incertum legatum uia publicæ ualet, nu. 6.</i>	32
<i>Incertum non dicitur, quando aliquid debetur arbitrio boni uiri, num. 12.</i>	35
<i>Incertum, & certum quid appelletur, nu. 1.</i>	30
<i>Incipiendum est à diuini nominis inuocatione, nu. 1.</i>	2
<i>Inclinatio, seu appetitus rationalis pertinet ad ius naturale, irratiomatis est contra id, nu. 15.</i>	807
<i>Inciso auriculæ, uel digiti an excedat modicam coercionem? numero 13.</i>	413
<i>Incola quis presumitur illius loci, ubi habet aliquid, dum non probatur alibi plura habere, nu. 36.</i>	757
<i>Incola est, qui in alienam prouinciam domicilium contulit, numero 34.</i>	757
<i>Incola facit domicilium, nu. 35.</i>	757
<i>Incolatui potest renunciari, nu. 37.</i>	757
<i>Indigni absque sua culpa, uel incapaces, quando sunt hæredes instituti hereditas non applicatur fisco, nu. 15.</i>	81
<i>Indigno quando hereditas relinquitur palam, fisco non applicatur, num. 13.</i>	80
<i>Industria personæ quando est electa, actus etiam in casu necessitatis, non potest per alium expediri, nu. 30.</i>	397
<i>Industria personæ quando electa est, non est satisfactum, si fiat actus per alium, etiam in casu necessitatis, nu. 13.</i>	359
<i>Infirmi tatis causa, tutoris datio delegari potest, nu. 12.</i>	439
<i>Ingenuitatis causa est minus fauorabilis, causa seruitutis, nu. 9.</i>	444
<i>Ingenuitatis causa, et libertatis est minoris præiudicij, quam seruitutis,</i>	

I N D E X.

<i>ritus, & libertis, nu. 48.</i>	444
<i>Ingratus filius amittit priuilegia filiationis, nec si pater eum occidat, tenetur poena, l. Pomp. de par. nu. 29.</i>	816
<i>Ingratitudo filij per duos testes probatur omni exceptione maioribus, num. 22.</i>	149
<i>Ingratitudinis causa fratrem à querela repellit, nu. 17.</i>	203
<i>Ingratitudinis causa, an frater repellatur à successione fratris abintestato, num. 18.</i>	204
<i>Ingratitudinis causæ quæ sint, nu. 18.</i>	146
<i>Ingratitudinis causam hæres tenetur probare, num. 21.</i>	149
<i>Inhærendum est regulæ, quoties exceptio non bene probatur, nu. 12.</i>	336
<i>Initatus prima tonsura, ut gaudeat priuilegijs clericorum, quæ requirantur, nu. 28.</i>	260
<i>Inquisitores hæreticæ prauitatis deputati in aliqua prouincia, uel ciuitate, dicuntur delegati, & eorum officia morte non expirant iure speciali, nu. 9.</i>	345
<i>Instrumentum publicum in Hispania quæ debeat continere, nu. 159.</i>	159
<i>Intellectus ad l. solent, & ad l. Prætor. ff. de iurisd. omn. iud. & ad l. cognitio. ff. de off. eius & ad l. 1. ff. de damn. infect. nu. 4.</i>	314
<i>Intellectus ad l. pen. ff. de off. præsi. num. 9.</i>	327
<i>Intellectus ad l. solent. ff. de off. procons. num. 3.</i>	383
<i>Intellectus ad l. solent. ff. de off. procons. num. 3.</i>	401
<i>Intellectus ad l. omnia quæcumq; & ad S. ubi decretum, nu. 7.</i>	419
<i>Intellectus ad l. 1. ff. de off. eius, nu. 1.</i>	379
<i>Intellectus ad S. qui mandatam, num. 10.</i>	335
<i>Intellectus ad S. qui mandatam, num. 8.</i>	326
<i>Intellectus plures ad l. fin. ff. de off. eius, nu. 10.</i>	411
<i>Intellectus ad S. quod ferè, l. iuris gentium. ff. de pact. nu. 14. et 43.</i>	709
<i>Intellectus ad l. nam & si parentibus. ff. de inoff. testam. & ad l. scripro. ff. unde lib. nu. 8.</i>	835
<i>Intellectus ad l. 1. & fin. ff. si ager, uel. nu. 11.</i>	500
<i>Intellectus plures ad l. pater filium. ff. de inoff. test. nu. 11.</i>	176
<i>Intellectus nouus auctoris ad l. ut in conductionibus. ff. pro soc. num. 42. pag.</i>	830
<i>Intellectus ad l. obligatio generali. ff. de pign. nu. 46.</i>	569
<i>Intellectus nouus ad l. si cū dotē. S. si pater. ff. solu. mat. nu. 28. 62.</i>	11

I N D E X.

Intellectus ad l. si socr. §. Lucius. ff. solut. matrim. nu. 20.	611
Intellectus ad l. 1. §. pen. ff. de vent. insp. nu. 4.	3
Intellectus ad l. cum ostendimus. §. fin. de fideiuss. tu. nu. 8.	707
Intellectus verus ad §. item si Reip. l. 3. ff. ad l. falc. nu. 24.	687
Intellectus ad l. tutor rerum. ff. de admin. tur. nu. 10.	356
Intellectus ad l. si pater pro filia. ff. de collat. dot. nu. 15.	608
Intellectus plures ad l. 1. §. fin. ff. quis. & à quo appeller. nu. 9.	461
Intellectus ad l. stipō hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. & no- ua auctoris ratio. nu. 9.	546
Intellectus ad l. pen. ff. de prat. stip. nu. 3.	341
Intellectus ad l. 1. §. quod autem. ff. de superfic. nu. 18.	505
Intellectus nouus auctoris ad l. alienatū. ff. de verb. sig. nu. 32.	517
Intellectus ad l. ex contractu. ff. de re iud. nu. 9.	659
Intellectus nouus auctoris ad l. Pantonius. ff. si à paren. quis fuer. man. nu. 13.	198
Intellectus ad l. 1. §. si quis adita ff. ad sent. Tertull. nu. 14.	665
Intellectus ad l. hac editā. C. de pact. comuen. nu. 45.	8
Intellectus ad l. fin. C. com. vtr. iud. nu. 19.	610
Intellectus ad l. fin. C. vbi. & apud que. nu. 5. 316. & nu. 3.	418
Intellectus plures & nouus auctoris ad l. 1. C. de dot. promiss. nu. 9. & pag. 61. & 67. & nu. 45.	728
Intellectus plures ad l. 2. C. de liber. & eor. lib. nu. 14. 450. & no- uus auctoris. nu. 19.	451
Intellectus ad l. filios. C. de mun. & orig. lib. 10. nu. 43.	761
Intellectus nouus auctoris ad l. 1. C. qui pro sua iuris. nu. 22.	361
& nu. 21.	467
Intellectus ad l. si. C. vbi sen. vel Clariss. nu. 3.	352
Intellectus ad l. 2. in fin. C. de ped. iud. nu. 23.	453
Intellectus plures ad l. 2. C. de ped. iud. nu. 8.	420
Intellectus nouus auctoris ad l. 2. C. de ped. iud. nu. 9.	425
Intellectus ad l. fin. C. de pact. nu. 19.	552
Intellectus plures ad l. iam dudum. C. vbi causa stat. nu. 10.	446.
Intellectus ad l. emptorem. C. loca. nu. 50.	528
Intellectus varij ad tex. l. 1. C. de consul. lib. 12. nu. 13. 20. & nu. 4.	291
Intellectus ad l. omnes. C. de contrab. stipul. nu. 28.	717
Intellectus ad §. sed naturalia. Inst. de iure natur. de quibus præ- ceptis naturalibus loquatur. nu. 47. 823. & nu. 17.	564

Intellectus

I N D E X.

Intellectus ad §. sed & maior. Inst. de ijs qui sunt tui, vel ali. inst. sunt num. 28.	557
Intellectus ad §. sed hodie, vers. nos autem, Insti. de Aril. tut. & quid de nouo afferat. nu. 6.	435
Intellectus ad §. posibumis, Insti. de her. que ab intest. defer. nu. 22.	714
Intellectus nouus auctoris ad §. singulorum, Insti. de rer. diuis. nu. 6. pag.	852
Intellectus plures ad §. ad hæc prohibemus, in Auct. de collat. nu. 6.	404
Intellectus ad §. si verò etiam, in Auct. de exhib. reis. nu. 1.	410
Intellectus ad Auct. ad hæc. C. de iud. & an eius despositio de iure Regio trabatur ad delegatos. nu. 24.	394
Intellectus ad tex. in Auct. vt cum de appell. cogn. §. et hæc quidē de parentum. nu. 15.	228
Intellectus ad tex. in Auct. vt præpon. Imper. & nu. 6. & nu. 11. noua de claratio, pag.	5. & 7.
Intellectus ad Auct. ad hæc. C. de iud. & ad §. illud, in Auct. vt defunct. seu fun. noua declaratio. nu. 23.	393
Intellectus ad tex. in §. si verò ignoti, in Auct. de test. nu. 8.	410
Intellectus ad Clem. 1. de reb. alien. & ad extrau. ambitiose, eod. tit. num. 21. & 33.	509
Intellectus ad c. nulli, ext. de reb. eccl. alien. nu. 19. & 23.	506
Intellectus ad c. fin. 17. q. 4. num. 10.	286
Intellectus ad c. intelleximus, extra de iud.	484
Intellectus ad l. Regiam, l. 19. tit. 8. par. 5. nu. 23.	510
Intellectus ad l. Regiam, l. 3. tit. 22. part. 1. nu. 24.	256
Interpretatio §. sed nec impuberis, l. Papinianus. ff. de inoff. testam. nu. 3.	275
Interpretatio in dubio faciendā est, vt actus valeat, etiam si ver- ba impropietur, & largissimo modo accipiantur, & in odio fis, & poenalibus. nu. 42.	566
Interpretatio semel instantis, & stipulationibus est faciendā, num. 23.	303
Inuocationem diuini nominis contra communem non esse de substan- tia instrumenti, etiam in locis, in quibus apponi solet de con- suetudine. nu. 9.	7
Inuocatio diuini nominis an sit de substantia instrumenti, & essen- tia,	uu 2

I N D E X.

tia, num. 2.	32
Inuocatio diuini nominis an sit de substantia instrumenti in loci,	
In quibus apponi solet de consuetudine, nu. 8.	5
Iudex ecclesiasticus cognoscens in causa donationis omnium bonorū	
debet secundum legem Regiam iudicare inuvalidam esse, etiam	
presentium tantum, nu. 75.	597
Iudex ecclesiasticus, deficiente canone, iudicare debet secundum	
leges Regias, & non secundum leges antiquas Imperatorum,	
num. 76.	598
Iudici afferenti in delegatione, se esse impeditum, credendum est,	
num. 11.	390
Iudicem dans non abdicat à se exercitiū iurisdictionis, mandans	
verò totam iurisdictionem, sic, num. 9.	317
Vnus ex pluribus iudicibus si dixit sententiam, & quia alios non	
potuit in suam sententiam trahere, recessit, an valeat aliorum	
sententia? num. 13.	347
Ius naturale an sit mutabile? num. 1.	800
Liberi homines ab initio secundum naturam nascebantur, num. 2.	800
& 38.	800
Ius naturale an detur prius, & posterius, nu. 7.	854
Ius naturale esse unicum continens plura præcepta, num. 46.	826
Ius gentium an sit duplex, nu. 1.	850
Ius gentium est, quod ratio naturalis inter omnes homines consti-	
tuit, nu. 5.	851
Iuris naturalis est omne illud, ad quod homo inclinatur secundum	
suam naturam, quæ est rationalis, num. 5.	833
Iuris naturalis secundis præceptis additur & detrahitur, & eorū	
exempla, num. 14.	807
Iuris naturalis prima principia sunt semper firma, et immutabilia,	
& exempla eorum, nu. 9.	805
Iuri naturali addi potest, & an mutatione prohibita censeatur	
prohibita additio? num. 7.	804
Iure naturali, lege naturæ, ratione naturali deberi idem impor-	
tare, num. 6.	834
Iuris gentium præcepta per alia præcepta eiusdem iuris in aliqui-	
bus casibus specialibus mutari, nu. 38.	821
Iure gentium omnia erant contraria, & fuerunt dominia distin-	
cta, nu. 3.	850
	De

I N D E X.

De iure Regio qualiter causæ mixti imperij delegantur, nu. 12.	
pag.	428
Ius nullum bestiale est, sed humani generis, nu. 18.	802
Ius patronatus ecclesiasticum, cui relinquitur, non potest ille gra-	
uari onere pecuniario, nu. 5.	445
Ius reale non transfertur per locationem ad longum tempus, nec	
actio, aut exceptio, vel retentio queritur contra doct. cum li-	
mit. num. 49.	528
Iure civili quod introductum est, non legitimo tantum, sed etiam	
naturali vinculo ligat, num. 7.	859
Iura ciuilia sunt diuina providentia constituta, nu. 16.	864
Iurisdictionis fuit in Principem à populo translata, & ponitur ratio,	
quare magistratus fuerunt creati, nu. 4.	384
Iurisdictionis delegata ad vniuersitatem causarum, quando nulla	
causa capta est, finitur morte delegantis, nu. 5.	344
In ius in aditione hereditatis debet præcedere, in agnitione tamen	
bonorum possessionis, vel acceptatione fideicommissi sufficit rati-	
habitiō postea secuta, nu. 7.	114

L

LEGATUS Proconsulis an possit mandata sibi iurisdictionis	
nem alteri mandare? nu. 1. & 5.	331
Legatus proconsulis potest vnam, & alteram causam delegare,	
num. 2.	331
Legatus Proconsulis an habeat propriam iurisdictionem, nu. 5.	332
Legatus Proconsulis habet officium, & iurisdictionem ex con-	
scientia legis, nu. 7.	333
Legatus Proconsulis an habeat propriam iurisdictionem? nu. 13.	337
Legatus Proconsulis, Vicelegati, Locum tenentes largo modo vi-	
cem gerentes, & stricte Vicarij possunt appellari, nu. 7.	473
Legatus, qui mittitur à Rege ad prouinciam regendam, est ad in-	
star proconsulis, & consiliarij Regis æquiparantur Patriijs,	
num. 21.	341
Legatus sedis Apostolicæ est ad instar Proconsulis, quando est Car-	
dinalis, aliàs secus, secum communem opin. nu. 17.	338
Legato Proconsulis est specialiter concessum à lege, quod possit tu-	
torem dare, num. 8.	437
	A Le-

I N D E X.

<i>Legato Proconsulis non appellatur ad Proconsulem, contra plures docet. num. 13.</i>	464
<i>Legatum annuum, relictum cum praescriptione temporis, est perpetuum, nisi tempus praescriptum sit vitæ legatarii, & quæ sit ratio, num. 17.</i>	681
<i>Legatum annuum relictum fratribus minoribus pro diuino cultu, et non pro eorum commodo valet, num. 34.</i>	695
<i>Legatum annuum relictum fratribus minoribus quando valeat, vel alia antiqua concessio, num. 29.</i>	691
<i>Legatum annuum relictum Reip. destructa Rep. finitur, num. 28.</i>	691
<i>Legatum annuum relictum Reip. vel dignitati, an sit perpetuum, quæst. controuersa, num. 21.</i>	684
<i>Legatum unum regulariter non compensatur cum alio, num. 40.</i>	631
<i>Legatum annuum, quando constasset, quod non fuit relictum contemplatione alimentorum, esset perpetuum, num. 16.</i>	681
<i>Legatum annuum quanti aestimabitur hodie, num. 26.</i>	689
<i>Legatum incertum pro edificanda, vel reficienda domo valet, num. 7. & num. 22.</i>	33
<i>Legatum incertum pro addiscendo artificio relictum, aut causa studij, valet, num. 9. & num. 24.</i>	33
<i>Legatum non debet esse frustratorium, & inatile, & de natura eius est continere liberalitatem, num. 25. & 39.</i>	616
<i>Legatum hominis incerti valet, num. 16.</i>	36
<i>Legatum relictum à marito uxori, non compensatur cum lucris, constante matrimonio, quæsitis, num. 62.</i>	651
<i>Legatum relictum ecclesiæ parochiali, vel eius presbytero, an compensari debeat cum quarta portione legatorum, quæ ab eodem testatore relicta fuisse ecclesiæ, in qua sepulchrum elegit, num. 61.</i>	649
<i>Legatum relictum pauperibus, vel aliæ pte cause incertitudine non viciatur, num. 27.</i>	45
<i>Legatum relictum incertis personis, hodie incertitudine non vitatur, num. 27.</i>	46
<i>Legatum pro monumento fiendo incertum valet, & pro anima, num. 10. & num. 23.</i>	34
<i>Legati causa est lucratiua, num. 9.</i>	605
<i>Legata fiunt propter bene merita, & an sit verum, num. 18.</i>	38
<i>Legitima debetur parentibus iure naturali, num. 3.</i>	154
	Legitima

I N D E X.

<i>Legitima si non potest tolli, an minui possit? num. 15. 8.</i>	840
<i>Legitima an loco alimentorum succedat, num. 12.</i>	838
<i>Legitima an sit debita liberis de iure naturali? num. 2.</i>	831
<i>Legitima ab intestato filix delata non imputatur in dotem à patre concessam, num. 34.</i>	626
<i>Legitima an debeatür matri iure naturali immutabili? num. 5.</i>	280
<i>Legitimaminiui, & tolli potest per legem, vel statutum, num. 6. pag.</i>	281
<i>Legitima liberis debetur tam testamento condito, quam ab intestato, & contra testamentum, num. 2.</i>	129
<i>Legitima filijs debetur iure naturali, num. 1.</i>	129
<i>Legitima est de iure civili nomine, necessitate & quoritate, num. 4. pag.</i>	832
<i>Legitima relinquenda est parentibus titulo institutionis, aliàs testamentum erit ipso iure nullum iure communi, & regio, num. 19. pag.</i>	185
<i>Legitima filiorum quæ sit, & quod hodie est aucta de iure Auct. & Regio, num. 27.</i>	151
<i>Legitima fratris, turpi persona instituta, quæ sit, num. 21.</i>	206
<i>Legitima fratris, an sit hodie aucta? num. 22.</i>	206
<i>Legitima ascendentium, vel transuersalium tolli non potest sine ratione, num. 20.</i>	847
<i>Legitima in quibus casibus differat ab alibentis, num. 14.</i>	839
<i>Legitima non debetur liberis, & parentibus ex præceptis naturalibus communibus cum brutis, sed iurisdictionum ex necessitate constitutis, num. 7.</i>	834
<i>Legitima an statuto tolli possit, num. 1.</i>	831
<i>Legitima debetur transuersalibus iure naturali, num. 11.</i>	837
<i>Legitima denegata à lege, non censentur denegata alimenta, num. 13. 16. & fin.</i>	839
<i>Legitima ascendentium, an difficilius tollatur, quam legitima filiorum? num. 10.</i>	836
<i>Legitima cum ratione, non solum in parte, sed in totum tolli potest, num. 18.</i>	846
<i>Legitima cum ratione, tam ab intestato, quam ex testato tolli potest, num. 19.</i>	846
<i>In Legitimam imputatur omne quod ex iudicio defuncti capitur, duntaxat ex defuncti substantia, siue uniformiter, siue difformiter</i>	209

INDEX.

ter capiatur, & quæ sit ratio, num. 45.	640
Legitimationem personæ in iudicio bonorum possessionis necessariam esse, num. 1.	110
Legitimi debet persona in quocumq; iudicio, quantuncumq; summario, num. 3.	111
Lex civilis irritat contractus iuris gentium, & impedit ortum obligationis naturalis, nu. 37.	821
Lex diuina ultra naturalem, & humanam est necessaria, & quædam est æterna, quædam positua, nu. 6.	802
Lex disponens super his, quæ iuris sunt & à potestate legis dependent, verè facere dicitur, & quomodo intelligatur, num. 15. pag.	709
Lex generaliter corrigens non intelligitur corrigere in casu specialiter prouiso, nisi quando per generalitatem illius legis corrigitur ratio illius casus specialiter prouisi, nu. 18.	798
Lex generaliter loquens etiam correctoria, generaliter debet intelligi, & etiam in materia odiosa, nu. 16.	235
Lex humana derivatur à lege naturali, nu. 3.	858
Lex humana etiam civilis obligat eius transgressores ad culpam, quandoq; mortalem, quandoq; venialem, nu. 17. 846. num. 6. pag.	859
Lex inducens peccatum, aut aliquid iniquum, vel iniustum nullam habet auctoritatem, nu. 4.	858
Lex nunquam fingit in his, quæ sunt meri iuris, sed operatur, num. 26.	716
Lex omnis habet, vel habere creditur rationem, nu. 6.	859
Lex, quæ rigorosa videretur, vim legis habet, nu. 11.	288
Lex pœnalis obligat ad culpam, quandoq; mortalem, quæ doq; venialem, nu. 10.	86
Legis definitio, nu. 2.	858
Leges civiles, quæ de contractibus loquuntur, nec canonibus contradicunt, etiam quoad ecclesias, & ecclesiasticas personas seruari debent, nu. 75.	598
Leges, & statuta an sint diuersa striè loquendo, nu. 31.	516
Leges Imperatoris quando comprehendunt clericos, nu. 30.	263
Leges omnes derivantur à lege æterna, nu. 1.	857
Libellarius contractus equiparatur emphiteotico, & intelligitur ad § douari. c. 1. qual. feud. da. po. ali. nu. 22.	509
Libera	

INDEX.

Libera testandi facultas tolli potest statuto, vel pacto, lege, aut statuto, aut consuetudine approbato, num. 6. et nu. 8. et 544. 545.	
Liberam testandi facultatem auferri sibi indirectè est contra bonos mores; non autem si directè, & palam; licet actus sit nullus, num. 19.	547
Libere, verbum quomodo accipitur? nu. 21.	252
Liberorum causa est potior, tam contra testamentum, quam ab intestato, nu. 1.	154
Libertas est causa pia, sed dos regulariter non, nu. 15.	36
Libertas, & seruitus sunt de iure gentium, nu. 2.	850
Libertas respectu domini est æstimabilis, nu. 4.	443
Libertas relicta uni ex pluribus seruis, si nõ appareat de quo testator sensit, nulli competit, nu. 27.	47
Liberti militis testamentum, an expugnetur à patrono contra tabon. possess. num. 33.	270
Licentiatu postea doctoratus, an debeat præcedere doctorem medio tempore factum, nu. 12.	17
Licentiatu priori posterior in gradu doctoratus, an sit præferendus, & quid si in alia vniuersitate, & facultate recepit doctoratum? nu. 27.	305
Licentiatu an gaudeat privilegio doctoris, & veniat appellatione doctoris in fauorabilibus, nu. 1.	10
Licentiatu nõ continetur, si Episcopus excommunicat omnes doctorum res disputantes, nu. 4.	13
Licentiatu est in spe fallibili ad doctoratum consequendum, cum requiratur nouum examen, in quo poterit reprobari, nu. 6. 14	
Licentiatu, etiam in fauorabilibus appellatione doctoris non venire, nu. 5.	13
Locatio ad longum tempus differt à contractu emphiteotici, num. 58.	533
Locatio ad longum tempus, & contractus emphiteoticus differunt in caducitate, nu. 59.	534
Locatio longa, etiam ad mille annos, finito tempore conductionis amplius non durat, nec eã tenetur locator renouare, nu. 56.	532
Locatio, in qua natura, & forma contractus emphiteotici seruat a est, contractus emphiteoticus censetur, & e contra, nec verba instrumenti considerantur, nu. 57.	532
Locatio etiam longa nõ transfert in alium, non solũ directum, pro ut	
xx Doct.	

I N D E X.

Doct. fatentur, verum nec utile domi tuū, contra eos cum Cona. 528
 & Pin. nu. 48.
 Locatio ad longum tempus rerum ecclesiasticarum prohibita est, et ad modicū tēpus permiffa, & qualiter intelligatur, nu. 54 531
 Locatio etiam ad longum tempus non transfert in cōductorem ius reale, nec ei quaeritur actio, aut exceptio, vel retentio, contra Doct. cum limit. nu. 49: 527
 Locatio in dubio non censetur ad longum tempus, sed ad annum facta, nu. 8. 494
 Locatio facta ad decennium, longiusue tēpus dicitur lōga, nu. 3. 492
 Locatio non mutat, nec transfert dominium, nu. 10. 497
 Locatio perpetua regulariter non differt à temporali, nec longa à breui, contra Doct. nu. 51. 530
 Locatio ad longum tempus multipliciter fieri dicitur, nu. 2. 492
 Locatio ad longū tempus alienatio non dicitur, nec propriè, nec largo modo, nec per eam dominium utile transfertur, contra communem, nu. 9. 497
 Locatio perpetua differt à temporali aliquando, nu. 7. & 11. 494
 Locatio ad totam vitam conductoris, vel locatoris dicitur ad longum tempus, nu. 4. 493
 Locatio eo pacto facta, ut duret quandiu locator voluerit, dicitur ad longum tempus, nu. 5. 493
 Locatio ad nouennium, vel ad breuius tempus hoc pacto, quòd illo finito incipiat aliud tempus, quòd iniunctum excedat decennium, dicitur ad longum tempus, nu. 6. 493
 Locans in perpetuum operas, non compellitur præcisè ad operandū, num. 25. 555
 Locans, vel emens gabellam à communi certi loci, potest vendere bona non soluentium gabellam, & tributa fisci, nu. 15. 504
 Lucrativæ duæ causæ non possunt regulariter concurrere, & quando concurrant, nu. 7. & 26. 605

M

MAGISTRATUS municipales olim proprio iure, & non ex delegatione tutores dabant, contra communē, nu. 3. 433
 Magistratus minores aliquando recipiunt accusationem, & delicti informationem causæ, quam examinare non possunt, nu. 20. pag. 451
 Malus

I N D E X.

Malus emendatus dicitur, quando per triennium continuum à vitio abstinet, & in continentia perseveravit, & qualiter intelligatur, nu. 32. 219
 Mandare iurisdictionem, & dare iudicem in quo differunt, nu. 6. & an sint idem, nu. 2. 316
 Mandare, & delegare idem importare, nu. 1. 307
 Mandare iurisdictionem, & dare iudicem aliquando confundi possibile esse, nu. 3. 312
 Mandatam iurisdictionem habens an possit iudicē dare? nu. 1. 320
 Mandatam iurisdictionem habens an habeat propriam? nu. 2. & 6. 320
 Mandatam habens iurisdictionem, non habet iurisdictionem propriam, sed delegatam, nu. 5. 326
 Maritus, si iuravit aliquam accipere uxorem, an possit ab ea petere dorem, nu. 13. 73
 Maritus debitor aratum uxoris legando uxori, non videtur legare animo compensandi cum aris, nu. 63. 651
 Maritus licet prohibeatur alienare fundū dotalē, non tamē ad longum tempus locare, contra Alex. nu. 43. 525
 Mater intra triennium tenetur lactare filium, & in quibus casibus fallit, nu. 31. 816
 Mens, & voluntas primum locum obtinet in omnibus actibus, & dispositionibus, nu. 59. 779
 Mens verisimilis in statutis consideratur, nu. 58. 778
 Meretrix, & quavis impudica mulier, habet testamenti factio-nem activam, & passivam, nu. 2. 76
 Meretrices, & lupanaria tollerantur propter evitandum maius malum, nu. 22. 812
 Merum imperium, quod iurisdictioni coheret, transit mandata iurisdictione, in habentem eam mandatam: in simplicem vero delegatum, seu iudicem datum, lite contestata, & an sit verum? num. 12. 317
 Merum imperium censetur exceptum, data potestate à lege delegandi, nu. 19. 365
 Merum imperium quando in totum, et quando quoad causæ cognitionem tantum delegari potest, nu. 8. 405
 Merij imperij causæ prohibentur per legem delegari, num. 2. pag. 351
 xx 2 Merij

I N D E X.

<i>Merij imperij est modica coercitio, nam officio iudicis nobili ad publicam utilitatem expeditur</i> , nu. 3.	409
<i>Merij imperij causæ sunt indelegabiles de iure civili, secus de iure canonico</i> , nu. 21.	481
<i>Merij imperij causæ, an à Principe in dubio videantur delegari? quod non</i> , nu. 6.	353
<i>Merij imperij causæ, an possint delegari ob multitudinem aliarum causarum criminalium</i> , nu. 10.	389
<i>Miles non potest in suo testamento aliquid relinquere propriæ concubinæ</i> , nu. 3.	76
<i>Miles ut habeat testando militis privilegia, oportet, quod in castris expeditione militiæ occupatus testetur</i> , nu. 2.	22
<i>Militis præeritio pro exheredatione habetur</i> , nu. 14.	228
<i>Militis testamentum, vel pagani de Castrensi, vel quasi castrensi peculio, an subiaceat querelæ? nu. 1. 15. & 31.</i>	222
<i>Milites, & etiam pagani de castrensi, & quasi castrensi peculio de iure antiquo sine metu querelæ testabantur</i> , nu. 11.	225
<i>Milites cœlestes, & terrestres in quo differant</i> , nu. 23.	255
<i>Militæ, non solum equo militantem, sed peditem esse ostenditur.</i> nu. 3.	223
<i>Milites nostri temporis an gaudeant aliquibus militum privilegijs? & quibus remisitæ, nu. 4.</i>	223
<i>Missio in possessionem est delegabilis, & an cognitio de mittendo in possessionem sit delegabilis? nu. 2.</i>	418
<i>Mixtum imperium coheret iurisdictioni, & imperium, quod coheret iurisdictioni est delegabile</i> , nu. 41.	419
<i>Mixtum imperium secundum aliquorum opin. iure magistratus competit</i> , nu. 5.	419
<i>Mixti imperij causæ qualiter delegantur de iure Regio</i> , num. 12.	428
pag.	428
<i>Mixti imperij causæ quædo delegari possint, resoluit auctor</i> , nu. 13.	429
pag.	429
<i>Moderator, & Arbitrator in re propria quilibet est, etiam abutendo, non vero lege prohibente</i> , nu. 28.	557
<i>Modica corporis castigatio an transeat in delegatum? nu. 4</i>	409
<i>In Modica corporis coercitione quid includitur</i> , nu. 12.	413
<i>Monachus, vel aliter religiosus, est cuius civitatis, in qua ingressus est religionem, & retinet propriam originem</i> , nu. 16.	752
<i>Monachi,</i>	

I N D E X.

<i>Monachi, & obsides quare testari nequeant</i> , nu. 13.	556
<i>Mora periculum facit discedere à regulis iuris communis</i> , nu. 22.	452
pag.	452
<i>Mulier, quæ transiit ad secundas nuptias, & successit alicui ex liberis primi matrimonij, legando cæteris liberis eiusdem matrimonij, non videtur animo compensandi cum bonis in quibus successit legare</i> , nu. 59.	649
<i>Mulier habens bona, si simpliciter contrahat matrimonium, non videtur illa in dotem dare, nec etiam attenda dignitate mariti</i> , nu. 14.	73
<i>Multa delegati quando potest corrigi à delegante</i> , nu. 19.	467
<i>Municipes qui dicantur</i> , nu. 1.	747
<i>Municipis est nomen generale comprehendens civem, & incolam</i> , num. 2.	747

N

N ATURALIS ius quod sit immutabile, & quomodo intelligatur, nu. 3.	188
<i>Natura duplex in homine, in quo triplicem coniunctionem considerat auctor</i> , nu. 20.	811
<i>Nefandus contus per antonomasiam dicitur contra naturam</i> , n. 23.	813
<i>Matrimonium quo iure sit introductum</i> , nu. 24.	823
<i>Necessitatis causa discedimus à regulis iuris communis, vel quando est periculum in mora</i> , nu. 24.	452
<i>Novæ rationes, quare causæ meri imperij, & aliæ delegari prohibentur</i> , nu. 32.	398
<i>Nova declaratio ad regulam, quod legata imputantur in legitimam</i> , nu. 53.	645
<i>Nova declaratio ad doct. Bart. in l. quod autem ff. de iure dot. nu. 51.</i> pag.	644
<i>Nova declaratio ad Auct. præterea. C. unde uir. & vxor. nu. 54.</i> pag.	645
<i>Nova declaratio ad l. quoniam novella C. de inoff. testa. num. 22.</i> pag.	614
<i>Novatio hodie, sicut olim inducitur, quædo ex verbis contrahentium expressè, aut tacitè colligi potest, quod habuerunt animum novandi</i> , nu. 4.	742
<i>Novatio</i>	

I N D E X.

<i>Novatio quibus casibus inducatur, nu. 1.</i>	738
<i>Novatio an inducatur hodie ope exceptionis, si expressè non agitur in casibus, in quibus olim introducebatur tacitè novatio? quod non, nu. 2.</i>	738
<i>Nomina Papæ, & Imperatoris significant tempus, nu. 7.</i>	5
<i>Notarius, seu tabellio conficiens inuentarum inter unum Christianum, & alterum iudeum innocat nomen domini Iesu Christi, num. 13.</i>	8
<i>Instrumenti publici substantialia, nu. 14.</i>	8

O

O BLIGATIO civilis semper habet sibi adiunctam naturalem; non è contra, nu. 8.	59
<i>Obligatio naturalis an oriatur ex contractu celebrato lege prohibente, nu. 14.</i>	862
<i>Obligatio naturalis est de iure gentium, nu. 4.</i>	850
<i>Obligatio annua, quando in stipulatione fit mentio hæredum, perpetua est, & legatum simile annuum, nu. 1.</i>	668
<i>Obligatio annua etiam si in stipulatione appositum sit tempus, quò ad viam, perpetua est ipso iure, nu. 3.</i>	669
<i>Obligatur quisq; de iure Regio efficaciter quibuscunque verbis, quoquo modo constitit quod voluit se obligare, nu. 54.</i>	76
<i>Ordo scripturæ maximè in prælationibus attenditur, nu. 12.</i>	297
<i>Ordinarius iudex creatur à Principe, nu. 17.</i>	363
<i>O. dinarius iudex non potest facere alium ordinarium, nu. 13.</i>	478
<i>Oriundus apud legum latores sæpe ponitur pro verbo ortus, licet hæc duo verba apud grammaticos differant, nu. 4.</i>	747
<i>Ortus in villa, vico, vel castro dicitur cuius originarius illius loci, vel civitatis, cui villa illa, vel castrum subest, nu. 22.</i>	753
<i>Originem matris Christianæ filius sequitur, non patris iudæi, nu. 10.</i>	749
<i>Originem patris sequitur filius naturalis legitimatus per Principem, nu. 18.</i>	753
<i>Originem matris sequitur vulgò quæsitus, nu. 8.</i>	749
<i>Originem propriam, aut paternam non potest quis mutare, nec illi renunciare, & quæ sit ratio, nu. 11.</i>	750
<i>Originarius cuius dicitur ab origine paterna, nu. 5.</i>	748

Pactum

I N D E X.

P

P ACTUM de futura successione affirmativum est de iure improbatum, & conventio de aliquem hæredem instituendo, est inualida, nu. 20.	553
<i>Pœna quælibet corporalis, etiam levis, reputatur gravior quacumq; pœna pecuniaria, & quomodo intelligatur, nu. 14.</i>	413
<i>Pœna incerta in lege, vel statuto valet, quia arbitrio iudicis declaratur, num. 27.</i>	49
<i>Pœna privationis contra emphiteotam alienantem constitutam, non extenditur ad locantem ad longum tempus, cum Doctor. Hispanis contra alios, imò locatio erit valida, contra omnes, num. 39.</i>	522
<i>Paganus est, omnis qui non est miles, nu. 6.</i>	223
<i>Papa an teneatur semel in anno confiteri peccata tempore statuto in c. omnis utriusque sexus. de pœn. 13.</i>	861
<i>Parenti præterito, vel exheredato quod remedium competat contra testamentum filij clerici, num. 14.</i>	183
<i>Pater si dedit mille in dotem pro filia, & soluto iam matrimonio morte viri, antequam ab hæredibus eius dos fuisset exacta, secundo viro mille similiter promisit, cum filia an filia habeat actionem ad duas dotes, nu. 64.</i>	652
<i>Pater administrator bonorum adventitiorum filij, propter locationem ad longum tempus non privatur administratione, sicut privatur propter alienationem. Cum Pin. contra aliquorum mentem, num. 42.</i>	525
<i>Pater debitor dotis adventitiæ filia, legans dotem, nõ videtur legare animo compensandi cum dote ex mente Doct. num. 30. et 32. pag.</i>	621
<i>Pater præteritus, & exheredatus quod remedium habeat, contra testamentum filij in potestate de iure Regio, nu. 16.</i>	183
<i>Pater emancipator, si est præteritus cum causa, habet bon. possessio. & non querelam, secundum communem, nu. 9.</i>	157
<i>Pater dotis filia debitor, an legando filia, in dubio videatur legasse animo imputandi in dotem, num. 3. & 32.</i>	604
<i>Pater an in dubio pro dote censeatur legare? num. 19. et 27.</i>	605
<i>Pater ex legis necessitate tenetur dotare filiam, nu. 4.</i>	604
<i>Patri quod remedium competat contra testamentum filij militis in potestate</i>	

potestate constituti, vel testantis de castrensibus, vel quasi castrensibus, nu. 13.	182
Patri præterito, vel exheredato de iure regio qualiter succurratur contra testamentum filij emancipati, nu. 12.	181
Patrimonium verbum non est vniuersale, sicut hereditas, nec eius appellatone veniunt nomina, nu. 60.	586
Patronatus ius ecclesiasticum reliquens non potest grauare onere pecuniario, nu. 5.	443
Peculium quasi castrense dicitur, etiam quod Aduocatus à clientulis priuatis percepit, secundum communem opin. nu. 8.	224
Perfectio adus quando desideratur, non principium, sed finis attenditur, nu. 10. & nu. 14.	16
Perpetuo, verbum habet plures significatus, & secundum materiam subiectam temperatur, nu. 23.	685
Plus operatur repudiatio tacita resultans ex cursu temporis, quam expressa, nu. 2.	120
Posthumus, dum est in utero, est uerè, & non fictè suus, sed reuocabiliter, & quo ad quædam, postquam est natus reuocabiliter, & quo ad omnia, nu. 21.	714
Posthumus an possit exheredari, nu. 19.	147
An possidens bona maioratus, aut subiecta restitutioni, expresse, aut tacite alienari prohibita, possit ea ad longum tempus locare, aut in emphiteosim concedere, num. 41.	523
Præsentia est solemnitas intrinseca, sine qua stipulatio valere nõ potest, & solemnitas intrinseca in iure præsumitur, n. 39.	723
Præsentia præsumitur partium, quando uerbum promisit reperitur in scriptura quæ de sui natura sit inter præsentem, aliàs seculis, num. 41.	725
Preteritum debet esse certum in emptione, & venditione, locatione, & conductione, nu. 17.	37
Prælati non solum non poterit res ecclesiæ ad longum tempus locare, quando iurauit non alienare eas, prout scrib. uolunt, sed nec ad modicum tempus, si tamen excedat triennium, contra mentem Bal. & Abb. nu. 37. & nu. 38.	521
Prælati, qui iurauit res ecclesiæ non alienare, quamuis ad longum tempus eas locauerit, non est periuurus, eum Cald. & Couar. cont. Bal. Abb. nu. 36.	520
Præsumptio est super casu incerto, & verisimili, sed fictio super certo,	

terto contra veritatem, nu. 13.	709
Præsumptio iuris, & de iure est, quando lex præsumit, & figens pedes super præsumptione, aliquid disponit, & tantum operatur, quantum veritas, & potius fictio, quam præsumptio appellatur, quamuis ab ea in multis differat, nu. 19.	711
Præteritio matris, vel ascendenti per lineam maternam, si præteritur, vel exheredatur sine causa legitima, testamentum est ipso iure nullum, num. 5.	156
Præteritio, & exhereditatio fratris, aut sororis non differunt, nu. 6. pag.	192
Præteritio pro exheredatione habetur in his personis, quæ heredes insitui, vel exheredari non sunt à iure iustæ, nu. 10.	165
Emancipatori, patri concessa bonorum possessio differt ab ea quæ liberis conceditur, nu. 10. versi. secundo præmitto.	166
Præteritionem, et exheredationem non esse hodie omnino exæquatas contra Politum, nu. 18.	238
Præterito, vel exheredato ascendenti per lineam maternam cum causa legitima, si non sit probata, cõpetit querela, nu. 6.	156
Præfectus Prætorio iudicem ordinarium constituere potest, nu. 13. pag.	407
Princeps quilibet non habens superiorem in suo principatu, habet iura imperij, nu. 77.	659
Princeps subest dictamini rationis, nu. 12.	861
Princeps si in rescripto dicat, eum, qui prouinciæ præest, adire poteris, non imponitur præsedis necessitas iudicandi, nu. 19.	392
Princeps non videtur in dubio alteri concedere facultatem cum illa omnimoda potestate, quæ est apud eum, nu. 20.	366
Princeps an possit causas merij imperij delegare sine clausula, non obstante, quod sic, contra Curt. nu. 5.	352
Princeps causas merij imperij delegat, nu. 20.	392
Princeps facit iudicem ordinarium, & delegatum, & quomodo cognoscatur, quando vult delegare, nu. 13.	390
Princeps est lex animata in terris, & eius delegatus dicitur habere iurisdictionem à lege, nu. 16.	363
Princeps an delegare possit causas alias indelegabiles, ut merij imperij, nu. 1.	351
Princeps delegat causas merij imperij de potestate suprema, non de ordinaria, secundum Curt. nu. 4.	352

INDEX.

Principis delegatus an causas aliàs indelegabiles delegare possit ? nu. 18.	392
Principis delegatus, vel ordinarius causas aliàs indelegabiles delegare potest, quando sibi à Principe specialiter concessum est, nu. 21.	392
Principis delegatus causas merij imperij delegat, si cum potestate subdelegandi eas, fuit à Principe facta delegatio, nu. 7.	353
Privilegia non sunt multiplicanda, nu. 16.	338
Prima tonsura an sit ordo ? nu. 27.	258
Prioritas receptionis doctoratus adeò in praelationibus est in consideratione, quòd non tollitur per alias qualitates, quæ regulariter solent attendi, nu. 5.	292
Prioritas in receptione gradus doctoratus, an magis attendatur, quàm prioritas in ordine, seu admissione ad collegium? nu. 2	290
Probatio debet esse concludens, & si est dubia, non releuat, sed interpretatur contra producentem, nu. 3.	703
Probatio in contrarium admittitur contra præsumptionem iuris, & de iure per confessionem partis in materia, in qua statur confessioni, nu. 20.	714
Probatio admittitur contra præsumptionem iuris, nu. 10.	708
Probatio interpretatur in partem benigniorem, & in casum minus restringentem, nu. 4.	705
Probatio in contrarium admittitur contra præsumptionem iuris, & de iure per indirectum, nu. 37.	722
Procurator, seu Rationalis fisci est de maioribus magistratibus, nu. 11.	447
Procuratoris usus est voluntarius, & nullus compellitur sibi procuratorem constituere, nu. 2. & 7.	483
Proconsul in provincia, quam regit, redactus est ad instar Principis, & habet supremam iurisdictionem post Principem, nu. 8. pag.	333
Prohibitum alienare sine consensu uxoris poterit locare ad longum tempus, nu. 45.	527
Promissio operarum à libero patrono arbitrio ipsius patroni valet, num. 11. & nu. 27.	34
Promissio annua facta contemplatione promittentis non erit perpetua, sed pro primo anno pura, pro sequentibus conditionalis, nu. 19.	683
Promiss-	

INDEX.

Promissionis non est solemnitas intrinseca presentia, fideiussoris sic, num. 42.	726
Stipò non contrahitur, quando partes non habuerunt animum stipulandi, nu. 43.	727
Promissio annua facta advocato, vel medico propter officium non transit ad heredes, nu. 13.	678
Promisit, verbo in scriptura prolato contrahitur vera stipulatio. Vide quatuor ampliationes, & alias quatuor limitationes, num. 35.	719
Promisit, verbum an importet stipulationem, si est in scriptura redactum? num. 1.	702
Promisit, verbum, quando profertur in scriptura, an inducat fictam stipulationem? nu. 11.	708
Proprium dicitur illud, quod non est commune, & quòd proprium diversimodè verificatur, nu. 7.	326
Proprium aliquid habet delegatus ratione iurisdictionis delegata, num. 6.	326
Protestatio auctoris, num. 48.	830
Proximè accingendus habetur pro accincto, quando potentia est actui propinqua, nu. 8.	15
Pupillaris substitutio expressa, an excludat matrem à legitima de iure civili? num. 2.	274
Pupillaris substitutio expressa, an excludat matrem à petitione legitime in foro animæ? nu. 8.	283

Q

QUARTA, quæ debetur ex constitutione Diui Pij, quasi es alienum debetur, nu. 8.	92
Quarta, quæ debetur filio arrogato ex Diui Pij constitutione, an sit hodie iure authenticorum aucta? nu. 11.	95
Quarta, quæ debetur filio arrogato ex constitutione Diui Pij, non concurrat cum debita iure naturæ, nu. 10.	95
Quando lex fingit factum, & super eo disponit, effectus causatus ex dispositione est verus, & non fictus, nu. 21.	714
Querela an competat fratri, quando persona turpis non ex toto, sed ex parte est Instituta, nu. 27.	214
Querelam non habet frater, quando integra legitima est ei relicta,	
YY 2 nu.	

I N D E X.

num. 12.	197
Quæ requirantur in doctore, nu. 2.	12
Quæ requirantur ad hoc, ut licentiatuſ habeatur pro doctore in ſa- uorabilibus, nu. 11.	16
Qui naſcitur, uiuo auo, uel proauo, ſequitur originem aui, uel proauis, & non patris, nu. 6.	748
Quod intelligi non poteſt pro non ſcripto, uel adiecto habeatur, nu. 13.	35

R

R ATIO noua, quare prælatuſ, ſicut prohibetur alienare res eccleſiæ, prohibetur etiam eas locare ad longum tempuſ, nu. 35.	519
Ratio, quare unus ex iudicibus ordinarijs poteſt cognoscere à prin- cipio ſine alijs, & delegatuſ non, nu. 8.	345
Ratio differentię, quare patri, & non matri conceſſa eſt poteſtas teſtandi pro filio impuberi, nu. 34.	278
Ratio noua differentię inter legatum animum, & ſtipulationem, nu. 15.	619
Rationem, quam tradunt Doct. cauſas merij imperij non delega- ri, quia in eis uidetur electa induſtria perſonæ, non eſſe veram, nu. 29.	397
Rationem iniuriæ euitanda bodie non eſſe omnino correctam, tenet auctoꝝ contra Doct. nu. 19.	797
Rationem naturalem ſufficit allegare, nu. 27.	557
Rationes differentię, quare iuſ conſtituit in debitis legalibus uarie fieri imputationes, nu. 49.	642
Rationes differentię inter uerbum, conuenit, & uerbum, promiſit num. 51.	736
Rationes differentię inter debitorem uoluntarium, et neceſſarium, nu. 2.	604
Rationes, quare legatum imputatur in quartam debitam uxori inopi ex diſpoſitione d. Auct. præterea, nu. 44.	640
Rationes, quare creditor compenſat neceſſarius legatum cum de- bito, nu. 26.	616
Rationes, quare inter ſuccedentes diuerſo iure non eſſet locus col- lationi? nu. 2.	783
	Reſtor

I N D E X.

Reſtor ſtudij præcedit Episcopum ſcolarem illiuſ ſtudij, nu. 8.	293
Reſtor collegij, finito officio, redit ad locuſ aliuſ ſuum, nu. 26.	304
Redditur ratio, quare teſtamentum veterani filijfam. non ſubiaceat querelæ, & veterani ſui iuris, ſic nu. 13. & 31.	226
Redditur ratio differentię inter Doctorem, & Vicarium, nu. 10. pag.	294
Regulæ eſt ſtandum, quando exceptio non bene probatur, num. 12. 336. & nu. 21.	366
Regulæ inherendum, quoties exceptio non bene probatur, num. 4. pag.	344
Remedium ordinarium & extraordinarium quando concurrant, & quando non, nu. 10.	159
Remiſſioni licet non ſit locus in contraditibus, in quibus tranſfertur dominium, propter ſterilitatem, in contraditibus uero locationis ad longum tempuſ ſic, nu. 46.	527
Renunciare expreſſe de deſenſionibus ſuis, licet in cauſis criminalibus non poſſit, tacite tamen poteſt deſinendo labi tempuſ appella- tionis, nu. 3.	120
Renunciatio expreſſa filij patri non nocet, quod intelligi debet in- tra tempuſ præfixum à lege, poſſe adire hæreditatem, uel ho- norum poſſeſſionem, nu. 6.	122
Repudiatio, & recuſatio an noceant? nu. 9.	123
Repudiatio inducta lapſu temporis malitia filij an noceat patri? num. 8.	123
Reſtitutio rei alienæ eſt facienda conſeſtim, ſed aliquando poteſt differrī, ut congruo loco, & tempore fiat, nu. 52.	767
Reſtituenda eſt res aliena domino, etiam ſi perdat reſtituens, ſi tamen ei maiuſ damnum non ſequatur, quam commodum ei, cui reſtitutio facienda eſt, nu. 51.	767
Reſtitutio in integrum conceſſa uni, non prodeſt alteri etiam in his, quæ ſunt annexa, & acceſſoria, nu. 6.	657
Reſtitutio reponit omnia in priſtinum ſtatuſ, nu. 2.	654
Reſtitutione in integrum obtenta adueſuſ hæreditatis aditionem, hæreditas deſertur uenientibus ab inteſtato, & non fiſco, num. 12.	662
Renocatio in ſeruitutem eſt merij imperij, & indelegabilis, nu. 17. & 24.	450
Renocatio in ſeruitutem non expeditur iure aditionis, ſed officio nobiliſ	

INDEX.

mobilis iudicis, nu. 16. 450
Renocōis causa in seruiturē an sit delegabilis? quod nō, nu. 15. 450
Rex Hispaniæ nullum in tēporalibus habet superiorē, nu. 78. 660

S

SALARIA, quæ ratione dignitatis, vel officij soluntur de publico, dicuntur ad peculium quasi castrense pertinere, non tamen quæ officialibus mechanicis, nu. 9. 229
Scriptura præsumitur uerum continere, sed admittitur probatio in contrarium, nu. 36. 722
Scholares appellant ad Principem, omisso medio, nu. 3. 458
Senior non solum intelligitur, qui ætate abundat, sed etiam qui prudentia, nu. 25. 304
Sententia incerta licet regulariter non ualeat, si tamen reduci potest ad certitudinem per relationem ad acta ualeat, nu. 27. 49
Incertus omnino actus, vel dispositio, nullo fauore sustinetur, n. 27. pag. 49
Seruus, & filiusfam. & foemina non habent regulariter legitimam personam standi in iudicio, ad agnoscendam uero honorum possessionem admittuntur, nu. 4. 112
Seruus aliquando appellatur Vicarius, nu. 2. 471
Seruitus an sit contra ius naturale? & nu. 3. & 38. 800
Seruitus non est inducenda contra rationem naturalem, sed secundum eam contra aliquos, nu. 39. 8
Seruitutis, & libertatis causa est maioris præiudicij, quam causa in genuitatis, & libertinitatis, nu. 8. 444
Seruitutis causa est merij imperij, quando reducitur ad seruitutem, uel ab ea liberatur propter delictum, aliàs secus, nu. 9. 406
Seruitutis, & libertatis causa an iure magistratus competat, & an delegari possit? nu. 3. 441
Solemnitas leuis actum frequentius non solet uitiare, nu. 3. 3
Solemnitas leuis quæ dicatur, nu. 5. 4
Solemnitas intrinseca semper in stipulationibus præsumitur, & est illa, sine qua actus stare non potest, nu. 2. 703
Speciale quid dicatur in iure, nu. 1. 51
Specialia quare restringuntur, & non generalia, apponit differentia rationem, nu. 4. 52
 Specialia

INDEX.

Specialia duo circa idem an possint concurrere? nu. 2. & 7. 51
Specialiter, uerbum diuersimodè explicatur, nu. 91. 355
Sponsalibus de futuro etiam apposito iuramento, non tollitur libera potestas contrahendi matrimonij, nu. 8. 545
Status causa coram quo iudice agitari debeat, & an aliquando competat minoribus magistratibus? nu. 25. 454
Status causa est ardua, & præiudicialis, nu. 1. 441
Status causa potest causa absentia, etiam quoad causæ difinitionem delegari? nu. 27. 456
Status causæ propter absentiam hodie in totum delegatur, nu. 10. pag. 406
Statutum, quod solus primogenitus succedat, an ualeat, n. 23. 848
Statutum, quod mater non succedat, ualeat, nu. 22. 848
Statutum potius debet declarari per aliud statutum, quam per ius commune, num. 32. 756
Statutum, quod primogenitus succedat in Regno, ualeat, nu. 16. & 11. 842
Statutum ciuitatis seruari debet in comitatu, seu in iurisdictione, nisi ibi sint propria statuta, nu. 24. 752
Statuto cauente, quod ille, qui habitauerit in aliquo loco per decem annos, habeat immunitatem, sufficit habitare quolibet anno maiorem partem anni, nu. 29. 755
Statuto prohibere, quod officialis anni præteriti eligi possit ad idem, uel ad aliud, non prohibetur ille, qui minorem partem anni fuit officialis, quod limitatur, nu. 30. 755
Statuto, quod stante masculo filia foemina non succedat, ualeat, nu. 21. 847
Statuto stante, quod nullus possit esse de collegio, nisi sit ciuis originarius, qui casualiter alibi natus est, censetur natus in ciuitate, in qua parentes habitabant, nu. 41. 759
Statuta collegiorum, quibus cauetur, quod ad id non admittantur, nisi qui habuerint tales certas qualitates, sunt iusta, & honesta, nu. 48. 764
Statuta disponentia, quod non admittantur ad collegium, nisi ciues originarij, uel habentes certas alias qualitates, sunt benignè, & non rigide interpretanda, nu. 45. & fin. 73
Statuta non recipiunt interpretationem extensiuam, nu. 14. 298
Statuta recipiunt declarationem, ac passiuam interpretationem à iure

I N D E X.

iure communi, etiam si eis cautum sit, quod intelligantur ad li-
teram, nu. 31. & 58. 755

Statuta accipiunt interpretationem à iure communi, nu. 18. 300

Statuta quando ligent ciuem, & quando incolam domiciliarium,
& si loquantur de ciue, quando habeant locum in ciue secundū
quid, remissiuè, num. 38. 757

Statutorum verisimilis mentio etiam si verba offendantur, confi-
deranda est, quæ eisdem modis coniecturatur, quibus voluntas
testatoris, num. 78. 778

Statutorum verba, & literalem intellectum sequi debemus, nu.
57. 778

Stipulatio annua simpliciter absq; adiectione temporis, quoad ui-
uā, concepta, an sit perpetua sine exceptione? quæstio ardua, nu.
10. 678

Stipulatio annua cum adiectione temporis, quoad viuam, licet me-
ro iure sit perpetua, post mortem stipulationis obstat exceptio,
quod est secus in simili legato, & quæ sit ratio differentia, nu. 9.
& 15. 672

Stipulatio est actus iuris, qui est in potestate legis, nu. 25. 716

Stipō hodie de iure Regio in nullo actu est necessaria, nu. 55. 737

Stipulatio vera contrahitur ex verbo, promissit, in scriptura appo-
sita, sed admittitur probatio, quod non fuit contracta, & quo-
modo hoc intelligi debeat, nu. 30. 717

Stipulatio vera quomodo differat à ficta, et præsumpta, n. 42. 718

Stipulationis de substantia est, quod præcedat interrogatio etiam
hodie, nu. 27. 716

Stipulationes omnes siue dandi, siue faciendi, siue in eis fiat mentio
hæredum, siue non, in ds. bis sunt perpetuæ, num. 12. 675

Stipulandi animus in dubio præsumitur, & velle quis facere actu
efficacem, licet admittatur probatio in cont. nu. 46. 729

Substitutio pupillaris expressa an excludat matrem non solum à
bonis parentis textantis pro filio, sed etiā à bonis ipsius filij? n. 7.
pag. 282

Substitutio pupillaris expressa matrem à querela, & à petitione
legitimæ excludit, nu. 1. 271

Substitutio extincta per aditionem hæreditatis, an reuincat, ob-
tenta in integrum restitutione aduersus aditionem hæreditatis?
num. 8. 659

Substituto

I N D E X.

Substitutio vulgaris, an locum habeat, obtenta in integrum resti-
tutione aduersus hæreditatis aditionem, nu. 1. 654

Substitutio vulgaris expirat adita hæreditate, nu. 4. 657

Substitutioni vulgari locus est, obtenta in integrum restitutione
aduersus hæreditatis aditionē, siue sit cohæres, siue nō, n. 10. 661

An sit differentia inter substitutum necessarium, & extraneum?
nu. 3. & 12. 656

Subrogatus regula, an procedat in delegationum, causarum tra-
ctatu? & quando habeat locum, nu. 11. 357

Substitutus pupillaris matri inopi, & pauperi tenetur prestare ali-
menta, nu. 12. 288

Substitutus vulgaris, quando succedit obtenta in integrum resti-
tutione aduersus hæreditatis aditionem, an succedere possit, etiam
de iure ciuili, & non prætorio tantum? ardua q. nu. 13. 606

Successiones omnes de mundo sunt de iure ciuili, nu. 3. 832

Successor particularis filij, non potest expellere eius colonum, etiam
modici temporis, nu. 16. 504

T

TACITA filij repudiatio patri nocet, quando inducta est pen-
lapsus temporis, aliis secus, nu. 7. 127

Taciti, & expressi idem iudicium intelligitur, quando est eadem
ratio in tacito, quæ in expresso, nu. 4. 121

Tempus non est modus tollendæ, vel inducendæ obligationis, et qua-
sit ratio huius regulæ, nu. 4. 669

Tempus nullius actus humani est causa, sed est comes quiddā, n. 7. 670

Teste unico probatur, aliquem esse ordinatum presbyterum, aut do-
ctorem, uel ecclesiam consecratam, nu. 46. 763

Testes infames infamia facti non admittuntur ad probandum ingra-
titudinem, nu. 23. 150

Testamentum et hodie destituitur, hæreditate non adita, n. 17. 551

Testamentum est nullum, si emancipator pater, vel ascendens est
præteritus, uel ex hæredatus à filio emancipato sine causa legi-
tima, nu. 7. 156

Testamentum quando est nullum ex causa præteritionis filij, res ad
causam intestati reuertitur, nu. 9. 134

Testari possunt, qui non habent bona, & qui habent bona aliquan-
do non, nu. 12. & 2. 550

22

Testam.

I N D E X.

Testandi libera facultas non tollitur per clausulam derogatoriam, quæ apponi solet in testamentis, nu. 7. 545

Testator, quando imitatur minus dedit legatario, quam prius legauerat ob eandem causam, utrum legatarius residuum petere possit, nu. 43. 637

Testator in dubio presumitur minus gravare heredem uelle, quam possibile sit, nu. 6. 605

Tribus institutionis in fratre non est necessarius, nu. 14. 199

In Trebellianicam imputatur quicquid ex testamento capitur, si uniformiter capiatur, & quæ sit ratio, nu. 46. 641

Tribunal Episcopi, et eius Vicarij quomodo sit idem, nu. 16. 479

Turpis persona, quando uiuo restat ore, ad frugem meli ores uitæ redi erit, non dicitur turpis, si propter mores erat antea turpis reputatus, nu. 31. 219

Turpis persona instituta sit repudiavit suam portionem, an competat querela fratris, si sit alius cohæres honestus, nu. 28. 215

Turpitudine personæ quod non sit causa principalis querelæ, sed ratio naturalis, nu. 25. 212

Turpis persona quæ dicatur, nu. 29. 217

Tutor, vel curator, an sicut prohibentur rem minoris alienare, prohibeatur ad longum tempus locare? quod sic contra Doct. n. 44. 526

Tutoris datio est mixti imperij, nu. 1. 430

Tutoris dationem ex causa absentis, uel infirmitatis posse delegari. & an propter publicas occupationes, nu. 12. 439

Tutoris dationem indelegabilem esse indistinctè, contra commune, num. 7. 536

Tutoris dationem, nec hodie iure magistratus competere, contra commune, nu. 4. 434

Suspecti Tutoris causa specialiter prædici committitur, nu. 6. 419

Tutoris suspecti causa, quando sit ad puniendum, est indelegabilis; secus quando proceditur ad remouendum, nu. 2. 381

V

VECTIGALIS ager appellatur ille, quem quis à fisco, seu municipibus, & non à priuatis conductum habet, nu. 12. 503

Vendere dimidiam partem domus, & aliam dimidiam retinere ad euitandum retractum constitutum à statuto Florentiæ habitis domum contiguam, pro eodem pretio licitum est, nu. 55. 776

Vendens

I N D E X.

Vendens rem, cuius pretium à lege æstimatum est, cum alia simul, si res adiecta remanet uelita ultra commune pretium, intelligitur alienasse in fraudem legis, nu. 54. 772

Venditio omnium bonorum presentium, & futurorum valida est etiam de iure Regio, nu. 57. 580

Venditione prohibita non censetur prohibita locatio ad longum tempus, nu. 47. 527

Verbum, cauit, idem importat, quod uerbum, promisit, ut ex eo posito in scriptura contrahatur stipulatio: differt tamè ab eo, quod cauit significat promissionem per stipulationem, nu. 49. 721

Verbum, cauit significat promissionem per stipulationem, num. 6. & 49. 705

Infirmi appellati quæ contineatur, nu. 7. 707

Verbum, conuenit, non importat idem, quod uerbum, promisit, ad causandam stipulationem, nu. 50. 733

Verbum promisit, prolatum à testibus, non importat stipulationem, nu. 5. & 47. 704

Verbum, promisit, prolatum à testibus non importat stipulationem, nu. 47. 729

Verbum, promisit, quando est in scriptura appositum, admittit probationem, stipulationem non fuisse contractam, quia est præsumpta stipulatio, nu. 9. 707

Verbum, promisit, quando est appositum in scriptura, an præsumatur quod res gesta est inter presentes in dubio, nu. 38. 723

Verbum, placuit, non importat idem, quod uerbum promisit, n. 53. 716

Verbum, spondet, importat idem, quod uerbum, promisit, ad causandam stipulationem, nu. 48. 730

Verbum, sum es, est, denotat ueritatem, & non fictionem, n. 24. 714

Verba, perinde, intelligitur, & creditur, denotant fictionem, nu. 12. pag. 708

Verba enunciatiua non propter se, sed propter aliud emissa non inducunt obligationem. Et quid in ultimis uoluntatibus, aut fauore dotis, num. 11. 68

Verba statutorum, & intellectus literalis consideratur, n. 57. 778

Vereranus quis dicatur? nu. 5. 223

Vicarius an reperiatur in iure ciuili auctoritate ordinarij, & non superioris constitutus? quod sic contra Doct. plures, nu. 10. 462

Vicarius, ut canonicus in choro, & capitulo, sedebit in loco alijs

I N D E X.

<i>suo, licet in loco, in quo interest ut Vicarius, debet habere locum maioris, nu. 9.</i>	294
<i>Vicarius creatus generalis, an sit ordinarius, nu. 10.</i>	474
<i>Vicarius creatus specialis, ut est Foraneus, seu Ruralis proculdubio est delegatus, nu. 9.</i>	474
<i>Vicarius dicitur omnis qui vicem alterius gerit, nu. 1.</i>	471
<i>Vicarius Episcopi non potest iurisdictionem suam mandare, nec Vicarium alium constituere, nu. 20.</i>	341
<i>Vicarius habet effectus delegati, & non ordinarii, nam arbitrio Episcopi constituitur, & revocatur, morte q; eius iurisdic-tio finitur, alium Vicarium non potest facere, nu. 12.</i>	477
<i>Vicarius non est ordinarius, nu. 8. & 19.</i>	474
<i>Vicarius strictè loquendo est, qui constituitur ab ordinario, ut eius vices gerat, nu. 5. & 23.</i>	473
<i>Vicario convenit definitio delegati, et nõ ordinarii iudicis, nu. 11. pag.</i>	477
<i>Vicem gerens qualiter delegat merum imperium, nu. 7.</i>	404
<i>Vicem gerent, seu successus à superiore in locum absentis, uel mortui substitutus, est ordinarius, & delegare potest, nu. 14.</i>	391
<i>Vicem gerens est, qui constituitur à superiore, ut à Principe, qui potestatem creandi iudices ordinarios habet, nu. 6. & 18. & 24.</i>	473
<i>Vicem gerens, & Vicarius idem sunt largè loquendo, secus strictè, num. 4.</i>	473
<i>Vicem gerenti à superiore in loco mortui, uel absentis substituto concessum est nominatum, quòd tutorem dare possit, nu. 9.</i>	437
<i>Vita conservatio descendit ex præceptis secundis naturalibus communitus cum plantis, nu. 17.</i>	808
<i>Voluntas defuncti maxime in materia collationis consideratur, nu. 5. & 13.</i>	786
<i>Vsucapionem non solum bonam, & iustam, sed etiam æquam esse contra gloss. & Bart. & bonum, & æquum idem importare, num. 43.</i>	824
<i>Vsurg trientes quæ dicantur, & usura centesima, nu. 25.</i>	688

F I N I S.

ERRATA SIC CORRIGITO.

In toto primo cap. in locis in quibus est lauis, leuis. pag. 5. linea. 18. nam, nom. in eadem pag. lin. 20. reperitur, reperiri. pag. 6. lin. 10. aut, an pag. 8. lin. vlti. apponunt, apponuntur. eadem pag. in fina- verbis, art. Bart. pag. 10. lin. 12. deficit, principium. pag. 24. lin. 9. ibi verbis, deficit, tex. pag. 25. lin. vlt. cum in multis, si quis in mul- tis. pag. 29. nu. 18. fiant, fiunt. pag. 30. lin. 15. accendendo, acceden- do. lin. 20. versi., verbo. pag. 31. li. 2. generi, gener. eadem li. 6. ge- nere, gener. ead. imo, nempe. & certam, incertam. lin. 22. faculta- rem, facultatum. lin. 27. potest, post. pag. 32. lin. 2. debeat, debet. pag. 39. lin. 22. reflectione, refelctione. pag. 41. lin. 7. retorquatur, retorqueatur. pag. 57. lin. 22. 1, 4. pag. 59. lin. 11. 1, 4. eadem lin. vlti per, pro. pag. 69. lin. 8. ibi emissa deficit, favore dotis. pag. 71. cum sequente B. pra. Baptista. pag. 74. lin. 2. hoc, hac. lin. 6. nu. 6. deficit in d. Auct. præterea lin. 13. promiss. promiss. pag. 83. lin. 7. addire, adire. pag. 89. li. 21. versi. 2, verbo. et lin. 22. versi., verbo. pag. 90. lin. 12. C. unia, c. omnia. & lin. 19. quo, quod. pag. 92. lin. 14. arrogatoris, arrogatoris. pag. 96. lin. 21. deficit. Et nu. 12. pag. 97. lin. 5. imo, scilicet. & lin. 15. ibi tex. in, deficit d. pag. 98. lin. 12. cre. & resolu. pag. 105. lin. vlti. abundat, & pag. 118. nu. 4. intelligiter, intelligitur. nu. 6. poss. poss. pag. 120. lin. 23. ibi se- cus, deficit, est. pag. 124. lin. 7. proba, probat. pag. 135. lin. 29. ob- sta, obstat. pag. 137. lin. 23. abundat, & lin. 24. affirmanti, af- firmant. pag. 138. lin. 3. deficit, num. 12. & lin. 4. dum dicit est in- ferta debet dicere, inferta, est probata. pag. 140. lin. 10. ibi. d. de- fecit, Auct. pag. 148. lin. 28. hodie, olim. pag. 155. lin. 7. abundat, non. pag. 157. lin. 17. 1, 2. pag. 165. lin. 2. parte, patre. pag. 166. lin. 30. tabulis, tabulas. pag. 182. lin. 12. cum seq. abundat emanci- patur. pag. 183. lin. 2. ascendente, descendente. pag. 190. lin. 10. l. iusciule, l. ius pluribus. & lin. 24. deficit, in prin. nu. 8. pa. 20. l. 25. fratris, fratris. pag. 204. lin. 27. imo, scilicet. pag. 209. lin. 17. 181, 581. pag. 210. lin. 8. ibi arg. abundant usq; ad versi. Et pag. 215. lin. 19. imo, nempe. pag. 216. lin. 10. sumus, scimus. pag. 119. lin. 14. testare, testatore. pag. 241. lin. 18. corrigant, corri- gantur. & lin. 23. occasione clericatus, vndecunq; post clericatum. pag. 245. lin. 18. imo, scilicet. pag. 248. lin. 26. & 1, vt. pag. 250. lin. 7. imo, nempe. pag. 254. lin. 13. deficit ¶ nu. 22. & abun- dat

dat, non. & lin. 27. abundat, & tenenda. pag. 255. lin. 15. deficit
† nu. 23. pag. 26. lin. fin. 22, 24. pag. 258. lin. 9. Rainutus, Rai-
naldus. lin. 13. legitima, legitimam. pag. 267. lin. 1. ibi clerico, de-
ficit testate. pag. 281. lin. 18. ibi 8. deficit. §. 5. pag. 285. lin. 17.
imo, scilicet. pag. 288. lin. 15. ibi arg. abundant usq; ad versi. nec.
pag. 361. lin. 1. nu. 15, nu. 20. l. cum quid. ff. si cert. per. lin. 18.
ipso, ipsum. pag. 309. lin. 17. imo quod, nempe esse. pag. 322. lin.
16. imo. scilicet. pag. 340. lin. 28. ibi c. deficit, 2. lin. 31. imo. scili-
cet. pag. 352. lin. antep. reijcienda, reijciendam. pag. 354. lin. 1.
abundat, & pag. 392. lin. 19. aliquas, quasdam. pag. 399. lin. 17.
deficit † 33. pag. 408. Teuta, l. leuta. pag. 411. lin. 22. Guacelle,
Aguacelli. pag. 414. lin. 1. perur, decur. pag. 418. lin. 15. misio-
nem, misionem. pag. 428. lin. 25. deficit † 12. pag. 429. lin. 2. de-
fi. it † 13. pag. 437. lin. 23. concusione, concessione. & lin. 27.
abundat. n. pag. 447. lin. 16. abundat non. i. pag. 457. nu. si. 27. abū-
dit. pag. 458. lin. 5. Spectabilis, Spectabiles. pag. 463. li. 12. esse,
esse. pag. 468. lin. 16. 22, 23. pag. 480. lin. 4. cum seq. immediate,
meatante. pag. 488. lin. 3. deficit. 9. & lin. 5. in missi, ministr. & li.
14. subtrineri, sustineri. pag. 490. nu. 40. locantem, lucans. nu. 41.
eam, ead. pag. 491. nu. 45. prohibus, prohibitus. nu. 58. emphititici,
emphiteurico. pag. 493. lin. 2. eosq; , usq; . item e, c. pag. 494.
lin. 11. Mani. Mari. pag. 496. lin. 20. ter, rex. pag. 502. lin. 19.
ibi modicum, deficit, non. pag. 505. lin. 18. abundat, c. pag. 516.
lin. 9. lex, legem. lin. 17. participiet, participet. pag. 522. lin. 23.
locationis, emphiteurico. lin. 27. prohibita, prohiberetur. pag. 524.
lin. 19. cessat, cessat. pag. 525. lin. 29. prohibetur, prohibetur. pag.
535. nu. 10. unllus, nullus. pag. 539. abundat. nu. fin. pag. 540. lin.
12. concludendo, consulendo. lin. 14. esse, esset. pag. 542. lin. 23. an,
non. pag. 548. lin. pen. effert, esset. pag. 549. lin. 21. manum. omiffa
causa. pag. 552. lin. 2. codicillis, codicillis. lin. 3. Gem. Gom. lin.
28. ibi agitur, deficit, est inuaitda, et contra bonos mores. pag. 553.
li. 23. fit, sit. pag. 569. li. 15. per, post. pag. 570. lin. 10. admittedi,
admittenda. pag. 571. lin. 19. reuersata, reseruata. pag. 581. lin.
14. conditionem, venditionem. pag. 582. lin. 2. abundat. e. lin. 8.
Archimedoramus, Archimedoram. pag. 585. lin. pen. effert, ef-
fer. pag. 589. lin. 18. fara, rura. pag. 590. lin. 18. maustorum, ad-
dutorum. pag. 591. lin. 2. abundat si. pag. 592. lin. 23. & , vi. pag.
596. lin. 18. donacione, donacionem. pag. 598. lin. 5. cepo, Prepo.
pag.

pag. 602. nu. 38. is, id. pag. 603. nu. 57. abundat, o. infra deficit.
cap. 31. pag. 608. lin. 16. resolutionem, solutionem. li. 20. violen-
tum, violentam. pag. 611. lin. 17. ibi improbat, deficit, Alex. pag.
615. lin. 7. eum, cum. pag. 618. lin. 24. vellet, vult. pag. 620. lin.
22. testatores, testatoris. pag. 533. lin. 18. debito, dubio. pag.
634. lin. 24. factam, facta. pag. 640. lin. 21. Corfa. Corras. pag.
641. l. 1. deficit † 46. pag. 642. lin. 15. filia, filio. pag. 648. lin. 9.
abūdat, decidendi. pag. 674. abundat, est. pag. 677. lin. 26. fia, fiat.
pag. 736. lin. 27. colore, calore. pag. 744. nu. 27. æe, idē. & abun-
dat, e contra. pag. 746. nu. 53. meurr, in eum. pag. 801. lin. 2. de-
reah, derrahi. li. 26. sub, suo. pag. 803. li. 27. permanat, promanar.
pag. 805. lin. 19. Conamus, Conanus. lin. 25. §. sed naturali, §. sed
naturalia. pa. 809. li. 2. peritia, perita. pa. 813. li. 9. secundom,
secundū. pa. 814. li. 16. peritia, perita. pa. 818. li. 13. ibi in, deficit
brutis. pa. 820. li. 22. 37, 36. item, etiam, etiā. pa. 821. li. 7. ibi se-
cundo, deficit. §. 4. lin. 15. institutiones, intentiones. pag. 822.
lin. 26. institutiones, intentiones. pag. 825. lin. 2. in fin. nu. 3. lin.
23. surripiebatur, surripiatur. lin. 28. instinctionem, institutionem
pag. 829. lin. 6. abundat, eorum. pag. 836. lin. 7. ibi ratione, de-
ficit, naturali. pag. 844. lin. 17. almenta, aliment a. lin. 20. veri-
mus, uimus. pag. 845. lin. 13. quod, debet poni ante aliment a. item
ibi d, ad. lin. 20. Adde., Addi. pag. 856. lin. 27. cognosci, cogno-
sces. pag. 858. lin. 17. humanita positus, humanitus posita.

FINIS.